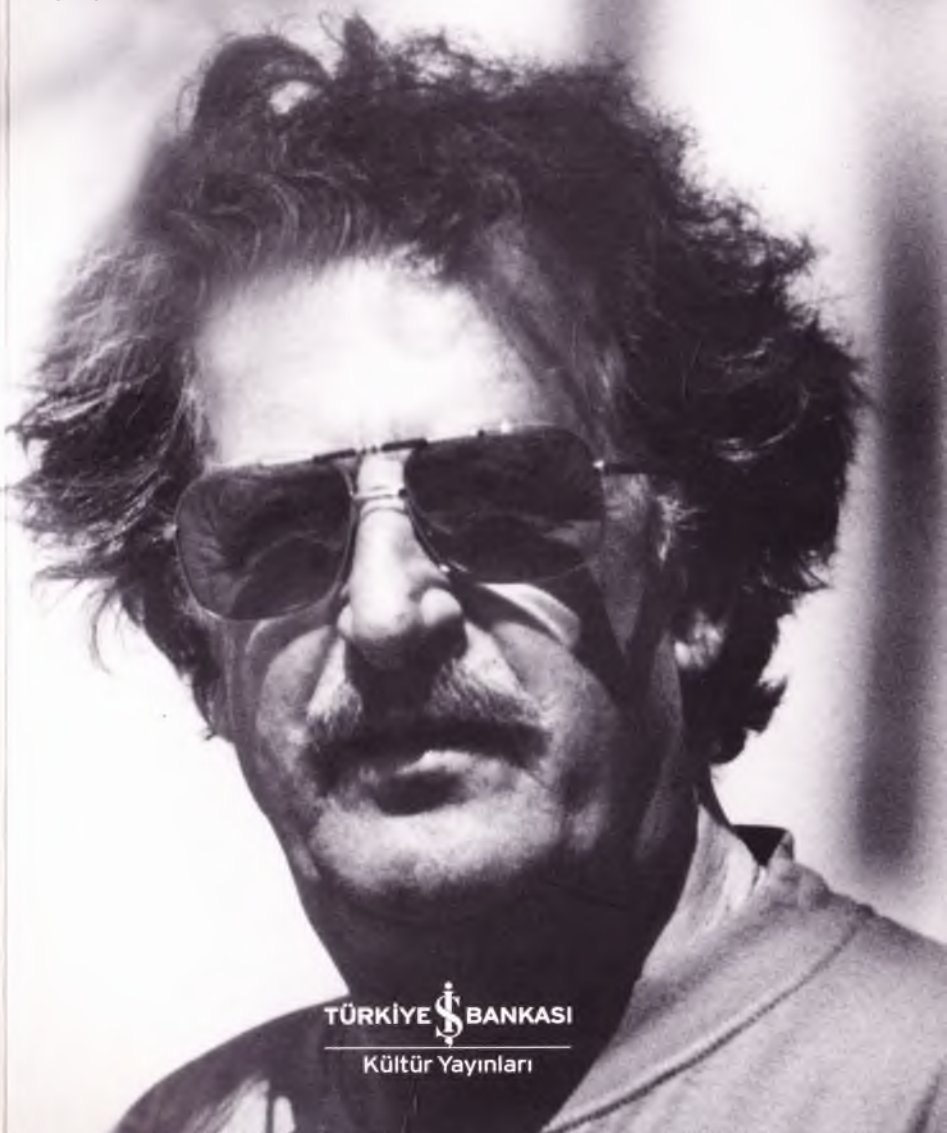
silinmiş alkışlar içinde

"Mücap Ofluoğlu Kitabı"

Söyleşi: **Nuri Dikeç**

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

"mücap ofluoğlu kitabı"

silinmiş alkışlar içinde

NEHİR
SÖYLEŞİ
—32—

SİLİNMİŞ ALKIŞLAR İÇİNDE
MÜCAP OFLUOĞLU KİTABI

SÖYLEŞİ
NURİ DİKEÇ

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2008

DİZİ EDİTÖRÜ
LEVENT CİNEMRE

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

REDAKSİYON
BELGİN DEMİRER

DÜZELTİ/DİZİN
NECATİ BALBAY

DEŞİFRE
FİLİZ ÖĞRETMEN

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASKI: 2000 ADET, MAYIS 2008

ISBN 978-9944-88-348-1

BASKI
ŞEFİK MATBAASI
(0212) 472 15 00
MARMARA SANAYİ SİTESİ M BLOK 291
İKİTELLİ 34306 İSTANBUL

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, NO: 144/4 BEYOĞLU 34430 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

NURİ DİKEÇ 1947 yılında doğdu. Kabataş Erkek Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nü bitirdikten sonra 1973 yılında reklam sektöründe çalışma hayatına başladı. 1980'de Türk Haberler Ajansı'nda muhabir ve editör olarak basın dünyasına geçerek sırasıyla, UBA, YAZKO, Karacan Yayınları ve Dönemli Yayıncılık'da editör olarak görev yaptı. 1989-1994 yılları arasında Beyoğlu Belediye Başkanlığı Basın Danışmanlığı görevini üstlendi. Daha sonra tekrar basın sektörüne dönerek 1994'ten 1999'a kadar Hürriyet Dergi Grubu'nda editör ve koordinatör olarak, 1999'dan 2007 yılı sonuna kadar da Doğan Kitap Tanıtım Müdürü olarak çalıştı.

Evli olan Dikeç, halen serbest olarak basın ve yayın dünyasıyla yakın ilişkilerini sürdürmektedir.

Nehir Söyleşi

silinmiş alkışlar içinde

MÜCAP OFLUOĞLU KİTABI

Söyleşi Nuri Dikeç

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Sunuş vii

BİRİNCİ BÖLÜM
Tiyatro Taklitle Başlar 1

İKİNCİ BÖLÜM
Muhsin Ertuğrul'un Odasında 47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Marko Paşa'nın Zor Günleri 79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Tiyatronun Adı Küçük Sahne 183

BEŞİNCİ BÖLÜM
Kendi Tiyatrosunun Peşinde 261

ALTINCI BÖLÜM
Şehir Tiyatroları ve Polonius 291

YEDİNCİ BÖLÜM
Kırk Kanatlı Kırkıncı Kuş 363

Yaşamöyküsü 391

Mücap Ofluoğlu'nun Kitapları 397

Ödülleri 399

Oynadığı ve Yönettiği Oyunlar 401

Mücap Ofluoğlu'nun Filmografisi 407

Ek I Şiirler ve Mektuplar 415

Ek II Yazılar 423

SUNUŞ

Bir Bodrum akşamında mı tanıştık Mücap abiyle, yoksa Avni'nin barında mı, Divan'da mı? Papirus'ta da olabilir, şimdi aklımda değil. Ama otuz yılı aşkın zamandır Mücap Ofluoğlu'nun yakınında olabilmek, onunla çok keyifli saatleri paylaşabilmek ve yine onun sevdiği genç dostlarından biri olabilmek onurunu yaşadım. Ve bu yıllar boyunca, sohbetleriyle, anılarıyla, sahne serüvenleriyle de çok haşır neşir oldum. Kimine katılırcasına güldüm, kiminden ders çıkardım, kimi ise sanat dünyasının bir aynası gibiydi.

2007 yılının bir şubat gününde, İş Bankası Kültür Yayınları Editörü Levent Cinemre ile kitaplar üzerine sohbet ederken, laf lafı, konu konuyu açtı, açtı da nereden vardık bilemiyorum, birden Mücap Ofluoğlu'nda birleşiverdi karşılıklı sözcüklerimiz. Öyle ya, boşu boşuna konuşacağımıza Ofluoğlu'nun seksen yedi yıllık yaşamını neden kitap yapmıyorduk ki?..

Daha sohbetimiz tamamlanmadan biz çoktan vermiştik kararımızı. Hem de karşılıklı söyleşerek, onun ağzından yazarak. Yayınevi'nin "Nehir Söyleşi" dizisi için biçilmiş kaftandı Mücap Ofluoğlu. Kendisini de razı ettikten sonra hiç zaman yitirmeden kolları sıvadık, yılların verdiği saygılı bir dostluğun ışığında uzun bir yolculuğa çıktık birlikte.

İlk olarak, akşam sohbetlerimizi ister istemez gündüz söyleşilerimize kaydırdık. Ben sordum, Mücap Ofluoğlu anlattı. O anlattı ben dinledim. Eski defterleri sayfa sayfa döktük ortaya. Sararmış siyah-beyaz ve de renkli fotoğrafları serdik önümüze. Sahneye çıktık "heykel" olduk, kulise girdik prova odasının penceresinden, Cahide Sonku'yu izledik hayranlıkla.

Gün batmaya yüz tutunca soluğu Beyoğlu'nda aldık. Lambo'da ucuz şarap içip, Divan Bar'da kadehlerimizi tokuşturduk. Otuzlu yıllardan başlayarak günümüze kadar bütün keyif duraklarında küçük molalar verdik. Yalnız Beyoğlu'nun, İstanbul'un değil, Anadolu'nun dört yanını da adımladık gündüzüyle gecesiyle. Bu dünyadan, öbür dünyadan hiç rahatlarını bozmadan çok kulakları çınlattık.

Olayların, mekanların, isimlerin detaylarında zorlandığımızda, daha önce tiyatro üzerine, kendi yaşamı üzerine yazdığı kitaplarına başvurduk. Konuşmalarımızı yazdıkça bölüm bölüm karşılıklı okuduğumuz günler, birlikte kah keyifli kahkahalar attık yeniden, kah gözlerimizde belli belirsiz yaş damlacıkları. Yani, biz sevdik konuştuklarımızın kağıda kaleme dökülmesini, dileriz siz de seversiniz.

Ofluoğlu'nu dinledikçe, sanatın ne kadar zor, sanatçının ne kadar önemli olduğunu bir kez daha öğrendim. Her bir serüvenini anlatmaya başladığında sonunu büyük bir merakla bekledim. Azmin, mücadelenin, olumsuzluklar karşısında dik durabilmenin, dostlukların ve sevgilerin erdemine yeniden tanık oldum. Dilerim, okudukça siz de olursunuz.

Fazla söze gerek yok. Okuru Mücap Ofluoğlu ile baş başa bırakmak en doğrusu. Yalnız bu kitabın hazırlanış günlerinde bize büyük yardımları dokunan iki adı burada belirtmek bir borç benim için. Yazdıklarımızı karşılıklı okuduğumuz günler, hatalarımızı düzeltmemize ve en doğruya ulaşmamıza yardımcı olan sayın Filiz Ofluoğlu'na ve bana teknik danışmanlık görevini tümüyle üstlenen sevgili eşim Nalan'a gönül dolusu sevgi, saygı ve teşekkürlerimizi de sunarak, işte: Silinmiş Alkışlar İçinde Mücap Ofluoğlu...

Nuri Dikeç
Ekim 2007, Teşvikiye

BİRİNCİ BÖLÜM

Tiyatro Taklitle Başlar

Rafet (Gülerman) ne yaptı etti, kovboy kılığına girip dolaşmaya başladı mahallede. Çok geçmeden bizi de kendine benzetti. Arkadaşımızı kıracak değildik ya. Büyüklerden edindiğimiz uzun pantolonların (ki biz daha beşinci sınıftayız ve kısa pantolonla geziyoruz) kenarlarına Rafet'in bulduğu tüyler dikildi, kareli gömlekler bulunup giyildi, gömleklerin üstüne bir eski deri ya da kadife yelekler uyduruldu, kalın pantolon kemerlerimize Rafet'in bulduğu çakaralmazlar yerleştirildi; başlarımıza kulaklarımıza kadar geçen geniş fötr şapkalar, birer komik çocuk kovboy olup çıktık ortaya.

Mücap Ofluoğlu henüz 3 yaşında ve Nedim Mücap iken Kadıköy'de bir fotoğraf stüdyosunda objektif karşısında...

— Uzun sanat yaşamınızın şekillenmesinde, daha doğrusu başlangıcında, olumsuz bir sözcüğün çok önemli rolü olduğunu sizin anılarınızdan anımsıyorum. O nedenle o sözcükten, "GİRİLMEZ"den girelim mi sohbetimize?..

— Çok güzel. Öyle ya, bütün mesele önce girilmezden girebilmekte. 14-15 yaşlarında Tepebaşı Dram Tiyatrosu'na oyun izlemeye gittiğimizde, oyun sonrası binayı çevreleyen demir parmaklıklara yaklaşır, üzerinde "GİRİLMEZ" yazılı tabelanın olduğu ve yalnızca görevlilerin kullanabildiği kapıdan giren çıkan aktörleri görebilmek için o yazıya dakikalarca bakıp dururdum. Yalnızca seyircisi olabildiğim o yaşlarda, "GİRİLMEZ"in arkası, yani tiyatro, benim için sırlarla yüklü kapalı bir kutuydu. Ama, sırlarını öğrenmek için de yanıp tutuştuğum bir kutu.

— O kapının arkasını merak, o yaşlara özgü tiyatro ve tiyatro oyuncularına olan hayranlıkla mı ilgiliydi, yoksa onlarla aynı dünyada olmak arzusu mu?

— Hayranı olduğum oyuncuları sahne dışında ve yakından görebilme arzusu desem de, aslında tiyatro tutkusu ve aktör olma isteği. Bu tutku beni lise yıllarımda Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü sınavlarına yönlendirdi ve hazırladı.

— Aktör olma isteği, hatta hevesi tamam da, asıl olan yetenek için ne diyeceksiniz?

— Tiyatro sahnesine kabiliyetim olduğunun farkına varmıştım. Okuldaki faaliyetlerimden, öğretmenlerim ve yakın çevrem beni tiyatro oyunculuğuna çok yatkın buluyorlardı. Ama asıl, beni tiyatroya bağlamak isteyenlerin başında öğretmen olan annem geliyordu.

— *"Annem" dediğinize göre, tiyatronun kapısını aralamadan, en başa dönelim şimdi. Anne ve babanızdan başlayarak, çocukluk günlerinize doğru bir yolculuğa çıkalım mı?*
— Hay hay... Ailemi ve çocukluk öykümü anlatmadan, geneli yakından ilgilendiren bir tespit yapalım önce. Bu benim yaşama özetim gibidir. Çocuğa en değerli, en pahalı, en değişik oyuncakları verin, ama sevgiyi veremezseniz, onu yarım bir insan yaparsınız. İnsanı insan yapan, insanca yaşatan sevmek, sevilmek olgusudur. Çocukluğumu sevgi çemberi ile yaşadım ben. Şimdi gelelim hikayesine; benden öncesine de gidecek miyiz?..

— *Mutlaka gidelim. Sizin en ilginç özelliklerinizden biri soyadınız. "Ofluoğlu"ndan ve herhalde bağlantısı vardır, "Of"dan başlayabilir misiniz?*
— Of'la ilişkim büyükbabaya dayanıyor. Buraya daha sonra döneriz. Benim doğduğum ve büyüdüğüm yer ise Kadıköy. Babam liseyi Trabzon'da bitirmiş. Hukuk okumak amacıyla genç yaşta İstanbul'a gelmiş. Üniversitede okurken, bir yandan da Kabataş Lisesi'nde yardımcı Fransızca öğretmenliği yapıyormuş. Ayrıca tiyatroya da yakın ilgisi varmış ve yanlış öğrenmediysem, 1908 yılında Kadıköy'de "Tiyatro Heveskâran Cemiyeti"ne üye olmuş. Bu yarı profesyonel tiyatrocularla Kadıköy Hale Tiyatrosu'nda birkaç oyunda da sahneye çıkmış. Örneğin, *Kamelyalı Kadın* melodramında Armand Duval, Namık Kemal'in *Vatan yahut Silistre* dramında da İslam Bey rolleriyle çok başarılı olmuş.

— *Bu noktada genetik bir gerçekle karşı karşıyayız galiba?..*
— Sanırım biraz öyle. Gerçeklerin tamamını ortaya dökmeye başladık bir kere. Benimle ilgili asıl öyküye şimdi başlıyoruz. Aynı günlerde Kabataş Lisesi'nden başka bir genç, Fransızcasını ilerletmek için babamdan ders almak ister. Bu genç, annemin küçük kardeşidir. Annemin ailesi kışları Kadıköy Bahariye Caddesi'nde bir köşkte, yazları da Büyükada'da Maden'deki evlerinde oturmaktalar. Annem 18 yaşında, kumral saçlı, mavi gözlü, oldukça güzel bir genç kızdır. Avusturyalı

Mücap Ofluoğlu'nun annesi Yegane Hanım (solda) gençlik yıllarında bir arkadaşı ile. Belki ders çalışıyorlar, belki de bir kitap tartışılıyor...

bir öğretmenden piyano ve şan dersleri almaktadır. İşte babam, o da 21-22 yaşlarında olsa gerek, Fransızca öğretmeni olarak bu eve gelir. Annem babamı daha önce oynadığı oyunlarda izlemiş ve çok beğenmiştir.

— *Siyah-beyaz bir Türk filminin ilk karelerini izliyor gibiyiz...*

— Doğru, doğru da filmler gibi yürümüyor hayat. Ne diyorduk, ha, bu beklenmedik karşılaşmadan ve yakınlıktan büyük bir aşk doğar. On, on iki yıl süren bu aşk mutlu sonla biter, evlenirler. Yıl 1919'dur. Ne yazık ki, bu arada babam tiyatroyu bırakmıştır, annem de müziği. İki sıradan insan gibi bir yuva kurarlar sonuçta. Daha doğrusu babam içgüvey girer annemlere. 1920 yılı kasım ayında ben doğarım. Galiba babama bu içgüveylik pek yaramamış olacak ki, evliliklerinin üçüncü yılında yani 1922'de ayrılırlar. Ben de henüz 2 yaşındayım.

Yıl 1920. Mücap Ofluoğlu'nun annesi Yegane Hanım ve Babası Süleyman Radı bey evliliklerinin henüz mutlu günlerinde Fenerbahçe'de...

— Çok küçük yaşlarda olsanız da, bu ayrılık sizin yaşamınızı nasıl etkiledi?

— Biraz önce sözünü ettiğim "sevgi çemberi" işte bundan sonrasının anahtarıydı. Ben babamdan ayrı büyüdüm. Annem her şeyim olmuştu adeta. Burada biraz annemi anlatayım isterim: Annem, Birinci Dünya Savaşı sırasında, birçok okumuş, görgülü aile kızları gibi gönüllü hastabakıcılık yapmış ve bir madalya ile ödüllendirilmişti. Yürekli, kişilikli, vatansever bir kadındı.

Kocasından ayrıldıktan sonra, baba evinde eli kolu bağlı yaşamak yerine, sınavlara girerek öğretmenliğe başlaması, kendi yaşamını kazanmaya yönelmesi sanırım bu güçlü kişiliğinden geliyordu ve benim hayat yönümün de başlangıcıydı galiba. Annem, herkesin beğendiği, saygı duyduğu güzel ve

uygar bir kadındı. Bir o kadar gururluydu da. Baba evinde varlık içinde yaşamıştı ama, ilkokul öğretmeninin kısıtlı imkanlarıyla yetinebilmeyi de başarmıştı. Bana pek oyuncak alamıyordu ama, kim bilir kaç kez okuduğu kitapları oyalanmam için bana da okuyor, kavrayamadığım konuları tekrar tekrar anlatıyor, bana annelik kadar babalık ve hatta arkadaşlık yapıyordu.

Annem herkesle görüşmezdi. İnsan seçer, güç beğenirdi. Benim için de en değerli kadın yalnızca annemdi daha o yaşlarımda bile. Bana *Sefiller* romanını okuduğunda ne denli ağladığımı hiç unutmamışımdır. Jan Valjan için dökmüştüm gözyaşlarımı. Polis Javer'e de o denli kızmıştım hani!.. İnsanları sevmeyi özellikle öğretiyordu bana. Öğretmenliğini yaptığı okul Darüleytam yatılıydı. Annem de orada kalırdı. Bazı günler ben de yanında kalır, benden büyük de olsalar tamamı kız olan öğrencilerle arkadaşlık yaparak, okuldaki törenlere katılarak Cumhuriyet'in ilk yıllarının coşkusunu çok yakından tanımak ve yaşamak şansına erişirdim.

Türkoğlu

— Anladığım kadarıyla Darüleytam, özel yapıda bir okula benziyor.

— Darüleytam, Ortaköy'de, sonraları Galatasaray Lisesi'nin ilk kısmı, galiba şimdi de üniversite olan binadaydı. Birinci Dünya Savaşı'nda, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda babalarını yitirmiş kız çocuklarını okutuyordu. Annemin buradaki ilk görevi de, babaları savaşta şehit olmuş kız çocuklarını Orta Anadolu kentlerinden alıp Darüleytam'a getirmek. Çok da güzel bir anısı vardı. Bu görev için gittiği Sivas'ta, bir yurt gezisine çıkmış bulunan Gazi Mustafa Kemal'e, Türkocağı'nda birkaç öğretmenle birlikte tanıtılır. Gazi, henüz İstanbul'a gelmemiştir. Annemin yetimleri Darüleytam'a götürmek amacı ile Anadolu'ya geldiğini öğrenince çok memnun olur ve annemin küçük not defterine şunları yazar: "Yegane Hanımefendi, İstanbul'a geldiğimde

Yegane Hanım Darüleytam'da diğer öğretmen arkadaşlarıyla birlikte (orta sıra sağdan dördüncü).

Darüleytam'ı mutlaka ziyaret edeceğim. Sizlere muvaffakiyet dilerim. G.M. Kemal." Çok sonraları not defteri ile birlikte kaybettiğimiz bu yazı 1925 yılında ve eski harflerle yazılmıştı.

— Biraz önce sözünü ettiğiniz o "Cumhuriyet'in ilk yıllarının coşkusunu" bir kez daha anımsayalım mı?

— Sabah kahvaltısından sonra öğrenciler, öğretmenleri başlarında, bahçede toplanırlar, marşlar söylerlerdi. Sınıflara girmeden önce her gün yapılan bu törenlere annem beni de alırdı. Öğrencilerin önünde, annemin hemen yanında yerimi alır, askerce durup heyecanla o marşları söylemeye çalışırdım. Farkında olmasam da, ezberlemeye yeteneğim daha o yaşlarda varmış değil mi?..

Annem, öğrencilerine diğer derslerin yanı sıra müzik ve cimnastik derslerini de veriyordu. Öğrencileri çevresinde toplayıp piyano çalarak, söyleyerek marşları ezberlettiğini anımsarım.

— O marşlardan hiç aklınızda kalan oldu mu?

— Ben 5 yaşında falan olduğuma göre, demek ki Cumhuriyet'in ikinci yılı. O yıllarda marşlar, şarkılar çokluk ulusal nitelikte, Türklük üzerine yazılmış manzumelerden oluşuyordu. Düşünsenize, yüzyıllar boyu Osmanlı ailesinin kulu olmuş Türk ulusu, Cumhuriyet'le egemenliğine, özgürlüğüne kavuşmuş, bunun sevinci ve gururu içinde de marşlarla, şarkılarla özlemlerini dile getiriyorlardı. Artık Osmanlılık değil Türklük var, kulluk yok, yurttaşlık var.

Bir sabah öğrenciler hiç unutamadığım bir marşı söylüyorlardı. Bunu ilk kez duyuyordum ve işte ezberimde: "Bir tanesi Türk'ün bir alay hasma bedeldir / Türkoğlu bu kuvvet sana inan ki ezeldir / Pazusu kavi kuvvetli her yerde meseldir / Bir tanesi Türk'ün bir alay hasma bedeldir, bedeldir / Bir tanesi Türk'ün bir alay hasma bedeldir, bedeldir." Nakarat olarak da "Türkoğlu bu kuvvet sana inan ki ezeldir, ezeldir" dizesi yineleniyordu.

Sonradan annem anlatmıştı. Öğrencilerinin tümünün kız olduğu bir okulda söylenen marşın içindeki "Türkoğlu" sözcüğü beni çok etkilemiş olacak ki, anneme, "Bana mı söylüyorlar bu marşı" diye sormuşum. O da, "Evet, senin için söylüyorlar" demiş.

Darüleytam'lı günlerimden benim için bir önemli olay da, okulun müdür yardımcısı Makbule Hanımefendi'nin oğlu Müfit'le arkadaş oluşumdur. Ünlü Galatasaraylı avukat Müfit Kansu, o benim ilk arkadaşımdır. Öğrenciler, öğretmenlerinin çocukları olarak ikimizi de çok severlerdi. Müfit sevimli, yaramaz, cin gibi bir çocuktu. Yaramaz olmadığım halde ona uymaya çalışırdım ama, pek de beceremezdim hani!..

Ben o zaman Fenerbahçeli oldum

— Sizin Darüleytam'daki günleriniz sayılı olsa gerek. Anneniz sürekli okulda kaldığına göre onunla da pek birlikteliğiniz olamamış anlaşılan?..

— Annemin Darüleytam'da çalıştığı yıllar ben ya Büyükada'da annemin babasının köşkünde ya da Kadıköy'de babamın babasının evinde kalırdım. Her iki evin de kendine has yaşama biçimi benim öğrenme olsun, oynama olsun, çevre ilişkileri olsun ilginç ve farklı çocukluk yılları geçirmemi sağladı. Annemin babası Ahmet Refik Bey, İstanbul Paket Gümrüğü Müdürlüğü'nden emekli bir bürokrattı. Orta boylu, mavi gözlü, kalın kaşlı, pek gülmeyen bir adamdı.

Ahmet Refik Bey, Tekirdağlı Hacı Hasanağa sülalesinden geliyormuş. Bu Hasanağa o yörede önemli bir adammış. Hatta 18. yüzyıl içinde Kırklareli'ni, suya, camiye, kışlaya ve büyük bir çarşıya kavuşturmuş. İsterseniz buraya bir küçük tarih notu düşelim: Eskiden oranın adı Kırkkilise imiş. Neyse, sonra da bir vakıf kurmuş. Hacı Hasanağa Vakfı. Bizim büyük peder o yıllarda vakfın mütevelliyesiydi. Pek çok savaşın yıkıp yaktığı, giderek zayıflattığı vakfın yönetimi evlattan evlada geçiyordu. Annem de ölümüne yakın yıllarda vakfa mütevelliye olmuştu. Sonra teyzelerime de geçti ama, fazla da bir bilgim yok.

İlk eşi anneannemden sonra ikinci eşini de yitirmiş ve Abdülaziz paşalarından Trabzon Valiliği'nde bulunmuş Emin Muhlis Paşa'nın kızı Atiye Hanımefendi ile evlenmiş. Bu evliliklerinden üç kızları, Fitnat, Nezihe ve Melek olmuştu. Dedemin oldukça tutucu ve disiplinli olmasına karşın Atiye Hanımefendi okumuş, uygar, Fransızca bilir Batılı bir kadındı. Babanın tutuculuğu nedeniyle düzenli okula gidemeyen kızları için Fransa'da Ecole Üniversale ile ilişki kurmuş ve kızları mektupla okutmuş.

Bu evde teyzelerimden büyük yakınlık gördüm. Özellikle benden çok az büyük olan Melek'le çok güzel vakit geçirirdik. Burada benim için çok önemli bir noktayı atlamayalım. Fitnat, Nezihe ve Melek 1930'larda Fenerbahçe Kulübü'nde başladıkları kürek sporu dalında Türkiye'nin ilk kadın sporcuları ve şampiyonları oldular. Eski Fenerbahçeliler ve denizci sporcular onları iyi tanır.

Yıl 1925. Mücap Nedim 4 yaşında. Annesi (en üst basamakta) ve teyzeleri ile Büyükada Maden'deki evlerinin önünde. Bu ev 1929 yılında satılmış...

— Fenerbahçe deyince, buraya küçük bir parantez açalım mı?

— Bir parantez yetmez... Şaka bir yana, benim Fenerbahçeliliğimin teyzelerimle yakın bağlantısı olduğu bir gerçek. Çocukluğumun son yıllarında beni de yanlarında kulübe götürmeye başlamışlardı. Ben o zaman Fenerbahçeli oldum. Bir süre genç takımda futbol oynadım. Uzun zaman da tenise devam ettim. O gün bu gündür de Fenerbahçeliyim ve en eski üyelerden biri olarak da Divan Kurulu üyesiyim.

— "Ne olacak bu Fenerbahçe'nin hali"ni ileride tekrar konuşuruz sanıyorum. Çocukluk yıllarınıza devam edelim mi?

— Edelim. Evet, biraz önce söylediğim gibi, çocukluğum sevgiyle geçti diyebiliyorsam, bu en başta annem, sonra da babamın babası ve annesinin bana verdikleri sevgidendir. Baba-

annemin (ki, ben ona cicianne derdim) ve büyükbabamın, yani dedemin yaşantıları annemin babasının evindeki bir yandan disiplinli, diğer yandan alafranga yaşantının tam karşıtıydı. Büyükada'da bir yatılı okuldaymış gibi sıkıntıdan patlar, dedemin Kadıköy Yeldeğirmeni'ndeki evinde ise her dediği, her istediği yapılan bir torun olarak çocukluğumun keyfini çıkarırdım.

Dedem, Erzurum Defterdarlığı'ndan emekli, okumuş, sevimli, ciddi görünümlü, ince uzunca, alımlı bir Karadeniz erkeğiydi. Babadan Oflu idi ama, dili çalmazdı. Sadece, "dedim ona, dedi bana" gibi sözleri kullanarak hafif Karadeniz ağzı ile konuşurdu. Ciciannem Feride Hanım, bir Gürcü ailesinden geliyordu. Gençliğinde çıplak ata binermiş. Güler yüzlü, cömert, temiz ve sıcak bir kadındı. Kendisini herkese sevdirir ve saydırırdı. Dört oğulları olmuş, adlarını Hadi, Radi, Şadi ve Badi koymuşlar. Hadi amcam ben çok küçükken ölmüş. O nedenle kendisini pek anımsamıyorum. En gençleri Badi ile uzun süre görüşmüşlüğüm olmuştur. Çocuklarıyla da görüşürdüm ama, hani derler ya, bayramdan bayrama...

Dedemle ciciannem beş vakit namazında dindar insanlardı ama, asla yobaz değillerdi. Ciciannemin okuryazarlığı çok azdı, eski harfleri şöyle böyle sökebiliyordu ama yeni harfleri öğrenemeden göçtü. Şapka devrimini, Latin harfleri devrimini hiç yadırgamadan, açıkyürekleriyle benimsemişlerdi. Şöyle söyleyeyim; feslerin atılıp şapkaların giyildiği 1926 yılında 6 yaşındaydım. Kimi aileler 6 yaşındaki çocuklarına fes giydirirlerdi, ama ben fes giymedim. Bazen dedemin kalıpçıdan yeni gelmiş fesini kulaklarıma kadar geçirip sokağa fırladığım günlerin dışında hep şapka giydim.

Şişman adam başıma oturdu...

— Sokaklardaki çocukluğunuz nasıldı?

— Sokağı da doğru düzgün dedem ile tanıdım diyebilirim. Dedem Mahmut Nedim Bey, sabah kahvaltısından sonra daireye gider gibi son derece ciddi giyinir, kravat iğnesini

bile takmayı unutmaz, başında melon şapkası, elinde gümüş saplı ince bastonu, Yeldeğirmeni çarşısının en gözde kahvehanesine çıkardı. Evde büyük temizlik olduğu günler, ayak altında dolaşıp kalabalık etmeyeyim diye, beni de yanında kahvehaneye götürürdü. Kahvehanede en büyük zevkim ise, kahvecinin dama oynayanların masasına bıraktığı lokumları yemekti. Bir de dedemle camiye gittiğim günleri hiç unutamam. Yine bir gün, namaz kılarken arkasına çokça sokulduğum şişmanca bir adam, başımın üzerine oturuvermişti. Birden ne olduğunu anlayamamış var gücümle bağırmıştım. Namazı bozulan adam bana kızmıştı. Ne arıyordum adamın kıçının altında?..

Bu olayın üzerine, ahbabı kara sakallı imam efendi de dedeme, "Çocuğu bir daha getirişinizde hanımların yanına verin" demiş. Böylece cami töreninden kurtulmuş oluyordum. O günden sonra yalnızca evde kıldırdığı namazlara katılmak kalıyordu bana. Ayrıca, eski harflerle Kuran surelerini okumayı öğretirdi. Bu da önemlidir sanırım; 1928'de harf devrimi olur olmaz, bu öğretide derhal yeni harflere geçmişti. Aslında her "Of"lu gibi dedemin de hafızlığı vardı ve Ofluzade Hafız Mahmut Nedim Bey olarak tanınırdı.

— *Soyadınız bu tanımda gizlenmiş gibi duruyor?..*
— Madem yeri geldi, o meseleyi de aydınlığa kavuşturalım. Eskiden, aileler, atalarının ya mesleklerinden, ya belirli bir özelliklerinden, ya da memleketlerinden dolayı takılan lakaplarla tanınırlardı. İşte bizim dedemizden gelen "Ofluzade" de soyadı kanunu ile Ofluoğlu olarak nüfusumuza geçirildi.

— *Babanız, çocuk dünyanızda pek görünmüyor gibi.*
— O dönemler pek günümüze benzemiyor anlaşılan. Annemle babam ayrıldıklarında belli ki ben annemde kalmışım. Ayrılan eşlerin de gene günümüzdeki gibi görüşme şanslarının olmadığını düşünürsek sorunun yanıtı kendiliğinden ortaya çıkıyor zaten.

Annemden ayrıldıktan sonra babam Radi Bey, kendi ailesinden de uzak yaşamayı seçmiş. İstanbul'da Taksim taraflarında oturur, kereste ticaretiyle uğraşırmış. Sık sık Romanya'ya gider gelirmiş. Ancak dedemlerde olduğum zamanlar, o da çok az görürdüm. Görebildiğim kadarıyla da, yakışıklı, kibar, şık giyinen bir adamdı. Çok yadırgamışımdır, benimle bir yabancı gibi "Bey" diye konuşurdu. "Nasılsınız Mücap Bey? Yaramazlık yapmıyorsunuz değil mi? Bir eksiğiniz var mı?" gibi. Daha sonra uzun zaman kayboldu ortalıktan. Romanya'da olduğunu söylemişlerdi.

Hala derim ki, keşke tiyatroyu hiç bırakmasaymış. Kereste ticareti yapan, ailesinden uzak yaşayan, kumar oynayan ve kendi oğluna "Bey" diyen bir adam. Görenler söylerdi, jön prömiye rollerde çok başarılıymış ve Kadıköylü hanımların gönlünü kazanmış. Yıllar sonra bir gün, değerli sanatçı, dostum Gülriz Sururi'nin büyükannesi, "Tiyatrosever Kadıköylü kızlar babana aşıktık" demişti. İşte böyle bir adam, önce babasının karşı koyması ile tiyatroyu bırakıyor, sonra da tutucu ve padişahçı bir çevre içinde politik bir yanlışlığın peşinde sürükleniyor.

1926 ile 1934 yılları arasında ciğerlerinden geçirdiği büyük bir hastalıkla belki de bu yanlışın kefaretini ödedi. 50 yaşında, ölmeden kısa bir zaman önce, yanlışlarını kabul etmiş, bana da, ama yine "Mücap Bey" diye başlayarak, Atatürk'ün büyüklüğünü, Cumhuriyet'in ve devrimlerin önemini vurgulayıp bağımsızlıktan ve çağdaşlıktan yana olduğunu geç de olsa anlatmıştı.

Aktör olmak serüvenci olmak demektir

— Sevgi dolu bir çocukluktan söz etmiştiniz ama, yanlış anlamıyorsam, hüzünlerin, buruklukların ve kırgınlıkların da önemli rolü var çocukluğunuzda?..

— Yok demiyorum. Şekillenmemde sevgi çemberinin önemini vurgulamak için dediklerim. Örneğin; annemin babası Ahmet Refik Bey, demiştim ya, pek gülmeyen bir adamdı.

1925-26 yılları... Kendisi o zamanlar 65 yaşlarında vardı. Köşkün içinde karşılaşmamak için köşe bucak kaçardım. Beni sevdiğini, güler yüz gösterdiğini hiç anımsamıyorum. Sabahları çok erken saatte kalkar, beni de uyandırır, bahçeyi sulamasına yardım etmemi isterdi. Suları üstüme başıma dökerek, oflaya puflaya kocaman kovaları taşımaya çalışırdım. Sanki sabah kahvaltısını hak etmem için uygulanan bir yöntemdi bu. Kaçıp bir yerlere saklandığım da olurdu. Annem okulda olduğu için de, derdimi, sıkıntımı kimseye anlatamaz, kendi başıma ağlardım. Yemeklerde ihtiyarın sofrasında bulunmak çok sıkıcı gelirdi. Hiç yüzüne bakamazdım. Lokmalarımı çiğnemeden yutar, sofradan bir an önce kalkmak isterdim ama büyükler kalkmadan hiç kimse kımıldayamazdı ki yerinden.

Bugün bile düşünüyorum da, annemin yüreği, babamın babasının ve annesinin çocukluğumu koruyan, sarmalayan sevgileri olmasaydı ne olurdu? Bir başka yönden bakalım bir de; aktör olmak serüvenci olmak demektir bir bakıma. Bu serüven renkli renksiz çizgiler içinde, ağlamalı gülmeli, yaşam

Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin örnek bir öğretmeni, Yegane Hanım, şapka devrimi öncesi ve sonrasında. Soldaki fotoğrafı "canım oğluma" diye imzalamış.

boyu sürer. Benim serüvenim, tüm sevgilere karşın, yalnızlığımın burukluğu içinde 6 yaşımda başladı. Her şey olmak istiyordum. Yalnızca sahnede her şey olabilirsiniz.

Mahmut Nedim Bey'in evine gelince; evin vekilharcı Cemal Çavuş'un dedemin desteği ile Yeldeğirmeni Karakol Sokağı'nda açtığı kahvehanenin bahçesindeki horoz dövüşlerinden, Kuşdili Sinaması'nda izlediğim sessiz kovboy filmlerine dek etkisinde kaldığım çeşitli eğlenceler, beni tiyatroya getiren yolun başlangıcıydı. Dövüşen horozun çırpınışlarından, bir anda iki tabancasını birden çekip ateş ederek haydutların elinden sevgilisini kurtararak, atının sağrısında kaçıran kovboyun mimiklerine uzanan devinimleri, evde en çok nazımı çeken Şayan Abla'ya yineler, çocuk oyunculuğumun ilk gösterilerini sunardım.

— İlk seyirciniz olan Şayan Abla ile yakınlığınız nedir?

— Dedemlerin evinde iki yardımcıları vardı. Biri, demin adından söz ettiğimiz vekilharç Cemal Çavuş, diğeri de Erzurum'dan evlatlık aldıkları ve evde ciciannneme yardımcı Şayan Abla. Şayan Abla'nın benden çektikleri bu kadarla da bitmez. En eğlenceli günlerim, sinemadan başka, Kuşdili Çayırı'nda cambaza gittiğimiz günlerdi. Cambaza ciciannemle giderdik. Şayan Abla'nın buradaki görevi de bana göz kulak olmaktı. Ama ben onun elinden kurtulur, cambaz telde yürürken aşağıda seyirciyi güldüren palyaçonun yanına koşar, başından külahını alıp giymek isterdim. Palyaço da külahını başıma geçirir, beni sanki oyununa katardı. Tabii ki, bu yaramazlıklarım ciciannem tarafından Şayan Abla'nın azarlanmasına neden olurdu. Sinemada da, film oynarken perdenin önünde piyano çalan piyanistin yanına oturmaktan hoşlanırdım. Adamla ahbap olmuştuk; beni sever, yanına oturmama izin verirdi.

— Bu yaramazlıklarınız ve eve gittiğinizde, gördüklerinizi taklit ederek tekrarlarınız, oyunculuk eğiliminizin ilk ışıkları olmasın sakın...

— Yalnız bunlar değil ki. Annem anlatırdı; daha 4-5 yaşındayken, eve gelen konukların ardından, oturup kalkmalarını, gülmelerini taklit edermişim. Hatta o yılların çok sevilen bir-iki şarkısını da ezberlemişim. "Hadi söyle bakalım" dedikleri zaman, çocuk sıkılganlığı içerisinde, ya bir masanın altına girer, ya da bir köşeye saklanıp görünmeden söylemeye çalışırmışım.

Bu detaylara girmem, o ışıkları aramak için... Daha ileri yaşlarda yaşadığım bir taklit öyküsü var ki, aklıma gelmişken onu da anlatayım, üzerine konuşuruz.

Sanırım 10 yaşımdayım, yıl 1930. Ve artık arkadaşlarımla Kadıköy'de daha bir özgürce birlikte olmaya başlamıştık. Aynı sınıftan altı arkadaşlık bir grubumuz oluşmuştu. Tatil günlerinde beraber oynar, beraber sinemaya giderdik. O yıllarda Kadıköyü'ne henüz tramvay döşenmemişti. "Kadıköyü" dikkatini çekti değil mi? Kadıköyü, sonraları "Kadıköy" haline geldi. Parantezi kapatalım devam edelim. Sinemaya dönüşen Apollo Tiyatrosu, Hale adını almıştı. Vişne rengi kadife koltukları, üç katlı locaları, genişce sayılabilecek sahnesi, kulisi ve "paradi" adı verilen balkonu hala gözlerimin önündedir. Beş yüz kişi kadar seyirci alabilen şık, lüks bir binaydı. Aynı yıl Bahariye Caddesi'nde Süreyya Sineması açılmıştı. Süreyya Paşa'nın Kadıköyü'ne armağanı olan bu görkemli yapı, fuayesi, salonu, bolkonu, locaları, tavan ve duvar süslemeleri ile tam bir Avrupa sineması örneğiydi.

Rafet, Halil, Şahap, Hikmet, Vasken, bir de ben, Hale ya da Süreyya Sinaması'na gideceğimiz cuma günleri temiz elbiselerimizi giyer, ayakkabılarımızı boyatır, büyüklerimize sinemada gürültü patırtı yapmayacağımıza, fındık fıstık yiyerek çevremizdekileri rahatsız etmeyeceğimize söz verirdik. Henüz tatil günleri pazara dönüşmemişti. Fakat bize asıl keyif veren, kimi günler kovboy filmleri oynatan Kuşdili'ndeki Komik Cevdet'in tiyatrosuna gitmekti. Çünkü oraya giderken, üste başa ve davranışlara özen gösterme zorunluluğundan kurtulurduk.

— Anımsarken bile o yıllarda sinemanın ve tiyatronun sizin için ne denli önemli olduğunu da vurguluyorsunuz adeta?..
— Özellikle, Cumhuriyet'in ilk yıllarıyla başlayan sosyal, sportif, kültürel ve sanatsal gelişmede de önemli adımlar atılmaya başlanmıştı. Benim şekillenmemde de önemli katkıları olduğu bir gerçek. O yaz tatilimi, Yeldeğirmeni'nde babaannem ve büyükbabamın yanında geçiriyordum. Son derece keyifli ve mutlu tatil günleri... Adlarını saydığım arkadaşlarım da bizim eve yakın oturuyorlardı. Rafet filmlerde kovboyları seyrede seyrede kendini öyle kaptırdı ki, sonunda kovboy olmaya karar verdi. O sessiz dönemin, Jack Hoxi, Hoot Gibson, Tom Mix, Buck Jones, Tim McCoy, Ken Maynard gibi birbirinden yaman kovboylarını bilenler azalmıştır sanırım.

Rafet (Gülerman) ne yaptı etti, kovboy kılığına girip dolaşmaya başladı mahallede. Çok geçmeden bizi de kendine benzetti. Arkadaşımızı kıracak değildik ya!.. Büyüklerden edindiğimiz uzun pantolonların (ki biz beşinci sınıftayız ve daha kısa pantolonla geziyoruz) kenarlarına Rafet'in bulduğu birtakım tüyler dikildi, kareli gömlekler bulunup giyildi, gömleklerin üstüne bir eski deri ya da kadife yelekler uyduruldu, kalın pantolon kemerlerimize yine Rafet'in bulduğu paslı çakaralmazlar yerleştirildi; başlarımıza kulaklarımıza kadar geçen kenarları geniş fötr şapkalar, birer komik çocuk kovboy olup çıktık ortaya. Konu komşunun bahçesinde, ağaçların tepesinde cirit atmaya, mahalleden köpekleri kovmaya, temizlik işlerinde çöpçülere yardım etmeye başladık. Mahalleli bizi hem seviyor, hem de "bacaksız kovboylar" diye eğleniyor, bazen de aşırıya kaçtığımızda bize kızdıklarını dile getiriyorlardı.

Şimdi, o yıllarda bayramyerlerinde binmek için atlar kiralanırdı, atlar da sütçü beygiri dediğimizden. Şeker Bayramı günü biz kovboylar Talimhane'deki bayramyerinden kiraladığımız atlara atlayıp başladık Kuşdili'ne doğru koşturmaya. Durum pek normal görülmüyor ki, at sahibi çingeneler de

peşimizden. Kuşdili Çayırı'nda, Ken Maynard Rafet başta, yarışırken üç kovboy uçuyordu atların üzerinden. Biri de ben! Neyse ki, alnımda yumurta büyüklüğünde bir şişle atlatıyorum kazayı. O güne kadar hiç azarını işitmediğim büyükbabam, "Artık kovboyluk falan yok, o Rafet'e de uymayacaksın" diye bağırıyor bastonunu göstererek!..

İşte, kovboyları taklit ederek oynadığımız oyun da o gün noktalanıyordu. Bu öykümü biraz da taklit ile oyunculuğun çok sıkı ilişkisini ortaya koymak için anlattım. Gerçi oyunculuk taklitle başlıyor ama, çocukluğunda taklide eğilen her çocuk oyuncu oluyor diye bir kural da yok. Bizim kovboylardan yalnız ben ve Rafet Gülerman oyuncu olduk. Diğerleri kimi doktor, kimi mimar, kimi işadamı olarak atıldılar hayat yoluna.

1929'da ilk sesli filmleri seyrediyoruz

— Küçük kovboyları bir kenara koyarsak, çocukluk anılarınızdan her anlattığımızda, bir sinemanın, bir tiyatronun ya da bir gösterinin sözü geçiyor. Bu bölümü biraz açalım isterseniz. O yıllarda, gördükleriniz, yaşadıklarınız ve dinlediklerinizle Kadıköy'de bir sanat ve eğlence tarı atalım mı?

— Nereden başlasam bilemiyorum ama, yeni harfleri öğrenip, yazıp okumaya başladığımız yılı izleyen 1929 yılı düşüyor şimdi anılarıma. Bizler, o yıl sesli sinemayı ve daha sonra da radyoyu tanıdık. Borulu ve kurgulu gramofonlar evlerdeki başköşede durma ayrıcalığını sürdürüyorlardı henüz. Şapkalar erkeklerin başında iğreti olmaktan çıkmaya başlıyor, özellikle öğretmenlerin başı çektiği aydın kadınlar da modaya uygun şapkaları ve giyimleri kendilerine daha bir yakıştırmaya başlıyorlardı. Sonraları düşünürüm de, bu özen ve merak yalnızca şık olabilme çabası değil, Cumhuriyet devrimlerine en iyi şekilde uyum sağlayabilmek, ayak uydurabilmekti.

Sinema ve cambazhane maceralarımdan söz ettik. Benim bir şansım olsa gerek, çok daha küçük yaşlarda tiyat-

royla, çeşitli sanat gösterileriyle, hatta operetle tanışmışlığım oldu. Yeldeğirmeni, Musevi azınlığın yoğun olduğu semtlerden biriydi. Hamursuz Bayramı'nda Musevi komşularımız bizi de sinogoglarına çağırırlardı. Gidip törenlerini izlerdik. Yaz geceleri Talimhane'de, Mısırlıoğlu Gazinosu bahçesindeki tiyatro gösterileri çok ilgi çeker, her gece dolup taşardı.

Kışları Kuşdili Tiyatrosu'nda oyun sunan ünlü komikler yaz aylarında Mısırlıoğlu'na taşınırlardı. Mısırlıoğlu Gazinosu o yılların en beğenilen gazinolarından biriydi. "Komikler Müsabakası" diye adlandırılan, birkaç güldürü ünlüsünün katıldığı geceler kahkahadan inletirdi çevreyi. Komik Fahri, Komik Şevki, Komik Cevdet, Komik İsmail (Dümbüllü), Komik Naşit (Özcan) Beyler, Kadıköylülerin sevgilileriydiler. Türk musikisi sanatçıları da her gece fasıllarla, sololarla coştururlardı musikiseverleri. Ortasında büyük, fıskıyeli bir havuzu olan Mısırlıoğlu Gazinosu'na gittiğimiz geceler, gözlerimden uyku aksa da, çocuk gülücüklerimle coştuğum, günlerce konuştuğum geceler olurdu.

Bir de şimdi aklıma gelen Moda'da Bomonti Gazinosu vardı. Bu gazino alafranga bir eğlence yeriydi. Akşam yemeklerinde hafif müzik, yemekten sonra da dans müziği çalan farklı müzisyenleri ile varlıklı çevrenin eğlendiği, kozmopolit Moda'nın gazinosuydu.

Zaten, Altıyol'un yukarısı, Bahariye Caddesi ve çevresi, Şifa, Küçük Moda, Moda, Mühürdar, Kadıköy'ün alafranga ailelerinin yaşadığı semtlerdi. Kuşdili, Talimhane, Gazhane, Yoğurtçu ve ilerisi, Haydarpaşa, Yeldeğirmeni alaturka bir yaşam geçiren, pek varlıklı olmayan ve hatta fakirce Yahudi, Ermeni ve Rum ailelerin de yaşadığı semtlerdi. Yoğurtçu Deresi, akşamları sandal sefalarının yapıldığı, kıyılarında gazinoların sıralandığı bir mesire ve eğlence yeriydi. Oranın da en ünlü gazinosu Hamdi'nin Gazinosu'ydu.

— Yalnızca cambazla, sinema ve tiyatroyla kalmamış galiba çocukluğunuz?..

— İki ayrı kültürle yaşamanın yararlı bir yanı diyelim. Tam da, çocukluğumu çok etkileyen farklı bir sanat olayına getiriyordum sözü. Yine o yıllarda, biraz önce anlattığım gibi, Kadıköy'ün en şık tiyatrosu ve sineması önceleri de "Apollon" diye bilinen Hale Tiyatrosu'ydu. Şimdiki Reks Sineması'nın olduğu yer. Bu tiyatroda izleyip etkilendiğim ilk oyunlar Süreyya Opereti'nin oyunlarıdır. Biraz bahsetmek isterim: Süreyya Paşa'nın parasal desteği ile kurulan Süreyya Opereti, Batılı anlamında müzikli oyunlar oynayarak büyük alkış topluyordu.

Dediğim yıllar 1927-28'ler... Sesli sinema henüz başlamamış. İstanbul Şehir Tiyatroları gerçek kimliğine yeni yeni kavuşuyor. 1929'da ilk sesli filmleri seyrediyoruz. Ama, yalnızca fırtınaları, yağmurları, gürültüleri sesli. Süreyya Paşa o yıl Süreyya Sineması'nı yaptırdı. Kadıköy'ün ilk büyük ve modern sinemasıdır Süreyya. Tabii ki, Operet de oraya taşındı. Süreyya Paşa Opereti'nin primadonnası Suzan Hanım'dı. Dostum, ünlü tiyatro sanatçısı Gülriz Sururi'nin annesi. Aynı operetin tenoru da Suzan Hanım'ın sevgili kocası Lütfullah Sururi Bey. Suzan Hanım çok genç yaşta öldü ve büstü Süreyya'nın fuayesine kondu. Yine o yılların çok sevilen operet sanatçısı Nuvart Hanım'ı, ona eşlik eden Cemal Sahir Bey'i de anmadan geçmeyelim. İşte Kadıköy, böylesine hareketli, renkli bir İstanbul parçasıydı.

— *Ya Büyükada günleri?*

— Büyükada'da teyzelerim piyanoda klasik batı müziği parçaları çalıyorlar, aralarında da Fransızca konuşuyorlardı. Akşamüzeri olduğunda da çok az gülen babalarından, en küçükleri Melek'in sayesinde izin koparıp iskeleye iniyorlardı. Hemen her akşam sürerdi bu izin işlemleri. Bazen beni de katarlardı bu iskele gezilerine.

Sanırım bu alışkanlık hala sürüyor Büyükada'da. Ben o kalabalığın sıkışıklığında hiçbir şey göremeden, anlayamadan sıkıntıdan patlardım. Teyzelerim 9-17 yaş arası kız çocuklarıydılar ama demek ki onların hoşlandığı bir anlamı vardı bu iskeleye inmelerin!..

Anneme, herhalde o sıkıntılarımdan olacak, beni hep ciciannemle dedemin yanında bırakmasını söylermişim. O da beni çoğunlukla dedemlerde bırakırdı. Hafta sonları, o yıllarda perşembe oluyor, akşamüstü alır, bir gece bir gün Büyükada'da kalırdık. Cuma akşamları da beni yeniden dedemlere götürür, oradan da Ortaköy'e Darüleytam'a dönerdi anacığım.

Kadıköy sinemalarla canlandı

— Madem yola koyulduk, sürdürelim mi. Çocukluktan ilk gençlik yıllarına doğru uzanalım mı bu kez?..

— Şimdi anlatacaklarım, ortaokul sıralarından başlayıp lise yıllarına kadar uzanan gözlemlerim. Yani 1932 ile 1940 arası kısa bir tarih yolculuğu. İstanbul'da bir milyondan az insanın yaşadığı o dönemde, Kadıköy'de kırk-elli bin kişi kadardı. Akşam oldu mu, fenerciler dolaşarak havagazı fenerlerini yakarlardı. Evlerin yarısından fazlası elektriksizdi. Hale Tiyatrosu'nun sinemaya dönüşmesi, daha sonra da Süreyya Paşa Sineması'nın açılması Kadıköy'e gözle görülür bir canlılık getirmişti. Evlerde önce kulaklıklı olan radyolar yerini hoparlörlüye bırakırken, borulu ve kurgulu gramofonların yerini de giderek elektrikliler almaya başlıyordu. Çarliston, fokstrot plakları alafranga evlerde vals plaklarının yanında durur, danslı çaylarda büyüklerinin göz hapsinde olsalar da yine de gençleri coşturmaya yeterdi. Opera Sineması'nı da ekleyelim, geçelim.

Sevgililer için buluşma yerleri, pastaneler, muhallebiciler ya da deniz kıyıları olurdu. Olurdu ama, izlendiklerini, görüldüklerini anladıklarında da bir daha buluşamadan ayrılmak zorunda kalırlardı. İki gencin birbirine aşık olması hani nerdeyse yasaktı. Babaların, ağabeylerin, amcaların, dayıların kontrolünden geçtik, mahallenin külhani delikanlılarının baskısı, terbiye anlayışları yalnızca genç kızları değil, genç erkekleri de susta durdurur, adam yerine geçmelerini engellerdi. Ama, gönül ferman dinlemez, tüm bu yasaklara karşın, her

Kadıköy'ün pastane, sinema ve çay partilerinin yakışıklı genci Mücap Nedim. Yıl 1937...

mahallede birkaç aşık Necip Celal'in tangolarından aldığı coşku ve cesaretle bilenip çevre baskısına göğüs germeye çalışırdı. Flörtün adı konuşmaktı. Oğlan kızın peşine düşer, "Sizinle konuşmak istiyorum" derdi. Kızlar da arkadaşları ile beğendikleri oğlanlara haber gönderirlerdi. Korkanlar için ise yine aracılarla gönderilip alınan mektuplarla bir süre sürdürülürdü konuşmak!..

Adres de verebilirim. Altıyol ağzındaki "Nefis" ve "Rasim" Pastaneleri cesurlar için buluşma, diğerlerine de uzaktan uzağa bakışma ve sırıtma yerleriydi. Sinemaları da unutmayalım. Çaktırmadan yan yana oturulur, konuşulur, ışıklar yanmadan karanlıkta da sıvışılırdı.

— *Siz nerelerde buluşmayı tercih ederdiniz?*

— Bana zorla eski defterleri açtırma lütfen. O yılların çocukları, gençleri evlendiler, yaşlandılar, hatta bir kısmı aramızdan ayrıldılar. Ama, isim zikretmeden söylersem, ben konuştuğum kızla sinemada buluşmayı tercih ederdim. Gündüz matinelerinde tabii. Pastanelerde yalnızca karşı karşıya oturulup

hayaller yüklü çene çalınırdı. Sinemada ise daha bir yakınlaşma söz konusuydu. Parmakların, ellerin birleşmesi gibi, bazen de küçük, kaçamak bir öpücük!..

Unutmadan, Talat'ın "çaylı dans partileri"ni analım yeri gelmişken. Talat Galatasaray'da okuyan, hoş ve uyanık bir arkadaşımızdı. Tatil günleri evinde çay ve pastalı partiler verirdi. O zamanlar 15-16 yaşlarındayız. Kız arkadaşlarla dans ederdik. Bir de kaçamak şarap içerdik.

— Evdesiniz, kızlar var, dans var, şaraplar da içiliyor, ya sonra?

— Hiç de beklendiği gibi değil. Dışarıda buluşmak evde olmaktan daha rahat oluyordu belki de. Çünkü evin büyükleri, abartmayayım, beş dakikada bir kapıyı açıp bizleri kontrol ederlerdi. Yani sıkı bir gözetim altında ne yapabilirsek!..

— Çocukluk yıllarınızı terk etmeden, okul yaşamınız hakkında da konuşalım mı biraz?

— İlkokula 1927 yılında Mühürdar'daki Moda İnas'da başladım (İnas kızlar anlamına geliyor). Birinci sınıfı eski harflerle okuduk. Bu arada okulun adı değişti ve 8. İlkokul oldu. İkinci sınıftan başlayarak da yeni harflere geçtik. İkinci sınıf deyince hiç unutmadığım bir anımı ve şimdi aramızda olmayan bir dostumu anmak isterim.

Okulun açıldığı ilk gün annem beni getirip okulun kapısına bıraktı, henüz kapı açılmamıştı. Kendisi de okuluna gidecekti. O yıllarda ta Karagümrük yakınlarında Hırka-i Şerif'teydi okulu. O öyküye de sıra gelecek. Neyse, ben o gün okulun kapısında, okulun açılmasını beklerken bir hanım elinde bir çocukla çıkageldi. Kadın bir süre bekledikten sonra, küçüğü bana teslim ederek, "Küçük kardeşinle meşgul olur musun, yavrucuğum" dedi ve küçüğe döndü: "Hadi ağabeyinle girersin okula." Dün gibi anımsarım bu anı. Okulun kapısı açıldı, küçüğün eli elimde beraberce girdik içeri. Benden bir yaş küçüktü. O birinci sınıfa, ben ikinci sınıfa başlıyorduk. Bu kızıl saçlı, kırmızı yanaklı, tombalakça güzel

çocuk ileride haberleriyle ve romanlarıyla ünlü gazeteci yazar Ümit Deniz olacaktı.

Yıllar sonra boş zamanlarımızda oturup üç-beş arkadaşla çene çalarken, "Seni okula ben başlattım" diye takılırdım. O da, "Bu benden beş yaş büyüktür; bayramlarda beni bayram yerine götürür, salıncağa, atlıkarıncaya bindirirdi. Hem de annemden aldığı iki manda gözüyle" diye sürdürürdü takılmalarımızı. Manda gözü dediğim, o zamanın yirmi beş kuruşu. Yakasında kırmızı karanfili ile 20 yaşında *Cumhuriyet*'te başladığı gazeteciliği çeşitli gazete ve dergilerde sürdürdü. Hayalle gerçek arası yarattığı ve kendine benzettiği Murat Davman tipinin maceralarını yazdığı polisiye romanlarla da çok ünlenmiş, hatta zamanla da Murat Davman'ın renkli, sevimli ve kendince çok çapkın kişiliğine bürünmeye kadar vardırmıştı işi. Çocukluğumuz, gençliğimiz ve sonralarını hep beraber geçirdiğimiz sevgili dostum, 52 yaşında, yakasından hiç eksik olmayan karanfili, elinde viskisi, yine heyecanlı çapkınlık öykülerini anlattığı bir gün, Hilton'un rufunda, dostlarının şaşkın bakışlarını göremeden bir kahraman gibi düşüp öldü.

— Ümit Deniz'i saygıyla analım ve okul yıllarınıza geri dönelim mi?..

— Üçüncü sınıfı da Moda'da okuduktan sonra ver elini Fatih. Annem iki yıldır Fatih'le Karagümrük arasındaki Hırka-i Şerif Mahallesi'ndeki 19. İlkokul'da öğretmendi. Düşünsenize; Vapurla karşıya geçiyor, köprü üstünden tramvaya biniyor, Sirkeci'de tramvay değiştiriyor, Karagümrük tramvayına binip okuluna gidiyor. O yıllar için tam bir seyahat. Sekizde okulda olmak için altıda evden yola çıkardı. Sonunda dayanamayıp orada bir ev tuttu, beni de yanına aldı. Ben de dördüncü sınıfı annemin okulunda okudum. Sonra Moda'ya geri döndük.

Burada hoş bir olay anlatayım. Dedem bir yıl önce 80 yaşında gözlerini yummuştu. Ciciannem yalnız kaldığından küçük oğlu Badi'nin yanına taşınmıştı. Bu hengamede bütün

aileyi şaşırtan olay ise Şayan Abla'nın evden kaçması olmuştu. Çarşı pazara gittiği günlerin birinde tanıştığı genç bir adamla anlaşıp özgürlüğünü seçmiş. Fatih'te bir rastlantı sonucu annemle Şayan Abla'yı bulduk. Nasıl oldu, gelişti tam hatırlamıyorum ama evine gittiğimizde ne kadar mutlu olduğunu gördüğümü dün gibi hatırlıyorum. Kocası kendilerini geçindirecek kadar para kazanıyormuş, o da evinin hanımı olmuş, itilip kakılmaktan, hor görülmekten kurtulmuştu. Aslında bu evlatlık ortaçağ ilkelliğinin yarattığı köleliğin bir uzantısıdır. Ne kadar karşılıklı sevgi gelişiyor dense de, eziklik ve yabancılıktan kolay kurtulabildiklerini sanmıyorum. Kim bilir kaç Şayan Abla böyle kaçıp kurtulmuş ve seçmiştir özgürlüğü. Aklıma geldiğinde hala heyecanlandırır bu öykü beni.

Buraya küçük bir tiyatro bahsi daha sıkıştıralım unutmadan... Hırka-i Şerif'te geçen bir yıl içinde, annemle Şehzade-

Arkadaşı Ankaralı Osman (soldaki) ile Yüce Ülkü Lisesi'nden bir anı. Yıl 1936...

başı Turan Tiyatrosu'nda Komik Naşit Bey'i, Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda Şehir Tiyatrosu sanatçılarını izlemeye giderdik. Tiyatroya gittiğimiz günler 10 yaşımın en heyecanlı günleriydi. En çok Turan Tiyatrosu'nda Naşit'e gittiğim günler eğlenirdim. Eğlenme sözcüğüne dikkatini çekerim. Şehir Tiyatrosu'nda etkileniyordum ama, oyunların gizine ermiyordum. Ortaokula Kadıköy Lisesi'nin orta bölümünde başladım. İkinci sınıfta tifoya yakalandım. Çok uzun süre okula devam edemediğim için sınıfta kaldım. Onun etkisiyle olsa gerek ikinci yıl da kendi irademle çaktım sınıfta. Tabii ki, bunun üzerine Yüce Ülkü Özel Ortaokulu'na geçtim. Bir yıl Cağaloğlu'nda okudum, okul taşınınca da son sınıfı Kasımpaşa'da tamamladım. Okul faslını şimdilik burada noktalayalım.

— O halde yine tiyatroya doğru çevirelim rotayı. Okul sıralarında, hani olur ya, sahne çalışmalarına katıldığınız olmadı mı hiç?

— Aktör Mücap Ofluoğlu'nun altyapısını kurcaladığının farkındayım. Soruyu şöyle yanıtlayayım, hem de kısaca "ne olacak bu Fenerbahçe'nin hali"ni de konuşmuş oluruz.

Çevremle ilişki kurmaya, bilinçli arkadaşlıklar edinmeye 10 yaşlarında başladım diyebilirim. Ortaokul 2'ye geçtiğim yıl, kürek şampiyonu olan Fenerbahçeli teyzelerim, beni de kulübe yazdırmışlardı. Fenerbahçe Kulübü, Kuşdili'nde Kurbağalıdere kıyısında beyaz yağlıboya ahşap bir köşkteydi. Kulübün bir beton tenis kortu ve denizcilik kolunun teknelerini barındıran kayıkhanesi bu köşkün bahçesindeydi. Ayrıca kırmızı toprak tenis kortu vardı. Bu şık köşk, ben tam kulübe üye olduğum günlerde yandı. Kulüp, yeni onarılmaya başlanan Fenerbahçe Stadı'nın soyunma ve çalışma odalarına yerleşti. Üye olan gençleri genel kaptan Galip Kulaksızoğlu tenise başlatırdı. Ben de tenise başladım. İki yıl içinde gençler turnuvalarına katılabilecek kadar ilerlettim tenisi. Benden büyük gençler Dalyal, Melih, Mahmut (Dikerdem), sonraların ünlü kalecisi Bedii (Yazıcı), ustalardan da Sedat, Şirinyan, Karakaş gibi önemli isimlerle aynı kortu paylaştım. Fener-

bahçe genç takımında bir süre futbol oynadım, atletizm ve boks dallarında da kısa sürelerde çalıştım. 1934 yılında Fenerbahçe Kulübü'nün tenis kortlarında yapılan Balkan Tenis Şampiyonası'nda genç tenisçilerden biri olarak çizgi hakemliği yaptım. Bu sayededir ki ünlü spor adamlarıyla tanışmışlığım ve çalışmışlığım oldu.

Sportif başarılar mutlaka şart ama, son yıllarda Fenerbahçe'deki kurumsal gelişmeleri, amatör takımlara ve bireysel sporlara verilen önemi gördükçe de gurur duymamak elde değil.

Sahnede uyuyan aktör

— Spor da sahne için bir ilk adım, diyeceksiniz gibime geliyor?..

— Yedi yıl öncesine gidiyoruz şimdi: Annem Kırklareli'nin Vize ilçesinde başöğretmen. Ben daha okula başlamamışım, eski harfleri sökmeye çalışıyorum. Kayıtsız öğrenci gibi okuldayım. Öğretim yılı sonunda okulun tiyatro gösterisinde bana da görev vermişlerdi. Koyun postuna bürünmüş, dört ayak üzerinde "mee mee" diye meleyerek dolaşan küçük çocukların yanında beni de çoban yapmışlardı. Sahneyi bir kez dolaşacak, sonra da ağacın altına gelerek ezberlediğim çoban şiirini okuyacaktım. Benden önceki konuşmalar biraz fazla uzun gelmiş ki, ben daha sahnede dolaşamadan, oturduğum yerde uyuyakalmıştım. Seyircilerin kahkahaları arasında annem sahneye çıkıp beni güçlükle uyandıracak, çoban manzumesini yarım yamalak okumamı sağlayacaktı. Bu ilk sahneye çıkışım...

Dört yıl sonra Hırka-i Şerif'te okurken, yine yıl sonu gösterilerinde bana da rol vermek istediler. Yapmayın, etmeyin dedim, yapamam dedim, sıkılıyorum dedim, dinletemedim. Provalara bin bir güçlükle katıldım. Hatta oyun günü okuldan kaçtım, ama zorla getirip çıkardılar sahneye. O halimle de pek başarılı olamamıştım galiba. Sıkılgandım, çekingendim, yabancı kalabalıklara pek giremezdim. İşte Fenerbahçe

Mücap Ofluoğlu ilk kez sahneye çıktığı ve uyuyakaldığı Kırklareli Vize İlkokulu'nun bahçesinde annesi ve annesinin öğrencileri ile birlikte. Yıl 1926...

Kulübü'nde geçirdiğim günlerde biraz da olsa kendime olan güvenimi kazandım, sıkılganlıktan, çekingenlikten kurtuldum diyebilirim. Ortokul sıralarında sahneye çıktığımda bambaşka biri olmuştum. Konservatuvara gitmem için ilk teşvikler bu yıllarda başlar. Son sınıfta ise, yıl 1938, Yüce Ülke'deki edebiyat öğretmenim, "Sen artık bu yıl şu sınavlara gir bakalım" diyerek beni adeta arkamdan iteledi.

İlk sınavın hayal kırıklığı

— Çocukluk sıkılganlıklarınızı geride bıraktınız. İlk, orta derken okul yılları da noktalandı. Artık "GİRİLMEZ" tabelalı kapıyı tıklamaya sıra geldi mi diye sorabilir miyim?

— Kapıyı tıklamak kolay da, açılmasını sağlamak hiç de o kadar kolay değilmiş. Sohbetimize ilk başladığımda bahsettiğim, 14-15 yaşlarımda başlayan o tiyatro tutkusu, lise yıllarımda beni Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü sınavlarına girmeye doğru yönlendirdi. Çevremden de aynı konuda fazlasıyla teşvik görüyordum. Ve tiyatro öğrenimini konser-

vatuvarda yapmış bir oyuncu olmayı, alaydan yetişmiş biri olmaya tercih ediyordum.

Yıl 1938. Devlet Konservatuvarı'nın açılışının da üçüncü yılı. Başvurumu yaptım. Eylül ayında Galatasaray Lisesi'nde yapılan İstanbul adayları sınavlarına katıldım. Yüzden fazla aday vardı yanılmıyorsam. Sabah dokuzda başlayan sınavlar gece geç saatlere kadar sürdü. Eleme sınavını yapan kurulun başında ünlü tiyatro adamı Carl Ebert vardı. Her aday, önce kendi hazırladığı bir oyunu sunuyor, oyun beğenilmişse, kurulun verdiği mimik, pantomim gibi soruları oynayarak yanıtlıyordu. Ben üç elemeyi de geçip, sona kalan beş adaydan biri oldum. Hatta Carl Ebert tarafından kutlandığımı da hiç unutamam. Neyse başarılı bir sınav sonrası, gece yarısı eve sevinçle gittim, anneme günün hikayesini anlattım, onu da sevindirdim. Sınavdan çıkarken, "Sonuç, mektupla size bildirilecek" demişlerdi.

— Sonuçları beklerken, 1930 ve 40'ları tiyatro tarihinde adı çok geçen Carl Ebert'i kısaca tanıyabilir miyiz?

— Carl Ebert, Devlet Konservatuvarı'nın kuruluşunda Almanya'dan gelmiş önemli bir tiyatro adamıydı. Konservatuvar'ın kuruluşunda bulunmuş ve genel müdür olarak görev almış bir "Baş Hoca"ydı. Benim yaşıtım ya da dönemim okullu tiyatro sanatçılarının hepsi Ebert'in öğrencisi olmuşlardır. Hatta Muhsin Ertuğrul Bey, "Carl Ebert'in getirilişinde çok emeğim geçmiştir" diye anlatırdı. Kendisi de Almanya'da tiyatro yaptığı için yakından tanımış Ebert'i.

— Gelelim mektuba...

— Uzun bir bekleyişten sonra sonuçları bildiren mektup geldi. Geldi de, hiç de iç açıcı değil. İstanbul adaylarından yalnızca bir kişi alınıyordu konservatuvara. O bir kişi de, daha sonraları tiyatromuzda adı çok geçecek bir oyuncu olan Nihat Aybars oluyordu. Çok ilginçtir; başarılı bir sınavdan yenik çıkmıştım. 17 yaşımın bu düş kırıklığı çok sarstı beni. Bu sarsıntıyı atlatmak pek kolay olmasa da, hayal kırıklıklarının yaşamın bir parçası olduğunu görmemi sağlayan iyi bir sınav

olduğunu sanıyorum. Sorunun baş tarafına gelirsek bu arada, GİRİLMEZ'in altından geçip sahneye çıkabilmem için yedi yıl daha vardı önümde.

— Yedi yıl az bir zaman değil. O kapıyı bir kez daha çalacağınız güne kadar nasıl bir yol çizdiniz kendinize?
— Eh, yaş da kemale erdiğine göre çalışmak gerekiyordu. Önceleri, Dekorasyon Türk Limited Şirketi, İstanbul Belediyesi Yaş Sebze Meyve Kooperatifi gibi bir-iki işe girip çıktım. Çalışmak iyi de, her şeye rağmen okula devam etmek gerekir düşüncesiyle Haydarpaşa'da lise öğrenimine başladım. Konservatura şartlandığımdan olsa gerek liseye bir türlü ısınamıyordum. Sınavı başarmama rağmen başarısız sayılmanın burukluğunu da bir türlü üzerimden atamıyordum. Bunun etkisiyle olacak, biraz da orada okuyan arkadaşlarımın kanıma girmesiyle soluğu Zonguldak Maden Mühendisliği Mektebi'nde aldım.

— Ne kadar ayrı iki dünya. Bir yanda hep insanların karşısında, sahnede olabilme arzusu, diğer yanda ise madende, hem de insanların gözünden çok uzak, yerin altında çalışabilmeyi düşünmek?..
— Aktörlük bir serüvendir demiştim, değil mi?.. Kim bilir, ondan mıdır, bende serüven çok. Belki de, tümüyle tiyatro dünyasından çok uzaklarda olabilme düşüncesiydi beni Zonguldak'a, madene sürükleyen.

— Madenciliğin serüveninizdeki yeri ne kadar?
— Sanıldığından çok. Oradaki serüvenim kadar, beni tiyatrodan uzaklaştıracağı yerde yeniden tiyatroya döndürendir madencilik. Şunu baştan sona bir anlatayım, güzel hikayedir. O dönemde Maden Mühendisi Mektebi'ne yazılınca sizi önce üç ay staj yapmak üzere doğrudan maden ocağına gönderiyorlar. Beni de Üzülmez Ocağı'na verdiler. Üzerimde lacivert yeni tulum, ayağımda gıcır gıcır siyah lastik çizmeler, başımda kasket; boynuma da lacivertli, kırmızılı bir mendil bağlamışım.

— Madene inen gibi değil, sanki sahneye çıkar gibi hazırlığınız!..

— İstanbul Kadıköy'den gelmiş genç bir adam. Sinemalı, tiyatrolu, danslı, pastaneli hayatı sıyırabilmiş değilim üzerimden; madenciliğin ciddiyetine varamamışım henüz. Neyse giyindim, kuşandım. Lambamı almak için lambahaneye doğru yöneldim. Sabah vardiyası bir saat önce başlamış. İlk kez ocağa gireceğim. Üzerime kaydedilen lambam elimde; omzumda, içinde öğlen yiyeceğim peynir, zeytin, haşlanmış yumurta ve ekmekten oluşan nevalemi koyduğum yine lacivert bir torba, ne yapacağını bilemeyen yeni bir işçi acemiliğiyle şefin yanına gidiyorum.

Şef uzun boylu, güler yüzlü, ama sesi ve tavırları insanı etkileyen orta yaşlı bir adamdı. Neler yapmamı, nelere önem vermemi, korkmamamı anlatıp beni ocağa hazırlarken, kapıdan ok gibi bir adam giriyor içeri. Rengi atmış, soluk soluğa. Şef, sakin olmaya çalışarak doğruluyor yerinden. Adam köpürmüş ağzını, terli yüzünü iki avcuyla silerken: "İki kaybımız var şef, bir de ağır yaralı." Şef önde, adam arkasında fırlıyorlar dışarı, ben öylece kaskatı kalıyorum olduğum yerde.

Neler oluyor? Bir süre kımıldayamadım, sonra odadan çıktım. Ocak tünelinin ağzı işçilerle anababa günü, bir şey görünmüyordu. Yalnızca sağa sola emirler yağdıran uzun boylu şefin başını görebiliyordum. İçeride sabaha karşı bir göçük olmuş, iki işçi göçük altında ezilmiş, birinin de kaburga kemikleri, bacakları kırılmış. Gördüğüm manzara karşısında nasıl titrediğimi hala dün gibi anımsarım.

— Pek parlak bir hoş geldin olmamış anlaşılan?..

— Hem de nasıl! Neyse, sedyeler geldi, can vermiş işçilerle, yaralı arkadaşlarını degovil vagonlarından alıp sedyelere koydular ve götürdüler. Daha ilk günden gördüklerim beni iyiden iyiye sarsmıştı. Hani pek de gönüllü gelmediğim bu işten vazgeçip kaçacaktım oradan. Ben böyle karmakarışıklık

ve şaşkınlık içinde çevreme bakınıp dururken, şefin beni çağıran sesini duydum. Yanına gittim, elini omzuma koydu, şöyle birkaç adım yürüdük.

"Bak Ofluoğlu, işimiz tehlikeli ve zordur. Ama madenciliği seversen, güçlüklerine katlanır, çıkan kömürü gördükçe de keyif bile alırsın. Böyle kazalar ise pek sık olmasa da, madenciliğin vazgeçilmez kaderidir. Şimdi her şeyi unut. Seni Ali, Osman Usta'nın yanına götürsün. Vardiyadan sonra bana gel, daha etraflıca konuşuruz."

Ali, biraz önce kazayı şefe bildiren işçi. Ben şefin elini sıktım, düştüm Ali'nin peşine. Haziran sıcağında tünelin rutubetli soğuğuna girerken ister istemez durakladım. Ali de durdu, korkularımı gözümden okumuş olmalı ki, "Korkma hemşerim. Allah korur, ölümse alın yazısı" dedi ve başladı içeriye doğru yürümeye. O yıllarda henüz başa giyilen kasklar yoktu. Kasket giyilirdi. Lambalar da elde taşınırdı. Elimizdeki lambalarla ancak önümüzü görebiliyorduk. Degovil hattının yanında suların içinde yürüyoruz. Ali, yola alışık, sokakta gibi yürüyor, bense yepyeni çizmelerimle tökezlememeye gayret ederek adeta koşuyorum Ali'nin ardında. Yürüdükçe tünel daha da karanlıklaşıyordu. Sessizce on beş dakika kadar yürüdük. Daha ne kadar gideceğimiz hakkında hiçbir fikrim yok. Dayanamadım sordum; "Ali kardeş daha ne kadar yolumuz var?" Ali başını bile çevirmeden, "Yoruldun mu bey? Daha aşağı yukarı kırk beş dakika kadar yolumuz var" diyerek sürdürdü yürümesini. Tam "vay canına" diyecektim ki, utandım Ali'den ve sustum. Karanlık, rutubet ve havasızlık gücümü yenmeye başlamıştı. Oldukça yorulmuştum. "Biraz duralım" diyeceğim ama, Ali'nin, "Bu şehir çocuğu da amma narinmiş" diye düşünmesinden çekiniyorum.

Tünel iyice daralmış tavan da alçalmıştı. Tam o sırada yanımızdan kömür yüklü vagonlarıyla bir degovil geçti. Kalın kütüklerle örülmüş tavandan yer yer sular damlıyordu. Ali önümde, hafiften bir türkü tutturmuş, arkadaşlarının acısını unutmaya çalışıyordu sanki. Ali'nin türküsü, maden işçilerinin hüzünlü, dayanılmaz yaşamını anlatan hazin bir

türküydü. Aklımda kaldığı kadarıyla da şöyle sözleri vardı: "Köyden çıktım sağ selamet, Üzülmez'e geldim koptu kıyamet." Adımlarına uydurarak söylüyordu adeta. Bense yürüyüşümü iyice ağırlaştırmış, Ali'nin çevresinde ölüm varmışcasına bir duyguyla ondan uzak kalmaya çalışarak çok yavaş gidiyordum.

Acaba ölümcül bir yolculuğa mı çıkmıştım? Birden üç yıl önce Galatasaray Lisesi'nde girdiğim konservatuvar sınavları geldi aklıma. Aslında başarılı olmama rağmen kontenjan gereği okula girememiştim. Peki, bu yıl bir daha deneyemez miydim? Hani maden mühendisliği de ilginç ve önemli bir işti ama, pek bana göre değildi ilk günden. Çok para kazandırır, insan geleceğini güvenceye alabilir, saygın bir kişi olmasını da sağlayabilirdi, fakat insanı vaktinden önce yaşlandırır, sağlıksız bile yapabilirdi.

Kömür tozu, sahne tozunu arattı

— Daha ilk günden kömür tozu sahne tozunu aratır ohmuş anlaşılan.

— Hem de nasıl?.. Ali'yle aramız iyice açılmıştı. Söylediği hüzünlü türküyü duyamaz olmuştum. Ben kendi düşlerim içinde sahnedeydim artık. Hamlet'tim, Harpagon'dum, Cyrano'ydum. Alkış sesleri duyuyordum. Lambanın cılız ışığında duvardaki gölgeme bakıp durdum. Derhal dönmeliydim. Düşe kalka da olsa koşarak kaçmalıydım bu yolculuktan. Tam bu sırada Ali'nin sesiyle kendime geldim: "Mektepli bey, nerede kaldın. Geldik sayılır" dediğinde beni beklediğini gördüm. Yüz metre kadar ileride birkaç lambanın ışığında vargeli ve başında çalışanları gördük. Hayırlısıyla yolculuk sona ermişti anlaşılan ve o gün ilk defa sevinmiştim.

Vargelin başında dört kişiydiler. Yüzleri kömür karasından görünmüyordu. Derinlikten gelen dolu degovil vagonlarını daha önce çektikleri dolu vagonların arkasına diziyorlar, boş vagonları aşağıya yolluyorlardı. Ali lambasını yere bıraktı, cebinden çıkardığı kirli bir mendille terini sildi,

"Kolay gelsin, size bir mektepli getirdim" dedi. Hiçbirinden ses çıkmadı. Çalışmalarını sürdürdüler. Konuşmadan çalışıyorlardı. O sırada bir vagon gecikince durdular, ben de çekinerek yanlarına sokuldum, "Merhaba dostlar, kolay gelsin. İçlerinden biri, "Eyvallah, hoş geldin" dedi. Gene sıkılarak, "Başınız sağolsun" dedim. Tek sözcük çıkmadı ağızlarından.

Ali, "Osman Usta bacadadır, hadi yanına inelim" dedi. Yerin altındaki o daracık dik yokuşu Ali gene alışkın adımlarla yürürken, ben omzumdaki torbayı düşürmemeye çalışarak, küçükken evin dik merdivenlerinden düşmemek için yaptığım gibi kıçın kıçın inmeyi becerdim. Burada da kömür vagonlarını dolduran dört kişi vardı. İçlerinden biri, düşen lambamı elime verirken, "Hoş geldin" dedi. Utandım!.. On-on beş dakika sonra Osman Usta geldi. Göçük yerindeymiş. Ali, "Osman Usta, başın sağ olsun. Sana bir mektepli getirdim" diye beni tanıştırdı. Osman Usta yukarıdan aşağıya beni şöyle bir süzdü; "Tam gününü seçmişsin delikanlı. Gıcır gıcır da giyinmişsin, iyi de, ölülerimiz çıkarken nasıl girdin bu yeraltına?" Sonra sustu. Gereğinden fazla konuştuğunun farkına varmışcasına, boş ver diyen bir el hareketi yaparak, "Gel bakalım" dedi. Bu kez düştüm Osman Usta'nın peşine. Kömürlerin yığıldığı yerden lambanın aydınlattığı daracık galeriye doğru uzandı, çekti kendini yukarıya. Yanına çıkmam pek kolay olmadı. Yine oflaya poflaya çektim kendimi ustanın yanına. Osman Usta yüzükoyun kömür kazmaya başlarken, "Sen lamba tutacaksın" komutunu verdi. Onun sol omzunun üstünden, bir elim aşağıda, bir elim yukarıda başladım lambayı tutmaya. Anlatması bile güç bir görüntü. Altmış-yetmiş santim yüksekliğinde, bir metre genişlikte bir borunun içindeyiz sanki. Osman Usta halimi pek parlak görmemiş olmalı ki, "Yahu arkadaş, güç iş bu. Keşke başka bir iş seçseydin" demekten alıkoyamadı kendini.

— *Fırsat bu fırsat deyip kaçtınız mı yoksa?..*

— Yok. Bir kere girmişim bir küçük deliğin içine. Gerçi ilk günüm geçmek bilmedi ama Osman Usta'ya lamba tuttum, vagonlara kömür doldurdum, vargelde çalıştım, öğlen paydosunda kömürlerin üzerine oturup, haşlanmış yumurta, biraz beyazpeynir, zeytin ve ekmekle karnımı doyurdum, bir matara da su içtim. Öğleden sonra dört gibi, gene Osman Usta'nın peşine takılıp çıktım ocaktan. İki ölü, bir ağır yaralının çıktığı ocağa girip vardiyayı çalışarak tamamlamıştım. O an, madenciliği ilk günden başarmış duygusu içindeydim. Lambamı teslim edip, çıktım şefin odasına. Güler yüzle karşıladı beni. "Galiba sen bu işi başaracaksın, ne dersin" diye sorunca, tiyatro düşümü bir kenara bırakıp, "Birkaç gün geçsin, o zaman belli olur" dedim. Dedim ama, Osman Usta'nın gözümün içine baka baka söylediklerini de anlatmadım şefe.

Neyse, biz zamanla Osman Usta'yla daha bir anlaşır olduk. Stajımı onun yanında sürdürüyordum artık. Tiyatro yalnızca düşlerimde yaşamaya başlanışken, bir gün gazetede İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun turneye çıkacağını, ilk il olarak da Zonguldak'a geleceğini okudum. O andaki sevincimi anlatamam.

Madenciden tiyatro dersi

— *Sanki* GİRİLMEZ *kapısı karşınızda?..*

— Ta kendisi. Stajyerler hep sabah vardiyasına verilirdik, akşamlarımız boştu. Bu boşlukta Şehir Tiyatrosu'nun oyunlarını görmeliydim. Osman Usta'ya açtım bu isteğimi, çünkü nedendir bilmiyorum, onu da oyunlara götürmek istiyordum. Osman Usta önce, "Ben ne anlarım tiyatrodan" dediyse de, ben ısrarla, "Çok şey anlarsın usta, beni kırma gidelim" dedim ve sonunda razı ettim kendisini. Tiyatro üç oyunla çıkmıştı turneye. *O Kadın*, *Kiralık Odalar* ve *Paşa Hazretleri*. Kadrodan da, Neyyire Neyir, Talat Artemel, Suavi Tedü, İ. Galip Arcan, Şaziye Moral şimdi aklıma gelenler. Osman Usta'yla üç gece peş peşe tiyatroya gidip, üç oyunu da izledik.

Üç geceden sonra Osman Usta bambaşka bir insan olmuştu adeta. Kömür dünyası içinde kararmış gözleri aydınlanmış, "Sen bu tiyatro işini çok seviyorsun anlaşılan. Haklısın da, insanın zihnini açıyor, düşündürüyor hatta dinlendiriyor da" diyordu bana. Biraz düşünüp, şunları da eklemekten alıkoyamıyordu kendini:

"Eh, parası da fena değilse, vazgeç madencilikten, tiyatrocu ol, sana daha çok yakışır."

İşte Osman Usta'nın bu tümcesi düşlerimin gerçeğe dönüşmesi için bir çağrıydı adeta. Hemen oracıkta çizmelerimi, lambamı, her şeyimi bırakıp, Devlet Konservatuvarı sınavlarına bir daha girmek için, 1941'in eylül ayında tuttum İstanbul'un yolunu.

— Bu kez açıyor musunuz kapıyı?..

— Ne gezer?.. Ben ilk sınava, Yüce Ülke okulunda sahneye koyduğumuz, amatörler için yazılmış manzum oyunda üstlendiğim yaşlı bir adam rolüyle katılmıştım. Anlattım ya, çok da başarılı olmuştum. Bu kez, konservatuvarda okuyan bir arkadaşım, klasik bir oyun seçmemi ve oradan bir sahne hazırlamamı salık vermişti. Ben, burada, klasik oyun seçiminde kimsenin aklına gelmeyecek bir seçim yapıp işi baştan kaybetmiştim zaten. Fransız yazar Corneille'in *Nicomede* adlı, belki de Fransızların bile bihaber olduğu trajedisinden iki uzunca tiradla girdim sınava. Bu ne idüğü belirsiz tiradlar, yalnızca yüzünü ekşitti jürinin. Galiba biraz da güldürdü. Başım önümde çıktım dışarıya. Biri seslendi arkamdan: "Sizi bir de operada deneyelim." Çok şaşırdım. Bende operaya yatkın ne görmüşlerdi, pek anlamadım ama tekrar girdim sınav salonuna. Önce zorlukla piyano tuşlarından çıkan seslerin hangi notalara ait olduğunu bulmaya çalıştım, sonra da bir şarkı söylemem istendi. İş çığrından çıkmıştı bir kere, belleğimde kalan bir okul marşını başladım terennüm etmeye: "Ankara Ankara güzel Ankara / Seni görmek ister her bahtı kara / Senden yardım umar her düşen dara / Yetersin onlara güzel Ankara..."

Dertli Pınar *filminde ilk aktörlük deneyimi. (Soldan sağa) Refik Kemal Ergüven, Talat Artemel, Mücap Ofluoğlu, H. Kemal Gürmen, Nezihe Becerikli, Suavi Tedü ve Vedat Karaokçu. 1943 yılının eylül ayı...*

Sonuçta, bahtı iyice kararmış olan beni Ankara da kurtaramayacaktı!.. Burayı noktalamadan, yine bir dostumuzu analım. O yıl konservatuvarı İstanbul'dan kazanan tek kişi, tiyatromuzun ve sinemamızın ünlü ismi İsmet Ay olmuştur.

— *Bu kez yolculuk nereye?*
— Tiyatro her şeye rağmen aklımda, fikrimde ama, evet bu kez yine uzun bir yolculuk, dört yıl süren bir yolculuk... Ve askerlik.

Subaylara Hamlet *oynattı*

— *Askerlik günlerinin anıları, bitmez, tükenmez gibidir herhalde her Türk gencinin olduğu gibi.*
— Yok, o kadar uzun boylu değil ama bir-iki ilginç olay ve anım vardır herhalde. Şöyle söylesem; ben tiyatro sahnesine

çıkmadan, sinema kamerasının karşısına geçtim. Hem de askerde!.. Ben askerliğe İstanbul Sıkı Yönetim Komutanlığı'nda (o zamalar Örfi İdare deniyor) başladım. Orada, o yılların tanınmış sinema rejisörü Faruk Kenç ve yazar Adnan Tahir de bulunuyordu. Faruk Kenç'le yakın dost olmuştuk. Benden yaşça çok büyüktü ama, ağabey, kardeş sevgisiyle sürüyordu dostluğumuz. Kenç, Almanya'da sinema ve fotoğrafçılık üzerine eğitim görmüş, bilgili, görgülü, deneyimli bir sanatçıydı. Sınavları nasıl yitirdiğimi, ama ne olursa olsun tiyatro sanatçısı olmak istediğimi anlatmıştım... Yıl 1943. O yıl, senaryosunu kendi yazdığı *Dertli Pınar* adlı bir film çevirecekti. Bu filmde bana da, bir cümlelik küçük bir rol verdi.

— *Küçük bir rol de olsa, askersiniz!..*
— Örfi İdare Komutanlığı'nda askerlik yaptığımızı söylemiştim. Burada olmanın bazı ayrıcalıkları vardı demek ki, Faruk Kenç de o dönemde önemli bir isim. Özel izinle bu tür sanatsal çalışmalar yapılabiliyordu. Belki de savaş dönemi, halkın moralini yüksek tutmak adına.

Hiç beklemediğim anda, ünlü oyuncuların arasında buldum kendimi. Nezihe Becerikli, Talat Artemel, Suavi Tedü, H. Kemal Gürmen, Sami Ayanoğlu, Müfit Kiper ve Vedat Karaokçu gibi isimler. Başrolleri paylaşanların Karaokçu hariç hepsi Şehir Tiyatrosu'nun sanatçılarıydı. Vedat Karaokçu, bugün Dünya Sinemaları'nın yerindeki Mulen Ruj çalgılı gazinosunun bulunduğu binada oyunlar veren Halk Opereti'nin sanatçısıydı. Daha sonra Muammer Karaca Tiyatrosu'na geçecek, burada da Celal Sururi ve Muzaffer Hepgüler'le birleşip, Karaca'dan ayrılarak İstanbul Tiyatrosu'nu kuracaklardı. *Dertli Pınar*'ın kameramanı da, Baha Gelenbevi idi. Gelenbevi de Almanya'da, Fransa'da sinematografi eğitimi görmüş, büyük bir burjuva ailesinden gelmiş, görgülü, şık bir insandı. Gelenbevi sonraki yıllarda, daha çok İpekçiler adına çevrilen birçok kordelaya yönetmen olarak imza atacaktı.

— Tiyatro sahnesi olmasa da, sanat yaşamınızın ilk ciddi işi olan Dertli Pınar*'dan ve birlikte çalıştığınız sanatçılardan konuşalım mı biraz?*

— *Dertli Pınar*'ın dış sahneleri Ortaköy'de Abraham Paşa Koruluğu'nda, iç sahneleri de Asmalımescit'teki Ses Stüdyosu'nun küçücük platosunda sessiz çekildi. Hafta sonları koruluğa gidiliyor, iki gün, iki gece kamp kurularak çalışılıyordu.

Dertli Pınar köyde geçen acıklı bir aşk öyküsüydü. Elle çevrilerek çalıştırılan kollu bir kameranın karşısına geçen oyuncular, teatral yeteneklerini alabildiğine kullanarak senaryodaki kişiliklerini negatif filme yansıtmaya çalışıyorlardı. O günün koşullarında devinim kameradan çok oyuncularda daydı çünkü.

Filmin önemli oyuncularından Talat Artemel muhtemelen 35-36 yaşlarındaydı. Uzun uzun makyaj yaparak yaşlı bir köylü olur, Gelenbevi'nin kamerasının karşısına geçerdi. Fakat makyajlı hiç de doğal olmuyordu. Yüzüne kalın, güneş yanığı renginde bir ten boyası sürüyor, onun üzerine de çizgileri belli olan, beyaz krepten bir çember sakal yapıştırıyordu. Teknik kadar makyaj da gelişmemişti ki 1943 yılında, ne yaparsınız?.. Otuz beşlik bir gencin yetmişlik bir ihtiyar olarak kendini kabul ettirmesi hiç de kolay bir iş değil.

— Biraz önce oyuncuların neredeyse tamamının Şehir Tiyatrosu sanatçıları olduğunu söylemiştiniz. Onlarla bu denli yakın olmak sizin tiyatro sevdanızı biraz daha ateşlemiştir herhalde?..

— Hem de nasıl?.. Abraham Paşa Koruluğu'nda çalıştığımız günler, hep Talat'ı izliyordum. Talat, *Hamlet*'te gördüğüm günden beri, düşlerimin oyuncusu. O gün, uzaktan görüp, "Ben de böyle bir oyuncu olabilir miyim" diye kendi kendime sorduğum bir oyuncu. Sesini, ellerini, vücudunu istediği gibi kullanabiliyordu. Çekim günlerinde Talat'a birkaç kez *Hamlet*'i açtım. Nasıl çalıştığını, o başarıya nasıl

ulaştığını, tüm merak ettiklerimin yanıtlarını öğrenmek istiyordum. Alçakgönüllü, sevecen, sıcak bir insandı Talat, sorularımı hep gülerek, yaptığı önemli bir iş değilmiş gibi yanıtlıyordu. Muhsin Bey'in yönetmenliğine büyük saygısı olmakla birlikte, kendine özgü araştırmaları, çalışmaları olduğunu eklemişti sözlerine.

Bu konuşmalarımız boş saatlerde, bazen akşam yemeklerine dek uzanırdı. Suavi Tedü olsun, aksesuvar yetkilisi Hamdi Şarlıgil olsun bu benim çok ciddi sanatsal sorularımı alaya alıp oldukça eğlenirlerdi aralarında. Yine böyle bir akşam yemeğindeki söyleşimiz sırasında Şehir Tiyatrosu'na gireceğimi, daha sonra da kendi tiyatromu kuracağımı söylediğimde kopan kahkahaları ve alay fırtınasını hala anımsarım. Onların beni alaya almalarının da pek altında kalmıyordum hani. Kameranın karşısında yaptıklarını, mimiklerini, oturmayan hareketlerini biraz da abartarak oynuyordum. Bu oyunlarım da daha çok rejisör Kenç'le, kameraman Gelenbevi'nin gülerek eğlenmelerine neden oluyordu. İşte böyle eğlenerek, öğrenerek tamamlandı ilk film çalışmam.

— Hem askerlik, hem de sinema. Hiç de şikayet edilecek gibi değil.

— Ben 1942'de başladım askerliğe. O film hikayesi bir denemeyle sona erdi. Gerçi sonraları otuz kadar filmde rol aldım ama, şimdilik konumuz askerlik. Filmden sonraki yıl, demek ki 44 oluyor, beni Diyarbakır 12. Kolordu'ya, oradan da Mardin'e gönderdiler. Mardin'de güzel şeyler oldu. Garnizon komutanının emriyle bir tiyatro gösterisi yaptık. Burada benim eski arkadaşlarla Kadıköy'de amatörce yaptığımız *Hamlet*'lerden kalan tecrübemle *Hamlet*'ten sahneler koyduk. Rolleri de yedeksubaylar ve lise öğrencileri arasında paylaştırdım. "*Hamlet* oynuyor" diye Mardin'de olay oldu. Hatta afişlerini hazırlayıp duvarlara astılar. Hoş bir anıdır. Başladıktan dört yıl sonra çeşitli aksaklıklara uğrasa da, 1946 yılında savaşla birlikte bitti askerliğim.

— Askerliği bitirdiğinize göre, İstanbul'a döndüğünüzde nasıl bir yaşam bekliyordu sizi?

— Tabii ki, yine önce ekmek parasının peşine düşme zorunluluğu. Artık kimselere de, "Tiyatrocu olmak istiyorum" falan diyemiyorum. Diyemiyorum ama, sanırım ne denli mutsuz olduğum en azından annemin gözünden kaçmıyordu kuşkusuz. Neyse Ticaret Bakanlığı'nda çalışan bir akrabamız sayesinde, Sütlüce'deki Canlı Hayvan Borsası'nda çalışmaya başladım. Annemin benim yaşamımda ve bu günlere gelebilmemde ne denli önemli olduğu ortaya çıkacak şimdi. Bir akşam işten çıkıp eve döndüğümde annemin mutluluktan ışıl ışıl parlayan gözleriyle karşılaştım. Ben daha, ne oluyor diye sormaya fırsat bulamadan annem anlattı her şeyi.

"Birkaç gün oluyor. Muhsin Ertuğrul Bey'e, seni tanıtan, ne kadar çok oyuncu olmak istediğini anlatan bir mektup yazmıştım. Bugün cevabı geldi. Bak sana okuyayım" dedi. Eski harflerle yazılmış mektubun özeti şöyleydi: "Ana sevgisinin destanı olan mektubunuzu, defalarca okudum. Çocuğunuzu bekliyorum, gelsin bana. Kendisini tanımak ve meşgul olmak isterim."

Hemen ertesi gün, hiç zaman yitirmeden muhasebe şefinden izin koparıp, öğleden sonra doğru Tepebaşı Tiyatrosu'na koştum. Ağustos ayının ortalarıydı. Çok iyi hatırlıyorum. Yeni mevsimin provaları da başlamamıştı henüz.

— Muhsin Ertuğrul'la tanışmadan, yine geriye doğru kısa bir yolculuğa çıkarmak istiyorum sizi. Okul günlerini ve seyirciliğinizi bir yana bırakarak, Zonguldak, askerlik, kaybedilen sınavlar, ufak tefek iş denemeleri derken, amatörce de olsa tiyatro ile ilgilenebilme fırsatınız oldu mu hiç?

— Olmuştur mutlaka. Bu soruyu yanıtlarken, biraz da gençlik yıllarındaki iş ve okul dışı geçen zamanlarımızı an-

latmakta yarar var sanırım. 17 ile 21 yaşları arasında, Kadıköy'de biz beş-altı yakın arkadaş, haftada en az bir gün toplanır, edebiyat, tiyatro, musiki üzerine söyleşiler yapardık. En büyüğümüz Semih Tuğrul'du. Fransızcadan önemli çevirileri, sinema eleştirileri ile tanınacaktır sonraları. Aramızdaki lakabı "ihtiyar"dı. Ondan sonra Adli Moran gelirdi. Şairdi, bir o kadar da mizaha ve garip olaylara ilgi duyardı. Tiyatroyu sevdiği için, beni oyunculuğa özendirenlerden biridir Adli. Daha sonraları o da adını basın dünyasında duyurdu. Ünlü radyocu Faruk Yener, son derece disiplinli, açık sözlü bir arkadaşımızdı. Operaya, klasik batı müziğine fazlasıyla düşkündü. Radyodan ayrıldıktan sonra, Tarık Gürcan'la uzun süre reklamcılık yapan Faruk, batı müziği üzerine yazdığı yazılarla ve yayınladığı kitaplarla da müzikseverlere önemli hizmetler vermiştir.

Aramızda caz müziğine fazlasıyla meraklı üç arkadaşımız vardı. Başta Mehmet Akter. Yaşı altmışı geçmiş gençler Mehmet Akter Orkestrası'nı anımsayaklardır mutlaka. Yine sonraları doktor olmasına karşın, gitarıyla ünlü olan Fazıl Abrak. İçimizde en deli dolu, yaşamı tümüyle matrağa alan, gitar ve kontrabas çalarak da müzik sevgisini yaşatmaya çalışan Burhan Tekdağ'dı. Hatta yaşamı kendilerince fazla ciddiye alan arkadaşlarımız tarafından hafife alınan Burhan, sonradan başarılı bir işadamı olup çıktı. Ayrıca, müzik yaşamını İsveç'te sürdürmüş olan baterist Necdet gene bir başka caz tutkunu, gitarist arkadaşımız, 1972'de aramızdan ayrılan mimar Dündar Elbruz.

Altıyol'a yakın bir Lüks Pastanesi vardı. Yanlış anımsamıyorsam, çarşamba günleri on dört ile on yedi saatleri arasında orada toplanırdık. Pastanenin tenha olduğu saatlerdi bu saatler. Bir hafta boyunca ne görmüşsek, ne okumuşsak, şiir, öykü, roman, film, tiyatro, gözlemlerimizi, eleştirilerimizi ortaya koyar ve tartışırdık. Ama, Faruk Yener'in marifetiyle konu çoğunlukla klasik batı müziğine ve operaya dönüverirdi birden. Biraz kızsak da, ne yalan söyleyeyim, hepimiz az da olsa opera eğitimi almışızdır Faruk'tan.

— Burada araya girebilir miyim? Anlattığınız dönem artık Avrupa'da savaşın alabildiğine büyüme ve yayılma yılları. Etkisi oluyor muydu üzerinizde?

— Nazizmin Avrupa'yı sarıp, Fransa'yı bile tutsak ettiği günlerden söz ediyoruz elbet. Her ne kadar içinde değilsek de, iliklerimize kadar da hissediyoruz savaşı. Ekmek karneyle satılıyor, zorunlu olarak pek çok tüketim maddesini bulmak imkansız durumda. Karanlık geceler daha da karanlığa gömülüyor, ışıklar maviye dönüşüyor, tül perdelerin yerini siyah storlar alıyordu. Kapımıza dayanmış savaş, yaşlısında, gencinde ilerisi için büyük endişeler doğuruyor, taşınması güç kuşkular yaratıyordu. Savaşa girecek miyiz, girmeyecek miyiz, hangi blokta yer alacağız? Bütün bu endişeli bekleyiş içinde Türkiye'nin büyük bir şansı vardı. Çünkü başımızdaki büyük devlet adamı İsmet İnönü, hepimiz için, bütün Türkiye için düşünüyor ve kararını veriyordu; Türkiye savaşa girmeyecekti. Aldatmacalara kanmayacak ve günü geldiğinde de demokrasiden yana koyacaktı tavrını. Onca sıkıntı ve yokluğa karşın, yine de yüksek bir moralle geçti o yıllar. Gerisi, tüm yaşanmışlıkları ve gerçekleriyle tarihin sayfalarında yerini alıyor zaten. Biz yine dönelim gençlik hülyalarımıza?..

Yoğurtçu Parkı'nda Hamlet

— Amatör de olsa tiyatro uğraşılarınıza giden bir yoldan söz ediyordunuz sanıyorum.

— Çok doğru. Hiç unutamadığım bir gün... 1941 Ekimi'nin bir pazar günü. Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda, gündüz matinesinde *Hamlet*'i seyrediyorum. Oyunu yöneten Muhsin Ertuğrul. Sahnede, kraliçe Neyyire Neyir, Polonius Mahmut Moralı, Ofelya Cahide Sonku, Leartes Avni Dilligil, Kral Hadi Hün ve Hamlet Talat Artemel. Daha önce Sadi Tek Kumpanyası'nda izlediğimi saymazsak, ilk kez derli toplu bir *Hamlet* izliyordum ve şimdiye kadar hiçbir oyundan böylesine etkilenmemiştim. Perde aralarında bile yerimden kıpırdamadan bitirdim oyunu ve doğru gişenin yolunu tuttum. Aynı

gece için bir bilet daha aldım kendime. O gece bir Hamlet gibi çıktım tiyatrodan. Ben mutlaka Hamlet'i oynamalıydım ama nasıl? İşte o çarşamba toplantısında ben sözü *Hamlet*'e getirdim. Acaba kendi olanaklarımızla *Hamlet*'i sahneye koyamaz mıydık?..

Semih Tuğrul ve Adli Moran ilginç buldular önerimi. Kısa bir tartışma sonrası bir bütün halinde değil de, parça parça bazı sahneleriyle hazırlamaya karar verdik *Hamlet*'i. Bizim müzisyen arkadaşlar arada toplanıp küçük konserler veriyorlardı. İşte bu konserlerin birinde dinleyicilere *Hamlet*'i de izlettirecektik. Semih ve Adli, Fransızcadan *Hamlet*'in bazı sahnelerini çevirmek için kolları sıvadılar. Bu arada Semih "Bir de Molière olsun" deyip, *Cimri*'den Harpagon'un paralarının çalındığı sahneyi de sıkıştırıvermiş araya. Henüz sonbahar başlamamıştı. Adli Moran'ın yönetiminde Yoğurtçu Parkı'nda provalara koyulduk. Ben, hem Hamlet, hem de Harpagon olmuştum. Mahalle çocuklarının kahkahaları ve takılmaları arasında gayet ciddi ve eğlenceli bir şekilde çalışıyorduk. Müzisyen arkadaşlar da sahne müziğimizi hazırlıyorlardı.

Sonunda temsil için Faruk Yener'lerin evinde karar kıldık. Talimhane'deki eve konu komşu, eş dost, kırk-elli kişi toplandı; biz de hem konserimizi, hem de oyunlarımızı büyük bir başarıyla sunduk.

Amatör, profesyonel, hani bir fırsatını bulsam bu yaşımda bile oynamak isterdim *Hamlet*'i. Çünkü oyuncunun yaşı yoktur. Az yaşarlar, çok yaşarlar ama, yaşsız ölürler.

— *Size burada bir soru sormayacağım. Onun yerine bir metin okuyacağım: "Mücap Ofluoğlu ülkülerle donanmış anılarında, bu parkta, tiyatroya tutkun bir avuç gencin amatör sahne çalışmalarını anlatır. Bazı yaz geceleri Yoğurtçu Parkı'nda oyunlar sergilerlermiş. Mücap Bey'in yazdıkları o kadar çok hoşuma gitmişti ki, 1980 sonrası* Ölünceye Kadar Seninim*'i yazarken, Yoğurtçu Parkı'nda bir tiyatro gecesini yazmaktan kendimi alamamıştım: Aşk romanlarının unutul-*

muş yazarı Suha Rikkat, gençliğinin o gecesini alevden bir gece gibi hatırlıyordu. Çok zorlanmamıştım. Çünkü Mücap Ofluoğlu'nun anlattıkları yeterince esinlendiriciydi. Ayrıca Yoğurtçu Parkı benim çocukluğumun parkıydı. 1950'lerin dünyasında, parkta çok günlerim, hatıralarım..." İmza: Selim İleri.

— Çok hoş. Bunu hiç beklemiyordum. Selim İleri gibi çok usta bir yazara esin kaynağı olabilmek onurlandırdı beni. Benim de çocukluğumun ilk parklarından biriydi Yoğurtçu. Yanılmıyorsam açılışı da benim çocukluk yıllarıma rastlar. Gençlik yıllarımızda ise daha bir tadını çıkarabildiğimiz mekan olmuştur bu park. Bu bölümü de böylece geçelim diyorum!..

Oyuncu tiyatroda baştacıdır

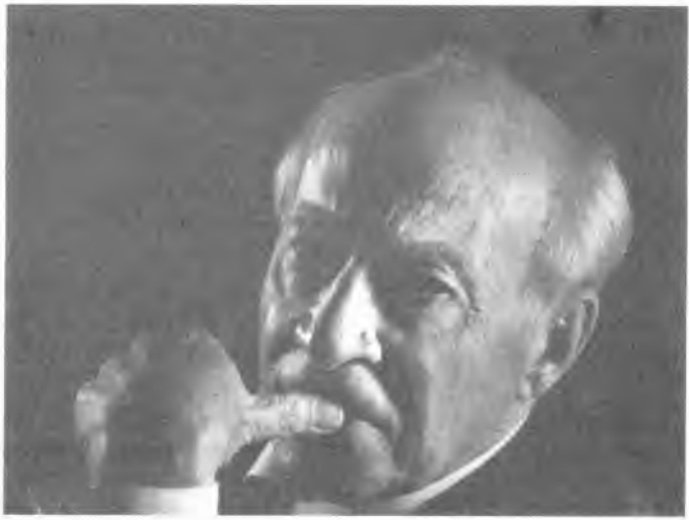
— *Askerlik günlerinizi anlatırken bir de film hikayesi anlatmıştınız. Hani şu* Dertli Pınar. *Sınavlarda başarılı olamamışsınız. Tiyatro sizden hala uzak. Böyle bir şans gelmişken, hem de o yılların önemli sinema adamlarıyla birlikte, doğrudan sinemada devam etmeyi düşünmediniz mi?*

— Daha sonraları da, söylemiştim yanılmıyorsam, otuz kadar filmde önemli rollerle geçtim kamera karşısına. Ama, ben hep tiyatroyu sinemadan çok sevdim. Tiyatro sanatçısı her perde açıldığında bir avuç alkış sesini duyan kişidir. Oyun afişten kalktığında da geriye kalan birkaç fotoğraf, bir-iki eleştiri yazısı ve anılardır. Sinema ise yıllar sonrasına saklanıp defalarca seyredilebilme şansına sahip bir sanat kolu. Ama, şöyle düşünürüm hep, yönetmeni ve teknolojisiyle oyuncu, sinemada araç, tiyatro da ise baştacıdır bence. İşte benim için buydu tiyatro.

İKİNCİ BÖLÜM

Muhsin Ertuğrul'un Odasında

Odacı, "Sen burada bekle" dedi ve elimdeki mektubu alıp gitti. Konservatuvar sınavına bir kez daha giriyormuşcasına heyecanlıydım. Kim bilir, belki de tiyatro yolunda son şansımdı bu. Böyle duygular içinde kıvranıp dururken, bir ayak sesi duyarak döndüm. Kolları sıvalı beyaz gömleği, beyaz benekli bordo papyonu, bej pantolonuyla Muhsin Ertuğrul, elleri belinde, ağzında purosu ile bana bakıyordu.

Muhsin Ertuğrul...
Fotoğraf: Ara Güler

— Muhasebe müdüründen izin alıp, Tepebaşı Tiyatrosu'na koşmuştunuz...

— Bomboş ve loş haldeki fuayeye girdim. Heyecandan neredeyse dönüp kaçmayı düşünüyorum. Elimde Muhsin Bey'in mektubu, korka çekine kapalı kapılara, boş büfeye, duvarlarda asılı sanatçı fotoğraflarına baka baka ana salona doğru yürüdüm. Muhsin Ertuğrul'la karşılaşmak düşüncesi, beni çocukluğumun o çekingen ve sıkılgan günlerine geri götürdü adeta. Tam salona giriyordum ki, kapının dibinde kısa boylu, uçuk suratlı bir adam belirdi. Bir-iki saniye bakıştıktan sonra, "Kimi arıyorsun" dedi. Muhsin Bey'in odacısıymış. "Muhsin Bey'i görmek istiyorum, istersen bu mektubu da kendisine gösterebilirsin" dedim. Odacı, "Sen burada bekle" dedi ve elimdeki mektubu alıp gitti. Tekrar fuayenin ortasına doğru yürüdüm. Konervatuar sınavına bir kez daha giriyormuşcasına heyecanlıydım. Kim bilir, belki de tiyatro yolunda son şansımdı bu. Ben böylesine duygular içinde kıvranıp dururken bir ayak sesi duyarak döndüm. Kolları sıvalı beyaz gömleği, beyaz benekli bordo papyonu, bej pantolonuyla Muhsin Ertuğrul, elleri belinde, ağzında purosu ile bana bakıyordu. Büyük bir ustayla karşı karşıyaydım. Aramızda üç metre ya vardı, ya yoktu. Yeni bir heyecanla kaskatı kalakalmıştım. Purosunu sol eline aldı, yanıma geldi, sağ elini bana uzatarak, "Merhaba oğlum, hoş geldin" dedi. Ben hala pek hafif, belli belirsiz titriyordum. Kolumdan tutup, beni açık duran pencerenin yanma doğru götürdü. "Sen şimdi ne yapıyorsun" diye sordu.

Kekelememeye çalışarak ağır ağır konuşmaya başladım. "Efendim ben askerliğimi bitirdim. İki aydan beri de Hayvan Borsası'nda muhasebe memurluğu yapıyorum. Amacım

oyuncu olmak. Annem beni etraflıca anlatmış sanıyorum. Ne yapabilirim bilemiyorum ki" dedim ve sustum. Bu kadarı bile gücümün tükenmesine yetmişti. Devamını getirebileceğimden gerçekten emin değildim. Muhsin Bey, halimi anlamış olmalı ki, imdadıma yetişti. Ama ne yetişme. Bu kez beklenmedik ters bir yumruk yiyen boksör gibi yere yıkılmak üzereydim.

"Eylülde Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü sınavlarına sokalım seni" demez mi!.. Sevgili anneciğim bana yardımcı olmaya çalışırken bir hata etmiş, bilerek ya da bilmeyerek bu sınavı iki kez kaybettiğimi yazmamıştı mektubuna. Olan olmuştu bir kere, konservatur sınavı maceralarımı son nefesimi verircesine anlattım. Biraz şaşırmış ve üzülmüş halde, "Ben yok muydum sınavlarda" diye sordu. Ben de olmadığını söyledim. Ağustos sıcağında hava soğumaya başlamış gibiydi!.. Purosundan iki nefes çekti, düşündü, bir annenin evlat aşkıyla yazdığı mektup sanki iş açmıştı başına. "Şimdi ben bu çocuğa ne yapayım" dercesine gözlerimin içine baktı. "İşini bırakma, arada bana uğra. Sana göre roller çıktığı zaman çalışırsın" dedi.

— Görüşmenin sonu korktuğunuz kadar kötü olmamış anlaşılan. Sanki bir umut kapısı var gibi?..

— Doğru. Umut sayılırdı bu sözler. Artık yaşı da ilerlemiş bir oyuncu adayına daha ne söyleyebilirdi ki? Teşekkür edip yanından ayrılırken, holün kapısında durmuş arkamdan beni izlediğini fark ediyordum. Yine de ilk cesareti almıştım ya, Muhsin Bey'in kapısını eylül ayının birinci günü bir kez daha çaldım. Bu kez odacı falan yoktu ortalıkta. Odaya kadar gittim. Yine çekingen bir durumda kapıyı tıklattım. Ses, seda yok. Biraz bekledim, bir daha vurdum kapıya. Yine ses yok. Usulca tokmağı çevirdim, kapıyı açtım; küçücük bir sahanlık, bir palto askısı ve bir kapalı kapı daha. Kapılar çoğaldıkça benim heyecanım da artmaya başlamıştı ya, neyse bu kapıyı da vurdum. İçeriden ince bir ses, "Giriniz" dedi. Bir suçlu edasıyla kapıyı aralayıp başımı uzattım. Küçük bir odada, büyük bir masanın arkasına oturmuş daktilosunda bir şeyler

yazıyordu. Küçük adımlarla odaya girdim ve suspus beklemeye başladım. O girerken beni görmüş olacak ki, hiç başını kaldırmadan, "Hoş geldin. Nasılsın bakalım" dedi.

"İyiyim efendim. Muhasebe şefimden izin alıp geldim. Bugün provalar başlıyor diye duydum da..." Muhsin Bey başını kaldırıp gözlüklerinin üzerinden yüzüme baktı. "Hem Borsa'daki işini, hem de tiyatro çalışmasını birlikte nasıl götüreceksin" sorusuna yanıtım hazırdı bu kez:

"Benim için tiyatro önce gelir. Ama şimdilik para kazandığım işimi de bırakmayacağım." Hoca'yı rahatlatmıştım; gülümseyerek, "İyi edersin. Şimdi sahne amirliğine git, seni figüran kadrosuna yazsınlar, hadi bakayım" dediğinde teşekkür edip, çekinerek girdiğim kapıdan rüzgar gibi çıktım dışarıya.

Gerçek bir oyuncu adayıydım artık

— Çok sevinçli bir an olsa gerek. Sonrasında nasıl yaşadınız sevincinizi?

— O günlerde Şehir Tiyatroları'nın sahne amirliğini, tiyatronun sanatçılarından Necdet Mahfi Ayral yürütüyordu. Beni figüranlar listesine yazdı. Sahne Amirliği mührünü taşıyan bir kimlik kartı verdi. İşte bu kimlik kartı, iki kez yitirdiğim Konservatuvar sınavlarının acısını ilk kez unutturuyordu bana. Gerçek bir oyuncu adayıydım artık. Figüranların hangi günler, hangi saatlerde provalara gelmesi gerektiğini öğrenerek, Hayvan Borsası'ndaki işime geri döndüm. Başta Borsa müdürü olmak üzere, şefim, memur arkadaşlarım tek tek figüranlık kartımı inceleyip beni tebrik ettiler. Bu arada atlamamalıyım, figüranlığıma ve tiyatroda başlama olanağına kavuşmama en çok sevinen annem olmuştu. Hatta tiyatroda provalara katılacağım ilk gün evden çıkarken beni dualarla uğurlamış, "Ölmeden, seni iyi bir oyuncu olarak görmek istiyorum" demişti.

— Görebildi mi?

— Daha önce de anlattığım gibi annem benim her şeyimdi. Çok mutluyum ki, Küçük Sahne Tiyatrosu'nun 1952-55'teki en parlak yıllarında, Muhsin Ertuğrul yönetiminde oynadığımız *Karakolda*'da Brody, *Hamlet*'te Polonius ve Agah Hün'ün yönettiği *Çayhane* oyununda Sakini rollerinde başarılarıma tanık olmuştu.

— *Küçük Sahne öncesi hiç izlememiş miydi?*
— İzledi izledi. Şehir Tiyatrosu'nda *Volpone* ve *Köşebaşı* oyunlarına geldi. Oyunumu ve oyunculuğumu beğendiğini belirten sözcüklerle kutlamıştı beni. Daha sonrası bir Halide Pişkin Kumpanyası maceram vardır, oraya geleceğiz. Kadıköy'de yazlık bahçeye turneye gittiğimizde oraya da gelmişti annem, oldukça eğlenmiş ve beni kutlamıştı. Özellikle Küçük Sahne'den söz edişim, artık daha bir aktör olduğum yılları yansıttığı içindir. Yalnız burada da, *On İkinci Gece* oyununda, bunu da daha sonra geniş konuşuruz, omzumda lastiklerle oynadığımdan çok sıkıntı çekmiştim. O oyun sırasında da, "Bir daha böyle bir rol oynama sakın" diyerek üzüntülerini dile getirmişti.

Annemi yitirdiğim 28 Kasım 1955 günü *Çayhane*'yi oynuyorduk. Mezarının üstüne oyuncu arkadaşlarımla Küçük Sahne çelengini koyup, aynı gece salonumuzu dolduran seyircimizin karşısına çıkmış ve oyunumu oynamıştım.

— *Her şeye rağmen perde açılır ilkesine saygı duyarak, burada biraz durmak istiyorum. Sizin için çok değerli olan bir insanın, annenizin ölümünü, sizi fazla üzmezsem, biraz konuşabilir miyiz?*
— Annem böbreklerinden hasta olmuştu. Üremi olsa gerek. Ayrı yaşamaya başlasam da, sık sık ziyaretine gidiyordum. Fakat ağırlaşınca teyzelerim kendisini Haydarpaşa Hastanesi'ne kaldırmışlar. Oraya da ziyaretine gidiyordum ama, durumu çok fenaydı artık. Bir gün çocukluk arkadaşım Asaf Petriçli, kendisi Metin Serezli'nin teyze oğludur, Beyoğlu'na gelerek beni buldu ve acı haberi verirken, "Mücap, biz her

şeyi hallettik. Sen hiç merak etme" dediğinde, yalnızca sevgili annemin tabutunu taşımak kalmıştı bana.

— Ne mutlu size, gözü arkada kalmadan uğurlamışsınız annenizi. 1946 yılına gidelim tekrar ve Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda ilk rol, ilk oyun diye soraym?

— Tepebaşı'nda sahneye çıktığım ilk oyun, Shakespeare'in *Jül Sezar* trajedisiydi. Oyunu Muhsin Ertuğrul sahneye koyuyordu. Hüseyin Gürmen, Sezar; Talat Artemel, Antonius; Hadi Hün, Brutus; Reşit Gürzap, Casius rollerini paylaşıyorlardı. Benim için iyi bir rastlantı, çocukluk arkadaşım Afif Yesari'de oyuncu olmak isteğiyle figüranlar arasına katılmıştı. Afif sonraları, babası ünlü yazar Mahmut Yasari gibi yazarlığa yönelecek, hatta düşünce tiyatrosu türünün bizdeki uygulayıcısı olacaktır. Yine bir garip rastlantı, Afif de Sütlüce'de, benim satış hesabını yaptığım hayvanların kesimiyle uğraşan bir kurumda memurdu. Yani Mezbaha'da... Bendeniz hayvan satıcısı Mücap ve mezbahacı Afif el ele Dram Tiyatrosu'nun o çok ünlü "GİRİLMEZ" yazan sahne kapısından, birer figüran olarak girdik içeriye. O gün kalabalığın da katıldığı ilk büyük prova yapılıyordu. Sezar, Kapitol'de bıçaklanarak öldürülecek, bizler yani halkı oluşturan figüranlar bu korkunç sahnenin tüm karışıklığını, devinimi yönetmenin istediği biçimde ve ölçüde canlandırıp yansıtacaktık.

Geciken parayı verir

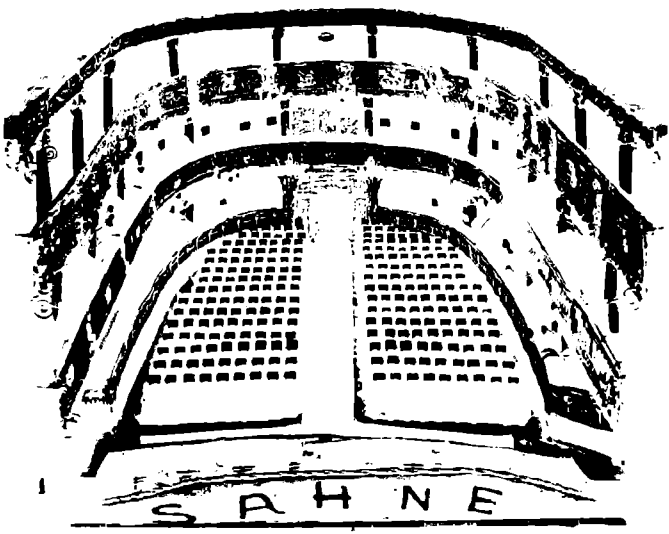
— Provalara ara verelim biraz. Sizin için ne kadar önemli olduğunu bildiğimiz kapıdan ilk kez giriyorsunuz. Artık hayallerimizde bile kalmayan Tepebaşı Tiyatrosu'nu sizinle birlikte şöyle bir dolaşabilir miyiz lütfen?

— Bilenlere anımsatalım, bilmeyenlere az da olsa tanıtalım Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nu. Bu tiyatro, kırmızı kadife koltuklu küçük sevimli salonu, iki kat dörder kişilik kadife kaplı locaları, daha çok öğrencilerin, öğretmenlerin, parası az aydınların doldurduğu balkoncuğu, avizeleri, ışıklandırması,

koyu renk yol halılarıyla kaplı koridorları, duvarlarında eski ve yeni sanatçıların fotoğrafları, gösterişsiz ama temiz ve bakımlı fuayesiyle tiyatro sanatına yakışan tarihsel bir simgeydi.

Tiyatronun sahne yönü de en az bu bölüm kadar bakımlı ve iç açıcıydı. "İÇERİYE GİRİLMEZ" yazısı bulunan kapıdan girebilmek için o gün sahnede görevli olmanız gerekirdi. Girdikten sonra da hemen karşınıza çıkan duvara imzanızı atardınız. Burası zamanında oyuna ya da provaya gelmek adına önemli bir bölümdü. Zamanında gelmeyenler para cezasıyla cezalandırılırdı. Yani tiyatro için pek demokratikti diyemeyeceğim ama, yanlış da değildi kanımca.

Zemin katında, Stelyo ve Gevreği'nin çalıştırdığı çay, kahve ocağı, üç-dört masalı yedi-sekiz kişinin dinlenebileceği bir kahvehanecik, yanında da duş ve tuvaletler. Sahneye çıkacak oyuncular için bu kahvehane aynı zamanda geçit görevi de görürdü. Makine ve marangoz dairesi ile butafor atölyesi sahnenin altında yer alıyordu. Sağ tarafta bulunan, muşamba

Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nun iç görünüm çizimi.

ve yol halısı kaplı yatık merdivenlerden çıkınca sahneyi çevreleyen koridorlara sıralanmış soyunma ve makyaj odalarına ulaşırdınız. Her odanın kapısında, o odada soyunan sanatçıların adları bulunurdu. Erkek sanatçıların odaları kadınlardan ayrı koridordaydı. Kadınların koridoruna geçmek kesinlikle yasaktı. Ha, bu yasak daha çok figüranlar ve genç aktörler için geçerli olurdu!..

— Sahne katına çıktığımızda nasıldı manzara?

— Sahnenin hemen arkasındaki koridorun üzerinde daha büyükçe bir dinlenme salonu vardı. Tepebaşı Bahçesi'ne ve Komedi Tiyatrosu'na bakan bu salonun duvarında, Atatürk'ün tiyatrocular için söylediği ünlü, "Efendiler, mebus olabilirsiniz, vekil olabilirsiniz, hatta reisicumhur olabilirsiniz, fakat sanatkar olamazsınız" deyişi çerçevelenmiş olarak asılı dururdu. Sanıyorum, zorunluluktan tiyatroya girmiş, oyunculuğu seçmiş olanlar, o yazıyı okuyup az da olsa yüreklenirler, oyunculuklarının ezikliğini üzerlerinden atarak, daha bir güvenle sarılırlardı işlerine. Ben bu sözleri ilk kez soyunmaları için salonun figüranlara açıldığında okumuştum. Henüz sanatçı değildim ama olsun, ileride Atatürk'ün önemsediği o kişilerden biri olabilirdim belki.

Sahnenin ön tarafını da şöyle bir görelim. Döner sahne çok büyük değildi belki ama, çok küçük de sayılmazdı. Sahnede gözüme çarpan ilk şey, siyah duvarın üzerine beyaz boyayla yazılmış, "Kendi işini bil, başka işe karışma" yazısı olmuştu. Muhsin Bey, provalar başladığında sahne kapılarını kilitletiyordu. Sahnede ve kuliste sigara içmek, yüksek sesle konuşmak, onun bunun işine karışmak ayıptı ve yasaktı. Çağdaş bir tiyatro binası özlemi duyan, o yılların aydınlarının "Salaş Tiyatro" diye takıldıkları Tepebaşı Dram Tiyatrosu'ndan daha çok konuşacağız sanıyorum. İki kez yanan ve sonuçta, sahnesinden geçen sanatçıların seslerini, gölgelerini de alarak, tümüyle yok olup giden bu tarihi anıt korunabilseydi, gelecek kuşaklara değeri ölçülmez bir müze olarak kalacaktı. Ama yazık oldu.

Perde saatle açılır oldu

— Sizi daha fazla duygulandırmadan, sahne ışıklarına geri dönelim mi? Jül Sezar *ve figüranları...*

— Provalar, Muhsin Bey'in tüm ustalığı sayesinde başarıyla yürüyordu. Aktörler, zaman zaman sıkıldıklarında, bunaldıklarında sahneye fırlıyor, onlara yardımcı olup sorunlarını çözmeye, oyunlarını açmaya çalışıyordu. Neyse oyunun ilk gecesi gelip çattı. Perde saat 21:00'de açılıyor. Bu perdenin belli bir saatte açılması da, Muhsin Ertuğrul'un tiyatromuza getirdiği en önemli yenilik ve prensiplerden biridir. Ondan önce ya salon dolunca ya da aktörler hazır olduğunda açılırmış sahne. Devam edelim, bir saat önce tüm oyuncular, Sezar'dan sokaktaki dilenciye kadar kim varsa, boyanmış, taranmış, giyinmiş, kuşanmış, alesta perdenin açılacağını haber veren ilk zilin çalmasını bekliyoruz. Birden bir dalgalanma oldu koridorda, figüranların arasında. Sahne amiri Necdet Mahfi Ayral, büyük bir telaş içerisinde koşuşturuyor, hem de yüksek sesle söyleniyor: "Heykeller, heykeller yetişmedi!" Şaşırmış durumda bize soruyor; "Heykeller yetişmedi ne yapacağız?" Biz figüranlar ondan daha şaşkın birbirimize bakıyoruz boş boş. Heykeller nereden geliyor, kim getiriyor, neden gecikti, ne bilelim!..

Çok geçmeden, yine çözümü kendi buluyor Ayral. Hepimizi tek tek süzüyor ve çıkarıyor baklayı ağzından: "Heykel olmak isteyen var mı aranızda?" Kısa bir sessizlik ve ardından, "Ben varım" diye kendimi atıyorum ortaya. Aslında üç heykel gerekiyormuş. İki kişinin daha elinden tutup ortaya çıkartıyor Necdet Bey. Biz üç heykel, hemen oracıkta bir iki heykel provasından sonra, yetişemeyen heykellerin yerine çıkıyor, nefesimizi keserek ve küçümsenmeyecek bir ciddiyet içerisinde heykelleşiyoruz. Üçüncü zil ve ağır ağır açılıyor perde.

Sahnede heykel olmak güç iştir

— Daha ilk oyundan, bir heykel olmaya gönüllü olmak... Neden?..
— Bunu ben de sonraları düşündüm. Galiba tiyatroda kalabilmek endişesi bir parça. Yüze yakın figüranla başlayan provalardan, perdenin açılacağı ilk geceye kala kala yirmi beş-otuz figüran kalmıştı. Az paralı, yorucu ve sıkıcı bir işten kaçmışlardı. Biraz da, daha ilk günden, tiyatro için her rolü üstlenebilirim deme içgüdüsü. Bunca yıl bu kapıdan girmek için bekledikten sonra!..

— Başardınız mı heykel oynamayı?
— Önce şunu peşin peşin söyleyeyim. Heykel olmak güç iştir, güç. Sıkıntılı iştir. Hani askerlik sırasında denetimden geçenler biraz anlayabilir bu güçlüğü. Nefes almadan, kıpırdamadan, ileride bir noktaya bakıp taş gibi kalmak. Biz üç heykel, sahnenin ortasından aşağıya inen tülün arkasında, birbirinden üç adım aralıkla konmuş üç heykel altlığının üstüne tünemiştik. Öyle diz çökmüş, oturmuş falan da değiliz. Ayaktayız ve Romalı senatör kılığındayız. Başımızda defne dalından bir taç. Sol kollarımız sarkıyor, sağ kollarımızı çenemizin altından uzatıp sol omzumuzu tutuyoruz. Ben, diğer heykellerden biraz daha keyifli konumdayım. Çünkü bulunduğum yerden her ikisini de görebiliyorum. Dışarıdan sahneye verilen sarı ışık bizi aydınlatmasa da, sofita denilen sahne tavanından aşağıya sarkıtılmış ve dışarıdan görülemeyen ışıklarla biraz aydınlatılıyoruz. Tülün önünde ise kıyametler kopuyor. Sezar Kapitol'e gidecek, karısı gitme diyor. Sezar ikilem içinde, gitsin mi, gitmesin mi?.. Senatörler gelip gidiyor. Jül Sezar bir aşağı bir yukarı salınmakta sahnede. Uşaklar, içkiler, yemekler getiriyorlar; yeniliyor, içiliyor, ortalık toplanıyor. İşte bu hengamenin biraz gerisinde biz, öyle kıpırdamadan, az nefesle idare ederek başarıyla oynuyoruz heykel rolümüzü!..

— *Ne kadar sürdü heykel oynamak?*
— Bir hafta kadar sürdü. Neyse cansız heykeller geldi de, biz o kaidelerin üzerinden inip Romalı halkın arasına karışabildik. Heykelliğimden kalan bir anımı daha aktarmadan geçmek istemem. Galiba üçüncü günümüz. Sessiz, sakin bir heykel gibi dururken, birden gözüm ön sıraya takıldı. Genç bir çift, sokulmuşlar birbirlerine, bir koklaşma, bir sevişme!.. Rahmetli Hüseyin Kemal Gürmen, Sezar rolünde, sahnede tiratlarını söylerken, salonda seyircilerin arasında da modern bir aşk sahnesi oynanıyor. Olur gibi değil. Derken tam arkalarında oturan yaşlıca bir hanım, oğlanın omzuna dokundu da, bizim yersiz aşıklar toparlandılar.

Bir dakika, bir heykel anım daha olacak. Burada aile şerefim de söz konusu! Kadıköy'de vapura doğru koşturuyorum. İskelede dayımın oğluyla burun buruna geldik. Benden beş-altı yaş büyüktü... Nikah memurluğu yaptığını duymuştum, pek sık da görüşmezdik. "Merhaba" deyip geçeceğim, çünkü vapur kaçmak üzere. Dayıoğlu başladı nasihata:

"Sana yakışır mı aile şerefimizle oynamak?" Şaşırmıştım. "Neymiş o bana yakışmayan?" "Ne olacak, tiyatroda heykel olmak. Bırak böyle saçma sapan işleri, bırak." Tiyatroya gelip oyunu izlediğini hiç sanmıyorum, birinden duymuş olacak. "Bana bak abi, sen nikah memurluğuna, ben de heykelliğe yakışmaya bakalım şimdilik. Herkes kendi şerefinden sorumludur" diyerek, bir diğer vapuru da kaçırmamak için yürüdüm iskelenin içine doğru. Sonra yıllarca görüşmedik kendisiyle.

— *Madem aile şerefiniz söz konusu, bu heykelli oyunu bırakalım, sahnedeki ilk sözlü rolünüzü sorayım size?..*
— *Jül Sezar*, mevsimin ilk oyunuydu. Ondan sonra, kırklı yılların tanınmış magazin öyküleri yazarı Cahit Uçuk Hanım'ın *Gök Korsan* adlı manzum piyesi konacaktı sahneye. Heykel olarak sahnede ter döktüğümüz bir gece, önemli bildirilerin, duyuruların asıldığı tabelaya *Gök Korsan*'ın rol dağılımını asmışlar. Perde arasında, benim gibi birkaç çur-

Mücap Ofluoğlu İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda Yalancının Mumu *adlı çocuk oyunu kadrosu ile sahnede (en önde yerde oturan). Yıl 1948...*

çur daha üşüştük tabelanın başına. Bende bir sevinç ve bir heyecan. Rolüm var, üstelik sözlü bir rol. Afif Yesari de aynı durumda. Aynı zamanda belki bir ay daha tiyatrodayız demekti bu rolü almak. Çünkü o yıllarda, bir oyunun bir ay afişte kalması olaydı. Şöyle anlatayım, 1943 mevsiminde, Reşat Nuri'nin *Yaprak Dökümü*, ile 1945'te Rostand'ın Sabri Esat Siyavuşgil çevirisi *Cyrano de Bergerac*'ı üçer ay ile bu konuda rekor sahibiydiler. Bu üç aylık rekoru 1949 mevsiminde Cevat Fehmi'nin *Paydos* oyunu dört ayla kıracaktı. Dönelim bize. Bende bir şeyler gördüler ki, sözlü role geçiriyorlar, diye için için gururlanıyorum. Ama gerçeği sonradan öğrendik ki, beni, Afif'i ve diğer bir-iki arkadaşı para almadan gönüllü çalıştığımız için seçmişler. Ama ne gam. Bırak para almayı, üstüne para verebilecek kadar arzuluyduk sahneye çıkmaya.

— Adım, adım gidiyoruz. Bu Gök Korsan*'ı da biraz konuşalım mı?*

— Tabii ki konuşalım. O geceyi büyük bir heyecan içinde tamamladık. Ertesi gün okuma provası yapılacak. Okuma provasında yazarların tiyatroya gelerek oyunlarını okuduklarını biliyorduk. Demek ki, ilk provamıza Cahit Uçuk Hanım gelecek ve oyununu okuyacak. Günlerden pazar... Matine ve suare sonrası hem yorgunluğumuzu atalım, hem de yeni oyunu ve bilmediğimiz rollerimizi kutlayalım diye, ben, Afif Yesari, bizden biraz eskilerden Tatar Kemal Edige, bir de Kemal Ergüvenç doğru Beyoğlu'na. Henüz gece kulüpleri pek yok. Meyhaneler de gece saat birde kapanıyor. Fazla vaktimiz ve paramız da yok.

— *"Bilmediğimiz rollerimiz" dediniz. Bir gün sonra provanız var. Nasıl oluyor?*
— O zaman koşullar şimdilerden farklı. Provaya girecek oyunlar baş suflör Sadi Bey'e verilirdi. Bugünkü gibi yazı makinesi ile çoğaltılmazdı metinler. Suflörler kendi elyazılarıyla oyunu büyük bir deftere yazarlar, o defterden provalarda ve oyunlarda oyunculara sufle ederlerdi. Rolü olanlar da, sıra ile, metni suflörden alıp rollerini kendi defterlerine geçirirlerdi. Oyun bittikten hemen sonra baş suflör Sadi Bey'e koştuk. Ama bulamadık, gitmişti. O nedenle rolümüzün boyunu bosunu, rengini öğrenmek sabah yapılacak ilk okuma provasına kalmıştı.

— *Teşekkür ederim, Beyoğlu'nda kalmıştık...*
— Galatasaray'a doğru yürürken sağ kolda Lala Birahanesi'nin karşısında Kırımlı Mustafa'nın işlettiği, daha çok yazarların, aktörlerin uğrak yeri "Neşe" adlı, yemeksiz, Amerikan barlı, fındık fıstıkla içilen bir meyhane vardı. Baktık, kepenkler daha yarım indirilmiş, daldık içeriye. Cahit Irgat, Sami Ayanoğlu, o günlerin tanınmış bir gazetecisi, kafaları iyice çekmişler, Cahit'in şiirleri üzerine sıkı bir tartışmaya girişmişlerdi. Hatta Mustafa bile katılıyordu tartışmalara. Tabii ki, biz de doğru içine!..

Saat çoktan gece yarısını geçmiş, tartışma dalaşmaya ve küfürleşmeye dönüşmüştü ki, Mustafa'nın, "Yeter artık, çe-

kin arabanızı, saat tamam" zılgıtıyla kendimizi sokakta bulduk. Son Kadıköy vapuru çoktan gitmişti. Afif'in Sütlüce'de mezbahada lojmanı var. Ben de Hayvan Borsası'nda muhasebe memuruyum. Eh, benim de işyerim Sütlüce'de. İyisi mi dedik, doğru gidelim Sütlüce'ye. İndik Karaköy'e. Karaköy'de sandalcılar geceleri sandallarında uyurlar, böyle yolunu şaşırmış müşterileri de taşırlardı. Gökyüzünde ekim mehtabı, biz, "Sessiz çek kürekleri kayıkçı, Haliç uyanmasın" terennümü eşliğinde sabah ezanı okunurken Sütlüce'ye yanaştık. Afif lojmanına gitti, ben de bizim müdürün makam odasındaki maroken kaplı kanepeye; sırtıma da pardösümü çekip yattım.

Tam Hamlet olmuştum, müdür uyandırdı

— Daha ilk sözlü rol gününüzde bir tehlike seziyorum.

— Yok, henüz tehlikeye erken. Laf lafı açıyor değil mi?.. Bir aktörün kendi serüveni, tiyatro serüveniyle atbaşı gidiyor sanki. Eski bir oyunda sahnedeki rolümü ya da provayı anımsarken, şunu, şunu yapmıştıktan daha çok aklıma geliyor önündeki ve ardındaki serüvenlerim.

Koltukta yatıyorum, rüyamda da Hamlet olmuş oynuyorum, derken tam düollo sahnesinde uyandım. Müdürümüz kanepenin yanına diz çökmüş, "Nedir bu halin" der gibi, kalın camlı gözlüklerinin arkasından gözlerimin içine bakıyor, sonra da, hafif ve sakin bir sesle, "Hadi bakiim aktör oğlum, memuriyetin başladı, saat dokuz" diyordu. Ben ise daha işe başlamadan, ne yapıp edip, muhasebe şefimizden provaya katılmak için sabahtan izin koparmayı becerdim. Geceyi müdürün odasında geçirdiğim yetmiyormuş gibi, otelden ayrılıyormuşcasına işten tüymem de herkesi şaşırtmıştı kuşkusuz. Yalnızca masa komşum Feridun Bey'in, "Aldırma Nedim, senin geleceğin tiyatroda, eline geçen fırsatları değerlendir, başarı dilerim sana" deyişi aynen aklımdadır hala.

— Nedim Bey kimdir?

— Adım Mücap Nedim'dir. Okullarda yalnızca Mücap'tım. Askerlikte üstlerim ve arkadaşlarım, Borsa'da ise herkes Nedim diye çağırırdı beni. Tiyatroda da önceleri Nedim'dim, sonraları Mücap'a döndü adım. İsim meselesini de hallettik. Sütlüce'den vapura binip, Karaköy'de inişim, oradan 150 kuruş ödeyerek bir taksiyle Tepebaşı'na çıkışım tam seyirlikti herhalde. Benim halimi görenler, ya birini kovalıyorum ya da biri beni kovalıyor sanmışlardır mutlaka. O hızla tiyatrodan içeriye giriyorum, kendimi sahneye atıyorum. Kimseler yok. Aksesuvar yetkilisi Hamdi Şarlıgil'le karşılaşıyorum, alaylı, alaylı "Ne o, hayrola, seni bekliyorlar, salona koş" diyerek yönlendiriyor beni. Sahnenin arkasındaki dinlenme salonuna koşuyorum, camlı kapının önünde duruyorum. Oyundaki bütün sanatçılar büyük, dikdörtgen, üzeri yeşil çuha kaplı masanın çevresine oturmuşlar, yazarlığı kadar güzelliği ile de ün yapmış, kumral, yeşil gözlü, pembe-beyaz tenli Cahit Uçuk'u dinliyorlar!.. Cahide Hanım, manzum oyununu kendince nüanslar vererek, döktürmeye çalışarak okuyor. İsmail Galip Arcan, Cahide Sonku, Sami Ayanoğlu, Talat Artemel, İbrahim Delideniz gibi ustalar, Kemal Edige, Kemal Ergüvenç, Muzaffer Aslan, Afif Yesari gibi bizim çırçır ekibi ve diğerleri, kendilerinden geçmişcesine baygın bakışlarla güzel yazarlarını dinliyorlar.

— *Sizi gören yok mu içeriden?*
— Ben de onları görmüyorum ki!.. Kapının camına dayadım burnumu Cahide Sonku'ya bakıyorum.

— *Gizli bir hayranlık mı?*
— Kim hayran değildi ki?.. Hem de ilk kez bu kadar yakından görüyorum Cahide'yi. Oyunu moyunu unutmuşum.

Cahide'ye dalmış dururken bir el, "Gel içeri" der gibi sallandı. Yönetmen oyuncu İsmail Galip Bey'in eliydi beni salona çağıran. Derse geç kalmış bir öğrenci mahcubiyetiyle girdim salona. Yine bir rastlantı, Cahide Uçuk Hanım'ın kardeşi Aydın ile Kadıköy'den okul arkadaşıyız, o nedenle kendisi

de beni tanıyor. Okumaya ara verip başını kaldırdı, beni karşısında görünce gülümsedi. Ben de onu ve salondakileri selamlarken Galip Arcan, "Feneri nerede söndürdün Nedim" demez mi?..

Allahtan imdadıma Sami Ayanoğlu yetişti. "Galip Beyciğim, gece feneri Nedim'le birlikte söndürdük. Vapuru kaçırdı herhalde" derken, bizden eski çurçur Kemal Edige girdi söze: "Efendim, Mücap aynı zamanda Hayvan Borsası'nda memurdur, ondan gecikmiştir" deyince herkesi bir gülmedir aldı. Takılmalar birbirini izledi. Okuma provasının ciddiyeti, salonun sessizliği bir anda yok oldu gitti. Cahide Uçuk Hanım dahil herkeste bir rahatlama, bir gevşeme. Kısa bir süre sonra yine döndük okuma provasına. Cahide Uçuk Hanım tatlı sesiyle oyunu okudu, bitirdi. Oyunun bir sahnesinde Cahide Sonku ile konuşuyorum. Olacak iş mi bu? Daha tiyatroya girişimin ikinci ayında az başarı mı bu?.. Kendimi artık Cahide Sonku'nun rol arkadaşı sayıyordum. *Gök Korsan* sahnede kaldıkça benim fiyakamın da sınırı olmayacaktı artık.

— *Dikkatimi çekti, Cahide Sonku'yu çok çabuk geçtiniz...*

— Cahide Sonku ile öyle anı paylaşacak gibi bir yakınlığım olmamıştır. Ama şöyle kısaca anlatacaksam, çok güzel bir kadındı. Sahnedeki ünü de oyunculuğundan çok, güzelliğinden ve cazibesinden gelirdi. Bütün bu albenisinin dışında ise çok soğuk ve samimiyetten uzak bir yapısı vardı. Biraz da bu nedenle son zamanlarında yalnız ve düşkün yaşamak zorunda kalmıştır.

Cahide Sonku 17 yaşında Muhsin Bey tarafından kazandırılmıştır sahneye, daha doğrusu Şehir Tiyatrosu'na. Şöyle bir şey anımsıyorum; Cahit Irgat'la yakın arkadaşlık kurmuşlardı. Cahit'in de Mina ile arası pek iyi değildi. Paris'e gittiği zaman Irgat'ın dağıtmaması için sahip çıkmak adına ortak arkadaşları tarafından Cahide'nin ona aşık gibi davranması istenmişti. Bu ikisi yıllar sonra Haldun Dormen'in tiyatrosunda yeniden karşılaştılar. Burada birlikte olmaya ve yaşamaya başladılar. O dönem her ikisi için de iyi bir dönem ol-

mamıştır. Cahit de 52 gibi genç yaşta da aramızdan ayrıldı sonuç olarak.

— *Anlaşıldı, yeniden sahneye dönelim. İlk sözlü rolünüze çıktığınıza göre, biraz da* Gök Korsan*'dan söz edebilir misiniz?*

— Efendim, *Gök Korsan* manzum bir masaldı. Fakat şimdi konusunu anımsamıyorum. Zaten oyun bir kez ve kırk gün kadar sahnelenmişse, oyunda rol de almış olsanız, yıllar sonra anımsayamazsınız. Yalnızca klasik oyunlar için aynı şeyi söyleyemem. Ama, oyunu anımsayamıyorsam da, o günlerle yine de bir bağlantı kurmaya çalışalım.

Başrollerde, Dram Bölümü'nün değişmeyen isimlerinden Cahide Sonku. Talat Artemel, Sami Ayanoğlu vardı. Sonra aynı zamanda oyunun yönetmenliğini üstlenen İ. Galip Arcan. İsmail Galip Arcan Bey, okuyarak kendini yetiştirmiş, yabancı dil öğrenmiş, Avrupa'ya giderek oralarda tiyatronun nasıl gelişmekte olduğunu izleyip incelemiş önemli bir sanatçıydı. Aynı kadrodan M. Kemal'i de unutmayalım. Genç yaşta ölen ve Küçük Kemal olarak tanınan bu yetenekli sanatçı, 1933'te yayımladığı kırk sekiz sayfalık *Tiyatro* adlı kitapçığı ile, amatör gençlere tiyatroyu öğretmeye ve oyunculuğu sevdirmeye çalışmıştı. Tiyatroya ilgi duymaya başladığım yıllarda, sanırım 1936 olsa gerek, ilk okuduğum kitap olmuştu *Tiyatro*. Hiç unutmam, kitabın üzerinde, yazar olarak, "M. Kemal - Darülbedayi Aktörü" yazıyordu. Bu kitabı okursam ben de Darülbedayi aktörü olabilirim duygusuna kapılmıştım.

Gerçekten zengin bir kadrosu vardı oyunun. Behzat Haki Butak, Reşit Rıza, Hazım Körmükçü, Vasfi Rıza Zobu gibi, Muhsin Ertuğrul'un yönetiminde yetenekleri ve özverileri ile Cumhuriyet tiyatrosunu omuzlayan ve yaşatan büyük isimler, Neyyire Neyir, Bedia Muvahhit, Şaziye Moral ve Necla Sertel'in öncülük ettiği "kadın" sanatçılarımız. Tiyatronun rakipsiz jönü Suavi Tedü'yü unutmayayım. Aktörlükte atılım yapması beklenen ozan Cahit Saffet Irgat, uzun yıllar çeşitli

kumpanyalarda Anadolu'yu gezdikten sonra kapağı Şehir Tiyatroları'na atabilen Mümtaz Ener, İbrahim Delideniz, bir de Haluk Sarıca şimdi aklıma geliverenler.

Kılıçlı, kalkanlı, çığlıklı prova

— *Önemini siz vurguladınız, konusunu anımsamıyor da olsanız, hem ilk söz aldığınız, hem de Cahide Sonku ile karşılıklı oynadığınız* Gök Korsan*'dan başka aklınızda kalanlar?*

— O ilk okuma provası günü, hani bana takılmalarla başlayan rahatlama sonrası herkeste bir gevşeme demiştim ya, İsmail Galip Bey piposunu, diğerleri de cigaralarını yaktılar. Dumanlar peşi sıra üflenmeye başlanınca sağlığına pek düşkün olan İbrahim Delideniz kalkıp pencerelerden birini açtı. Pencerenin açılmasıyla, "Kapat İbrahim üşüyoruz, deli mi ne, hasta edecek bizi, sen içmiyorsan çık dışarı" diye bağrışmaya başladı sigara içenler. Havada biraz serindi o gün. Deli İbrahim bir pencere daha açınca, Sami Ayanoğlu fırladı yerinden, İbrahim'i tuttuğu gibi salonun dışına çıkardı, döndü pencereleri de kapattı.

Okuma provalarını bitirip, sahnede devinim provalarına başladığımız ilk gün, korsanlara kılıç kalkan oyunu bellettirmek için bir kılıç öğretmeni geldi. 50-60 yaş arası, ortadan uzun, bıyıkları ve sivri sakalı kırçıl, göbekli, sevimli bir adam. Adı aklımda kalmamış. Bizler, irili ufaklı sekiz-on oyuncu, ellerimizde kılıçlar kalkanlar, öğretmenimizin yaptıklarını inceliyoruz. Sözüm ona korsanlar gibi kılıç sallamayı belleyeceğiz. Her şey iyi hoş da, bizim öğretmen pek komik. Adamda bir heyecan, sormayın. Her hamlede Allah Allah'lar mı istersiniz, bugünkü tekvandocuları anımsatan naralar mı, kendinden geçmiş bizi de peşinden sürüklemeye başlıyor. Hoca harmanlıyor, biz de peşinden narayı basıp yürüyoruz. Bu naralar, çember olup dönmeler, çarpışmalardan sonraki yengi sevinçlerini simgeliyordu. Önce tek tek, sonra toplu çarpışmalar ve çığlıklarla sürüp gidiyordu prova.

Manzara deseniz, Türkiye'nin bu tek sanat tiyatrosunun pek de ciddi çalışmasına benzemiyor. Belli ki, henüz profesyonelliğin inanç ve disiplinine pek girememişiz. Neyse giderek coşan bizim kılıç hocası, sağa sola sıçradıkça yoruluyor, nefes nefese kalıyor, yorgunluktan tutunacak bir yer arama çabasındayken, zavallının ayağı kayıp İbrahim Delideniz'in üzerine yığılmaz mı! İbrahim henüz ellisinde yok, ince yapılı ve hafif. Göbekli hocanın altında kalınca pek bozuldu. İşte o anda, ne yalan söyleyeyim, önce benden, sonra da Afif'ten ilk kahkahalar koptu. Tüm oyunculara yayıldı. Herkes bir köşede, gözlerimizden yaşlar geliyor. Biz hıçkırık tutmuş gülerken, yönetmenimiz İ. Galip Arcan Bey çıkageldi. Sanırım haber almış. İçeri girdiğine kılıç hocasını yerde, bizi kahkahalar içinde görünce tutamadı kendini, o da bastı kahkahayı. Gülmeyenler, yalnızca yerden doğrulmaya çalışan kılıç hocası ile İbrahim'di.

İlk sözlü rolüm *Gök Korsan*'da; bir de başkasının rolünü oynadım. Oyuna başladığımızın ikinci haftasıydı sanıyorum. Bir gün İ. Galip Arcan, oyunun yönetmeni olarak, "Mücap, yarın akşam Selahaddin Moğol'un rolünü sen oynayacaksın; rolü biliyorsun, prova yapmana gerek yok, bu gece ve yarın çalış, hadi göreyim seni" dedi. Hastalık nedeniyle birkaç gün izin alan Selahaddin'in benim rolümden biraz daha büyük rolünü oynadım.

— Heykel, figüran, sözlü rol, hem de iki tane birden derken, artık gerçek bir tiyatro oyuncusu olmaya doğru gidiyor mu adımlarınız?

— Kolay mı sanıyorsunuz?.. 1946'nın eylül, ekim, kasım aylarını kapsayan üç aylık bir dönemde İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun Dram Bölümü'nde oyuncu adayı olarak bedavaya ter dökmüş, fakat karşılığında çok pahalı ve değerli bilgiler edinmiştik. O günlerde Şehir Tiyatrosu'nda oyuncu olarak tutunup sanatçı kadrosuna girebilmek, biraz önce çoğunun adlarını da saydığım, başı çeken beş-on oyuncunun arasına katılabilmek hemen hemen imkansızdı. *Gök Korsan* afişte bir ay

kadar kaldı. Bu ay içinde de Cevat Fehmi Başkut'un *Koca Bebek* komedisi prova edilip hazırlanmıştı. Bu yeni oyunda bizlere rol verilmeyince Afif'le birlikte kendimizi tiyatronun kapısının önünde bulduk.

Yeni bir iş: dublaj

— Ne olacak şimdi?

— Aynı soruyu ben de sordum o gün. Kapının önüne konunca, yıllarca hayalini kurduğum o kapıdan tam içeri girdim sanırken, taş gibi bir gerçekle karşılaşınca birazcık olsun sarsılmıştım hani. "Birazcık" diyorum, çünkü öylesine kafama koymuştum ki aktör olmayı, kapıdan kovsalar, bacadan girmeye kararlıydım. Yani umutluydum gelecekten. O nedenle de tiyatronun yakınında, çevresinde dolaşmaktan, yeni bir çağrıyı, fırsatı beklemekten başka çare yoktu. Tiyatrodan zaten para aldığım yok. Hayvan Borsası'ndan aldığım 150 lira maaş benim için pek de fena değildi.

Bir gece tiyatroda iki yıllıklardan arkadaşım Kemal Edige: "Talat beni yarın Ses Film'e dublaja çağırdı. İstersen, gelebilirsen sen de gel, belki bir rol çıkar, konuşursun. Böylece de dublaj işine başlarsın" demişti. Bu çağrıyı hiç de kaçırmak istemedim. Öğleden sonra üçte stüdyoda olmalıydım, Kemal'e "gelirim" demiştim.

— Kamera değilse de, mikrofonla da olsa tekrar sinemaya dönüş mü oluyor?

— Bu pek dönüş sayılmaz. O yıllar dublaj işlerini zaten tiyatrocular götürüyordu. Amaç, hem o çevreden pek uzaklaşmamak, hem de birkaç kuruş para kazanmak. Gerçi bir süre sonra para kazanmak isteği çok daha önemli olacak, onu nasıl olsa konuşacağız. Şimdi asıl mesele, bu ilk dublaj fırsatını ne yapıp edip kaçırmamak. Zaten, Borsa'da şefimi olsun, müdürümüzü olsun, yok "provam var" yok "oyunum var" izin isteklerimle zor durumda bırakıyordum, "Şimdi de dublaj mı çıkardın başımıza" diyebilirlerdi.

— *Artık koskoca Şehir Tiyatrosu aktörüsünüz. Her ne kadar içeride aday sayılsanız da! Herhalde işinize yaramıştır.*

— Yaradı sayılır. Öyküsünü anlatmadan, muhasebe şefimiz Şemsi Bey'i biraz tanıtayım. Kocaman bir kafası, kocaman bir burnu, kocaman bir ağzı vardı. Bu bütün kocamanlar içinde gözleri nohut tanesi kadardı. Boyu orta, kolları uzun, elleri de büyüktü. Hiç boş durmaz, hem çalışır, hem konuşur, hem de izmarit haline gelene dek sigarasını hiç ağzından düşürmezdi. Şemsi Bey, genellikle eğlenceli bir adamdı... Komik fıkralardan, tuluattan, taklitlerden pek hoşlanır, işinin hafif olduğu zamanlarda da fıkralar anlatır, kendi çapında taklitler yapmaya özenirdi.

O gün, öğle yemeği henüz yenmiş, kahveler içiliyordu. Ben, ne yapsam da Şemsi Bey'den izin koparsam, diye düşünürken, Şemsi Bey evinden getirdiği telkadayıfını bitirmemişti. Telkadayıfından girdim söze:

"Telkadayıfı mı seversiniz, ekmekkadayıfı mı?"

Şemsi Bey nohut gözlerini kırpıştırdı:

"Kadayıf olsun da, telli olsun, ekmekli olsun, fark etmez, ikisini de severek yerim."

"Peki Şemsi Bey, Naşit'i mi seversiniz, Dümbüllü'yü mü?"

"İkisini de severim, ikisini de çok seyrettim."

Boynundaki peçeteyi çözüp yağlı ağzını silmeye başladığında ben de konuşmayı Naşit'in *Surpik Dudu*'suna getirmek istiyordum:

"Naşit'in *Surpik Dudu*'sunu görmüş müydünüz?"

Burnu sarktı, ağzı biraz daha yayıldı Şemsi Bey'in. Henüz yutamadığı telkadayıfını gösterircesine açarak ağzını güldü:

"Görmez olur muyum?.. Hani mahkemede, boşanma davasında neler söylerdi?"

Yem yerini bulmuştu galiba. *Surpik Dudu*'dan bir şeyler oynamalıydım çaresiz:

"Yargıca kocasını gösterip, 'Bu Allahın belası herif, her gece benim sütümü sağar sağar mahalle halkına satarmış. Meğersem mahalle halkı benim sütüm ile beslenirmiş de, ha-

Bir film seslendirme ekibinin yorgunluk hatırası. En arkada Mümtaz Ener (en solda) ve Sadettin Erbil (en sağda). Önlerinde ayaktakiler (soldan) Şakir Arseven, Nevin Akkaya, Tarık Gürcan, Nezahat Dilligil, Necmi Oy. Oturanlar (ortada) Mücap Ofluoğlu ve babasının mesleğinde ilk adımlarını atmakta olan Atacan Arseven. Yıl 1952...

berim yoğumuş hakim bey. Ben, maşallah deyiniz, bir zamanlar Kırım ineği gibi süt verirdim. Bu süt volörü (hırsızı) alçak, beni sağa sağa Terkos suyu çeşmesine döndürdü. Bu adamdan beni kurtarınız.' Surpik'in makyajı da gözünüzün önüne geliyor değil mi?"

Şemsi Bey kahkahalarını koyuvermiş, kahvesinden bir fırt almaya çalışarak, "Peki, daha sonra, daha sonra neler diyordu, anlat Allahını seversen" dediği sırada, ben birden ciddileşerek, gözlerim de saatte, "Bugün beni dublaja çağırdılar, saat üçte stüdyoda olmalıyım, izninizi rica edecektim" dedim.

Şemsi Bey, kahvesinden bir yudum daha çekip pek ilgilenmiyormuşcasına, "Dublaj mı, neymiş o" diye sordu.

"Yabancı filmleri Türkçe seslendiriyorlar ya, işte ben de gidip bu filmlerden birinde konuşacağım."

Şemsi Bey, izmaritini ağzının kenarına kaydırıp, genişçe gülümseyerek, "İşin bittiyse git. O konuşacağın hangi filmse bize de söyle, gidip görelim, seni de dinleyelim."

Teşekkür edip ok gibi fırladım yerimden. Sütlüce'den vapur, Karaköy'den tramvay, tam saatinde Tepebaşı'ndaki Ses Film Stüdyosu'na girdim.

— Daha önce bildiğiniz bir yer miydi Ses Stüdyosu?

— Evet. Hani şu askerlik günlerimde oynadığım *Dertli Pınar* filminin iç sahneleri çekilirken gelmiştim. O yılların çok iş yapan stüdyolarından biriydi. Daha çok yabancı filmlerin dublajı yapılırdı. Çünkü Türk filmi, parmakla sayılacak kadar azdı. Sesleri Yorgo İlliyadis adında Rum bir teknisyen alıyordu. Kardeşi de kameraman Kriton İlliyadis. Bu her iki isim de Türk sinemasını bilenler için hiç de yabancı değildir. Her ikisi de, çok uzun yıllar işlerinin ustalığını ve birinciliğini kimselere kaptırmamışlar ve yerli filmciliğimizin tarihine geçmişlerdir.

Şimdi gelelim o güne. O yıllarda yeni başlayanlara beş lira, yedi buçuk lira, biraz daha iyi konuşanlara on, on iki buçuk lira verilirdi. Talat bir ara, "Gel Mücap, şu rolü konuş" dedi. Konuşacağım laf, "O adam, on kişiyle hem konuşur, hem de satranç oynar"dı. Bir-iki kez içimden okudum, sonra da yüksek sesle, perdeye bakarak, seslendirdiğim adamı görerek konuşmaya başladım. Ses alma odasından Yorgo'nun sesi geldi: "Ağnat kardeşim, ağnamıyorum."

Yorgo, "anlat" sözcüğünü kullanamazdı. Makinesi de oldukça ilkel olduğundan sesleri almakta zorlanır, tekrarlar çoğaldıkça da "ağnamıyorum"u sık sık kullanırdı. Benim konuştuğum parçanın içinde müzik var. Ben müziğin üzerine konuşuyorum. Yorgo, "ağnat" dedikçe moralim bozuldu. Başladım kızarıp bozarmaya. Sonunda ne oldu biliyor musunuz, Yorgo'nun sağır makinesi bozulmaz mı?.. İş yarım kaldı. Olan bana oldu. Gene diğer ilk işlerde olduğu gibi, benim talihsizliğim midir nedir, ilk dublaj denemesinden alacağım beş lira da uçtu havaya.

— Bu "sağır makinesi" nerenin markasıdır?..
— Doğrudan Yorgo'nun markasıdır. Yorgo ses çektiği makineyi, o günlerin olanaklarına uydurmak için kendisi onarıp düzelttiğini, şuradan buradan parçalar bulup yenilediğini söyler; "Bakın ben ne adamım, dışarıdan getiremediğimiz makineleri kendim meydana getiriyorum" diyerek de şişinirdi. Bir bakıma haklıydı da. Yorgo'nun bu başarısından herkes söz eder, "Adama aşk olsun, şu işe yaramaz makineyi nasıl da adam etti, pes doğrusu" gibilerden Yorgo'yu överlerdi de...

Yorgo İlliyadis yarı yarıya kendi icadı olan makinesinin başına geçip dublaja başlayacağı zaman, zehir gibi sertleşir, başta dublaj yönetmeni, tüm konuşan oyuncuları, "Doğru konuşun, lafınızı ağnatın, ağnamıyorum" diye azarlardı. Aslında anlamayan Yorgo değil işte bu makinesiydi.

— Dublaj konusunu açtığımızda, "Bir süre sonra, para kazanma isteği daha çok olacak" demiştiniz. Burayı açalım mı biraz?
— 1947 kışındayız. Üç işi birden yürütmeye çalışıyorum. Şehir Tiyatrosu'nda anlattığım gibi meccanen aktörüm. Canlı Hayvan Borsası'nda 150 lira maaşlı memurum. Şimdi sıkı durun, aynı günlerde de en çok satan ve herkesin konuştuğu *Marko Paşa*'nın Sorumlu Yazı İşleri Müdürlüğü'nü yapıyorum. Bir süre sonra, *Marko Paşa* yüzünden Hayvan Borsası'ndaki işimden ayrılmak zorunda kaldım. *Marko Paşa* da işlevi yüzünden en zor günlerini yaşıyordu. Kaldım mı beş parasız. Şimdi tek gelirim, biraz önce ilk macerasını anlattığım dublaj işlerinden kazandığım üç-beş lira. Talat Artemel Marmara Film Stüdyosu'nda, Sami Ayanoğlu Şişli'deki Halil Kamil'de seslendirme işlerini yönetiyorlardı. Arada beni de üç-beş laflık rollere çağırıyorlar ama yetmiyordu. İpek Film'e Ferdi Tayfur'un yanına girebilirsem iyi olacak diye düşünüyordum. Bu düşüncemi bir gün Tayfur'u yakından tanıyan Sabahattin Ali'ye açtım. Sabahattin üstat, bir kartvizitinin arkasına eski harflerle bir-iki satır yazdı, "Bunu Ferdi'ye ver, selamımı söyle, seni mutlaka dublaja çağıracaktır" dedi.

Kartı bir zarfa koydu. Gerçi açıkta da olsa fark etmezdi ki, nasılsa eski yazı bilmiyordum. Ferdi Tayfur'a gittim. Kartı okuduktan sonra, bana tatlı tatlı bakıp güldü. Neyse onun yanında çalışmaya başladım. Kısa zamanda küçük rollerden büyüklere geçerek İpek Film'de aranır bir dublajcı olmuştum.

"İstismara müsaittir"

— *Dublaj konuşurken, tiyatro dünyasından çok farklı bir aleme değindiniz. Yıllar sonra bile kendisinden söz ettiren* Marko Paşa*'yı bu kadar kısa geçmeyeceğiz sanırım.*
— *Marko Paşa* hem benim adıma, hem de Türkiye adına çok konuşmayı gerektiren bir konudur. Haklısın. Yalnız, aklımdan kaçmadan şu güzel dublaj anekdotunu da bir anlatayım.

"Ferdi, kartı okuduktan sonra tatlı tatlı gülmüştü" demiştim ya. O kartı, daha doğrusu ne yazdığını hep merak ediyordum. İşler iyi gitmeye başlamış, aranır bir dublajcı olmuştum. Ferdi ile de ağabey kardeş dostluğu içerisinde çalışıyoruz. Bir gün, "Amca" dedim. Ha, nedense dublaj yönetenlere amcalık yakıştırılırdı. Talat'a, Sami'ye de amca derlerdi. Neyse, "Amca, hani sana Sabahattin üstattan bir kart getirmiştim. Sen o kartı okuyup gülmüştün. Kuzum o kartta ne yazıyordu Sabahattin Ali, söyler misin" diye sordum. Rahmetli şöyle bir an düşündü ve başladı gülmeye. Sonra da, "Sabahattin Ali yamandır, her ciddi işin eğlenceli bir yanını bulur, seni de bana, 'kabiliyetli ve istismara müsaittir' diye tanıtıyordu."

Aradan yıllar geçti. Bu espriyi hala aklıma getirdikçe, üstat acaba İpekçiler'in pek istismarcı olduğunu mu, yoksa benim karakter olarak istismara elverişli olduğumu mu anlatmak istemişti. Bana kalırsa ikincisi olsa gerek.

— *Evet, gelelim* Marko Paşa*'ya...*
— *Marko Paşa*'yı konuşmadan, o yıllardaki Babıali'ye küçük bir bakış atalım önce. İkinci Dünya Savaşı'nın bittiği, Türki-

ye'nin de demokrasi yolunda önemli adımlar atmaya başladığı yıllar. 1946-47 yılları. Gerçi henüz demokrasi muhalefette. Ben demokratım, biz demokratız, diye ortalıkta dolaşanların karşısında, "Sen deli misin, aklınızı mı oynattınız? Demokrasi kim, biz kimiz? Bunlara inanmayın" diyerek iktidarı savunanlar. Yalnız savunanlar değil, geleceği kösteklemek için engeller koyanlar. Bu karşılıklı laf düellosu karşısında, zaten demokrasi kültüründen yoksun olan halk ne yapacağına karar veremiyor, karar verenler de başlarına gelebileceklerden çekinerek kendilerini kolayca ortaya atamıyorlardı.

Bir de şöyle bakalım: İnsanlarımız yüzyıllar boyu salt yönetilmeye, yönetenlerin işlerine karışmamaya, yönetim üzerine düşünmemeye, düşünseler bile açıklamamaya alıştırılmışlardı. Böyle birdenbire demokratik yönetime nasıl alışacaklardı?.. Aydınlar bile kuşku içindeydiler. Demokrasiye soyunuluyordu ama kimilerince kendi ölçülerimize göre bir demokrasi ölçülüp dikilmeliydi. Demokrasi sözcüğünü doğru dürüst söyleyemeyenlerin bile çoğunlukta olduğu bir dönem. Demokrasi sözcüğünün içindeki tek "a" harfini, hayret belirttiğimizde uzattığımız "Aaaa!" gibi uzatarak "demokraaaasi" diyorlardı. İşte, demokrasiye geçişimiz her ne kadar yumuşak olduysa da, sonrasında deneyimsizlikle, eskiye dönük kafa yapımızla demokrasimizi üç defa tedaviye muhtaç hale getirmedik mi!..

Bu geçiş ortamında, *Cumhuriyet* ılımlı, yakılan *Tan*'ı da unutmayarak *Vatan* ve *Tasvir* daha belirli bir çizgide Demokrat Particiydiler. Doğan Nadi, "Bir Dakika"lık küçük taşlamaları ile hem *Tasvir*'e renk katıyor, hemde demokrasiye yol açma görevi üstleniyordu. Doğan, sonradan babasının gazetesi *Cumhuriyet*'e geçip "Bir Dakika"larını orada sürdürecek, *Tasvir*'deki yerini de "Bir Damla"sıyla Bedii Faik alacaktı.

— Marko Paşa'*nın yeri!*..

— Tam bu yıllarda haftalık küçük gülmece gazetesi *Marko Paşa* elden ele dolaşmaya başlamıştı. Baş yazısını Sabahattin

Ali yazıyor, günün ciddi bir konusu üzerine eleştiri ve yorum yapıyordu. Gazetenin mizah ağırlığı ise Aziz Nesin'in üzerindeydi. Fıkraları, öyküleri okunduğu kadar, kahvehanelerde, evlerde, lokallerde kulaktan kulağa da dolaşarak, asık suratlı halkı keyiflendirip neşeye boğuyor, gergin sinirleri bir parça da olsa gevşetmeye yarıyordu. Günün en büyük gazeteleri yirmi bin satarken, 57x82'nin ikiye katlanmış yarısı büyüklüğünde *Marko Paşa*'nın satışı altmış binlere dayanmıştı. Ederi de on kuruş. Okuyucunun siyasal gülmeceye ne denli susadığının kanıtıydı bu rakamlar. Yıllar boyu süren sıkıntılar, yoksulluklar içinde bunalmışsanız, gülmeyi özlemişseniz, mizah ışık tutar karanlığa. Abartı olmasın ama, *Marko Paşa* mizahı, demokrasi esintileriyle en küçük bakkal çırağından, ensesi kalın tüccarına dört bir yanı sarıvermişti birden. Ama düşünün bir, tek parti, tek şef yönetimini gırgıra alan bir muhalefet, hem de bundan altmış yıl önce, pek akıl karı olmasa gerek. Zaten olmadı da.

— *Siz nasıl tanıştınız* Marko Paşa*'yla?*

— Aziz Nesin'i, daha doğrusu yazılarını daha önceleri *Tan*'dan ve *Akbaba*'dan tanıyordum. Gülmeceye yeni bir tat, yeni bir soluk getirmişti. Bir gün, ben, Afif ve Kemal Edige, üç arkadaş, Aziz'i yakından görelim, tanıyalım dedik ve Ankara Caddesi'ne, Babıali Yokuşu'na uzandık. Araya, sora bulduk *Marko Paşa*'nın bürosunu. Vilayet Konağı'nın yukarı sol karşısında, sonradan yıkılan İzzet Han'daymış. Camla bölünmüş iki küçük odanın kapısından güleç yüzlerle girdik içeriye. Öyle ya, bir gülmece gazetesine giriyorduk ve mutlaka şen şakrak bir ortamla karşılaşacaktık! İlk karşımıza çıkan, ufak tefek, aydınlık yüzlü bir genç oldu. Bu *Marko Paşa*'nın idari ve parasal işlerini yürüten Haluk Yetiş'ti. "Hoş geldiniz" deyip bizi ön odaya aldı.

Sağdaki masada, siyah sık saçlı bir adam, büyükçe başını önüne eğmiş, sol elinde yarılanmış cigarası, eski harflerle bir şeyler yazıyordu. Doldurduğu kağıdın ucu masadan aşağıya sarkmıştı. Sol yandaki daha ufakça masada ise, ben yaşlar-

da, saçı seyrekleşmiş, kumral, geniş alınlı biri de önündeki kağıda bir şeyler çiziktiriyordu. Haluk Yetiş, bizi önce yazı yazana tanıtmak istedi: "Aziz Bey, herhalde sizi görmeye gelmiş olacaklar" dedi. Afif'le zaten tanışırlarmış. Afif de isimlerimizi söyleyerek bizi Aziz Nesin'e tanıttı. Küçük masada karikatürlerini çizmekte olan derin bakışlı, yorgun adam da, ayağa kalkıp, "Ben Mustafa Uykusuz" diyerek elini uzattı.

Mustafa'nın elini sıktık, Aziz'i başımızla selamladık ve öylece kalakaldık. Aziz'in tavrı "ne işiniz var buralarda" der gibiydi çünkü. Cigarasını tazeledi, yazısına geri döndü. Afif, "biraz oturalım, gideriz" diye bir iskemleye çökünce, biz de Kemal'le aynı çekingenlikle bir kenara iliştik. Duyulmayacak kadar hafif bir sesle, "Sizi yakından tanımak ve kutlamak için geldik" dediğimi anımsıyorum.

Eksik olmayın, vaktimizi çaldınız

— Ortam da böylece ısındı mı?

— Pek ısındı diyemem ama, ünlü, ünsüz yazarı, şairi, aktörü Beyoğlu'nun herhangi bir meyhanesinde görmek, tanımak mümkündü. Aziz ise ortalara çıkmayan, herkese görünmeyi sevmeyen bir yaradılışa sahipti. Onu ancak yazı masasının başında bulmak mümkündü. Biz de bu nedenle burnunun dibine kadar sokulup hal hatırını sormak istemiştik. Haluk Yetiş'in getirttiği çaylarımızı içerken Aziz, "Eksik olmasınlar, sizin gibi bir sürü dost arkadaş gelip bizi kutluyorlar, çayımızı içiyorlar, akıllarına geleni söylüyorlar, zamanımızı çalıyorlar. Biz de onlar gittikten sonra, kutlamalarına mı sevinelim, vaktimizi aldıklarına mı üzülelim, yoksa ukalalıklarına mı kızalım diye birbirimize sorup duruyoruz" diyerek açıklık getirdi duruma. Neyse, biz çaylarımızı içtik, kendilerini kutladık, daha fazla kalıp ukalalık etmeden de ayrıldık yanlarından. Aziz'in bu yakınmasında ne denli haklı olduğunu, daha sonraları aralarına katıldığımda anlayacaktım.

— *Evet, bu "aralarına katılmak" nasıl gerçekleşti?*

— Bu ilk gidişi, şimdi pek anımsamıyorum nedendir, bir-iki gidiş daha takip etti. Bu arada, Haluk'la, Mustafa'yla, fazlasıyla çalışkan, sık gülmeyen, ama güldüğünde de gülmenin hakkını veren Aziz'le dostluğu iyice de ilerlettik. 1947'nin başı, İzzet Han ikinci adresimiz olmuştu adeta. Gerçekten gelen giden küçümsenmeyecek kadar çoktu. Elinde şiirle, yazıyla gelen amatörlerden tutun da, nasihat ve yön vermeye gelenlerden "illallah" dememek elde değildi.

Gazetenin Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Sabahattin Ali görünüyordu. Aziz'le ortaktılar ama, ilk sayılarda sahibi de Üstat görünüyordu. Sadece başyazıyı yazar, diğer bütün yazıların çoğunu Aziz Nesin kaleme alırdı. Arada, ben de dahil mizaha meraklı amatörlerin yazılarına da yer verilir, fakat bunlara imza konmadığı için tüm sorumluluk Yazı İşleri Müdürü'nün olurdu.

Gün geçtikçe, muhalefetten yana gırgırın dozu arttıkça yukarının hoşgörüsü de azalmaya, homurdanmaları da artmaya başlamıştı. Bu arada bir yazısından ötürü Sabahattin Ali hakkında kovuşturma açıldı. O da, Sorumlu Müdürlüğü bırakmak zorunda kaldı. Gazetenin yayını sürdürmesi için bir Sorumlu Müdür gerekiyordu. Bir gün hem Haluk, hem de Aziz, birkaç sayı olsun bu görevi üstlenmemi rica ettiler. Aslında gerçekten pek gönüllü değildim. Daha doğrusu bu sorumluluğu almak işime gelmiyordu. Benim savaşım, aktörlüğümü kabul ettirip Şehir Tiyatrosu'na girebilmek içindi. Fakat Sorumlu Müdürlük karşılığı para da vereceklerini söyleyince, geçici bir süre evet demek durumunda kaldım. Çünkü aynı günlerde, Hayvan Borsası işinden de sıkılmaya başlamıştım.

Hayvan Borsası'nda muhasebe memuru, Şehir Tiyatrosu'nda oyuncu adayı derken *Marko Paşa* gülmece gazetesinin Sorumlu Müdürü. Olacak şey mi bu?.. Adeta, telde yürürken aşağı düşmemek için elindeki koca sopayla dengesini bulmaya çalışan cambaz gibi olmuştum. Yaşamda da, doğru yolu bulup, düşüp kalkmadan yürüyebilmek bir cambazlık değil midir?..

— *Aziz Nesin'in haklılığı demiştiniz?..*

— Gerçekten *Marko Paşa*'nın geleni gideni maşallah küçümsenmeyecek kadar çoktu. Elinde yazıyla, şiirle gelen amatörlerin hesabı yoktu da, akıl, yön vermeye gelen profesyonellerin hesabı var gibiydi. Bunlardan, çevirmen ve edebiyat eleştirmeni araştırmacı Şerif Hulusi hemen aklıma geliveren. Şerif Hulusi devamlı oradaydı. Tatlı adamdı ama çok konuşur, çok akıl öğretirdi. Kendince uyarma, eleştirme olan çıkışları Aziz'i çileden çıkarır, "Yeter artık Şerif, git başımdan da çalışayım, o iş senin bildiğin gibi değil, ben böyle düşünüyorum" türünden tartışmalara kadar götürürdü işi. Fakat Şerif ayrıca terbiyeli adamdı da; kızarıp, bozarıp sözünü dinletmeye çalışır, dinletemeyince de küçük gülücüklerle gerginleşen havayı dağıtmayı becerirdi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Marko Paşa'nın Zor Günleri

İş o hale geldi ki, gazeteyi matbaa adı koyarak, teksir makinesinde basmaya başlamıştık. Bu sayılar bile tek bir iade gelmeksizin anında kapışılıyordu. Sanki bomba imal ediyormuş gibi, bu küçücük gazeteyi yazıp çizip halka ulaştırıyorduk. Sabahattin Ali'den sonra, Aziz Nesin de hatta Mim Uykusuz da zorunlu istirahate çekilince devreye Rıfat Ilgaz girecekti.

Marko paşa

Ne gün fırsat bulursa O gün çıkar. Çıktığı gün 8 ile 9 arasında satılır. 9 da toplamaya başlarlar. Türkiyedeki demokrasinin ve Basın hürriyetinin miyarı olan, işte böyle bir acı politik mizah gazetesidir

Marko paşanın tevkifatlı Hiyar sayısı

25 kasım 1946'da Sabahattin Ali ve Aziz Nesin'in yönetiminde çıkmaya başlayan *Markopaşa* gazetesinin, 1947'de yayımlanan 14. sayısı.

"*Ne gün fırsat bulursa o gün çıkar*" *sürmanşetiyle bir* Marko Paşa *kapağı...*

— *Ama, işler pek umduğunuz gibi gitmemiş anlaşılan?..*
— Umduğum kısım değil ama, yaşamım boyunca ilk ve en büyük ilgiyi bu işimden dolayı gördüm diyebilirim. Adım gazetelerde Sorumlu Müdür olarak görünür görünmez hem aile, hem dost çevresinde, hem de Borsa ve tiyatro kulislerinde bir çalkantıdır kopmuştu. Kimileri, "Yaşa be, yürekli adamışsın" diyor, kimileri de, "Ne halt ettin, böyle işlere burun sokulur mu? Sen deli misin? Aklını mı kaçırdın? Hani aktör olacaktın" diyerek şaşkınlıklarını ve kendilerince dostluklarını gösteriyorlardı. Hatta Borsa'da rahatım iyice kaçmıştı. Düzen tek parti düzeni, gazeteyi çıkaranlar solcu tanınıyorlardı. Eskisi kadar rahat ve gönülden izin alamıyordum, hakkımda pek de iyi şeyler söylenmediğini hissediyordum. Muhasebe şefimiz Şemsi Bey bile kocaman kafasını önündeki işine yıkıp beni görmemeye, göz göze gelmemeye çalışıyordu. Ne de olsa yarı devlet kuruluşu. Onlar beni çıkarmadan, istifa ederek ayrıldım.

Gelelim esas konuya. Düzen tek parti düzeniydi. *Marko Paşa*'yı çıkaranlar solcu tanınıyorlardı. Savundukları toplumcu demokratik düzendi. Politikaya bulaşmak niyetinde olmasam da, vatandaş olarak toplumcu demokratik düzenden yanaydım. Hem, sanatçı olmaya çabalıyorsam memleketin sorunlarıyla yakından ilgilenmek zorunda değil miydim?.. Biraz da para kazanmak istiyordum, doğru. Ama ne gezer. Gün geçtikçe artan baskılar, polis baskınları, matbaa kovalamacıları arasında gazeteyi doğru dürüst yayımlayamıyordik ki, para yüzü görelim.

İş o hale geldi ki, gazeteyi matbaa adı koyarak, teksir makinesinde basmaya başlamıştık. Bu sayılar bile tek bir iade gelmeksizin anında kapışılıyordu. Sanki bomba imal ediyor-

muş gibi, bu küçücük gazeteyi yazıp çizip halka ulaştırıyorduk. Sabahattin Ali'den sonra Aziz Nesin de ve hatta Mim Uykusuz da demir parmaklıklar arkasında zorunlu istirahate çekilince devreye Rıfat Ilgaz girecekti. Ben de, annemin, okulunda benim yüzümden eleştirilere, baskılara uğramasına, sıkıştırılmasına üzülerek, teksir makinesiyle bastığımız birkaç sayıdan sonra Aziz'e durumu anlatıp, tiyatroya dönmek üzere *Marko Paşa*'dan ayrılacaktım.

— Marko Paşa*'dan ayrılmadan, Türk mizahının, edebiyatının çok önemli isimlerinden söz ettiniz; Aziz Nesin, Sabahattin Ali, Rıfat Ilgaz... Sizde kalan izlerini biraz konuşalım mı?*
— Ben Sabahattin Ali'yi *Marko Paşa*'ya Sorumlu Yazı İşleri Müdürü olduğum günlere kadar yalnızca yazılarından tanıyordum. Kendisi Ankara'da oturuyordu. Bir süre sonra İstanbul'a geldi ve ben gazetesinin bir müdürü olarak el sıkışıp tanıştık. Aziz Nesin bir halk adamıdır. Sabahattin Ali ise kentsoyluydu. Bunu fizyonomisinde, giyinişinde, oturup kalkışında, kültüründe, konuşmalarında, hatta eğlencelerinde görmek ve saptamak mümkündü.

Sabahattin Ali'yi tanıdıktan kısa bir zaman sonra çok sevmiştim. Sık sık yanında olmak, söyleşilerinden yararlanmak, hatta biraz da olsa katılmak isterdim. O da, benim bazı kişileri ve olayları abartarak anlatmama ve alaya almama çok gülerdi. Yalnız, Yahudiliği alaya alan uydurma bir radyo programı üzerine yazdığım yazıyı sevmemiş ve, "İngilizlere karşı bağımsızlık savaşı veren insanları alaya almanız hiç doğru değil" diyerek eleştirmiştir.

O yıllarda azınlık taklitleri sahnelerimizde çok geçerliydi. Ben o yazımda, "Bu program er (her) memleketin saatine yore (göre) ayarlanmıştır" diyordum. Azınlık taklitlerinin sahnelerde yapıldığında bol bol alkış aldığı bir dönemde, uyduruk bir radyo programı yazımın Sabahattin Ali tarafından bu denli ciddiye alınacağını hiç düşünememiştim.

— *Çalışma yaşamı dışında beraberliğiniz olur muydu?*

Üç ay hapse mahkûm olan *Merhumpaşa* gazetesi yazarı Sabahattin Ali.

Sabahattin Ali...

— Sabahattin Ali bizim, yani Rıfat Ilgaz'ın, Mim Uykusuz'un, Şerif Hulusi'nin, çok seyrek de olsa Aziz Nesin'in çıktığımız ucuz meyhanelere, tavernalara uğramazdı. O durumu iyi, parası bol dostlarıyla Degüstasyon, Tokatlıyan, Park Otel gibi yerlere giderdi. Sırtında şık paltosu, başında rölöve gri şapkası, kimi zaman papyon kravatı, ince madeni çerçeveli gözlükleri ve elinde mutlaka bir-iki kitap ya da çantası ile Sabahattin Ali. Bu görünümü ile de bir yazardan çok, bir diplomatı andırırdı.

O günlerin ilerici yazarları, sanatçıları henüz paraya pula hasrettiler. Bu nedenle de, Sabahattin Ali'nin, ağzında piposu, gözlüklerinin arkasından çevresini inceleyen bakışları çok kişiyi fazlasıyla kızdırırdı. "Bu ne biçim halkçı yazar? Arkadaşları piyaza, işkembe çorbasına talim ederken, beyimiz maşallah Abdullah Efendi'den çıkmıyor" ya da, "Duyduğumuza göre, Aziz Nesin'den çok daha fazla para almasına karşın, gene de para sıkıntısından söz ediyormuş" şeklinde dedikodular ve eleştiriler uçuşurdu sanatçılar arasında.

— *Ya siz ne kadarına katılırdınız bu söylemlerin?*

— Ben, aranan, okunan bir romancı olarak bu yaşamı ona yakıştırıyordum. Kitapları satıyordu, o zaman parası da olacaktı. Sosyal durumu ve çevresine göre yaşayacaktı tabii ki. Yalnız çok parasız kaldığımız günlerde, Aziz susmakla yetinirdi ama, Uykusuz olsun, Haluk Yetiş olsun, Rıfat Ilgaz olsun, bendeniz de katılarak, "Sabahattin Bey Dostumuz şimdi kim bilir hangi otelin barında viskisini yudumluyor, kahkahalarını basıyordur?.." diye, kendisini biraz da kırgın anmaktan da geri duramazdık.

1947 yılının sanırım kış mevsimiydi, sanatçılar, başta Bedri Rahmi, ressamlar, müzisyenler, biraz aktörler, seramikçiler, yazarlar, şairler, Sabahattin Eyüboğlu'nun çevresi, Adalet ve Mehmet Ali Cimcoz, Fikret Adil olmak üzere, "Sanat Dostları" adı altında her on beş günde bir Anadolu Birahane'sinde toplanmaya başlamışlardı. Anadolu Birahanesi Gutan ayakkabıcısının yanındaki geçitteydi. Bu toplantılara ilk kez Sabahattin Ali ile gitmiştik. Az ama iyi bir dostluğumuz olmuştu. Ama biliyorsunuz, karanlık eller tarafından genç yaşında katledilerek aramızdan alındı.

Tanin gazetesinde yayımlanmış olan bir yazısında komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla tutuklanan gazeteci-yazar Aziz Nesin.

Aziz Nesin...

— *Aziz Nesin!..*
— Aziz Nesin'le birlikte gerçekleştirdiğimiz muhteşem bir gösteriden söz edelim.

1947'nin baharı. Borsa'daki işimden ayrılmıştım. *Marko Paşa*'da basılıp satılamaz hale gelince parasal yönden çırılçıplak kalmıştım adeta. Başta Aziz Nesin olmak üzere, Mustafa Uykusuz, Haluk Yetiş, Rıfat Ilgaz ve beni derin düşünceler almıştı. Ne yapmalı, ne etmeliydik?.. Bir çıkış yolu arıyorduk. Aklıma dahiyane(!) bir fikir geldi. Bu fikrimi Aziz'e nasıl açsam diye kısa bir süre düşündükten sonra, olan olmuş bir kere, ne fark eder, diyerek açtım müthiş buluşumu.

Tanıdığım "Zıt Kardeşler" sahnede yaptıkları skeçlerle iyi para kazanıyorlardı. Yaptıkları işin birinci sınıf sanatçısıydılar. Peki, biz de ikinci sınıf sanatçı olarak "show" dünyasına çıkar, biraz olsun para kazanamaz mıydık?.. "Biz" dediğim de, bir zamanlar tiyatroya heves etmiş, oyuncu olmayı düşünmüş, espri ve gülmece ustası Aziz Nesin ile Şehir Tiyatrosu sanatçı adaylarından bendeniz Mücap Ofluoğlu. Ben bu müthiş fikrimi Aziz'e söylediğimde bizimkiler hep birlikte bastılar kahkahayı. Aziz'le, Mücap'ı "show" için sahnede düşündükçe gülmelerini de sürdürüyorlardı.

— *Gerçekleşti mi yoksa?*
— Aziz, önce hiç yanaşmadı önerime. "Yahu deli misin sen? Ben nasıl çıkarım sahneye? Olmaz öyle şey" diyerek yan çizdi. Bizimkiler hem gülüyorlar, hem de "şu iş olsa da biz de dalgamızı geçsek" dercesine merakla sonucu bekliyorlardı. Ben inatla bindiriyordum Aziz'e. "Neden olmasın canım, *Marko Paşa*'da yazdıklarından parçalar alıp bir program oluşturur, aramızda nasıl gırgır geçiyorsak, sahneye uygun hale getirmek için prova eder, Zıt Kardeşler'in biçimiyle de sahnede sunarız skeçlerimizi" diyerek zemin hazırlamaya çalışıyordum. Hatta, Aziz'i yüreklendirmek için, sen şöyle iyi yaparsın, böyle güldürürsün filanla etkileyici olmaya çalışı-

yordum. Olurdu, olmazdı tartışmamız bir süre sürdü. Bir gün, ısrarlarımdan mı bıktı, aklı mı yattı bilemem, "Peki" demez mi Aziz?.. Önce kendimize bir firma adı bulduk, CİRGİLLER dedik.

Mustafa hemen kolları sıvadı, Aziz'in ve benim karikatürlerimi çizerek afişleri hazırladı. Kısa sürede programı oluşturduk ve hazırladık. *Marko Paşa* bürosunda provalara başladık. Aziz hala işin dalgasında, doğrusu ben ise bu iş tutar umudandayım. İş nerede sahneye çıkacağımıza kalmıştı. Aziz, zaten gönülsüz kabullendiğinden bu işi halletmek de bana düşmüştü. Tepebaşı'ndaki Çardaş Restoran'da tanıştığım Macar cambaz ve illizyonist Marko'nun kumpanyasında oynamak üzere Marko ile anlaştım ve Eyüp'te, bizi tanıyanların göremeyeceği bir sinemada çıktık sahneye. Sahnede ne ettik, ne yaptık hatılamıyorum ama çıkış o çıkış. Galiba Marko'dan on beş lira aldık. Aziz'in, "Gel Mücap biz bu işten yolun başında vaz geçelim. Sen tiyatrona, ben ise masama, yazılarımın başına" demesiyle de kendi işimize son verdik.

— *Dönebildiniz mi tiyatroya?*

— Bütün bu olup bitenler sırasında 1947'nin yaz mevsimine de ulaşmıştık. Şehir Tiyatrosu sanatçıları, sezonu bitirip kısa bir tatil yaptıktan sonra Muhsin Ertuğrul rejisörlüğünde Sofokles'in tragedyası *Kral Oidipus*'un provalarına başlıyorlardı. Her ne kadar "GİRİLMEZ"in dışında kalsam da, tiyatronun çalışmalarını yakından izlediğim için, ben de koşup katılıverdim aralarına. Koroda nasılsa bir yer bulurum diye düşünmüştüm ve öyle oldu.

Açıkhava Tiyatrosu açılıyor

— *Neden kısa bir tatil?*

— Ah, evet, az daha unutuyordum. 1947 yılının en önemli sanat olayı, Açıkhava Tiyatrosu'nun açılmasıdır. O nedenle böyle farklı bir durum vardı ve ben de bu durumu kullanarak, açılışta sahnelenecek olan *Kral Oidipus* kadrosuna sızmayı başardım.

Oidipus rolünde Hüseyin Kemal, Kraliçe İokaste'de Necla Sertel, kör kahin Trezias'ta Talat Artemel, Kreon'da Sami Ayanoğlu, korobaşında Hadi Hün, rahipte İsmail Galip Arcan prova ediyor, diğer tüm sanatçılar da ufak rollerde olsun, koroda olsun görev alıyorlardı. Ben de koronun sözlerini yazıp, bir-iki gün içinde ezberleyerek korocuların arasına katıldım. Sabahları onda başlıyordu provalar, bir saatlik öğle paydosundan sonra da akşama dek sürüyordu.

Muhsin Bey her provada bulunuyor, oyunun her yönüyle titizlikle ilgileniyordu. Koronun bile sözleri doğru söylemesi için düzeltmeler yapıyor, vurgulara dikkatimizi çekiyor, gerekli yerlerde uyarılarını yapıyordu. Provanın ilk günleri, daha korobaşı Hadi Hün'ün ezberini tamamlayamadığı günler. Benim ezberim iyi olduğu için, Hadi'nin isteği üzerine hep onun arkasında duruyor, bir çeşit suflörlük yapıyordum. Bir-iki gün böyle geçtikten sonra Muhsin Bey'in dikkatini çekmiş olacak ki, bana, "Sen neden hep Hadi'nin peşindesin" diye soruvermişti. Yanıtını da benim yerime Hadi Hün vermişti Hoca'ya: "Mücap'ın ezberi iyi, bana yardımcı oluyor."

— Bu çabalarınız Muhsin Ertuğrul Bey'in gözünden kaçmamıştır umarım?..

— Gerçekten, artık yaşı geçmiş bir oyuncu adayı olarak, tiyatroya tutkumu, işime saygımı kanıtlamak çabası içindeydim. Muhsin Hoca'nın gözünden kaçmıyordu belki ama, ne yaparsın ki, o büyük göz ancak dört yıl sonra "Küçük Sahne"de beni daha iyi görebilecekti.

— "Küçük Sahne"nin hem tiyatromuzda, hem de sizin dünyanızda ne kadar önemli olduğunu daha sonra uzun uzun konuşacağız. Şu "Açıkhava Tiyatrosu"nu açalım mı önce?..

— Açıkhavayı da açmadan, provalardan biraz daha söz edelim isterim... Muhsin Bey'in provalara getirttiği bir Yunan dilci bize özel isimlerin Yunanca söylenişini belletiyor ve onun gibi söylememiz için dakikalarca diliyle, dudaklarıyla, ağzını, burnunu çarpıtarak, büzerek, dilini dişlerinin arasında

tıslattırarak, damağını patlattırarak Yunancamızı ilerletmeye(!) yardımcı oluyordu. Bu dilcinin çabaları çoğu kez gülüşmelere, hatta kahkahalara neden oluyor, adamcık da, oyuncuların gülme krizleri karşısında kızarıp bozarıyordu. Tabii ki, Muhsin Bey'in olmadığı saatlerde!..

Provaları hemen hemen yarılamıştık. Askerlik görevim sırasında Diyarbakır'da aldığım zehirli sıtma birden patlak verip beni kağıt gibi titretmeye başlamaz mı?.. Doğru Sıtma Savaş'ın kliniğine. İğneleri yiyip, ilaçları alıp gittim eve, vurdum kafayı. Yatakta tir tir titriyorum, bir yandan da tiyatroyu düşünüyorum. Hadi'yi düşünüyorum, "Acaba lafları bensiz nasıl söylüyor," kendimi düşünüyorum, "İyileşemezsem, oyundaki yerimi alamazsam ne yaparım" diye. Çünkü, bu ikinci yıl. Ne yapıp edip kendimi göstermeli, girilmesi düş gibi görünen, pek yer bulunmadığı söylentilerinin pek yaygın olduğu sanatçı kadrosuna ayağımı atmalıydım. Üç gün kadar yatabildim ve sapsarı bir yüzle koştum tiyatroya. O nedenle de bu hastalık peşimi on yıl kadar bırakmadı ve ben ta 1954 yılına kadar ara sıra titreyip durdum. Bu dönüşümde Sahne Amiri Ercüment Behzat ve Hadi Hün başta olmak üzere eski yeni hemen hemen tüm sanatçılar, "Geçmiş olsun" diyerek, yokluğumun ve hastalığımın farkında olduklarını belli edip gönlümü aldılar. Bu da artık tiyatro çevresinin de bana daha yakın ve daha sıcak olduğunun bir göstergesiydi.

Zeus yardımını esirgemedi

— Artık daha başka bir şanssızlık yok değil mi?

— Yok yok, ben de yok da!.. Temmuz ayının ortalarında "Açıkhava Tiyatrosu" için görkemli bir açılış oluyor ve dört bin İstanbullu tiyatrosever o ilk gece hem açılışı, hem de *Kral Oidipus* tragedyasını çılgınca alkışlayarak terk ediyordu Açıkhava'yı.

Birkaç gün havalar iyi gitmişti. Yağmursuz gecelerden seyirci de, biz de gayet memnunduk. Malum İstanbul'un havalarına pek güvenilmez. Bir gece hava birden kapandı. Tam

oyunda koro ellerini gökyüzüne kaldırmış, "Ey Zeus dinle, yardımını esirgeme" diye yalvarıp yakarırken korkunç bir yağmur boşanmaz mı?.. Takma sakallarımız, giysilerimiz, içimize kadar denize düşmüşcesine ıslandık. Bu sırada, sahneye yakın bir yerden, duş altında yıkanıyormuşcasına sırılsıklam olmuş bir kadın bizlere doğru bağırıyordu:

"Yeter artık, yalvardınız, yakardınız gökyüzüne, bağırdınız, bağırdınız, sonunda yağmuru yağdırdınız!.."

Ortalık tam bir panik hali. Halk birbirini ezercesine kaçışıyor, bir kısmı kendilerini sahneye atarak kulisteki kapalı odalara sığınmaya çalışıyorlardı. Tam bir ana-baba günüydü. Figüranlar, baş aktörler, korodakiler, izleyiciler birbirine karışmış, Oidipus'un günahlarına kızmışcasına gürleyen gökyüzünün sağnağından kurtulmaya çalışıyorlardı. Her gece oyun sonrası oyuncuları semtlerine dağıtan özel otobüslere, o gece yalnızca oyuncular değil izleyiciler de doluşmuşlardı. Fakat gerçekten, İstanbul'u sele boğan bir yağmur yağmıştı o akşam.

— "Açıkhava"da gösterdiğiniz çabalar, sonrasında işinize yaradı mı?

— Belki abartıyorum sanacaksınız ama, gerçekten çok zordu o yıllarda Şehir Tiyatrosu'na girmek.

1947-48 tiyatro mevsimi Şehir Tiyatrosu'nda iki klasikle açılıyordu. Dram da *Kral Lear*, Komedi'de *Volpone*. Yeni sezon iki İngiliz yazarla başlayacaktı. Shakespeare'i artık tanımaya başlamıştık ama, *Volpone*'nin yazarı Ben Jhonson'ı o günlerde pek tanıyan yoktu aramızda. Neyse, rol dağıtımı listelerinin asıldığını öğrenince Kemal Edige ile koşarak gitmiştik Tepebaşı'na. İkimiz de aday kadroda olduğumuzdan ancak oynarsak para alabileceğiz. O nedenle listelerin başına giderken, hangi oyunda, hangi roldeyiz değil, acaba rolümüz var mı, tek düşündüğümüz.

Önce Dram Bölümü'ne gidip *Kral Lear*'ın rol dağılımını okumaya koyulduk. Kemal, "Gloucester Kontu"nu oynayacak Mahmut Moralı'nın dublürü olmuştu. Burada dil sürç-

mesi yapmıyorum, "dublür"ü özellikle kullandım. Bizde dublör deniyor ve bu farklılık yıllar sonra benim etrafımda dönen atışma ve tartışmalara neden olacaktır. Geçelim. Kemal, ancak sahneye çıkınca para alabileceğine göre parasız, pulsuz oturup bekleyecek. Ya ben?.. En küçük rolde bile adım yok. Aldı mı ikimizi de bir üzüntü. Bir de Komedi Bölümü'ne bakalım dedik. Yapıştık rol dağılımının asıldığı tahtaya. Heyhat orada da yokuz. Yalnız, altı uşak var oyunda ve kimlerin oynayacağı belirtilmemiş. O sırada orada bulunan Reşit Gürzap'a, "Aman, sevgili ağabey, ne yap et, bize birer uşak rolü çıkart. Yoksa ortada kalacağız" diyerek yalvardık desem doğrudur. Neyse Reşit Gürzap ağabeyimizin aracılığı ile Komedi Tiyatrosu'nda birer uşak rolü kaparak durumu kurtardık.

— Oyun başlamadan, iki ayrı sorum olacak. Önce, "Tepebaşı Dram Sahnesi"ni çok konuştuk, Komedi Bölümü'nü de anlatır mısınız biraz?

— Komedi Bölümü 1950'lerde yıktırıldı. Şimdi Tepebaşı'nda büyük otoparkın olduğu yerdeydi. Dram Bölümü ile Komedi Bölümü arasındaki büyük bahçe de, yaz aylarında "Tepebaşı Bahçesi" adıyla gazino olarak işletilirdi. Ünlü sazendelerin, hanendelerin çalıp söylediği, her gece Türk musikisi hayranları tarafından tıka basa doldurulan bir yerdi.

Komedi Bölümü'nün önemli bir özelliği kadrosunun hemen hemen hiç değişmemesiydi. Başta Baba Behzat Butak, Vasfi Rıza Zobu, zaman zaman İsmail Galip Arcan, Reşit Gürzap ve Reşit Baran, Mahmut Moralı, Mehmet Karaca, Yaşar Özsoy değişmeyen isimleriydiler. Öldüğü 1944 yılına kadar da Komedi Bölümü'nün en büyük yıldızı Hazım Körmükçü olmuştu. Kadın oyunculara gelince: Bedia Muvahhit, birçok oyunda komediye ağırlığını koyan Şaziye Moral, Perihan Yanal, Melahat İçli ve operetlerin yıldızı Şevkiye May hemen aklıma geliverenler.

Komedi Tiyatrosu, Dram Bölümü'ne hiç benzemezdi. Sanki bir Osmanlı tiyatrosuydu diyebilirim. Tavırlar, davra-

Komedi Tiyatrosu'nun üç büyük ustası sahnede. Mahmut Moralı (solda), Bedia Muvahhit ve İ. Galip Arcan...

nışlar, selamlaşmalar ve hal hatır sormalar ağdalı bir eskilik taşır, örneğin Fehim Efendi'nin erişilmez sanatı ve ustalığı tartışılırdı. Küçükler büyüklerin ellerini her fırsatta ya da emir aldıkça öperler, büyükler de onların yanaklarından öperek karşılık verirlerdi. Böylesine içli dışlı samimiyet içerisinde bile bu eski oyuncular bazen birbirlerini öylesine alaya alırlardı ki şaşmamak elde değil. Ne var ki, bu alaya almalar uzun sürmez, kısa zamanda tatlıya bağlanarak nüktelerle sona ererdi. Özellikle küçükler, bu tür harcanmalarını, gülümseyerek karşılarlar, ödüllendirilmek gibi kabul ederlerdi. Bu da kadrodaki yerlerinin sağlamlığı adına bir yöntemdi belki de. En büyük eğlence de, bir eski ünlünün, yeni birini tefe alması olurdu.

— *Aklınızda kalan var mı hiç?..*

— "Oidipus" gösterisinde, arkadaşların sürekli takıldıkları, Komedi Bölümü'nün sevilen oyuncusu Yaşar Özsoy'du. Kısa boyu, saçı dökük büyükçe başı, çöküк gözleri, kısık sesiyle unutulmaz bir görünümü vardı Yaşar'ın. İstanbul efendisi denilen kişilerdendi. Çelimsiz ve ürkek olduğundan, beklenmedik şakalardan da çok korkardı. Bir gün, arkadaşlardan biri yapma bir akrebi Yaşar'ın ayaklarının arasına koyup, çok hafif bir sesle, koronun da konuşmadan durduğu bir an, "Aman Yaşar, akrep var ayaklarının arasında" der demez, Yaşar oyunu moyunu unutup, sırtındaki uzun entarisinin eteklerini havaya kaldırarak başlamıştı bir sola bir sağa sıçramaya. Bu maskaralığı gören kim kendini tutabilir ki gülmeden?..

Yalnız ne var ki, bizim eski deneyimli aktörler hiç beklenmedik olaylar karşısında bile sinirlerine hakim olabilirler, işi tadında bırakmayı da çok iyi beceririlerdi. Gülüşmeler seyirciye ulaşmıyor, sahne içinde belli belirsiz uçup gidiyordu. Yaşar oyunun gereğiymiş gibi, ellerini havaya kaldırıp ayaklarını etek genişliğinde açarak oyunun ciddiyetine uyan devinimler yapıyordu. Öylesine usturuplu yapıyordu ki, neredeyse alkış alacaktı seyirciden. Yaşar'a bu muzipliği yapan da, sonradan başarılı bir turizmci olan Haluk Sarıca idi. Haluk, eğlenceyi seven sevimli bir arkadaşımızdı. Haluk oyuncak akrebi ayağından bağlayıp, ipi entarisinin sağ koltukaltından geçirerek eliyle kimsenin görmeyeceği bir biçimde tutup bir çekiyor, bir bırakıyor, ayağıyla da Yaşar'ın ayaklarının arasına itiyormuş. Daha sonra bunu bize ayrıntılarıyla anlatmıştı.

"Susuşlarına bile güç erişilirdi"

— *Sizin başınıza da geldi mi?*

— *Volpone*'nin prova aşamalarını anlatayım, başıma gelenleri de daha bir gözle görülür hale sokarız herhalde. Komedi Bölümü'ndeki usta oyuncuların çoğu güldürünün, gülmecenin birer kaynağı gibiydiler. En ciddi, en ağırbaşlı söz bile onların ağzında tuhaflaşır, ciddiyetini yitirir, gülünçlüğe erişirdi. Bu sır onlara ustalarından kalmış bir miras gibiydi sanki.

Provalar ilerledikçe Osmanlı tiyatrosundan kalmış hünerleri, beğenilmeyen bir sözün yerine yerleştirilen güldürü sözcüklerinin nasıl satılacağını öğrenmeye başlamıştık. *Volpone*'yi İsmail Galip Arcan Bey sahneye koyuyordu ama, sanki oyun Vasfi Rıza Bey'in yönetimindeydi. Üstat ne derse provalarda o oluyordu. Volpone rolünde İ. Galip Arcan, Korbakçiyo rolünde Behzat Butak, noter rolünde Vasfi Rıza, genç komiği de Koska adıyla Reşit Gürzap oynuyordu. Konu 17 yüzyılda Venedik'te geçiyordu ve daha pek çok oyuncu vardı ama, geçmiş gün tam olarak anımsayamıyorum.

Sabahları onda temennalarla, selamınaleykümlerle, merhabalarla tiyatronun sahne fuayesinde toplanır, çayları, kahveleri içip geceden kalan mahmurlukları atıp, önde büyükler, arkada biz küçükler sahneye çıkardık. Ellerde rol defterleri, gözler ise Vasfi Rıza Bey'de. Kimse Galip Arcan Bey'in sözünü Vasfi Rıza Bey'i dinledikleri ölçüde dinlemezdi. Çünkü, ikide bir Vasfi üstat, "İlahi Galip, o öyle olur mu canım, şunu şöyle yapalım, olsun bitsin" diyerek uygun bulduğunu yaptırırdı.

Bizler, yani uşak oynayan sanatçı adayları, provaların ilk günlerinde ustaları imrenerek izledik. Çünkü, Komedi Bölümü'nün ünlü oyuncuları kişisel becerileri bakımından ustalıklarını kanıtlamış sanatçılardı. Sahnedeki rahatlıkları, hareketleri hem ölçülü, hem yumuşak ve sıcaktı. Vurgulanacak sözleri satışları, replikleri oyunun temposunu düşürmeden vermeleri, bakışları, susuşları oyunculuk inceliğinin güç erişilir örnekleriydi. Onlar yavaş yavaş rollerini ezberleyip sahneler ortaya çıkmaya başladıktan sonra, bizlere de nasıl, nerede, ne yapacağımız gösterilmeye başlandı.

— *Sanki oyuncudan çok bir öğrenciyi anlatıyorsunuz?..*

— Doğru. Konservatuvarın dışında kalmıştık ama, Muhsin Ertuğrul'un ve ünlü arkadaşlarının önderliğindeki Şehir Tiyatrosu'nun öğrencisi olmuştuk bir bakıma. Tiyatro bir okuldu daha o yıllarda, hatta bir mabetti biz tiyatroya gönül vermiş genç insanlar için.

Dönelim provalara. Ben, yani bir uşak, bir yerde Baba Behzat Butak'ı, sol yanında durarak ve yürümesine yardım ederek, sahnedeki evin kapısından içeri sokup, oturacağı koltuğa kadar getiriyorum. Baba'nın sol elinde baston var, bastona dayanıyor, sol eliyle bana tutunuyor. Tefeci bir Yahudi'yi canlandırıyor ve İstanbul Yahudisi taklidiyle oynuyordu. Gerçekten görülmeye değer yapıyordu rolünü; zaman zaman diğer oyuncular kendilerini unutup Baba'yı izlemeye dalınca, "Yahu, bırakın beni seyretmeyi de, kendi oyununuzu oynayın" diyerek onları uyarıyordu.

Bir gün Behzat Butak provaya gelmedi, rahatsızlanmış, oynadığı Korbakçiyo rolu önemli bir rol, birinin onun yerine geçip oynaması provanın sağlığı ve yürümesi için çok gerekli. Baba'nın yerine kimi koysak diye İsmail Galip ve Vasfi Rıza Bey birbirlerine bakışırlarken, oradan birisi, "Mücap geçsin. Hem iyi Yahudi taklidi yapıyor" dedi. Baba Behzat'ın bulunduğu sahnelerde hep yanında olduğum için rolünü de az çok ezberlemiştim. Yahudi taklidindeki becerilerimi ise, provalar arasında kuliste bol bol göstermiştim. Neyse Vasfi üstat beni şöyle bir süzüp, "Gel bakalım, Baba'nın rolünü oku ama taklit falan yapma kuzum, istemez" dedi. Ben metni alıp başladım replik vermeye.

Bu kez, Bedia Hanım gırgır havasında, "Vasfi bırak, çocuk taklitli konuşsun" diyerek, bana da, "Hadi sen bakma Vasfi'ye. Taklitli konuş, belki ileride oynarsın rolü hiç belli olmaz" diyerek umutlandırıyor ve gülüşmelere neden oluyordu. Biraz makaraya alındığımın farkındayım ama, emir büyüklerden. Vasfi Bey de, "Hadi bakalım, yap yap" deyince başladım Yahudi taklidiyle Behzat Baba'nın rolünü oynamaya. Prova da olsa "uşak"tan birden Behzat Butak'ın rolüne geçince aldı beni bir yürek çarpıntısı. Lafları güçlükle sökmeye çalışırken, hem de taklitle, Vasfi üstat, "Bana bak, meğer senin Baba'nın rolünde gözün varmış" demez mi?.. Şakadan da olsa, çok şaşırmıştım, herkes olaya gülerken, bana da onlara katılmak kalıyordu yalnızca.

— İlk yemi yutmuşsunuz anlaşılan?..

— Bu bir şey değil ki. Yalnızca provaymış. Hem burada, "tefe konmak" kadar, tiyatronun sahne arkasındaki dünyasını da anlatmak istiyorum.

Behzat Baba, bir gün aradan sonra iyileşip provalara gelmeye başladı. İlk genel prova günü geldi. Dekorlar kurulmuş, oyunun ayrıntıları bir kez daha gözden geçiriliyor, kostümler terziler tarafından gözden geçiriliyor, ışıklar kontrol ediliyordu. Saat on beşte oyunu hiç kesilmeden ilk kez oynuyoruz. Behzat Baba'yı Volpone'nin evinin kapısından içeriye sokup oturacağı koltuğa götüreceğim. Kapının dibinde sıramızı bekledik... Baba replik aldı, kapıyı açtı; baston tuttuğu sağ elini bastonla birlikte kaldırıp, kapının pervazına dayadı, şöyle hafif bir soluk aldıktan sonra sağ ayağıyla içeri girdi. Ben Baba'nın tüm devinimlerini dikkatle izleyip ona göre yürümesine yardımcı oluyorum. Yalnız, bu kapı pervazına dayanıp soluk almayı, genel provaya kadar hiç yapmamıştı. Merak etmiştim doğrusu. Perde arasında, affına sığınarak sordum. "Bak" dedi, "Yahudi mütedeyyinler (dinine bağlı kimseler) önem verdikleri bir yere girerlerken böyle yaparlarmış. Ben Yahudi bir tefeciyim ama, dinime de bağlıyım, işte bu nedenle öyle davranıyorum." Bu açıklamasından sonra ustama teşekkür edip, bir kez daha ne kadar doğru bir yerde olduğumu anlıyordum.

Bir pazar matinesi. Perdenin açılmasına bir buçuk saat var. Oyuncular soyunma odalarında makyajlarını yapıyorlar. Birden, Behzat Bey'in rahatsızlandığı ve oyuna gelemeyeceği yayıldı ortalığa. Reşit Baran, parmaklarını üfleyerek, sigarasını bir elinden bir eline geçirerek, telaş içinde bizim soyunduğumuz odaya girdi. "Aman Mücap, hazır ol, Baba rahatsızlanmış, rolünü bugün sen oynayacaksın. Galip Bey'le Vasfi Bey karar verdiler" deyip çıkıp gitti. Uşak rollerini oynayan diğer arkadaşları da benim gibi bir telaştır aldı. "Yahu, nasıl yaparım ben bu işi" diyecek oldum, bu kez de hepsi birden, "Aldırma canım, başa gelen çekilir, çıkarsın, lafları söylersin, olur biter" diyerek beni güya yüreklendirmeye çalışıyorlar.

Ben, Baba, oyundan iki saat önce Tiyatro'ya gelirdi ama, belki biraz gecikmiştir, daha bir buçuk saat var gibi düşüncelerle kıvranırken, Kemal Edige girdi devreye. Sözünü tutcağımı da bildiği için, "Hadi Mücapcığım, bir an önce makyaja başla, ancak yetişirsin"i ile Baba'nın soyunma odasına Kemal'le girdik. Yüzümü boyadım, çizgiler çektim, takma sakalı, bıyığı yüzüme yapıştırdım. Kemal elbiseleri çıkardı dolaptan. Ben giyinmeden bastonu elime aldım, "rolü şöyle bir geçeyim" dedim. Tam bu sırada kapı açıldı ve Behzat Baba top gibi daldı içeriye.

"Vay seni seni, söylediler de inanmamıştım; senin gerçekten benim rolümde gözün varmış!"

"Hayır efendim, Reşit Baran Bey söyledi de... Ben de işte... Ayni... Yoksa ne münasebet... Ben kimim ki" kekelemeleri ve saçmalamaları arasında, sakalı bıyığı atıp kaçtım odadan. Kemal mi?.. O çoktan tüymüştü.

— Bu kez gerçekten fena yutmuşsunuz zokayı?..

— Tiyatroda buna benzer oyunlar çok oynanmıştır, hala da oynanıyordur. Oyuncular oyunun her çeşidini severler. Aslında bu öykünün devamı var... Onunla noktalayalım. Bu benim adıma acıklı oyun, bir süre tiyatro kulislerinde konuşuldu, oyuncuların çıktığı meyhanelerde anlatıldı, abartıldı, hatta bizi tanıyanların evlerine kadar girdi. Tabii ki değişe değişe. Behzat Bey beni makyaj odasında değil de, tam sahneye çıkarken yakalamış, bastonuyla üzerime yürümüş, "Atın bu herifi Tiyatro'dan" demiş, yalvarmış, yakarmışlar, "Aman Baba, yapmayın, etmeyin" demişler, ben de ağlayıp, sızlayıp yalvarmışım Baba'a, böyle kalmışım Tiyatro'da!..

Meyhanede kafayı çekip de, konuşacak konu bulamayanlar için biçilmiş kaftandır bu tür hikayeler. Kendilerini zorlayarak, duyduklarına ekler yaparak, gerçeküstücülüğün doruğuna erişme yarışına girişirler.

Nitekim, o günlerde Lambo'da olsun, Topal Yorgo'da, Neşeli Mustafa'da ve de mühendis Sabahhattin'in Baküs meyhanesinde olsun kapıdan girdiğimi gören dostlar, önce

bir kahkaha atıyorlar, sonra da, "Anlat bakalım, Behzat Baba ile nasıl kapıştınız, kaç baston yedin kıçına" gibilerden eğlendikleri sorularla benim bamtelime basıyorlar, benden de en alaturka küfürleri yiyerek, kahkahalar arasında, "Anlat anlat, kaç baston yedin, Baba yüzündeki sakalı çekip çıkarmış doğru mu" diyerek üstüme üstüme geliyorlardı.

Bir akşam Cahit Irgat daha fazla dayanamamış ve patlamıştı ansızın:

"Yeter be, çocuğu işletmişler, o da yutmuş; Kemal'de de kabahat var, Reşit'in oyununa katılmış, bunu yapmayacaktı. Bana da neler yaptılar bu tiyatroda, anlatsam aklınız durur."

Ardından Kemal Edige'de, kendini de savunarak:

"Canım Cahit, sen de tuhafsın hani. Mücap'ı bilmez misin, alıngandır, ne var bunda kızacak? Bir şakaydı, hepsi bu, büyütmeyelim" derken, sözü eline alan Neşe'nin Mustafa'sı, "Ulan aktör değil misiniz, hiçbirinize güvenilmez. Oynaksınız, oynak" diyerek noktalamıştı konuyu.

"Başımıza bi dublör meselesi çıkardın"

— Size geçmiş olsun. İki sorum olacak demiştim. Ama soru soruyu açıyor görüyorsunuz. Nedir o "dublür" ve "dublör" tartışması?

— Yıllar sonra Küçük Sahne'de kurduğum "Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu"nda, 1967-68 sezonunda oynadığımız *Pepsi* oyununun yönetmeni olarak, arkadaşımız Suzan Uztan'dan dublör sözcüğünü, Fransızların kullandığı "dublür" şeklinde söylemesini istemiştim. Suzan da "dublür" demişti. İşte bu dublör mü, yoksa dublür mü söyleyişinden, bilhassa ünlü gazeteci Doğan Nadi ile aramızda tartışma çıkmıştı. Tartışma öylesine büyüdü ve yayıldı ki, sonuçta *Milliyet*'te Hasan Pulur dostumuzun "Olaylar ve İnsanlar"ına kadar taşındı. İş, gazete sütunlarına aksedince, dil konusunda hassas bir avukat, Ferzan A. Aras adlı okur Fransız Akademisi daimi sekreterliğine bir yazı yazarak, kelimenin doğru söylenişini soruyor. "Dublür"ün doğru olduğunu belirten cevap mektubunu

Mücap Ofluoğlu, tavrını "dublür"den yana koyan Hasan Pulur ile Divan Oteli'nde. Aralarında ise iki usta, Elif Naci (soldan ikinci) ve Agop Arad...

alınca da, birer yazıyla, beni tebrik ediyor, Hasan Pulur'u da Akademi'den gelen belge ile bilgilendiriyordu. Pulur da 4 Ocak 1968 tarihli *Milliyet*'teki köşesinde, gelişmeleri yeniden ve tüm ayrıntılarıyla ele alıp, "Dublür mü, dublör mü tartışması bu cevapla bıçak gibi kesildi, atıldı. Mücap Ofluoğlu 'dublür'ün Türkiye'deki ihtira beraatını aldı. Yani bundan böyle 'dublür'ün ruhsatı ondaydı. Dilediği gibi kullanırdı. Zaten kullanıyordu ya! Ruhsat arkadan gelmişti" diyerek noktalıyordu tartışmayı.

Ama son nokta Nadi'nin *Cumhuriyet*'teki köşesinden:

"Birader,

Başımıza bi dublür meselesi çıkardın, bütün dünya bununla meşgul olmaya başladı!

Selam,

Doğan Nadi," olarak konuyordu.

Nereden nereye. Bundan kırk yıl önce basındaki tartışmanın, atışmanın düzeyine bir bakın, bir de günümüzün!.. Fazla açmayayım bu yarayı. Çünkü artık bizler için, üzülmekten başka bir şey gelmiyor elden!..

— Tekrar tiyatrodan dışarıya çıkalım. Söz kendiliğinden biraz önce gelmişti; o dönemlerde Beyoğlu meyhanelerinde bir akşam turuna ne dersiniz?

— Meyhaneye girmeden önce bir saptamada bulunayım. Tabii ki, her genç gibi gençlik yıllarımda, yani tiyatrodan da önce, ara sıra da olsa arkadaşlarımızla Kadıköy'de olsun, çıktığımız günlerde Beyoğlu'nda olsun meyhanelere gittiğimiz olurdu. Fakat benim bir müdavim olarak meyhanelerde görünmem tiyatroyla birebir bağlantılıdır. Daha önce anlatmıştım; eğer bir oyunda rolünüz ya da bir göreviniz yoksa kuliste bulunma şansınız da hiç yoktu. Hele benim gibi yenilerin hiç!.. Benimse tiyatrodan uzak kalmamak en baştaki amacımdı.

Dostlukların, yakınlıkların her kapıyı açtığını da öğrenmiştim. Onun için Şehir Tiyatrosu'nun eski, ünlü oyuncuları ile ahbaplıkları geliştirmek, pekiştirmek istiyordum. O yıllarda sanatçıların kendi dernekleri, lokalleri de yok. Buluşmalar, görüşmeler restoranlarda, pastanelerde, kahvehanelerde ve bilhassa meyhanelerde yapılırdı. Meyhaneler her türlü sanatçının uğradığı, iki tek atıp yorgunluğunu attığı, birbirleriyle dertleştiği en uygun mekanlardı. İşte ben de, Hayvan Borsası ile Şehir Tiyatrosu arasında mekik dokuduğum günlerde Beyoğlu meyhanelerinde yerimi almış, şairdi, ressamdı, yazardı, aktördü, kim varsa adı duyulmuşlarla tanışmaya ve ahbaplık etmeye başlamıştım.

— Sanki kendi arzumla değil, sanat uğruna mı diyorsunuz?

— Mazeret fena değil ama, değil mi?.. Şimdi, şöyle bir dolaşalım. Biraz önce anlatmıştım; Galatasaray'a yürürken Lala Birahanesi'nin karşısında, mezesi yalnızca fındık fıstık olan, Kırımlı Mustafa'nın Amerikan barlı Neşe Meyhanesi. Burada aktörler, diğer sanatçılar ve gazeteciler sıkça buluşur, Mustafa'nın da katıldığı uzun ve hararetli tartışmalarla noktalarlardı geceyi. İlk sözlü rolüm öncesi, kapının önüne nasıl konup, müdürün odasında sabahladığım "Neşe..."

Bir diğeri, Galatasaray Spor Kulübü'nün sokağında, 1946'nın kışında açılan şarap meyhanesi "Baküs." Kadıköy'den tanıdığım Sabahattin, şimdi soyadını unuttum, Almanya'da mühendislik öğrenimi görmüş, mühendis olarak İstanbul'a dönünce de, içkiye düşkünlüğünden, asıl mesleğini ıskalayarak meyhanecilikte karar kılmıştı. İşte, "Baküs," bizim Sabahattin'in açtığı şaraphane. Burada, Sait Faik, Cahit Irgat, Kemal Edige, avukat Müfit Kansu, gazeteci Vecdi Bürün, İstanbul'a geldiği günlerde, sonraları ünlü bir naif ressam olan, sigortacı Fahir Aksoy hep beraberdik. Unutmadan söyleyeyim; "Baküs"te, bizim sarhoşluğumuz, servisimizi yapan Sabahhattin'in yanında çok amatör kalırdı!.. Kadın arkadaşlarımız da vardı "Baküs"te. Yeşil gözleri ve aşıklarıyla ünlü oyuncu Nevin Seval, Cahit'in sevgilisi Mina Urgan. Mina o arada İngiliz Edebiyatı'nda asistanlıktan doçentliğe yükselecek, "Elizabeth Devri Tiyatrosunda Soytarılar" teziyle de üniversitede başarı kadar, tiyatrocular arasında büyük saygı kazanacaktı. Kısa bir süre sonra da Cahit'le evlendiler.

— *Akşamları nasıl geçerdi Baküs'te?*

— Bir toparlayalım... Mina üniversite hocasıydı ama ne hoca!.. Mina şimdi yaşasaydı o günlerini, sanıyorum günümüz üniversitesinin de çok çağdaş, ileri çizgide hocalarından biri olurdu, kuşkusuz. Akademik yapısının yanında, içten tam bir bohemdi de Mina. Nevin Seval adeta yeteneği ve kadınlığı ile yarışırdı. Sevgilileri inanılmayacak sayılara ulaştığında bile, o tek sevgilisi yokmuşcasına sevgili peşinde koşar dururdu. Cahit Irgat, şarabı fazla kaçırdığında, çocukluğunun sevgisizliğinden yola çıkar, anlatır, ağlar. Sait deseniz, "Ulan bu ne biçim iş, yazıp duruyoruz, on para kazandığımız yok" der, basar küfürü. Avukat Müfit ise, ince gülücükler eşliğinde Nevin'i nasıl bulmalı, nasıl görmeli diye içer de içer!.. Bendeniz, "Ne zaman şu Şehir Tiyatrosu'nun kadrosunda yer alacağım da, Hayvan Borsası'ndan kurtulacağım" diye derdimi dökecek dost ararım. Sabahattin de ensemize kadar sokulur, açık

Mina Urgan'la bir akşam vakti yaşamlarına yaraşır bir mekandalar. Beyoğlu'nda "La Bohème..."

şarabın tadından, özenle yaptığı favanın lezzetinden dem vurup mutfak hünerlerini bir bir sayarak, meyhaneciliği neden mühendisliğe tercih ettiğini anlatır dururdu. Kısacası, bu hengame içinde kimse kimseyi umduğu ve sandığı ölçüde dinlemez, kendi düşlerini yanma alarak çekip giderdi bir saatte.

— Ya diğer "bohem" akşamları?

— Bizim durumumuzdakilerin, yani sanatının çıraklık devresini yaşayanların, parası az olanların gittiği, daha doğrusu gidebildiği meyhaneler çoğunlukla Balıkpazarı meyhaneleriydi. Burada ilk akla gelen, Rum kökenli, Rusya'dan gelmiş Lambo'nun, ayakta on, on beş kişinin güçlükle durabildiği, çinko tezgahlı tütüncü dükkanı gelir. Yani Lambo, hem tütün, sigara satar, hem de meyhanecilik yapardı. Çok terbiyeli, görgülü ve genel kültürü olan bir adamdı. Hatta bir gün Rusya'da tıp okuduğunu kaçırmıştı ağzından. Üniversitedeyken, ailece kaçmışlar Rusya'dan.

Lambo'ya beni ilk kez Ercüment Behzat Lav götürmüştü. Artık çok az kalmıştır ama, Behzat Lav'ı tanıyanlar varsa ha-

Yıllar öncesinden bir Çiçek Pasajı masası. Ortada oturan Ara Güler. Solunda Mücap Ofluoğlu ve Suat Taşer. Sağında ise Hüsamettin Bozok ile Agop Arad...

la, bu gerçeğe kolay inanmayacaklardır. Çünkü Behzat Lav, öyle pek meyhanelerde görünen şair, aktör takımından değildi. Ne var ki, o günlerde sevgili eşi Muattar Hanım henüz Ankara'dan İstanbul'a gelmediğinden, bir süre bekarca yaşadı İstanbul'u. Ercüment Behzat Lav, ünlü bir şair olmasına karşın, o denli alçakgönüllü, sıcak ve sevecen bir insandı. İstanbul'da çevreyi tanımak istiyordu ve çevrenin Lambo'da karargah kurduğunu duymuş olmalı!.. O arada, 1947-48 mevsiminde, Victor Hugo'nun *Ruy Blas* tragedyasında Ruy Blas rolü ile uzun süre ayrı kaldığı tiyatroya dönüş yapmış, beğenilerek çok da alkış almıştı.

Çok okur-yazar geçti Lambo'dan

— Kırklı yılları anlatan her sanatçı, her entelüktel için vazgeçilmez bir isim "Lambo." Bu nedenle Lambo'daki molamızı biraz uzatalım mı?

— Evet, takılalım bakalım "Lambo"ya. Bizim dönemimizde Lambo'nun en renkli kişisi şair, aktör Cahit Irgat'tı. Şair adı

olarak Cahit Saffet Irgat'ı kullanırdı. Bir başka renk, genç genç aktörlerden Kemal Edige. Şehir Tiyatrosu'nun meyhaneye giden oyuncuları için Lambo biraz yabancıydı. Çünkü oyunu olan aktörler, gece oyun oynayacakları için akşam üzeri meyhaneye uğramazlar, içki içmezler, oyundan sonra içmek isteyenler de tek tük açık bir meyhanede söndürürlerdi mumu.

Kibrit kutusu büyüklüğünde, şarap içilen bizim Lambo'nun dükkanı Balıkpazarı'nın en şirin, en renkli meyhanesiydi. Bir meyhane, geleni gideni ile tanınır, işte Lambo'da genç yaşta ünlü olmuş sanatçıların daimi uğrak yeriydi. Daha doğrusu, ünü var da, parası salt ucuz şarap içmeye yeten şairler, ressamlar, aktörler, yazarlar ve üniversitelilerin adresiydi "Lambo." Şairlerin başında Orhan Veli gelirdi hiç kuşkusuz. Ankara'dan her geldiğinde ilk uğradığı yerdi Lambo. Herkesle konuşur, nazik, samimi bir o kadar da, alaycı, nüktedan ve gülmeyi seven biriydi. Şiir anlayışında, düşüncelerinde kesinlikle ödün vermeyen kişiliğiyle tanınır, dostluğuyla da sevilirdi.

— *Orhan Veli'yi biraz daha konuşalım mı?*

— Orhan hep aranırdı, onunla olmak, içki içmek, günün sanat olaylarını değerlendirmek keyifli ve ilginç bir gün geçirmek anlamı taşırdı. Biriyle konuşurken anlatmak istediğini anlatamayınca, yani karşısındakinin algılamasını yetersiz bulunca, konuyu hiç renk vermeden değiştirir, eğlenceli bir yöne çekerdi. İnce uzun bir adam, devinimleri soylu, alaycı gülücükler içinde, kendinden emin ama çevresine dikkatli ve gözlemci. Konuşması ölçülü, sesi dikliği, sertliği sevmeyen bir tonda, her dilden, her sınıftan insanla rahatlıkla anlaşabilen, yaşaması kadar yaşatmasını da seven biriydi benim için Orhan Veli...

Beni Orhan Veli'yle Cahit Irgat tanıştırmıştı. Dostluğumuz çok uzun değil, dört yıl kadar sürmüştü. Yalnız bu kısa zamana karşın, yetmiş beş kuruş ödeyerek satın aldığım *Karşı* adlı kitabını imzalarken, "Dostum Mücap"a demiş ki, de-

mek beni dost saymış. Yanılmamış, ben de en yakın dostum kadar severdim Orhan'ı. Çok okur-yazar geçti Lambo'dan. Yalnız İstanbul için değil, taşralı aydınlar için de ilk uğrak yeri olurdu. Zamanla, artık bohem yaşamından, burjuva yaşamına terfi etmiş eli para tutmuş kimileri de gelmeye başlamışlardı Lambo'ya. Sanatçıları izlerler, onlarla sohbete katılma fırsatları kollarlardı. Buluşma, mektuplaşma adresi gibiydi de Lambo. Ceyhun Atıf Kansu, Ahmet Muhip Dranas gibi İstanbul'da seyrek ortalıkta görülen ozanlar, Fahir Önger gibi yazarlar da Lambo'da dost, arkadaş ararlardı kendilerine. Metin Eloğlu *Yaprak* dergisine burada yazılmıştı. Selahattin Hilav'la sağı solu acımasızca kaynatılardı. Lütfü Özkök, duygusallığının doruğunda Lambo'ya gelir, anlaşılamayan bir ozan ezikliği ve alınganlığıyla herkese kızarak, yaşlı gözlerle çıkar gider, uzun süre de ortalıkta görünmezdi. Sonunda İsveç'e kadar uzattı yolunu. İstanbul özlemi ile çok yandı tutuştu oralarda ama, fotoğraf sanatının da dünya çapında adı geçen bir sanatçısı oldu.

— *Diğer okur-yazarlardan...*

— Lambo'ya sık uğrayanlardan biri de Sabahattin Kudret Aksal'dı ve yanılmıyorsam ilk oyunu *Evin Üstündeki Bulut*'u Lambo günlerinde bitirip Şehir Tiyatrosu'na vermişti. 1947-48 sezonunda da Dram Tiyatrosu'nda sahneye kondu.

O yılların bir başka renkli ozanı da Orhan Murat Arıburnu idi. Espri ve duygu yüklü şiirleriyle dillere düşmüştü. İlk kez bir şiir sergisi düzenleyerek serginin kapısına çektiği bir kurdelenin altından geçirmişti sergiye gelenleri. Şiiri sevenler, sevmeyenler iki büklüm olup saygıyla giriyorlardı içeri. Daha sonraları sinemaya yönelip yönetmen, oyuncu olarak ünlendi Arıburnu.

Oktay Akbal ilk öykülerini yayımlıyordu. Fazıl Hüsnü Dağlarca, Salâh Birsel, Naim Tirali, Behçet Necatigil'li bir çevre oluşturmuşlardı. Daha çok Asmalımescit taraflarında, edebi söyleşiler içinde, edepsiz bohemlerden mümkün olduğunca uzak dururlardı.

Kimselere benzemeyen biri de Celal Sılay'dı. Önce Necip Fazıl'a, sonra da kendine hayran, her meyhanede, her pastanede kısacık boyu, dazlak kafası ile fişek gibi patlar, son şiirini okur, sonra da kahkahaları ile inletirdi ortalığı. Celal Sılay'la meyhanede tanıştığımız gün şöyle bir konuşma geçmişti aramızda:

"Kaç yaşındasın?"

Biraz şaşırmıştım.

"26 yaşındayım" dedim.

O bir ermiş edası içinde, "Yaşının kıymetini bil" deyince, ben de merakla onun yaşını sormuştum.

"Peki sen kaç yaşındasın?"

Bir yaşlı gibi, "32 olduk" demişti.

Bu "yaşının kıymetini bil" nasihati(!) hala geçerliliğini korur bizim çevremizde.

— Parasal yönden sıkıntılı olduğunuz dönemlerde de "Lambo" akşamlarına pek boş vermediğinizi anlıyoruz. Bay Lambo'da meyhane kredisi çalışır mıydı?

— Bu önemli. Zaten paramız az olduğu günlerde Lambo'da buluşurduk. Lambo da bilirdi paramızın az olduğu günlerde ona gittiğimizi. Ama, terbiyeli bir adam olduğu için, renk vememeye özen göstererek, açık şişeden şaraplarımızı verir, ince dudaklarındaki anlamlı bir gülümseme ile de hal hatırımızı sorardı. Paramız cebimizde çokça oldu mu, çokça dediğim de on lira kadar, başka ve daha havalı meyhanelere rakı içmeye giderdik. Ama yine de biz Lambo'da olduğu kadar hiçbir lokalde aynı keyfi alamazdık. Sınıfsız bir yerdi Lambo. Aktörü, şairi, yazarı, avukatı, balıkçısı ve bizi seven(!) sivil polisleriyle bir minübüs yolculuğu gibiydi.

Paramız yoksa bir ölçüde veresiye de içebilirdik Lambo'da. Aklıma gelmişken, bir gün Sadri Alışık'la beraberiz. Sadri de askerden yeni gelmiş, sinemada kendine bir yer yapmaya çalışıyordu. İkimizde de paranın nanay olduğu bir gün. Lambo'ya bir şişe Marmara açtırdık, sahanda iki yumurta kırdırdık; önemli bir davette havasında çevremizle de derin

Bohem sanatçıların ve genç entelektüellerin yakın dostu Lambo tezgahının başında...

sohbetlerdeyiz. Bir şişe Marmara'yı biri daha, derken biri daha kovaladı. Ayrılmak üzereyiz, hesap ne olacak gibilerden bizi göz hapsinde tutan Lambo'ya, "Mösyö Lambo, bu küçük hesabımızı deftere yazar mısınız lütfen" deyince, Lambo şöyle bir durdu, iki eliyle tezgaha dayanıp omuzlarını kaldırdı, başını omuzlarının içine çekerek ayık bakışlarını da gözlerimizin bebeklerine dikip, "Mücap Bey, Mücap Bey, bu zayıf omuzlar bu ağır yükü kaldırmaz, biliniz efendim" diye bitirmez mi akşamı?.. Neyse o günden sonra Lambo'nun zayıf omuzlarına fazla yüklenmemek için veresiyemizi çok biriktirmemeye, paramız olduğu zamanlarda da Lambo'yu ıska geçmemeye özen gösterdik.

— *Paranızı yediğiniz meyhaneler hangileri oluyordu?*
— Önce şaraptan rakıya terfi ediyordu midemiz. Çalgılı meyhaneler ilk aklımıza gelenle olurdu. Çalgılı dediğim, Türk musikisi sanatçılarının çalıp söylediği pahalı gazinolar değil, "Bohem" gibi, "Hristaki" gibi tavernalardı. Buralar o lüks gazinolardan hem biraz daha ucuz, hem de daha eğlenceli olurdu. Akşamüzeri buluşma yeri olarak en gözde mekan

"Nisuaz"dı. Nisuaz, kadınlı erkekli gidilebilen, pastane ile meyhane arası şık, ünlü, tarihsel bir yerdi. Orayı da Beyaz Ruslar çalıştırırdı. Nisuaz'da proçki yiyip, borç çorbası içmek gibi lüksümüz olurdu. Bu grupta, Rejans ve Degüstasyon'u unutmayalım. Henüz gece kulübü, bar yaşantısı başlamamış, yalnızca Tokatlıyan Oteli, Park Oteli ve Belediye Gazinosu'nun bar ve kulüpleri revaçtaydı. İnönü Gezisi'nin Cumhuriyet Caddesi'ne bakan yönündeki "Mutfak" daha geç saatlerde dolan, gazetecilerin, yazarların, aktörlerin bir başka buluşma adresiydi. Yetmiş yılına kadar sürdürdü bu özelliğini. Keseye de uygundu hani.

Yılda bir-iki kez gidilse de, günlerce konuşulan Boğaz'da balık ziyafetlerini, Anadolu yakasında kadeh kaldırmaları da unutmayalım.

Mekansız sanatçılara mekan: Sanat Dostları Derneği

— Sabahattin Ali'yi anlatırken, "Anadolu Birahanesi" ve "Sanat Dostları"ndan söz etmiştiniz. Beyoğlu'na çıkmışken?..

— Sanatçıların dağınık yaşadığı dönemler. Ne bir dernekleri, ne de bir arada buluşup söyleşecekleri kulüpleri vardı. Bu yalnız tiyatro sanatçıları için değil, ressamlar, yazarlar, şairler için de geçerliydi. Örneğin ressamların toplanabildiği tek bir atölye vardı, Nuri İyem'in Asmalımescit'teki atölyesi. Hatta aldanmıyorsam, İstanbul'da ilk galeri olan "Maya" 1953'te Adalet Cimcoz tarafından açılacaktı.

Yani böyle bir gereksinim hissediliyor ama, bir sonuç da çıkmıyordu. Yine böyle herhangi bir yerde ve bir dağınıklık içerisinde, gazeteci-çevirmen Fikret Adil'in "On beş günde bir Anadolu Birahanesi'nde toplanalım" önerisi derhal kabul görerek, Adalet Cimcoz'un da yardımcılığı sayesinde 1946 yılında toplanma gerçekleşecekti. Sanatçıların ve onların yakın dostlarının Anadolu Birahanesi'nde başlayan bu toplantıları, daha sonra Splendid Restoran'a geçecek, 1949 yılından sonra da, "Sanat Dostları Derneği" adı ile, Halep Pasajı'nda,

Adalet Cimcoz'un açtığı Maya Sanat Galerisi'nde bir sergi açılış kokteyli. (soldan) Şakir Sırmalı, Mücap Ofluoğlu, Adalet Cimcoz ve Ferruh Başağa...

yine Splendid'in üzerinde yerleşik bir lokale kavuşacaktı. Bu dernek 1955 yılına kadar da her daldan sanatçının adeta sığınağı olarak yaşadı.

— Bu toplantılara sizin katılımınız nasıldı?

— "Sanat Dostları"nın Anadolu Birahanesi'ndeki toplantılarına ilk kez Sabahattin Ali ile gittim. Herhalde o ilk geceden çok hoşnut kalmışım ki, hala aklımdadır. Örneğin, değerli müzisyen Orhan Borar, Cemal Reşit Rey'in taklidini yaparak, Ferdi Tayfur Arşak Palabıyıkyan'dan, Laurel-Hardy'den ve anılarından seçmeler sergileyerek kahkahaya boğuyorlardı geceyi. Fikret Adil, bir elinde rakı kadehi, bir elinde tespihi, göbeğini çıkara çıkara, birahanenin köşesine sıkıştırdıklarına, yarı edebi, yarı eğlenceli fıkralar anlatıyor, sevdiği şiirlerden dizeler okuyordu. Bir de Adalet Cimcoz'un kahkahaları o geceden kalan aklımda... Bu arada ufak bir aydınlatma yapayım, Orhan Borar'ın adı sonraki yıllarda Orhan Boran ile çok karıştırılmıştır. Hatta, Radyo'da birlikte çalıştığı yıllar, Boran'a gelen mektuplar Borar'a, Borar'a

gelen mektuplar da Boran'a gitmiştir. Bunun da o günlerde pek çok espriye ve takılmaya neden olduğunu belirtmeme gerek yok sanırım.

Ekrem Reşit Rey'in ayrı bir yeri vardı

— *"Sanat Dostları"nda daha kimlerden bahsedebiliriz?*
— En renkli kişileri Bedri Rahmi'nin başı çektiği şairler ve ressamlardı "Sanat Dostları"nın. Bu grupta, Nuri İyem, Ferruh Başağa, Fethi Karakaş, Mümtaz Yener, Agop Arad, Mustafa Şekip Tunç, Sabahattin Eyüboğlu, Asaf Halet Çelebi, Orhan Hançerlioğlu ve ara sıra gelen Fazıl Hüsnü Dağlarca hemen aklıma geliverenler.

Sait Faik, kulübün en hareketli, en heyecanlı ve en küfürlü üyesiydi. Hanımların bol olduğu saatlerde küfürü basınca Fikret Adil kıpkırmızı olur, hemen kollarını iki yana açıp, ne olur yapma, küfürlü konuşma dercesine Sait'in üstüne gittikçe, o daha da artırır küfürlerinin dozunu, sonra da basardı kahkahayı. Ekrem Reşit Rey'in ayrı bir yeri vardı. İkinci martiniden sonra, gördüğü tiyatro oyunlarındaki oyuncuların taklitlerine girişir, sevmediklerini yerde yere vururken, beğendiklerini göklere çıkarırdı. 1949'da Harbiye'de yeni Radyoevi'nin açılmasıyla İstanbul Radyosu Tiyatro Bölümü'nün başına getirilen Ekrem Reşit Rey, radyo oyunlarının rol dağıtımını "Sanat Dostları"nda yapar, bulamadıkları için de, "Yarın saat onda radyoda olsunlar," diyerek Fikret Adil'den ricada bulunurdu. Adil'in hemen hiç değişmeyen yanıtı da, "Tabii ki, söylerim, ama korkma gelmezlerse, ben gelir boş kalan rolü oynarım" olurdu.

Tiyatrocu dostlardan, Nevin Seval, Nevin Akkaya ilk akla gelen ünlüler. Gene Şehir Tiyatrosu'nun önemli kompozisyon oyuncusu Mümtaz Ener, 1949'da tiyatrodan ayrıldığında, "Sanat Dostları"nın yardımıyla 25. sanat yılını kutlamıştı Saray Sineması'nda. Mümtaz'ın gecesinde, Zıt Kardeşler'den Mehdi Zıt "Hamlet"i oynarken, yüz elli kiloluk Zıt Osman

Türk radyoculuğunun ve operetinin unutulmaz adı Ekrem Reşit Rey... Fotoğraf: Ara Güler

"Kraliçe", Adalet Cimcoz "Ofelya", Bedri Rahmi "Polonius" rollerini üstlenirken, *Hamlet* ilk kez Türkiye'de iyiden iyiye gırgıra alınacak, ünlü ünsüz kim varsa kulübün müdavimi, onun da çorbada tuzu bulunacaktı.

Nevzat Üstün, Oktay Akbal, Naim Tirali, Behçet Necatigil, Sabahattin Kudret Aksal, *Cumhuriyet*'te yayımlanan Anadolu röportajları ile büyük beğeni kazanan Yaşar Kemal, Adana'dan İstanbul'a göç ettikten sonra Orhan Kemal, Fikret Otyam, Metin Eloğlu, Selahattin Hilav'ı da sayarak noktalayalım "Sanat Dostları"nın güzel yüzler galerisini. Bir de "barut fıçısı gibi"nin en iyi örneği Celal Sılay... Noktalayalım demekle bitmiyor, ünlü fotoğraf sanatçısı Ara Güler, o yıllarda genç bir fotoğraf heveslisidir. Elinden makinesini hiç düşürmez, bugün çok değerli birer anı olan görüntüleri saptamıştır.

Köşebaşı'nın sarhoş polisi

— Volpone*'yi küçük baston darbeleriyle atlatmıştınız. 1947-48 sezonunun devamında neler oldu tiyatroda?*

— *Volpone*'de herhalde başarılı bir uşak olmuşum ki, Dram Sahnesi'nde mevsimin ikinci oyunu olan Ahmet Kutsi Tecer'in *Köşebaşı* oyununda da bir role kavuştum. Başarılı olmuşum diyorum, çünkü, "Aman Baba duymasın. Çok kızar," diyen Reşat Baran'dan ve çok gizli bir sır ifşa edermiş gibi, Baba Behzat'ın benim için, "Yahu, o kadar dikkatli, o kadar ciddi oynuyor ki rolünü, beni koluma girip götürürken uçar gibi oluyorum" dediğini öğrenmiştim. Belki de oyun kalabalık olduğu içindir, kim bilir?..

Rolüm, içkiye düşkün, kalender meşrep, halkın sevdiği tipten bir polis. Oyunu sahneye Kemal Gürman koyuyor, "Yabancı" diye adlandırılan başrolü de oynuyordu. Önemli rollerden "Bakkal"ı Kemal Artemel, "Kahveci"yi Mahmut Moralı, "Bakkalın Çırağı"nı Zihni Küçümen, "Kahveci Çırağı"nı Necmi Oy, "Beybaba"yı Müfit Kiper, "Beyağabey"i Sami Ayanoğlu, "Genç Kız"ı Nevin Seval, "Züppe"yi de Cahit Irgat üstlenmişti. Cahit, bundan başka bir de kahvehaneye gelen çalgıcılardan birini oynuyordu. Oyunu açan ve kapatan, prolog ve epilogu söyleyen de "Bekçi" İbrahim Deliduz'di. Ve bence en iyi oyunudur gördüklerimin içinde.

— *"Polis"i biraz tanıyalım?..*

— Ben "Polis Efendi"yi beğendirmek için elimden geleni yaptım. Kadıköy Moda'da tanıdığım şarapçı bir polis vardı. Evrak dağıtır, herkesle iyi geçinir, akşamları evine dönerken meyhanelere uğrayıp dost arar, beleşten bir-iki bardak şarap yuvarlamaya bayılır, kimi zaman da kafayı iyice bulur, yakası iki yana açılmış, palaskası sarkmış bir durumda evinin yolunu tutardı. Benim çok iyi bir ahbabım olmuştu. Çok sevişirdik. Moda çarşısındaki, Dramatikos'un ya da Vlahos'un meyhanelerinde oturur, kafaları çeker, uzun uzun söyleşirdik. İşte, sahnede canlandırdığım polis bu dost polisti. Burnum alkolden kızarmış, Yaka bağır açık, terli boynumda mendil, palaskam sarkmış, sağ elimde sallanıp duran bir zincir, sol elimde evrak çantası ile, sıskası çıkmış bir küçük memur.

Sahnedeki sözlerim ise, bir "Merhaba", bir de "Cenazeyi getiriyorlar"dı. Övünebilirim, bu iki sözcüklü küçücük rolü başarıyla oynamıştım; hatta bir gece alkış bile almıştım seyirciden. Başta Hüseyin Kemal Bey dahil oyuncular kulise doluşup benim sahneyi izlemeye başlamışlardı. Şöyle, sahneye sol arkadan girer, hafif sarhoşluğumu belli ederek kahvehaneye gelir, elimdeki zinciri sallayarak ve bacaklarımı iki yana açıp yaylanarak, kahveciye, "Merhaba" diyerek sokulurum. Anlatırken bile, sarhoşluğun dozunu hiç abartmadan, adımlarımı sayarak, hareketlerimde gayet ölçülü sahneye giriş ve çıkışlarımda gerçekten başarılı olduğumu düşünüyorum. Amma!..

— *Yine mi olay?*

— Olay değil de bir çam devirme diyelim. İlk geceydi galiba, "Cenazeyi getiriyorlar" diyeceğime, "Cenaze geliyor" demişim. Sahneden çıkınca, sahne amirimiz olan Ercüment Behzat Lav ustamız, "Gel, seni Muhsin Bey istiyor" dedi. Yürüdük, oturma salonuna girdik; diyafonun önünde durduk. Behzat Usta, "Buyrun Muhsin Bey" diye seslendi diyafona. Muhsin Bey'in ince sesi yankılandı karşıdan:

"Çocuğum, cenaze geliyor dedin. Cenaze kendi başına gelmez, cenazeyi getiriyorlar de, hadi bakiim."

"Başüstüne efendim"i çekip çekildik diyafonun önünden. Ercüment Behzat Usta ile doğru muydu, halk arasında "gelir"di denir miydi, denmez miydi gibilerden biraz tartışmıştık ama, işin doğrusu elbette Muhsin Bey'in uyarısıydı.

Bu arada, *Köşebaşı* günlerinde sevgili arkadaşım Cahit Irgat da Paris'e gitmeye hazırlanıyordu. Cahit, İpekçiler'in yapımcılığında *İstiklal Madalyası* filminde başrolü oynamış, sinemada birdenbire tiyatrodan çok daha ünlü olmuştu. Fransız Kültür Ateşeliği'nden bir yıllık burs almıştı. Oyun başlayalı iki hafta kadar olmuştu. Oyun beğeniliyor, alkışlanıyor ve dolu salona oynuyordu. Cahit de yola çıkmak için tüm hazırlıklarını tamamlamıştı..

Bir akşam oyun sırasında Hüseyin Kemal Gürmen, "Mücap, Cahit gidiyor, biliyorsun, onun rollerini sen üstlenecek-

sin" dedi. Cahit'in iki rolünü oynamak için çok sevdiğim "Polis"ten vazgeçmek zorunda kaldım. "Züppe"de Nevin Seval'le eşleşmiştim. Sevilen ünlü bir sanatçı ile karşılıklı oynamak, hem de önemli bir rolde, oldukça heyecanlandırmıştı beni. "Çalgıcı"da da, elimde cümbüş, güya çalarak "Köşebaşı meyhane / Asmadandır kapısı" şarkısını, gerçek birkaç şarkıcıyla birlikte keyifle söylüyordum.

Cahit'i vapurla Marsilya'ya gittiği gün uğurlayamamıştım, dublajdaydım. Ama dostluğumuz eksilmeden sürecekti. *Köşebaşı* hala çok sıcak bir anı olarak durur belleğimde. Nevin Seval'le büyüyüp gelişen romantik bir dostluğun yanında, daha sonraları daha da yakınlaşacağım oyuncu dostlarımı, köşeleriyle, özellikleriyle, kusurları ya da meziyetleriyle görmeye başlamıştım.

"Ben de Nevin'in aşıklarındanım"

— Şu ana kadar konuştuklarımızda, anılarınızda adı geçen kadın kahramanlarınızdan Nevin Seval hep daha dikkat çekici oldu. Sizin için, oyunculuğu kadar, farklı bir yönden de çok önemli olduğu hissediliyor. Ne diyorsunuz?

— Çok doğru. Nevin oyunculuğu kadar, bohem yaşamıyla da ünlüydü. İçinde Nevin'in de olduğu muhteşem bir serüvenimizi de anlatayım. Ama yok, önce Nevin'i anlatayım, sonra geçeriz öyküye. Nevin Seval 1938'de girmiş İstanbul Şehir Tiyatrosu'na. İri yeşil gözleri, ince vücudu, son derece esprili ve zeki yapısıyla hemen ilgiyi çekmiş, beğenilmiş, sinemada da önemli rollerde oynamıştır. 1947-48 sezonunda Kemal Edige ve ben oyun başına para alan oyuncu adayları, Nevin ise kadrolu sanatçı olarak Dram Tiyarosu'nda sahneye konan Ahmet Kutsi Tecer'in *Köşebaşı* oyununda yer almıştık. Anlattım.

Ben o mevsimin sonunda Orhan Veli'nin bir mektubuyla İzmir Belediyesi Şehir Tiyatrosu'nu kurmuş olan Avni Dilligil'e tanıtılacak, Dilligil'in çağrısı üzerine de kalkıp İzmir'e gidecektim. Rahmetli Kemal ise, yeteneklerine rağmen tiyatro-

Çok kısa yaşamı süresince oyunculuğuyla, yaşamıyla ünlü bir tiyatro sanatçısı Nevin Seval (1920-59).

yu boşverip, işi seslendirme oyunculuğuyla, yöneticiliğine dökecekti. Nevin de 1949'da İstanbul Şehir Tiyatrosu'nu bırakıp evlenecek ama çok geçmeden kocasını yitirecekti. 1955'te Küçük Sahne'de sahneye konan *Çayhane* komedisinde Okinava'lı Lotus Blossom rolüyle tiyatroya dönecek, Küçük Sahne'nin dağılması üzerine kurucusu olduğum Oda Tiyatrosu'na katılması için yaptığım çağrıyı kabul etmeyerek, Adana'ya Adana Şehir Tiyatrosu'na gidecekti. Çok pişman olmasına karşın onu İstanbul'a geri getirmeyi başaramamıştık. Zaten şimdi anlatacağım akşam macerası da Nevin'i tanımaya yardımcı olacaktır sanırım.

1948 yılının bir kış akşamı. Oyun olmadığına göre, günlerden pazartesi. Splendid'de Nevin ve Kemal'le oturmuş içip söyleşiyoruz. Nevin birdenbire, "Çocuklar, haydi kalkın, Terlikçi Ahmet'e gidelim" dedi. O ana kadar ne adını duymuşum "Terlikçi Ahmet"in, ne de gitmişliğim var. Mecidiyeköy'de taze balık yenen, mezeleriyle ünlü çalgılı bir meyhaneymiş. "Nevin, biraz geç oldu, gelecek pazartesi gideriz, ne dersin" dedim. Kemal Edige, "Canım, Nevin'i kırmayalım, gidelim, o kadar da geç değil" deyince çaresiz kalktık. Daha

ikişer kadeh rakı içmiştik, yani sarhoş değiliz, aklımız yerinde. Nevin pek sevindi.

O yıllarda Mecidiyeköy, ava çıkılan kırlık bir yerdi. Ne avlanırdı bilmiyorum ama, gece yarısı tek başınıza giderseniz iyi bir av olabileceğiniz bir yer. Tellerle çevrili bir bahçe içinde "Terlikçi Ahmet"in oraya gittik. Taksiden indik. Hava buz gibi soğuk, biraz da kar atıştırıyor. Kemal böyle gezintilere alışıktı, hem de sabahlara kadar süren içki sofralarına pek de düşkündü. Nevin'in koluna girdi, bahçeye yürüdüler, çevreyi kollayarak ben de peşlerinden. Kolluyorum, çünkü bundan neredeyse altmış yıl öncesi, Mecidiyeköy'de in cin top oynuyor. Öyle bir yerde kadınla gidip oturmak, hem de içki içmek her babayiğitin harcı değil. O nedenle oldukça da tedirgindim; gece bir bela çıkmasından da çekiniyordum.

Gazinoya girdik, birden masalardan gözler bize çevrildi. Alaturka saz hızını almış, alkollü sesler saza eşlik ediyor, dumanlı bir ortam, çok çekici, güzel bir kadın ve iki genç adam tabii ki fazlaca ilgi çekti. Kemal'le ben biraz tedirgin birbirimize bakarken, garsonlardan biri, "Hoş geldiniz Nevin Hanım, buyrunuz" diyerek paltolarımızı aldı. Kapıya yakın boş bir masaya aldı. Nevin kalabalığa arkasını dönerek oturdu, Kemal yanına, ben de karşılarına. Garson, "Ne emredersiniz" diye sorunca, Nevin, "Mahmut Bey'le geldiğimizde de sen bakmıştın, aynı servisi yap bakalım" diyerek verdi siparişi.

— *Nevin Seval, "Terlikçi Ahmet"in müdavimi galiba?..*

— Nevin bu!.. Mahmut Bey dediği Mahmut Moralı idi. Biz genç aktörler onu çok sever ve "Mahmut Ağabey" derdik. Sırası gelmişken biraz anlatayım Mahmut Moralı'yı. Zaten aynı sezonda *Köşebaşı*'nda birlikte oynuyorduk. O "Kahveci"ydi ve çok da iyi oynamıştı. Gerçekten iyi yürekli, yardımsever, sevecen bir insandı. Uğraşa, didine kendini Tiyatro'da kabul ettirmiş, küçük rollerden büyük rollere geçmeyi başarmıştı. Darülbedayi ekolünden geliyordu. Sanatçılığı kadar bohem yönü de kuvvetliydi. Bu da ona olan sevgimizi, saygı-

mızı daha da artırıyordu. Galiba 1900 doğumluydu, yani biz 28'leri yaşarken o da 50'ye doğru yol alıyordu. Bir sohbet anımızda, "Mücap inanır mısın, oyundan sonra gece şuraya buraya gidip, sabahlara dek dolaşınca, eve gidersem yatar kalırım, sabah provaya yetişemem korkusuyla, doğru tiyatroya gider, soyunma odalarından birine girip yatardım" diye anlatmıştı. Hatta bir gün, prova saati geldiğinde, Muhsin Bey, yattığı soyunma odasından kaldırmış onu.

Evlendiğinde 50 yaşını geçmişti sanırım ya da ikinci evliliğiydi. Bir oğlu olmuştu, artık bohem yaşama da son vermişti. 1950'li yıllar ben "Küçük Sahnede"ydim, ara sıra karşılaşır söyleşirdik. Düzenli yaşamayı savunurdu. Bir gün, evlendikten sonra, sarhoş bir halde evine gelmiş. Bir apartmanın üçüncü katında oturuyordu, sallana sallana, yalpalaya yalpalaya çıkmış merdivenleri, bir de ne görsün, merdivenin başında eşi, kucağında yeni doğmuş bebeğiyle onu bekliyor. İşte o gün, hem içkiye, hem de boheme veda etmiş. 66 yaşındaydı, aramızdan ayrıldığında.

— Mezeler, içkiler gelmiş miydi masaya?

— "Mücrim gibi titrerim baktıkça istikbalime" şarkısının eşliğinde atıştırmaya başladığımız çok olmamıştı ki, bir küçük İstafilina bitivermişti. Bitiren de bizim Kemal. İçtikçe açılır, açıldıkça içerdi, o da nur içinde yatsın.

Nevin de kafayı bulmuş, el kol hareketleriyle meyhane korosuna katılmaya ve saz heyetini idare etmeye başlamıştı. Zaptı mümkün değil. Nevin'e duyurmadan, "Aman Kemal, fazla içme, ikinizi nasıl idare ederim sonra" diyerek uyarmaya çalışıyorum ama, Kemal kahkahaları arasında, "Korkma bir şey olmaz, bak herkes fitil, eğlenmene bak" deyip çekiyordu kafayı. Ben ikinci kadehi içemeden durdum. Bir hadise çıkacağı endişesiyle korkmaya başlamıştım. Çok geçmedi, yan masadan ilk sarkma geldi: "Yaşayın Nevin Sultan, ne güzel söylüyorsunuz." Nevin oralı değil, adam onun üzerine kalkıp masamıza yanaşmaz mı? Bütün yılışıklığıyla Nevin'e, "Artistliğiniz kadar, muganniyeliğiniz de varmış, vallahi ina-

nılır gibi değil"le iyice yayılınca, Nevin, "Lütfen yerinize geçiniz, geceyi sulandırmayalım" fırçasını çekti. Adam toparlanıp geçti masasına. İlk fırtınayı kazasız atlatmıştık.

Bir olay daha yaşamadan şuradan çıkıp gitsek diye düşünürken, saz takımının kemancısı bizim masaya halturaya gelmez mi?.. *Bahriye Çiftetellisi*'nden yola çıkıp, *Kadife'den Kesesi*'ne, *Katibim*'den geçip *Adalar Sahili*'ne uzanınca, zaten duman olmuş millet avaz avaz kemancıya eşlik etmeye başlayınca, hemen kemancıya üç-beş kuruş verip bir başka masaya uğurladık. İkinci küçük İstafilina rakısı bitmek üzere. Nevin ayağa fırladı, "Ben şimdi gelirim" deyip yürüdü. Tuvalet kapısında beklemeyi sevmem, yerimden kıpırdamadım. Kemal'in ise zaten kımıldayacak hali yok. Artık dayanamadım, şişenin dibindeki son rakıyı kadehime koyup bir dikişte bitirdim. Nevin gitmiş, on dakikadır ortalıkta yok. "Yahu Kemal, Nevin nerede kaldı, gidip bir bakalım mı" diye sordum ama, "Merak ettiysen git de bak" diyen Kemal oralı bile değildi.

Nevin'in aşıklarının arasında kalmıştım anlaşılan. "Aşıkların" deyişimin nedeni Nevin öyle bir-iki aşıkla yetinmez, daima yeni bir aşkın peşinde koşardı. Hoş, aynı günlerde ben de o aşıklardan biriydim zaten. Kalktım, doğru kadınlar tuvaletine gittim. Tuvaletçi kadına Nevin'i sordum. Ermeni'ymiş kadın:

"Ah yavruz, o yeşil gözlü ahuyu mu soroorsun? Beş takka evvel patronun yanına geçtiyse, bir daha çıkmamışıdır. Yoksa sevgilindir" demez mi?.. "Neresi patronun odası" diye sordum, "Şu kapıdır, bak Terlikçi eyi adamdır, bozulmayasın" uyarısıyla, önce vurdum kapıyı. Açan, ya da "Gel" diyen olmayınca açtım kapıyı yavaşça süzüldüm içeriye. Nevin bir koltukta oturuyor, elinde bir cigara. Karşısında ayakta iri göbekli bir adam, karşı koltukta başı arkaya sarkmış uyuklayan bir kadın. Hiçbiri odaya girdiğimin farkında bile değiller. Nevin'e yaklaştığımda adam fark etti beni. "Ne o, Nevin Hanım'ı arıyorsun galiba" deyip, Nevin'e döndü: "Nevin seni arıyorlar, merak etmişler herhalde" deyince, Nevin bana bakıp başladı gülmeye; adama da, "Sevgilimdir, ama bu cigaradan anlamaz" diyerek, elindeki cigarayı bana uzattı.

— Rakının üzerine bir de cigara alemine düşmüşsünüz anlaşılan?..

— Yok, alem benim girmemle kesildi. "Nevin hadi kalk gidelim, çok geç oldu" dediğimde hiç itirazsız kalktı, elindeki cigarayı adama uzattı, sallana sallana düştü önüme, çıktık, masamıza gittik, hesabı ödeyip, vestiyerden paltolarımızı da alıp attık kendimizi kapının dışına. Saat gecenin ikisi. Garsonun, "Kapıda her saat taksi vardır" demesine karşın, in cin top oynuyor ortalıkta. Bir yandan da sulu kar yağıyor. Taksi beklemektense haydi yürüyelim deyip koyulduk yola. Konuşa gülüşe, şarkı söyleye söyleye Şişli tramvay deposuna kadar geldik. Şimdi orada kocaman bir alışveriş merkezi var değil mi?.. Neyse burada imdadımıza yetişen bir taksi bizi Taksim'e ulaştırdı.

— Fazla hasar almadan atlatmışsınız geceyi?..

— "Terlikçi Ahmet"i atlattık ama, gece bitmedi ki! Önce Nevin'in Talimhane'deki evine gittik. Nevin, "Hadi çocuklar geç kalmayın, doğru evinize" deyip, içeri girdi, bizi de öylesine bırakıverdi kapının önünde. Kemal'le birbirimize bakışıp duruyoruz, bizi içeri alsa oturma odasına yatar sabahı bulurduk. Cebimizdeki paralar da zaten suyunu çekmiş. Saat desen gecenin üçü olmuş, benim para da olsa Kadıköy'e gitme şansım yok. Kemal'e, "Bak, cebimizde para yok, bir otele gidemeyiz. Ben Kadıköy'de oturuyorum. O halde yürü Fatih'e senin evine" diyerek, iyice bozulmuş sinirlerimizle, gül Allah gül, düşüyoruz yola.

Kar iyice artırmış. Tarlabaşı, Unkapanı Köprüsü deyip bata çıka ulaştık Fatih'e Kemal'in evine. Yatak odaları ikinci kattaymış. Çamura batmış ayakkabılarımızı, sırılsıklam olmuş paltolarımızı aşağıda bırakıp çıktık üst kata. Kemal bana bir odayı gösterip, "Mücap sen şurada yatarsın, babamın odasıdır, ama kendisi Ankara'da, iki gün sonra gelecek" dedi ve gitti yattı odasına. Aşağıya indim, tuvalet işimi de halledip yukarıdaki odama çıktım. Elektrik düğmesinin yerini ararken, baktım dışarıdan solgun bir ışık vuruyor, soyunup yürü-

düm yatağa. Tam yorganı kaldırıyorum, yatağın içinden, "Kemal, sen misin" diye bir ses çıktı. Ben korkudan geri sıçrayıp, giysilerimi toplayabildiğim kadarıyla doğru Kemal'in odasına. O da sesleri duymuş, fırlamış yatağından, kapısında göğüs göğüse geldik. "Kemal, ne halt ettik" dediğimi hatırlıyorum.

"Sen merak etme, ben konuşurum" deyip girdi babasının odasına. Özür diledi, gönlünü aldı. Neyse iyi yürekli bir adammış. Bir de tiyatrocu babası olduğundan böyle sürprizlere de hazırmış anlaşılan. Bu vartayı da böylece atlattık. Atlattık ama, uyku muyku hak getire. Oturduk mutfağa, demledik çayı, içe içe bulduk sabahı. Ben ilk Kadıköy vapuruna binip evime gittim. Annem daha o yıllarda öğretmenliğe devam ediyordu. Beni merak etmişti ama, ben kapıdan içeriye girerken, o da işe gitmek için kapıdan çıkıyordu. Eh, benim annem de bir tiyatrocu annesiydi, böyle sürprizlere de alışıktı.

Nevin Seval Adana'da olduğu yıllarda Adana Şehir Tiyatrosu'nun muhteşem kadrosu ile birlikte. (Soldan sağa) Cahit Irgat, Salih Tozan ve Saim Alpago...

Bütün bu maceralı gecenin ardından, o akşam tiyatroya gittiğimde Nevin'e şu şiirimi armağan etmiştim:

DELİ FİŞEK

Nereden tanıdım seni
A deli fişek
Nasıl da sevdim seni
Üç günde
Buldum buldum da
Seni mi buldum.

— Şu "cigara alemi"yle sizin tanışıklığınız nasıldı?

— Bohem yaşıyorsan sürprizlerine de açık olacaksın. Beyoğlu'nun boheminde kadeh kaldıran, gezip tozan hemen herkesin tanıdığı biri vardı; Baron lakabıyla tanınan Osman Babür. Osman Babür'ü çocukluk arkadaşım, avukat Müfit Kansu'nun yanında görüp tanımıştım. Osman'ın babası Tepebaşı gazinosunun müdürüydü. Osman da baba mesleğinin avantajlarını kullanmayı yeğleyerek, okumaya kitaba boşvermiş, keyfince yaşıyordu. 25 yaşındaydı ama yaşını başını almış akşamcılar gibi içer, eğer babasından iyi para sızdırmışsa da gecelerini eğlenceli lokallerde geçirirdi.

Osman'ı tanıdık, şimdi de öyküye geçiyoruz: Şehir Tiyatrosu'na girdiğimin ikinci yılı. Demin anlattığım macerayla birbirine yakın zamanlar. İngiliz Konsolosluğu ile Şehir Tiyatrosu Komedi Bölümü arasında Neşe adlı, küçük bir Amerikan barı olan, hafif yiyecekler ve çerezle içki içilen bir yer vardı. Bazen geceleri tiyatrodan çıktıktan sonra, Cahit Irgat, Kemal Edige, Sami Ayanoğlu, Kemal Ergüvenç, bazen de Suavi Tedü, Neşe'ye uğrar, sahnenin gerilimini atmaya çalışırdık. Müfit'le Osman da sık takılırlardı Neşe'ye.

Sanırım 48'in mayıs ayı, sezonun sonu. Ses Stüdyosu'nda dublajdan çıktığım bir akşam Neşe'ye uğradım. Bizim Baron oturmuş, Neşe'nin patronu Kırımlı Mustafa ile çene çalıp, şarap içiyor. Ben de onlara takıldım. Bu arada birkaç kişi gel-

diyse de, bizimkilerden ses seda yok. Osman, "Mücap eve erken gitmeyeceksen, gel seni bir yere götüreyim" dedi. Osman'ın önerisine peki demeden, nasıl bir yere gideceğimizi öğrenmek istedim. "Nereye gideceğiz" diye sordum. Baron'un gözleri parladı, "Hayatında ilk kez göreceğin, belki de bir daha göremeyeceğin bir yere gideceğiz. Hadi kalk yürü" diye kalktı yerinden. Hiç unutmuyorum, biz çıkarken Mustafa da arkamızdan, "Mücap bu adama uyma, dikkatli ol" diye bağırıyordu. Gençlik var, merak da var, yola çıkmıştık bir kere, takıldım Osman'ın peşine. Tepebaşı'ndan Asmalımescit'e geçtik, oradan ana caddeye yürüyüp, Yahudi Yokuşu'ndan aşağı inmeye başladık. Osman'a, "Ne o, Tophane'ye mi iniyoruz" diye sorunca, Osman, "Tophane'nin kralı Top Osman'a gidiyoruz. Sakin ol, gözünü aç" dedi. Saat gecenin dokuzunu geçiyordu. O yıllarda Tophane, hava kararıktan sonra pek gidilecek, girilecek yer değildi. Bitirimlerin, üçkağıtçıların, uyuşturucu satanların, içenlerin yatağı olarak ün salmıştı. Işıksız bir sokağa girdik, eski bir kapının önünde durduk, karanlıktan bir adam çıktı:

"Hop ağabiler, Osman Ağa hastalandı, kapattık dükkanı."

Bu kez bizim Osman konuştu:

"Biz doktoruz, Osman Ağa'ya bakmaya geldik" dedi, kapıdan içeri girdi, ben de arkasındayım. Dikçe bir merdivenden çıkıp, önce bir avluya, oradan da önümüze çıkan ikinci bir adamın ardından yürüyüp bir odaya girdik.

— Gerilim filmi gibi?..

— Gerilim bölümü şimdi başlıyor. Sis gibi bir duman odayı kaplamış. Ağır bir koku. Oda kapısının önünde bir an durduk. Kapının tam karşısına gelen sedirde bıyıklı, kasketi tepesine itilmiş, omzunda bir mendil, gözleri derine kaçmış, yaşı belli olmayan ince suratlı bir adam. Önünde bir ufak masa, masanın üzerinde cigara tabakası, fitilli çakmak, bir de tabanca. Adam bizi görünce hafifçe yerinden doğruldu. Bizim Baron hemen seyirtip, "Osman Ağa, nasılsın" diyerek yerden

bir temenna çaktı. Ben olduğum yerde kıpırtısız duruyorum. Sonra beni göstererek, "İyi arkadaşımdır, seni tanısın istedim" dedi. Bunun üzerine, bitirim Osman Ağa, "Geç otur delikanlı" diyerek bana yer gösterdi. Gidip Baron'un yanına oturdum ama, bir yandan da kendi kendime, ne halt ettim de Baron'a uyup buralara geldim diye dertleniyorum. Çevremde, biri kadın dört-beş kişi, duvar diplerinde sızmış gibi oturuyorlar. Odanın bir köşesinde çay ocağı, ortada bir mangal. Bizi odaya alan adam önce çay getirdi, çayları içtik. Arkadan çubuklu bir kabak dolaştırmaya başladı. Ben "gidelim" diyorum Osman'a, o kolumdan çekip, "Biraz otur, bir nefes çekelim, gideriz" diyor. Korkuyla karışık merakla kabak çekenlere bakıyorum, önce kabağın çubuğunu üfleyip sonra çekiyorlar nefesi.

Kabağı dolaştıran benim önüme geldi. Çaresiz çekeceğiz kabağı. Acemilikten, kabağın deliğini elimle kapatıp, çubuğu üfleyince, üzerinde ateş ve esrar olan lüle birden havaya uçtu! Top Osman yerinden fırladı, meğer yaptığım yanlışlık uğursuzluk sayılırmış bu alemde. Gene bizim Osman araya girip ortalığı sakinleştirdi. Etrafa sıçrayan ateşler, esrarlar toplandı, lüle yerine kondu, Top Osman'dan başlayarak kabak duvar diplerinde oturanlarda dolaştırıldı. Sonra bizim Osman'a, ondan da bana. Bu kez ortalığı dağıtmadan bir nefes de ben çektim. Derken bir tur, bir tur daha. Her nefes yirmi beş kuruş, başıma kan çıkmaya başladı. Sanki biri saçımdan tutup arkaya doğru çekiyor, ben de başımı öne atarak kurtarmaya çalışıyorum. Baron halime gülüyor, benim ise midem bulanıyor, başım dönüyor. Bir ara bize yakın oturan, erkek kılıklı geçkince kadının, "Bu çocuk çarpıldı" dediğini duyuyorum. Artık buradan çıkmalıyız düşüncesiyle ve son bir gayretle ayağa kalkıyorum, sallanmadan yürümeye çalışıyorum. Osman da gelip koluma giriyor, cehennemden çıkar gibi çıkıyoruz esrar tekkesinden.

Yahudi Yokuşu'na vuruyoruz kendimizi, yukarı caddeye çıkacağız ama, gülmekten yalnızca yerimizde sayıyoruz. Yokuş dağ gibi gözüküyor gözüme. Osman da yere yapışmış yü-

rüme taklidi yapıyor. Osman bana, ben Osman'a bakıp katılıyoruz gülmekten. Güle güle, ayaklarımızı sürüye sürüye yokuşu tırmanıp, Asmalımescit, Tepebaşı, ver elini Neşe.

— Siz de merkezinde tanışmışsınız hani?..

— Zaten Kırımlı Mustafa da halimi görünce terslemişti Osman'ı, "Bu çocuğu bir daha öyle yerlere götürdüğünü duymayayım."

"Bir daha mı" diyorum, "Tanrı yazdıysa bozsun, merak işte."

Bu arada başım hala dönüyor, midem bulanıyor ama fena halde de karnım acıkmış. Karşıdaki tavukçudan ikişer porsiyon tavukla, kaymaklı kadayıf söylüyor Osman, meğer yedirirmiş de meret!.. Kıtlıktan çıkmış gibi tavuğu, kadayıfı silip süpürüyoruz.

Dostlar arasında bu esrar tekkesi olayını duymayan kalmamıştı. Günlerce anlattım durdum soranlara. Ama bir şey söyleyeyim mi, insan uyuşturucuya nasıl alışır, bağlanır, yaşamını perişan eder hala anlayabilmiş değilimdir.

"Bakakalırım giden geminin ardından"

— O sezonun sonunda İzmir'e gideceğinizi söylemiştiniz. Köşebaşı*'ndan sonra yine unutsuz bekleyişlerle mi geçti ki günleriniz?*

— Tam aksine, oldukça yoğun ve verimli bir yıl oldu benim için. Oynadığım günler, tiyatrodan üç buçuk lira gündelik almaya başlamıştım. İstanbul Şehir Tiyatroları'nda çocuk oyunlarında oynamayan oyuncu yok gibidir. Ben de geçtim oradan. Celal Balkır'ın yazıp yönettiği *Yalancının Mumu* oyununda, başrolleri Fatoş Balkır'la (7-8 yaşlarındaydı ve büyüdüğünde ünlü bir şarkıcı olacaktı), Nuri Işılay'la paylaşıyorduk. Ferit Egemen, Jeyan Mahvi, Fatma Andaç danslarıyla, sonraları ünlü bir Türk müziği sanatçısı olan Şükran Özer de şarkılarıyla oyuna renk katıyorlardı. Yine aynı oyunda, geleceğin ünlü oyuncuları, Feridun Karakaya, Atıf Avcı,

Fuat İşhan, Kemal Ergüvenç, Saltuk Kaplangı, Şakir Arseven ve Muzaffer Aslan çeşitli rollerde çıkıyorlardı çocukların karşısına. Yaşı geçkin bir oyuncu adayı olan ben, bir çocuk oyununda başrolü oynayarak, geleceğim için sakin, derinden ve sabırla sürdürüyordum yürüyüşümü.

Aynı mevsim, Dram Sahnesi'nde Sabahattin Kudret Aksal'ın ilk oyunu *Evin Üstündeki Bulut* sergileniyordu. Ben burada Muzaffer Aslan'ın sesini oynadım. Şimdi, bu da ne demek diyeceksiniz değil mi?.. Hemen açıklayayım. Oyunun genç adamı Muzaffer bir sahnede, oturmuş koltuğa düşünüyor, ben kulisten onun düşündüklerini seyircinin duyabileceği bir sesle söylüyordum. Henüz teknik olanaklar, Muzaffer'in sesini banda kaydedip seyirciye iletebilme düzeyine gelmemişti. Ben de her gece sesimi mümkün olduğunca Muzaffer'e benzetmeye çalışıyordum; o düşünüyor, ben konuşuyordum.

Yine aynı mevsimin sonunda, Komedi Bölümü'nde, güldürü ustalarının arasında *Büyük Cemaat* komedisinde küçük bir rolde göründüm. Sonuç olarak, artık Şehir Tiyatrosu'nda orta boy rollerde görünecek bir kıvama gelmiştim. Tiyatro bana, ben tiyatroya daha çok ısınmıştık. Artık aynaya bir aktör gibi bakabilmenin zamanı geldi diyordum.

— *Peki, neden İzmir?*

— İyilikleri kötülükleri, çirkinlikleri güzellikleriyle uzun bir yaşamı konuşuyoruz. Neden İzmir'i yanıtlamadan bir kez daha *Marko Paşa*'dan kısaca söz etmek isterim. Sabahattin Ali olsun, Aziz Nesin olsun tüm engellemelere karşın parasız pulsuz kalarak yaşam savaşı veriyorlar fakat düşüncelerinden asla ödün vermiyorlardı. Hatta gülmece kadrosuna Rıfat Ilgaz'ın katılmasıyla daha da güçlenmişlerdi. İzzet Han'dan çıkıp Asmalımescit'te Çinili Apartman'a taşındılar. Yayın olanakları iyice sıkışmaya başlamıştı. Sonunda Sabahattin Ali yayın işini bırakıp bir kamyon alarak, taşıma işlerine verecekti kendini. Çinili Apartman'da çok zor geçiyordu günler. Genç yazarlarıyla beraber hukunun bütün kapılarını zorlayarak, kah kapanıp kah açılarak sürdürüyorlardı yayınlarını.

Burada eşya olarak, iki masa ve iskemleden başka bir şey yoktu. Mim Uykusuz apartmanın penceresi bile olmayan bir odasında yatıp kalkıyor, Aziz, küçücük masasında neredeyse yirmi dört saatini yazılarıyla yaşıyordu. Sabahattin Ali, taşımacılığa başlayacağı günlerde İstanbul'a gelip, dostlarında kalmadığı gecelerde, bu iki küçük masayı birleştirerek, kuştüyü yastıklı temiz yatağında yatıyordu. Boş günlerimin çok zamanını Çinili'de dostlarımın yanında geçirir, işlerine karışmak değil de, bunca karmaşık olayın içinden nasıl da çıkıyorlar diye düşünüp dururdum.

1948'in baharında Sabahattin Ali'nin öldürülmesi, yalnızca Çinili Apartman'ın değil, bütün yazın ve basın dünyasının yüreğine çok acı oturdu. İnsanlar kimi zaman doğruları ararken yanlışlıkların tuzağında yalnızlıklarına yenilirler. Bence Sabahattin Ali yalnız ve güçsüz kalınca yenilmişti. Yalnızlığın en korkulusu da, kalabalık gibi görünen dostların arasında yaşanandır. O günlerde, yeni bir dost insan tanıdım. Nerede, nasıl anımsamıyorum. Değerli şair ve çevirmen A. Kadir. Yıllarca süren acılı bir yaşamdan sonra, Babıali'de müsahhih olarak ekmek kavgasını sürdürüyordu. Şairler duygu dünyalarında kaskatı gerçeklerle de boğuşmayı becerirler ve anıtlaşırlar. Dost A. Kadir bu anıtlardan biriydi. Şimdi sor: "Neden İzmir" diye?

— İzmir'i biraz daha bekleteceğiz anlaşılan. Sabahattin Ali'nin ölümü, A. Kadir ile dostluk gibi hiç de hemen geçilecek şeyler değil söylediklerinizi?..

— Mutlaka değil ama, hem Sabahattin Ali, hem de A. Kadir siyaset ve edebiyat tarihimize mal olmuş isimler. Şimdi aklıma gelen Ali'nin cenazesinden sonra şair Şefik Güzelsom'la oturup karşılıklı ağlayarak içtiğimizdir. Aziz Nesin'in, "Yanlış işler yapıyor" diye eleştirmesidir. A. Kadir'in de Harbiye ve Nâzım Hikmet ilişkileri de yakın tarihimizde ve kendi anılarında en doğrularıyla anlatıldı sanıyorum. Altmış yıl öncesinin olaylarını ve değerlendirmelerini şimdi bir daha yapmak pek kolay değil benim için. Hani bir de kendi sorunlarımı düşündüğümüzde!..

"Dostların solcu, sana iş çıkmaz"

— Tamam asıl konuya dönüyoruz. Her ne kadar ipuçlarını veriyor olsanız da yine de soruyorum; neden İzmir?
— Cahit'i Paris'e göndermiştik ya, arkasından yokluğunun burukluğunu hala yaşıyoruz. Bize yazdığı mektuplardan haberlerini alıyoruz. Hatta ona takılanlara, Kemal'le beraber, "Cahit'i görüyorsunuz işte, bistro köşelerinde pineklemiyor, ünlü tiyatro adamı Dullin'in okuluna yazılmış, tiyatro bilgisini geliştiriyor, Fransızca da öğreniyor, döndüğünde bambaşka bir Cahit çıkacak karşınıza" gibilerden Cahit'e dostluk gösterilerinde bulunuyorduk. Paris'e Orhan Veli de çok gitmek istiyordu. Ama ne yazık ki 1948'in bir haziran günü çok sevdiği arkadaşı Mübin Orhan'ı gönderebildi yalnızca. Mübin bize gemiden el sallarken Orhan yaşaran gözlerini saklayıp, bana gülümsemeye çalışıyordu. Gemi Sarayburnu'nu döndüğünde cebinden çıkardığı sigara paketinin arkasına bir şeyler yazdığını gördüm. Hiç konuşmadan yürüdük, yine hiç konuşmadan Karaköy'de küçük bir meyhaneye girdik... İkinci kadehten sonra, "Bak, sana bir şiir okuyayım" dedi ve biraz önce saklamaya çalıştığı o ağlamaklı gözlerle yazdığı şiirdi okuduğu.

AYRILIŞ

Bakakalırım giden geminin ardından
Atamam kendimi denize, dünya güzel;
Serde erkeklik var, ağlayamam.

Sonraları meyhane masalarında, çok kez tekrarladığımız bu dizelerin eşliğinde, Cahit'in Paris hikayeleriyle avunurken, Sabahattin Ali'nin ölümü hepimizi büyük kederlere boğmuşken, bir genç arkadaşımızı daha Paris'e göndererek geçiyordu günlerimiz ve bizler Lambo'da alıyorduk akşamları soluğu. Sırası geldikçe giden gidiyor bir yerlere. Kimi yer değiştiriyor, kimi memleket, kimi de dünya değiştiriyor. Bana da sıcak bir ağustos günü İzmir'e gitmek nasipmiş.

Orhan Veli...

Mevsim yaz başı demiştik değil mi?.. Yeni tiyatro mevsiminde neler olacak, bana rol düşecek mi, önümüzdeki aylarda kadroya girme olasılığım var mı, bir yoklayayım havayı diyerek Tiyatro'ya uğradım bir gün. Temmuzun başıydı. Önce Komedi Bölümü'ne girdim. Reşit Baran'la karşılaştım. Ben soru sormadan o, "Bak Mücap, sen işe yarar iyi bir arkadaşsın ama çevren, arkadaşların hep solcu biliniyor; sonra galiba senin de bulunduğun bir içkili yerde, Akademi yangını için, 'İyi oldu, biz yaktık' gibi laflar edilmiş... İşte bu nedenle bu yıl sana bu tiyaroda iş vereceklerini sanmıyorum, daha ileride neler olur bilemem" şeklinde çok kötü bir durum tablosu çıkardı önüme. Ben de, "O söylenen veya söylendiği uydurulan konuşmalarla hiç ilgim yok ve buna benzer aptalca sözler duysam da katılmam" diyerek Reşit Baran'ın söylediklerini kabullenmediğimi anlatmaya çalışsam da, tiyatro içinde bana yöneltilen itici tavır kesindi ve Baran, yalnıza bu tavrın sözcüsüydü.

— *Neydi o "Akademi yangını?"*
— Aslında tam olarak ne olduğunu, detaylarını bilmiyordum, hala da bilmem. Duyduğum kadarıyla Akademi'nin kantininde çıkan bir yangındı. Galiba lafı, kendinden çok olmuştu.

On liralık güverte bileti

— *Doğru ipuçlarını yakalamışım.*
— Dahası var. Çaresizlik içinde çıktım tiyatrodan. Ne yapmalı bilemez bir haldeydim. Aynı gün dublajım da var. Bir çok eski sanatçı da vardı dublajda. Bir ara Şaziye Moral, "Mücap, hakkında bir dedikodu dolaşıyor, yazık üzüldüm, sana iş vermeyeceklermiş tiyatroda" deyince, hepten karanlığa gömüldüm. Çirkin ve yalan üzerine kurulu dedikodular olduğunu anlatmaya çalışsam da, Şaziye Hanım yalnızca o kendine has gerdan kıvırmalarıyla dinleyip, bir kez daha üzüldüğünü söylemekle yetindi. Şimdi, ben de dostlar içinde dostsuz ve yalnızdım.

Akşamüzeri Orhan Veli ile Lambo'da buluştuğumuzda, içsem içemiyor, olayı hafife almaya çalışsam beceremiyorum. Orhan beni yumuşatmak adına gülücüklerini esirgemese de, kolay değildi tiyatronun kapısının önüne konmayı hazmetmek. Ama, yine de bir çıkış kapısı, bir çıkış yolu bulup, aydınlığa çıkmalıydım. Bir hafta kadar sonra, yine Lambo'da Orhan'la şuradan buradan söyleşirken, "Mücap, İzmir Şehir Tiyatrosu'na gider misin" diye bir soru yöneltti. Biraz düşünüp, "Neden olmasın" dedim. Orhan, "Avni Dilligil ahbabımdır, ona bir mektup yazayım senin için, gel derse, kalkıp gidersin" dedi.

Avni Dilligil ile tanışmıyordum. Salt sahnede izlediğim ve beğendiğim bir oyuncuydu benim için. Orhan'ın mektubuna kısa sürede yanıt geldi. "Senin sevdiğin, beğendiğin bir aktör arkadaşa, yakın bir dosta tiyatromun kapıları açıktır, hemen gelsin bekliyorum" diyordu mektubunda. Bunun üzerine, ben de bir zamanlar *Marko Paşa*'ya akıl ho-

calığına soyunmuş olup, tutmayacağını görünce de İzmir'e gidip Avni Dilligil'in dramaturgu ve danışmanı olan Şerif Hulusi Kurbanoğlu dostumuza da bir mektup yazıp, onun da görüşlerini almak istedim. Şerif de çabuk yanıt verdi, "Kalk gel, senin için iyi olur" diyordu. İstanbul'da tiyatro yapamayacaksam, tek çözümüm buydu artık. Kısa bir hazırlıktan, annemin de iznini ve gönlünü aldıktan sonra bir güverte biletiyle bindim İzmir vapuruna. O zamanlar vapurlarda güverte bileti vardı, ambarda ya da güvertede yolculuk edilirdi. İstanbul-İzmir yolculuğu için de on lira vermiştim yanılmıyorsam.

— Anlattıklarınızı dinledikçe, altmış-yetmiş yıl önce ne ise, bugün de fikirlerimiz, düşüncelerimiz sorgulanabiliyor, suçlanabiliyor. Demek ki bazı konularda değişmek kolay değil, hatta mümkün değil. Biz, sizin buruk, acı, kırgın ve öfkeli günlerinizi bir kenara koyalım, yine yaşamın keyifli anılarına dönelim. Örneğin şu on liralık güverte bileti ile bindiğiniz İzmir vapurunda mutlaka hoş olaylar geçmiştir başınızdan?

— Olaylar değil ama, yolculuk hoştu gerçekte. Elimde iki çanta vardı. Birinde çamaşırlarım, giysilerim, diğerinde dilimize çevrilmiş ya da yazılmış tiyatro üzerine başyapıtlar. Vapurda ahbap olduğum efendiden bir kamarotun yardımıyla bir şezlong uydurup, ceketimi de battaniye yaparak, güvertede yarınların neler getireceğinin hayalleri ile bir güzel uyumuştum. Güverte yolcularının arasında, koyunlar, kuzular, birkaç da büyükbaş hayvan vardı. Güneş battığında hepsi birden sessizliğe gömüldüler, sabaha karşı da hep birlikte uyandık, koyunlar, kuzular ve mandalarla.

Neyse vapur rıhtıma yanaşırken, kıyıya dikkatlice baktığımda Şerif Hulûsi'yi gördüm ve birden kendimi bir vapurda değil de kendi yatımın güvertesinde hayal ettim. Ne de olsa güvence insanı yüreklendiriyor. İzmir'e ikinci gelişimdi bu. İlki, askerliğimin bir bölümü içindi. Bu kez ise İzmir Şehir Tiyatrosu'na çağrılı bir aktördüm. Hani Şerif'le kucaklaşırken bile bunun fiyakasını yaşadığımı anımsıyorum. Bir

faytona bindik, hal hatır sonrası, Şerif tiyatronun durumunu, Avni'nin tutumunu, çalışmaları anlatarak onun kaldığı Basmane'deki Toros Oteli'nin önüne geldik. Bu arada, "Şimdilik ortalıkta görünme, sırası gelince tiyatroya gelirsin" diye anlayamadığım bir uyarıyla beni şaşırttı. Daha sonra da, "Paran var mı, kaç gün idare edebilirsin" sorusuna yanıt araken, "Sen benim odamda yat en iyisi, yere yatak sereriz olur biter, boş yere otel parası da vermezsin" diyerek beni doğru odasına çıkardı.

— İzmir'de de hayaller ve gerçekler karşı karşıya galiba?..

— Yorgunluktu, şaşkınlıktı derken biz Şerif'in odasına çıkmıştık bile. Şerif'in çekinilecek bir yönü yoktu, bunu herkes bilir. Odasında yatabilirdim ama, ben çekingen olduğum için odasında nasıl yatabilirim diye düşünüyordum. "Düşünme düşünme, rahatsız olmazsın; bir-iki gün deneyelim, olmazsa başka bir odaya geçersin" diyerek beni yerleştirdi. Şerif kolektif yaşamayı gerçekten iyi becerenlerden biriydi. Yerde yatmama rağmen hiç rahatsız olmadım. Sabah erken tiyatroya gidiyor, öğlenleri çok az uğruyor, akşamları geç saatte de dönüyordu. Ben otel odasında bir çeşit gözaltındaydım. Beni kimler, niçin gözetliyordu bilemiyorum, bir hafta kadar hiç çıkmaksızın otel odasında kaldım. Çok az, yemek sonrası, Basmane meydanında şöyle bir dolaşır ve otele dönerdim.

Otelde devamlı okuyordum. Yanımda götürdüğüm kitaplar çok işime yaramıştı. Hep oyun okuyordum. Hepsi klasiklerden seçilmiş yapıtlardı. Hem de yüksek sesle okuyordum. Bir gün kapı vuruldu, açtım, otel garsonlarından biri şaşkın gözlerle bana bakıyor: "Bey ağbi, bir sıkıntınız mı var, doktor filan çağıralım mı" diye sorunca, tutamamış kendimi, başlamıştım gülmeye. "Hiç sıkıntım yok kardeşim, tüm sıkıntım şu elimdeki kitabın anlamını kavrayıp ona göre okuyabilmek." Garson, bu yeni bir tür sıkıntının karşısında ne diyeceğini bilemeden hafif sırıtık bir yüzle çıkıp gitmişti.

Mücap Ofluoğlu İzmir Şehir Tiyatrosu'ndan genç hanım arkadaşlarıyla. (Soldan) Nedret Güvenç, Rana Şivga ve Belkıs Dilligil. 1949...

Gerçekten Macbeth *konuyordu sahneye*

— *Avni Dilligil sizi otelde unuttu anlaşılan?*

— Ben de neredeyse öyle düşüneceğim ama, Avni'den bana hoş geldin selamı, benden Avni'ye hoş bulduk teşekkürü, Şerif Hulûsi aracılığıyla gidip geliyor. Bu arada İzmir Şehir Tiyatrosu Müdürlüğü'ne verdiğim başvuru dilekçemi de bir kurye titizliğiyle götürdü verdi o hafta içinde. Fuar henüz açılmamıştı, hazırlıklar sürüyordu. Şerif yeni mevsimin ilk oyunu *Macbeth* olabilir demişti. Ben de zaten okuya okuya sırayı *Macbeth*'e getirmiştim. Ortalığa çıkıp kendimi göstermeden, ezberlercesine de en az iki defa okudum. Macbeth'le Lady Macbeth'in korkunç dünyalarında yaşamanın ne denli olanaksız olduğunu düşünerek, küçük mutlulukların dünyasında yaşayan alçakgönüllü kişilere bir kez daha aşık oldum. Tabii ki, bir de Shakespeare'in büyüklüğüne.

Fuar açıldıktan bir-iki gün sonra Şerif, "Bu gece tiyatroya gidelim, hem oyunu görürsün, hem de sanatçılarla tanışırsın"

diyerek beni Fuar'a götürdü. İzmir Şehir Tiyatrosu, fuar nedeniyle Açıkhava Tiyatrosu'nda bir oyun sergilemeye başlamıştı. Nihayet Avni Dilligil ile karşı karşıya geliyor ve el sıkışarak tanışıyorduk. Çok sıcak ve dost karşıladı beni. Orhan'ın yazdığı mektubu gösterip, nasıl güçlü bir dostlukları olduğunu da uzun uzun anlattı. Zaten, kısa bir süre sonra da biz ikimiz, ağabey kardeş dostluğu içine girecektik. Oyundan sonra da bana kadroyu tanıştırdı. Avni Dilligil'in eşi Nezahat Dilligil, Rana Şivga, Nedret Güvenç, Belkıs Fırat (Dilligil), Muazzez Arçay gibi kadınlar kadrosunun yanında, Salih Tozan, Hayri Esen, Cahit Gürkan, Muharrem Gürses, Şevki Artun ve sonraları gazeteci ve milletvekili olarak tanınan Turhan Dilligil ile İzmirli genç sanatçıların oluşturduğu aktörlerle tanıştık.

Bir tek Hayri Esen'i daha önceden İstanbul'dan tanıyordum. Hayri 1946'da Ankara Radyosu Tiyatro Bölümü'nden ayrılarak İstanbul'a gelmiş, tiyatro ve sinema çevresinde iş arıyordu. Birkaç kez içki masası dostluğumuz olmuş, hatta kendisini o günlerde tek tanıdığım sinema yönetmeni Faruk Kenç'e götürmüştüm. Diğerleriyle o gece tanıştım. Beni, biraz önemseyerek, biraz da, "Bu herif de nereden çıktı" der gibi küçümseyerek karşılamışlardı. Hatta, Salih Tozan'ın bir ara, "Yahu, Avni Bey, çocuk tiyatrosu mu kuruyor" diyerek benimle dalga geçtiğini de anımsıyorum.

— Herhalde pek yadırgamamışsınızdır?..

— Artık kısa zamanda olmasına karşın tiyatroda nelerin olabileceğine inanmıştım. O nedenle de, bu tavırları da, takılmaları da yadırgamadım. Neyse, bu arada İzmir Belediyesi'nde başvuru dilekçem işleme konulmuştu. Ben onun sonucunu beklerken, sezonun ilk oyunu olarak da gerçekten *Macbeth* konuluyordu sahneye. Yönetmenliği Avni Dilligil üstleniyor, Macbeth'i kendi, Lady Macbeth'i de eşi Nezahat Hanım oynuyordu. Dilligil, Kral Duncan'ın büyük oğlu Malcolm rolünü vermişti bana.

— İstanbul'da yaptığımız gibi, bu kez de İzmir Şehir Tiyatrosu'nu ve oyun öncesi provaları konuşalım mı?

— İzmir Şehir Tiyatrosu, Ada Gazinosu'nun yanında bulunan eski ahşap bir pavyondaydı. Kısa sürede bütün sanatçı arkadaşlarla dost oldum. Oyuncu milleti birbiriyle çok çabuk kaynaşır. Aralarında hiç bitmeyen kıskançlıklar vardır ama, yardımlaşma, dayanışma da bu işin doğasında vardır. İstanbul'dan gelmiş olmamım da bu kaynaşmada rolü büyüktü kuşkusuz. Ne de olsa, İstanbul Şehir Tiyarosu'nda, uzaktan tanıdıkları ya da yalnızca adlarını duydukları ünlü oyuncularla çalışmış, sahneye çıkmıştım. Dilligil'e Orhan Veli tarafından tanıtılmam önemli bir etkendi. Bana sık sık sorular soruyorlar, tiyatro, sinema, dublaj işlerinden, edebiyat ve ünlü yazarlar hakkında merak ettiklerini öğrenmeye çalışıyorlardı.

Salih, daha önce Raşit Rıza ile çalışmış, Ankara'da, Abidin Dino'nun çocuk tiyatrosunda bulunmuştu. Hayri Esen ve Turhan Dilligil Ankara Radyosu Tiyatro Kolu'nda görev almışlardı. Muharrem Gürses'le, Cahit Gürkan da deneyimli oyunculardı. Avni Dilligil'i ise zaten İstanbul Şehir Tiyatrosu'ndaki ve "Ses Opereti"ndeki oyunculuk ve yönetmenlik başarılarıyla tanıyordum.

Macbeth provaları başladıktan birkaç gün sonra Alsancak'ta kırk lira aylıkla bir pansiyona taşındım. İzmir'de kalabildiğim kadar kalıp, önemli ve büyük rollerde oynamak ister olmuştum. Provalar ilerledikçe Dilligil'i ve diğer sanatçı arkadaşları daha da iyi tanımıştım. Önemli rollerde, Banquo'yu İzmirli sanatçı Mehmet Ali Pekünlü, Macduff'u Hayri Esen, Lady Macduff'u Nedret Güvenç, Kral Duncan'ı Muharrem Gürses, Zindan Kapıcı'sını Salih Tozan ve Rossa Beyi'ni Şevki Artun oynuyordu. Aklımda kaldığı kadarıyla, Rana Şivga, Nermin Çakar ve Belkıs Fırat da Üç Cadılar olarak sahnedeydiler. İzmir Belediye Orkestrası sahne müziğini yapıyordu. Oldukça büyük bir kadro, döner sahne üzerinde ve oldukça gösterişli dekorları ile *Macbeth*'i sergilemeye hazırlanıyordu.

— Ya, Avni Dilligil?

İzmir Şehir Tiyatrosu'ndan yıllar sonra Mücap Ofluoğlu ve Avni Dilligil bir kez daha birlikte. 1961 yılında İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda Sinekler...

— Avni Dilligil orta boylu, geniş alınlı, biçimli başlı, güzel bir adamdı. Sesi, diksiyonu temizdi. Vücut ölçüleri uyumlu, canlı, çabuk konsantre olan, duygulu bir aktördü. Dilligil, *Macbeth*'te sahne trafiğinin dışında, anlam ve yorum üzerinde de durup oyuncuları bir çizgi üzerinde oynamaya yöneltiyor, kimi zaman da sahneye çıkıp, oyuncu-yönetmen kişiliğiyle, yapılması gerekeni gösteriyordu. Yaratıcılığı vardı Avni'nin. Buluşlarını, oyuncuların uygulamasını bekleyemeden hemen göstermeye çalışıyordu. Bu, oyuncu-yönetmen sabırsızlığıydı. Oysa yönetmen, oyuncunun yavaş da olsa oyununu bulmasını, düzenlemesini, yönetmen karışmadan sabırla izlemeli ve sonucu beklemelidir. Oyuncu düğümlenirse eğer, o zaman oyuncu-yönetmen, oyunculuğuyla oyuncusuna yardımcı olabilir. Överken eleştiriyorum belki ama, Avni'nin tek kusuru ezbere gereken önemi vermemesiydi; ya da kendisi güç ezberliyordu. Oyun başladıktan sonra da hep sufleyle oynadı, ama rolünü de kabul ettirdi. Bazı sahnelerde ezbersizlikten zorlandı ama, sesi ve tavrı ile klasik oyunlar için yaratılmıştı sanki.

Bu arada, İzmir Şehir Tiyatrosu'nun, İzmirli sanatçıları arasında, bence en ilginci Hasan Mutaf'tı. Hasan sayacılık yaparken, aklına nereden estiyse aktör olmaya karar verir ve doğru Avni Dilligil'e gelir. Dilligil de bu temiz yüzlü, pehlivan yapılı, esmer, uzun boylu delikanlıyı tiyatroya alır. Hasan saf, temiz kalpli, hep çevresine iyilik yapmaya hazır bir insandı. Hatta döner sahneyi döndüren mekanizma arıza yaptığında, ya da elektrik voltajının düştüğü saatlerde, sahnenin altına inip, güçlü gövdesiyle dayanıp koca sahneyi döndürürdü. Bir gün yardımcı olabilirim diye ben de Hasan'la indim aşağıya ama, yine de yalnızca onun gücüydü sahneyi döndüren. Bir ara İstanbul'da filmlerde şansını denemek için yollara düşmüş, Yeşilçam Sokağı'nın kaldırımlarını bayağı dolaşmıştı. O iri gövdesiyle birkaç filmde de boy gösterdiğini anımsıyorum. Ama, sonu gelmedi sinema serüveninin. Geri döndü İzmir'ine ve çocuksu yüreği bu çetin yaşama dayanamamış olacak ki, genç yaşta göçtü gitti sevdiği dünyasından. Güleç yüzüyle hep gözlerimin önündedir Hasan Mutaf.

Sanatçılar kendilerine hayrandırlar

— Oyun nasıl geçti?

— Oyunun ilk gecesini anlatayım. Çünkü daha unutulmazdır benim için. Sanatçılar kendilerine hayrandırlar. Başkalarını pek beğenmezler. Beğendikleri çok azdır diyelim hadi. Avni Dilligil de kendine hayranlığını açıkça ortaya koyan bir sanatçıydı. Tiyatroda kimi beğenirdi, bir gün bile söylediğine tanık olmadım.

Macbeth'in ilk gecesi takındığı tavır beni çok şaşırtmıştı. İlk gecenin dayanılmaz heyecanı ile oyunu bitirmiş perdeyi kapamıştık. Herkes, özellikle rolü olanlar sonuçtan son derece memnundular. Herkes birbirine, alışkanlık üzere, "Geçmiş olsun" diyordu. Avni üstat bana, "Sen şöyle bir kenara çekil" dedikten sonra, topluca duran oyunculara dönüp, "Hiçbiriniz bir şey değilsiniz, burada Avni Dilligil var" diyerek yürüdü soyunma odasına. Oyuncular belki bir

tebrik, bir teşekkür değil ama, böylesine küçültücü ve haksız bir sataşmayı da hiç beklemiyorlardı. Ağlamaklı oldular. Ama ne yapabilirlerdi ki, sessizce soyunma odalarına girdiler.

O gece Avni Dilligil'le birlikte çıktık tiyatrodan. Bana daha ilk günden gösterdiği yakınlıktan da cesaret alarak, "Avni Ağabey, bu geceki sözlerin, davranışın doğru muydu? Ben hiç doğru bulmadım. Onlara teşekkür etsen, kalplerini alsan daha iyi olmaz mıydı" dedim. Bana yanıtı, "Sen bilmezsin, bunları şımartmaya gelmez!.." olmuştu.

— Unutmadan, siz bu arada tiyatronun kadrosuna girdiniz mi?

— Ben de tam şimdi onu anlatacaktım. *Macbeth* oynarken, ikinci oyun olarak Molière'in *Hastalık Hastası* komedisinin provaları başladı. Nedenini anlayamamıştım ama, Dilligil bu oyunda bana rol vermemişti. Henüz kadroya girmem için başlatılan işlem de tamamlanmadığından, üç aydır para pul almayan, ücretsiz, kadrosuz oyuncu durumundaydım. Annemden isteyip, onun gönderdiği para ile geçinmeye çalışıyordum. O arada, benden, İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda çalıştığıma dair bir belge istedi İzmir Belediyesi. Güvendiğim Reşit Gürzap'a bir mektup yazarak o sorunu da hallettim. Daha doğrusu hallettim zannediyordum. Oysa işlemler uzadıkça uzuyordu. Bir gün Salih Tozan'la birlikte Belediye'ye gittik. Daha ne gibi eksiklerim var, söyleyin de tamamlayalım dedim. *Macbeth* sona ermiş, *Hastalık Hastası* başlamış, benim de tiyatroda üç ayım dolmuştu. Çalıştığım günlerin, yani üç ayın ücreti ödenmeden, üçüncü sınıf kadrodan, brüt yüz elli lira ile kadroya atandım. Bizim ilk üç ay havaya gitmişti böylece. Aynı durum Salih Tozan'ın da başındaymış meğer. Dostum avukat Faiz Turan'ın yardımıyla İzmir Belediyesi'ne dava açtık, davayı da kazandık ve ben de verilmeyen o üç aylık ücretimi aldım.

— Kadro işini halletmişsiniz ama, bu defa da rolünüz yok?..

— Bir başka oyunda nasıl olsa oynarım diye rahatlamıştım. Zaten *Hastalık Hastası* başladıktan kısa bir süre sonra tiyatro binası bir elektrik kontağı sonucu tamamen yandı. Yangın oyun sonrası olduğundan hiç kimsenin burnu kanamamıştı. Yani yalnızca oyunsuz değil, hepten tiyatrosuz da kalmıştık. Çok geçmeden İzmir Halkevi'nin konferans salonunu tiyatro salonuna dönüştürüp, Şehir Tiyatrosu olarak hizmete sokmaya karar verdiler. Şimdiki Devlet Tiyatrosu'nun olduğu yerdir. Uzun çalışmalardan sonra, koltuk yerine iskemlelerin dizildiği, sahnesi teknik olanaklardan büyük çapta yoksun bir tiyatro. Ama, ne olursa olsun bir tiyatro vardı işte ve oyuncular kendilerini garantiye alabildiklerinden, her şeye karşın mutluydular.

Yeni tiyatro hazırlıklarının sürdüğü o günlerde ben İstanbul'a geldim.

— *Yeni bir arayış mı, yoksa dost özlemi mi?*

— Arayış değil ama, mesleki ağırlıklı diyebilirim. 1948 yılının son haftasıydı. İlk olarak İstanbul Şehir Tiyatrosu Komedi Bölümü'nde oynanan Cevat Fehmi Başkut'un *Paydos* komedisini izlemeye gittim. Çünkü yeni İzmir Tiyatrosu açılır açılmaz Dilligil *Paydos*'u sahneye koymak istiyordu ve biz hepimiz İstanbul'da ustaların neler yaptığını merak ediyorduk. Benim gittiğim gece, hastalandığından Vasfi Rıza Bey'in büyük başarıyla oynadığını duyduğumuz öğretmen rolünü, Mahmut Moralı oynuyordu. Nerdeyse altmış yıl geçti üzerinden, o gece Moralı'nın çıkardığı büyük oyunu hala unutamam. Bu denli içten ve inandırıcı oyunculuğuna bayılmıştım.

Dram Bölümü'nde de aynı günler Sabri Esat Siyavuşgil'in çevirisiyle, Victor Hugo'nun *Ruy Blas*'ı sergileniyordu. Bu oyunu izlemeye gittiğim gece de *Paydos*'ta olduğu gibi, salon ve localar tamamen doluydu. Paradide güçbela bir yer bulup izledim oyunu. "Ruy Blas" rolünde, Ercüment Behzat Lav, yılların deneyimiyle, kendine özgün, abartısız bir yorum koyuyordu ortaya. Kraliçe'de ise Cahide Sonku güzelliği, cazi-

Komedi tiyatromuzun büyük ustalarından biri Muammer Karaca...
Fotoğraf: Ara Güler

besi kadar dram yeteneğiyle de bir kez daha tiyatroseverleri hayran bırakıyordu kendine. Belki de klasikleri çok sevdiğimden, böylesine eskimiş bir tragedyayı çok beğendim. Bence klasikleri okumadan, görmeden tiyatro öğrenilemez, klasikleri oynamadan da iyi aktör olunamaz. Dünyanın bütün büyük oyuncuları, büyüklüklerini oynadıkları klasiklerle kanıtlamışlardır.

İstanbul'a gelmişken, bir de tek özel tiyatro olan Ses Opereti'ne gideyim dedim. Daha sonra Muammer Karaca, çıktığı uzun Anadolu turnesinden dönüp Maksim salonunda "Karaca Tiyatrosu"nu kuracaktır. Ses'teki oyunu tam anımsamıyorum ama, Kenan Büke ile Münir Özkul'un oyunculuklarını çok sevdiğim aklımda.

— *Dostlarınızı özlememiş misiniz?*
— Olur mu?.. Bu bir hafta içinde dostlarla bir arada olabilmek için, Lambo'ya, oradan Neşeli Mustafa'ya, Sabahattin'in Baküs'üne, Yorgo'nun meyhanesine, Balıkpazarı'na, Pasaj'a, Cumhuriyet'e koşturdum durdum.

Lambo'da Orhan Veli ile buluştuğumuzda, İzmir'i, yeni tiyatronun durumunu, gitmekten memnun olup olmadığımı öğrenmek için tam bir dost sorgulamasından geçirmişti beni. Gene o hafta, Rıfat Ilgaz, Haluk Yetiş ve Mustafa Uykusuz'la çok sık birlikte olduk. Ucuz meyhanelerde kimi gün rakı, kimi gün şarap eşliğinde bol bol şiir, karikatür, yazı, tiyatro üzerine söyleşip, zararsız dedikodu yaptık. Hiç de iç açıcı olmayan bu sanat ortamında, dünyalık kazanabilmenin güçlüklerini, geleceğin ne getireceğini bilememenin endişelerini, boşluğunu konuşup, tuzu kuru olanların atamayacağı kahkahalarla süsledik akşamlarımızı.

1949'a hep birlikte girdik. Bir yıl daha büyümek dışında pek bir şey yoktu bizde değişen. Yani gençliğimiz içinde yaşlanmıştık yalnızca. Kemal gene Fatih'te oturuyordu, ben de annemin Kadıköy'deki evinde. Ama yeni yılın ilk günü yola çıkacağımdan, annemin elini öpüp, yılbaşı gecesi arkadaşlarımla olacağım diye ayrılmıştım evden. O gece belki de bütün meyhanelerini dolaşıp Beyoğlu'nun, sabaha karşı Tepebaşı'nda bir otelde yastığa koyduk kafayı. Kemal'i uyandırmadan, sabah saat onda kalkan İzmir vapuruna zor yetiştim.

İzmir'de yüzler gülüyordu

— *Yeni umutlara bir yolculuk mu?*

— Umut hala var mıydı bilemiyorum ama, döndüğümde İzmir'de yüzler gülüyordu. Tiyatro açılmak üzereydi. Avni üstada, İstanbul'dan eş dost selamını iletip, *Paydos*'u ve *Ruy Blas*'ı anlattım. *Paydos*'u sahneye koymaya hazırlanıyordu. Yeni sahne perdelerini *Hastalık Hastası* ile açtı. Üç yüz kişilik bir salon, sahnenin ağzı ve derinliği beş metre kadar ve koltuk yerine seyircilerin tahta iskemlelere oturduğu pek de rahat olduğu söylenemeyecek bir tiyatro.

Hastalık Hastası oynanırken, *Paydos*'un rol dağılımı yapılıp, provalara başlandı. Başrol Öğretmen, henüz o günlerde "Muallim" deniyordu, Murtaza'yı Salih Tozan üstlenmişti. Salih, Raşit Rıza'nın, Muhlis Sabahattin'in yanında çalışmış,

yetenekli, yumuşak, sevimli bir aktördü. 30 yaşını biraz geçmiş, bohem, çelebi, alaturka ve şakacı biriydi. Genellikle "Mirim" diye söze girer, tehlikesiz ama gizli konularda da olsa dedikodu yapar, alınanları kızdırır, alınmayanları güldürürdü.

Muallim Murtaza'nın karısını Dilligil'in eşi Nezahat oynuyordu. Biraz Nezahat'i de anlatayım. Nezahat, İstanbul Şehir Tiyatrosu, hatta daha öncesi Ankara Şehir Tiyatrosu'nda çalışarak deneyim kazanmış, sahneye egemen olan bir sanatçıydı. Ağırbaşlı ve sevecen kişiliği ile de arkadaşları tarafından sevilir ve sayılırdı.

İstanbul'da Behzat Butak'ın üstlendiği Salih Usta rolünü, üstadımız kardeşi Turhan Dilligil'e vermişti. Turhan da İzmir'e ağabeyinin yanına gelmeden önce Ankara Radyosu Temsil Kolu'nda çalışmış, konuşma yeteneği olan, diksiyonu temiz bir arkadaşımızdı ama sahne deneyimini yeni yeni kazanıyordu. Turhan aynı zamanda Türkkuşu'ndan bröveli pilottu. Ne rastlantı ki, tiyatroda bir başka pilot daha vardı; Cahit Gürkan. Kanımca Turhan tiyatroya pek kendi isteğiyle girmemişti... Tavırlarından, söyleşilerinden, şu sahneden kurtulup daha üst düzeyde neler yaparım diye düşündüğünü hissederdim. Zaten İzmir'de tiyatroyu bırakıp kendini inandığı yolda, Mithat Perin'in yanında başladığı gazeteciliğe ve siyasete verdi. Savaşçı, dediğim dedik bir adam olarak Demokratlara katıldı ama, ne yazık ki Demokratlar demokrasiyi Turhan kadar sevemediler. Turhan'ın tiyatrodaki bir başka özelliği de, yanlışlıklara kızanların, yönetimden şikayetçilerin dert babası oluşuydu. Bu yüzden ağabeyi ile de çatışır, bu çatışmalar dargınlığa, küskünlüğe kadar varırdı.

— *Yanılmıyorsam, İzmir Tiyatrosu'unda çevrenize eleştirel bakışınız İstanbul'dan daha farklı ve daha güçlü?..*

— Pek tabii. İstanbul'da edindiğim deneyimler ve bir de İzmir'de tiyatronun ve tiyatroda birlikte olduklarımın daha çok zamanımı alması, onları daha iyi tanımama ve yorumlayabilmeme çok yardımcı oluyordu. O halde devam edelim:

Paydos'ta önemli rollerden bir diğeri "Muhtar"ı, Muharrem Gürses oynuyordu. Gürses genelde kadronun ağır rollerini üstlenen bir oyuncuydu. "Muhtar"da çok başarılı olmuştu. Onu biraz İsmail Galip Arcan'a benzetirdim ama, onun alaturkası. Muharrem Gürses İzmir'den sonra, İstanbul'a gelerek uzun süre Yeşilçam'da boy gösterdi.

Muallim Murtaza'yı bakkal olmaya özendiren Bakkal Hacı Hüsamettin'i diğer pilot oyuncumuz Cahit Gürkan oynuyordu. Cahit irice gövdesi, kalın sesiyle, gözü paradan başka bir şey görmeyen, elinde tespih sürekli, "Allaha şükür" çeken, sözüm ona sofu görünmeye çalışan bakkala iyi oturmuştu. Cahit de, İzmir Şehir Tiyatrosu'nun ilginç ve Avni üstatla çatışabilen kişilerinden biriydi. Hatta, Avni Bey'le tartışıp dargın olduğu bir gün, ilaçlamada kullanılan uçaklardan birine atlayıp, diğer oyuncular prova sırasındayken, Açıkhava Tiyatrosu'nun üstüne gelerek nasıl tur attığını, her tur sırasında da aşağıya nasıl taş yağdırdını anlatırdı arkadaşlara. Ben o gün provada yoktum.

İzmir Şehir Tiyatrosu aktörlerinin bir akşam keyfi. Yıl 1949. (Soldan) Mehmet Uzman, Salih Tozan, Cahit Gürkan ve Mücap Ofluoğlu...

Murtaza'nın kiracısı Balıkçı Ahmet, güzel sesli Hayri Esen, karısı rolünde oynayan da Nedret Güvenç'ti. Daha sonra Avni Dilligil'in ikinci eşi olacak olan, tiyatronun genç oyuncularından Belkıs Fırat Bakkal'ın Karısı, Nermin Çakar ki, o da Salih Tozan'ın karısı, daha sonra da ondan boşanıp ünlü güreş şampiyonumuz Celal Atik'le evlenecektir, Muhtar Hasan'ın Kızı Ayşe olmuşlardı. Ve daha pek çok sanatçı arkadaşımız...

Makro Paşa'*nın gölgesi İzmir'e de düştü*

— *Sizin rolünüzden söz etmiyorsunuz?..*
— *Paydos*'ta benim rolüm, İstanbul'da Reşit Gürzap'ın oynadığı köylü İbrahim'di. Öbür köylü Ömer'i sevimli pehlivan Hasan Mutaf oynuyordu. Hasan'la abartılı bir oyun tutturmuştuk. Daha doğrusu Ömer'le İbrahim'in aralarındaki diyalogdan çıkardığımız anlam bizi abartılı bir oyuna sürüklemişti. Bu abartı oyunun genel çizgisine pek ters düşmemişti, hatta bayağı da beğenilmişti seyirci tarafından. Muallim'in evine yeni eşyaları yerleştirirken, "İndir indir, galdır galdır galdır, goy goy, evir evir, çevir çevir" gibi birbirimize söylediğimiz uyarıcı emirleri şimdi de duyuyor gibiyim.

Kendi rolümü neden sona bıraktığıma gelince, mutlaka bir bağlantısı vardır değil mi?..

Biz *Paydos* provalarını sürdürürken, İzmir'in *ANADOLU* gazetesinin birinci sayfasında şöyle bir haber çıkar: "Sabahattin Ali'yi ölümünden önce en son gören Mücap Ofluoğlu'dur. Sabahattin Ali'nin cebinden çıkan evrak arasında, Mücap Ofluoğlu'nun İstanbul'da toplanan Uluslararası Ekonomi Semineri'ne katılması için, Sabahattin Ali'ye imzalayıp verdiği belge bulunmuştur..." Bu yazıyı tiyatrodan kim okumuşsa, hemen Dilligil'e yetiştirmiş. Avni de haklı olarak bir telaş. Bana, "Aman Mücap, gazeteye git, durumu ve kendini temize çıkar, yoksa hiçbirimiz için sonu hayırlı olmaz" dedi. Henüz Halk Partisi iktidarda. Demokrat Parti muhalefette duman attırıyor. Belediye başkanı Halk Partili,

ben de Belediye Tiyatrosu aktörüyüm. Her şey ters. Koştum gazeteye ve durumu anlattım. "*Marko Paşa* Yazı İşleri Müdürü olduğum günlerde Sabahattin Ali'ye böyle bir belge vermiştim. Ama, ben *Marko Paşa*'dan çoktan ayrıldım ve gerçek işim olan tiyatroya döndüm. Sabahattin Ali'yi son gören de ben değilim." Bu açıklamam aynen birinci sayfada yayımlandı. Böylece dedikoduların ve kuşkuların önüne geçmiş olduk.

— *Tiyatro dışında nasıl geçiyordu zaman İzmir'de?*
— Tiyatronun dışında da iyi dostluklarım oldu İzmir'de. Önce o yıllardan aklımda kalan İzmir'i kısaca bir dolaşalım. Konak Meydanı, saatli kulenin çevresinde dönüp dolaşan tramvayları, atlı arabalarıyla çok şirin bir meydandı. Bakımlıydı da. Şimdi tarihe karışmış olan ünlü Sarıkışla yorgun ama ayaktaydı hala. Karşıyaka'dan atlı tramvaylar kalkmıştı. Konak'tan Güzelyalı'ya uzanan tramvay, bir bakıma canlılık kaynağıydı İzmir'in.

Benim öğrenip, genelde takıldığım yer, Konak'taki Ankara Palas Oteli'nin altındaki pastaneydi. Emekliler, gazeteciler, genç yazarlar ve bazı tiyatrocuların buluştuğu yerdi bu pastane. Akşamüzerleri toplanılır, günün siyasi olayları, demokrasinin nasıl geleceği ve neler getireceği tartışılır, sonra da evli olanlar evlerinin, bekarlar da meyhanenin yolunu tutarlardı.

Bir gün pastanenin önünde ağaçlardan birinin dalında asılı zerzavat dolu bir file görmüştüm. İçeriye girince, garsona, "Kimin bu file" diye sorduğumda, "Cevat Şakir Bey'in" yanıtını almıştım. Yine bir başka akşamüstü, bas bariton sesiyle, meşhur "Merhaba"sını patlatarak girmişti pastaneye. O akşam da içinde canlı bir horoz olan filesi asılıydı ağaçta. Bir ara horoz bir-iki silkinip kaçmaz mı fileden. Biri, "Aman Cevat Bey, koşun horozunuz kaçıyor" der demez Cevat Hoca, denizciliğinin de verdiği çeviklikle fırlamıştı pastaneden. Koskoca Halikarnas Balıkçısı Cevat Şakir bu! "Ben denizde balık, karada horoz kaçırmam! Fi-

leden horoz nasıl kaçar" dediğinde hepimiz horozu yakalamak için takılmıştık Balıkçı'nın peşine. Horoz Sarıkışla'ya doğru seyirttiğinde, "Vay kerata, askere gidiyor galiba, bakaya mıdır, nedir" diye bağırması gerçekten görülmeye değerdi.

Nasıl tanıştık, kim tanıştırdı anımsamıyorum ama, iki yıla yakın çok yakın dostlukla yaşadık. Paramız varsa baş başa ikimiz, yoksa bir paralı dost bulup kalabalıklar eşliğinde içtik, konuştuk, dertleştik.

İzmir'de tanıdığım bir diğer renkli yazar Naci Sadullah Daniş olmuştu. İkisi, Balıkçı'yla, İzmir'i paylaşmışlardı sanki. Biri konuştuğunda diğeri sesini pek yükseltmez, Naci oturdu mu kalkmaz, Balıkçı ise kalktı mı oturmazdı. Hareket ve durağan bir aradaydı kısaca. Naci Sadullah, memleket sorunlarına, devrim yolunda savaşçı ve duygusaldı. Çok kolay yazar, en çapraşık sorunları ustaca nüktelerle süsleyerek okuruna sunardı. Cevat Şakir de, Naci Sadullah da yakışıklı adamlardı. Girdikleri yerde hemen göze çarpar, konuşmalarıyla da bütün çevrenin dikkatini çekerlerdi. Yalnızca, Cevat Şakir daha Batılıydı; Naci Sadullah ise tam bir yerliydi. Cevat Şakir daha çok "Anadolu uygarlığı" diye başlar söze ve öyle bitirir, Naci ise, Atatürkçülüğü ve devletçi görüşü tavizsiz savunurdu. Gazetecilikteki ününü 1930'larda yaptığı röportajlarla sağlamıştı. Duygusallığı kadar gerektiğinde nasıl sertleştiğinin iyi bir örneğidir: Trafiğin iyice yoğun olduğu yağmurlu bir akşamüstü, Naci ile Konak'ta tramvay bekliyoruz. Karşıdan Belediye Meclisi üyelerinden biri göründü, bize doğru geliyor. Adam iyice yaklaşınca Naci, "İki saattir bekliyoruz, tramvaylarımız nerede, sattınız mı" diye yüksek sesle çıkışmaz mı adama?.. Adam neredeyse Naci'nin üzerine atlayıp, gırtlağına sarılacaktı. Neyse atlattık.

İzmir'de tanıyıp, yakınlığını, dostluğunu gördüğüm insanların başında Faiz Turan gelir. Edebiyat ve tiyatro sevgisi ile donanmış aydın bir avukat dostumdu Faiz. Sabahattin Batur'la, Sevgi Sanlı'yla, Necati Cumalı'yla ve Samiin Kocagöz'le de İzmir'de tanışıp arkadaş oldum.

Cevat Şakir'in ünlü "merhaba"sı

— Cevat Şakir'i anmışken, uzun yıllar entelektüel ve sanat çevrelerinde çok konuşulan bir öykünüz vardır. Onu bir kez daha anlatır mısınız?

— *Macbeth*'teki olay değil mi?.. Hoş bir anıdır. Bir akşamüstü, Ankara Palas'ın pastanesinde oturuyoruz. Elinde zerzavat filesiyle, Halikarnas Balıkçısı Cevat Şakir Bey üstadımız "Merhaba" diyerek girdi pastaneye. "Merhaba, merhaba, merhaba" diyerek biz de karşıladık. Saat altı suları. Kimimiz çay, kimimiz kahve içiyor, pasta yiyor, memleket meseleleri üzerine söyleşiyoruz. Üstat öyle çay kahve içmezdi, o saatler onun içki saatleridir. Zerzavat filesini pastanenin şefine teslim edip, o da Kemal Bekir'in ağabeyiydi, aklımda yanlış kalmadıysa, masamıza oturdu, "Yahu, Oflu, şu *Macbeth*'i ne hale sokuyorsunuz bir göreyim" dedi. "Üstat işin yoksa, gel bu akşam seyret" dedim.

"Olur ama, önce biraz şarap içelim, ne dersin" deyince, "Sen iç, ben seni beklerim" diye yanıtladım. Oyundan önce içki içmemeye dikkat ederdim. Mesleğine saygılı tiyatrocuların çoğu böyledir. Oyundan önce içen aktörler de vardır, ama iyi bir alışkanlık değildir.

Balıkçı'yla kalktık pastaneden, Birinci Beyler Sokağı'nda bulunan şarapçıya gittik. Balıkçı bir-iki bardağı hemen içti. Hadi itiraf ediyorum, tutamadım kendimi, Balıkçı'nın havasından olsa gerek iki bardak da ben içtim. İki saat kadar kaldık şarapçıda. Bol bol Bodrum'u anlattı. Kürekle ve yelkenle nasıl balığa çıktıklarını anlattı uzun uzun.

"Sabah olmaz mıydı, o güzelim turkuaz renginde başlayıp, mavilere, lacivertlere uzanan deniz, kız gibi, dipdiri; kıyamazsın kirletmeye; haydi derdim, doğru kıyıya, aptesimizi karada yapardık."

Balıkçı kendinden geçmiş anlatırken, o sırada şarapçıya giren ve Balıkçı'nın son söylediklerini duyan aktör Şevki Artun, "Ben ederim o denizin içine" demez mi?.. Balıkçı'yı kızdırmak istiyordu, başardı da. Keyfi kaçtı Hoca'nın, "Hadi gi-

delim Oflu" dedi. Şevki de yanımızda hep birlikte çıktık şarapçıdan, hiç konuşmadan tiyatroya yürüdük.

En ön sırada, önemli konuklar için ayrılan yerlerden birini kapattırıp gişede, numarasını verdim Balıkçı'ya. "Oyundan sonra fuayede buluşuruz" deyip hazırlanmak için ayrıldım yanından. Oyuna yarım saat vardı. Avni Dilligil'e Balıkçı'nın tiyatroya geldiğini, oyunu izleyeceğini söyleyince çok memnun oldu. Arkadaşlar da, Shakespeare'i çok iyi bilen birinin oyunu izleyeceğini duyunca adeta heyecanlanmışlardı. İlk sahne cadılar sahnesi; ikinci sahne, bir ordugah; Kral Duncan (Muharrem Gürses), Malcolm (ben), kardeşim Donalbain (kimdi unuttum), soylu beylerden Lenox (galiba Hasan Mutaf) ve hizmetkarlar giriyoruz sahneye, yani karargaha ve yaralı bir askerle karşılaşıyoruz.

Kral Duncan – Kan içindeki bu adam kim? Haline bakılırsa isyan hakkında en yeni haberleri verebilecek gibi gözüküyor.

Malcolm – Esir düşmeyeyim diye mert bir asker gibi çarpışan çavuş bu. Merhaba yiğit arkadaş!

En önde oturan Balıkçı, ayağa fırlayıp:

"MERHABA" diye bağırmaz mı?..

Artık gerisini düşünün. Salonda sesli gülüşmeler, biz sahnede gülmemek için kendimizi zor tutuyoruz; daha sözüm var ama, gülmemek için konuşamıyorum. Ne kadar geçti bilmiyorum, can havliyle, "Sen bıraktığın sırada, dövüş nasıl gidiyordu, anlat krala" deyip lafımı bitirdim ve arkamı dönüp durdum. O sırada gözüm ön sıraya takıldı; Balıkçı elleriyle yüzünü kapamış oturuyordu. Oyun o "Merhaba"lı sahnenin sonrasında oldukça eğlenceli geçti. Tragedya, Balıkçı'nın sevimli "Merhaba"sıyla oldukça gevşek oynandı, sinirler bozulmuştu bir kere. Oyun sonrası buluştuğumuzda, fuayede Balıkçı'yı üzgün buldum. Avni'den de özür diledi. Başına geleni şöyle anlatıyordu:

"Oldukça içmişim, salon sıcak, oturunca bittabii sızmışız; e şimdi gel de uyuma, yahu, kestirmişiz baya; e derken bir 'Merhaba' duymaz mıyız, biz de kalktık ayağa efendim, patlattık 'Merhaba'yı, berbat ettik bir çuval inciri."

Çenesini, yanaklarını buruşturarak gülüyor. "Ama, *Macbeth*'i kıvırmışsınız, yaşayın, tebrikler."

Bu olaya aylarca, yıllarca güldük, hala da gülüyoruz.

"Abi, tıraşı kes, otobüs kaçıyor"

— İzmir Tiyatrosu'ndan devam edelim yine?..

— Devam etmeden bir *Macbeth* anım daha var, onu da anlatayım: İzmir Şehir Tiyatrosu'nda her yer iki yüz kuruştu. Halk geceleri yüz kuruş olur ve tamamen dolardı. Eski bir sergi pavyonu olan ahşap bina dört yüz kişi alıyordu. Tiyatronun tümden dolduğu, dışarıda korkunç bir yağmurun yağdığı böyle bir halk gecesiydi. Şehir Bandosu'nun sahne müziği ile ruhları gıdalandırarak ve Shakespeare'e olan saygımızı Orhan Burian'ın Türkçesiyle şahlandırarak *Macbeth* tragedyasını sunuyorduk. Oyunun sonuna geldik, bendeniz Malcolm, kral babam Duncan'ın yerine kral oluyorum. Sözüm ona, kale gibi bir yerden İskoçyalıları bir söylevle taç giyme törenine çağıracağım. Duncan'ı öldüren Macbeth'i de, kralın yakını Macduff öldürmüş, kafasını bir kazığa geçirmiş elinde tutuyor; herkes sırtına bir pelerin almış, İskoçya halkı olarak sahnede. Borular, trampetler çalıyor ve "Selam İskoçya Kralı" sesleri yükseliyor sahnenin her yerinden. Bu sırada dışarıda da yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor.

Ben söylevime başlıyorum:

"Çok vakit geçirmeden her birinizin sevgisiyle hesaplaşıp, sizlerle ödeşeceğiz. Beylerim ve yakınlarım bundan sonra kontsunuz! Bu şerefli adı İskoçya'da ilk alan beyler. Bu devirde, yeniden başlanacak neler varsa - şüpheci istibdadın" dedim, salonun arkasından nezle görmemiş bir ses yükseldi:

"ABİ TIRAŞI KES, OTOBÜS KAÇIYOOOOR!"

Daha tiradım bitmemiş, söyleyecek üç-beş satırım var, ama gel de konuş. Salonda hafiften başlayan gülüşmeler giderek büyüdü. Ben ne yapsam, sözümü nasıl bitirsem diye düşünürken, sahnede diz çökmüş beni dinleyen kalabalığın içinden Salih Tozan ayağa kalkıp önce bana, "Mirim bir dakika," dedi ve arkasını dönüp, sesin geldiği yere doğru seslendi:

"Gözüm ayıp, ayıp, biz burada sanat yapıyoruz, ne çıkar, öbür otobüsle gitsen kıyamet mi kopar?"

Sonra gene bana: "Mirim devam et sen" diye komut verince ortalık iyice karıştı. Salonda seyirci, sahnede oyuncular kahkahalarını nasıl tutacaklarını bilemiyorlardı. Artık tiradı bitireceğim diye beklemenin gereği yoktu, ama gene de ne yapsam, ne etsem de şu felaketten kurtulsam, diyorum içimden. Bütün bunlar beş-on saniyenin içinde oluyor. Yanımda duran Rosse Beyi Şevki Artun'a döndüm. Şevki, "Buyrun gidelim" dedi. Kaçar gibi çıktık sahneden.

Sahneden kaçmaktan başka yapacağımız bir iş kalmamıştı. Oyun benim tiradımla bitiyordu ama, tiradı nasıl bitirebilirdim? Biz çıktıktan sonra perde kapandı. Oyuncu arkadaşlar yerlere serilmişler, tepinircesine gülüyorlar... Salih Tozan, yaptığı işin yardım anlamında olduğunu savunmaya çalışarak, "Yapmayın canım, ne gülüyorsunuz" diyor ama, kendi de gülüyordu. Avni Bey'in yüzü morarmıştı adeta. Salih bana sokulup, "Mücapcığım, seni kurtarmak için herife bağırdım, affedersin" diye özür dilemeye çalışırken gerçekten görülecek gibiydi.

Biz nerede kalmıştık?..

Ağlaya, sızlaya döndüm İzmir'e

— Paydos*'ta.*

— *Paydos* üç ay kadar kaldı sahnede. Çok beğenildi ve alkışlandı. Hatta Cevat Fehmi, oyunun anısına hepimize ayrı ayrı imzalı *Paydos* kitabı armağan etti. Nisan sonunda, İstanbul Şehir Tiyatrosu Komedi Sahnesi, turne için tam kadro İzmir'e geldi. Elhamra Sineması'nda sunacakları oyunlardan biri Cevat Fehmi Başkut'un *Küçük Şehir* komedisiydi. Bu oyunda bulunan birkaç rol için İzmir Şehir Tiyatrosu'ndan oyuncu yardımı istediler ve üç kişi seçtiler. Bunlardan biri bendim. Diğerleri de galiba Salih ve Cahit olmuştu.

Ben yeni bir İzmirli olarak hep İstanbul Şehir Tiyatrosu sanatçıları ile birlikte oluyor, onların isteklerini, dileklerini

yerine getirebilmek için koşturup duruyordum. Bu arada *Küçük Şehir*'i İzmirli sanatçılarla birlikte provaya koydular. Başta, Vasfi Rıza Bey, Bedia Muvahhit, Şaziye Moral olmak üzere tüm kadro katılıyordu bu oyuna. İki gece, bir matine oynadı *Küçük Şehir* Elhamra'da. Bir yıl aradan sonra, ünlü ustaların yanında yeniden sahneye çıkmanın mutluluğu içindeydim. Bir ara, Bedia Hanım, Vasfi Bey'e, "Vasfi, Mücap'ı İstanbul'a alalım, çocuk buralarda evinden uzak yaşıyor, yazık" deyince Vasfi üstat da, "Haa, tabii, neden olmasın, düşünelim" diye tam da üstatça bir ilgi göstermişti.

Daha sonra, sezon sonu geldiğinde de 1949 yılı fuarında Açıkhava Tiyatrosu'nda sergilenecek oyunların provasına başladık. Ha, provalar öncesi ben bir daha kapağı attım İstanbul'a. Lambo'da Orhan Veli'nin çevresinde Metin Eloğlu, Selahattin Hilav, Halim Şefik ve diğer dostlarla birlikte söyleşip, dertleştik. Dublaj stüdyolarına uğradım. Hatta bir-

Tiyatro yoksa sinemaya devam. Safa Önal'ın ilk senaryosu, Orhan Arıburnu'nun yönetiminde Kanlı Para*'dan bir plan. (Soldan) Kadri Ögelman, Mücap Ofluoğlu, Orhan Arıburnu, Nedret Güvenç ve Tevhit Bilge...*

iki dublaj yaparak para bile kazandım. Sami Ayanoğlu, o günlerde Şişli'deki Halil Kamil stüdyolarında çalışıyordu ve Halil Kamil adına bir filme başlamıştı. Beni görünce pek sevindi. "Seni buralarda tutamadık, ağabeyliğimizi gösteremedik" gibi gönül alıcı sözlerle, sevgisini, dostluğunu bir kez daha gösterdi. Çevirmekte olduğu filmde bir de rol verdi bana. Takma bıyıklarım ve köylü elbiselerimle, elimde çapa, ona buna öğütler verdiğim bir roldü. Neyse iki hafta kadar dolu dolu yaşadım İstanbul'u, sonra da ağlaya, sızlaya döndüm İzmir'e.

— *Ağlaya, sızlaya ama, yine de dönüyorsunuz?..*
— İzmir Şehir Tiyatrosu'nun kadrolu sanatçısıyım. Oyunlarda iyi rollerde oynuyorum. Burada da tiyatro ve edebiyat çevresinden dostlar edinmişim. İstanbul gözümde tütse de, şimdilik İzmir'de kalmam en doğrusu. Yaz mevsimi çok yorucu ve yüklü geçti. Ahmet Kutsi Tecer'in *Köşebaşı*'sı, Terentius'un, Euripides'in birer oyunu, çeviri çağdaş bir güldürü, *Köroğlu* ve *Küçük Şehir* yaz oyunlarında çok yorulduk ve iyi de ilgi gördük. Eylül ayında Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi geldi İzmir'e. Açıkhava Tiyatrosu'nda, *Köşebaşı*, *On İkinci Gece* ve Pirandello'nun *Size Nasıl Geliyorsa Öyledir* oyunlarını sergilediler ve yoğun ilgi gördüler. İzmir Belediyesi oyuncuları olarak biz de pek beğenmiştik Ankaralı Devlet Tiyatrosu sanatçılarını. İzmir'de kaldıkları sürece onlarla tanışıp ahbap olduk ve ahbap kaldık. Her şey iyi hoştu ama, anlayamadığım, bu değerli oyuncuların kendi dünyalarının dışında olanlara pek ilgi göstermeyişleri olmuştu. Alman tiyatrosuna, Carl Ebert'e ödünsüz hayran, kendi yaptıklarının yüzde yüz doğruluğuna inanan tutumlarıyla tutuculuklarını gizlemiyorlardı. Açık yürekliliklerine evet de, kendi dışlarında olup bitenlere bu denli boşvermişliklerine anlam verememiştim. Tiyatroda başarılı olmaları, belki de onları haklı kılıyordur kim bilir?..

Haklı kılıyordur diyorum ama, hadi yeri gelmişken eleştirimi de yapayım. Ankara Devlet Tiyatrosu sanatçıları vodvil

oynayamazlar. Haldun Taner'in deyişiyle, vodvil zerafet ister, incelik ister. Bir de o günlerin yıllar sonrasından bir örnek vereyim. Benim kendi adıma tiyatro kurduğumda oynadımız *Kaktüs Çiçeği*'ni sahneye koymuşlar; Altan Erbulak'ın deyişiyle dram gibi oynamışlar. Bir sohbet sırasında Cüneyt Gökçer'e bunu aktardığımda, "Ama biz çok güldük" diye yanıtlamıştı. Aynı söyleşiden aklımda kalan, "Fransa'da şarap içilir, tiyatro Almanya'dadır" deyişidir.

— İstanbul Şehir Tiyatrosu geliyor, Ankara Devlet Tiyatrosu geliyor... İzmir Şehir Tiyatrosu, hiç olmazsa çevre illerine turne düzenlemiyor mu?

— Ooo, turnesiz tiyatro olur mu?.. 1949 eylül ayının ortasıydı yanılmıyorsam. İzmir çevresinden başlayıp, Konya'yı da içine alan, Adana ve Mersin'e kadar uzanan uzun bir turneye çıktık. Aylardan da Ramazan.

Arif Dino'nun Yaşar Kemal'e katkısı

— "Ramazan"ı özellikle vurguluyorsunuz?..

— İzmir'in yakın ilçelerinden, Balıkesir'den geçip oyunlar sergileyerek Konya'ya kadar geldik. Ben turne boyunca çoğunlukla Salih Tozan'la birlikte oluyordum. Otellerde aynı odayı paylaşıyor, yemeklere aynı lokantaya gidiyorduk. Salih'in neşeli dünyası, turne yorgunluğunu unutturuyordu. Okumayı da çok seviyordu. Oynamayı düşündüğümüz kimi klasik oyunları bile okur, birlikte yorumlardık. Şimdi, Salih'in ardından bir eleştri olacak ama, İstanbul'a gelip sinema ve amacı yalnızca eğlence olan tiyatro dünyasına girdikten sonra, alkole hız verip, okumayı bir kenara kaldırmıştı. Ama, ölünceye kadar yetenekleriyle bir halk sanatçısı kimliğini de korudu. Her yönüyle Salih, anılarımda gülen gözleriyle yaşıyor. Bir şiirimde, "Hep göz göze durmuşuz / Renkleri karışmış gözlerimizin" demiştim. Gözlerimizin aynı renk oluşundan herhalde, bu dizeleri çok sever, bir meyhanede karşılıklı içiyorsak eğer mutlaka yinelerdi. Konya'da kalmıştık değil mi?..

Gene Salih'le birlikte, öğle yemeği yemek için bir lokantaya gitmiştik. Aylardan Ramazan demiştim değil mi, lokanta bomboş. Yemeklerimizi yedikten sonra birer sigara yakacak olduk, lokantanın sahibi yanımıza gelip, "Sigara içmeseniz iyi olur, hele sigarayla sokağa çıkmayın, hiç iyi karşılanmaz" dedi. Salih uysal adamdı, yaktığı sigarasını hemen söndürdü. Ben oralı olmadım, üstüne laiklikten, Cumhuriyet'ten, sanatçılığımızdan söz açarak lokantacıya küçük bir söylev de çektim. Pek tiryakisi olmadığım halde sigara dudaklarımda çıktım dışarıya. Salih, "Mücap başımıza bir iş gelmesin, at şunu elinden" dediyse de, bir süre tüttürmeyi sürdürdüm, daha sonra da attım. Bu arada, birkaç kişinin yan yan bakışlarına muhatap olmuştum ama, bir sataşan da olmadı.

— *Konya'dan sonra?..*

— Konya'dan Adana'ya indik. Adana hem daha sıcak, hem daha tiyatroseverdi. Adana'da eski yeni bir-iki dostla birlikte olmak, acılı sıcak söyleşmek, şiirler okumak, edebiyattan söz açmak, tiyatro üzerine dertleşmek, iki hafta süren turne yorgunluğunu yok etti gitti.

Adana'da Arif Dino'yu tanımak, Orhan Kemal'le dost olmak keyfine eriştim. Arif Dino bana Cevat Şakir'i anımsatmıştı. Zaten ikisi de paşa soyundan geliyorlardı. Dino, Abidin Paşa, Balıkçı ise Şakir Paşa kökünden geliyorlardı. Arif de Cevat Şakir gibi kalıplı bir adamdı. Küçük, yumuşak taşları çakısıyla yontarak şekillendirir ve değerli armağanlar çıkarırdı dostlarına. Üç-dört dizelik paradoks şiirler yazardı. Yaşar Kemal'in büyük bir yazar olmasında önemli katkısı olmuştur ve bunu Yaşar Kemal gerektiğinde rahatlıkla dile getirir... "Beni *Cumhuriyet*'e götürüp Nadir Nadi Bey'e, Doğan Nadi'ye tanıtan Arif Dino'dur" der. Kardeşi Abidin Dino'nun ne denli ünlü bir ressam olduğunu düşünüp, Arif'in neden kalıcı bir şeyler bırakmadığına hala şaşırırım.

Orhan Kemal'i de Adana'da tanıdım. *Baba Evi* Varlık Yayınları'nda daha yeni yayımlanmıştı. İstanbul'a temelli gel-

mek için hazırlık içerisindeydi. 34 yaşında, ince, sevecen ve açıkgönüllü bir amatördü henüz. Hafif külhanbeyi, külyutmaz hali ve alaycı, tatlı dilli, gözlemci yanı ile çok dikkatimi çekmişti. Tanıştığımızda *Avare Yıllar*'ı yazıyordu. Orhan'la dostluğumuz İstanbul'da da uzun yıllar sürecekti. Herhalde tekrar konuşacağız Orhan Kemal'i.

Salmede gözü dönmüş bir amatör

— *"Adana daha tiyatroseverdi" demiştiniz?..*
— Hoş bir öyküyle yanıtlayayım bu soruyu: Oyunlarımızı Adana Halkevi'nde sergiliyorduk. Sıra Cevat Fehmi Başkut'un *Küçük Şehir* komedisine gelmişti. Oyunda, kaymakamın odacısı rolü ve bir rol için daha oyuncu gereksinimi oldu. Avni Dilligil, "Mücap, Halkevi Tiyatro Kolu oyuncularıyla konuşup bir öneride bulunur musun" demişti. Ben de sordum, soruşturdum, tiyatro heveslisi gençlerin, akşamüzerleri Halkevi'nin yanındaki çay bahçesinde toplandıklarını öğrendim.

Hemen o akşamüzeri Hayri Esen'le, çay bahçesinde gençleri bulduk. Üç-beş kişi oturmuş söyleşiyorlardı. İçlerinden biri, ayağının tekini altına çekmiş, ceketi omuzlarında, kasketini geriye atmış fokur fokur nargile içiyordu. Nargile içene, "Merhaba" dedik, yerden bir temenna ile aldık "Merhaba"sını, oturduk yanlarına.

Kendimizi tanıtıp, "Arkadaşlar, *Küçük Şehir*'i sergileyeceğiz. İki rol açık, biri kaymakamın odacısı, öbürü de şu, sizlerden iki arkadaş rica edecektik" dedim.

Nargile içen hafifçe doğrulup, "Hey, ya ağam, rica da ne ki, emret" deyince, "Siz oynar mısınız" diye sordum. Bu kez daha da doğruldu, kasketini düzeltti, bıyıklarını sıvazladı, sağ elindeki marpuçu bana doğru uzatarak, "Allahına gader oynarım ağam" demez mi?.. Hayri ile gülmemek için zor tuttuk kendimizi. Bu, Allahına gader oynayacak olan delikanlı meğer Adana'nın en komik amatör aktörüymüş, ister istemez bu amatörü aldık aramıza.

Oyunun ilk gecesi ise, bu Adana'nın en komik ünlüsünden çektiklerimiz ile unutulmazlar arasına girdi. Nargile tiryakisi komik çocuğun arkadaşları balkona toplanmışlar, futbol maçı izlermiş gibi arkadaşlarını, "Haydi dayan Ali, göster kendini" diye bağırarak yüreklendiriyorlar, Ali de ver yansın ediyor sahnede; bir abartı, bir bağırtı durdurabilene aşk olsun. Baktık olacak gibi değil, Salih Tozan'la oğlanı karga tulumba edip zorla attık dışarı.

Bu kez balkondan, "Yuu, oha, çıkma Ali" bağrışmaları yükselmeye başladı. Ali de taraftarlarından aldığı güçle, bir daha dalmak istedi sahneye, biz önüne geçtik, Salih dayanamayıp, "Evladım, gözüüüüm, lafın bitti; yapma, etme, bırak yakamızı, çık dışarı" diye bağırıp, gözü dönmüş amatörün üzerine yürüyünce, oyun oyunluktan çıkıp mahalle kavgasına dönüşüyordu az daha. Neyse ki, salondan gelen kahkahalar arasında, güç de olsa oyunu kazasız belasız sürdürüp, bitirmeyi başardık.

Ekimin ortalarında döndük turneden. Bu arada, Avni üstat, Necati Cumah'ya bir oyun yazmasını önermiş, hatta, "Mutlaka yazmalısın" diye zorlayarak, özendirmiş de. İyi de etmiş. Necati de oturmuş, yanılmıyorsam ilk oyunu olan *Boş Beşik*'i yazmış bitirmiş. Böylece 1949-50 sezonunun ilk oyunu *Boş Beşik* oldu.

Dilligil'in çalışkan öğrencisi Nedret Güvenç

— Artık İzmir'de kalmaya iyiden iyiye kararlısınız anlaşılan?..

— Kararlı gibiyim de, galiba dönmek için de bir fırsat arıyormuşum. *Boş Beşik*'in rol dağılımı yapıldı, provalar başladı. Başrol, Dilligil'in sadık, çalışkan, yetenekli, genç ve güzel öğrencisi Nedret Güvenç'teydi. Bunu bilhassa söylüyorum; Nedret Güvenç'in, daha sonra bir süre sinemada, uzun yıllar da tiyatroda dramatik yeteneği ile ünlüler arasında yerini koruması, tiyatroya ve Avni üstada çok bağlanmış kişiliğinde

gizlidir. Hatta bana kalırsa, Dilligil'in, Nedret'ten daha bilinçli, daha çalışkan, yönetmenliğine böylesine inanmış bir öğrencisi olmamıştır. Ben de önemli rollerden birini oynuyorum. Yunan klasiklerindeki habercilere benzer bir rol.

Boş Beşik'in provalarında Avni Hoca yeni bir yöntem uygulamaya başladı. Bu çalışma yöntemi ABD'nin Yale Üniversitesi Tiyatro Bölümü'nde uygulanıyormuş. İzmir Kız Lisesi Müdüresi Vedide Baha Pars Hanım'la olan yakın dostluğundan yararlanarak, Yale Üniversitesi'nin çalışmalarını, Vedide Hanım'a çevirtiyor ve notlarla gelip tiyatroda bizlere uygulatmak istiyordu. Bu tür çalışmalar, yenilikleri bulup ortaya çıkarmalar, durağanlıktan yeniliklere açılmak mutlaka her çağdaş sanatçının görevidir. Hatta konservatuvar öğrenimi görmemiş oyuncular için bir fırsattır. Fırsattır da, Yale Üniversitesi'nin öğretilerini, profesyonel bir tiyatroda, hele kısıtlı çalışma saatleri içinde uygulamak güç iştir. Rolünü ezberleyip yorumunu ortaya koyan bir oyuncu, bir an önce halkın karşısına çıkmayı arzular. Neyse bu yorumuma karşın, biz hepiniz bu yenilikten yanaydık.

Avni üstat sahneyi parçalara ayırdı. Ön, orta arka; ön sağ, ön sol; orta sağ, orta sol; arka sağ, arka sol. Sahneye giren oyuncuya soruyordu:

"Nereden geliyorsun?"

Oyuncu yanıtlıyordu. Örneğin, "Arka soldan..."

Buna bir soru daha ekleniyordu: "Durumun nasıl?"

Oyuncu yanıt veriyordu: "Fas", "Profil" ya da "Truvakar" diyordu.

Nasıl duruyorsa, duruşuna göre. Ondan sonra başlıyordu rolünü oynamaya. Avni üstadımız da, memnun ve keyifli izliyordu oyuncuyu. Bana biraz abes gelmeye başlamıştı profesyonel bir sahnede. Örneğin, biri, bir gün "truvakar" diyemedi, bulamadığı sözcüğü, Türkçe "üç çeyrek" deyiverdi. Hiç de fena olmadı hani.

Bu gidiş provaların, daha doğrusu benim keyfimi kaçırmaya başlamıştı. Giderek İzmir'den de sıkılmaya başlamıştım. Otel odalarında kalmak oldukça zor geliyordu artık. Ne

yapsam etsem de istifa edip İstanbul'a kavuşsam diyerek ciddi ciddi düşünmeye başlamıştım. Bir sabah, bu düşüncelerle ve can sıkıntısı içinde gelmişim provaya. Soluk alamadan, "Sıran geldi," dediler, girdim sahneye:

Avni üstat – Nereden geliyorsun?

Ben – Otelden.

Yanıtımı duymamış gibi,

Avni üstat – Durumun nasıl?

Ben – Aman sorma ağabey, berbat.

Ben bunu der demez, başta kendi olmak üzere, provayı izleyen tüm arkadaşlar koyuverdi makarayı. Bu sözler hiç istemeden çıkmıştı ağzımdan, belki de bu yeni prova sistemine bir tepkiydi. Gülüşmeler iyice artıp kahkahaya dönüşünce de, Avni Usta sinirler yatışsın diye yarım saat ara verdi provaya.

— *Yol göründü galiba?*

— İzmir şehrinde, İzmir Şehir Tiyatrosu'nda sıcak, sevimli ve dost insanlar tanımıştım. Tiyatro deneyimimi artırıp, memlekette yeni yöreler görmüştüm, önemli kişilerle tanışmıştım. Bunlar az şey değildi benim için. Ama gene de ben artık İstanbul'a dönmeliydim. Elime net yüz on lira geçiyordu. Doğrusu bekar yaşantıma bu para da pek yetmiyordu. Oyuncu ahlakı gereği, *Boş Beşik* başlamadan istifa etmeliydim. Oyun başladıktan sonra çekip gitmek olmazdı.

Bir akşamüstü Ankara Palas'ın pastanesinde Avni Ağabey'e açtım İstanbul'a dönmek istediğimi. Bir bakıma arkadaştık. On iki yaş büyüktü benden. Herkese açılmadığı konularda oturur konuşur, dertleşirdik. Ciddi olarak üzüldü dönme kararıma.

Yuvaya dönüş

— *Nasıl ayrıldınız?*

— Avni üstat çok üzüldü dedim ya, "Gitme Mücap, bu yumuşak havayı bırakıp İstanbul'un hırçın havasına gitme" diyerek, hatta, "Gidersen benim gibi güzeli nerede bulursun"

gibi kendisiyle ilgili espriler yaparak beni vazgeçirmek için çabalasa da kararım kesindi ve istifa ettim.

Güzel ve ılık bir ekim günü vapura binip ayrıldım İzmir'den. İyi bir raslantı, tatilden dönen İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun ünlü ve güzel sanatçılarından Nevin Akkaya da aynı vapurdaydı. Mehtaplı, şahane bir geceydi. Nevin Akkaya ile güvertede geç saatlere kadar söyleştik. Ona yeni yazdığım bir-iki şiiri okudum. En çok da "İzmir'in İçinde" adlı şiirimi sevdi. Ben yine İzmir'e gidişim gibi güverte yolcusuydum. Nevin genç ve güzel bir kadın, bir hanımefendidir, "Gel benim kamaramda yat diyeceğim ama, bir gören olursa ne der" dediğinde, "Ben güvertede yolculuk etmeye alışığım, seni rahatsız etmeyeyim" diye yanıtladım. Ve sonra, yine açık havada, yeni düşlere sarılarak, bir şezlonga uzanıp İstanbul'a doğru sürdürdüm yolculuğumu.

— *İstanbul size arzuladığınız bir "Hoş geldin" çekti mi?*
— Bu biraz tartışılır. Önce, İstanbul'da ne umuyordum, onu konuşalım. İstanbul'a gelirken düşüncem, dublaj yaparak, filmlerde rol bulmaya çalışarak üç-beş kuruş para kazanmak, bir yandan da, Şehir Tiyatrosu'na dönebilmenin yollarını araştırmaktı.

Şimdi biraz da o günlerde İstanbul'da bizim çevrenin durumunu bir gözden geçirelim: Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi 1949-50 tiyatro mevsimine Devlet Tiyatrosu olarak giriyor, Genel Müdürlüğe de Muhsin Ertuğrul hocamız getiriliyordu. Muhsin Bey'in Ankara'ya gitmesi üzerine, İstanbul Şehir Tiyatrosu Genel Sanat Yönetmenliği'ne önce Behzat Butak, sonra bir süre Mahmut Moralı, sonra da Avusturyalı Max Meinecke getirilecekti. Müdürlüğe de Orhan Hançerlioğlu.

Yine o günlerde İstanbul'da Şehir Tiyatrosu'nun dışında iki özel müzikal tiyatro bulunuyordu. Biri eski Ses Opereti, diğeri de, sonradan gazinoya dönüşecek olan Maksim salonunda, uzun Anadolu turnesinden dönen Muammer Karaca'nın topluluğu "Karaca Tiyatrosu." Daha önce ayrılan,

Raşit Rıza Bey ile Halide Pişkin Hanım henüz Şehir Tiyatrosu'na geri dönmemişlerdi. Bir yenilik, İstanbul Radyosu'nun Harbiye'deki yeni binasına geçerek, Ekrem Reşit Rey yönetiminde Radyo Tiyatrosu'na başlamasıdır. Kadıköy'den gençlik arkadaşım Faruk Yener de radyoda program müdürü olmuştu. Bir gün kalkıp Faruk'u görmek için radyoya gittim

Hamlet ***provası, günü gelmiş işe yaramıştı ama...***

— Eski gençlik serüvenlerinin anısına bir dostluk ziyareti değil yalnızca herhalde?..

— Tabii ki değil. Faruk'a İzmir Şehir Tiyatrosu'ndan ayrıldığımı, artık İstanbul'da kalacağımı söyleyip, Radyo Tiyatrosu'nda çalışabilir miyim, dedim. Faruk beni yönetmen Ekrem Reşit Bey'e tanıttı. Ekrem Bey, "Sizi bir dinleyelim" diyerek, tiyatro çekimlerinin yapıldığı stüdyoda mikrofonun başına dikti beni. Kendisi de dinlemek için, ses alma odasına geçti. İyi bir rastlantı, Nevin Akkaya da oradaydı. Yabancısı olduğum bir konuda ve yerde bir dostun tanıklığında sınavdan geçecektim. Faruk bizi baş başa bırakıp kendi işinin başına gitmişti çünkü. "Ne yapayım, ne söyleyeyim, ne okuyayım" diye sordum.

Ekrem Bey, "Ne isterseniz, bildiğiniz bir oyundan bir tirat veya bir şiir de olabilir" dedi.

Ben de, *Hamlet*'in mezarlık sahnesinde, Yorik'in kafatasına bakarak söylediği, "Onu tanırdım Horatio, en eğlenceli palyoçoydu" diye başlayan tiradını söyledim. Ekrem Bey sonraları çok duyacağım "Bravo"larını birbiri ardına patlatmaz mı, çok şaşırmıştım. Nevin de *Hamlet*'ten bir tirat okumama çok şaşırmış, "Mücap, *Hamlet*'e ne zaman çalıştın" diye soruyordu. "On yıl oluyor" diye yanıtladım Nevin'i. Yanlış değildi ki, ilk *Hamlet* denemesini, şair dostumuz Adli Moran yönetiminde Kadıköy Yoğurtçu Parkı'nda yapmamış mıydım?.. O gün mahalle çocuklarının ıslıkladığı o *Hamlet* provası, günü gelmiş işe yaramıştı işte.

— Sınav başarılı, ya görev?

— Ekrem Bey ses alma odasından adeta fırlayarak yanıma geldi. Elinde bir dosya, "Alın bunu, Armand Duval rolüne çalışın, kayıt günümüz olan salı günü sizi bekliyorum" dedi. Şaşkınlığım iyice artmıştı. Doğru Faruk'un yanına çıktım, o da sonuçtan çok memnun oldu.

Günlerden cuma idi. Önümde çok az bir zaman vardı demek ki. Elimde Ekrem Bey'in verdiği *Kamelyalı Kadın*'ın radyoya uyarlanmış metni, sevinçle ayrıldım Radyoevi'nden. Üç gün geceli gündüzlü çalışıp Armand Duval rolünü ezberledim. Salı günü, sabah saat onda da Radyoevi'ne geldim. *Kamelyalı Kadın* başrolünü Nevin Akkaya hazırlamıştı. Hiç beklemediğim halde, Nevin'in karşısındaki başrolün bana verilmesine ne denli şaşırmışsam, çalışmaya geldiğim o gün, hiç beklemediğim bir olay karşısında üzüntüyle karışık yeni bir şaşkınlığa uğruyordum.

— Yine bir ilk ve yine bir hayal kırıklığı mı yoksa?

— Benim Armand Duval rolü Orhan Boran'a geçirilmişti. Rolün Orhan'a verilmesine değil, önce bana verilip, sonra da ona geçirilişine içerlemiştim. Orhan bir süredir hasta yatıyormuş. İyileşip gelmesiyle, daha önce onun için düşünülen rol sahibini bulmuş oluyordu. İyi güzel ama, beni boşu boşuna sevindirmenin ne alemi vardı? Hem de boşu boşuna çalıştırılmış, boşu boşuna küstürülmüştüm. Ekrem Reşit Rey'e:

"Ben sizden başrol değil, salt bir rol istemiştim. Bu yaptığınız doğru oldu mu şimdi? Bari, bu rol Orhan'ın, o gelmezse sen oynayacaksın deseydiniz" dediğimi ve ardından da kaçarcasına Radyoevi'nden çıktığımı anımsıyorum.

— Radyo kapıları kapanıyor mu?

— O yıl "Sanat Dostları" Splandid'in üstündeki lokale yerleşmişti. Daha önce de anlatmıştım, biz arkadaşlarla paramız olduğu zamanlar, üstümüze başımıza özen göstererek, sinek-kaydı tıraşlar olup oraya gidiyorduk. Aslında, zaten paramız olmadığından, esas olarak Pasaj'da, Balıkpazarı'nda ya da

Lambo'da geçiriyorduk akşamlarımızı. Laf lafı açıyor, Cahit de o günlerde yeni dönmüştü Paris'ten. Bol bol anılarını anlatıyor, tiyatro üzerine gördüklerini, öğrendiklerini bize dirhem dirhem satıyor, bir yıllık İstanbul özlemini de çıkartıyordu. Mina ile Paris'te evlenmişlerdi. Kasım ya da aralıkta çocukları olacak, adını Mustafa koyacaklardı. Cahit oğlan babası olunca çok değişti. Bir hava, bir tafra, bildik tanımadık kime rastlasa, "Bir oğlum oldu, haberiniz var mı"dan başka bir şey demiyordu. Bir gün Ses Stüdyosu'nda dublaj için buluştuğumuzda, bu kez de İbrahim Delideniz'e, "İbrahim haberin var mı, bir oğlum oldu" deyince, Deli İbrahim son derece ilgisiz bir tonda, "Eee, ne olacak yani, senin değil de, benim mi olacak" diye yanıtlayınca bayağı şaşırmıştı Cahit. Öyle ya, aralarında nereden baksan yirmi yaş fark vardı. Öylesine dolu dolu yaşıyordu ki Mustafa'sını Cahit, bir gün de, Orhan Veli, Selahattin Hilav, Metin Eloğlu ile hep birlikte Lambo'da söyleşirken, bu kez de ben dayanamamış, "İyi ki, ikiz oğulların olmadı, yoksa senin heyacanına nasıl dayanabilirdik" diye takılmıştım.

Ekrem Reşit Rey kurduğu ve yönettiği "Okuma Tiyatrosu" kadrosu ile. (Üst sıra soldan sağa) Heyecan Başaran, Ekrem Reşit Rey, (dördüncü) Orhan Boran, Uğur Başaran, Asuman Korad. (Alt sıra) Mücap Ofluoğlu, Sadri Alışık, Tarık Gürcan...

İşte bu hengame içinde yaşayıp duruyorken, demek ki paralı bir günümüzmüş, Sanat Dostları Lokali'nde kim olduğunu anımsamıyorum, biri bir radyo oyunu verdi bana. Ekrem Reşit Bey göndermiş, bana ayırdığı rolü işaret etmiş ve falan gün provaya gelsin demiş. Üstat bu davranışıyla yeniden gönlümü almıştı bile. Gerçekten duygulandım. Hemen oyunu okudum, rolümü sevdim, çağırdığı günde radyoya gittim.

"Demek biz çağırmasak gelmeyecektin" diyerek güler yüzle karşıladı beni.

— Başladınız mı?

— Başladım başladım... Henüz oyunların banda alınma yöntemi başlamamıştı. Birkaç gün prova yapıyor, elimizde metinler olduğu halde yarı ezber oynuyorduk ve plağa dolduruluyorduk oyunlarımızı. Ekrem Bey'in yönetmenliğinde daimi bir kadro oluşmuştu. Nevin Akkaya, Zihni Rona, Aliye Rona, Tarık Gürcan, Orhan Boran, Rauf Ulukut, Settar Körmükçü, Mümtaz Ener, Aziz Basmacı bu kadronun sürekli sanatçılarıydılar. Kimi zaman da Şehir Tiyatrosu'nun bazı oyuncuları bu kadroya katılırdı. Bu arada, Ekrem Reşit Rey, kendi yazdığı kırk dakikalık, bir saatlik küçük oyunları, "Okuma Tiyatrosu" olarak radyonun dışında, örneğin Flarmoni Derneği gibi, İstanbul Teknik Üniversitesi gibi derneklerde, okullarda ya da başka yerlerde bizlere oynatmıştı.

Sonuç olarak o kışı radyo oyunları, İpek Film'de Ferdi Tayfur'un yönetiminde, Bakırköy Halk Film Stüdyoları'nda da Cahit Irgat'la birlikte yönetmen olarak dublaj çalışmaları ile geçirdik.

Tuluata giriş

— Ama, gerçek hayaliniz tiyatro sahnesinden, uzak bir kış?..

— Tam öyle oluyordu ki... Lambo, bir bakıma bizim büromuz, kulübümüz, buluşma ve haberleşme yerimiz olmuştu. Tek eksiğimiz telefondu. Bizi görmek isteyen kalkar, Lambo'ya gelirdi. Yalnız içki içmek, çene çalmak için değil, iş

önermek, iş saati saptamak, alacak verecek hesabı görmek için de gelinirdi. Kitapçısı, yazarı, çizeri, aktörü başta, giderek avukatı, sosyete hanımı, sinema rejisörü beyler de Lambo'ya üye olmaya başlamışlardı.

Biz de bu arada temmuzu bulmuştuk. Ama ne denize ne de bir yerlere tatile gidebiliyorduk. Nedeni parasızlıktan çok, bir iş kapmak için hep göz önünde olmak, piyasada olmak zorunluluğundandı.

İstanbul Şehir Tiyatrosu eskiden olduğu gibi Anadolu turnesine çıkmıyor, dinlenceye giriyordu. Özel tiyatrolar da, İstanbul dışı turnelere çıkıyorlar, daha çok da ağustos, eylül aylarında İstanbul içinde bahçelerde oyunlar sergiliyorlardı.

Sürekli salonu olmayan, gezginci topluluklardan biri de "Halide Pişkin İhsan Balkır" topluluğuydu. Halide Pişkin kırklardan önce, İsmail Galip Arcan üstadımızın yazdığı skeçleri, "Habibe Molla" adıyla radyoda sunarak yaygın bir üne kavuşmuştu. Bu ünüyle önce Şehir Tiyatrosu'ndan ayrılıp Ses Opereti'nde çalışmış, sonra da İhsan Balkır'la kendi topluluğunu kurmuştu. Bu 1950 yazı onun topluluğunun da son yazı oluyordu. Çünkü Halide Hanım bu gezgincilikten iyice yorulmuş ve Şehir Tiyatroları'na dönmeye karar vermişti.

— Siz de özelde şansınızı denemek üzeresiniz sanıyorum?..

— Ne çıkarsa bahtımıza artık. Gene Lambo'dayız. Mutlaka da iş beklediğimiz bir gün. Dedim ya, dublaja, filme oradan çağrıldığımız çok olmuştur. Birden kapıdan, Halide'lerin topluluğunda çalışan, Zenne Necdet namıyla maruf bir eski oyuncu girdi içeriye. Necdet'i görünce çok şaşırmıştık. Zenne Necdet çok terbiyeli, efendi bir İstanbulluydu. Ortaoyununda zenneye çıktığı için, "Zenne" lakabını almıştı, ama Lambo'ya nereden düşmüştü?

Meğer beni ararmış. Yaşı 50'lerde vardı. Zenne kıvrımları içinde, ince sesiyle, "Merhaba beyler" diyerek selamladı bizleri. "Mücap Beyciğim, sizi Halide Hanım aramızda görmek istiyor, kabul eder miydiniz efendim" deyince ben hepten şaşırıp kaldım. Ben nereden akıllarına gelmiştim, acaba kim

önerdi, diye düşünemeden daha, yanıtı kendi verdi Zenne Necdet, "Genç bir arkadaş arıyorduk, sizi ben düşündüm Mücap Bey."

İş iştir. Hem de eski oyuncularla çalışmak tiyatrom adına ilginç olacaktı benim için, teşekkür ettim. "Yarın bir işiniz yoksa sizi Halide Hanımlarda bekliyoruz" diyerek Halide Hanım'ın Tarlabaşı'ndaki ev adresini verdi ve aynı kıvrımlar içerisinde çıktı gitti.

Ertesi gün, uygun bir saatte Halide Hanım'ın Tarlabaşı'ndaki evine gittim. Kocası İhsan Balkır, Sıtkı Akçatepe ve eşi, suflör ve oyuncu Fikri Çöze, Zenne Necdet ve bir-iki kişi daha oturmuşlar, İbnürrefik Ahmet Nuri Bey'in uyarlamasından, *Lokmanzade Suudi Bey* komedisini prova ediyorlardı, daha doğrusu okuyorlardı. Bu oyun Raşit Rıza Bey'in repartuvarındanmış. Bana Raşit Bey'in oynadığı Lokmanzade Suudi rolünü ayırmışlar. Mümkünse oyunu alıp yazayım ve ezberleyeyim dedim. Çünkü hepsi suflörle oynayabilecek kadar deneyimliydiler. Ben kulağım suflede oynayamazdım. Oyunu aldım, eve geldim, hemen yazıp ezberlemeye başladım.

— Provalar evde mi yapılıyordu?

— Evet, hem de nasıl?.. Bir gün sonrası için sözleşmiştik. Oldukça ezberlemiş olarak provaya gittim. Hepsi işi ciddiye alışımı, rolümü ezberleyişimi memnunlukla karşılamışlardı. Halide Hanım mutfakta hem yemeğini pişiriyor, bir yandan da, salonda oyunu aralarında geçerek prova eden arkadaşlarına replik yetiştiriyordu. Böylesine rahat, eğlenceli bir tiyatro provasına ilk kez tanık oluyordum.

İki saatte yeni oyun çıkarmak

— Provalar evde yapılıyor tamam da, oyunu nerede oynuyorlar?

— Halide Hanım'ın evine iki-üç kez daha gittim prova için. Bunlar gezgin tiyatro ya, ilk oyun Kocamustafapaşa'daki sinemanın bahçesinde verilecekti. Günü saptanmıştı.

Perde açılmasına iki saat kala sinemadaydım. Dekorlar kuruluyor, sandıklardan giysiler, eşyalar çıkartılıyor, bir hareket tir gidiyordu. Bir ara suflör Fikri Çöze'nin, "Eyvah, oyun metnini getirmeyi unutmuşuz, ne yapacağız şimdi" diye bağırdığını duydum.

İhsan Balkır, "Olamaz, ben kendi elimle koydum sandığa, nasıl olur" diyerek aksesuvarların arasında metni arıyor.

Halide Hanım da bu durum karşısında, ellerini beline koymuş, "Bana bak Fikri, gene kafayı mı çektin, bize başka oyun mu oynatacaksın" diye çıkışarak, başka bir oyunu oynamaya karar veriyordu. Çünkü *Lokmanzade Suudi Bey*'in metinleri bulunamamıştı.

Halide Hanım başka bir oyun oynama kararı alınca bende şafak attı. Öyle ya, ben bu yeni oyuna nasıl uyacaktım, nasıl oynayacaktım? Tüm oyuncular Halide Pişkin'in çevresinde toplandık. O başladı oyunu anlatmaya. Bir de, sahnelerin, tabloların sırasını not ediyor, kimlerin hangi sahnede kimlerle birlikte olacaklarını saptıyordu. Halide Hanım konuyu ayrıntılarına dek anlattı. Herkese rollerini verdi, tabii bana da.

Ben genç aşık rolündeyim. Ailecek misafirliğe gittiğimiz evde, evin kızını bir köşeye sıkıştırıp "ilanı aşk" edeceğim... Tam bu sırada kızın babası bizi görecek, "Sen misafir geldiğin evde masum bir kızı nasıl baştan çıkarırsın" diyerek üstüme yürüyecek, bu gürültüyü duyan kızın annesi, bizimkiler hep birlikte sahneye girecekler; kavga gürültü kopacak, ben kızı alıp kaçıracağım.

— *Yine bir ilk oyun, yine bir olay?..*

— Böyle başladık, böyle gidiyoruz değil mi?.. Alelacele anlatılan oyundan aklımda kalanlar bunlar. Uzun bir kağıda, bu kağıda "kondüvit" diyorlardı, sırasıyla tablolar, sahneler ve o tablolarda, sahnelerde bulunacak oyuncuların adları yazılıp kuliste görünecek bir yere asıldı. Oyuncular bu kağıda bakarak sahneye giriş sıralarını, nerede ne yapacaklarını bileceklerdi.

— *Bu oyunculardan biri de sizsiniz ama?..*
— Benim dışımda hiçbiri bu gelişmeleri yadırgamamıştı ki zaten. "İmproviser" oyun nasıl oynanır, kendilerince öğrenmişlerdi. Halide Hanım'a sokuldum, "Ben nasıl becereceğim bu işi, çok korkuyorum" diyecek oldum, Halide Hanım tam da Habibe Molla pişkinliğiyle, "Hadi hadi korkma, bal gibi yaparsın. Sen şimdi biraz, neler söyleyeceksin kıza, o lafları hazırlayıver. Al kızı, bir köşeye çekilin, neler konuşacağınızı aşağı yukarı tespit edin bakalım" dedi, kestirip attı.

Oyun öncesi kantolar vardı. Benim "ilanı aşk" edeceğim kız da bu kantoculardan biri. Kızcağız kantosunu mu düşünsün, oyun içindeki rolünü mü? Ben böyle düşünüyorum ama, O ise, "Aman boşver ayol, bir şeyler söylersin, ben de hıı, mıı, yapma, etme filan gibi şeyler söylerim olur biter şekerim. Ne korkuyorsun, alt tarafı oyun, sonunda ölüm yok ya" deyip kıkır kıkır gülüyordu. Kızın bu rahatlığı benim işime yaradı. Az da olsa korkuyu attım üzerimden. Madem başa geldi, ne yapıp edip tuluatın güçlüğünü yenmeliydim.

— *Yenebildiniz mi?..*
— Geceyi ve oyunu şöyle anlatayım. Bahçe dolmuştu. Davul, klarnet, keman, trompet eşliğinde kantolar oynandı ve oyun başladı. Kantocu kız allı pullu kantocu kılığı ile bu kez evin kızı rolüne çıktı. Biz ailecek eve geldik. Gülünç bir karşılama sahnesinden sonra, büyükler güya bir başka odaya çekildiler, ben kıza sokuldum, başladım ilanı aşka. Bir aşka gelmişim ki, döktürüyorum. Ağzımdan çıkan sözlere halk basıyor kahkahayı... Ben daha da açılıyorum, yaradana sığınıp daha iyi, daha aşıkane konuşmaya çalışıyorum. Galiba oldukça uzatmışım konuşmayı, şu kızın babası gelsin de beni kurtarsın demeye başladım ki, Sıtkı Akçatepe, Halit Akçatepe'nin babasıdır, "Vay seni ırz düşmanı" narasıyla girdi sahneye.

Sıtkı Bey'in girmesiyle iş daha da gülünçleşti. Sıtkı Akçatepe Siirtli taklidiyle oynuyordu. Taklidi de çok başarılıydı.

Onun ardından, Halide Pişkin, İhsan Balkır ve diğerleri girdi sahneye. Bir mahalle kavgasıdır başladı. Tuluatın tüm incilerini sergiliyorlardı. Ben de kıza yaklaşıp, "Hadi şekerim, bir tanem, seni kaçırayım, kapıda fayton bekliyor, yürü" diyerek kızı elinden yakaladım. O zorluyor, ben çekiyorum. Sonunda birden ufak tefek kızı vurduğum gibi omzuma çıktım sahneden. Peşimizden alkışlar, "Yaşa" sesleri yükselirken seyirciden, Halide Pişkin, "Aslan gibi oğlum, sivrisinek kızınızı ne yapsın" diye bağırırken, kızın annesi de, "Kaçırdı, kaçırdı" diye dövünüyor. Halide Hanım bunun üzerine, "Kaçıran ben değilim terbiyesiz, kaçıran sensin" diye üzerine yürüyor, erkekler de bu iş oldu bitti gibilerden el şıkışıyor ve perde kapanıyordu.

İkinci perde babaların zoruyla anaların barışması, üçüncü perde de danslı, kantolu düğün.

Meğer Necdet sahnenin deliğine düşmüş

— İyi atlatmış görünüyorsunuz. Ya devamı...

— Oyundan sonra Halide Pişkin Hanım yani Habibe Molla, "Bak gördün mü, ne güzel becerdin, bir de korkuyordun. Sende çok iş var oğlum" diyerek kutladı beni. Takdiri de aştığımıza göre devam etmekte bir sakınca yoktu. Kocamustafapaşa galasından(!) sonra ikinci gece Paşabahçe'de bir bahçede oynanacaktı. Gündüzler uzun olduğundan oyunlar 21:45'ten önce başlamıyordu. Sahne hazırlandı, oyuncular hazırlandı, suflör Fikri Çöze'nin elinde *Lokmanzade Suudi*'nin metni; başta ben hepimizde bir huzur bir rahatlık. Kılık kıyafetimiz 1910'lar. Başlarımızda fesler, ellerimizde bastonlar, hanımlar peçeli, feraceli; erkekler redingotlar, reye pantolonlar içinde, ayaklarında "getr"li iskarpinler, botlar. Gardırobumuz da pek fena sayılmazdı hani.

Bendeniz Raşit Bey'in yarattığı rolü oynayacağım için oldukça heyecanlıyım. Başarmalıyım diye dalıp dalıp gidiyorum. Sahne biraz çarpıkça, yer yer delikler var. Bu deliklerin

üzerine eski kilimler halılar serilerek seyircinin gözünden saklanıyor. Biz de nerede oyuk, delik var diye oyunda içine düşüp başımıza bir iş gelmesin diye dolaşıp saptıyoruz.

Üçüncü zil verildi, bir keserle sahneye, eski tiyatrolarda hep yapıldığı gibi ki Fransa'da hala yapılıyor, üç kez tak tak tak diye vuruldu ve perdeci perdeyi açmaya başladı. İşte tam bu sırada yatsı ezanı okunmaya başlamaz mı? Halkın arasından bir ses yükseldi:

"Ezan okunuyor, kapatın perdeyi!"

Çare yok, kapattık perdeyi. Ezan bitti. Perdeyi açacağız, Zenne Necdet yok. İlk sahnede olması lazım. Kulislere koşuldu, seslenildi, yok. "Yahu Necdet nerede, nereye gitti, tuvalette mi" derken inilteye benzer bir ses geldi sahnenin altından. Sahnenin kenarına rastlayan deliğin altından geliyordu ses. Hepimiz toplandık deliğin başına, baktık Necdetcik inleyerek kollarını uzatıyor yukarıya. "Ay belim belim, çıkarın beni buradan" diye yalvarıyor. Çektik çıkardık Necdet'i. Meğer, bir seyircinin, "Ezan okunuyor, kapatın perdeyi" demesi üzerine panikleyip kaçarken düşmüş delikten aşağı!

Necdet'i çıkardık ama, bu kez de dişleri yok ağzında. Takma dişlerini düşürmüş konuşamıyor. Biri indi, dişlerini buldu, yıkadık, temizledik. Zavallı, düşerken belini de incitmiş fena halde. Biraz masaj yaptık, kolonyalar sürdük, çaylar içirdik. Bu arada zaman geçiyor, halk perdeyi açmamız için el çırpıyor, ıslık çalıyor, "Perde, perde" diye bağrışıyordu. Saat on buçuğa doğru açabildik perdeyi. Necdet, bir elinde baston, bir eli belinde, oflaya, puflaya bitirebildi oyunu.

Devamında Kağıthane Bahçesi, orayı Kadıköy Süreyya Bahçesi, orayı da Arnavutköy Bahçesi izledi. Ben de "improviser" oyuna ya da bizce dersek tuluata az buçuk alışmıştım.

— İstanbul dışına da çıktınız mı?

— Hayır ama, tuluatçılığım Halide Pişkin - İhsan Balkır topluluğuyla son bulmadı!.. Halide'lerin İstanbul içi turnelerini kestiği günlerden birinde yine Lambo'dayız. Tevhit Bilge çıkageldi. Biraz hoşbeşden sonra, İstanbul içi oyunlarına katıl-

mamı istedi. Daha önce Halide Pişkin'lerle çalıştığımı duymuş, onun için kalkmış gelmiş. Eh, madem ki iş iştir, ona da olur dedim. Yaz mevsimi olduğundan dublaj işleri de azalmıştı doğal olarak. Sinemada ise bizi arayıp soracak yapımcılar pek fazla değildi.

— Bu ne anlama geliyor?

— Sinema yapımcıları, yönetmenleri oldum olası, kendi peşlerinden koşanları yeğlemişlerdir. Buna karşın kırk kadar sinema filminde de irili ufaklı rollerde de oynadım. O dönemlerde, yönetmen dostlarım, Şakir Sırmalı'yı ve Aydın Arakon'u saygıyla anmak isterim. Sinema çevresi her ikisini de küstürdü ve en verimli çağlarında ellerini çektiler sinemadan, çekildiler kendi köşelerine.

Tiyatroda da, sinemada da güzel insanlar yaşadı. Şöyle bir geçelim, örneğin 1950'li ilk yıllarda Çiçek Pasajı'nın iki ünlü aktörü aklıma geliyor. İkisi de içki sever, ikisi de dost sever, çelebi kişilikleriyle de çevrelerinde sevilir, sayılırlardı. Biri Turan Seyfioğlu, diğeri Hazım Körmükçü'nün oğlu Settar Körmükçü. Sinemacılar o günlerde bugünkü kadar çok değillerdi. Parmakla sayılacak kadar az olan sayılarıyla, daha çok küçük ve ucuz meyhanelerde vakit geçirirlerdi.

Hürrem Erman sinemanın başa güreşenlerindendi o yıllarda; akşamların da... Söyleşiyi sever, hovardalıktan hoşlanır. Akşamları yanında prodüksüyon amiri ve aktör Temel Karamahmut, dekoratör ve ara sıra aktör Sohban, Settar Körmükçü, o zaman muhasebeci, sonraların ünlü yönetmen Lütfü Akad ve birkaç sinema oyuncusu, işçisi ile günün yorgunluğunu atmak için akşamları, Çiçek Pasajı'nın en keyifli köşelerinden birini oluştururlardı.

"J'attendrais" tangosu

— Çalışacağınız Tevhit Bilge'yi biraz tanıyalım mı?

— Tevhit Bilge, ününü daha 1942 yılında Ekrem Reşit ve Cemal Reşit Rey kardeşlerin Tepebaşı Bahçesi'nde sahneye koy-

dukları *Alabanda* revüsünde yapmış, bu ününü Ses Opereti'nde sürdürmüş, hatta rol aldığı bir-iki filmle de bu ününü yaygınlaştırmıştı. Aktörlüğe tutkun, tiyatroyu son derece ciddiye alan bir arkadaşımızdı. Muammer Karaca ile Hazım Körmükçü arası bir kişiliğe sahip, seyircisini sürükleyen, eğlendiren dinamik bir oyuncuydu.

1950 yılının yazında, Acem kökenli Eşref Bey diye bilinen bir işadamının yürüttüğü Ses Opereti'nden ayrılarak, kendi topluluğunu kurdu. Tevhit, uzun yıllarda bağımsız topluluklarla çalışmasını sürdürmüş bir tiyatro adamıdır.

Beni çağırdığında, güzel eşi Ayla Karaca topluluğun hemen her şeyiydi. Ayla, Muammer Karaca'nın yanında ünlenmiş genç ve güzel bir subretti. Ne kadar evli kaldılar tam anımsamıyorum ama, ayrıldıktan sonra bir film teknisyeniyle evlenerek yurtdışına gitti. Neyse topluluğun her şeyiydi demiştim, subretliğin tüm yeteneklerine sahipti. Şarkı söylüyor, dans ediyor, bunların yanında oyunda oyuncu olarak da başarılı oluyordu. Eski oyunculardan Saide ve Renan Fosforoğlu da topluluğun önemli oyuncularıydı. Çok yıl oldu, diğer arkadaşları anımsayamıyorum.

— Nasıl bir oyundu Tevhit Bilge'de oynadığınız?

— Oyunun adını da anımsamıyorum. Ağacami'nin sokağında bir gece kulübünde gündüzleri provalara başladık. Tevhit'in repartuarı eski vodvillerden oluşuyordu. Bu vodvillere şarkılar, danslar katılıyor, bir çeşit müzikal konuyordu sahneye.

Halide Pişkin'in yanında, sözünü unutunca ya da yerine göre güldürü ögesi olarak tuluatın nasıl yapılacağını az çok öğrenmiştim ama bu kez söylemek, dans etmek, hatta, iki oyuncunun karşılıklı olarak dans edip, şarkı söylemesi ve oynaması yani düet yapması gibi hiç bilmediğim yeniliklerle karşı karşıyaydım. Küçük bir orkestra eşliğinde prova yapıyorduk. Ne yalan söyleyeyim, ilk günler çok sıkılmıştım. Hepsi müzikli oyunun deneyimli oyuncularıydı, ben de ezile büzüle bu oyunculara ayak uydurmaya çalışıyordum.

Yaşıtlarım, okul arkadaşlarım subay olmuşlarsa şimdi yarbay, hukuk okuyanlar yargıç, savcı, avukat, işadamı olanlar milyoner, kimi mimar, kimi devlet sektöründe yönetici, ben ise hala bir baltaya sap olamamış, Tevhit'in provasında, elimde çalamadığım gitarım ile "J'attendrais" tangosunu söylemeye çalışıyordum. Ama başa gelen çekilirmiş. Bir gün mutlaka bir sanat tiyatrosunda istediğim bir rolü oynayacak, kendimi tanıtacak, dostlarıma, yakınlarıma, "İşte gördünüz mü, başardım" diyecektim.

— *Pişman mı oldunuz böyle bir karardan?*
— Pişmanlık demeyeyim. İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda, İzmir Şehir Tiyatrosu'nda yeteneğimi kanıtlamıştım aslında. Ama şimdi tiyatrosuz kaldığımda da boş durmamalı, elimden geldiğince deneyimimi artırmalı, hem de para kazanmalıydım. Meğer müzikli oyuna da yatkınlığım varmış. Çok geçmeden, şarkıları, dansları, düetleri bellemeye, arkadaşlarıma ayak uydurmaya başlamıştım. Tevhit olsun, Ayla, Renan olsun beni yüreklendiriyorlar, düet arkadaşım Saide de beni kendine uydurmak için elinden geleni yapıyordu. Sanırım on beş gün sonra müzikli vodvil oynayacak, seyirciyi rahatsız etmeyecek bir düzeye gelmiştim. Bunu yalnızca ben düşünmüyordum, arkadaşlarım da söylüyordu.

Galayı, Büyükada'da iskeleden çıkınca sağdaki büyük pastanede yaptık. O pastanede pek çok tiyatro temsili vermiştir. Küçük bir sahnesi vardı. Küçük orkestramızın eşliğinde, elimde duran gitarı çalar gibi yaparak, "J'attendrais"yi söyleyişimi unutamam. Tevhit'le her karşılaştığımızda o geceyi anımsatmıştır bana. Adalı, sonradan önemli bir felsefe uzmanı olacak olan Selahattin Hilav ve yine sonradan Yunan ve Latin Edebiyatı uzmanı olan Sina Kabaağaç, az dalga geçmemişlerdi benimle. Gençlik yıllarımızın hoşlukları işte.

Tuluat yönünden Tevhit Bilge topluluğunda iyice olgunlaştım. Her ne kadar bir metin içinde oynuyorlarsa da, kimi sahnelerde metnin dışına çıkıp uydurma diyaloglarla halkı güldürüyorduk. Yine böyle bir tuluat bölümünde, laf bitti,

öyle bekliyoruz... Ben acemilikle, "Şimdi ne olacak" deyince, Tevhit, "Sen bana iki sabun daha sür, ben çıkayım" cevabı verdi. Bu şaşırtmaca çok yapılırmış meğer, ama ben nereden bilebilirdim?..

— Bu defa büyük bir aksilik yok galiba?..

— Pekala, anlatayım. Saide ile daha önce Celal Sururi'den duyduğum, izlediğim bir düet sunuyorduk. Ben yapabildiğim kadar Kayserili taklidiyle söylüyordum, Saide de eli maşalı, yırtık bir kadını oynuyor, benim aşkıma boşveriyordu. O zamanlar çok bilinen bir düetti yaptığımız. Sözleri de, "Bastırmanın çemeni ayağımda yemeni / Ben sana gönül verdim / Ne olur sen de sev beni, aman hey, aman heeeyyy" şeklindeydi.

Bir gece Yeşilköy'de Röne Bahçesi'nde oynuyorduk. O yıllarda çokça beraber olduğumuz ressam dostum Agop Arad'ı da oyuna çağırmıştım. O da kabul edip gelmişti ve oyunumuzu izliyordu.

Gene tuluat üzerine gittiğimiz sahnelerden biri oynanıyor. Ben telaşla içeri giriyorum. Sahnede yalnız Renan Fosforoğlu var. Ona önemli bir konu hakkında bilgi vereceğim. Renan bana, telaşlı telaşlı, "Ey, ne oldu anlat bakalım, vaziyet nasıl" diye sorunca, "Renancığım vaziyet bombok" demez miyim?..

Agop'un tek başına attığı kahkaha hala kulaklarımda. Agop izleyici, isterse gülebilir değil mi? Ama Renan'ın o andaki güleç yüzü de hala gözlerimin önünde. Nasıl olmuştu da, ben bu işi yapmıştım? Tüm arkadaşlar kuliste basıyorlardı kahkahayı. Neyse ki seyirci pek anlayamamıştı.

Renan'a oyundaki adı yerine "Renan" demenin ne alemi vardı? Ya sonra, durumu anlatmak için kullandığım o sözcük? Bu derece boş bulunacak kadar da acemi sayılmazdım. Özel yaşamımda bile kullanmadığım bir sözcüğü nasıl olmuştu da ağzımdan kaçırıvermiştim? Bunlar, sanırım beni saran yorgunlukların, düşüncelerin ve sorunların ezikliğinden çıkan yanlışlıklardı. Ama, sabırlı olmalıydım. Zaten sonra-

dan, seyirciler ve arkadaşlarım kadar ben de gülmüştüm ama bir yandan da canım sıkılmıştı. Bunu fark eden Agop, Yeşilköy'den geri dönüş yolunda, "Boşver Müco, olur böyle şeyler" diye yatıştırırken, ben de, "Göreceksin Agop, bir gün çok büyük rolleri başarıyla oynayacağım" demiştim.

— Gerçekten tutkulu ve sabırlısınız. O büyük roller kapınızı çalıyor mu artık, yoksa elinizde gitarınız "J'attandrais"yi mi söylüyorsunuz yine?

— Evet tiyatroya tutkuluydum ve bir gün önemli şeyler yapacağıma da inanmıştım. Bunun için de sabırlıydım sanıyorum. O yaz eylül sonuna dek, yağmur olmadığı günler, İstanbul'un içinde çeşitli bahçelerde oyunlar vererek yaz sezonunu kapattık. Tevhit Bilge aralık ve ocak aylarını kapsayacak bir Anadolu turnesi düşünüyormuş. Bir gün bana açtı bu düşüncesini ve, "Bizimle gelir misin" diyerek teklifini de yaptı. Kış günü yollara düşüp, salaş sahnelerde oynamak, uyduruk otellerde yatmak pek göze alınacak gibi değildi ama, madem ki "Tiyatro bir serüven," serüvensiz yaşamak da olmazdı.

Olmaz ki Orhan, böyle de yatılmaz ki...

— İkinci kez, ama bu defa özel bir tiyatro ile Anadolu yollarındasınız!..

— Yollara düşmeden, beni ve pek çok dostumuzu fazlasıyla üzen bir olayı anlatayım. Biz o ara Cahit Irgat'la birlikte, Bakırköy'deki Halk Film Stüdyolarında dublaj işlerini yönetiyorduk. Kasımın on üçüydü. Cahit Irgat, Kemal Edige ve birkaç arkadaş daha Lambo'da eğlenceli bir gün geçirmiş, ayrılırken de bir gün sonra buluşup gece Hristaki'ye gitmek üzere sözleşmiştik. Çünkü 14 Kasım benim doğum günümdü. Yalnız, bir-iki gündür Orhan Veli yoktu ortalıkta. 14 Kasım günü de görünmeyince, belki aniden Ankara'ya gitmiştir diye düşünmekte karar kıldık.

15 Kasım 1950, günlerden de salı. Halk Film Stüdyosu'nda dublajdayız. Vakit öğleden sonra. İşimizi bitirdikten

sonra Lambo'ya gideceğiz. Saat on yediye doğru yaşantısı ve davranışları ile ünlü aktör Feridun Çölgeçen dublaj yaptığımız salona girdi. O sırada bir parça alınıyordu. Parça seslendirildikten sonra Feridun, "Çocuklar biliyor musunuz, Orhan Veli ölmüş" der demez, Feridun'un yakasına yapışmıştım. Öyle şaşırmıştım ki, "Nereden duydun, uydurma" diye bağırarak da Feridun'u tartaklamaya başlamıştım. Zavallı Feridun Çölgeçen, "Monşer, ne uydurması, Sanat Dostları'na uğramıştım, orada duydum. Dün akşam, Aksaray'da mı ne, bir kaza geçirmiş, beyin kanaması dediler" dedi.

Hepimizin eli ayağı kesilmişti, ne söyleyeceğimizi, ne yapacağımızı bilemiyor haldeydik. Stüdyoya bir sessizlik çökmüştü, ağlamaklı, şaşkın, donup kalakalmıştık. Hiçbirimizde mikrofon başına geçip konuşacak hal kalmamıştı. Oysa seslendirilecek daha bir sürü parça vardı. Sürekli Feridun'a sorup duruyorduk. Biz, "Nasıl olmuş, Orhan neden kaza geçirmiş, nerede olmuş" dedikçe, o da aynı şeyleri yineliyor ve, "Sarhoşmuş, yürürken bir çukura düşmüş, başını vurmuş yere, beyin kanaması diyorlar. Vallahi benim duyduklarım da bu kadar," diye üzüntüyle yakınıyordu.

Orhan'ı eller üzerinde Aşiyan'a götürüp toprağa verdiğimizde, son sözü Orhan Murat Arıburnu söylüyordu: "Olmaz ki Orhan, böyle de yatılmaz ki..."

Orhan Veli'nin ölümünden kısa bir süre sonra, Lambo'daki yerini kardeşi Adnan Veli alacaktı. İlginçtir, Orhan'ın sağlığında Adnan'ı hemen hemen hiç tanımıyorduk. Bırakın neden düştüğünü, hapse düştüğünü bile bilmiyorduk. Bahsetmezdi kardeşinden. Adnan'ın yüzü, boyu, hali, tavrı, gülüşü, esprileri, hatta çevresiyle ince ince alay etmesi Orhan'a çok benziyordu. Adnan Veli, toplumdan uzun süre ayrı yaşamak zorunda kalmanın ezikliğini yeni yeni atıyordu. Mapusane anılarından yola çıkarak yazdığı *Mapusane Çeşmesi* romanı ile birden ünlendi ve yıllar yılı da gülmece dalında çeşitli ürünler vererek yazın dalında çalıştı, gazetelerde fıkra yazarlığı yaptı, ama çok üzücüdür ki, o da genç denilebilecek yaşta veda etti yaşama.

— Siz de İstanbul'a kısa süre de olsa yeniden veda mı ediyorsunuz?

— Tevhit Bilge dostumuzun grubuyla yola koyulduğumuzda aralık ayının başıydı. Turne kadrosuna asıl oyuncuların yanı sıra, sonraları sinemada Çeto adıyla ünlenecek olan Orhan Erçin ile eski aktörlerden Hakkı Ruşen de katılmışlardı. Fakat Renan Fosforoğlu turneye gelmemişti. Dört kişilik orkestramız da müzikli oyunların can damarı olarak bizimle geliyordu tabii. Ciddi görünümlü müdürümüz Selahattin Yazgan ise bizden önce yol alıyor ve oyunların bağlantılarını yapıyordu. Arada sahneye çıktığı da olurdu ama, onun asıl görevi tiyatronun temsilciliğini yapmaktı.

Zonguldak'tan başlayarak, Karabük, Turhal, Çankırı'ya kadar geldik. Oradan, Samsun, Bafra, Çarşamba, Merzifon ve son durak Kayseri. İki ay kadar sürdü Anadolu turnemiz ve şubat başında döndük İstanbul'a.

"Riflitör mü? Nedir o?"

— Bu turneden bize aktaracağınız öyküleriniz vardır sanırım?..

— Vardır, vardır. Önce Çankırı'dakini anlatayım. Çankırı'da oynayacağımız sinemanın sahnesi tahminimizden büyük çıktı. Eldeki ışık düzeni bu sahneyi aydınlatmaya yetmeyecek. Belediyeden gereken reflektör, spot gibi şeyleri bulabileceğimizi öğrendik. Tevhit, "Mücap, gel şu Belediye'ye beraber gidelim" dedi. Kalktık gittik.

Kapıcıdan başkanın odasını sordum, gösterdi. Kapıyı çaldık, ses seda yok. Kapıyı hafifçe araladım, Tevhit arkamda, başımı içeriye uzattım. Loşça bir oda, pek de büyük değil, oturduğu yerden yazı masasının üzerine doğru uzanmış, kollarını kavuşturmuş, başını da elleri üzerine yatırmış bir adam horul horul uyuyor. Masanın bir yanında bir palto, paltonun üstünde bir şapka, yanında da bir baston duruyor. Sağ tarafta bir sac soba, sobanın yanında da bir adam yere oturmuş, başı düşmüş, hırıltılar içinde uyuyor. Bir komedi sahnesi anlatmıyorum, burası Çankırı Belediye Başkanı'nın makam

odası. Yazı masasının başındaki Başkan, yerde uyuklayan da odacı, sac sobanın sıcaklığından, öğle yemeğinin de verdiği ağırlıkla olsa gerek derin bir uykudalar.

Hafifçe içeriye sıyrıldık, ben önde, Tevhit arkamda. Yazı masasına yaklaştık, hafifçe öksürdüm. Başkan Bey, başını sağdan sola çevirip, yanağını da kaşıyarak daldı gitti uykusuna. Gülmemek için zor tutuyoruz kendimizi. Tevhit daha fazla dayanamadı, soba dibinde uyuklayan adama sokulup kulağına, "He, he, he, hemşerim" diye bağırınca, önce Başkan, sonra da odacı bir anda ayağa fırladılar. Odacı dimdik ayakta, üstüne başına çekidüzen vermeye çalışırken, Başkan yerine çöktü ve oldukça kızgın bir tonda, "Ne var, ne istiyorsunuz? Hem, siz kimsiniz, ne işiniz var burada" diyerek sıraladı sorularını.

Tevhit böyle karışık durumlarda sözü bana bırakmayı alışkanlık edinmişti. "Efendim, biz şehrinize temsiller vermek üzere gelen Tevhit Bilge Opereti'nin yönetici ve sanatçılarıyız. Bu arkadaş Tevhit Bilge, ben de yardımcısı Nedim Ofluoğlu'yum" dedim ve bekledim. Böyle karışık zamanlarda genellikle "Nedim" adımı kullanırdım, az duyulan "Mücap" nedeniyle kafalar daha da karışsın istemezdim. Nedense, Mücap, çoğu kez yanlış anlaşılırdı. Kimi Mücaf, kimi Mûcat, kimi Mucip, kimi Müjdat, kimi mucit anlıyordu. Hatta Mücahit, Mücteba, Müşahit bile anlayanlar olurdu. Bu nedenle "Nedim" oldukça işime yarıyordu.

Başkan tiyatrocu olduğumuzu anlayınca birden rahatladı:

"Yaa, dimek operetçisiğiz?.. Buyruğuz şöyle, isterseğiz şüle oturuğuz" diyerek bize yer gösterdi. Masanın önündeki, yayları miadını çoktan doldurmuş eski koltuklara gömülürcesine oturduk. Başkan da kendi koltuğunda masanın başında. "Goş, beylere birer ıhlamur götür" der demez odacı bize yerden temenna çekip, fırladı dışarıya. Başkan bu kez bize, "Cıgara yakmazmısığız" deyip tabakasını uzattı, teşekkür ederek birer sigara aldık ve yaktık. Başkan bu kez, "Eee, söyleyin bakalım, nirelerden gelip, nirelere gidiyorsuğuz" diye sordu. Gene ben:

"Efendim, şuralardan geçerek geldik, Buradan Samsun'a, Samsun'un çevresinde temsiller verdikten sonra da Kayseri'ye uzanacağız. Bu geceki oyunumuza onur verirseniz bizi çok sevindirirsiniz."

Bu arada ıhlamurlarımız da gelmiş yudumlarken, başkan oldukça keyifli bir halde, "Sizi memnun etmek için elimizden geleni yaparız, elbette Opiretinize geliriz" diyerek iltifatlarını da esirgemedi bizden.

Ben ara vermeden girdim asıl konuya, "Muhterem Reis Bey, bize oyun için reflektör, spot gibi şeyler lazım, bunları emirlerinizle Belediye'den bulabilir miyiz" diye sorunca, Reis ki, o yıllarda belediye başkanlarına henüz "Reis" deniyordu, spot sözcüğünden hiçbir şey anlamamış olacak ki, "Riflitör mü, nedir o, biz tiyatrocu olmadığımız cihetle bilemeyeceğez" diyerek açıklama isteyince, "Reis Bey, spot ve reflektör sahne aydınlatmasında ve hani bayram geceleri aydınlatmada kullanılan büyük lambalar" deyince, Başkan Bey durumu biraz daha anlamış hale geldi. "Bunları bizim, o işlere bakan Memet Efendi'ye soralım" diyerek manyetolu telefona sarıldı.

— Siz ilk oyunu, akşam olmadan belediyede oynuyorsunuz galiba?..

— Ne yaparsın... Problemi olaysız şekilde çözmek gerekli. Hiç olmazsa tiyatro ve tiyatroculara karşı bir başkana rastlamamışız ya, karşılıklı hem eğleniyor, hem de işi yoluna koyuyorduk. Neyse Reis, bir-iki manyetoyu çevirdi, durdu, gözleri bizde:

"Aluuu, Memet Efendi sen misin? Ne, odacı mısın, Memet nirede? Ver bana Memet'i. Hadiii, çabuk, hiç yerinde durmaz mı bu Memet?" Bir-iki kez başını salladı bize bakarak. Biz de sus pus bekliyoruz. Reis, tam reisçe yeniden başladı konuşmaya:

"Memet, sen misin? Bak hele, yanımda opiritçiler vaa; temsillerine rifliktör ve sput lazımmış, bizde vaa mı bunlardan?" Sonra bir an durdu, başladı reflektörü, spotu elinin de yardımıyla tarif etmeye:

"Dinle Memet, rifliktür bayramlarda, hani takızaferleri filan aydınlatırız ya, hani büle, canım rifliktür, sput, şöyle yuvarlak, üzerinde cam, içinde ampul, anladın mı? Hay gaz kafalı, büle, yahu büle, yuvarlak camlı, ampullü, ışık verici, tüh sana be, anlamadın mı? Bana bak, yoksa dün gece irakıyı fazla mı gaçırdın? Peki, peki, anlaşıldı, anpul, mampul, ne varsa göster operitçilere, şimdi sana göndereyorum onları."

Kapattı telefonu, derin bir, "Ohhh" çekti. Sonra da, "Neler çekiyoruz, görün halimizi" dercesine bize baktı ve, "Hadi beyler, gidin bakalım neler var bir görün, işinize yarar mı bilemeyeceğim." Reise teşekkür edip, Memet Efendi'nin yanına gittik, oldukça uzun arandıktan sonra depo gibi bir yerin en diplerinden dört adet reflektörü bulup çıkardık ve sinemaya götürdük. Onur konuğumuz Belediye Reisi, ilk geceden sonra, "Rifliktürlerimizden memnun musuğuz" diyerek hatırımızı sormayı da ihmal etmedi.

— Bu turnede boşluk, aksiliklerin yerine geçmiş, anlaşılan?

— Hoşluklar da, ufak tefek aksilikler de yaşadık turnede. Kayseri Şeker Fabrikası'nda, vaktiyle Münir Hayri Egeli'nin yaptırdığı döner sahnede sahneyi döndürmeden oynadık. Münir Hayri ressam, yontucu, tiyatro ve film yönetmeni olarak isim yapmış, on parmağında on marifet olan, Batı kültürüyle bilenmiş, aklına koyduğu işleri de becermiş bir kişi olarak bilinir ve tanınırdı. Örneğin, Orhan Veli'nin çevirdiği Sartre'ın *Saygılı Yosma*'sını Ses Opereti'nde yönetmen olarak çalıştığı 1948 yılında, saat 18:00'de gösterilmek üzere sahnelemişti. Bu "Altı Oyunları"nda, Abdurrahman Palay, Kamran Yüce ve sonra ruh doktoru olan Saim Giray rol almışlar, Yosma rolünü de, daha sonraları İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda ve Opera'da oyunculuğunu sürdüren Jale Erkut oynamıştı. Hatta, 1952 yılında Münir Hayri Egeli'nin çekeceği *Yıldırım Beyazıt* filminde, Orhan Boran "Yıldırım Beyazıt," bendeniz de, "Korkusuz Jan" rolünde oynayacaktım.

Merzifon'da ise, eşek yüzünden başımız derde giriyordu az daha. Tevhit Bilge'nin eşek üzerine yaptığı bir espriye izle-

yiciler bayağı alınmışlar ve oyun arasında kulise gelerek, "Ne demek oluyor yani? Biz yalnız eşeklerimizle mi ünlüyüz? Ayıp, ayıp, düzeltin bu lafları. Her memleketin kendine göre eşekleri vardır" diyerek çıkışmışlardı bize.

Bir de, Orhan Erçin arkadaşımızın başına gelen hüzünlü bir komik olayı unutamam bu turneden. Orhan, turne boyunca, henüz 3-4 yaşında olan oğlunun fotoğrafına bakıp bakıp, "Ah evladım, sana bir şey alabilsem de, dönüşte seni sevindirsem" diye yakındı durdu; hiçbir şey alamadı. Yalnız, dönerken oğluna iki yüz elli gram kadar tereyağı almıştı. Ne yazık ki, trende erimesin diye kompartıman penceresinin dışına astığı o yağ paketi kayboldu.

— Çok uzun sayılmasa da yine bir İstanbul ayrılığını sona erdirdiniz. Sizinle yine tiyatro, dublaj, sinema konuşacağız, bazı özel adreslerden, özel kişilerden söz edeceğiz ama, geçmeden, o yılları yansıtan bir çevre fotoğrafı çekmenizi isteyebilir miyim?

— Evet, şöyle bir gezdirelim gözümüzü, Avni Dilligil İzmir'e gitmiş, İzmir Şehir Tiyatrosu'nu kurmuştu. Oradaki serüvenlerimizi konuşmuştuk. Muammer Karaca yıllarca sürdürdüğü Anadolu turnelerine son verip Taksim'de daha sonra Maksim Gazinosu olacak olan salonda yerleşik tiyatrosunu kuracak, 1949 yılında da burada "25. Sanat Yılı"nı kutlayacaktı. Karaca, 1955 yılında yeni binası olan "Karaca Tiyatrosu"na geçecektir.

1940'ların ilk yarısında, sinema, İpekçiler'in ve Kemal Film'in elindeydi henüz. Muhsin Ertuğrul'un yönetiminde, İstanbul Şehir Tiyatrosu oyuncularının rol aldığı filmler çekilmekteydi. Bu arada, Bakırköy'de "Halk Film"i kuran Fuat Rutkay da stüdyosunda kendi çapında ürünler vermeye çalışmaktaydı. Yine aynı dönemde, benim de yanında ilk filmimi oynadığım Faruk Kenç kendi olanaklarıyla sinema yapmaya çalışıyordu. 1945'ten sonra sinemada Turgut Demirağ, Nazif Duru, Murat Köseoğlu, Hürrem Erman'ın atılımları başladı. 1950'den sonra ise Türk sineması görülmemiş bir düzeye ge-

1950'yle başlayan Türk sinemasının yükseliş dönemi. 1953 yılında Atlas Film yapımcılığında Şaban Kamil'in yönettiği Edi ile Büdü Tiyatrocu*'da Mücap Ofluoğlu ve Necdet Mahfi Ayral...*

lecek, dört yüzlere ulaşan yapım zenginliğiyle, Amerikan ve Hint filmciliğinin ardından üçüncülüğe oturacaktır. Ama, "İçerik ve kalite bakımından nereye oturacaktır"ın yanıtını, fazla karışmadan sinema tarihçileri ve eleştirmenlerine bırakalım.

Muhsin Ertuğrul, Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri ile ters düşerek Devlet Tiyatroları'ndan ayrılmıştı. 1951'de, Yapı Kredi Bankası'nın parasal desteği, Vedat Nedim Tör'ün aracılığı ile Muhsin Ertuğrul'un yönetiminde kurulan "Küçük Sahne," genç kadrosuyla tiyatro dünyamıza yeni bir kan ve renk katacaktır. İçinde benim de bulunduğum Küçük Sahne'yi daha sonra çok uzun konuşacağız.

Aynı dönemde açılan, Küçük Sahne'nin altındaki "Kulis," Beyoğlu'na şık bir bohem havası getirecekti. Kulis'in yerinde 1940'ların ilk yarısında "Buket" adıyla müzikli ve dans edilen bir restoran vardı. Sahibi de "Nevrozin Cemal" diye namlanmış eczacı Cemal Bey'di.

— Kulis açılmış, Sanat Dostları oldukça gözde, bu arada sizlerin yuvası Balıkpazarı, Pasaj ne alemde?
— Kulis'te şık bohemler, Sanat Dostları'nda bohemliğe özenen küçük burjuvalar, bazen açık, bazen gizli flörtlü sanatsal yaşamlarını sürdürmeye çalışırken, Balıkpazarı'nda, Çiçek Pasajı'nda şaraba talim edenler zorunlu bohem olarak dünyaya meydan okuyorlardı adeta. Diğerlerine oranla daha çok içiyorlar, daha güzel sarhoş oluyorlar ve daha büyük aşklar yaşıyorlardı.

"Kimler vardı"ya bakalım bir de. Jön olarak, Kadıköylü bıçkın delikanlı Turan Seyfioğlu; yaşlı bıçkın kompozisyonunda Hazım Bey'in oğlu Settar Körmükçü; karakter rollerinin oyuncusu, gırgırıyla, içkisiyle Tatar Kemal; "Nadya"yı söylemek için piyanonun başına oturdu mu çevresi sarılan, 27 yaşında, Şehir Tiyatrosu'nda Kral Lear oynamış, basbariton Kemal Ergüvenç; sert bakışları, duygusal dünyası, hep dolu gözleriyle şairlerin aktörü, aktörlerin şairi Cahit Saffet Irgat; sinemada rol seçmeyen, her çevrede görünen, alafranga tavırlı, alaturka dedikoducu Feridun Çölgeçen; Yıldırım Beyazıt rolünden çok Kervansaray'da şov yapmayı yeğleyen, cebinde görünmeyen tabancası, daha çok sarhoşken, anlaşılamadığından yakınan Orhan Boran; içkinin dozunu farkında olmadan kaçıran ve bana, "Bugün de tüydün Mücap" diye serzenişte bulunan, kendi deyişiyle 13 yaşında rakıya başlayan güler yüzlü Münir Özkul.

Kolalı gömleği içinde, hep sahneye çıkacakmış gibi dolaşmaya meraklı, askerlik anıları, çok seyrek söz ettiği şiirleri, ara sıra yaptığı resimleri ile dünyasını doldurmuş, işinde son derece ciddi Sadri Alışık. Bu saydıklarım, Pasaj'da olsun, Cumhuriyet Meyhanesi'nde, ya da Lambo'da olsun, hep dolu kafalıdırlar; çevrelerine sevecen bakar, yürek yakarlar. Kamran Yüce, meyhanelerle pek sıkı fıkı değilse de, şairliğinin ve tiyatro oyunculuğunun heyecanı ile dostlarına sık sık katılır, bohem dostlarına ayak uydurmaya çalışırdı. Bu gru-

bun arasına, idareli içerek, biraz şair, biraz aktör bendeniz. Yalnız bu dönemlerin son bölümlerinde, Degütasyon'a, Nisuaz'a daha yakın olmayı sevenlerden olmuşum. Ayrıca Cahit Irgat'la beraber Kulis ve Sanat Dostları'nı günlük yaşantımıza sokmuşuz.

Çiçek Pasajı'nın ünlü grubu Hürrem Erman ve dostlarını da koyalım fotoğrafa. Temel Karamahmut ve Sohban hep yanında, çok sık olmasa da, sinemanın starı Sezer Sezin'in yüreklendirmesiyle, Erman Film'in idari işlerinden kameranın arkasına geçen, sessiz ve derinden gitmeyi seven, az konuşan Lütfü Akad ve sonraları başarılı bir yapımcı olan sevgili kardeşimiz, dostumuz Şeref Gür de masanın keyfini paylaşanlardan olurlardı.

Ant Film'de çalışmalara başlayan yönetmen Aydın Arakon ve kardeşi kameraman İlhan Arakon, benim de oynadığım *Kızıl Tuğ, Vatan İçin* gibi filmlerle Türk filmciliğine öncülük ediyorlar, Atıf Yılmaz henüz Erman Film'e geçmemiş, Nuri İyem'le resim çalışmaları içinde ve bu dostlarımızda aşırılığa kaçmayanlardan olarak Beyoğlu'nun bohem yaşamında az da olsa yer alanlar arasında olurlardı. Bu bölümü, çok sonraları İstanbul'u hepten terk ederek, Bodrum'un Farilya'sında kendi elleriyle yaptığı evinde yaşamayı seçen ünlü filmlerin usta kameramanı Gani Turanlı'nın kulaklarını çınlatarak bitirelim.

— Yok bitirmeyelim. Sizin bir de Orhan Veli ile kitap imzalatma öykünüz vardır?..

— Ha, şu hikaye. Orhan Veli'nin *Karşı* adlı şiir kitabı yayımlanalı çok olmuştu. Kitabı yayımlandığı ay içinde almış ve okumuştum, evde kitaplığımda duruyordu. Bir gün Orhan'a imzalatmak için yanıma aldım, Lambo'ya geldim. Ederi yetmiş beş kuruş olan kitaba Orhan şunları yazdı:

"Dostum Mücap Ofluoğlu'na. 75 kuruş kitap, 25 kuruş da imzamın değeri, etti bir papel.

30.VI.1950 - Orhan Veli"

Bu sununun altına da şunları ekledi:

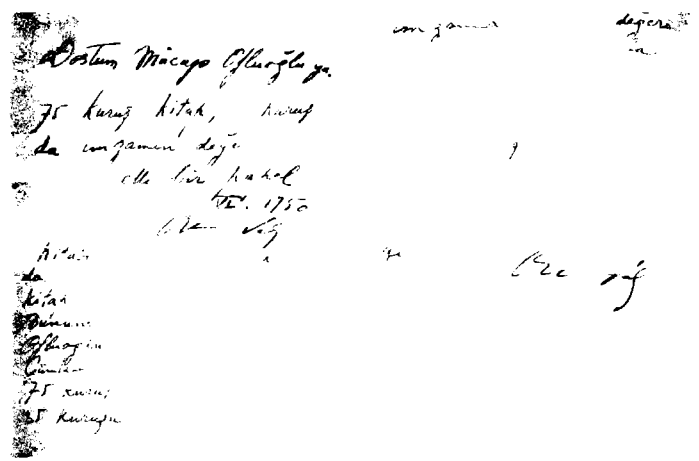
"Kitabı kendisi almış, 75 kuruşu da vermiş. Binaenaleyh bu kitap benim hediyem değildir. Bununla beraber ben Mücap Ofluoğlu'ndan alacaklıyım. Çünkü kitabın değeri üzerinde 75 kuruş yazmasına rağmen 25 kuruşu geçmez. Benim imzama gelince, ben Mücap'tan,

1000000
- 50

1000950

alacaklıyım. Hesabı kıt olanlar büyük riyaziyecilere gitsin. Orhan Veli."

— *Tamam, şimdi bitirebiliriz...*

Karşı *adlı şiir kitabının Orhan Veli tarafından Mücap Ofluoğlu'na imzalanan ilk sayfaları...*

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Tiyatronun Adı Küçük Sahne

Yapı Kredi Bankası'nın kültür işlerini yürüten Vedat Nedim Tör, çocuk sineması salonunda, tiyatro oyunları da sunulması önerisini Muhsin Bey'e açar ve olurunu alır. Tiyatronun adı Küçük Sahne olacak ve Muhsin Ertuğrul yönetiminde genç bir kadro kurulacaktır. Bir gün Beyoğlu'nda Sadri Alışık'la Kamran Yüce'ye rastladım. Bana, Sami Ayanoğlu'nu gördüklerini ve Küçük Sahne kadrosuna yazıldıklarını söylediler. Ben de aynı günün akşamı Şehir Tiyatrosu Dram Bölümü'nde Ayanoğlu'na gittim ve beni de kadroya almasını rica ettim. Sami, Muhsin Bey'e söyleyip benim de kadroya alınmamı sağladı.

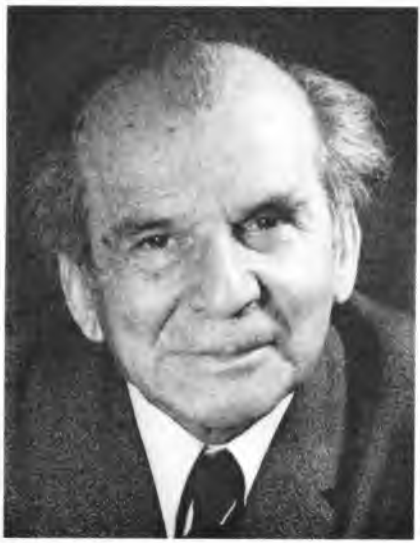

Küçük Sahne sanatçıları, hocaları Muhsin Ertuğrul'un 60. yaşını kutluyor. Tarih 28 Şubat 1952 (Mücap Ofluoğlu en önde soldan üçüncü).

— Tevhit Bilge Tiyatrosu ile yaptığınız turne sonrasına dönelim yine. İstanbul'a geldiniz?..

— Şubat başında İstanbul'a geldik. Yaşantımızda gözle görülür bir değişiklik ve yenilik yok. Bundan sonra ise, önemli bir dönem başlayacak benim için. Ama, bana geçmeden önce "Küçük Sahne Tiyatrosu"nun kuruluş öyküsünü anlatmam gerekiyor.

1951 başında, Yapı Kredi Bankası, henüz genç bir bankadır. Banka, kültür etkinliklerine girmek amacıyla yazar Vedat Nedim Tör'ü görevlendirir. Bankanın kurucusu Kazım Taşkent, Vedat Nedim Tör'e ve deneyimlerine çok güvendiğinden, önerilerinin uygulanmasında parasal destekten çekinmemektedir. Kazım Bey'in genç yaşta ölen oğlu Doğan'ın adını

Küçük Sahne'nin kurulmasında büyük emeği geçen yazar ve kültür adamı Vedat Nedim Tör... Fotoğraf: Ara Güler

verdikleri Doğan Kardeş Yayınları, unutulmaya yüz tutmuş bir kenara itilmiş folklorumuzu gün ışığına çıkarma çalışmaları, Beyoğlu'nda Atlas Sineması'nın üstündeki binada çok şık bir salon hazırlayarak, tatil günleri çocuk filmleri gösteren bir çocuk sineması oluşturmak, bu kültürel çalışmaların birer parçasıydı.

İşte, Devlet Tiyatroları Genel Müdürü Muhsin Ertuğrul Bey'in, Maarif Vekili Tevfik İleri ile anlaşmazlığa düşüp görevinden ayrılarak İstanbul'a dönmesi bu günlere rastlar ve bu geliş Türk tiyatrosu için yeni dönemin de başlangıcı olacaktır. Vedat Nedim Tör, Çocuk Sineması salonunda bir de tiyatro açmak düşüncesini Muhsin Bey'e açar ve onun olurunu alır. Muhsin Bey'in yönetiminde genç bir kadro kurulacak, çalışmalara başlanacak ve Yapı Kredi Bankası'nın bir kültür hizmeti olan bu tiyatronun adı Küçük Sahne olacaktır.

— Yıllardır sabırla beklediğiniz gerçek bir tiyatronun kapıları açılıyor sizin için Küçük Sahne ile, yanılmıyorum değil mi?..
— Zaman içerisinde böyle olduğu bir gerçek. Önce nasıl başladığımı anlatayım:

Muhsin Bey, ilk olarak Ankara'da Devlet Tiyatrosu'nda sahneye koyduğu *Fareler ve İnsanlar*'ı seçer. Genç bir kadronun oluşturulması görevini de Şehir Tiyatrosu'ndan Sami Ayanoğlu'na verir. Yalnız başrol Lennie için Ankara'da başarıyla oynamış olan Nuri Altınok çağrılacaktır. Bir gün Beyoğlu'nda Sadri Alışık'la Kamran Yüce'ye rastladım. Bana, Sami Ayanoğlu'nu gördüklerini ve Küçük Sahne kadrosuna yazıldıklarını söylediler. Ben de, hemen o akşam Şehir Tiyatrosu Dram Bölümü'ne gittim, Sami Ayanoğlu'nu bularak, beni de kadroya katmasını rica ettim. Ayanoğlu da Muhsin Bey'le konuşup kadroya alınmamı sağladı.

Mart ayının sonuna doğru kadro tamamlandı ve provalar için yer ve zaman saptandı. Kadroyu şöyle bir anımsayalım bakalım: Şehir Tiyatrosu'nun 1949'da ayrılmış sanatçıları, Nevin Akkaya, Cahit Irgat, Mümtaz Ener. Hukuk Fakültesi öğrencisi ve ilk kez oyunculuğu deneyecek olan Şükran Gün-

gör, 1948 yılında Münir Hayri Egeli'nin Ses Opereti Tiyatrosunda yapmak istediği *Saat Altı* oyunlarında görev almış, aynı fakülteden ve şiirleri yayımlanan genç şairlerimizden Kamran Yüce, bir süre aktörlük yaptıktan sonra Amerika'ya giden ve doktor olarak ünlenen Saim Giray. Sadri Alışık, Eminönü Halkevi'nde amatörce çalışmış, Raşit Rıza Topluluğu'nda bir süre bulunmuş, sinemada henüz küçük de olsa bir isim yapmıştı. Münir Özkul, o da Bakırköy Halkevi'nden yetişmiş, Ses Opereti'nde iki yıl kadar oynadığı rollerle kendini tanıtmış ve sevdirmiş, renkli bir oyuncuydu. Sonraları tiyatroyu bırakan üç isim daha sayalım: Orhan Elmas, Sırrı Gültekin; her ikisi de sinema yönetmeni olarak büyük ün yaptılar. Zeynep Sırmalı, bir süre şansını sinemada denedi, sonra da Agah Hün'le evlendi. Yine sonraları TRT'de seslendirme yönetmenliğine geçecek olan Sacide Keskin de sufle görevini üstlenmişti.

— Fareler ve İnsanlar *oyununa geçmeden önce, biz yine provaları bir konuşalım. Ne olur, ne olmaz!..*

— Mutlaka bir vukuat vardır değil mi?.. Şimdi, önce kadroyu bir sayalım: Lennie; Nuri Altınok - Sami Ayanoğlu, George; Şükran Güngör, Curley; Kamran Yüce, Candy; Mümtaz Ener, Slim; Cahit Irgat, Whit; Sadri Alışık, Crooks; Saim Giray, Carlson; Münir Özkul, Çiftlik Müdürü; Bendeniz Mücap Ofluoğlu ve Curley'in karısı rolünde değişimli olarak Nevin Akkaya ile Zeynep Sırmalı. Yalnız aklımda yanlış kalmadıysa, Sami Ayanoğlu, Nuri Altınok Ankara'dan gelinceye kadar bir-iki provaya katıldı, hiç oynamadı. Zeynep Sırmalı da öyle, bir-iki prova dışında oyunda hiç olmadı.

Biz çalışmalara başladığımızda, tiyatro da hazırlanmaya başlamıştı. O nedenle provalar, Yapı Kredi Bankası'nın eski merkez binasının yanındaki Korsan Sokak'ta, banka şubesi olarak yapılmış bir lokaldeydi. İlk provaya gideceğimiz gün, sabah 9:30'da, Nevin Akkaya, Cahit Irgat, Mümtaz Ener, Sami Ayanoğlu ve ben Tepebaşı'ndaki "Kanuniesasi Kıraathanesi"nde buluştuk. Biz içerdeyken, kendisine Küçük Sahne

kadrosu için öneride bulunulmuş, fakat kabul etmemiş olan Zihni Rona ile eşi, Avni Dilligil'in de kardeşi Aliye Rona girdiler. İzmir Şehir Tiyatrosu kapanmış, Avni Dilligil "Bizim Tiyatro" adıyla bir tiyatro kurmuş, onlar da Avni'nin "Bizim Tiyatro"suna katılmak için İzmir'e gideceklermiş. Zihni Rona, benim de kendileriyle birlikte İzmir'e gitmemin daha uygun olacağını, Avni Bey'in beni de beklediğini söylemeye gelmiş. Sami Ayanoğlu, "Çocuğun aklını karıştırma, provaya gidiyoruz, o artık Küçük Sahne'nin elemanıdır" diyerek araya girdi. Ben de, Muhsin Bey'in yanında çalışmanın benim için daha uygun ve doğru olacağını anlatmaya çalıştım. Zihni, iyi niyetle Avni'ye yardımcı olmaya çalışıyordu yalnızca. Onların İzmir'e ikinci gidişleriydi ve çok kalmadan döndüler.

Bir gün, Korsan Sokak'taki açılmamış banka şubesinde provamızı yapıyoruz. Benim olmadığım bir sahne geçiliyor. Ben bir köşede oturmuş, sıramı beklerken elimdeki gazeteye göz gezdiriyordum. Birden, dizlerimin üzerine küçük bir kağıt kondu. Arkamdan uzanıp kağıdı koyan Muhsin Bey'di. Kağıtta, onun elyazısıyla, "Provada gazete okunmaz" yazılıydı. Hemen gazeteyi katlayıp cebime soktum. Çok utanmıştım. Muhsin Bey'le göz göze geldiğimizde, "Haklı değil miyim" der gibi yumuşak, anlamlı bakışını hiç unutmadım ve o günden sonra da ister oyuncu olarak, ister yönetmen olarak, hiçbir provada yanımda gazete bulundurmadım.

— *Oyun nasıl geçti?*

— Perdenin açılmasına bir hafta kala Küçük Sahne'ye geçtik. Nuri Altınok da Ankara'dan gelmişti. Birçok kişinin, "Canım, o küçücük sahnede nası rol oynanır" diye peşin yargısına karşın, sahnede çok parlak bir açılış yaparak İstanbullu tiyatroseverlerden büyük alkış almıştık. Bir ay süreyle aynı başarıyla oynadık *Fareler ve İnsanlar*'ı. Ekimde yeniden açılmak üzere kapattık perdeyi. Son gün Muhsin Bey, bizleri toplayarak, tek tek ellerimizi sıktı ve, "Ağustosun on beşinde yeni mevsimin ilk oyunundaki rollerinizi almak için bana geleceksiniz" diyerek kapattı sezonu.

O gün, birbirini seven ve iyi anlaşan bir arkadaş grubu olarak parasız bir dinlenceye çıkıyorduk, ama hepimiz daha bir emindik yarınımızdan.

Boğaz tokluğuna bile çalışmıyorduk

— Umutlu yarınlar da olsa, yine boşta geçecek uzun bir zaman önünüzde değil mi?

— Tiyatro perdeyi kapadı. Çok geçmedi aradan, sanırım mayısın son haftasıydı. Bir gün Beyoğlu'nda Avni Dilligil'le karşılaştım. Tam, Tokatlıyan Oteli'nin önündeydik aklımda yanlış kalmadıysa. "Bizim Tiyatro" ile turneye çıkmıştı. Birbirimize hal hatır sorduk. Küçük Sahne'nin açılışını, başarılı olduğunu, ağustosun on beşinde yeni sezonu açacağımızı anlatıyorum; ben anlatıyorum da, sanki Avni pek beni dinlemiyor. Sonunda, sen bunları bir kenara kaldır dercesine baklayı çıkardı:

"Bizim Tiyatro"nun turnesinden bir anı fotoğrafı. En önde Avni Dilligil, en arkada da Mücap Ofluoğlu. Aradakiler ise kadın çoğunluğuyla diğer oyuncular. Yıl 1951...

"Ankara'dayız, arkadaşlar otelde beni bekliyor, buraya bir-iki oyuncu almaya geldim, seni de arayacaktım; benimle turneye gelmeni istiyorum."

Dilligil'i severdim. Belli ki güç durumdaydı, yardım istiyordu.

"Tamam, gelirim ama, yalnız iki ay için; haziran ve temmuz. Ağustosun on beşinde mutlaka İstanbul'da olmalıyım," dedim. Memnun oldu.

"Peki, yarın gidiyoruz Ankara'ya Mücap. Orhan Erçin'i de alıyorum, Kadıköy'de sabah dokuzda otobüsün hareket edeceği yerde buluşalım" dedi.

— Turne oyunculuğu peşinizi bırakmaz olmuş?..

— Belki tekrar olacak ama, tiyatro gerçekten bir serüven. Ertesi gün, sabah dokuzda, ağzına kadar dolu, külüstür bir otobüsle, iki aylık bir süre için, Avni üstatla Ankara'ya doğru yola çıkıyordum. Hoplaya zıplaya, içimiz dışımıza çıka çıka dokuz saatte geldik Ankara'ya. Devlet Tiyatrosu'nun karşısında bir otelde kalıyorlarmış. Orhan Erçin'le birlikte Avni'nin peşinde geldik otele. Otelin adı aklımda yok ama, çalgıcıların, yabancı artistlerin, bar konsomatrislerinin kaldığı, eli yüzü düzgün, oldukça da hareketli bir oteldi!..

Arkadaşlar da sevinçle karşıladılar bizi. Biz de tiyatroyu kurtaracak aslanlar gibiydik. Yalnız biz değil, Avni Dilligil de, bizi yakalayıp tiyatroya getirdiği için güvenilir bir patron ve yönetmen olmanın keyfini çıkarıyordu. "Bizim Tiyatro"nun kadrosunda, aklımda kaldığınca, Nezahat Dilligil (Tanyeri), Belkıs Fırat (Dilligil), Salih Tozan, Selahattin İçsel, Şevki Artun, Orhan Erçin, ben ve üstadımız, lokomotifimiz, her şeyimiz Avni Dilligil.

Otelde başladık provalara. *Sana Rey Veriyorum, Boks Şampiyonu* ve *Dünya Dönüyor* diye üç oyun oynayacağız. Ben alelacele üç rol çıkaracağım. Rolleri yazıp, birbirine karıştırmadan ezberlemeye başladım. Otelde iki-üç gün prova yaptıktan sonra, son derece mütevazı(!) bir otobüsle Konya'ya müteveccihen hareket ettik. Devlet Tiyatrosu dahil,

Konya'ya gelen bütün tiyatroların oyun sergilediği en iyi sinemada oyunlarımızı oynadık. Oradan ver elini Adana, oradan İskenderun, sonra yine ver elini Antakya, oradan da Mersin.

Malatya'da demokrasi unutulmuştu

— Turneye çıkmamızdan öncesini anlatırken, sözcüklerinizde güçlü "ima" işaretleri gördüm. Yanılıyor muyum?

— Kıyamet Mersin'de koptu. Kadromuzun en önemli yıldızı Nezahat Dilligil, valizini kaptığı gibi çekti gitti. Tüm yalvarmalarımıza, yakarmalarımıza, bizi bırakma, yolumuzu kararmta, olanları ciddiye alma, boşver dememize karşın, önce topluluktan, sonra da aktör Kean'e benzeyen kocası Avni Dilligil'den ayrıldı.

Temmuzun son haftası Malatya'ya geldik. Geldik ama, geçtiğimiz yerlerde işler hiç de iyi gitmedi. Doğru dürüst para kazanamıyorduk. Hatta, telgrafla, İstanbul'dan annemden iki defa para bile istediğim oldu. Deyim yerindeyse boğaz tokluğuna bile çalışmıyorduk. Sanki Avni'nin gözbebeklerinde dolaşan belirsiz bir dünyaya kaptırmıştık kendimizi. O, aktör Kean (Alexandre Dumas'nın ve Raymund Fitzsimuns'un oyunlarına konu olan, tiyatro tarihinin en yetenekli oyuncularından, 18. yüzyılın ünlü İngiliz oyuncusu Edmund Kean), biz ise onun soytarıları. Salih Tozan'la açlığımızı unutmaya çalışıyor, içli çocuk Şevki Artun'la da içlenip duruyorduk.

Malatya'ya geldiğimizde, belediye seçimlerinin heyecanı başlamıştı. Biz de, yazlık bir sinemada, Cevat Fehmi Başkut'un *Sana Rey Veriyorum* komedisini sergiliyoruz. İlk gece bahçe dolu, alkış büyüktü. Ama, oyun sakıncalı bulunmaz mı? Emniyetten, yazılı olarak, oyunu oynayamayacağımızı, yani perdeyi açamayacağımızı bildirdiler. Halimiz tam bir felaket. İş yalvarmaya, el etek öpmeye kalmıştı. Yoksa ya don gömleği satacağız ya da otelde rehin kalacağız. Yasağın ilk günü de belediye seçimleri yapılıyordu. Malatya seçimler

için çok önemli olduğundan, Ankara'dan pek çok gazeteci gelmişti. Bunların arasında *Bugün* gazetesi adına şair Fethi Giray, *Yeni Sabah* adına da, sonradan CHP milletvekili olacak olan Orhan Birgit haber topluyorlardı. Onlar halimize son derece üzülüyorlar, ama bir çözüm bulamayıp, yalnızca durumumuzu haber yapabiliyorlardı. Bir de, nedenini bilemedik ama, sürpriz bir isim vardı o günlerde Malatya'da; Türk Tiyatro Tarihi'ni yazmış, sevimli, saygın Refik Ahmet Sevengil. Otelimize geldi, halimizi, hatırımızı sordu. Durumumuzu öğrendi. Refik Ahmet Sevengil'in de araya girmesi sonucunda iş tatlıya bağlandı, seçim sonrası perdemizi açmamıza izin verdiler.

Bu küçücük olay bile ülkemizde demokrasinin hangi yollardan ve ne zorluklarla geçtiğinin iyi bir örneğidir. Daha bir yıldır iktidarda bulunan ve "Demokrasi" vaadiyle gelen Demokrat Parti, CHP'nin kalelerinden biri olan Malatya'da seçimi koparamamanın siniri içinde demokratlığını unutabiliyordu. Neyse biz, oyunlarımızı üçer gün sergileyerek ağustos ayını bulduk.

— İstanbul'a daha doğrusu Muhsin Ertuğrul'a verdiğiniz söze dönme vaktiniz de geliyor değil mi?

— Benim anlaşma sürem bitiyor ve dönme vaktim geliyor ama, elimizde, avcumuzda hala bir şey yok. Gündeliklerimiz bir türlü çıkmıyor Avni üstattan. Para alamadıkları için diğer arkadaşlar da homurdanmaya başladılar. Hatta, Şevki Artun, "Sen dönersen, ben de dönerim İstanbul'a, bu macera yeter" diyor. Bir sabah, Avni Ağabey'in huzuruna girdim:

"Avni Ağabey, izin verirsen ben artık döneyim. İki ay oldu. 15 Ağustos'ta da Muhsin Bey bekliyor, biliyorsun, gitmezsem çok şey kaybederim" dedim, sustum.

Benim susmamla birlikte, vay efendim, sanki üstada küfür etmişim; bir celallenme, bir köpürme!.. Sanatı bırakıp nereye gidiyor muşum? Çağını doldurmuş bir hocayla, biz kim oluyormuşuz da İstanbul'da tiyatro yapmaya kalkıyormu-

şuz!.. İstanbul'da kendilerinin kuşağından sonra kimseler bir şeyler yapamazlarmış! Ne yapsam, ne desem diye düşünüyorum. Hani neredeyse, "istismara müsait" tavrımla, "Yahu ben sana iki ay söz vermedim mi? İyi ya işte, iki ay doldu, ver yol paramı gideyim. İstanbul'a gittiğimde ne yapacağım seni hiç ilgilendirmez" diye bağıracağım. Bağırmadım, çağırmadım, alt perdeden ama, kararlı, "Ağabey ben İstanbul'a dönüyorum, bundan sonrası beni ilgilendirir. Sen bana tren paramı tamamlamam için bir on beş lira ver de gerisine karışma lütfen" dedim.

"Param yok" demez mi?..

Odada bulunan ve henüz 14 yaşında olan oğlu Erhan Dilligil dayanamadı, "Baba, benim on beş liram var, Mücap Ağabey'e vereyim, sonra senden alırım" deyiverdi. Erhan'ın bu soylu davranışını ömrümün sonuna dek hiç unutmayacağım. Erhan'dan 15 lirayı aldım. Arkamdan Şevki Artun da küçük bir ağız dalaşından sonra, "Ben de gidiyorum" deyip, kestirip attı.

Ertesi gün sabah treniyle, üçüncü mevkide Ankara'ya doğru yola çıkıyorduk. Şevki ile bu sanatsal(!) serüvenden zar zor paçamızı kurtarıp Ankara'ya doğru yol alırken, geçen iki ayın olaylarını anımsayarak hem gülüyor, hem de kızıyorduk kendimize. Avni üstada uyup peşine takılmanın ne gereği vardı? İzmir'de gereken özveriyi vermiş, dostu, düşmanı tanımıştık. Şevki ise, daha çok bana kızıyordu. Çünkü ben geliyorum diye gelmişti o da bu sevimsiz turneye. Kızarıp bozararak, "Yahu sende hiç akıl yok mu birader? Küçük Sahne kadrosuna girmişsin, geleceği sağlama bağlamış, Muhsin Bey'in güvenini kazanmışsın, ne halt etmeye takılırsın üstadın peşine" diyor.

Ben de, "Yahu Şevki, bilmez misin? Sempatik, sıcak kanlı, aldatıcıdır bizim Dilligil, eh durumu da kötü, yardımcı olalım dedik."

Şevki anlattıklarıma acı acı gülüyor, ben de, "Tamam, tamam dedik de iyi halt yedik" diyerek kapatıyoruz konuyu.

Şevki'nin, bu tiyatro serüveninin bitmez tükenmez yorgunluğuna çok dayanamadı yüreği ve 36 gibi çok genç yaşta, İstanbul'da, bir kalp krizine yenilerek ayrılıverdi aramızdan.

Muhsin Bey bizi güler yüzle karşıladı

— Zamanında yetişebildiniz mi İstanbul'daki sözünüze?
— Biz Ankara'ya inince şair Fethi Giray'ı bulduk. Bizi Kürt'ün meyhanesine götürdü. Son meteliklerimizi birleştirip kafaları çekerek şiirler okuduk. Sevimli bir insandı Fethi. Ne zaman Ankara'ya gitsem, Fethi'yi bulur, rakı sofrasını kurar, şiirli saatler geçirirdik. Espriyi sever, bazen alınır, küser, ardından da güler sarılırdı dostuna.

Ankara'da bir gece geçirdikten sonra, sabah, önce Şevki'yi İzmir'e yolcu ettim, ben de bir otobüsle İstanbul'a döndüm. O zaman Ankara-İstanbul arası on beş lira. Bende ise yalnızca beş lira var. Adamlarla anlaştım... İstanbul'a gelince valizimi Kadıköy'de otobüs yazıhanesine bıraktım, bir koşu eve giderek eksik olan parayı alıp döndüm ve borcumu ödeyip valizimi kurtardım.

Ağustosun tam on beşinde Sadri Alışık'la buluşup, Muhsin Bey'e Tepebaşı'ndaki Kamhi Apartmanı'na gittik. Öğleden sonraydı. Muhsin Bey bizi güler yüzle karşıladı. Halimizi, hatırımızı sordu. O yıllarda zayıftım, biraz daha zayıfladığımı fark edince, nedenini sordu. Ben de askerdeyken yakalandığım sıtmanın ara sıra beni yokladığını anlattım. Belki kızar diye, Avni Dilligil'le turneye çıkıp iki ay doğru dürüst beslenemeden, yorgun yorgun dolaştığımı söyleyememiştim. Ben her ne kadar söylememişsem de, o çoktan duymuştu başka yerlerden ama bilmemezlikten geldi.

Küçük Sahne'de 1951-52 sezonun ilk oyunu *Yarış* komedisiydi. John Cecil Holm ile George Abbott'un yazdığı ve Melih Cevdet Anday tarafından dilimize çevrilen bir Amerikan komedisi. Sadri ile bana birer metin verip rollerimizi gösterdi ve bir eylülde provada olmamızı istedi. Şu anda bile an-

latmakta güçlük çektiğim bir sevinçle ayrıldık hocamızın yanından. Nasıl sevinmezdik ki, sürekliliği olacak, tiyatroseverlerin beğenisini kazanacak, bizleri de üne kavuşturacak bir tiyatronun aktörleri olmuştuk.

Kadroda Aysel Gürel ile Füruzan da var

— Sizin dışınızda kadroda değişiklik ya da önemli yenilik var mıydı?

— 1 Eylül 1951'de ilk provaya gittiğimizde kadromuz şöyleydi. Agah Hün, Asuman Korad, Heyecan Başaran ve kardeşi Uğur Başaran olmak üzere, Ankara Devlet Tiyatrosu'ndan dört sanatçı katılıyordu aramıza. İstanbul Konservatuvar öğrencileri, Lale Oraloğlu, Altan Karındaş, Neriman Esen ve ünlü oyuncu Sadi Tek'in oğlu Şahin Tek de "Küçük Sahne"nin yeni oyuncuları oluyorlardı. Nuri Altınok Devlet Tiyatrosu'na dönmüş, Mümtaz Ener de ayrılmıştı tiyatrodan. Bunların dışında, Nevin Akkaya, Cahit Irgat, Şükran Güngör, Kamran Yüce, Saim Giray, Münir Özkul, Sadri Alışık ve bendeniz devam ediyoruz. Sonraları Şehir Tiyatrosu'na geçecek olan Fethiye Sezer de sufle görevinde.

Daha sonraları "Küçük Sahne"nin kadrosuna yeni adlar ve yetenekler de katılacaktır. Sırası gelmişken onları da bir analım. Sonraları ünlü yazarlarımızdan biri olan Füruzan da bir mevsim kadar aramızda bulunmuştu. Onun çok genç yaşlarında yazarlığa eğilimi olduğunu ve öyküler yazdığını öğrenmiştik. Müjde Ar'ın annesi, ünlü şarkı sözü yazarı Aysel Gürel de üç mevsim kadar kaldı aramızda. Savcı Cevat Tekbaş, Nejat Ulakel, resim öğretmenliğine dönen Suat Taner, yazar Orhan Çubukçu, uzun yıllar tiyatroda sesini duyuran Şükran Akın'ı söyleyelim. Sonra *Hamlet*'le ünlenen Nur Sabuncu ile Amerika'dan döndükten sonra kısa bir süre aramızda kalan Haldun Dormen'i de sayarsak, "Küçük Sahne"nin kadro olarak da ne denli güçlü olduğu görülüyor sanırım.

— Adını saydığınız sanatçılar, sonraları da Türk tiyatrosu ve sineması için çok önemli şeyler yaptılar. Onlarla ilgili bir kez daha konuşmak isteyeceğim. Ama, önce diğerlerinde yaptığımız gibi, "Küçük Sahne"yi fuayeden kulise bir gezebilir miyiz?
— Fuayeden değil de, "Küçük Sahne"ye ta dış kapıdan girelim önce. Atlas Sineması'nın (bu bina daha önce Adliye idi) önündeki, gündüzleri açık duran demir kapıdan, mermer koridora girelim. Sağda çerçeve içinde sanatçıların fotoğrafları asılı dururdu. Yürüyelim, solda, daha önce de konuştuğumuz "Kulis," sanatçıların ve sosyetenin uğrak yeri olmuştu. İçkimizi oyundan sonra içeriz, onun için "Kulis"e uğramadan merdivenlerden yukarıya tiyatromuza çıkalım.

Geniş beyaz mermer merdivenlerden çıkarken birinci sahanlıkta, tam karşınızda büyük bir vitrin vardır. Bu vitrinde Yapı Kredi Bankası'nın leyleği bir bacağını kaldırmış, gelen geçene bakar. "Bu tiyatroyu bizim banka hazırladı, sizlere sundu" der gibi. Hani leyleğin ömrü "laklak"la geçermiş ya, allahtan bizimki yalnızca bakmakla yetiniyordu. O sahanlığın sol yanında gösterişli üst katlara çıkan asansör vardır. Tiyatroya girmek için asansörü sollayıp mermer merdivenleri tırmanmayı sürdürüyoruz. Tiyatro salonunun bulunduğu kata gelince, tam karşıdaki gösterişli kapı oyun sonrası seyircilerin çıkması için kullanılır. Sola çark edip, camlı kapıdan fuayeye giriyoruz.

Yerler parke, köşede bir Amerikan bar, bir yanında mermer yalaklı bir çeşme, diğer yanında üstünde kocaman aynasıyla şömine. Tavanda bakır avizeler, kapının solunda vestiyer, şöminenin sağında bir vitrin, önünde de dört-beş kişinin rahatlıkla oturabileceği geniş kanepe, ortada sehpalar ve çevresinde koltuklar. Salon iki yüz seksen kişi alıyordu. Talep çok fazla olduğunda, sağlı, sollu geçiş koridorlarına da yirmi kadar iskemle konabiliyordu. Adı üstünde, "Küçük Sahne" değil mi?..

Salonu, koltukları, genişçe, rahat ve rengarenktir. Sarı, lacivert, kırmızı, yeşil renklerde. Duvarlar yarıya kadar lambri, tavan on metre yükseklikte. Londra'da, Paris'te de olsa şık

bir tiyatro salonu denilebilir "Küçük Sahne" için. Ama, sahnesi gerçekten küçüktür. Her oyunu sahnelemek kolay değildir. Buna karşın bu küçücük sahnede çok büyük yapımlar da başarıyla gerçekleştirilmiştir ve çok mutluyum ki, hala da gerçekleştiriliyor. Ve dileğim, çok daha büyüklerini, güzellerini yakıp, yıkıp yok ettiğimiz için elimizde kalan bu tek "Küçük Sahne"nin sonsuza dek yaşayabilmesidir.

— *"Küçük Sahne"yi çok fazla sevdiğiniz kolayca anlaşılıyor. Şimdi de 1951-52 yılının ilk oyunu* Yarış*'ın provalarına gidelim, hem de biraz önce sözünü ettiğimiz o çok ünlü oyuncuları biraz daha konuşalım mümkünse?..*

— *Yarış* eğlenceli ve hareketli bir komediydi, hocamız da, oyunu gerektiği gibi hareketli bir anlatımla sahneye koydu. Ankara Devlet Tiyatrosu'ndan gelen Asuman Korad, *Yarış*'ın başrolünde, ilk kez İstanbul seyircisinin önüne çıkıyordu. Onunla birlikte, Agah Hün ve Heyecan Başaran da ilk kez İstanbulluların alkışıyla tanışacaktı. Heyecan Başaran, "Küçük Sahne"de kaldığı üç sezon içinde rol aldığı bütün oyunlarda izleyiciyi kendine hayran bırakmıştır. O günleri bilen, yaşayan tiyatroseverler belleğinde hala yaşar Heyecan Başaran adı. Kardeşi Uğur Başaran da yetenekli bir oyuncuydu. 1952'de Orhan Boran'la evlendi. Bir kızları oldu. Orhan'dan ayrıldıktan sonra, 1957'ye kadar "Küçük Sahne"de, daha sonra da "Muammer Karaca"da oyunculuğunu sürdürdü; 1960'larda yaptığı ikinci evliliği ile de tümüyle terk etti sahneyi.

Asuman Korad, ciddi, işine bağlı, çalışkan bir aktördür. Kendini kabul ettiren başarılı bir çizgi üzerinde tiyatroya bağlı kaldı hep. "Küçük Sahne"nin ikinci yılında, sonraları çok ünlü bir opera sanatçısı olacak olan Suna Korad'la evlendi. Bu çok mutlu beraberlik daha sonra ayrılıkla son buldu. Asuman Küçük Sahne'den ayrılıp Devlet Tiyatrosu'na geri döndü. 1960'lara doğru bir süre Paris'te yaşadı. İstanbul'da bazı özel tiyatrolarda sahneye çıktıysa da, onun gerçek yuvası Devlet Tiyatrosu olmuştur.

"Küçük Sahne"de çok büyük oyunlar sergilenmiş Muhsin Ertuğrul ile. 1952-53 sezonunda Muhsin Ertuğrul yönetiminde Babayiğit. *(Önde yerdekiler) Şükran Güngör ve Mücap Ofluoğlu...*

Devlet Konservatuvarı'nın ilk mezunlarından olan Agah Hün, İstanbul Şehir Tiyatrosu aktörlerinden Hadi Hün'ün kardeşidir. Agah, çok uyumlu bir insandı. Çocuksu mizacıyla, tartışmalardan kaçan, sürtüşmelerden hoşlanmayan bir kişiliğin sahibiydi. Agah'la Küçük Sahne'den sonra İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda da birlikte olduk. İyi bir ekip oyuncusuydu. Bencil değildi. Pek çok oyuncu gibi muziplikten hoşlanır ama arkadaşlarını eğlendiren bu yanıyla oyuna zarar vermekten de kaçınırdı.

Agah Hün'ün kırmızı ayakkabıları

— Bu konuda unutulmadık bir anınız var galiba?..
— Küçük Sahne'den değil de, İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda çalıştığımız 1961-62 mevsiminin sonunda, Süreyya Sinemasının üstündeki küçük salondaki Kadıköy Bölümü'nde, Refik Erduran'ın yazdığı, Hamit Akınlı'nın sahneye koyduğu *Aman Avcı* oyununda rol almıştık. Dört kişilik bir oyundu.

Zengin bir işadamı Agah Hün, bir sosyete dilberi Mualla Kavur, kurulu düzene karşı çıkan sosyalist Zihni Küçümen ve bunları evine çağırarak, ölümle korkutup tutuklayan ve yaşadıkları dünyayı kendi buluşuyla havaya uçurmaya kararlı, kafadan çatlak araştırmacı İsrafil. İsrafil diğer üç kişiyi, kararından vazgeçirmek adına sorguya çekecek, düzeni kurtaracak, iyiye götürecek yanıtlar alırsa da dünyayı havaya uçurmaktan vazgeçecektir. Bir gerilim ya da bir sosyal taşlama komedisiydi oyun.

Şimdi bir tiyatro bilgisi verelim: Her oyunda oyuncular, oyun afişte kaldığı sürece giydiklerini değiştirmezler. Giysilerini, ayakkabılarını, gömleklerini, hatta taktıkları kravatlarını... Şayet değiştirecek olurlarsa, bu değişikliği arkadaşlarına önceden haber vermeleri gerekir. Çünkü oyun içinde alışılmışlığın dışına çıkışlar, oyunun bozulmasına, sonucunda da gülmelere neden olabilir. Şimdi de gelelim *Aman Avcı*'ya. Agah bu oyunda, aklımda kaldığınca, açık mavi bir kostüm, beyaz gömlek giyiyor, bunlara uygun bir kravat takıyordu. Ayağında da, gene giyimine uygun, biraz eskice, koyu kahverengi bir ayakkabı vardı. Oyun başlayalı iki hafta kadar olmuş, ben de Agah'ın bu kılığına iyiden iyiye alışmıştım. Çok iyi anımsıyorum, oyunun üçüncü haftası, pazar matinesindeyiz. Ben sahnedeyim, çağırdığım işadamının gelmesini bekliyorum. Kapı çalındı, kapıyı açtım, Agah içeriye girdi. Ben bu arada tabancamı çekip, onu hazırladığım bir kafese sokacağım, sorguya çekmek için. Fakat Agah'ın içeri girmesiyle, gözlerim ayaklarındaki kıpkırmızı, gıcır gıcır, yeni ayakkabılarına takılmaz mı? Ne yapacağımı şaşırdım, birden bir gülmedir aldı beni. Tabancayı çektim, son derece gergin bir sahne oynayacağız, sert ve ürkütücü olmam gerek; ama konuşamıyorum. İşi deliliğe vurarak, gülmemi kapatmak için birtakım abartılı mimikler yapmaya başladım. Agah da anladı işi, kendini tutmaya çalışıyor, ama gözlerinin içi gülüyor. Hani neredeyse sahneyi bırakıp kaçacak haldeyim. Lafların büyük bölümünü atlayarak, kan ter içinde Agah'ı kafese soktum. İşte, bir ayakkabı değişikliği ve başımıza gelenler. Sahnede za-

ten gülmeye yatkındır yapım... Agah'ın bilerek mi, yoksa dalgınlıkla mı yaptığı bu değişiklik sahnede çok güç dakikalar yaşamamıza neden olmuştu.

— *İstanbul Konservatuvarı'ndan gelen genç oyunculardan söz etmiştiniz?..*
— Lale Oraloğlu ve Altan Karındaş, Ercüment Behzat Lav'ın kurslarına devam etmişler, Belediye Konservatuvarı'nda şan dersleri almışlar, Galatasaray Kulübü'nde spor yapmışlar, alabildiğine rahat, iki İstanbul güzeliydiler. Tiyatroya da aşıktılar. Ayrıca her ikisi de sözlerini esirgemeden konuşma cesaretine de sahiptiler.

Lale'yi de biraz anlatayım isterim: Lale tehlikelerden sakınmayan bir sporcuydu. Galatasaraylı eski sporculardan Ali Oraloğlu ile evlenmişti. 1952 yazında hamiledir ama, karnında neredeyse doğumu yaklaşmış yavrusuyla kürek yarışlarına katılır, kürek çekerek tehlikeli işlere kalkışır. Lale aynı zamanda gazetecidir de. *Ekspres* gazetesi için röportajlar yapmaktadır. Bir röportaj yapmak için beni Bebek'teki Galatasaray Kulübü'ne çağırmıştı. Gittim. Deniz kenarına iskemleleri çekmiş konuşuyoruz. Konuşurken, nasıl olduysa güneş gözlüğümü denize düşürdüm. Lale durur mu, hamile olduğunu düşünmeksizin denize balıklama atlayıp gözlüğümü çıkardı. Kürek yarışıydı, yüzmeydi, dalgıçlıktı derken Lale'cik yavrusundan oldu sonunda. Shakespeare'in *On İkinci Gece* komedisini oynuyoruz. Lale gene hamile. Bu kez günü geldiğinde sevgili kızı Alev'i sağlıkla dünyaya getirdi. Getirdi ama, doğumdan çok kısa bir süre sonra da, akıllara durgunluk veren bir cesaretle sahneye attı kendini. Zaten Lale'nin serüvenleri anlatmakla bitmez kolay kolay.

— *"Küçük Sahne"de ikinci yıl, yeni oyunlar, ya sonrası?..*
— *Fareler ve İnsanlar*'dan sonra, *Yarış*'ın da başarısı eklenince, Küçük Sahne, tiyatroseverlerin ağzının tadı olmuştu. Zaman zaman eleştirilere uğrasa da, bu tadı altı yıl kaybetmeyecektir. Burada "Küçük Sahne"yi konuşurken, biraz da özel tiyatro olayını da irdeleyelim:

Özel tiyatroyu yaşatmak çok zor bir iştir. Önceleri Türkiye'mizde ünlenmiş aktörlerin kurduğu tiyatrolar gezginci olmuşlardır daha çok. Bunlara tiyatro demek yerine, topluluk demek daha doğru olur. Çünkü tiyatro yerleşik bir iştir, yani önce bina ister. İşte binası olmayan topluluklar şurada burada dolaşarak oyunlarını sergilerler. Büyük şehirlerde tiyatro binası bulup, uzun süre kiralayarak çalışmak da olanaksızdır. Tiyatro belli bir kazancı olan işkolu olmadığı için her zaman zarar etme riski vardır. İşte bu zarar, topluluğu kuran aktörün sırtına yüklenince, ya elindekini, avucundakini, nesi var, nesi yok ortaya koyacak, ya da altından kalkamayacağı bir borca girerek zararını kapatacaktır.

Tiyatroyu yaşatmak, topluluğu dağılmaktan kurtarmak tiyatroya ya da o topluluğa yatırım yapacak, paralı bir yapımcının işi olmalıdır. ABD'de, Avrupa'da olduğu gibi. Nedense bizde, sinemada olduğu gibi, tiyatroda da yapımcı çıkmamıştır. Çıkanlar da bir elin parmakları kadar azdır. Bir saptama yapalım. Tiyatromuzun en büyük adı olarak kabul edilen Muhsin Ertuğrul Hocamız hiçbir zaman özel tiyatrodan, özel topluluktan yana olmamıştır. Çok sonraları bir söyleşimiz sırasında, bu düşüncesinin nedeni sormuştum hatta:

"Nedeni var mı?.. Önce kimse aldığı paradan memnun olmaz, hep sömürüldüğü kanısındadır. Onun için ben herkesten daha az alır, işi salt tiyatro aşkına yaptığımı kanıtlamak isterdim. O yıllarda hem sanat tiyatrosu yapmak, hem de para kazanmak mümkün değildi. Kazanç bir yana, masrafları karşılamak için kötü vodviller oynamak zorunluluğu vardı. Bense, tiyatroseverlere, tiyatro denince akla gelen görkemli yapıtları, klasikleri tanıtmak istiyordum. Bu isteğim ancak ödenekli tiyatrolarda gerçekleşebilirdi. Bu nedenle ödenekli tiyatroları yeğlemişimdir hep," diyerek, tiyatro politikasını açıklamıştı. Özel bir tiyatro olan "Küçük Sahne"yi kurma nedeni de, ödeneğin, kültür hizmeti yapmak isteyen bir banka tarafından karşılanmasındandır. Nitekim, 1954'te yeniden Devlet Tiyatroları'nın başına çağrılınca, bir gün bile düşünmeden bırakıp gitmiştir Küçük Sahne'yi.

— Siz de özel tiyatro yönetiminde bulundunuz. Muhsin Bey'in düşüncelerine ne denli katılırsınız?
— 1966-70 yıllarında, Küçük Sahne'de kurduğum "Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu"nda dört mevsim boyunca sekiz oyun sahneledik. Yılda iki oyun. Şunu da unutmayalım, Muhsin Bey, çok oyun, çok yazar tanıtmak amacını da güderdi. Oysa ben, Küçük Sahne'nin sahiplerini memnun etmek için, az masrafla çok para kazanmak zorundaydım. Çünkü kazancın dörtte üçünü bina sahipleri Borovalı'lar alıyordu. İşte, Muhsin Bey'in onaylamadığı tiyatroculuk, bu benim yaptığım tiyatroculuktu.

Gerçekten özel tiyatro zor iştir, güç iştir. Yedi yıl özel tiyatro yönetmiş biri olarak söylüyorum. Güçlükleri yenerek gerçek başarıya ulaşan sanatçı daha da yücelmiş görür kendini. Sanat yapayım derken, sanattan uzaklaşmak yozlaştırır sanatçıyı. Bitiş çizgisi olmayan, kocaman, koskocaman, dünyalar kadar büyük, dünyalar kadar renkli, başdöndürücü bir sanat koludur tiyatro. Büyük oyunlar büyük yazarların kaleminden çıkar, büyük yorumcu yönetmenlerin elinde bir o kadar da büyür.

— Küçük Sahne'yi "Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu" olarak ileride konuşacağımız mutlak. Ama, 1954 yılında Muhsin Ertuğrul'un gidişiyle, "Küçük Sahne"nin perdelerini kapatmadığını da biliyoruz. Sonrasına geçmeden, Türk tiyatro tarihinde çok önemli bir yeri olan bu tiyatroyu konuşmaya kaldığımız yerden sürdürelim mi?
— Muhsin Bey'le çalıştığımız dört mevsim içinde ben, sahneye konan oyunların on birinde rol almıştım. Aklımda kaldığınca Muhsin Bey bu dört mevsimde yirmi üç oyun sergilemişti. Henüz o yıllarda, kimi oyunlar bir ayda kalkıyordu sahneden. O oyunlar içinde özellikle, *Fareler ve İnsanlar, Yarış, Karakolda, On Büyük Yaramaz, Arpa Amba-*

rı, Dünkü Çocuk, Hamlet, Godot'yu Beklerken, Babayiğit ve *On İkinci Gece* büyük ilgi gören oyunlar olmuştu.

İlk kadın Hamlet

— Hamlet'*in farklı bir özelliği vardı yanlış bilmiyorsam?..*
— *On İkinci Gece*'den sonra 1954 sezonunda Shakespeare en ünlü tregedyasıyla ikinci kez izlenecekti Küçük Sahne'de. Rol dağılımı sahneye asılmıştı ama Hamlet'siz. Hamlet kimdi? Kim olacaktı? Herkes birbirine bakıyor, yakıştırmalar yapıyor, çeşitli söylentiler havalarda uçuşuyor, Hoca'dan bir işaret bekleniyordu. Muhsin Hocamız da, o kendine özgü suskunluğuyla, hafif hafif gülerek meraklılarla eğleniyor, merakları biraz daha tırmandırıyordu.

Bana önemli rollerden biri olan Polonius uygun görülmüştü. Kızım Ofelya'yı tanımadığımız bir isim Gönül Kaptan oynayacaktı. Biz Hamlet'i merak ederken bir de "Kim bu Gönül Kaptan" çıkmıştı ortaya. Oğlum Leartes kadromuzun yenilerinden Haldun Dormen; hain amca Claudius rolünde her şeyiyle tam bir kral Agah Hün; Kraliçe Gertrude hem güzel, hem de duygulu kızımız Lale Oraloğlu; belki Hamlet'i oynayacağından umutlu ama, Horatio rolünde Şükran Güngör; Rosencrantz'da, yine rolüne pek ısınmasa da, rolünü ısıtmayı başaran Sadri Alışık ve Sadri'yle uyumlu bir oyun çıkaran, Guildensern'de Kamran Yüce. Bu küçük ara notları şundan söylüyorum, oyuncular her zaman rollerinden memnun değildirler. Hele sürekli kadro içindelerse. Kimi zaman karakterlerine uymayan rolleri de oynayıp kabul ettirmek zorundadırlar. Yoksa başarısızlık çizgisine inip, haksız da olsa dile düşerler.

Kral, koca sesi, ince endamıyla Cahit Irgat'a, uzun boyu, tatlı sesiyle kraliçe olarak genç ve güzel Şükran Akın pek de yakışıyordu. Mezarcılarda ise, birinci mezarcı tabiatıyla(!) Münir Özkul, izleyiciyi kırıp geçirmek için en komik versiyonlarını sergileyecektir. İçimizde, Coşkun Tunçtan adında bir yeni profesyonel daha var. O da, düollo bölümünde çıkıyordu sahneye, yardımcı yatıştırıcı Osric rolünde.

Basın gecesinden sonra çıkan eleştirilerin birinde, beğenmedikleri için acımasız ve küçültücü yargılarda bulunan Adnan Benk şöyle yazmıştı: "Osric rolündeki aktör, öylesine şaşkındı ki, sanki sahnede sıkışmış da, tuvalet arıyormuş gibiydi." Ama o Coşkun Tunçtan kardeşimiz daha sonra Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'nü bitirip 1958'de Fransa'ya gitti, George Daniel oldu, Paris'e yerleşti. Belki de burada yapamayacaklarını orada yaparak başarıya ulaştı.

Biz bütün oyuncularımızı saydık ama, hala "Hamlet"imiz yok değil mi? Neyse provaya başlayacağımız gün çıktı ortaya: Nur Sabuncu. Nur Sabuncu, Amerikan Kız Koleji'ni bitirmiş, Shakespeare'den *Hırçın Kız*'ı çevirmiş, tiyatroya tutkun biri olarak Türkiye'de ilk kadın Hamlet olarak profesyonel oyunculuğa adım atıyordu.

İlk kadın Hamlet*'ten bir sahne. Oyuncular (soldan sağa) Lale Oraloğlu, Agah Hün, Mücap Ofluoğlu, Gönül Kaptan, Haldun Dormen ve kadın Hamlet Nur Sabuncu...*

— Bu durumda Nur Sabuncu'ya bir parantez açalım mı?
— Nur Sabuncu o ara, sanayici ve fotoğraf sanatçısı Şakir Eczacıbaşı ile evliydi. Şakir'in Londra'dan öğrenimden yeni döndüğü 1952 yılıydı. Bizi Nisuaz'da Sait Faik tanıştırmıştı. Şakir bütün sanatçılarla dostluğu kadar, özellikle tiyatrocularla olan yakınlığıyla da tanınır. Muhsin Ertuğrul'un hep yakınları arasında yer almıştır. Zaten çok sonraları "İstanbul Sanat Vakfı" çalışmaları da sanırım Şakir Eczacıbaşı'nı anlatmaya yeter de artar.

Yalnızca Nur değil, Ofelya rolünde Gönül Kaptan da profesyonel oyunculardan, arakadaşlarımızdan yardım bekliyorlardı. Bu önemlidir, dost bakışlar, dost replikler, ürkek, yeni oyuncuları yüreklendirir. Ben, on bir yıllık bir oyuncu olarak her ikisine de içtenlikle yaklaştım. Oyunlarını iyi oynayabilmeleri için, elimden geldiğince yardımcı olmaya çalıştım. Ofelya ile olan sahnelerimde Gönül'ü, Hamlet'le olan sahnelerimde de Nur'u özellikle gözlüyorum. Her ikisiyle de yakın dost olmuştuk. Özellikle Nur Sabuncu bu yardımlarımın çok yararını görüyordu, çünkü ne de olsa oyunun ağırlıklı rolü Hamlet'ti o.

Şimdi aklıma gelmişken, çok hoş olmayan bir anımı ve Nur'un dostluğunu anlatayım:

Provaların başından beri, hiç "grimas" yapmadan, sade kafasının içindeki düşüncelere inanmış, yerinde doğru, yerinde saçma gelen sözleriyle dinleyicileri şaşırtan, kimi zaman da güldüren bir saray adamını oynamaya çalışıyordum. Sesimi abartısız ve yükseltmeden kullanıyordum. Bir sabah provası, ilk repliğimi alıp sahneye girdim. Sahnede Kral ve Kraliçe var. Elimde asa, bir elimde de zaman zaman kullandığım, boynumda asılı duran gözlüğüm, "İyi efendiler, elçiler Norveç'ten çok hayırlı haberlerle döndüler" dedim. Bu ilk cümlem biter bitmez, salonun ön sıralarından birinde oturmuş provamızı yöneten Muhsin Bey Hocamız:

"Mücap, Karagöz gibi konuşuyorsun, Nur gibi konuşsana" diye seslenince donakaldım. Oyunum bozuldu, bulmaya çalıştığım yaşlı adam devinimlerini yitirdim, adeta durdum. Gelişigüzel oyunu sürdürüp, sahneyi bitirdim. Gözlerim dolu çıktım kulise. Soyunma odalarının altındaki odaya girip, kanepeye çöktüm, ağlıyordum.

Arkamdan koşan Agah Hün, "Aldırma Mücap, sen gerçekten iyi konuşuyordun" diyerek beni avutmaya çalışırken, tüm arkadaşlar hocanın bu davranışına bir anlam veremiyorlardı. Bu arada Lale Oraloğlu, "Boşver Mücap, biz senin nasıl konuştuğunu bilmiyor muyuz?.. Hoca, belki Nur'u yüreklendirmek için böyle yapmıştır, kim bilir?.. Sen yine bildiğin gibi oyna" diyerek beni toparlamaya çalıyordu. O gün öyle geçti. Muhsin Bey, salonun soyunma odalarına giriş kapısına yakın bir yerde durur, provaya gelen arkadaşları karşılar, "Günaydın" der, kimilerinin elini sıkardı. Ben ertesi gün hocanın yüzüne bakmadan, önünden geçip, soyunma odalarının bulunduğu kulise girdim. Hala bir gün önceki olayın etkisindeyim. Güç bir yolda yürüyebilmek için onca savaş verirken, beklenmedik engeller, insanın örtbas etmeye çalıştığı alınganlıklarını da su yüzüne çıkartıyor. Muhsin Bey de, saygılı, terbiyeli öğrencisinin alınmasına hak vermiş olacak ki, arkamdan gelip kolumu tutarak, "Ne o, selam sabah yok mu" diyerek gönlümü almıştı.

Bu anlattığım olay sonrası, Nur Sabuncu en az benim kadar üzülmüştü. Hele Hoca'nın kendisini örnek göstermesine de o kadar alınmıştı. Yine bu olay, Nur'u bana büsbütün yaklaştırdı. Beyaza boyadığım saçlarımı her gece oyundan sonra yıkamam için, o zamanlar duş falan da yok, lavaboda yıkanıyordum, hazırlanan sıcak suyu başıma dökerek yardım ederdi. Hem de üstünü değiştirmeden, Hamlet kıyafetiyle.

Nur, Şakir Eczacıbaşı'ndan ayrıldıktan sonra Devlet Tiyatrosu'na girdi. Sonraları da bir süre İstanbul Şehir Tiyatrosu ve özel tiyatrolarda devam etti. İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda Agah Hün'le oynadığı *Çin-Çin*'de ve 1965'te, benimle oynadığı Molière'in *Cimri*'sindeki Frosine rolünde çok başa-

Nur Sabuncu (soldan üçüncü) 1965'te Şehir Tiyatrosu'nda oynanan Cimri*'de Frosine rolünü büyük bir başarıyla oynamıştı. Oyundaki arkadaşları, (soldan) Filiz Toprak, yönetmen Coşkun Tunçtan, Mücap Ofluoğlu, Selmin Barutçu, Aslan Altın. (Önde) Ferit Egemen...*

rılı olmuştu. Aynı günlerde, çocukluk arkadaşım avukat Müfit Kansu ile sevişerek evlendi. Fakat bu evlilik fazla sürmedi. Bundan sonrasında yalnızlığa kaptırdı kendini Nur. Keyifsiz günleri, keyiflilerin yanında çok fazla olmaya başladı. Alkolle avunmak kime yaramış ki, Nur'a yarasın?.. Yaramadı ve genç yaşta hazin sonla noktalandı yaşamı.

Cumhurbaşkanı Celal Bayar Küçük Sahne'de

— Sizi bir kez daha hüzünlendirdik. Ama, ne yapalım ki, yaşamın gerçeklerinden kaçılmıyor. Biz yeniden Küçük Sahne'ye geri dönelim, Muhsin Bey'li yıllara. En son Yarış*'ı konuşmuştuk?..*

— *Yarış* komedisinin başarısı, bir bakıma 1957 yılına kadar sürecek olan Küçük Sahne başarısının da ilk adımı olmuştur.

Şimdi, şu şu oyunlar, şöyle şöyle oynandı değil de, küçük olayları, keyifleri, anekdotları ile şöyle bir anımsayalım Muhsin Bey'li Küçük Sahne yıllarını:

Muhsin Bey Küçük Sahne'de kaldığı dört mevsimde yirmi üç oyun sahneye koymuş, bunların on birinde de rol almıştım demiştim ya, Küçük Sahne'deki ilk önemli rolüm, önemli derken, eleştirmenler tarafından övgü aldığım ve çok konuşulan demek istiyorum, *Karakolda* oyunundaki iyi yürekli komiser Brody rolüdür.

Karakolda'yla ilgili sonradan öğrendiğim kadarıyla, Muhsin Hocamız, bu oyunda bizlerle birlikte olmak ve istediği, sevdiği bir rolde oynamak istermiş, ama sonradan bu isteğinden vazgeçmiş. Benim için daha ilginci ise sevdiği ve oynamayı düşündüğü rolün Brody olmasıydı. Yine belki bu nedenledir ki, *Karakolda* oyununu büyük bir titizlikle koymuştu sahneye. Hep sahnedeydi ve aramızdaydı provalarda. Çoğu kez oynayarak gösteriyordu rollerimizi. Benim rolüme ayrı bir sevgisi vardı, onu da sonra öğrenecektim.

— *Kendi istediği rol olduğundan mı?*

— *Karakolda*'yı oynadığımız gecelerin birinde, Cumhurbaşkanı Celal Bayar geldi tiyatroya. Muhsin Bey Cumhurbaşkanı'nı kapıda karşıladı, ama onurlu bir sanatçıya yakışır biçimde. Yerlere yatmadan, iki büklüm olup el etek öpmeden, abartılı dalkavukluk yapmadan Celal Bayar ve yanındakileri en ön sıraya yerleştirdi. Oturmuş, beğenilmiş bir oyunumuzu oynuyoruz ama, ne olursa olsun Devlet Başkanı'nın huzurunda oynamanın belli bir heyecanı var hepimizde. Hiç unutmuyorum, Muhsin Bey perde açılmadan yanıma sokulup:

"Hadi bakim Mücap, bu akşam en iyi oyununu oyna, göreyim seni" demişti.

Kimi geceler perdeyi kendi açar ve kapatırdı Muhsin Ertuğrul. O gece de oyun süresince kendi açtı ve kapattı perdeyi. Kuliste ayakta durup ilk geceymiş gibi heyecanla izledi oyunumuzu. Öğrencilerinin başarısına seviniyor ve duygulanıyordu. Hele, kendi oynamak istediği rolün de iyice oynan-

dığını görerek sevinci bir kat daha artıyordu sanki. Gerçekten tam bir başarıyla oynanmıştı o gece *Karakolda*. Herkes yerli yerinde, rolünü yaşayarak, severek oynuyordu. Münir Özkul deli gangsterde, Agah Hün komleksli poliste, Cahit Irgat üçkağıtçıda, Şükran Güngör saf işçi çocukta, Kamran Yüce korkak gangsterde, Nevin Akkaya Agah'ın karısında, Sadri Alışık aşıkta, Asuman Korad karakol amirinde ve Heyecan Başaran, Altan Karındaş, Şahin Tek, Cevat Tekbaş, Nejat Ulakel de kendi rollerinde tam bir uyum içinde oyunu büyütmüşlerdi.

Kulis'in ünlü müdavimleri

— Sahne'yi dolaşırken Kulis'in önünden geçmiştik, siz de "Oyundan sonra uğrarız" demiştiniz. Zamanı geldi sanırım?..
— Efendim, Küçük Sahne'nin açılmasıyla, sanatseverler tiyatronun altındaki Kulis kulübünde buluşmaya başlamışlardı. Kulübün sahibi, Küçük Sahne'nin müdürü Galip San'dı. Fakat "Şura" sanıyla çağrılan Aleksandr adında bir Beyaz Rus yönetiyordu. Şura'nın, sabahtan başlayarak akşamlara dek içtiği alkolle yanakları kızarır, kızardıkça morarır, morardıkça bir tuhaflaşır, başını kaldıramaz hale gelince de, Amerikan barın para kasası olan yönünde, kasanın yanında, yarı beline kadar uzanır, başını kollarının arasına koyar, bir güzel uyurdu. Fakat giyimine ve bakımına da çok dikkatliydi. Hergün tertemiz giyinir, saçlarını tarar, sinekkaydı tıraş olmayı unutmazdı. Ciddi bir sarhoştu Aleksandr. Barda içkileri o hazırlar, pastaları kesip müşterilere gönderir, Rusların ünlü çörekleri Proşki'leri kendi mutfağında hazırlatır ve büyük bir titizlikle sunardı. Kulis'in sahibi Galip San, Atlas Sineması'nın, Küçük Sahne'nin de bulunduğu koca bir blokun sahipleri olan Borovalı ailesinin bir nevi genel müdürleri idi. Önceleri Şişli Halkevi'nde tiyatroculuğa başlamış fakat devamını getirememişti. Çok matrak bir arkadaştı kendisi, sevecendi, dosttu. Fakat işbaşındaki ciddi tavrı ve sahip olduğu kilolar onu "Galip Bey" yapıyordu.

"Kulis"in üç müdavimi yine barın başında. (Soldan) Fikret Adil, Mücap Ofluoğlu ve futbolcu Samim Ankara...

— Kulis'in müdavimlerinden birkaçını tanıyabilir miyiz?

— Kulübün ünlü üyelerini şöyle bir anımsamaya çalışalım bakalım. Aklıma gelen ilk isim, Adalet Cimcoz'dan başlayalım. Zaten, Adalet Cimcoz her gittiği yerin önde gelenlerinden olurdu her zaman. Yanında genellikle seramikçi Alev Ebüzziya'nın annesi Vâlâ Hanım. Sanat Dostları'nda olsun, Kulis'te olsun en önde Adalet'in sesi duyulurdu, Kahkahaları da herkesten daha yüksek çıkardı. Yerli, yabancı filmlerin baş kadın oyuncularını seslendirerek bu sesini bütün Türkiye'ye duyurmuş ve belleklere yerleştirmişti. Daha sonraları yaptığı çevirilerle edebiyat dünyasında yerini alan Cimcoz, açtığı sanat galerisi ile de ne denli bir sanat dostu olduğunu kanıtlamıştı. Şu kısaca söylediklerim bile neden önce onun adını andığımın doğru bir göstergesidir sanıyorum.

Kulis'in bir başka sanat dostu Fikret Adil'i de şöyle bir baş köşeye koyalım. Ressam karısı Eren'le birlikte gelen Bedri Rahmi Eyüboğlu, daha sonra bunlara katılan ağabeysi Sabahattin Eyüboğlu'nu unutmayalım. Sevimli Ekrem Reşit Rey, üç ya da dört martininin ardından, yüksek sesle o hafta-

nın tiyatro eleştirilerini yapar ve çevresine el sallayarak bir başka mekana doğru açardı yelkenlerini.

Ünlü bankacı, Kalamışlı ve yelkenci İzzet Çintav öğlen müdavimlerindendi Kulis'in. Geldiğinde dipteki küçük masaya oturur, bir-iki votka ya da viskisini içtikten sonra özenle hazırlattığı yemeğini yiyip, bir dans kıvraklığı içinde Kulis'i terk ederken, giyim kuşama meraklıların bakışlarını da beraberinde götürürdü. Çünkü tam bir manken gibiydi İzzet Çintav. Bir başka Kalamışlı ve bankacı, dedikodu severliğiyle ünlü Semih Bey de, kravatını kapatan gerdanı, tostoparlak gövdesiyle çok ilgi çekerdi. Bu kuşaktan mimar Selim Ağabey ve az gelmesine karşın dostlarını ya Beylerbeyi'ndeki yalısında, ya da Elmadağ'daki apartmanında ağırlamaktan büyük zevk alan eczacı Cemil Bey'i de Kulis üyeleri olarak sayabiliriz.

Sanat ve sanatçı dostlarını bir bir saydığımıza göre, sosyetenin de önemli kişilerinden olan bazı Kulisçileri ihmal etmeyelim. Gazeteci yazar Rezzan Emin Yalman, Aziz Borovalı'nın eşi, güzelliğiyle çevresini kendine hayran bırakan Nüket Borovalı, CHP'nin Trabzonlu Başbakanı Hasan Saka'nın alımlı, gösterişli eşi Melahat Saka, çok önemli sanatçı dostu Muazzez İpar hanımlar ilk anımsadıklarım. Şakir Paşa Ailesi'nin hanımefendileri, Cevat Şakir'in kız kardeşi, ünlü ressamlarımızdan Aliye Berger, kuzinleri seramik sanatçısı Füreya ise şıklıkları, gösterişli edaları ile Kulis'e geldiklerinde adeta ayakta karşılanırlardı.

Sabahattin Ali'nin olduğu kadar, Doğan Nadi'nin yakın dostu olan, renkli ve hareketli yaşantısıyla ünlü avukat Buran Saru Hanım ile yine birer sanatçı dostu, sarışın Güner'le esmer Leyla'yı da unutmuyoruz.

— Kulis'i anlatmaya başladığınızda, Galip Bey'den, Aleksandr'dan söz ettiniz. Oysa Kulis denilince hep akla gelen bir isim vardır, Mösyö Jorj?..

— Ooo, tamam Jorj'un da hakkını verelim. Kulis açıldığında, ciddi alkolik Şura'dan başka iki Beyaz Rus daha vardı. Birinin adını anımsamıyorum, diğeri ise Jorj. Jorj, ince, uzunca

boylu, yakışıklı, son derece kibar bir insandı. Soylu bir aileden geliyordu sanırım. Kulis'e daha çok sanatçıları görmeye, onlarla aynı mekanı paylaşmaya, biraz da kendi şıklıklarını sergilemeye gelen hanımefendiler, beyefendiler, kendilerine Jorj'un servis yapmasını isterlerdi. Bu zarif Jorj, ne yazık ki, kansere yakalandı ve yenildi.

Şimdi gelelim adı Kulis'le özdeşleştirilen Jorj'a: Kulis'e garson olarak gelen ikinci Jorj, Ermeni kökenli, yerli mamulatı, Katolik mezhebinden uyanık bir arkadaştır. 1957'de, sessiz ve derinden giderek Kulis'in patronu oldu. Doğrudur, neredeyse Kulis'le özdeşleşmiştir adı, ama "Mösyö" değil, ünlü Kulisçilerden Hilmi Daregenli'nin taktığı adla "Müsü Jorj" olarak!.. Gülü tarife ne hacet, ne çiçektir biliriz biz, dememişler mi?.. İşte ikinci Jorj, öyle bir çiçektir. Avrupa görmemiş bir Avrupalıdır. Kulis'te Şura'nın alkollü içki ciddiyetini sürdürmüş, rakı vermemekte direnerek birçok rakıcı ünlü yazarı, çizeri küstürmüştür. Bunların başında Fikret Adil ge-

Her dönem tiyatro ve sinemanın emekçilerini ağırlamıştır "Kulis..." Yıl 1985 ve keyfine doyum olmaz bir tiyatro sohbeti. (Soldan) Ferhan Şensoy, Erol Günaydın, Münir Özkul ve Mücap Ofluoğlu...

lir. İkinciliği Edip Hakkı Hoca alır. Edip Hakkı Köseoğlu her ne kadar Akademi'de hoca olsa da, daha çok Montmarte ressamlarına benzer. Çok konuşur, soloyu sever, coşkulu yaşardı Hoca. Ve Özdemir Asaf. Hem gözde, hem sözdedir. Dizeleri hala dillerde ve yüreklerdedir. Rüzgar gibi eser, sevdiğini sever, sevmediğini es geçerdi.

— Birkaç adın dışında daha çok sanat ve sanatçı dostlarını tanıdık Kulis'in. Biraz da sizlerden geleni gideni tanıyalım mı?
— Kulis'in barı her bara benzemezdi. Kulis'in barında oturdun mu, izlendiğini de unutmamalısın. Onun içinde kontrollü olmalısın. Konuşmalısın ama, sesini yükseltmemeli, açık saçık değil, edepli konuşmalısın. Yoksa Müsü Jorj, hemen sırtınıza dokunur; bakarsınız, kaşlarını kaldıra kaldıra, "yapma, yapma, öyle konuşma," der, siz de kaş göz, yapmıyorum, etmiyorum dersiniz. Bir dilsiz konuşmasıdır başlar aranızda. Bizim ciddi adam Müsü Jorj, böyle kaşlı, gözlü konuşmaktan pek hoşlanırdı; gizliliği sever, açıklıktan hoşlanmaz, savunmaya geçince de, laftan hoşlanmazdı.

Aslında bir kulüp olan Kulis'in başkanı ressam, yazar Zahir Güvemli idi. Eski futbolcu, yakışıklı ve Beşiktaşlı Sabri, barın köşesinde ayakta durur, durumu kaşla, gözle idare eder, gülünmeyecek laflara bile gülerdi. Fakat Sabri'nin şıklığı Beşiktaşlılığını yalanlar, daha çok da Galatasaraylılar tarafından tanınırdı. Bir de, bana "dublörüm" diyen, heyecanlı, Fransız şansonlarına düşkün Berç Duman yüksek sesle konuşur, Müsü Jorj'u bol bol kızdırırdı. Cahit Irgat'a gelince, kalın sesiyle aşağıdan almadan konuşur, müsü falan takmazdı. Müsünün sevip çekindiği tek insan Güneri Altunkal dostumuz olurdu.

Bizlerden Gülriz Sururi, Engin Cezzar ve Gen-Ar'ın kurucusu Muhtar Kocataş da iyi birer Kulisçiydiler. Bohem yaşamı ile ünlü çevirmen Oğuz Alptekin ya da namı olan adıyla Hayalet Oğuz tam bizlerden biri. Müsü'den önce Kulis'e gelmeye başlamış, giyimiyle, sesiyle büyük ilgi çeken, zekasıyla aptal laflara kızıp sahibini alaya alan, içkiye bayılan ünlü spi-

kerimiz Dürnev Tunaseli nasıl unutulur. Dürnev de İstanbul'a küsüp, yaşamak için Bodrum'u seçenlerdendir. İstanbul Radyosu'ndan olsun, sonra yıllarca reklam spotlarından olsun sesini bütün Türkiye'ye dinletirken, çok içtiğine üzülenlerin "yazık ediyor, kendine, sesine" deyişlerinden kaçarak, sesiyle ve kendisiyle baş başa kalmayı seçti Dürnev.

Sigortacı, yazar Ali Neyzi ve eşi Dr. Olcay her Küçük Sahne galasında, Erol Günaydın ise sık sık fıkralarıyla vardırlar Kulis'te. Dormen Tiyatrosu'ndan Şehir Tiyatrosu'na geçen iyi içkicilerden Bilge Zobu'nun sessizliği ve sakinliği, Turgut Boralı'nın daha o yıllarda takındığı mütebessim "baba" tavırları, hanımların yanına, "kızınız geldi" diyerek yanaşan, Şile eşrafından, sevgili İsmet Ay birer güzel fotoğrafıdır Kulis'in. 1960 sonrası müdavimlerinden, genç gazeteci, yazar Halit Çapın keyifli söyleşileriyle renk katarken, İstanbul'a yerleştikten sonra Ümit Yaşar Oğuzcan, şairler arasında yerini alarak, şiirleriyle İstanbul'u anlatacaktır İstanbullulara.

İşletmecilerini değiştirse de, yaklaşık altmış yıldır yaşayan Kulis'in barında dirsek temasıyla kadeh kaldıranları bir bir anımsamak o kadar kolay değil. Anılarla haşır neşir olduğumuza göre, ilk Kulisçilerle birlikte olmak güzel şey. Son içkimizi almadan, büyük tiyatrocu dostu, bankacı Hamit Belli, eşi ve her zaman birlikte geldikleri Metin Sükan'ları, Ankara'dan geldikçe buraya uğramadan yapamayan, hepimizin dostu, Kulis kulübünün kurucularından Nihat Akçan'ı da gönülden selamlayalım isterim.

Bütün bu saydıklarımın dışında biri kaldı ki, hiç kuşkusuz en renkli kişisiydi Kulis'in. Yakasında karanfili, elinde özel kılıfına geçirilmiş kadehi ile Ümit Deniz.

Karanfilsiz çıkmam

— Şu, okula başlattığınız, "Murat Davman"ın yaratıcısı, gazeteci, yazar Ümit Deniz ile bir kez daha karşılaşıyoruz?..
— Ben de uzun zamandır görmüyordum Ümit'i. 1952'nin bir kış günü, tiyatroda olduğum bir ara, bir zarf sıkıştırmışlardı

elime. Nedir diye açtığımda, Ümit Müfit Necdet Deniz (kimi zaman babasının adı Müfit Necdet'i de kullanırdı) imzalı bir pusula çıktı içinden. "Mücapcığım, ben bir süredir Yeni Melek Sineması'nın sırasındaki Atlas Apartmanı'nın bodrum katında oturuyorum. Sinema için senaryolar yazmakla meşgulum. Seni de düşünerek yazdığım yeni bir senaryo üzerinde çalışmaktayım. Bana uğrarsan sevinirim, gel de eski günleri yaşayalım" diyordu.

Hemen o akşam gittim Ümit'e. Her ne kadar senaryo yazıyor görünüyorsa da, gerçekte, için için çökmüş bir Ümit'le karşılaştım. Abdi İpekçi'nin ilk kez yazı işleri müdürlüğü yaptığı *Ekspres* gazetesinden, yazar arkadaşlarından Mehmet'le yaptığı sandalyeli, masalı dövüş yüzünden çıkarılmış, tiyatro ve sinema oyuncusu Gülistan Güzey'den ayrılmış, yardıma, dostluğa, desteğe gereksinme içindeydi. Beni görünce keyiflenmişti. Hemen son günlerin öyküsünü kısaca döküverdi ortaya ve, "Her şeye yeni baştan başlayacağım Mücap,

Küçük Sahne'de tiyatroyu sürdüren Ofluoğlu, dublaj ve film çalışmalarını da aksatmamaya çalışıyor. Yıl 1953. Son Baskın'*da Feridun Çölgeçen ile birlikte...*

birlikte olalım, istediğin zaman bende kal" diyerek de dillendirdi arzusunu. Ben o zamanlar henüz Kadıköy'de annemle oturuyordum. "Şu senaryoları kabul ettirirsek paramız da olacak. Turgut Demirağ için hazırladığım senaryoda sana da rol ayırdım, Turgut'a söyleyeceğim" diye beni de sevindirmeye çalışmıştı.

— Turgut Demirağ, o yıllarda sinemanın önemli isimlerinden biri oluyor değil mi?

— Turgut Demirağ, parasal olanaklarıyla sinemaya eğilmiş, o yılların gösterişli bir-iki filminin yapımcısı olarak ünlenmişti. Caz şarkıcısı, güzel Rüçhan Çamay'la olan evliliği, özel yaşantısı, biraz tepeden bakışlı Amerikanvari tavırları, anlaşılmayan nükteleri ile çevresinde sayılan, sevilen, gazetelerde manşetlere çıkan renkli ve önemli bir tip olmuştu. Herkesin Amerika'yı yeni keşfedilmiş gibi gördüğü günlerde, Turgut Demirağ, Nuri Demirağ'ın oğlu olarak Amerika'ya gitmiş, önce Amerikan Koleji'de öğrenim görerek, Amerika'nın sinema dünyasında yaşamış, ünlü artistlerle senlibenli olmuştu.

Aynı paralelde Ali İpar'dan da söz etmeliyim. O da, Turgut Demirağ gibi Hollywood dünyasına girmiş, eski yıldızlardan Virginia Bruce ile evlenip ünlenmişti. Ali, evlendikten sonra karısıyla İstanbul'a geldi, baş kadın rolünü karısının üstlendiği bir de film çevirdi. Yönetmenliği kendisi, kameramanlığı da Arakon kardeşlerden İlhan Arakon yapmıştı.

Biz gene dönelim Ümit'e. Bir gün cebimde dublajdan aldığım on lira, Ümit'e uğradım. Öğle üzeriydi. "Hadi yemeğe gidelim" dedim. "Sokağa çıkamam, karanfilim yok" demez mi?.. Çiçek Pasajı'na gidip bir liraya, bir kırmızı karanfil aldım, yakasına taktı, rahatladı; yemeğe gittik, hem de Degüstasyon'a. Eksik olmasın, benim için bir rol yazmıştı ama, Turgut Demirağ dostumuz unutmuş olacak ki, bu rolün hiç sözü bile edilmedi. Yalnız o aralarda yine Turgut Demirağ, tüm Küçük Sahne kadrosuyla, güya bir "Birleşik Artistler"

şirketi kurmayı düşünmüştü ama, bir kez toplandıktan sonra ayıp bir şey yapmış gibi ve bir daha toplanmamak üzere dağılmıştık.

Senaryo işini yürütürken, çapkınlık işlerini de ihmal etmiyordu Ümit. Hiçbir ayrım yapmaksızın, hatunlarla bodrum katında aleni ve cümbüşlü ilişkiler kurup, heyecanlı seanslar düzenliyordu. Eh, biz de alıyorduk bu seanslardan nasibimizi tabiatıyla!.. Senaryoydu, filmdi derken, bir gün benimle İpek Film'e dublaja geldi ve Ferdi Tayfur'a, "Öperim" diye başlayarak, dublaj yapmak istediğini açıverdi.

"Öpüldünüz"

— Şu "öperim" sözcüğünün orijini nedir, kimden gelir, bilir misiniz?

— Herkesin içinde yüksek sesle, "Öperim" diye söze başlamak, daha çok yaşantısıyla ünlü gazeteci, yazar Nizamettin Nazif'in bir afisiydi. Bu afi, gittikçe yaygınlaşmış, afiyi sevenlerce benimsenmişti. Sonraları, öykücü ve romancı dostumuz Tarık Dursun K. "öperim"i, "öpüldünüz" yaptı; yıllar boyu tüm dostlarını öpmeden, öpüp durdu. Film senaryosu yazmakta erişilmez bir rekora sahip, sevgili dostumuz Safa Önal da hala onu izler, "Öpüldünüz" diyerek.

Evet, Ferdi Tayfur, "Şimdi bırak öpmeyi de, gel mikrofonun önüne, söyle şu cümleyi, oturt adamın ağzına" dedi, çekti Ümit'i mikrofonun önüne. Önce biraz tutukluk yaptı, ama sonra bayağı çözülüverdi. Ses teknisyeni Hüsamettin Tursam'la (Frederic March Hüsam), yardımcısı olarak çalışan, Galatasaray'ın da kalecisi, güzel saçlı, yakışıklı, alıngan Samim Ankara da Ümit'i alkışlarla kutlayarak, bodrum seanslarına katılma vizesini almış oldular.

Ümit Deniz kısa zamanda yaman bir dublajcı oldu, çıktı. Çünkü aktörlük yanı da vardı. İpekçiler'in yapımcılığını yaptığı, Baha Gelebevi'nin yönettiği *Kaldırım Çiçeği* filminin Kulis'te çekilen sahnesinde "barmen" olarak da yeteneğini kanıtlamıştı.

— *Ümit Deniz, renkli yaşamı kadar evlilikleriyle de ünlüydü sanırım?..*

— Ümit'in asıl tutkusu gazeteciliktir. Önce onu vurgulayalım. Zaten çok geçmeden, *Yeni Sabah* gazetesinde kendine yakışır bir yer bulmuştu. 1953 yılına girerken, İstanbul Radyosu'nda sunduğum yılbaşı programından sonra, *Yeni Sabah*'ta benim için yazdığı övücü yazısında, "Beyaz tebeşirli kafa" deyimini kullanmıştı. Nedeni de, tiyatroda genellikle yaşlı adam rollerine çıkmam ve saçlarımı beyaza boyatmamdı.

Gelelim Ümit'in son evliliklerine: Çapkın dostumuz, son evliliğini yapacağı Güner'i o günlerde tanıyıp aşık olmuştu. Güner Hanım, ünlü klişeci Kenan Bey'in küçük kızıdır. Hukuk okumuş, avukat olmuştur. Aklıma gelmişken, Güner, Ümit'in anılarını yazmasını çok istemişti ama, o yaşamaktan ve eylemden yana biri olarak, oturup anı yazmayı kendisi için çok erken buluyordu belki de. Ümit, nasıl olduysa Güner'den koptu ve Feridun Çölgeçen'in "Yılanlı Semra" dediği, yeşil gözlü, güzel Semra ile evlendi. Semra Hanım, zekası, becerikliliği ve çevresini yönetmesi bakımından kişilikli bir kadındır ve sevgili dostumuz Ümit'i de beş yıl kadar yönetti sayılır. Ümit Deniz, sonunda, "anam" dediği Semra'dan ayrılıp, eski gözağrısı Güner'de karar kıldı.

— *Ümit Deniz'de kala kala Kadıköy'den, annenizin yanından da yavaştan uzaklaşıyorsunuz galiba?..*

— Geceleri oyundan sonra Kadıköy'e gidip, sabahları erken saatte kalkarak provaya yetişmek, dublaja gitmek, hem güç oluyor, hem de vakit alıyordu. Ümit konukseverliğini esirgemiyordu ama, ne de olsa bir buçuk odalı apartman katında iki kişinin, kimi zaman da başka konuklarla birlikte kalması rahat olmuyordu. Ben de Yeni Melek Sineması'nın karşısında İstiklal Caddesi'ne çıkan Hava Sokak üzerinde, eski bir apartmanın üçüncü katında, bir Beyaz Rus madamın yanında pansiyoner oldum. Ümit'ten ayrılıp kendi pansiyonuma geçtikten sonra ilişkiler de yeniden düzenlenir oldu. Daha ön-

Sinema, tiyatro ve radyoda süren bir dostlukla Orhan Boran...

celeri bodrum ziyaretçileri, şimdi bizim üçüncü katın da konukları olmuşlardı.

— *Yalnızca konuklar mı, yoksa alemler de mi?..*

— Madam bazı konuklarımı sevmezdi. "Mücap Bey, siz aristokrat, yok mujik, kim bunlar, çok fena, çok fena" der benim için üzüntülerini dile getirirdi. Madamdan söz edince anlatmak şart oldu:

Bir gece Orhan Boran'la beraberdik. Nereden aldığımızı bilmiyorum, ya Kervansaray'dan ya da Pikadelli'den olacak, iki zenci dansöz takmıştık yanımıza. Benim pansiyona geldik. Kadınlar duş yapmak istediler, banyoya girdiler. Üç-beş dakika geçti, geçmedi, bir çığlık koptu, koştuk, bir de ne görelim? Madam henüz uyanıkmış, banyoda kadın sesleri, gülüşmeler, şarkılar duyunca, ne oluyor diye gelmiş... İki zenciyi yıkanır görünce, oracığa, kapının

önüne yığılıvermiş! Haydi, kadıncağızı kaldırıp, odasına taşıdık, yatağına yatırdık, kolonyayla elini yüzünü ovaladık, kendine getirdik. İş büyümesin diye de, özür dileyerek, bizim siyah kızları yolcu ettik. Bir gün de konuklardan biri, yatak çarşafını götürmüştü, yıkayıp getireyim diye. Madam ertesi gün çarşafı arar bulamaz. Akşamüzeri dinlenmek için eve gittiğimde, sararmış, perişan bir halde, bir şey yakalamak ister gibi ellerini açıp kapatarak, "Mücap Bey, kokot hap çarşaf, kokot hap çarşaf, çarşaf hap, hap çarşaf" diyerek dert yanmıştı. Ben de ellerini öperek, özür dilemiş, bir daha çarşaf "hap" olmayacak diye söz vermiştim.

Hoca, "İçki içiyorsun gelme" dedi

— Kulis'e uzun zaman takıldık... Biz yine sanat yaşamınızda çok önemli yeri olan Küçük Sahne'ye çıkalım mı?

— 1952-53 mevsimini bitirmiş, yazın tiyatrodan para alamayan bir kısım bizler, para kazanmak için çeşitli işlerin peşine düşmüştük. Filmlerde rol kovalıyor, dublaj stüdyolarının karanlık salonlarında nefes tüketiyorduk. Bu günlerin birinde, Cahit Irgat'ın tiyatrodan çıkarıldığı söylentisi yayıldı. Niçindi tam olarak anımsamıyorum da, bana da, senin durumun da nazik, Hoca'yı görsen iyi olur dendi. Kim dedi, nasıl dedi, nerede dedi, o da yok usumda. Fakat, Muhsin Bey'i görmem, yaklaşan yeni mevsimde var mıyım, yok muyum anlamam gerekiyordu. Derler ya, "Ateş olmayan yerden duman çıkmaz."

Ağustos ayının başlarıydı, kalktım, hocamızın Maltepe, Cevizli'deki evine gittim. Kapıyı çaldım bekliyorum. Bir süre bekledim, acaba evde yok mu diye düşünürken, kapının üstüne gelen ikinci katın cumba penceresi açıldı. Muhsin Bey uzandı pencereden, "Hayrola, ne istiyorsun, neden geldin" gibi anlamsız sorular yöneltti bana. İyiden iyiye şaşırmıştım. Güç toparlanarak, "Yeni mevsimde tiyatroda var mıyım, yok muyum, onu öğrenmeye geldim hocam. Bazı söylentiler

duydum da" diyebildim. Muhsin Bey'in yüzü de, bakışı da hiç hoşuma gitmemişti.

"Sen Mahmut'a gitsen, onunla bir konuşsan, nasıl olur" deyince, tümden karanlığa gömüldüm. Hoca'nın "Mahmut" dediği, Mahmut Moralı idi. Moralı o yıl İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun genel sanat yönetmenliğini yapıyordu. Hiç aklıma gelmeyen bu öneri karşısında ne diyeceğimi bilemedim. Muhsin Bey ise, pencereden, bana değil de, uzaklara bakıyordu, sıkıldığı belliydi.

— *Düpedüz kovuluyorsunuz Küçük Sahne'den?..*

— Aynen öyle. Ama, pes etmedim, "Efendim, ben sizin yanınızda kalmak, sizinle çalışmayı sürdürmek istiyorum, neden beni Küçük Sahne'den uzaklaştırıyorsunuz? Suçum ne? Bir suçum olacağını da sanmıyorum" dedim.

Muhsin Bey, bu kez bana bakarak, "Bana, senin için çok içki içiyor, oyuna içkili geliyor dediler" deyince, haklı olarak kendimi savunmaya geçtim. Hiçbir gün oyuna içkili gelmediğimi, duyduklarının tümden yalan olduğunu söyleyerek, bu yalanı kimden duyduğunu sordum. Benim bu haklı savunmam karşısında Hoca, az da olsa haklılığımı kabul etmiş görünüyordu. Pencereyi kapatırken, "Sen beş-on gün sonra bana bir uğra" deyiverdi.

Bir süre daha kapının önünde öylece durdum. Ağlamamak için zorluyordum kendimi. Bahçeyi geçip toprak yola çıktım ve ağlayarak yürümeye başladım.

On gün sonra, korka korka gittim gene Cevizli'ye. Muhsin Bey, bahçedeki kameliyenin altında oturuyordu. Pek yüz vermedi. Yanında bir süre oturdum. Çok sevdiği kuzini Servet şeker ikram etti. Şeker elimde, hocanın ne diyeceğini bekliyordum.

On İkinci Gece'yi oynayacağız, bugün tiyatroda rol dağılımı asılacak, git rolünü öğren, provaya gel" dedi, şekeri attım ağzıma. Artık daha fazla oturmama bir gerek kalmamıştı. Sevinçli ama, biraz buruk teşekkür ederek ayrıldım Hoca'nın yanından.

— *Oyuncağını kaybedip bulan çocuğun sevinmesi gibi?..*
— Öyle de sayılır. Shakespeare'in *On İkinci Gece* oyununda bana Fabian rolü uygun görülmüştü. Rolü pek beğendiğimi söyleyemem ama, Küçük Sahne'de kalıp, Muhsin Bey'in yanında çalışmaktan başka seçeneğim yoktu. O günkü koşullar altında olamazdı da. Oldukça keyifsiz başlamıştım provalara, tiyatroya yeni başlayan bir aday oyuncu gibi görüyordum kendimi. Dedikodular, yersiz yakıştırmalar iyice karamsarlığa sokmuştu beni. Ama, yine de, bütün bunları dışarıya belli etmeden çalışmak zorundaydım, ben de öyle yaptım.

— *Kısa zaman aralıklarında Muhsin Ertuğrul'dan farklı yaklaşımlar yaşamışsınız. Hiç irdelemediniz mi bunu?*
— Küçük Sahne'de kalmamın tek seçenek olduğunu söylemiştim... Sonraları yaşadıklarım ve düşündüklerimin sonucu ise; Muhsin Ertuğrul Bey önce aktördü, sonra da disiplinli bir tiyatro adamıydı. İyi oyuncuyu her şeye rağmen yanında tutardı. Ben de iyi bir aktörmüşüm ki beni de tuttu ve hiç bırakmadı.

— *Hatasız, kazasız geçti mi* On İkinci Gece*?..*
— Geçmesine geçti de... Oyunda, Asuman Korad, Malvolio; Agah Hün, Sir Toby; Münir Özkul da Sir Andrews. Sir Andrews'in, Fabian'dan zayıf olması gerekiyor. Münir dostumuz o yıllarda maşallah toplucaydı. Münir'i zayıf göstermek için, daha zayıf olan beni şişmanlatmak geliyor Hocamızın aklına ve düşüncesini müdüremiz Mefkure Hanım'a açıyor. Yeri gelmişken, Mefkure Hanım'ı da tanıyalım biraz:

1951-52 mevsimi ortalarından başlayarak, Muhsin Bey'in tiyatrodaki sağ kolu Mefkure Hanım'dı. Tiyatronun girdisine, çıktısına, dedikodusuna o karışır, Muhsin Bey'le oyuncular arasına köprü kurar, köprüden kimileri geçer, kimileri geçme çabası içinde, düşe kalka yürürdü. Muhsin Bey yeniden Ankara Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü'ne atanıncaya dek, Mefkure Hanım müdüremiz olarak Küçük

Sahne'de bizleri yönetti, sonra da Ankara'ya Muhsin Bey'in yanına gidip, kendine özgü görevini orada sürdürdü.

Oyuna devam ediyoruz: Mefkure Hanım müdüremiz de, geliyor bana Hoca'nın düşüncesini açıyor.

"Efendim, Hoca, sizin iki otomobil lastiği takmanızı öneriyor."

"Anlamadım, ne otomobil lastiği" diyorum.

"Canım işte, iki otomobil lastiğini birbirine bağlayıp boynunuzdan aşağı sallayacaksınız, kocaman bir gövde çıkacak ortaya. Anlamayacak ne var bunda, çok komik olacak" diyor ve gülerek beni yüreklendirmeye çalışıyor.

Başka seçenek yok demiştim ya, olur deyip, Taksim'deki benzinciden iki lastik uyduruyorum. Bu lastiklere uygun giysi dikiliyor. Lastikleri birbirine bağlayıp içine giriyorum ve omuzlarımdan aşağı bırakıyorum. Önceleri, lastikler ağır olduğundan, askılar omuzlarımı kesiyordu, daha sonra, askıların altına vatkalar koyarak onu da hallettik. Oyuna başladıktan sonra da, görünüm ve devinimlerimle alkışın büyüğünü toplamayı da başarmıştım.

On İkinci Gece'de Cahit Irgat aramızda değildi. Oyunun ilk gecesini, salonun arkasından izlemiş, aşağıda "Kulis"te bir-iki tek attıktan sonra bir pusula yazıp Hoca'ya göndermiş. Bizim haberimiz yok. Oyun bittikten sonra bir de baktık, rol dağılımlarının, kimi uyarıların asıldığı tahtada bir kağıt sallanıyor; gelişigüzel iliştirilmiş tahtaya. Bizim Cahit'in Hoca'ya yazdığı pusula:

"Hocam, oyunu gördüm bir boka benzemiyor. Cahit..."

Biz pusulayı okurken, Muhsin Bey sokuluyor yanımıza, "Nasıl beğendiniz mi? Bilin diye ben astım tahtaya" diyor. Cahit'i hem tanıyan, hem seven dostlarıyız, yapacak bir şey yok, hep beraber gülüşüyoruz üzülerek.

Cahit bundan sonraki günlerde, eşi Mina Urgan'ın altı ay Londra'ya gidişine katılacak, bu altı ay sonunda da, Küçük Sahne'ye, aramıza geri dönecekti. Anlaşılıyor ki, tiyatrodan uzaklaştırılmış değil, izin alarak kendi isteği ile Londra'ya gitmişti.

— 1953-54 mevsiminden başka bir olay?

— Olay değil de, bir insan anlatayım o mevsimin önemi olarak. Mevsim içinde bir Haldun Dormen adı dolaşmaya başlamıştı tiyatroda aramızda. Haldun Dormen geliyor, Haldun Dormen gelecek, Haldun şöyle, Haldun böyleymiş, ABD'de Yale Üniversitesi Tiyatro Bölümü'nü bitirmiş. Kimisi "çok yakışıklıymış," kimisi "müthiş aktörmüş," kimisi "büyük yönetmenmiş" deyip duruyor. Hepimizi bir meraktır aldı. "Yahu, şu Haldun Dormen in mi, cin mi? Yenir mi, yenmez mi? Nedir, gelse de görsek" diyoruz.

Bir gün tiyatronun kulisinde arkadaşlarla söyleşiyoruz. Muhsin Bey geldi. O sırada, "Haldun Dormen ne zaman geliyor, bu yıl mı, gelecek mevsim mi" diye bir soru yöneltilince Hoca'ya, ben de, "Hocam kimdir bu Haldun Dormen, siz tanıyor musunuz" diye sordum

Muhsin Bey, "Senin boyunda filan, gelince tanırsın" demişti.

Yale Üniversitesi'nin tiyatro bölümünü bitirmiş sosyeteden bir delikanlı. Hani, pek kıskançlık değil de, merak var içimizde. Çoğumuz alaylıyız. Devlet Konservatuvarı bitirmiş arkadaşlar var aramızda ama, Yale Üniversitesi ne menem bir adam yetiştirir acep merakı içindeyiz. Adını duymuşuz da, Yale'nin yetiştirdiği aktörü ilk kez göreceğiz, kolay iş mi?..

Sonunda geldi, geliyor derken, Haldun Dormen gelmiş ve *Cinayet Var* oyununda Komiser rolü ile başlıyormuş, dendi. Benim rolüm yok, provaları izlemek için tiyatroya gittim. Evet, gerçekten benim boyumda, efendiden, centilmen bir insandı tanıştığım Haldun Dormen. Herkesle ahbap olmak, dost olmak istiyor, kimseye de tepeden bakmıyordu. Gerçi bizim boyumuzda olduğundan bakamazdı da!..

Ona ne dedilerse, beni yakından tanımak için olacak, Kulis'e yemeğe çağırdı. Baş başa yemek yeyip, uzun uzun söyleştik. Ona yabancı gelen kimi işlerden, *Cinayet Var*'daki rolünden, projelerinden konuştuk. Birbirimizi daha yakından tanı-

dık ve hala süren bir dostluğun temellerini attık o gün Haldun'la.

Hem Haldun'un sayesinde, sonraki yıllar aramıza katılan üç Yale'li sanatçı, Tunç Yalman, Engin Cezzar ve Şirin Devrim, çok yadırganmadan yerlerini alacaklardı tiyatro dünyamızda...

Yaz maaşı alamayan aktörler

— Biraz önce, "yazın para alamayan bizler" demiştiniz. Bu konuyu biraz konuşabilir miyiz?

— Devlet Tiyatrosu'ndan gelen sanatçılara, yaz aylarında da paraları ödeniyordu. 1953-54 sezonu kapanınca, ilk kez Devlet Tiyatrosu'ndan gelenlerin dışında birkaç oyuncuya da, yaz ayları için aylık bağlandı. Bu birkaç oyuncu içinde ben yoktum. Bana, çok dublaj yaptığım için, pek parasal sıkıntım olmayacağını düşünerek yaz aylığı vermiyorlarmış! Aylık bağlanan arkadaşların söylediği buydu. Oynadığım rollerle tiyatro kadrosundaki yerimi, yararlığımı kanıtladığıma dair en ufak şüphem yoktu. Buna karşın, sanki beni cezalandırıp kadro dışı bırakıyorlardı. Güya, Nedim Bey'in dediğine göre, kimlere yaz aylığı verileceğini Muhsin Bey saptamıştı. Bunu duymak beni büsbütün yıktı. Arkadaşların ilk aylıklarını aldıkları gün, Çiçek Pasjı'nda oturmuş söyleşirken, Münir'in, Kamran'ın ve başkalarının yanında, çocuk gibi gözyaşlarımı tutamamıştım. Milyoner de olsam, arkadaşlarımla hakkım olan dinlence aylığımı almalıydım. Konuyla ilgili, Vedat Nedim Tör Bey'e, "Ben neden yaz aylığı almıyorum" diye sorduğumda, "Muhsin'le konuş" diyerek beni başından savmıştı. Daha bir yıl olmadan Muhsin Bey'in kapısında çektiklerim aklıma geldiğinde, sineye çekecektim bu cezayı.

— Yaz aylığı alamamanız gerçekten haksızlık da, siz o aralar çok mu kazanıyordunuz, sinema ve dublaj işlerinden?..

— Çok dublaj yaptığım bir gerçekti ama, yaz aylığıydı, yok sinemaydı, dublajdı derken, yani biz kendi derdimize düşmüş

iken, 1954'ün mayıs ayı içinde sevgili Sait Faik'i yitirdik. 47 yaşında, ünlü ama hiç para kazanamayan, edebiyat tutkunu genç bir yazar gibi, çok sevdiği Orhan Veli'nin yanına gidecekti. Onu ne denli özlesek de, öfkeli, sevecen bakışlarını bir daha göremeyecek, küfürlerini duyamayacak, yeni öykülerini okuyamayacaktık.

Terslikler birbirini kovaladı. O yaz dublaj işleri de bıçak gibi kesildi. Oradan gelen para üçte bire düşünce kemerleri sıkmaya başladık. Bir de, pek uyumlu olmayan bir evliliğin ilk ayları da olunca, parasızlık iyice belli ediyordu kendini. Tam bu günlerde, değerli sinema yönetmeni dostum Şakir Sırmalı, Duru Film adına Halide Edip Adıvar'ın ünlü romanı *Sinekli Bakkal*'ı çekmek için hazırlıklara başlıyor. Senaryoyu da kendisi yazdığından, hangi rolü hangi oyuncunun oynayacağını da herkesten iyi biliyor ve ona göre yapıyor rol dağılımını. Bana da, Kız Tevfik'i yani Rabia'nın babasını uygun görmüş. Haber verdiler, Duru Film'e gittim. Nazif Duru Bey'le iki bin liraya anlaşma yapıp, dört yüz lira da avans alarak, senaryo koltuğumda doğru eve geldim. Rabia'yı, o yılların ünlü oyuncusu Sezer Sezin'e, Pelegrini'yi de Cahit Irgat'a vermişlerdi. O dar günlerimde, az da olsa rahatlamıştım. Birkaç günde çekimlerinin başlayacağı senaryoyu okuyup, rolüme hazırlanıyordum.

— Sinekli Bakkal *biraz beklesin. Biz bu arada, şu, "pek uyumlu olmayan evlilik"i konuşabilir miyiz?*

— Çok ünlü operet sanatçısı Nuvart Hanım'ın küçük kızı Suna Dilek ile yapmıştım ilk evliliğimi. Suna da, benimle evlenmeden önce Muammer Karaca Tiyatrosu'nda sahneye çıkan çok genç ve güzel bir kızdı. Gene aynı zamanda aktör Zafer Önen'in de baldızıydı. Evlendiğimizde, ben 33, Suna 19 yaşındaydı. Aslında bu evlilik benim için bir hata idi. Suna ile evlenmiştim ama, sosyal ve kültürel yönden hiçbir yakınlığımız yoktu. Bu nedenle uzun süre birlikte yaşama şansımız da yoktu. Bir buçuk yıl kadar evli kaldıktan sonra ayrıldık. Fakat benim hastalığım sırasında gösterdiği yakınlık so-

nucu bir kez daha birleştik. Üç yıl kadar da bu sürdü, sonra da tümüyle ayrılık.

— Yalnızca dublaj değil, oyuncu olarak da sinemada varlığınızı zaten sürdürüyordunuz değil mi?

— Ara, sıra evet. 1953 yazında, İpekçilerin yapımı *Kaldırım Çiçeği*'nde göze batan bir rol oynamış ve oldukça beğenilmiştim. Bu filmi, 1954 kışında Ahmet Üstel'in sahip olduğu Kobra Film'in çektiği *Son Baskın*'daki büyük rolüm izlemişti. Bu nedenle de, *Sinekli Bakkal*'da da bu başarıların altına düşmemek için çok ciddi hazırlanıyordum.

O günlerde, aktör arkadaşım Ulvi Uraz çok sık uğrardı bana. Eşi Selçuk Uraz'la birlikte, 1952'de siyasi nedenlerle tutuklanan bir grup sanatçının arasındaydılar. Herhalde serbest bırakıldıkarı günlerdi, beraber olduğumuzda daha çok onun durumundan söz ederdik. Nasıl, ne vakit yine içeri alınacağını bilmeden yaşadığı karanlık ve sıkıntılı günlerdi. Eşi Selçuk'un piyano öğretmenliğiyle geçinmeye çalışıyorlar, Mis Sokak'ta güçlükle buldukları bir evde yaşıyorlardı. Pek çok dostu, bu politik durumdan dolayı uzak durdu Ulvi'ye ama, ben kapımı her an açık tutuyordum. Yine bana geldiği bir gün, çalışmakta olduğum "Kız Tevfik" rolünü görünce, "Ah, Mücap, ne şanslısın. Böyle bir rol oynamayı ne kadar isterdim" diyerek yakınmış, aksilik o ki, o rolü ben de oynayamamıştım. Çünkü uzun süren bir bekleyişten sonra, filmin çevrilmeyeceği anlaşılmıştı. Yıllar boyu yata kalka sıkıntılara göğüs gererek yaşamayı başaran sevgili Ulvi Uraz da, 1958 yılında Dormen Tiyatrosu'nda *Nina*'daki koca rolüyle özlemini çektiği sahnesine kavuştu. Sonuçta, bırakın dublajdan kazanmayı, umutlandığım bir film projesi de hayal olup gitmişti.

Sıkıntılarla geçen bir yaz tatilinin(!) ardından bakalım 1954-55 tiyatro mevsimi neler gösterecekti? Yazın aylık vermediklerine göre belki kadrodan da çıkarmışlardır diyerek mevsim başı gittim tiyatroya. Muhsin Bey de tiyatrodaydı. Müdüre Mefkure Hanım ve oyuncu arkadaşlar Hoca'nın çevresinde toplanmışlar, son yaptığı Avrupa gezisini, tiyatro-

larda neler gördüğünü kendinden dinliyorlar, sorular soruyorlardı. Ben de üvey evlat çekingenliği içinde yanlarına sokuldum.

Muhsin Bey, "Ooo, ahvali umumiye nasıl bakalım" diye yarı alaylı bir soru yöneltince, "Nasıl olacak efendim, işte gördüğünüz gibi" dedim. O yaz iyice zayıflamıştım. Boyum 1,74'tür, giysilerimle altmış kilo geliyordum.

Muhsin Bey, *Sinekli Bakkal*'da oynayacaktın ne oldu, Halide Hanım seni bana sormuştu, iyi olur demiştim" dedi.

"Bu yaz hiçbir iş umduğum gibi olmadı. Ne film, ne dublaj, hiçbiri. Sıkıntılı bir yaz geçirdim anlayacağınız. İşte ahvali umumiye bundan ibaret" diyerek sustum.

Bu karşılıklı sözcük atışmasının sonunda hala Küçük Sahne'de olduğum da ortaya çıktı. Sezonun ilk oyunu olarak *Hamlet* sahneye konuyordu, bana da oyunun önemli rollerinden biri olan Polonius rolü uygun görülmüştü. *Hamlet* serüvenimizi bütün detayları ile konuşmuştuk.

— *Sizin, tiyatronun gedikli bir "Polonius"u olduğunuz söylenir, doğru mudur?*
— 1954'ten başlayıp, 1965 yılına dek, Muhsin Ertuğrul'un sahneye koyduğu dört ayrı *Hamlet*'te Polonius oynadığıma göre pek yanlış değil. İkisi kadın Nur Sabuncu ve Ayla Algan, diğerleri de Engin Cezzar ve Kerim Avşar'ın oynadığı dört ayrı *Hamlet*'i eleştirecek değilim. Bence, 1941 yılında Talat Artemel'e nasıl oynatılmışsa, aynı çizgide yürünerek sahnelenmiştir. Burada, doğal olarak herkesin kendi yeteneğini sergileyeceğini, fazlasının da beklenmemesi gerektiğini de belirteyim.

Godot gelemedi

— Hamlet *sonrası nasıl geçti sezon?*
— *Hamlet*, Küçük Sahne için nasıl bir olaysa, bir başka olay da, arkasından, aynı mevsim sahneye konan *Godot* olmuştur.

Oyunda, Agah Hün, Cahit Irgat, Şükran Güngör ve Kamran Yüce nefis bir oyun çıkartmışlar, fakat ne yazık ki, yalnızca on dokuz gün alkışlanabilmişlerdir. Çünkü, *Godot*'nun politik bir öcü olduğunu sanan iktidar güçleri, polis marifetiyle oyunu yasaklatmışlardır. 1955'te bir ihbar sonucu yasaklanan *Godot'yu Beklerken* on yıl kadar sonra, Ankara Sanat Tiyatrosu tarafından yinelenecek, ama bence ilki kadar başarılı olamayacaktır. Samuel Beckett'in 1950 yılında Fransızca yazdığı *En Attandent Godot*, Paris'te iki yıl kadar bir prodüktör arandıktan sonra, 1952'de Roger Blin'in yorumuyla sahneye konulabilmiş, 1955'te Küçük Sahne'de oynanırken, Batılı ülkelerin pek çoğunda henüz sahnelenememişti.

O sezon bir başka ses getiren oyun, *Dünkü Çocuk* olmuştu. *Dünkü Çocuk* komedisi, bir gangsterin salak metresiyle olan gülünç ilişkilerini sergilerken, gangsterin Amerikan Senatosu'ndan çıkmasını istediği karar için, bir senatöre verdiği rüşvetin hikayesini anlatır. Bir çeşit toplumsal yergi komedisidir. Başrolde Agah Hün, sorulduğunda, en güzel şeye bile, yayvan yayva, "Fena değil" diyen metresini de Heyecan Başaran büyük bir başarıyla oynamışlardı. Muhsin Bey, bu oyunu da çok özenerek koymuştu sahneye. Ben rüşvet alan senatörü, Cahit Irgat da, gangsterin karanlık işlerine bakan alkolik avukatı oynuyorduk.

Bir gece, zamanın başbakanı Adnan Menderes, yanında Mükerrem Sarol ve dostları, ünlü gazeteci Ali Naci Karacan olmak üzere *Dünkü Çocuk*'u izlemek üzere, biraz da aniden Küçük Sahne'ye geldiler. Hatta önde değil de, arka sıraların birinde oturmayı tercih ettiler. Hemen her sahnede kahkahalarını atıyor, seyirci olarak, oyunun tüm hakkını veriyorlardı. En büyük kahkahayı da, gangsterin senatöre 80.000 dolar rüşvet verdiği sahnede Menderes patlatmıştı. Eh, öyle ya, kendi politikasıyla bu denli alay edebilen Amerikan hoşgörüsüne alkış tutmamak ayıp olmaz mıydı?.. Amerikan komedisine alkış ve kahkaha olurdu ama, kendi yönetimlerinin nice yanlışını görmemek ya da görmezden gelmek için ne denebilirdi acaba?..

İnce hastalıktan mustarip

— Dolu dolu geçen dört sezonun ardından, Muhsin Bey'in Küçük Sahne'deki son yılına geldik galiba?..

— Muhsin Bey'i bırakalım, az daha benim son yılım oluyordu 1955!..

Çok kötü, parasız pulsuz geçirdiğim 1954 yazı beni iyice zayıf düşürmüş, sıskalaştırmıştı. Dublaj yok, sinema yok. Tiyatro tarafından arkadaşlara verilen yaz maaşım da yok. Bunca yokluk, sağlığımı da yok etmiş, hasta biri olarak girmiştim sezona. *Hamlet* oynanırken, korkunç şekilde öksürmeye başlamıştım. Neyse, sağ, salim *Hamlet*'i atlattık. *Godot'yu Beklerken*'in ardından *Çayhane*'nin provalarına başladık. Bu arada ne kazanlar kaynıyor... Duyuyorum ki, Münir Özkul'un beğenmediği Sakini rolü bana verilmiş. Oysa Sakini *Çayhane*'nin başrolüdür. Münir Özkul, bizim aramız-

Küçük Sahne'de 1954-55 sezonunun en önemli oyunlarından biri.
Çayhane *ve oyuncuları: (Arabanın üzerinde) Uğur Başaran, Şükran Akın ve hemen yanlarında Mücap Ofluoğlu ile Münir Özkul...*
Fotoğraf: Ara Güler

da komedi oyunculuğunda sevilen aktörlerin başında gelir. İzleyiciyle hemen bağ kurabilen, renkli kişiliğiyle sevimliliğini alkışlatan oyunculuğu kendisine günümüze dek uzanan bir ün sağlamıştır. İşte bu Münir Özkul, Sakini rolünü beğenmemiş de, rol bana kalmışmış!

Çayhane'nin filmini anımsayanlar, Sakini'nin Marlon Brando tarafından oynandığını da anımsayacaklardır sanıyorum.

Şimdi gelelim bizim *Çayhane*'ye. Benim dışımda, Fisby, Haldun Dormen; Lotus, Blossom Neriman Esen; Albay, Cahit Irgat; kelebek koleksiyoncusu bir doktor, Sadri Alışık; matrak bir çavuş Kamran Yüce sıralamasıyla, sonradan değişecek bir kadroyla başladık provaya. Provanın onuncu günüydü yanılmıyorsam, sabah provasında şiddetli bir öksürüğe tutuldum, lavaboya koştum, kan tükürdüm; küçük bir kan parçası düştü fayansın üstüne. Provayı kestik, arkadaşlarda şaşkınlık ve merak. Ben doğru, herhalde yakın diye Tarlabaşı'nda bir Ermeni doktora koştum. Radyoskopide ciğerlerime baktı, büyük bir şaşkınlık içerisinde ve bir aktör edasıyla:

"Senin ciğerlerin 50 yaşında bir adamın ciğerlerinden de berbattır. Ne yapmışsın ki bu genç ciğerleri bu hale sokmuşsundur? Zo insan kendine bakmaz mı? Evladım yemedin içmedin mi? Şimdi ne yapacağız ki, bu zavallı ciğerler seni biraz yaşatsın?.."

Adını şimdi hatırlamadığım Ermeni doktor cenapları, aynen böyle konuşarak bir teşhis ve muayene örneği veriyordu!..

— Onca sorun ve sıkıntı içerisinde, gerçekten bir de ince hastalık mı?

— Maalesef öyle, ince hastalıktan mustarip olarak evde yatağa seriliyorum. Muhsin Bey duymuş hastalığımı, "Mücap iyileşince *Çayhane*'yi oynarız" demiş ve oyunu provadan kaldırmış. Sonra da, Küçük Sahne yönetimine, "Mücap ya İsviçre'ye Davos'a ya da Uludağ Kirazlıyayla'ya sanatoryuma gönderilmelidir" diye uyarıda bulunmuş.

Evde on beş gün yattıktan sonra, Kirazlıyayla'nın yolunu tuttuk. Orhan Boran, Zafer Önen ve ilk eşimle birlikte sanatoryuma gidiyoruz. Yalnız, bizi yolda gören sanki bir eğlenceye gidiyorlar sanır; bir eğlence, bir gülme, sanki dağa kayak yapmaya çıkıyoruz. Hele şu bizim Ermeni doktor görse çok kızardı, onca uyarısına rağmen işi ciddiye almıyorum diye.

Tek kişilik bir oda, büyük, ferah ve aydınlık. Aylardan şubat, ortalık kar içinde, koskoca pencerelerden karın beyazlığı olduğu gibi içeriye doluyor. Oooh, gel keyfim gel! Sanatoryuma düşeceksin ki, böylesine rahata kavuşacaksın. Ne güzelmiş, ekmek elden su gölden, sırtüstü yatmak. Orhan Boran, Zafer Önen ve eşim beni yerleştirip, sık sık geleceklerini söyleyerek gittiler. Ben işin ciddiyetine o zaman vardım. Aldı mı bir sıkıntı. Ulan verem olduk yatıyoruz. Bu hastalıktan kurtulan var, kurtulamayan var, şimdi ne halt edeceğiz diye kara kara düşünüyorum. Bu arada hava kararmış, ortalık da zindana dönmüştü. Karanlıkta dalmış gitmişim uykuya... Kapının vurulmasıyla uyandım, "Giriniz" diye seslendim.

Elinde kocaman bir yemek tepsisiyle biri girdi odaya. Önce tepsiyi masanın üstüne koydu, sonra dönüp elektriği yaktı. Hastabakıcı mı, yoksa gel git işlerine mi bakıyor, kırmızı yanaklı, kara bıyıklı, tombulca bir adam, bana dönüp sırıtarak ve bir Orta Anadolu ağzıyla:

"Geçmiş olsun beğ, yimeğünü götürdüm, galk da yiğüver, kağnın açdür mü?"

Kalktım, yemeklere bir göz atayım istedim, ağzı kapalı bir sahan var, kapağını kaldırdım, beyin tavasıymış ama, soğuk. "Bu yemek soğuk" diyecek oldum, elma yanaklı, kara bıyıklı, "Beğ, bu hastalık yedürmez, yoksa soğuk moğuk nidümek, on sağan yerim valla" diye sırıtınca, benim, "Defol terbiyesiz" diye bağırmamla zor attı kendini koridora. Kapının eşiğine çıkıp, bir kez daha bağırdım, "Defol, dağ ayısı" diye. Adam yolda rastladığı bir hemşireye, adam deli diye işaretler yapıyor, hem de aynı hızla uzaklaşıyordu benden. Çok sinirlenmiştim. Gerçekten iştahım yoktu. Soğuk olması önemli değil de, adamın dediği gibi benim isteksizliğimdi önemli olan.

— Hele o yıllar için çok önemli bir hastalığa yakalanmışsınız. Hiç mi önceden sezmediniz?

— Uyarı gelmişti ama, ben almamıştım. *Hamlet*'i oynadığımız günlerde öksürüklerim sıklaşmıştı. Oyun olmadığı bir akşamüstü, Çiçek Pasajı'nda, şair ve yazar dostum Rıfat Ilgaz'a rastladım. Bir-iki kadeh bir şeyler içip, söyleşiyoruz. Rıfat'a çok öksürdüğümden ve iştahım olmamasından yakınıyordum. Rıfat Ilgaz, "Nasıl yani, şöyle bonfileyi bir tabak pilavla yiyemiyor musun" diye sorduğunda, "Ne gezer, yiyemiyorum" diye cevaplamıştım. Bunun üzerine ince hastalık deneyimi olan dostum Rıfat, "Yahu gel, seni Fikret Ürgüp'e götüreyim, bir görsün bakalım ne diyecek" diyerek ayaklandırdı beni. Aynı zamanda ressam ve öykücü olan ünlü Dr. Fikret Ürgüp, Degüstasyon'un yanındaki bir apartmanda oturuyordu. Pasaj'dan iki adım ötede. Rıfat'la kalktık gittik. Şansımıza evdeymiş. Beni iyi görmedi.

"Ne o, hayrola, sen fena üşütmüşsün galiba, otur da seni bir dinleyeyim" dedi, oturttu beni; göğsümü, sırtımı dinledi. "Merak edecek bir şey yok, yazacağım ilaçları al, biraz da gıdana dikkat et, bir-iki gün de dinlen, bir şeyin kalmaz" diyerek meraktan kutardı beni.

Reçetemizi aldık, Rıfat'la Fikret'e teşekkür edip ayrıldık. Rıfat beni Ürgüp'e götürerek büyük bir iyilik yapmıştı. Fakat ben, dinlenemediğim gibi, tiyatro, dublaj, ara vermeden aynı hızla koşturmayı sürdürdüm, kan görünceye dek.

Şu, şaşkın Ermeni doktordan başka, bir de aklı başında bir doktora görüneyim diyerek, sanatçı dostu Dr. Safter Tarim ile Kirazlıyayla Sanatoryumu'nun baştabibi Müheymin Akaygen'e muayene olmuştum. Müheymin Akaygen o yıllarda göğüs hastalıkları üzerine tekti. Sol ciğerimin üstünde, serçeparmak tırnağı büyüklüğünde bir kavite görünüyormuş. Antibiyotikle geçebilecek, kapanabilecek bir yara. Onlar da, "Hemen yatacaksın, istirahat şart" deyince, ben de yatmıştım.

Evde yattığımda, dostlar, arkadaşlar eksik olmasınlar hiç yalnız bırakmadılar beni. Hele Fikret Adil'in evde yaptırıp getirdiği donmuş paça yemeklerini, tatlıları hiç unutamam. Annem durumuma çok üzülüyor, ben de onu önemli bir şeyim olmadığına inandırmaya ve rahatlatmaya çalışıyordum.

Salih'in yatak altı barında votka ve rakı

— Kirazlıyayla da, daha ilk günden olaylı başlıyor. Daha sonrası, ya da tedavi süresi nasıl geçti?

— Gelelim yine Kirazlıyayla Sanatoryumu'na. Elma yanaklı hademeyi kaçırttıktan sonra, bir süre odanın içinde dolaştım durdum. Hani şöyle, bir bardak şarap ya da bira olsa belki iştahım açılacak ama, nerde bira, nerde şarap? Derken telefon çaldı, açtım. Başhekim Müheymin Bey, "Hoş geldiniz, nasılsınız? Yarın sabah göreceğim sizi ama, eğer arzu ederseniz buyrun akşam yemeğini bizde yiyelim, karımla birlikte masamızda size bir yer ayırdık" diyor.

Hastanenin yanında küçük bir dağ evinde oturuyorlardı. Bu nazik davete ne yanıt vereceğimi bilemedim... "Rahatsız etmeyeyim, teşekkür ederim" diyorum. "Rahatsızlık ne demek, buyrun, bekliyoruz" deyince, giyinip gidiyorum Müheymin Beylere. İsviçreli eşi ile beni kapıda karşılıyorlar. Güzel, çiçekli bir sofrada, bir kadeh şarap eşliğinde biraz et yiyebiliyorum. Tiyatrodan, şiirden, dağdan konuşuyoruz.

Çok iyi bir kayakçı da olan Müheymin Bey, üstün doktorluğu yanında, kusursuz bir insandı. Dost olmuştuk. İnce, uzun boyuyla bir dansçı gibi dolaşırdı sanatoryumda. Güler yüzlü ama otoriterdi. Ertesi sabah odama, beni görmeye geldiğinde, "Seni evde yatırarak iyileştirebilirdik ama, biraz temiz hava al, dinlen şu güzel dağda diye getirdik buraya. Dinlen ve bu dinlencenin kıymetini bil" diyerek, aslında tedaviden çok, kontrol altına alındığımı da hissettiriyordu bana.

Balkonda, soğuk havada, verilen süreden biraz daha fazla kalmak gibi küçük kaçamaklarım olsa da, tam iyileşip,

normal yaşama dönmek istiyordum. Bir gün de, "Mücap, bu hastaların hepsi senin gibi korkup kendilerine baksalar, bir an önce iyileşip evlerine dönerler, biz de hastanenin kapısına kilidi vururuz" demişti. Ben ise, kimi hastalar gibi sanatoryumların gediklisi olmaya hiç de niyetli değildim.

— Dostlarınız ziyarete geliyor muydu?

— Dostlarım ziyaretime geliyordu gelmesine de, ben yattıktan beş-on gün sonra öyle bir konuk geldi ki sormayın. O yıl Muammer Karaca'nın yanında çalışan ve kendinden başka hiç kimseye kötülüğü dokunmamış bir insan Salih Tozan.

Salihcik de ince hastalığa yakalanmış, hem de ciddiymiş durumu. Muammer Karaca, benim de orada olduğumu duyunca, "Hadi" demiş Salih'e, "sen de doğru Kirazlıyayla bakımevine, Mücap'la birbirinize de bakarsınız." Bir de özel oda ayırtmış Salih'e.

Salih gelir gelmez benim odaya düştü. Sarmaş dolaş olduk, hüzünle bakıştık, "Yahu ola ola burada da mı beraber olacaktık, nedir bu yazgımız" diyerek bayağı içlendik. Ama bizim durumumuzda fazla dram yaşamanın ne denli yanlış olacağının da çabuk farkına vardık ve karar verdik komediye geçmeye. Hem de ne komedi. Sahneye koyan ve başrolde de Salih Tozan. Votka ve rakı şişeleri de yatağının altında.

"Yapma Salih, etme Salih" diyorum. "Aman boşver Mücap" diyor. "Biraz kendine bak" diyorum. "Bakıp bakıp da ne yapalım? Bakacak ne kalmış ki? İyisi mi, çaktırmadan çakalım, sarhoş olup yatalım" diyor.

Her şeyi boşvermişliğe vuran Salih Tozan, sağlığıyla da oynuyordu. İki ciğerinde de portakal büyüklüğünde kavern varmış! Doktorlardan öğrendiğim zaman çok üzülmüştüm. Salih'le geçen zaman çok güzel de, durumunu ciddiye almamasını görmek hiç de güzel değildi.

— Salih Tozan, belli ki sürekli konuk. Bu kez soruyu şöyle soray ım: İkinize de gelen ziyaretçileriniz oluyor muydu?

Mücap Ofluoğlu ve Salih Tozan (ayakta soldan ikinci ve üçüncü), Kirazlıyayla Sanatoryumu'nda kendilerini ziyarete gelen dostları ile birlikte...

— Yanlış anımsamıyorsam, ilk ziyaretçim Salih tarafından getirildi odama. Bir gün akşama doğru kapı açıldı, Salih önde, arkasında Zeki Müren ve iki ahbabı, ellerinde paketler, "Geçmiş olsun" diyerek odaya girdiler. Zeki Müren dostumuz, ahbaplarıyla Salih'i görmeye gelmişler, Salih de, "Yahu, bizim Mücap da burada yatıyor" deyince, beni de görmek istemişler.

O yıl 22 yaşındaydı Zeki Müren. İstanbul Radyosu'nda söylemeye başladığı günlerde tanışmıştık. Karşılaştıkça söyleşir, gülüşürdük. Zeki nükteyi, gülmeyi, güler yüzlü olmayı severdi. Sanatı kadar, sevilmesinin bir yanı da bu özelliğindendi kanımca.

Bir başka gün Tunç Yalman çıkageldi. Tunç'u karşımda görünce çok duygulanmıştım. Henüz yakın arkadaş değildik ama hastalığımı duymuş ve geçmiş olsun demek için gelmiş. Uzun uzun tiyatro üzerine konuştuk. *Hamlet* üzerine yapılan eleştirilerden söz ettik. Benim Polonius'u çok beğendiğini söyledi. Tunç henüz tiyatroya başlamamıştı. Yale Üniversitesi'nde okumuş, yeni dünyada tiyatro sanatını öğrenmişlerdendi. Babasının *Vatan* gazetesinde yazıyor, tiyatro üzerine eleştiriler yapıyor ve tiyatroya başlayabilmek için gün sayıyordu. Tunç,

1957 yılında Küçük Sahne'ye yerleşen Haldun Dormen Tiyatrosu kadrosuna katılarak başlayacaktır tiyatroya.

Bir başka gün dostlarım ozan Müştak Erenus ve ilk eşi Muzaffer Erenus geldiler. Ellerinde sanat, edebiyat dergileri. Erenuslar aynı zamanda, sevgili doktorumuz Müheymin Akaygen'in iyi dostuydular. Müheymin'in bana gösterdiği yakınlık sanırım biraz da onların arkadaşı olmamdan geliyordu. Ayrıca sanata ve sanatçıya duyduğu yakınlık da bir gerçekti. Müheymin uygar bir insandı. Ne yazık ki, daha 40 yaşına girmeden, hastalıkların en kötülerinden nefrite yakalanıp, tüm bakıma karşın yenik düşerek sevdiklerini gözyaşları içinde bırakıp, göçtü gitti. Hem de, yakın dostu, sevgili Safter Tarim'in kucağında.

Safter de bir başka gönül adamıydı. Sanatın her dalına ilgi duyan bir sanatseverdi. Resim ve müzik meraklı görülecek gibiydi. Fikret Adil'in evinde toplandığımız günler, söyleşilerin başını Safter çeker, konuşmalara değer katardı. Şiir, müzik, tiyatro, resim dolu ne güzel günler geceler yaşamışız dostlarımızla.

Gelenlerin yanında, bir de uzaktan da olsa devamlı görüştüğümüz dostlarım da hiç yalnız bırakmadı beni. Örneğin, Melih Cevdet Anday'dan bir mektup aldım. *Yeditepe*'de çıkan son şiirimi okuduğunu ve çok beğendiğini yazıyordu.

— *Melih Cevdet'i de anmak adına o şiiri okuyabilir misiniz?*
— Şiir şu:

Renkli-Gül gibi doğmalısın
Rengin ne olursa olsun
Siyah beyaz sarı
Bir kalbin olmalı bir beynin
Kalbin bıkmadan sevmeli
Durmadan düşünmeli beynin
İnsan doğmuşsun
İnsan ölmelisin
Rengin ne olursa olsun
Siyah beyaz sarı

Melih Cevdet'in mektubundan sonra, Cahit Irgat'tan mektup aldım. "İstanbul kar, çamur, dağ kim bilir ne güzeldir" diyordu. Sadri Alışık dostum, *Yeditepe*'de yayımlanmış olan "Kara Sevda" şiirimi resimleyip göndermişti. Sadri ressamdı. Hani resmi bırakmasaydı, belki de ünlü ressamlarımız arasında alırdı yerini. Tipili bir gün... Böyle bir günde kimseyi de beklemiyoruz. Salih Tozan geldi odama.

"Yahu Mücap, haberin var mı? Naci Sadullah gelmiş bizi görmeye, Müheymin Bey'in odasındaymış."

Şaşırdım. Bu havada nasıl gelmişti? Toparlanıp Müheymin'in odasına indik. Naci Sadullah'la oturmuşlar çene çalıyorlardı. Hoş beşden sonra, Naci Sadullah üstadı alıp bakımevini gezdirdik. Benim odada oturduk.

Naci, "anlat" diyordu bana, "anlat, neden hastalandın? Sıkıntıların, dertlerin olmalı, dertsiz, sıkıntısız ince hastalığa yakalanılmaz. Diyeceklerin, söyleyeceklerin varsa, yazayım."

"Boşver, sıkıntım bende kalsın, ilan etmeye gerek yok. İyi olmaya başladım, artık yaşadıklarımı unutmak istiyorum, güzel şeyler düşünmek istiyorum" dedim.

Salih'in karyola altı barından Naci üstada içki ikram ettik, tabii ki Müheymin Bey duymasın dikkati içinde. Salih'in meşhur uydurma hikayelerini dinleyerek bir süre eğlendik. Hava kararırken de, Bursa'ya yolcu ettik Naci Sadullah'ı.

Orhan Boran ise, hiç aksatmadan on-on beş günde bir geldi. Artık iyice iyileşmiştim. Nisan ayının başında bir-iki gün izin alarak İstanbul'a geldim. Hapishaneleri değil ama, hastaneleri iyi tanırım. Askerdeyken altı ay kadar da, sıtmadan Mardin Askeri Hastanesi'nde yatmıştım. Hastane morali zayıf insanı yer, bitirir. Onun için bir-iki gün de olsa sanatoryumdan uzaklaşmak iyi gelmişti.

Bizim Kulis tüm eski üyelerini topluyordu gene. Akşamüzerleri çaylar proşkilerle içiliyor, martiniler, votkalar yeşil zeytinle yuvarlanıyordu. Yukarıda arkadaşlarımız ise, Andre Roussin'in *Boboss* komedisini oynuyorlar, bir yandan da, *Montserrat*'ı prova ediyorlardı.

— Bir-iki gün izinle geldim dediniz. Döndükten sonra uzun zaman kaldınız mı sanatoryumda?

— Yok, hayır. Nisan ayının ortalarında, üç aylık bir tedavi sonrası terk ettim Kirazlıyayla'yı. Yalnız ben ayrılırken çok genç bir gazeteci arkadaş, onarım için benim odaya yerleşiyordu... Turhan Aytul. Turhan, ben çıkmadan beş-on gün önce gelmişti bakımevine. 24-25 yaşlarında cin gibi bir adamdı. Kısa sürede çevresini yapmış, önemlice aşk serüvenlerine bile girmişti. Bu aşklardan birinin oldukça ileri gittiğine bile tanık oldum, hatta aşka olan saygımdan, arada hakemlik gibi arabuluculuk yaptığımı bile itiraf etmeliyim. İleriki yıllarda *Milliyet* gazetesinin genel yayın yönetmenliğine kadar yükselecek olan Aytul, kendisiyle yarışırcasına yaşamını sürdüren dostlarımızdan biriydi.

İstanbul'a kesin dönüş yaptığımda, Küçük Sahne'de *Montserrat* başlamıştı. Oyunu izlemiş, arkadaşlarımın rollerinin hakkını vermek için adeta bir yarış içinde olduklarını görmüştüm. Başta, Cahit Irgat, Şükran Güngör rollerine yakışmışlar, inandırıcıydılar. Agah Hün, Lale Oraloğlu, Uğur Başaran, Haldun Dormen, Sadri Alışık, Kamran Yüce rollerini başrolmüş gibi oynuyorlardı.

Bir de, o günlerin en sükse yapan lokali, Ertem Eğilmez'in Yeni Melek Sineması içinde açtığı, karikatürcülerin el ele verip dekore ettikleri "Nuhun Gemisi" lokaliydi.

1955 yılı nisan ayının sonunda, Küçük Sahne ekibinin turneye çıkacağını öğrendim bu arada. Oyunlar, *Dünkü Çocuk* ve *Montserrat* olacakmış.

— Dünkü Çocuk'un önemli rollerinden biri sizin değil miydi, tiyatroda oynandığında?

— Doğru ve ben sağlıkla döndüğüm için turneye koymuşlar bu oyunu.

Turnede nekahat dönemi

— Hastalığın nekahat dönemini, İstanbul'da dinlenerek değil de, Anadolu'da ve sahnede geçirdiniz anladığım kadarıyla...

— Bir aktöre yakışır!.. İlk etap Adana. *Dünkü Çocuk* daha sonra oynanacağı için, arkadaşlar uçakla önceden gittiler Adana'ya. Benim de motorlu trenle gitmemi uygun görmüşler. Motorluyla önce Ankara'ya, orada bir gece kaldıktan sonra, ertesi gün gene motorluyla Adana'ya yolculuk.

Muhsin Bey, bu arada Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü olarak olarak atanmış ama henüz Küçük Sahne ile ilgisini tam kesmemişti. Ankara'da kaldığım akşam Devlet Tiyatrosu'na Muhsin Bey'e gittim. Biraz hoş beşden sonra, "Sen bu akşam ne yapacaksın" diye sordu. Ben de, Büyük Tiyatro'da oynanan Jean Anouilh'un *Şatoya Davet* oyununu görmek istediğimi söyledim. Beni peşine taktı, tiyatro gişesine gittik, cebinden iki buçuk lira çıkarıp bir bilet aldı, bana verdi. Çok şaşırdığımı söylesem yalan olmaz. Sonra düşündüm de, bu davranışı, bir tiyatro adamının tiyatroya, biraz aşırı da olsa, devlet ödeneğine olan açık saygısıydı. Oyunu pek beğendiğimi söyleyemem. Önemli rolleri, Cüneyt Gökçer, Yıldız Kenter, Salih Canar oynuyorlardı. Sahneye koyucu Ragıp Haykır'mış ama, yok gibiydi. Samimiyetten uzak, yüzeyde kalan oyun hemen sırıtıyordu ama, Ankara seyircisi şartlanmışcasına tiyatrolarına candan bağlıydılar.

Bu turne benim Adana'ya üçüncü gidişimdi. İlki 1949'da İzmir Şehir Tiyatrosu ile, ikincisi 1951'de, gene Avni Dilligil'le ama bu kez onun özel tiyatrosu Bizim Tiyatro ile. Artık Muhsin Bey olmadığı için topluluğu tüm ciddiyeti ve disiplini ile Mefkure Hanım yönetiyordu. Beni güler yüzle karşıladı. Aslında öyle somurtkan falan değildir, yanlış anlaşılmasın. Mefkure Hanım güldü mü iyi güler, gülmenin hakkını da verirdi.

Tiyatro yönetmek öyle kolay iş değildir. Benim diyen, iki günde boyunun ölçüsünü alıp, ben bu işte yokum der ve kaçar. Mefkure Hanım müdürelik taslamadan müdürelik yapıyordu, pek de iyi yapıyordu. Bana iyice bir otelde oda ayırtmış, çok rahat etmiştim. Oyuna katıldım, iki gün kaldıktan sonra, Ankara üzerinden döndüm yine İstanbul'a.

— Adana'ya gittiğinizde eski dostlarla görüştünüz mü? Orhan Kemal gibi?..

— Orhan Kemal İstanbul'a yerleşmişti artık. Madem adını andık, içinde Sait Faik'in de olduğu bir anekdotu aklımda kaldığınca aktarayım bakalım:

1952-53 kışı, bizim Küçük Sahne Tiyatrosu'nun ikinci mevsimi. Daha önce de anlatmıştım, ben Yeni Melek'in karşısında Hava Sokağı'nda bir Beyaz Rus madamın yanında pansiyonerdim. Sevimli, görgülü, hoş bir ihtiyardı Rus madam. Yatak odasının baş köşesine, son çarlarının fotoğrafı ile Atatürk'ün fotoğrafını yan yana asmıştı. İhtiyarlığını sağlıklı tutan bir zekası ve zarafeti vardı. Şimdi hatırlayınca elli altmış yıl öncesinin Rejans'ını, Nisuaz'ını, Pedrograt'ını yönetenler hep öyle değiller miydi? Vakur görünüşleri içinde, soyluluklarının inceliklerini sergilerlerdi.

Bir akşamüzeri dublajdan dönüyordum, benim sokağın köşesinde Orhan Kemal'e rastladım. Uzunca bir süre görüşmemiştik. Daha önce de konuştuğumuz gibi 1949 Adana turnesindeyken tanışmış, kısa zamanda da dost olmuştuk. O zamanlar, ilk kitabı *Baba Evi* yayımlanmış, *Avare Yıllar*'ı yayına hazırlıyordu. Çok yakında İstanbul'a gelip, yazarlığı İstanbul'da sürdüreceğini söylemişti. Nitekim öyle oldu. İstanbul'a yerleşip, İstanbul'u yazdı. Küçük öykülerini, büyük öykülerini, sonra da romanlarını... Orhan'ın en sevdiğim bir yanı da, hafif külhanbeyi, kül yutmaz haliyle, alaycı, tatlı dilli ve gözlemci oluşuydu.

Evet, benim sokağın köşesinde Orhan Kemal'e rastladım. Ayaküstü söyleşiye daldık. Baktım koltuğunun altında kalın bir dosya, "Orhan, bu ne, senaryo mu" diyecek oldum, şöyle iki avcunun içinde dosyayı tartarak, "Yeni bitirdiğim romanım, *Bereketli Topraklar Üzerinde*" dedi. İnanır mısınız o anda Sait Faik bitti yanımızda! "Ne bu ulan, köşe başlarında alışveriş mi yapıyorsunuz" diyerek, Orhan'ın avuçlarındaki dosyaya elini uzattı. Orhan, hemen dosyasını koltuğunun altına sıkıştırıp, "Bak Sait, bu senin yapamayacağın bir iş, roman, hem de kocaman bir roman, ne haber" diye laf atınca,

ben araya girdim, "Var mısınız, benim eve çıkalım, sohbetimizi, tartışmayı orada sürdürürüz" dedim. Sait, "Boşver, siz şimdi içki içersiniz, biliyorsunuz ben çoktandır içmiyorum, siz çıkın ben gelmeyeyim" deyince Orhan, kolundan tuttu, "Yürü koca adam, ne zamandır laflamadık, içmek şart değil ya" deyip yürüttü Sait'i.

Günlerden pazartesi, tiyatronun kapalı olduğu gündü. İki adım ötedeki apartmana girip, bizim kata çıktık. Rus madam iki ünlü Türk yazarıyla tanışmanın onurunu, benim odada bize içki sofrası hazırlayarak değerlendirdi. Madam nedense, şarabı rakıya yeğlerdi. Şaraplı, jambonlu sofrada, köşe başında başlamak üzere olan tartışmaya geçebilirdik artık.

— *Edebiyatçıların büyük düellosu?..*

— Gerçekten böyle iki usta isim olunca... Sait, "Oğlum ben kısa yazarım, yazdıklarım bir çırpıda okunur, ama yenisi var mı, diye de sorulur, anlaşıldı mı" diye tartışmayı yeniden açtı bir bakıma. Orhan bıyık altından gülerek, Sait'i kızdırmak istiyor, dosyayı açıp bu kez elle yazılmış roman sayfalarını Sait'in burnuna doğru uzatarak, "Bak, bak da gör, gözün açılsın, sen böyle bir şey yazabilir misin" karşılığını vererek, tartışmayı, kendi üslubunda ciddiyetten uzak tutmak istiyordu. Ama Sait ki, alayı sever, ona buna takılmaktan hoşlanır, Orhan'ın burnuna doğru uzattığı roman müsveddelerini eliyle iterek, "Bu kadar palavrayı kimse okumaz" diyordu. Orhan bindiriyor... Sait savunmada, romanı küçümseyip, "Yazdığım hikayelerin bir tanesini bile yazabilir misin" sorusunu yöneltiyordu Orhan'a. Orhan da tüm alaycı haliyle Sait'i kızdırmak için, "Çoook yazdım" karşılığını veriyordu.

Ben de bu iki sıcak yürekli adamı dinlerken gülüyordum. Birbirlerinin değerini bilerek konuşmalarına, sataşmalarına, yazdıklarını küçümsemelerine gülüyordum. Bu yarı şaka, yarı ciddi tartışmanın daha fazla uzamasına gönlüm de el vermedi, "Peki, peki dinleyin" diyerek araya girdim sonunda. "İkiniz de büyük yazarsınız... Biriniz büyük hikayeci, biriniz büyük romancı kalın ne olur!"

Madamın servisine teşekkür ederek, çıktık apartmandan. Bir kolumda Orhan Kemal, bir kolumda Sait Faik, kim bilir hangi Beyoğlu gecesine doğru?..

— Turneden döndünüz. Muhsin Ertuğrul'un bir ayağı artık Ankara'da. Nisan sonunda turneye çıkıldığına göre, yaz mevsimi de geldi herhalde. 1955 yılı önemli bir yıl olmalı Küçük Sahne için?

— 1955 yazını, Selamiçeşme'de Kamran Yüce'nin aracılığıyla bulduğumuz bahçeli bir evde geçirdik. Aktör arkadaşım, az buçuk da hısmım sayılır, bacanağım Zafer Önen'le tutmuştuk bu yazlık evi ortak olarak. Kamran'a komşuyduk. Şiirli miirli günler geçirerek neşeli bir yaz geçirmeye çalışıyorduk. Yazarı, çizeri, aktörü, maktörü, dostlar da sık sık uğrardı fakirhanemize.

O yaz, Haldun Dormen de kendi tiyatrosunu kurmaya karar verip, Çiftehavuzlar'daki yalılarında çalışmalara başlıyordu. Bir-iki kez, Haldun'un çağrılısı olarak yalılarına gitmiştim. *Hamlet*'te başlayan o yakın ilişkimiz, arkadaşlığımız dostluğa dönüşmüştü. İşte bu aralarda, yeni kadrosunu kurarken beni de düşünmüş ve Kamran Yüce'ye açmış. Bir gün, Kamran bana, "Haldun seni kadrosuna istiyor, hatta seninle ben de gidersem çok sevinecek" diyerek verdi haberi.

Böyle bir çağrıyı hiç beklemiyordum. Bu nedenle çok iyi düşünüp kara vermem gerekiyordu. Önce, provadan kaldırılan *Çayhane* yeni mevsimin ilk oyunu olarak hazırlanacaktı. Oyun benim hastalığım yüzünden ertelenmişti. Çok sevdiğim rolü biraz geç de olsa oynamanın mutluluğuna erişecektim. Sonra, Küçük Sahne'nin patronu durumundaki Yapı Kredi Bankası, Kirazlıyayla'da sağlığıma kavuşmam için hiçbir şey esirgememişti. Bu durumda da kendimi borçlu görüyor, borcumu ödemeliyim diye düşünüyordum.

Aslında tam bir ikilemde kalmıştım. Haldun Dormen'in çağrısına nasıl bir yanıt vermeliyim diye az savaşmadım kendimle. Bir türlü Küçük Sahne'den kendiliğimden çıkmayı doğru bulmuyordum. Bu karasızlık içinde, yine de bir gün

Kamran Yüce ile birlikte gittik Haldun'un yalısına. Bu gidiş tam değilse bile, bir çeşit "olabilir" anlamını taşıyordu ister istemez. Yeni dünyada tiyatro kültürü almış, görgülü, terbiyeli, parasal olanakları da olan bir arkadaşın yönetiminde çalışmak neden olmasın ki?..

O gün, başlangıç için seçtiği *Papaz Kaçtı* ile *İp* adlı oyunların okuma provasına başlamışlardı. Haldun'dan başka, net olarak anımsadığım Ayfer Feray vardı. Birkaç arkadaş daha vardı ama, Metin Serezli, Erol Günaydın, belki İlhan İskender; tam olarak aklımda yok şimdi. Neyse, Kamran'la birlikte biz de, bize ayırdığı rolleri okuduk. Fakat ben hala Haldun'a vereceğim yanıtı düşünüyorum. Ama, sonradan aldı mı beni yeniden aynı düşünce, durup dururken Küçük Sahne'den neden ayrılıyorum. Sonuçta, yukarıda saydığım nedenler yüzünden şimdilik Küçük Sahne'den ayrılmam doğru olmayacak dedim Haldun'a ama bin bir güçlükle!..

Böylece Kamran'la Küçük Sahne'de kalmıştık. O da pek ayrılmak niyetinde değildi. Beşinci mevsimine başlayacak, havasına suyuna alıştığımız bir tiyatroda kalmayı yeğliyorduk. Muhsin Bey de tümden ayrılmamıştı. Ankara'dan Mefkure Hanım aracılığıyla bizi yönetiyordu. Yaz için avans istemiştim, onu da vermişti Banka.

Muhsin Bey biraz oturdu ve gitti

— Çayhane*'ye başlayabiliyor muyuz?*
— Ağustosun ortasına doğru başlıyoruz *Çayhane*'nin provasına. Bu kez oyunu sahneye Agah Hün koyuyordu ve ayrıca Albay rolünü de üstlenmişti. Lotus Blosom'a, evlenip uzun süre tiyatrodan uzak kalan Nevin Seval çağrılıyordu. Yüzbaşı Fisby'ye Münir Özkul geçmişti. Koleksiyoncu/doktor Sadri Alışık, Çavuş Kamran Yüce, ben Sakini'yim. Cahit Irgat, yaşlı bir Okinavalı Oshira ve diğer arkadaşlar. Şükran Güngör askere gitmişti. Lale Oraloğlu ayrılmıştı. Bu arada iki genç yetenek katılıyordu aramıza: Suphi Kaner ve Pekcan Koşar. Suphi Kaner sonradan sinemaya geçti ve çok ünlendi ama,

genç denilecek bir yaşta, bir "kötü son"la bitirdi yaşamını. Pekcan Koşar uzun yıllar sürdürdü tiyatro yaşamını. Bu arada, bir başka yeniyi de hemen anımsayalım, Çolpan İlhan'ı. *Çayhane*'nin ardından sahnelenecek *Sevgili Gölge* komedisinde önemli bir rolle büyük bir adım atacak tiyatroda, sonra da sinemanın Çolpan İlhan'ı olacaktır.

— *Unutmadan, "neden" diye sorabilir miyim?..*
— Yıllar öncesinin anlatılanları dedikoduya girmez değil mi?.. Büyük bir adım atıyordu ama, Küçük Sahne'deyken Münir Özkul'la yakınlaşmıştı. Araları açılınca tiyatroyu da terk etti. Daha sonra ben Oda Tiyatrosu'nu kurduğumda onu davet ettim ve *Tersine Dönen Şemsiye*'de oynattım.

Çolpan İlhan tiyatroda iyi bir yükseliş yaşayabilirdi ama sinemayı tercih etti, orada da yıllarca sürdürdü başarısını.

— Çayhane*'nin provasındaydık?..*
— Provaya başladığımız gün, Muhsin Bey biraz oturdu ve gitti. Gidiş o gidiş. Bir süre sonra da Küçük Sahne ile ilişkisini tümüyle kesti. Bu haber hepimizi üzdü. Küçük de olsa tiyatro içinde bir panik yaşandı. Biz ne olacaktık? Bizi kim yönetecekti? Bu arada da *Çayhane* büyük bir başarıya ulaşıyordu. Buna rağmen, Muhsin Bey'e telgraf çekenler, mektup yazanlar, bizi yalnız bırakmayın, biz sizsiz ne yaparız diye yakınanlar az değildi.

Acaba Yapı Kredi Bankası tiyatroyu kapatacak mıydı? Biz bankanın kadrosunda görünüyor, o statüye göre ücret alıyor, sosyal haklardan yararlanıyorduk. Başsız kalınca durumumuz da puslanmıştı. Çünkü topluluk adına söz sahibi kalmamıştı.

Biz kendi derdimize düşmüşken, İstanbul hatta tüm Türkiye çok daha büyük bir sorunla karşı karşıya kalıyordu: 6-7 Eylül olayları!

6 Eylül'ü 7 Eylül'e bağlayan gece, "Kıbrıs Türktür Mitingi" ile başlayan olaylar, İstanbul'un altını üstüne getirecek, zamanın başbakanı ertesi gün, yağma edilmiş İstanbul sokak-

larından geçerken, kara gözlüklerinin ardında bile şaşkınlığını gizleyememişti. O günün rayici ile zarar dört yüz milyon lira olmuştu.

6-7 Eylül

— Sizin yaşadıklarınız ve gördüklerinizle nasıl bir 6-7 Eylül?
— İzinli Kıbrıs mitingi, birkaç saat içinde işsiz, güçsüz serseri takımının şehri talan ederek, yakıp yıkmasına neden olmuştu. Daha çok Müslüman olmayan vatandaşlara yönelen saldırıyı emniyet kuvvetleri de önleyememiş, koca şehir, sokaklarında silahlı çatışma olmuş bir memleket görünümüne bürünmüştü.

7 Eylül sabahı, Selamiçeşme'den İstanbul'a inmek için yola çıktığımda gördüklerimin etkisi altında dehşete kapılmıştım. Dükkanlar yağma edilmiş, mallar sokaklara serilmiş, kimi binaların üst katlarından koca koca buzdolapları, mobilyalar caddelere atılmıştı. Kadıköy'de insanı şaşırtan görünüm, Karaköy'den başlayarak Tünel'de, Beyoğlu'nda, benim görebildiklerim insana, "Olamaz, olamaz, bunları kim yapmış? Kimdir bu ilkel insanlar? Biz bu insanlarla nasıl bir arada yaşayabiliyoruz" sorularını sorduruyordu. Aklınıza ne gelirse kaldırımlarda, yıkılmış, yakılmış mağazaların önünde üst üste.

O gün, uzun bir süre bu canavarlığın etkisinde kalarak provaya başlayamamıştık. Kendi kendimizi, içimizden çıkan yabanilerin marifetiyle darma duman etmiş, dünyaya rezil olmuştuk. Şimdi bile, o günü yaşar gibi oldum. Sanatçıyım, insanı insan eden kültürlerin başında güzel sanatlar gelir. Silahla bir düşmana karşı canınızı, vatanınızı korursunuz ama, sanatsız bir toplum içinde kalıp, boş kafayla sanattan yoksun yüreğinizi, sevgiye, iyiliğe nasıl yöneltebilirsiniz? Bence bir toplumun en yüce yerinde, o toplumun uygarlığını kanıtlayan sanatçıları oturur. Anadolu uygarlıklarının mirasçısı olarak, kendi kendimizi, güzel sanatların koruyucusu, hatta yapıcısı görmeliyiz. Muhsin Ertuğrul'un yıllarca Bölge Tiyatro-

ları diye dövünmesinin nedeni, Anadolu insanının tiyatro sanatıyla eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi özlemidir. Hem eğlenecektir, hem öğrenecektir halkımız. Sanayide ileri gitmiş ülkelerin hepsi, dünya tiyatro sanatında da ileri gitmiş ülkeler değiller midir?.. Uygarlık estetikten, sevgiden doğar, kendini belli eder. Sevgisiz insana Tanrı bile yardım etmez.

— Küçük Sahne'deki pusları dağıtabildiniz mi?

— Kara kara düşünmektense, aramızda konuşup, Banka bizi başından atmadan biz başımızın çaresine bakalım, işimizin sahibi olalım, dedik. Bina sahibi Borovalı'lardan başlayıp, Yapı Kredi Bankası'nın yönetimine kadar uzanan nabız yoklama girişimimiz sonunda, Kazım Taşkent Bey'in sanat danışmanı, yazar Nedim Tör'ü de yanına alarak, bizi bankanın Genel Müdürlük binasında toplayıp, hakkımızda verdikleri kararı açıklamasıyla durumumuz saptandı.

Banka Küçük Sahne'yi bize bırakıyordu. Kendi yağımızla kavrulacak, kendi kendimizi yönetecektik. Agah Hün'ü topluluğumuzun baş yönetmeni seçtik. Aslında bu yönetmenlik görevini Münir Özkul üstlenme isteğini belli etmişti ama... Fakat, iyi oyuncu olmak başka, sorumluluk yüklenerek yönetmen olmak başka bir yetenek işiydi. Yedi ortak eşit sorumluluk içinde olacaktık. Yine de birimizin baş olması gerek!.. Yaşıyla hepimizin büyüğü, kişiliğiyle de hepimizin sakiniydi Agah Hün. Böylece Agah, Nevin, Münir, Uğur, Sadri, Kamran ve ben ortak olduk. Kadrodaki diğer arkadaşlar, salt aylıklarını alan, yönetime karışmayan sözleşmeli sanatçılardı. Banka'ya da ayda gülünç denecek bir miktarda kira ödüyorduk. Yalnız tiyatro için kurduğumuz ortaklıkta paylar eşit değidi, bu da, birbirini tanıyan bir sanatçı grubunda ister istemez tatsızlıklara neden olacak, arkadaşlıklar zedelenecek, sonraları da kavgaydı, dövüştü derken dağılmaya kadar gidilecekti.

— Burada sözünüzü kesmek zorundayım. Çok içinde olduğunuz bu ortaklık öyküsünde sanki bazı şeyleri üstü kapalı geçiyorsunuz. Oysa sizin ve tiyatronun tarihinde hiç de yaba-

na atılacak bir olay değil gibi. Şimdi, tekrar da olsa Muhsin Ertuğrul sonrası Küçük Sahne'nin yeniden yapılanmasını, ortaklık ve pay dağıtımının koşullarını ve yöneticilik çekişmelerini daha detaylı dinleyebilir miyiz?

— Anlaşıldı, kurtuluş yok. Tiyatroyu yürütme girişimlerimizi sürdürüyorduk demiştim. Sonuçta bizimle görüşmek üzere Banka'dan, topluluğu temsilen beni çağırdılar. Vedat Nedim Tör Bey'le gittik. Konuştuk. Tiyatroyu sürdürmemizi istediler. Daha sonra hep birlikte daha büyük bir toplantı yaptık. "Tiyatroyu size bırakıyoruz. Yalnız binanın masraflarını karşılamak üzere ayda iki yüz lira verin" dediler. Hepsi bu kadar.

Neden yedi kişi ve pay ayrımına gelince: Ortaklık için büyük rolleri oynayanlar seçildi. Bunlar da yine oyunların ve oyunculuklarının önemine göre üçe ayrıldı. Birinci grup, Agah, Münir ve Nevin. İkinci grup, ben, Sadri, Uğur Başaran. Üçüncü grup ise tek başına Kamran... Diğer arkadaşlar da yine maaşlı olarak devam edeceklerdi.

— Bu paylaşım bir sorun yarattı mı?

— Hayır yaratmadı ama başka bir sorunla başladık. Ortak olarak tiyatroyu kurduğumuza göre içimizden birinin yönetici olması gerekiyordu. Ortaklar olarak ilk toplantımızda Münir sahneye çıktı. "Tiyatronun yöneticisi benim" dedi ve ilave etti: "İstemeyen s... olur gider." Aynen böyle!.. Bunun üzerine ben, "Bana bak, sen insene bakayım aşağıya. Nereye çıkıyorsun kendi kararınla" diye seslendim. "Bu senin yapacağın iş değil, bak ben de çıkmıyorum oraya. Hem senden dört yaş büyüğüm. Hem İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda çalıştım. Hem İzmir Şehir Tiyatrosu'nda çalıştım. Senden daha çok ciddi bir tiyatro deneyimim var. Sen ise Ses Opereti'nden bir komik olarak geldin buraya. İn aşağıya" dedim. Münir beni dinledi, hiç itiraz etmeden indi sahneden.

Ben o hızla, "Yöneticimiz Agah olacak" dedim. "Neden" diye de sordu. "Çünkü Agah benden de büyük. Derli toplu bir adam. Olur olmaz gürültüye pabuç bırakmaz. Sakin bir

adamdır. Hem de Devlet Tiyatrosu, Konservatuvar hayatı olan bir adamdır. Bunlardan ötürü o olmalıdır" diye noktaladım. Her şeyi orada hallettik, ta ki İzmir'de top patlayana kadar..

— Parasal durumları nasıl çözdünüz?

— Kurulduğumuzda ortaklığımızın parasal işlerini yönetmek için, Muammer Karaca'nın yanında uzun yıllar çalışmış olan, bu işlerde deneyimli Rahmi Karakaş'ı aldık. Rahmi, soğukkanlı, güler yüzlü, çıkartmayı, çarpmayı iyi bilen, fakat bazen bölmeleri hatalı yapabilen, çokluk vergileri ıska geçen tutumuyla dizginleri ele almıştı. Biz bu vergilerin ıskalandığını, topluluğumuz dağıldıktan sonra evimize gelen irca borcu ihbarlarıyla öğrenecek, Rahmi'yi de yalnızca özlemle anabilme şansına erişecektik. Çünkü Rahmi arkadaşımız çoktan Almanya'ya göç etmiş olacaktı. Gerçi biz işler bozuldukça Rahmi'yi suçlar olmuş, bizi çökertmek için Muammer verdi onu başımıza demiştik ama, daha önce de söylediğim gibi, biz tiyatrocular hesap kitap bilmeyiz ki. Salt oyunumuz ve alacağımız alkışlardır düşündüğümüz. Sömürülmeye yatkın karakterimizle kime olsa inanırız, sonra da dövünüp ağlaşırız.

— Daha tiyatroyu, daha doğrusu yeni topluluğu kurar kurmaz, yıkılmaktan söz ediyorsunuz. Hiç mi yürütemediniz Küçük Sahne'yi?

— Şimdi aklıma geldikçe, olaylar birbirine karışıyor ister istemez. Biz 1955-56 sezonunu *Sevgili Gölge* komedisiyle kapattık. Yazın bir süre İstanbul bahçelerinde dolaşarak, *Çayhane*'yi sergiledik. İzmir Fuarı'nda oynamak üzere de, bir ay için Kültürpark'taki Açıkhava Tiyatrosu'nu tuttuk. 1956'nın 20 Ağustos'u ile 20 Eylül'ü arasında, üç ayrı oyunla İzmir'li tiyatroseverlerin karşısına çıkacağız. Oyunlarımız, *Dünkü Çocuk, Sevgili Gölge* ve *Çayhane*...

Fakat o kış mevsimini ben oldukça fazla yorgun geçirmiştim. Tiyatroda başlayan huzursuzluk, evimde zaten olmayan uyumun hepten yitmesi, bir de daha önce anlattığım

gibi annemi kaybetmemin üzüntüsü de eklenince, fiziksel yorgunluktan çok psikolojik bir yorgunluğun baskısı altına girmiştim. Yeniden zayıflamaya başlamıştım. Tek çarem, olaysız, yalnız başıma dinlenebilmekti. Dublaja dahi gitmemem gerekiyordu. Eski yaşadıklarımdan ders almışım demek ki, ama yalnızca tiyatrodan gelen parayla bu çözümü gerçekleştirmek güçtü. Bu durumda da, bizi hala gözden çıkarmamış olan Yapı Kredi Bankası'nın yardımıyla dinlenme şansını yakalıyor, 1956'nın haziran ayında Teşvikiye Sağlık Yurdu'na yatıyordum.

— *Hastalığınız nüksetmiyor dilerim?..*
— Yok. Dediğim gibi önemli bir rahatsızlığım yok. Salt psikolojik bir çöküntü içindeyim. Yattığım bir ay boyunca Teşvikiye Sağlık Yurdu'nun sahibi ve baştabibi Osman Üçer ve doktor arkadaşlarının ilgisini, yakınlığını hiç unutamam. Osman Üçer zaten tam sanatçı dostuydu; ne zaman başımız sıkışsa Osman imdadımıza yetişmiştir, kulakları çınlasın. Bir aylık tam bir kalafat devresiydi bu dönem. Eş dost da, sağ olsunlar ben hiç yalnız bırakmıyorlardı. Bir gün, güler yüzü ve çelebi haliyle Orhan Kemal'in geldiğini görünce çok sevinmiş, uzun süre oturup, geçen günlerden konuşarak, biraz da dedikodu yaparak bol bol gülmüştük.

Bir başka gün uzanmış kitap okuyorum, kapı açıldı, Orhan Boran ve koluna girmiş Ferdi Tayfur amcamız gülerek geldiler yanıma. Doğruldum, "Beni çok şaşırttınız, bu ne hal amca, hani tansiyonun yirmi altıydı? Ne diye rahatsız olup buralara geldin" diyerek yataktan çıktım. Onlar öyle ayakta durmuşlar, nedir bu halin dercesine bana bakıyorlardı.

Ferdi Tayfur, "Sen benim tansiyonu boşver, biz onunla anlaştık, senin durumun ne, onu söyle" deyince, "Durumum kurumumdur. Yani anlayacağınız, ekmek elden, su gölden, kuruldum dinleniyorum. Buyrun oturun, gelişinize çok sevindim" dedim. Sonra da, gizlice bir küçük rakı aldırıp, yetkililere duyurmadan, biraz beyazpeynir ve reçelle, hava kararıncaya dek, aramızda bölüşerek yudumladık rakıyı.

Teşvikiye Sağlık Yurdu'ndan çıktıktan sonra, bir süre daha dinlenmek için Moda'da, ünlü futbolcu Zeki Sporel'in ağabeyi Arif Sporel'in pansiyonuna geçtim. Altı aydır, eşimden ayrı yaşıyordum. Zaten yasal olarak da ayrılmıştık. Gerçi o yılın sonbaharında barışıp üç yıl kadar gene birlikte olacağız ya neyse, bu günlerimde benden çok genç bir arkadaşımın yakınlığı bana ayrı bir tedavi gibi gelmişti neredeyse. Bizim Orhan Boran'ın teyze oğlu Altan Poyraz.

Paramız bol, fiyakamız yerinde

— Bir zamanların bir başka radyocusu ve reklamcısı Altan Poyraz mı?

— Evet, ta kendisi. Altan da, Orhan gibi Galatasaray'ı bitirmiş, Orhan gibi de içkiyi, eğlenceyi, gezip tozmayı seven, kendi havasında, terbiyeli bir gençti. Kendini bildiğinden beri "Obi"sine hayrandı. Orhan'a Obi derdi. Seçtiği yol da Orhan'ın yolu oldu. Hatta bu yola tam girerek, İstanbul Radyosu'nda prodüktör, bir ara da bulunduğu servisin şefi oldu.

Benimle sıkı arkadaşlık ettiği 1956 yılında henüz 20 yaşındaydı Altan. Orhan'ın gençliği gibi olmasa da, ona benzer tavırlar içindeydi. Kendisine güzel, şirin kız arkadaşlar bulur, onlarla çok paralı insanmış gibi gezer dolaşırdı. O ara ben de yalnız olduğum için, tutar, beni de dostlarına, sevgililerine tanıştırır, pansiyonda yalnız bırakmaz, hep birlikte olalım isterdi. Sonradan evlenip beraber İsveç'e gidecekleri ilk eşi Semra ve arkadaşları ile Moda Deniz Kulübü'nde yemek yer, sonra da o günlerin ünlü gece kulüplerine eğlenceye giderdik. Ayrıca bu genç ve güzel kız arkadaşlarımızın evlerinde verdikleri partilerin de as konukları olmuştuk. İzmir'e gidene dek sürdü bu sefahat. Tamamı iki ay da olsa, bu dinlenme, sonrasında da tasasız eğlenme bana çok da iyi gelmişti.

Altan, üç yıl kadar İsveç Radyosu'nda staj yaptı. İsveç'ten döndükten sonra bir süre Ankara'da, sonra da İstanbul Radyosu'nda görev yaptı. Ne yazık ki, Orhan'a benzeyeyim derken, boş yere zorladı yeteneklerinin sınırlarını, sağlığını bozdu, genç yaşta da göçtü.

Aslında Altan Poyraz'ı biraz da örnek diye anlattım. Dostlarımızın kimi, uğraştıkları alanda belki çok para, belki de az para bile kazanamadılar fakat yetenekleri ve yapıtlarıyla haklı olarak üne kavuştular. Dostlarımızın kimi ise, yeteneklerinin birincilere oranla gelişmiş olmaması yüzünden, yapıt bırakamadıkları gibi, para da kazanamadılar. Birincilerin ünü Türkiye sınırını bile aştı, ikincilerin ünü ise yalnızca kendi dostları arasında kaldı.

— *Küçük Sahne'nin çözülme günlerini konuşuyordukʔ..*

— Ağustos ortası vapurla İzmir'e gittik, bir ay boyunca üç ayrı oyun sunacaktık İzmirlilere. Kadromuzda, yönetmen ve oyuncu Agah Hün, Nevin Seval, Münir Özkul, Sadri Alışık, Uğur Başaran, Kamran Yüce, Şükran Akın (sonraları Nevzat Üstün'le evlenip Şükran Üstün olmuştur), Çolpan İlhan, Neriman Esen, Orhan Çubukçu, Ali Serttaş, Suat Taner, Coşkun Delikan, Pekcan Koşar ve Saime Bekbay yer alıyordu. Basmane'de bir otele yerleştik. Zehir gibi müdürümüz Rahmi Karakaş da, tüm becerileriyle parasal işlerimize bakıyor.

20 Ağustos'ta *Çayhane* ile açtık perdemizi. Oyuna ilgi, beklediğimizden çok fazla. Biletlerimiz, öncesinden kapışılıyor adeta. Hem günümüzden mutlu, hem de geleceğimizden umutlu olmaya başlıyoruz. Öylesine ki, her gece oyundan sonra, bizleri kapıda faytonlar bekliyor. Sadri bir faytona, Münir bir faytona, kucağında köpeği ile Nevin Seval ve Şükran Akın bir faytona biniyorlar, ben de ayrı bir fayton seçerek kendime, Alsancak'a, Kordonboyu'na, İzmir'in gecelerine doğru yol alıyoruz. Paramız bol, fiyakamız yerinde. Fayton konvoyu ile, çöp şişçileri, meyhaneleri, kahvehaneleri dolaşıp duruyoruz günün ilk ışıklarına kadar.

Geçmiş gün, rakamda yanılmamayım, payıma bir ayda on iki bin beş yüz lira düşmüştü. Bu, o yıllarda tiyatroculuktan kazandığım en büyük paraydı. Bırakın o yılları, ondan sonra da, patronluğum dahil, 1972'ye kadar, vergilerden sonra aylık kazancım beş bin lirayı geçmemiştir.

— İzmir'de "Lale Devri" mi?

— Öyle gibi de, aynı günlerde Muammer Karaca da, gene Kültürpark içinde bir başka bahçede sürdürüyordu oyunlarını. Gerçek şu ki, Karaca'nın tiyatrosu bizim kadar büyük ilgi görmüyordu. Biz her on günde bir oyun oynarken, o bir oyunla tamamlamıştı bir ayı. Sonra, ismi çok duyulan pek çok oyuncumuz ilk defa geliyordu İzmir'e. Bunlar bizim lehimize olmuşlardı. Bazı akşamlar oyundan sonra Muammer Karaca ile oturur söyleşirdik. Güler yüzü ve sevimli haliyle başarımızı övüyor, "Nasıl, Rahmi'yi size verdim, işlerinizi düzene koydu, size de iyi para kazandırıyor değil mi" diyerek, bu işin geleceği ne olur belli olmaz gibilerden ince ince dalgasını geçiyordu bizimle.

Eylül ayının başında, 1956-57 mevsiminde oynayacağımız, Leyla Erduran'ın Joseph Kesselring'den çevirdiği *Arsenik Kurbanları* komedisinin provalarına, İzmir'de Açıkhava Tiyatrosu'nda başladık. Oyunu Agah Hün sahneye koyuyordu. Önemli rollerden birine Hayri Esen'i, diğerine de Mümtaz Ener'i uygun görüp, turneye çıkmadan önce anlaşarak, rollerini ezberlemeleri için birer metin bırakmıştık kendilerine. İstanbul'a döndüğümüzde, onlar da, Küçük Sahne'de katılacaklardı provalara.

Bir gün benim olmadığım sahneler prova ediliyor. Ben otelde odamdayım ve yalnızım. Öğleden sonraydı, kapı açıldı, önde Nevin Seval, arkada Münir Özkul girdiler içeriye. Nevin'in elinde bir dosya vardı. Dosyayı bana uzattı, baktım, bizim prova ettiğimiz oyunun metni. Ne oluyor der gibi Nevin'le Münir'e bakıyorum. Nevin, "Agah oyunu sahneye koymaktan vazgeçti, tiyatrodan ayrılıyor. Münir'le düşündük, oyunu senin sahneye koymanı istiyoruz" deyiverdi. Hiçbir şey anlamamıştım. Durup dururken Agah bizi neye bıraksın ki?.. Sebep neydi? "Neden, ne oldu, anlatsanıza" diyecek oldum... Münir, "Canım Agah'ı bilmez misin? Hiç yoktan tartıştık. O da kızdı, 'Turne sonunda Ankara'ya döneceğim'

"Küçük Sahne"de çözülme ya da final oyunu, Arsenik Kurbanları. *(Soldan) Mümtaz Ener, yönetmen Mücap Ofluoğlu, Kâmran Yüce ve Nevin Seval... Fotoğraf: Ara Güler*

dedi" diye anlattı. Münir'in oyunculuğuna sözüm yok ama pek inandırıcı gelmedi bana. Münir'e, "Ben de Agah'la bir konuşayım" dedim. Agah da o sırada otele dönmüştü, odasına gittim. Kararından döndürmek isteğiyle gittim ama, gördüm ki, dönmesi söz konusu değil. "Agah'cığım ne oldu, anlatsana bana" dediğimde, "Ne anlatayım Mücap, bu Münir'le çalışılmaz, sen de biliyorsun, çoktandır zor dayanıyorum zaten, kafayı çeker gelir, sarhoş sarhoş girer sahneye, ne dediğini bilmez, ben kesin bırakıyorum" dedi. Her şeye karşın hiç olmazsa bu piyesi sahneye koymasını rica etsem de, kabul edecek durumda değildi ve tiyatroyu terk edip Ankara'ya döndü.

Yedi halkalık bir ortaklıkta baştaki halkanın kopması hiç de iyi bir şey değildi. Oyunu sahneye koymak istemiyordum. Sanki arkadaşımın mirasına konmak gibi geliyordu bana.

Hem de hazır değildim. Münir'e, "Sen koy oyunu" dedimse de kabul ettiremedim. Sonunda, belki de tiyatroyu yürütme adına kabullenmek zorunda kaldım. Bir-iki günlük hazırlıktan sonra, oyunun ana hatlarını İzmir'de ortaya çıkarıp, İstanbul'a döndük.

— *Her şeye karşın perde açılıyor mu?*

— Evet, her şeye rağmen demek çok doğru galiba. İzmir'deki olay ve Agah Hün'ün Münir'e kızarak aramızdan ayrılması sonun başlangıcı olmuş demek ki. Neyse, *Arsenik Kurbanları* ilk geceden başlayarak, genel olarak beğenildi. Başlıca rollerde Nevin Seval, Şükran Akın, onun ayrılmasından sonra Saime Bekbay, Münir Özkul, Mümtaz Ener, Kamran Yüce, Hayri Esen, Sadri Alışık, Uğur Başaran, ben ve konuk olarak Şükran Güngör vardı. Dekorları da Duygu Sağıroğlu yapmıştı.

İkinci oyunumuz, Münir Özkul'un aşırı talebi ile, modası geçmiş Rus melodramlarından Leonid Andrev'in *Soytarı* adlı oyunuydu. Nedense Münir, bu oyunu hayatının oyunu olarak görüyordu. Yönetmenliğini de Münir'in çocukluk arkadaşı, Bakırköy Halkevi'den Murat Somay yapacaktı. Tiyatroya sonradan giren Çolpan İlhan'la da yakınlaşmaya falan başladı Münir, bu arada. Ben bu oyunda gerçekten oynamak istemedim, hatta tiyatroyu bırakmayı bile düşünmeye başlamıştım ciddi biçimde. Münir, "Mücap, sen bu oyunda oynama ama, tiyatroyu da bırakma" diyerek beni yatıştırmayı başardı. Ben de, bir köşeye çekilip, olanları ve olabilecekleri daha sakin kafayla düşünme fırsatı buldum. Her gün biraz daha birbirimizden kopmaya, anlaşmış bir ekip olmaktan çıkıp, yozlaşmaya yüz tutmuş bir tiyatro kumpanyası görünümüne girmeye başlamıştık.

Mevsimin son oyunu da, Ankara Devlet Tiyatrosu tarafından sahnelenen *Yağmurcu* adlı oyun oldu. Aynı yıllarda filme de alınmış ve beğenilmişti. Bu oyun için, tiyatronun dışında bulunan, daha çok dublaj yaparak yaşamını kazanan Sadettin Erbil'e teklif götürdük... Kabul ederek aramıza katıldı. Bu oyunumuz da seyirci tarafından beğenildi.

Mayısın ortasında perdemizi kapattık, müdürümüz Rahmi Karakaş'ın hazırladığı bir program içinde turneye çıktık. Birbirinden kopmuş insanların turnesiydi bu. Bir yıl öncesini çok özleten bir başarısızlık içinde İstanbul'a döndüğümüzde, bir araya gelmemek üzere ayrılmıştık.

Artık altı yıl İstanbullulara oyunlar sunan ve beğenilip alkış toplayan ekip gitmiş, ortada salt Küçük Sahne salonu kalmıştı. Bundan sonrası için de, bu salon için yeni bir dönem başlıyordu. Günümüze değin, pek çok tiyatro topluluğu, değişik isimlerle yaşatmayı sürdürüyorlar Küçük Sahne'yi.

Degüstasyon günleri

— Küçük Sahne serüveniyle, sizi çok yorduk, biraz da üzdük. Şimdi, şöyle bir sahneden uzaklaşalım gene, bir akşam molamızı da Degüstasyon'da verelim. Ne dersiniz?

— Çiçek Pasajı'nın hemen yanındaki "Degüstasyon" denilince, önce Bektaşi Seyfi Bey geliyor gözlerimin önüne. Galatasaray Lisesi'nde okumuş olduğu söylenirdi. Fransızcayı düzgünce konuşur, biraz çakırkeyif olunca şansonlar mırıldanır, Maurice Chevalier'ye hayranlığını anlatırdı. Uzun, ince boylu, saçlarına kır düşmüş haliyle yakışıklı bir adamdı da. İyice sarhoş olunca altdudağı titremeye başlar, çevresindekilerin ileri geri laf atmaları artınca da, okkalı bir küfür savurup, "Japon'u yemek sofrasında bekletmeyeyim" diyerek çıkar giderdi. Japon, ufak tefek, esmer çekik gözlü, sevimli karısının lakabıydı; aralarında büyük bir aşk olduğu da herkes tarafından bilinirdi.

Benim Degüstasyon'da yer edinmem Küçük Sahne ile başlar. 1951'de perdesini açan Küçük Sahne'nin ilk kadrosuna girmiş, Beyoğlu'nda Beyaz Rus bir madamın yanında pansiyoner olmuşum. Artık gece gündüz Beyoğlu'ndayım. Eski bohem yaşamımı oldukça düzene sokmuş, yemeklerimi çoğu kez Degüstasyon'da yemeye başlamıştım. Balıkpazarı meyhanelerini, Lambo'yu unutmuş değildim ama, Beyoğlu'nun göbeğinde ünlü bir tiyatronun sanatçısı olunca, kendimize daha bir çekidüzen vermemiz gerekiyordu.

Bizim Bektaşi Seyfi Bey'i bir kez daha analım:

Degüstasyon'a gelen ünlülerin arasında, Türk musikisine birçok eser kazandırmış güler yüzlü, nüktedan, seveni çok Osman Nihat, uzun süren bir hastalıktan sonra yaşama gözlerini yummuştu. Osman Nihat'ın ölümü, hem musiki, hem de dost çevresini yasa bürümüştü. Osman Nihat'ı toprağa verdikten sonra kalabalık bir grupla Degüstasyon'a gelmiştik. Aramızda Bektaşi Seyfi de vardı. Herkes içkisini söyledi, rahmetlinin ruhuna kadehler kalktı. İkinci içkiler söylendiği sırada, belli etmeden kalkıp sokağa fırladım, Çiçek Pasajı'na geçerek, Sevinç Birahanesi'ne girdim. Telefonla Degüstasyon'u arayıp, Bektaşi'yi istedim. Bektaşi telefona gelince, ahizeyi mendille kapatıp, kısık bir sesle, "Aşk olsun Seyfi, bunca yıllık dostunu toprakta nasıl yalnız bırakırsın? Hani sen de benimle gelecektin, söz vermemiş miydin" der demez, Bektaşi'nin, "Ulan namussuz, benim gibi bir ayağı çukurda birine böyle şaka yapılır mı" diye bağırması bir oldu. Kuruyemişçiden biraz bir şeyler alıp, masaya döndüm.

Bektaşi köpürmüş, söylediklerimi yineliyor, masada kahkahalar birbiri ardına patlıyordu. Bektaşi Seyfi, "Mücap, bunu herkesten beklerdim ama senden beklemezdim" diyerek gülmeye başladı. Bir gün akşamüstü Seyficik Degüstasyon'dan çıkıp evine gidiyor, "Kendimi iyi hissetmiyorum" diyerek yatıyor, yatış o yatış.

— *Degüstasyon'un da belli buluşma saatleri olur muydu?*

— Belli buluşma saatleri demeyelim de, kulüplerden farklı olarak, öğle ve akşam yemeklerinin daha bir buluşma mekanıydı Degüstasyon. Şöyle bir gözümüzün önüne getirelim. Benim Oda Tiyatrosu sonrası günlerimde, demek ki yıl 1950'lerin sonlarına rastlıyor, tiyatronun dışında çeşitli uğraşılarda dostlarımla öğlenleri buluşmaya başlamıştık. İki-üç saat süren bu öğlen yemekleri, daha çok bir edebiyat sohbeti ile geçer, çoğu kez de, koca koca adamlardan hiç beklenmeyecek şakalaşmalara sahne olurdu. Örneğin, avukat Doğan Akman, tiyatro üzerine kendince eleştiriler ya-

par, Melih Cevdet'in yakın dostu olduğundan olsa gerek, şiir üzerine de en çok o konuşurdu. Bektaşi Seyfi'yi geçtik. Budapeşte Ticaret Ateşeliği'nden emekli Refik Kişmir, ağırbaşlı kişiliği içerisinde, Paris ve Peşte serüvenlerinin hafifliklerini anlatırdı. Galatasaraylı Cevat Aşkın'a, kara gözlük taktığı için, filazof tavrı ile Fehmi Uyanık, "Mystérieux (Gizemli) Cevat" diye takılırdı; hemen herkesle girgir geçen, o aralar bankacı Refik Lostar da yaşlıların diyologlarını kızıştırmaya çalışırdı.

Besteci Osman Nihat'ın olduğu saatler, Degüstasyon daha da renklenir, kahkahalar İstiklal Caddesi'ne taşar, en duyulmadık fıkralar birbirini kovalardı.

Böyle bir gün, Edip Hakkı üstat iri gövdesiyle top gibi girmişti Degüstasyon'un kapısından içeri. Basbariton sesiyle bir "Merhaba" çektikten sonra, "Yahu fena üşütmüşüm, az daha verem olacakmışım" demez mi? Bir gülmedir sardı herkesi. Kimse Edip Hoca'ya veremi yakıştıramamıştı. Bektaşi Seyfi kıkırdayarak, "Hoca, sen delirdin mi? Verem senden korkar, gelse gelse bana gelir" deyince, edip Hakkı durur mu?..

"Verem asil hastalıktır, gideceği yeri bilir, bendeki ciğer dururken, seninkiyle niye uğraşsın?.." deyivermişti.

Bizim bu Degüstasyon dostlukları bazen, Doğan Akmanların evine dek uzanırdı. Bazı geceler onlarda kalırdım. Ünlü Kanzuk Eczanesi'nin üstünde otururlardı. Beyoğlu'nun en büyük yapılarından birinin sahibiydiler yanılmıyorsam. Dostumuz Doğan ve güler yüzlü eşi Güher, tiyatroların kapalı olduğu günler, sanatçıları akşam yemeklerinde konuk etmeyi çok severlerdi. Şevkiye May başta olmak üzere, renkli oyuncu Erol Günaydın, bizim gerçek Şileli dostumuz İsmet Ay bu konukların başta gelenleri idiler. Bu yemeklerde bol miktarda rakı içilir, şiirler okunur, anılar tazelenir, hatta şarkılı oyunlar bile oynanırdı.

Degüstasyon'da akşamları, yani akşam yemekleri de daha bir başka olurdu. Sinemaya, tiyatroya gidecekler, bir-iki kadeh içki içip, hafif bir şeyler yemek için çok şık baylı ba-

yanlı gelirlerdi. Bir de küçük bir balkonu vardı. Daha çok hafta sonları, salonu da, balkonu da tümüyle dolardı.

— *Strato'yu unutmuyorsunuz umarım?*
— Unutamam. Degüstasyon'un garsonları, son derece ciddi, işlerinin ehli kişilerdi. Hele içlerinden biri vardı ki, yabancılardan memleketlerine transfer teklifleri alırdı. Briyantinli saçı, sinekkaydı tıraşı, tertemiz gömleği, siyah papyonu, her gün ütüsü yenilenen smokiniyle, öteki garsonların içinde hemen göze çarpardı Strato... Ben işinin ehli adamları severim. Strato ile de ahbaplığı ilerletmiştik. Tiyatroların kapalı olduğu gecelerde Degüstasyon'a gidersem, mutlaka bana servisi Strato yapardı. Bazen, "Strato, yeni transfer teklifi aldın mı" diye sorardım. Akşamüzeri çaktırmadan attığı iki kadehin sıcaklığıyla kızarmış yanaklarını titreterek güler, "Ah, Mücap Beyciğim, hep Fransızlardan geliyor teklif, Paris'e çağırıyorlar, ama gidemem, biz buralıyız, çoluk çocuk var, yani olur mu" diyerek içini dökerdi.

Strato'yu bir çarşamba matinesine tiyatroya davet etmiştim. Karısını almış, lacivert elbisesini giymiş, galaya gelir gibi gelmiş, bir de Sabuncakis'ten bir sepet çiçek göndermişti.

Şimdi Beyoğlu'na çıktığımda, yerinde yeller esen Degüstasyon'un önünden geçiyorsam, bırakın unutmayı, özlüyorum da Strato'yu. Bir Strato da Park Oteli'nin barında vardı. Her ikisi de güler yüzlü, centilmen kişilikleriyle müşterilerini onurlandırırlardı. Sosyal terbiyenin, görgünün temsilcisi gibiydiler.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kendi Tiyatrosunun Peşinde

Kafamda hep kendi tiyatrom var. Taksim'den Beyoğlu'na doğru iniyorum. Sol kolda Lale Sineması'nın sırasında, ünlü tavukçu Yordan'ın üzerindeki üç katlı binada İrfan Ertem'in açtığı resim galerisine bir sergi gezmek için gittim. İrfan Ertem'le o zamanlar "merhaba"dan öte bir tanışıklığımız yok. O gün biraz daha tanışıp galeriyi de gezerken, bu küçük salonun ne güzel bir tiyatro olabileceği konusunda bir şeyler söyledim. Hayat bazen tesadüflerle kurulu. İrfan da aynı şeyi düşünürmüş...

Oda Tiyatrosu'nda Misafir *oyununun provasında. (Soldan) Lale Oraloğlu, Pekcan Koşar, Mücap Ofluoğlu ve Naci Girgin...*

— İstanbul'a dağılmış bir durumda gelmiştiniz. Yeniden tiyatrosuz günler mi başlıyor?

— Tabii ki parasız ve pulsuz. Ama bu defa, hangi tiyatroda iş bulsamdan çok, kendi başıma bir şeyler yapabilir miyim hayalleri kurmaktayım. Hatta, Küçük Sahne'den ayrılırken, bize gönderilen oyunları toplamış, bir sahne bulur bulmaz hangi oyunla açarım perdeyi düşüncesi ile de oyunları okumakla geçiyordu günlerim.

Bu arada Haldun Dormen'den ikinci kez tiyatrolarına katılmam için çağrı aldım. Kurduğu Dormen Tiyatrosu ile, iki yıldır Yeni Melek Sineması'nın sokağındaki bir binada, Tiyatro Derneği ile birlikte oluşturdukları Cep Tiyatrosu'nda seyirciyle buluşuyorlardı. Burada yarı profesyonel bir kadroyla çalışmaya başlayan Haldun Dormen, aynı zamanda tam profesyonelliğin hazırlıklarını da yapmış ve sonrasında Küçük Sahne'ye geçerek yıllarca sürecek Dormen Tiyatrosu'nun da temellerini atmıştı.

Beni çağırdığında, yönetmen ve aktör olarak Haldun Dormen başta olmak üzere, sonradan tiyatronun ve sinemanın ünlü isimleri olacak Nisa Serezli, Ayfer Feray, Fikret Hakan, Altan Erbulak, İskender Fikret, Metin Serezli, Erol Günaydın, İzzet Günay, Yılmaz Gruda, Erol Keskin ve yönetmen yardımcısı olarak Asaf Çiğiltepe'den oluşan bir kadroyla çalışıyorlardı. O gün için daha birer amatör olan bu arkadaşlar, Haldun Dormen'den aldıkları ışık ile o küçücük sahnede, el ele, yürek yüreğe büyümeye doğru yürüyorlardı. Bana, "Gel, ekibimizin ağabeyi ol, en yüksek aylık 800 lira, sana 900 lira vereceğim" diyordu. Peki dedim ve Cep Tiyatrosu'na gittim. Fakat daha okuma provasında son derece yadırgadım çevremi. Genç arkadaşların canlılıkları, sevimlilikleri

Ara Güler'in evinde ve onun objektifinden bir dost sohbeti. Her biri kendi dalında ustalığın basamaklarını tırmanıyorlar. (Soldan) Salih Tozan, Orhan Kemal, Muzaffer Buyrukçu, Mücap Ofluoğlu, Samim Kocagöz ve Hüsamettin Bozok...

için bir şey diyemem ama, başta Haldun olmak üzere, Muhsin Ertuğrul okulundan yetişmiş bana, Türkçeleri, vurguları, nefes almaları çok aykırı gelmişti. Ancak iki prova dayanabildim ve Haldun dostuma bir mektup yazarak beni bağışlamasını istedim.

— Bir de, aklınıza kendi tiyatronuz düşmüş değil mi?

— Doğru sayılabilir. Gerçekten o günlerde düşüncelerim kadar bu konuda eyleme geçmeye de başlamıştım. İstanbul Radyosu'nda eğlence programlarını sunduğum günlerdeydi. Radyoda oynamak veya eğlence programları arasında sunmak için, bir-iki skeç elde edebilir miyim diye Aziz Nesin'e gitmiştim. Kemal Tahir'le birlikte Düşün Yayınevi'ni yöneti-

yorlardı. Akşamüzeri işlerini bitirdikten sonra hep birlikte Beyoğlu'na çıkıp, ünlü Anadolu Birahanesi'ne girerek rakı sofrasına oturmuştuk. Aslında her ikisi de, meyhane köşelerini pek sevmezlerdi. Arada bir uğrarlardı meyhaneye. Hem Aziz için, hem de Kemal Tahir için evlerinde eş dostla yaptıkları sohbet daha değerliydi sanırım. O akşam değişik konularda söyleşirken, şöyle bir Avrupa'ya çıkıp tiyatro üzerine görgümü ve bilgimi artırmak, dönünce de, küçük bir salon bulabilirsem, kendi başıma bir ekip kurmak istediğimden söz etmiştim. Aziz de bana, "Samet Ağaoğlu ile tanışırsan sana yardım edebilir" demişti. O faslı yok saydık. Ama iyiden iyiye kendi tiyatromu kurmanın yollarını arıyordum artık.

— İstanbul Radyosu ve eğlence programlarından söz ettiniz... Küçük Sahne'de iken mi, yoksa o boş geçen günlerinizde mi radyodasınız?

— Ben İstanbul Radyosu'nda, 1950'lerden, 1970'lere kadar yirmi yıllık bir sürede, eğlence programı olsun, tiyatro oyunları olsun, kimi zaman oyuncu, kimi zaman da yönetmen olarak görev aldım. Örneğin, Molière'in *Cimri* komedisini hem mikrofona koydum, hem de başrolünü üstlendim. Gene Molière'in *Hastalık Hastası*'nı yönettim, başrolde Rıza Tüzün oynamıştı. Oynadığım önemli rollerden, Victor Hugo'nun *Ruy Blas*'ında Ruy Blas'ı, Dostoyevski'nin *Budala*'sında başrol Prens Mişkin'i, modern polisiye dizilerinde komiser "Maigret"yi, o dönemlerin çok bilinen yapıtları olarak sayabilirim.

Küçük Sahne'nin dağılma sürecinde de, İstanbul Radyosu Program Müdürü Faruk Yener'in çağrısıyla, bir yılı aşkın süredir "On Beş Günde Bir" adlı eğlence programlarının sunuculuğunu yapıyordum. Son turne nedeniyle bırakmıştım o sunuculuğu. Faruk, sürekli olarak radyoda kalmam için bana baskı yapıyordu ama, ben tiyatrodan başka bir uğraş göremiyordum. Benden sonra sunuculuk görevini Erdem Buri üstlenmişti.

— Aralıklı da olsa yirmi yıl az zaman değil. Biraz daha takılabilir miyiz radyo mikrofonuna?

— Mikrofon diyoruz, dur, "On Beş Günde Bir" programıyla ilgili bir anımı anlatayım. Tarih tam aklımda kalmamış. İzleyicilerin önünde programa başlamıştık. Ben sunuculuk yapıyor, sonra gelip yönetim masasında yerimi alıyordum. Programın müzik bölümünü sürdürüyorduk. Sözünü ettiğim gün Baki Süha Ediboğlu programın içinde, karikatürcülerimizle ayrı ayrı konuşacak ve onları konuklara, dinleyicilere tanıtacaktı. Programın hazırlayıcısı ve genel yönetmeni Faruk Yener de yönetim masasında oturuyor. Baki Süha Bey dostumuz görünürlerde yok; onu bekliyoruz, şarkılar bitmek üzere, ne yapacağız diye Yener'e bakıyorum! Faruk bir kağıda bir şeyler karalayıp önüme doğru sürdü. Kağıtta, "Baki Süha berbere gitmişti, gecikti, karikatürcülerle sen konuşuver" diyordu. Üç-beş dakika içinde ve alelacele, kağıt üzerinde, "Karikatüre ne zaman başladınız?", "Karikatürlerinizi nasıl hazırlarsınız?", "Karikatürlerinize güler misiniz?", "Hangi karikatürcüleri seversiniz?" gibi birkaç soru hazırladım, Faruk'a gösterdim, olurunu aldım.

Konuşma sırası gelmişti, mikrofona geçtim ve karikatürcülerimizi tek tek isimleriyle çağırarak sorularımı sormaya başladım. Sonranın ünlü ama o günün genç çizerleri, aklımda kaldığınca, Ali Ulvi, Ferruh Doğan, Bedri Koraman, Turhan Selçuk, Nehar Tublek, Altan Erbulak ve galiba bir de Mıstık... Hazırlıksız bir söyleşiyi oldukça heyecanla tamamlamıştım ama istenileni de yerine getirebilmiştim. Sonuçtan herkes memnundu sanıyorum.

İstanbul Oda Tiyatrosu

— Sıra Oda Tiyatrosu'na geldi galiba?..

— Öylesine yoğun "tiyatrom" günlerinin birinde, Taksim'den Beyoğlu'na doğru iniyorum. Sol kolda Lale Sineması'nın sırasında, ünlü tavukçu Yordan'ın üzerindeki üç katlı binada, İrfan Ertem'in açtığı resim galerisine bir sergi gezmek

için gittim. İrfan Ertem'le o zamanlar "merhaba"dan öte tanışıklığımız yok. O gün biraz daha tanışıp galeriyi de gezerken, bu küçük salonun ne güzel bir tiyatro olabileceği konusunda bir şeyler söyledim. Hayat bazen tesadüflerle kurulu. İrfan da aynı şeyi düşünürmüş. O kadar düşünürmüş ki, daha ben düşlerimi gerçeğe dönüştürme aşamasına geçmeden o, galerisini tiyatro salonuna dönüştürmek için inşaata başlamıştı bile. Kendisini görmeye gittiğimde, beni yapı malzemelerinin üstünden atlata, zıplata yukarı çıkardı. Küçük gözleri iyice kısılmış, heyecanlı, ter içinde ve kararlıydı. Henüz "siz" diyordu bana, üçüncü karşılaşmamızda artık kader birliğine söz vermiş ve senlibenli olmuştuk.

Uzunluğu on beş, genişliği üç-beş metre olan yüz yirmi kişilik tiyatro salonumuzun yapımını nasıl bir heyecan içinde izlediğimi sözcüklerle anlatamam. Adını "İstanbul Oda Tiyatrosu" koyduğumuz salonumuz günden güne geliştikçe, ben ve bana inanan birkaç genç arkadaşım, dünyanın sekizinci harikasını meydana getiriyormuşcasına şaşkınlıklar içindeydik. Neden derseniz, küçük/büyük, bir tiyatro salonuna sahip olmanın bir tiyatrocu için ne demek olduğunu bilenlerdendik. Sanki minik bir tiyatro değil de, koskoca bir opera binası hazırlanıyordu bizim için.

— Aynı heyecanı açılışa taşıyabildiniz mi?

— Taşıdık ama, çok gecikerek. Şimdi, İrfan salonu tüm hızıyla tiyatroya dönüştürmeye çalışıyor. Ben de, yeni bir kadro oluşturarak tiyatro kurmaya çalışıyorum. Önce, İrfan Ertem'le aramızda bir anlaşma yapmış, bu anlaşmayı kağıda döküp imzalayarak kendimizce işi yasallaştırmıştık. İrfan Ertem tiyatronun sahibi, ben de genel sanat yönetmeni oluyorum. Sonradan anladık ki, bu yaptığımız anlaşmanın hukuksal hiçbir değeri yokmuş. Neyse, gerekli işlemler yapıldı, tiyatronun açılabilmesi için de Vilayet makamına başvuruldu ve başladık açılış iznini beklemeye. O sonbahar İstanbul Valisi de Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay. Onun, "Açın şu tiyatroyu" demesini dört gözle bekliyoruz.

İlk oyun olarak Fritz Schwiefert'ten Seniha Bedri Göknil'in çevirdiği *Misafir* komedisini seçmiştim. Devlet Tiyatrosu tarafından da oynanan, etliye sütlüye karışmayan, politik olmayan bir oyundu. Başrol bir kadınındı bu oyunda. Ankara'da Yıldız Kenter oynamıştı. Benim ilk aklıma gelen Nevin Seval oldu. Hem de boştaydı o sıra, bu role de iyi uyar diyerek Taksim'deki evine ziyarete gittim. Gene o sıralar arkadaşlık ettiği ünlü karikatürcümüz Ferruh Doğan da evdeydi. Durumu ve yapmak istediklerimizi anlattım. *Misafir* komedisinde başrolü oynamasını rica ettim. Nevin istekli görünüyordu ama sanki birinin izin vermesini bekliyor gibiydi. Ferruh konuşmaya girince o birinin kim olduğunu anladım. O zamanlar Ferruh'la da tanışıklığımız çok ileri değil... Bizi küçümser bir tavır içerisinde, "Siz kim oluyorsunuz, nasıl tiyatro kurarsınız" gibi sorularla, Nevin'in bu işe katılmasına razı olmadığını anlatınca, benim de teklifim havada kalmış oldu. Sonuç canımı sıkmıştı. Nevin olmayınca, ben de Lale Oraloğlu'na teklif ettim, o kabul etti. Sadri Alışık ve Kamran Yüce de kadromuzdaydılar. Hatta, sayın minik valimiz Gökay'a izin almak için gittiğimizde tüm bu arkadaşlarımız yanımızdaydılar.

Bu ziyaretimizde, sayın valimize amacımızı açıklamış ve tiyatromuza açılış izni vermesini rica etmiştik. Bunun üzerine Ord. Prof. Fahrettin Kerim Gökay Bey tiyatromuza kadar gelme zahmetine katlanmışlar, yerinde incelemede(!) bulunarak, "Hayır, bu binada tiyatro yapılmasına izin veremem" buyurmuşlar, hiçbirimize yüz vermeyerek de çekip gitmişlerdi. Bu "hayır"a neden, binanın tek kapılı olmasıydı. Bir kapı daha zorunluydu; iyi ama tam karşımızda, şarkılı, çalgılı Horoz adında bir lokal vardı. Burası da, bizim bina ile aynı yükseklikte, tek kapılı, üstelik içki içilen, sarhoşların merdivenlerden yuvarlandığı bir lokaldi. Orayı emsal göstermiş ama tutturamamıştık.

— Tiyatronun açılma izni alamaması kadrodaki oyuncuları rahatsız etmedi mi?

Oda Tiyatrosu'nun her işe yetişen genç oyuncusu Öztürk Serengil. Ustası Ofluoğlu'na hediye ettiği fotoğrafını, "Canım kadar sevdiğim ve inandığım Mücap ağabeyime" diye imzalamış. Yıl 1958...

— Etmez olur mu?.. Bu gecikme nedeniyle, haklı olarak Sadri Alışık ve Kamran Yüce ayrıldılar. Onların yerine, istekli genç arkadaşlarla yeni bir kadro oluşturmaya başladım. Önce arkadaşların her biriyle ayrı ayrı anlaşma yaptım. Aynı evde oturan üç arkadaştan birini ben, diğerini Pekcan Koşar oynayacak. Üçüncü yok, arıyoruz. Bir gün Öztürk Serengil adında, ince uzun boylu, 30'una yakın bir genç çıkageldi. Babıali'de ressamlık yapıyormuş... Lale'nin de basınla ilişkisi var ya, o getirmiş. Daha önce kısa bir süre Avni Dilligil'in yanında bulunmuş. Neyse, bu iyi görünümlü, hevesli arkadaşa da o boş rolü yazdırdık. Anlaşmayı imzaladı, bizimle provalara başladı.

Günler geçiyor, Öztürk fazla heyecandan olsa gerek bir türlü ezberlediği rolü konuşamıyor, üzerindeki tutukluğu atamıyor. Tiyatronun açılma izni de henüz çıkmış değil, Öztürk rolünü beceremeyince, "Tiyatroda size yardımcı olurum, her işi yaparım" diyerek ayrılmadı aramızdan. Her işi de yaptı.

Dekor hazırladı, tiyatroyu boyadı, perde açıp kapattı, vestiyerde çalıştı, hatta tiyatroya girmek isteyen sarhoşlara bile engel oldu. Onun rolünü de, Küçük Sahne'den aktörlük deneyimi olan, *Tercüman* gazetesinde foto muhabirliği yapan Naci Girgin'e verdik.

Vali değişti, tiyatro açıldı

— Nasıl açabildiniz sonunda?

— Ancak vali değişince. İstanbul valiliğine Mümtaz Tarhan atanmıştı. Tarhan, kültüre ve sanata çok önem veren bir yöneticiydi. Biz o küçücük tiyatromuzda her gün açılacakmışcasına provalarımızı yapıyoruz. Fakat gecikme uzadıkça, bizim provalar laçkalaşma işaretleri gösterir olunca prova yapmaya da ara verdik. Bu arada, tiyatromuzu duyan, merak eden kim varsa gelip geziyordu. Kimi çok beğeniyor, kimi, "Yahu burada tiyatro mu olur, sen delirdin mi" diye tepemizi attırıp gidiyor. Bu hengame içinde bir hami çıkageldi. Devlet Tiyatrosu Edebi Heyeti'nden ünlü ozan Ahmet Muhip Dranas. Beni aldı, yeni valimiz Mümtaz Tarhan Bey'e götürdü. Vali Bey bizi çok iyi karşıladı; yakınlık ve samimiyet gördük. "Meyhaneleri, kahvehaneleri kapatacak, tiyatrolar açarak, halka kültür alanında yararlı olmaya çalışacağım" diyordu.

Ziyaretimizden bir hafta sonra, sayın Tarhan'ın olumlu emriyle tiyatromuzun çalışma izni çıktı. İlk başvurumuzun üzerinden tam on ay geçmişti. 1958'in mart ayını bulmuştuk. Yine de bizde bir sevinç ve mutluluk. Gerilmiş sinirlerimiz gevşiyor, asık suratlarımız gülücüklerle doluyor. Hemen silkinip toparlanıyoruz ve provasına son verdiğimiz oyunumuzu genel provaya koyarak, son düzeltmeleri de yapıp perdemizi açıyoruz. İlk geceden bir hafta sonra da basın gecesini yaptık. Hakkımızda eleştirilerin çoğu olumlu oldu. Olumsuzlar da var tabii. Melih Cevdet Anday, oyunu değil de, oyunculuğumuzu eleştiriyor, Aziz Nesin ise, neden *Godot'yu Beklerken*'i oynamamışız diye verip veriştiriyor. Yahu Godot, 1955 yılın-

da Muhsin Ertuğrul tarafından Küçük Sahne'de sahnelenip, iki hafta sonra yasaklanmamış mıydı? Muhsin Ertuğrul'un sahnesine yasak koyanlar, bizim tozumuzu atarlardı. Oysa bizde atılacak ne toz kalmıştı, ne de can. Bunca eziyetle açtığımız perdemizi hiç olmazsa, bir-iki yıl açık tutmayı istemek de bizim hakkımız değil miydi?..

Eksiklerimiz yok muydu? Elbette vardı. Tiyatroda hiçbir başarı eksiksiz olmaz. Bu nedenle bir-ikisi dışında çıkan eleştiriler bizi yüreklendirmeye yetiyordu. Örneğin, Halit Fahri Ozansoy'un *Havadis* gazetesinde yazdıklarını, şöyle bir okursak, Oda Tiyatrosu için, "Evet tam da böyleydi" diyebiliriz:

"Bir apartman katı, iki koridor genişliğinde, dar, uzun, fakat gözü ve ruhu okşayan bir salon haline getirilmiş. Evvelce galeri iken, şimdi Oda Tiyatrosu salonu... Adeta, bir arkadaş salonunda, samimi dostlar, bir çay saatinde toplanmışız, içimizden beş kişi ayrılmış da, şu daracık sahnede bize temsil veriyorlar. Bu Oda Tiyatrosu'nun ilk örneğini İstanbul'da Küçük Sahne'de Muhsin Ertuğrul kurmuştu. Sonra bir eşini Ankara'da vücuda getirdi. Şimdi de yine İstanbul'da bu yeni Oda Tiyatrosu ile bir sanat ışığı daha parlıyor. Bunu İstanbul'a hediye eden, mimar İrfan Ertem'e, el ilanı yazısında Mücap Ofluoğlu'nun dediği gibi, sanat namına teşekkür etmek bir borçtur."

Küçük Sahne'nin Kulis'i varsa...

— Oda Tiyatrosu'nu konuşunca, neredeyse ondan daha ünlü olan Fuaye'den söz etmeden geçmeyeceğiz umarım?..

— Evet... Fuaye'yi atlamayalım. Küçük tiyatro salonumuzun altında, biraz daha genişçe bir yer vardı. Orasını da, Küçük Sahne'nin altındaki Kulis Kulübü gibi bir lokal yapmayı kararlaştırdık İrfan Ertem'le. Önce Kulis Kulübü'nün sahipliğini eline geçirmiş Jorj'a açtım düşüncemizi. Geldi, yeri gördü, Kulis'in kendisine yettiğini söyleyerek bu işe girmek istemedi. Jorj'dan sonra, sinema ve tiyatro sanatçısı Orhan Çağman'ın

ağabeyi Doğan Çağman ilgilendi bu yerle, İrfan Ertem'le anlaşarak, yemek yenen, içki içilen bir lokal yapmaya karar verdi. Lokalin adını ne koyalım diye bana sormuştu Doğan Çağman, ben de, Küçük Sahne'nin Kulis'i varsa, bizim de Fuaye'miz olsun dedim. Lokalin adı Fuaye oldu böylece.

Yalnız, biz yukarıda tiyatronun açılma iznini bekleyeduralım, alt katta Fuaye açılmış, yemekler, içkiler sergilenmeye ve tadılmaya başlanmıştı bile. Çok kalabalık olmamakla birlikte, üçer-beşer müşteri gelmeye başlamıştı Fuaye'ye. Fakat bu gelenler lokali yaşatacak kadar değildi. Çünkü Doğan da burayı açarken, Oda Tiyatrosu'nun da açılıp çalışacağını düşünerek açmıştı. İşte o günlerde, Doğan Çağman bekler, arkadaşlar bekler, ben beklerim, İrfan Ertem bekler, izin çıkmadığı için kalbimiz de tekler dururken yetişmişti Ahmet Muhip Dranas...

— *Desenize, az daha Fuaye olmayacaktı?..*

— Kolay değil ki dayanmak. Ama bizim ilk gecemizle birlikte Fuaye de müşteri bulmaya, dolup taşmaya başlamıştı. Değişmeyen müşterileri bizlerdik, yani Oda Tiyatrosu sanatçıları. Sonra başta Anadolu Ajansı İstanbul Müdürü olan yazar dostumuz Cavit Yamaç, yazarlar, çizerler, şairler, romancılar da Fuaye'nin müdavimi olmuşlardı çok geçmeden.

Gazeteci arkadaşlar arasında bize çok yakın olan iki genç muhabir vardı. Biri *Cumhuriyet*'in çiçeği burnunda muhabiri Egemen, diğeri de *Tercüman*'ın muhabirlerinden Burhan. İkisi de 20 yaşlarında ya var ya da yoktular. Sonraları bu bizim iki acar muhabir başka alanlarda yaptılar şöhretlerini. Biri unutulmaz müzikallerin yapımcısı Egemen Bostancı, diğeri de Arnavutköy'de açtığı dükkanı ile nam salan Antik Burhan...

Bu Fuaye adı yıllarca oradan oraya dolaştı, yaşadı. Fuaye'yi son yaşatan da, tüm sanatçıların dostu Adnan oldu. Hatta Adnan, İstanbul'daki son adresi Fransız Konsolosluğu'nun arkasından aldı, Antalya'ya, oradan da Marmaris'e kadar taşıdı Fuaye'yi.

— Siz tiyatroyu açtığınızda, sezonun da sonu yaklaşmış neredeyse. Nasıl gitti sonrası?

— İlk oyunu oynarken, ikinci oyunu provaya koyma hazırlıklarına da başlamıştık. Nedeni, sezon sonunda İstanbul içinde turne yapmak istiyordum. Bu tür turneler tek oyunla gitmez. Hem arkadaşlarıma harçlık çıkartarak tiyatrodan uzaklaşmamalarını sağlayacak, hem de gelecek mevsim için tiyatromuzun tanıtımını yapacaktık. Kadromuza uygun, hem de yazlık bahçelerde ilgi çekebilecek, Asude Zeybekoğlu'nun S.N. Berhman'dan dilimize çevirdiği *Öteki* adlı komediyi seçtim. Aynı dekor içinde, dört kişi arasında geçen bir oyun. Kadın rollerden biri başroldü. Bu rolü Altan Karındaş'a verdik. İkinci kadın rolü ise kadrolu oyuncumuz Saime Bekbay oynayacaktı. Erkek rollerini de, Pekcan Koşar ve ben paylaştık. Bu arada, "Her işi yaparım" diyerek tiyatroda kalan ve sahneye çıkmak için can atan Öztürk Serengil'e de, çalışkanlığına ödül olarak bir garson rolü uydurduk. Dekorlarımızı Duygu Sağıroğlu üstlenmişti.

Mayıs ayının başında perdeyi kapatınca, bu yeni oyunumuzun provalarını sürdürdük. Her yanıyla sunmaya hazır hale getirdik. İlk olarak Kadıköy Süreyya Sineması'nda sahnelemeyi kararlaştırdık. Oyunumuz, eleştirmenler tarafından orta derecede bir not almıştı ama, seyirci son derece memnun terk etmişti Süreyya'yı. Haziranın ortalarını bulmuştuk, havalar da iyice ısınmıştı. Bu kez de Süreyya Sineması'nın yazlık bahçesinde *Misafir* oyunumuzu sergiledik. Fakat bu kez, Kadıköylülerin ilgisi ilk oyun kadar olmadı. Sonuçta, arkadaşların paralarını verip, sinemanın kirasını ancak ödeyebildim.

— Bu kez patron olarak turne zorluğu yaşıyorsunuz. Gözünüz korktu mu, yoksa devam mı yaz turnesine?

— Devam tabii ki. Kadıköy'den sonra Adalar turnesine başlayacaktık. Tam o günlerde, İpekçiler'den, Baha Gelenbevi yönetiminde çekecekleri, senaryosunu Bülent Oran'ın yazdığı, *Günahkarlar Cenneti* filminde önemli bir rol teklifi aldım.

Parasal bakımdan çok sıkıştığım zamanda gelen bu teklif adeta kurtarıcıydı benim için ve tiyatrom için. Amacım tiyatro içinde yoğrulmaktı ama parasız da yaşanmazdı ki.

Baha Gelenbevi dostumla görüşerek, o günler için iyice bir para karşılığı, dört bin liraya anlaşma yaptım. Bursa Apolyon Gölü civarında on beş gün sürecek bir çalışmaya katıldım. Önemli rollerde Bülent Oran, kendisi ününü yazdığı senaryolardan yapmışsa da, Gregory Peck'e benzeyen fiziğiyle de oyuncu olarak beğenilirdi, Atıf Kaptan, Ahmet Tarık Tekçe, Kadri Ögelman, bir de ben vardık erkek oyuncular olarak. Kadınların başında ise Neriman Köksal geliyordu. Neriman Köksal, sinemada güzelliğini, kadınca çekiciliğini beğendirmiş bir sanatçıydı. Arkadaşları tarafından da her zaman sevilen bir dost olmuştur. Gündüzlerin yoğun çalışma yorgunluğunu, akşamları Atıf Kaptan'ın başı çektiği, rakılı akşam yemeklerindeki sohbetle atıyorduk. Hele, ekibe bir-iki gün sonra katılan, içkiden pek anlamayan, tuhaf ve sevimli haliyle kendini çok sevdiren Ahmet Tarık Tekçe ile çok daha keyifli geçmişti *Günahkarlar Cenneti*'nin son günleri.

— Bir dönem Türk sinemasının ünlü kötü adamı Ahmet Tarık Tekçe?..

— O yalnızca kamera karşısında kötü adamdı. Tarık Tekçe Büyükadalıdır. Arkadaşlarıyla beraber *Adalar* adında bir matrak dergi çıkarırlardı. Burada çeşitli konularda komik, eğlenceli yazılar yazar, tiyatro, sinema üzerine de mizahi eleştiriler yaparlardı. Sevimli adamdı. Bulunduğu ortamda, sabun köpüğü sözler ve hareketlerle çevresini de eğlendirirdi. Şimdi sorsan aklıma gelmez, o türden.

Dört saatte Büyükada'ya

— Bu arada Adalar turnesi güme mi gitti?

— Gitmedi. *Günahkarlar Cenneti*'ni bitirdikten sonra, tiyatro cennetimize dönüp günahsızların serüvenini sürdürmeye devam ettim. Benim tiyatroda, oyuncu arkadaşlarımın dışın-

da, en yakın yardımcım, sağ kolum hatta dert ortağım 25 yaşında, esmer, sevimli bir genç çocuk olan Erzincanlı Haydar'dı. Sanki bana yardım için gökyüzünden indirilmişti. Şansımdan diyelim, daha sonraları da kendi adıma kurduğum tiyatrolarda yanımda çalışan Osman Albruk ve soyadını unuttuğum Şahin de son derece çalışkan ve iyi yürekli halleriyle birer dostum olarak kaldılar.

Birkaç gün gecikme ile Adalar turnesine Büyükada'dan başlayacaktık. İçimizdeki belki de en günahsız Haydar'la birlikte, Süreyya Sineması'nda bıraktığımız iki oyunun dekorlarını ve tüm eşyamızı bir yük arabasına doldurup, Kadıköy rıhtımına geldik. Orada bulduğumuz bir soğan motorunun sahibiyle anlaşıp, mallarımızı yükledikten sonra, Haydar'la eşyalarımızın üzerine uzanarak Büyükada'ya doğru açıldık. Saatte beş-altı millik yol alan teknemizle dört saatlik bir yolculuk sonrası, tabii bir aksilik olmazsa, dört saatte Büyükada'ya varabilecektik. Temmuz güneşi tüm yakıcılığıyla tepemizde. Haydar'la üstümüzü fora edip güneşin ışınlarına bırakıyoruz beyazlığımızı. Motordaki soğan kokuları, denizin kokusuyla birleşip doluyor ciğerlerimize. Bir yandan da, fena olmayan sesi ile Haydar'dan ince Erzincan havaları. Hem de motorun titremeleri sayesinde ekolu çıkan sesiyle yanık yanık söylüyor. Hani, ince kıyılmış soğan ile uskumru balığı, ya da bir çingene palamutunu iki kadeh rakı ile iyi etsek dedirtecek bir seyahat!..

— *Bu sizin ikinci Ada turnesi maceranız değil mi?*

— Evet, Tevhit Bilge kumpanyası ile yıllar evvel geldiğim, hani Adalılar dondurma yerken ben elimde gitar, çalar gibi yaparak tangolar söylediğim aynı pastanede, bu kez yeni doğmuş bir topluluğun yönetmeni ve oyuncusu olarak çıkacaktım sahneye.

Haydar'la burnumuzdan ter damlayarak eşyaları pastanenin arkasına taşıdık. Domatesli, peynirli bir öğle yemeğinden sonra kolları sıvayıp dekor kurma işine giriştik. Akşamüzeri Adalılar doldurmaya başlamışlardı pastaneyi. Biz de, dekor-

ları kurarken ışıkçımız Coşkun da ışık işini düzenlemeye girişmişti. Sahne hazırlığı sürerken gelen arkadaşlar da yardım için bize katılıyorlardı.

Hanım arkadaşlarımız saat 20:00'de geldiler. Saime Bekbay ve primadonnamız Altan Karındaş. Hiç unutmam, sevgili Altan Karındaş, sahnenin önüne kadar gelip, ellerini de beline koyarak, küçümser bir eda ile, sahneyi göstererek, "Burada mı oynayacağız" diye sormaz mı?.. Ben de o sırada işlerimi yeni bitirmiş, ellerimi yüzümü yıkayıp, giyinmeye hazırlanıyorum... Sorusuna takıldığımı belli etmeden ama, biraz da alaylı, "Hayır, burada prova yapıp, yukarıda büyük sahne var, orada oynayacağız" deyince, akıllı ve nüktedan kızdır, hep beraber gülerek hazırlandık oyunumuza.

Oyun 21:45'te başlayacak. Pastane boşaltıldı, iskemleler sıralandı, bilet gişemiz açıldı. Biz erkekler, el ilanı dağıtmak için kalabalığa daldık. Bu konularda arkadaşlara fazla yük yüklemek istemezdim ama, özellikle Öztürk Serengil her işimizde olduğu gibi, ilan dağıtımında da canla başla çalışıyor, arkadaşlar da ondan geri kalmak istemiyorlardı. Kısaca tam bir dayanışma içindeydik. El ilanları etkisini göstermiş o gece için dört yüz kadar bilet satmıştık. Neşeli bir kalabalık, bol alkışla tüm yorgunluğumuzu unutturmuş, öbür Adalar'da vereceğimiz oyunlar için bizi yüreklendirmişti.

"Yeşşe", "Temem", "Bilakis"

— Ada turnesine kısa bir ara verelim. Son konuşmalarımızda Öztürk Serengil'in adı sıkça geçiyor. Daha sonra unutmadan, sizin Serengil ile daha bir özel ilişkiniz var ki, bütün Türkiye biliyor: Yeşşeeee, temem, bilakis...

— Bu üç karışık anlamlı sözcük, 1960'larda çok ünlenen komik oyuncu Öztürk Serengil'i çağrıştırıyor değil mi?.. Günümüz gençleri pek bilmezler ama, sinemada başlayan komik oyunculuk ününü, gazinolarda ve kulüplerde sahneye çıkarak kendine özgü komik şarkılarla on yıl kadar sürdürmüştür. Öztürk'ün bu komik oyunculuk alanında ünlenmesine

Öztürk Serengil'in sahnede şov gecelerinden biri. Bu kez de "Ölümüme kadar borçlu olduğum insana 969" diye imzalamış birlikte çektirdikleri fotoğrafı...

biraz da ben yardımcı olduğum için, bu yardımın serüvenini anlatayım değil mi?..

Daha önce, Öztürk'ün, "Mücap abi, tiyatroda ne iş olsa yaparım, yalnız sen beni bırakma" diye ricada bulunduğunu söylemiştim. Ben de, bu ricasını kabul ederek, tiyatroda kalmasını uygun gördüm. Gerçekten tiyatromuza çok yararlı oldu. İki mevsim süren çalışmalarımız boyunca, her işi gık demeden yaptı; perdecilik, vestiyercilik, afişçilik, dekorculuk; sahne gerisinde ne iş varsa canla başla çalıştı. Sahneye koyduğum altı oyunun ikisinde ona rol çıkardım, böylece sahneye de çıkmış oldu.

Öztürk'ün sinemaya uygun bir fiziği vardı. Yeşilçam ilgilenmiş, kötü adam rollerine çağırmaya başlamışlardı. Kendi isteği ile de, rollerini ben seslendiriyordum. Münir Özkul'un başrolü oynadığı *Yaman Gazeteci* filminde, gene kötü niyetli

bir adam rolündeydi. Filmin seslendirilmesi, Fuat Rutkay'ın Bakırköy'deki Halk Film Stüdyosu'nda yapılıyordu. Öztürk'ü konuşmam için çağırdılar, gittim. Seslendireceğim parçalara baktım, Öztürk'ün oyunuyla bana komik bir kişilik olabilir gibi geldi. Düşüncemi Münir'e açtım, "Öztürk'e komik bir kişilik verelim, ne dersin" diye sordum. O da, "Peki, istediğin gibi konuş" deyince ben de rolü komikleştirdim. Örneğin "patron" sözcüğünü, "petrön", "evet" sözlerini "bittabi" yaptım. A'lar E, O'lar Ö, U'lar Ü olunca, sese de genizden hafif külhanbeyi edası verince, rol iyice komik oldu ve birinci sıraya geçti. İşte, Öztürk böyle başladı sinemada komik olmaya.

Öztürk suçu bana attı...

— Ama, herkesin ağzına yerleşen, Yeşşeee?..

— Öztürk bu başarıdan sonra, giderek oyununu da, benim konuşma edama uydurmaya başladı. Söylediğine göre, filmlerini sinemalarda birkaç kez bıkmadan izliyormuş. Yaşamdaki konuşmasını da, benim filmlerdeki konuşmama benzeterek yeni bir Öztürk Serengil çıkardı ortaya. Bir filminde, hangisi olduğunu anımsamıyorum, "Yeşşe" sözcüğünü kullandım. Ama birkaç yerde ve tam şoför ağzıyla, genizden, "Yeşşeee" diye uzatarak.

İşte bu "Yeşşece"den sonradır ki, Öztürk ününün doruğuna çıktı. Giderek şapka "şepke," ana "ene," baba "bebe," tamam "temem" olunca, daha çok da çocuklar bu haliyle kullanıp sözcükleri, büyükleri alaya almaya başladılar. İpin ucu kaçmıştı artık. Bu tuhaflıklara, "mangıraj", "kelaj", "ekutaj" gibi sonlarına eklenmiş j harfi ile Fransız dilini çağrıştıran uyduruk sözcükler de kullanılınca, büyük küçük herkes Öztürk'ün ağzıyla konuşmaya başladı.

— Yine o yıllarda sinemayla yakından uzaktan ilgilenen herkes anımsar, aynı sözcükler nedeniyle Öztürk Serengil ile aranız bozulmuştu...

— Bu iş böylesine yaygınlaşınca, ciddi ve alıngan eğitimciler, bu komikliklerden rahatsız olmaya, kızarıp bozarmaya başladılar. Şimdi arşivlerimizi şöyle bir karıştıralım: 12 Nisan 1964 tarihli *Milliyet* gazetesi, Ankara'dan şu haberi veriyordu.

"Yerli film yıldızı ve 'Yeşşeee' kelimesi ile tanınan Öztürk Serengil, dün şehrimizde yaptığı basın toplantısında, 'Bu Yeşşeee kelimesi benim değildir, ben icat etmedim. Beni bu kelime ile katletmek istiyorlar. Beni seven bu kelimeyi kullanmasın. Ben milliyetçi ve idealistim. İlgililer istedikleri takdirde başka bir kelimeyi meşhur ederim' demiştir.

Trabzon'da tarih öğretmenliği yapan babası Turgut Serengil'in de bulunduğu basın toplantısında, film yıldızı, 'Yeşşeee' kelimesinin çok geçtiği filmin senaryosunun da dublajının da kendisi tarafından yapılmadığını, dublajda kendisini konuşan Mücap Ofluoğlu'nun bu kelimeyi kullandığını söylemiştir.

Milli Eğitim Bakalığı'ndan ve çeşitli kurumlardan ikaz mektubu aldığını belirten Serengil, 'Bunda benim suçum ne? Öğretmenler arkalarını dönünce öğrenciler Yeşşeeee diye bağırıyorlarmış. Bu suç herhalde öğretmenlerdedir' demiştir.

'Yeşşeeee' lafının mucidi olarak tanınan Serengil basın toplantısı sırasında, pencereden kendisine 'Yeşşeeee' diye bağıran çocuklara 'Yeşşeee' diye karşılık vermiştir."

Bu haberi gazetede okuyunca çok canım sıkıldı. Kendisini bulup, "Seni bir daha konuşmayacağım" dedimse de, yeni filminin yönetmeni olan Osman Seden bana, "Siz yarattığınız bir tipi bırakırsanız, biz ne yaparız, Öztürk ne yapar" diye beni kararımdan döndürdü. Ama ne yazık ki, bir süre sonra Öztürk gene yakışıksız davranışlarla canımı sıktı. Kendi hesabına çektiği iki filmini de konuşmadım, sonuç seslendirme bakımından hiç de iyi olmadı.

Bu Öztürk öyküsünü ilginç bir anekdotla noktalayalım: Öztürk'ün filmlerini seslendirdiğim günlerde, (1960-66 yılları) İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda *Fizikçiler, Cinnri, Dolap Beygiri, Kuru Gürültü, Aman Avcı* ve *Dahası da Var* oyunlarının başrollerini üstlenmiştim. Oyunlarımız beğeniliyor, salonları-

mız doluyordu. Bir gün işadamı bir arkadaşın, "Yahu sen ne büyük sanatçıymışsın, Öztürk'ün filmlerini sen seslendiriyormuşsun, seni şimdi daha çok seviyorum" diyerek yaptığı iltifat karşısındaki şaşkınlığımı hiçbir gün unutamadım!..

— Sanatın ne, sanatçının kim olduğu hala gerçek yerine oturmuş değil ki Türkiye'de. Aradan kırk yılı aşkın bir zaman da geçse, kültürel gelişmede ileri adımlardan değil, olumsuzluklardan söz etmek zorunda kalabiliriz. Bu nedenle bu konuyu da uzmanlarına bırakalım ve bekleyelim... Biz gene, Oda Tiyatrosu'nun Ada cefasına geri dönelim mi?

— Büyükada'dan Heybeli'ye ve Burgaz'a geçerek sürdürdük Adalar turnesini. Kah tapi geldik, kah bahçe sahiplerinin iyi niyetiyle arkadaşlarımızın parasını güçlükle ödeyebildim. Bahçelerde tiyatro yapmak, oyun sergilemek tiyatro sanatının en güç, en dağınık işidir. Tiyatro için yapılmamış bir sahnede, tiyatroya elverişsiz bir ortam içinde en başarılı bir oyun bile harcanır, kaybolur gider. Hele Anadolu turnelerinde elverişsiz sahnelerde sergilenmek zorunda kalınan güzelim oyunlar, özünden, başarısından çok şey kaybeder. Belki tiyatroseverleri sevindirir, mutlu eder ama, oyuncuları üzer. Kendi dönemlerim için bu söylediklerimin bugün de pek değiştiğini sanmıyorum.

O yıllarda ünlü tiyatrocu Ertuğrul Sadi Tek sahnelerden çekilmiş, sinema işletmeciliği yapıyordu. Adalar'ı sağ salim atlattıktan sonra, bir gece de Sadi Tek'in Beylerbeyi'ndeki sinemasının bahçesinde bir oyun verelim dedik. Üç yüz liraya bahçeyi kiraladık. Heybeli'deki gibi orada da bahçeyi dolduramadık. Elimize geçen para masraflarımızı ancak karşıladı.

Oyun sonrası, Sadi Bey'le yaptığımız konuşma, tiyatro adına oldukça ilginçtir. Arkadaşlara ne verdiğimi sormuştu bana. Ben de hanımlara yüz, henüz ünlü olmamış genç erkek arkadaşlara elli lira verdiğimi söyleyince, "Yooo olmaz Mücap, sen bu işi böyle götüremezsin, çok para veriyorsun" demişti. Ben de, "Biz gezginci tiyatro değiliz Sadi Bey, bu arkadaşlar yeni kurduğumuz tiyatronun kadrosunu oluşturan sanatçılardır. Yazın hem tiyatromuzu tanıtmak, hem de birkaç

kuruş kazanmak için bu zahmetlere katlanıyoruz" diye yanıtlamıştım. Sinema kirasını da aldıktan sonra, elimde hiçbir şey kalmadığını görünce tümden şaşırmıştı Şadi Bey... Ben filmden aldığım parayla yaz turnelerinin masrafını çıkartırım diye düşünmüştüm ama, bırakın masrafları çıkarmayı, açık büyüdükçe büyüdü.

Tiyatrocunun umudu

— *Yeni sezona pek iyi şartlarda başlayamıyorsunuz gibi?*
— 1958-59 tiyatro mevsimine, değerli dostumuz ve yazarımız Haldun Taner'in önerdiği, Strindberg'in, *Mlle. Julie* (Matmazel Julie) oyunuyla girmeye karar verdik. Aynı oyun ilk kez 1926 yılında Muhsin Ertuğrul Bey tarafında Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nda sahneye konmuş. Julie rolünü Bedia Muvahih, Jean'ı da Ercüment Behzat Lav oynamışlar. Yalnız bu oyun bir saat yirmi dakika kadar sürüyordu. Oysa bizim tiyatro seyircisi iki-iki buçuk saatlik oyunlara alışmıştı. Bunun için, bu oyunun yanına *Öteki* adlı komedimizi de koyup, iki oyunu birlikte sunmaya karar verdim. İki oyunumuzun süresi ara dahil üç saat sürüyordu. Her iki oyunumuzun dekorlarını Duygu Sağıroğlu hazırladı. Giysileri Mevhibe Bayatlı çizdi.

Julie rolünü Lale Oraloğlu üstlendi. Oyundaki ikinci kadını, evin aşçısını Saime Bekbay aldı. Ben de Uşak Jean'ı yorumluyordum. Provalarımız çok güç ve gergin geçiyordu. Naturalist tiyatronun küçüksenmeyecek tek perdelik ama büyük bir yapıtıyla boğuşur gibiydik. Oyunu abartısız, duru, yalın bir anlatımla sahnelemeyi uygun buldum. Özellikle Julie'de hem fiziği, hem de duygusal oyunuyla Lale çok başarılı oldu.

Her iki oyunumuz için gelen eleştiriler olumsuz olduğu kadar, genelde bizi yüreklendiren ve takdir eden türdendi. Örneğin, Sabri Esat Siyavuşgil, *Yeni Sabah*'ta, "Bu kadar sağlam kozu elinde bulunduran bir tiyatro ne diye perdesini Strindberg'in *Matmazel Julie*'si ile açar? *Matmazel Julie* de neymiş? Bugün artık lafını etmeye bile üşenmemiz gereken

bir köhne davanın ucuz celsesi. O dava çoktan karara bağlanmış, karar da kaziyei muhakeme halini almış, dosyası arşive gireli yıllar olmuş" diye yazarken, *Yeni İstanbul*'da FA. Rumuzu ile yazan Fikret Adil, "Oda Tiyatrosu Stindberg'in bir eseri ile perdeyi açmakla güzel bir hareket yapmış; geniş imkanlara sahip ve klasik eserler vermekle mükellef başka tiyatrolara misal vermiş oluyor. Sadece bu bakımdan tebriğe değer. Nerede kaldı ki, Lale Oraloğlu ve Saime Bekbay, Mücap Ofluoğlu ile birlikte temsil ettikleri *Matmazel Julie*'de unuttuğumuz dramın büyük lezzetini, heyecanını da yaşatıyorlar..." diyordu.

Arkamıza pul mu yapıştıralım?

— O zaman yola devam mı?

— Tiyatrocunun umudu sahneden ve oynamaktan geçiyor ya, mevsimin üçüncü oyunu olarak *Tersine Dönen Şemsiye*'yi

Güçlü kadrosu ile Tersine Dönen Şemsiye. *(Soldan) Altan Karındaş, Çolpan İlhan, Ali Serttaş, Seden Kızıltunç ve Mücap Ofluoğlu...*

sahnelemeye karar verdim. Dostum Sabahattin Kudret Aksal yazdığı bu oyunu okumam için bana vermişti. Oyunu sevdim. *Tersine Dönen Şemsiye*, evli bir şairin bir gün sokakta rastladığı, kendinden çok genç güzel bir kızın tersine dönen şemsiyesini düzeltmek istemesiyle başlayan küçük bir aşk öyküsüydü. Temiz bir dille yazılmış oyunun birinci ve ikinci perdelerinde konu oldukça karışıyor, üçüncü perdede ise şairin evine, karısına dönmesiyle noktalanıyordu.

Oyundaki genç kız için Çolpan İlhan'ı konuk sanatçı olarak aldık. Şairin karısını Altan Karındaş, genç kızın babasını Ali Serttaş, hizmetçiyi Suna Dilek oynayacaktı. Tiyatro için çok çabaladığından, Aksal'a Öztürk Serengil için de bir bahçıvan rolü yazdırıverdim. Şemsiyeyi düzeltmeye kalkan şair de bendim. Ufak tefek biraz yaşlıca bir hala rolü için zorlanıyorduk. Cavit Yamaç'ın mektubu ile ufak tefek, şirin, konuşkan bir kız çıkageldi. Cavit Yamaç mektubunda bu genç kızla ilgilenmemi istiyordu. Hala rolünü okuttum, yaşına ve deneyimsizliğine rağmen tam aradığımız hala duruyordu karşımızda. Çok sonraları televizyon ile de ünlenen bu küçük kız, başarılı oyuncumuz Seden Kızıltunç'tu.

Bu oyuna çok saldırdı eleştirmenler. Buna karşın üç aya yakın afişte kaldı. Demek ki eleştirmenlerin aksine oyunumuzu beğenenler de az değildi. Fakat belli olmuştu ki, *Tersine Dönen Şemsiye* ile mevsimi bitiremeyecektik. Bu nedenle yeni bir programa gereksinim vardı. O günlerde Cahit Irgat, gönderildiği Adana Şehir Tiyatrosu'nu bırakmış İstanbul'a geri dönmüştü. Sık sık altımızdaki Fuaye'de görüşüyor, hatta bana, yarı şaka, yarı ciddi, "Mücap Bey, tiyatronuzda oynamak için popomuza pul yapıştırıp öyle mi başvuralım" diye takılıyordu. Bu yeni programda Cahit'in bulunmasını çok istiyordum. Elimde, 1953 yılında İstanbul'a gelip Küçük Sahne'de oyunlar veren bir Fransız grubunun oynadığı, *Nuit des Hommes* (Erkeklerin Gecesi) adlı oyun vardı. Bir gün belki sahneye koyarım umuduyla dostum çevirmen Dr. Edip Köknel'e rica edip çevirtmiş ve kitaplığıma kaldırmıştım.

Erkeklerin Gecesi'*nde Cahit Irgat'la birlikte...*

Oyun iki kişilikti ve rolün biri tam Cahit içindi. Süresi bir saat on dakika olan bu oyunun yanma, yine bir perdelik Zahir Güvemli'nin, *İş Becerenin* adıyla M. Druon'dan çevirdiği komediyi seçtim. Bu oyunun başrolünü de Pekcan Koşar'a verdim. Oyundaki tek kadın rolünü de o sıralar henüz eşim olan Suna oynayacaktı. Her iki oyunu da ben sahneye koydum. Mevsimi başarıyla bitiriyorduk. Perdemizi açtığımız günden beri bizi beğenmeyenler 66 gün süren bu her iki oyunumuzu beğendiklerini gizlemediler ve övgü dolu yazılar yazdılar.

— *Başarınız, acı sonu engelleyemiyor ama değil mi?*
— Sezonu bitirdik bitirmesine de, tüm çabalarımıza karşın Oda Tiyatrosu geliriyle masraflarını karşılayamaması yüzünden kapanma noktasına gelmişti. Başta, bu salonu yaratan, tiyatronun da çalışmasını kendi kısır olanaklarıyla desteklemeye çalışan İrfan Ertem ve özveriyle emeklerini ortaya koyan biz sanatçılar, bu istenmeyen sonucu önleyemeyecektik.

Oda Tiyatrosu'nu kurarken bizi yüreklendirenlerin başında gelen Aziz Nesin, tiyatromuzun kapanma tehlikesini görünce, 25 Mart 1959 tarihli *Akşam* gazetesindeki yazısını, "Aman Kurtaralım. İstanbul Oda Tiyatrosu gelirsizlikten kapanmak üzereymiş. Haberi duyunca içim cız etti. Oda Tiyatrosu'nu kapanmaktan kurtaramazsak yazık bize. İki milyon İstanbulluya da yazık, İstanbul'un en işlek yerinde, yüz kişilik bir inci tanesi kadar küçücük Oda Tiyatrosu'nu yaşatamayacak mıydık? Son oyunları *Erkeklerin Gecesi* de Oda Tiyatrosu niteliğine yakışan bir oyundu. Biz seyirci olarak, bir tiyatronun kulis arkasını hiçbir zaman düşünmeyiz. Oyunları, oyuncuları kıyasıya yargılarız. Başka türlüsü de olamaz. Ama şimdi Oda Tiyatrosu kapanmak üzere denilince, o tiyatronun kulisine kulak vermeliyiz. Oyuncuların yüreklerini dinlemeliyiz. Gözyaşlarını, acılarını bölüşmeliyiz. İşte sırası, hep birden, 'Oda Tiyatrosu'nu kapatmayın' diye yazıp çizelim" şeklinde bitiriyordu.

Ama her çaba boşuna. Perdesini kendi elimle asıp, kendi elimle açtığım, iki yılımı vererek, sahnesine altı oyun koyduğum, beşinde de başrolü üstlendiğim bonbon kutusu Oda Tiyatrosu'ndan hiç istemeyerek, 1959 Mayısı'nda, gözlerim arkada ayrılıyordum.

Muhsin Ertuğrul İstanbul'a dönüyor

— Bu kez patron ve yönetmen olarak tiyatronun dışında kalıyorsunuz. Mevsimlerden de yaz. Nasıl bir dönem var önünüzde?

— Önce her açıdan tam bir kafa dinleme dönemi diyelim. Oda Tiyatrosu'ndan ayrıldığımda ilk eşimden de ayrılmış ve Kadıköy'deki aile evimize dinlenmeye çekilmiştim. Okuyamadığım kitapları okuyor, bol bol yürüyüşe çıkıyor, çoktandır göremediğim çocukluk ve ilk gençlik arkadaşlarımla buluşarak, tiyatro dışı sohbetlere dalıyordum.

Unutmadan, bir süreden beri de, "Türk Sahne Sanatkarları Derneği"nin genel sekreterliğini yürütüyordum. Son ya-

Tiyatrodan vakit buldukça dublaj çalışmaları da sürdürülüyor. (Soldan) Hayri Esen, Nuri Ergün, Mücap Ofluoğlu ve Şinasi Özonuk. Arkada ise (gözlüklü) Şehir Tiyatrosu'nun ünlü oyuncu ve yönetmeni Sami Ayanoğlu...

pılan kongrede başkanlığa Muammer Karaca, ben de sekreterliğe seçilmiştik. Yönetim Kurulu'nun diğer üyeleri, Tunç Yalman, Muzaffer Hepgüler, Tevhit Bilge idi... Derneğin bürosu Karaca Tiyatrosu'ndaydı. İpek Film'e dublaja gittiğim günler, derneğe de uğrayıp, yapılacak işleri gözden geçiriyor ve düzene sokuyordum.

Ben yazı böyle tamamlarken, tiyatro dünyamızda da önemli değişiklikler ve gelişmeler oluşuyordu aynı günlerde. Devlet Tiyatroları'ndan ayrılan Kenter kardeşler, başlarında Muhsin Ertuğrul'la, Muammer Karaca'nın çağrısıyla İstanbul'a gelmişler ve Karaca Tiyatrosu'na yerleşmişler, oyunlar vermeye başlamışlardı.

— Muhsin Ertuğrul bir özel tiyatronun yönetiminde?..

— Muhsin Bey, Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı ile disiplinle ilgili bir konuda ödün vermediği için anlaşmazlığa düşerek, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü görevinden çekil-

mişti. Galiba Konya turnesindeyken bir hanım oyuncu disiplinsiz ve tiyatro adabına uymayan davranışlarda bulunuyor. Muhsin Bey de bu oyuncuyu kadrodan çıkartarak Ankara'ya geri gönderiyor. Meğer bu hanım Celal Yardımcı'nın yakından ilgilendiği biriymiş!.. Tiyatro Ankara'ya döndüğünde Bakan Muhsin Bey'i telefonla arayarak, "Buraya gel, seninle konuşmak istiyorum" diyor. Muhsin Bey de, "Gelemem efendim" diyor ve alıp şapkasını çıkıp gidiyor Devlet Tiyatrosu'nun kapısından. İşte böyle bir adamdı Muhsin Bey... Neyse, Kenterler'le Karaca Tiyatrosu'na oyunlar vermeye başladıklarında, İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Kemal Aygün, Muhsin Bey'i İstanbul Şehir Tiyatroları'nın genel yönetmenliğine yeniden getirmek için girişimlerde bulundu. Muhsin Bey, bu çağrıyı hiç düşünmeden kabul etti ve Kenter kardeşleri bıraktı. Hocamızın her zaman ödenekli tiyatrolardan yana tavır koyduğunu ve çalışmak için bu tür tiyatroları neden tercih ettiğini daha önce konuşmuştuk. Bu nedenle Muhsin Bey için, Şehir Tiyatroları'nın çalışma ortamı ve olanağı daha çekicidir. Yıllarını verdiği bu kuruma dönmek, gişe düşünmeden tiyatro yapmak, birkaç sahneyi bir arada yönetmek hocamızı oldukça da sevindirmişti.

— Muhsin Ertuğrul'un İstanbul'a dönüşü ile, oldukça hareketli bir sezon başlıyor galiba?..

— Yalnızca dönüş değil, tiyatro için de yeni bir dönem olmuştur 1959 ve devamında 1960. Dernek bürosuna uğradığım bir gün, Küçük Sahne'den anımsayacaksınız, Mefkure Hanım da artık Kenterler'de çalışıyordu, ben sanki oranın oyuncusuymuşum gibi, "Yarın sabah saat onda provaya geliniz" gibi, yersiz ve densiz bir çağrıda bulundu. Ben de kabul etmedim. Daha sonra bu olayı detaylarıyla Muhsin Hoca'ya anlattığımda, "İyi etmişsin, gitmemekle haklıymışsın" demişti. İstanbul Şehir Tiyatroları da 1959-60 tiyatro mevsimini Muhsin Ertuğrul Bey'in yönetiminde açıyordu. Tabii ki, gelişine sevinenler olduğu kadar, hoşnut kalmayanlar da yok değildi. Ben ara sıra Tepebaşı Dram Tiyatrosu'na uğrayıp hatı-

rını soruyordum. Her gidişimde beni güler yüzle karşılıyor, Şehir Tiyatroları'na bu kez kadrolu olarak girmek istediğimi bildiği için de, "Mücap, sırası gelince seni çağıracağım" diyerek umudumu yitirmememi sağlıyordu.

O arada kısa bir Ankara seyahatim oldu. Amacım, Cahit'le birlikte oynadığımız *Erkeklerin Gecesi*'ni Ankara'da bir sahnede sergileyebilmekti. Bu konuda, o yıllarda gazeteciliğini Ankara'da sürdüren Mehmet Kemal'den de yardım istemiştim. Ama benim bu Ankara gezim, araştırmadan çok, gazeteci, edebiyatçı dostlarla içkili yemeklerde geçen uzun söyleşilerle geçince, cebimdeki paraları da orada bırakarak İstanbul'a dönmekle sonuçlandı.

Önce Gülriz Sururi, sonra da Turgut Boralı Muammer Karaca'dan ayrılıp Küçük Sahne'deki Dormen Tiyatrosu'na geçtiler aynı mevsim. Kanımca Gülriz, gerçek oyuncu yeteneğini, müzikallere yatkınlığını Haldun'un yanında kanıtladı. Turgut Boralı için de, Dormen'in kadrosunda aradığı tiyatro ortamını kavuşup, özlemle beklediği rolleri başarıyla oynayarak kendini buldu diyebilirim. Tunç Yalman, Dormen'de hem oyuncu, hem de yönetici olarak çalışıp, daha sonra Muhsin Bey'in yönetimindeki Şehir Tiyatroları'na geçecekti. Ulvi Uraz da, nice karanlık yoldan geçip, yılların özlemiyle düşmüştü Dormen sahnesine. O da Muhsin Bey'le beraber Şehir Tiyatroları'na geçenler arasında yerini alacaktı.

Elli binlik Mücap

— Siz hala dinleniyor musunuz?

— Belli bir süre sonra dinlence bitti tabii ki. Ama dublajın dışında, Kenterler'den gelen o yanlış teklifi saymazsak bir tiyatro girişimim de yok. Belki de Muhsin Bey'in çağrısını bekliyorum. Fakat öyle bir şey oldu ki, ne tiyatro kaldı gözümde, ne sinema. İpek Film'e dublaja gittiğim bir gün, dostum Fehmi Uyanık'la Asmalımescit'te bir lokantada buluşmuştuk. Biz masada hem içkilerimizi yudumlar, hem de söyleşirken, yanımıza Milli Piyango satan bir adam geldi. "Beyler, talihinizi

deneyin, ayağınıza gelen fırsatı kaçırmayın" diyerek biletleri burnumuza doğru uzattı.

Fehmi, "Mücap, beş lira ver, seninle on liralık bilet alalım" dedi. O yıllarda beşte bir bilet vardı. Bileti aldık. Bilet Fehmi'de kaldı. Aradan bir zaman geçti, ben bileti filan unutmuşum. Sanırım aylardan kasımdı, bir cumartesi Kadıköy'deyim. Fehmi'den bir telefon. "Hemen İstanbul'a gelebilir misin? Seninle önemli bir iş konuşacağım" diyordu. Öğleden sonra Kulis'te buluştuk. Cumartesi günleri Kulis tenha olurdu. "Nedir Fehmi bu önemli iş, merak ettim" diye sorunca, Fehmi, "Bizim bilete beş yüz bin lira vurdu. Beşte bir olduğu için yüz bin lira alacağız" demez mi?.. Cebinde üç-beş lira olan bir adamın, birden yüz binleri duyunca ne olacağını düşünün artık. Ben de iyice şaşırmıştım. Hemen toparlanmak için votkalara sarılıyoruz. Günlerden cumartesi, öğleden sonra bankalar kapalı, çaresiz pazartesiyi bekleyeceğiz. Kimselere söyleyemiyoruz, borç morç isteyen çıkar, yüzümüz tutmaz veririz diye. Neyse bitmek bilmeyen iki günden sonra, pazartesi sabahı Milli Piyango İdaresi'ne koşup yüz bin liramızı alıp bölüşüyoruz. Oh be, dünya varmış.

Ben önce, Oda Tiyatrosu serüveninde yaptığım borçları ödedim. Sonra da elli binlik Mücap olarak, oldukça şaşırtmıştım çevremi. Eski urbalar, gömlekler, kravatlar, ayakkabılar yenilenmiş, yüzümde güller açar olmuştu. Daha evvel niyetlendiğim Paris için bir kez daha eyleme geçtim ama, yine gidemedim.

ALTINCI BÖLÜM

Şehir Tiyatroları ve Polonius

"Buyrunuz hocam, beni istemişsiniz, emrediniz" dedim. Muhsin Bey, "Biliyorsun Hamlet*'te Polonius'u Ulvi Uraz oynuyor ama bugünlerde Haldun Taner'in* Fazilet Eczanesi*'ni sahneye koyup başrolünü de oynayacak. Polonius rolünü sen oynamak ister misin?" 1954'te Küçük Sahne'de oynayıp beğendirdiğim Polonius, ayrıca sevdiğim bir roldü, hiç tereddüt etmedim: "Elbette oynamak isterim."*

Hamlet*'in değişmez Polonius'u Mücap Ofluoğlu, Rumelihisarı'nda sahnelenecek olan bir* Hamlet *provasında Muhsin Ertuğrul ve Şirin Devrim ile...*

— Zengin ama boş bir aktör olarak İstanbul'un altını üstüne getiriyorsunuz herhalde...

— Öyle sayılır, en azından adımız öyleye çıkmıştı. Ama, bu belki de bir şans dönmesiydi kim bilir?.. O sezon İstanbul Şehir Tiyatroları *Hamlet*'le açılıyor, ABD'den Yale Üniversitesi'nden gelen genç bir oyuncu Engin Cezzar, Hamlet rolünde çok beğeniliyor ve alkış topluyordu. Ekimde başlamış, belki de dünyada ilk kez afişte kalma rekoru kırarcasına, 1960 Şubatı'nda hala devam ediyordu. Kulis'te olduğum bir akşam üstü, Ulvi Uraz çıkageldi, beni arıyormuş.

"Mücap, Muhsin Bey seninle görüşmek istiyor, hemen gidip hocayı görüver" dedi.

Muhsin Bey'e de, Mücap miras yemiş, belki de tiyatroya dönmez gibi uyduruk laflar etmişler. Bu yersiz dedikodu beni iyice kamçılamıştı. Hemen Hoca'ya koştum. Muhsin Bey beni güler yüzle karşıladı.

"Buyrunuz hocam, beni istemişsiniz, emrediniz" dedim.

Muhsin Bey, "Biliyorsun, *Hamlet*'te Polonius'u Ulvi Uraz oynuyor ama bugünlerde Haldun Taner'in *Fazilet Eczanesi*'ni sahneye koyup başrolünü de oynayacak. Sen Polonius rolünü oynamak ister misin?"

1954'te Küçük Sahne'de oynayıp beğendirdiğim Polonius ayrıca sevdiğim bir roldü, hiç tereddüt etmeden, "Elbette oynamak isterim" deyince, Muhsin Bey, "Peki, kaç gün sonra oynayabilirsin? Vaktimiz yok, prova da yapamayacaksın" diye sordu.

"Oyunu iki gün salondan, halkın arasından izleyeyim, iki gün kulisten giriş çıkışları saptayayım, iki gün de yalnız çalışayım, altı gün sonra oynarım" deyince Muhsin Bey, "Hadi bakayım, göreyim seni" diyerek sırtımı okşadı.

— Sabreden derviş gibi?..

— Beşinci ayını başarıyla sürdüren bir oyuna hiç prova yapmadan girecektim. Hem de *Hamlet*'e. On dört yıl önce Muhsin Ertuğrul'dan figüranlık kopardığımda nasıl heyecanlanmışsam, o gün de aynı heyecanla çıktım odasından. Söz verdiğim gibi altı gün sonra, akşamüzeri Muhsin Bey'e gittim ve, "Bu akşam oynamak için hazırım" dedim.

"Hadi öyleyse, Allah yardımcın olsun" deyip gene sırtımı sıvazlayarak beni oyuna gönderdi.

— Oyun ve oyuncular nasıl karşıladılar sizi?

— Oyunda rolü olan bütün sanatçılar o gece Ulvi'nin yerine geçeceğimi biliyorlardı. Hamlet'in yani Engin Cezzar'ın soyunduğu odada soyunup hazırlandım. O da, başarı dileyerek, bana güvendiğini gösterdi. Perde açılmadan, sahneye çıkıp, ilk sözlerimin, ilk hareketlerimin kısa bir provasını yapıp oyuna hazırladım kendimi. Kral'ı Abdurrahman Palay, Kraliçe'yi Gülistan Güzey, Ofelya'yı Leyla Altın, Horatio'yu Kemal Bekir, Guildensern'i Gazanfer Özcan oynuyordu.

Oyun başladığı gibi, hiçbir aksama olmadan bitti. Başta Engin Cezzar olmak üzere tüm arkadaşlar tarafından kutlandım. "Prova yapsaydınız, ben tiradımı bitirdikten sonra hemen söze girer, sükutu uzatmazdınız" diyerek eleştiren İbrahim Delideniz hariç. Ertesi gün de, Muhsin Bey'in sözlü, sahne amirliğinin yazılı teşekkür ve kutlamalarını almıştım. Mart ayının başından sonuna kadar, *Hamlet*'in altıncı ayında Polonius'u oynadım. Bu bir aylık konuk sanatçı olarak da 80 lira gündelik üzerinden 2.400 lira almıştım.

— Bir "konuk oyuncu" macerası olarak kaldı mı Şehir Tiyatroları?

— Zaten sezonun son oyunları oynanıyordu. Ağustos ayında Muhsin Bey'e giderek 1960-61 sezonu için durumumu sormuş, mevsimin ilk oyunu olan *Kral Lear*'de Kent rolünü oynayacağımı öğrenmiştim. Bu koca tragedyayı Ulvi Uraz yöne-

tecekti. Fakat o tiyatrodan ayrıldığı için iş, Türkoloji'de yüksek öğrenim görmüş Perihan Tedü'ye verilmişti. Bazı, ustalarımız sayılabilecek sanatçıların neden olduğu, oldukça sorunlu bir prova döneminden sonra, yalnızca benim alkışlanmama karşın, daha ilk gecesinde "yuh"lanan *Kral Lear* başarısız bir Shakespeare olarak Şehir Tiyatroları'nın tarihine geçmiştir.

— Tarihe geçen bu oyunu biraz daha konuşup biz de tarihe düşelim mi?

— O yıllarda yüksek öğrenim görmüş tiyatro oyuncusu parmakla sayılabilecek kadar azdı. Eski oyuncuların çoğu ortaokul yani rüştüyelidir, idadiyi yani liseyi bile bitiren pek yoktur aralarında. Bu nedenle üniversite bitirmiş arkadaşlarımız elbette daha gözde olacaklardır tiyatroda. İşte Türkoloji mezunu oyuncu arkadaşımız Perihan Tedü yönetiminde başladık provalara.

Bir cumartesi günü Yeni Komedi sahnesinde provadayız. Kral Lear rolünde eskilerimizden İbrahim Delideniz provada taht görevi gören iskemlede oturmuş, güya beni dinleyecek... Ben, "Haşmetli Lear" diye söze başlıyorum, o, "Durunuz bir dakika" diyor, ayağa kalkıyor ve cimnastik hareketleri yapıyor, sonra oturuyor yerine. Ben, eh oturdu yerine, artık sözümü söyleyebilirim diyorum, tam başlıyorum tiradıma, daha yarısına gelmeden üstat ayağa kalkıp, "Bir dakika" diyor, sahnenin arkasına yürüyor, oradaki pencereyi açıp nefes alıp verme hareketlerine başlıyor bu kez. Ben ve tüm ekip arkadaşlarımız onu beklemekteyiz, o bir süre nefeslerini alıyor, sonra sahneye gelip oturuyor yerine.

Artık sözüm kesilmez ümidiyle yeniden başlıyorum tiradıma ama nerde, yine, "Bir dakika" deyip kalkıyor yerinden ve taht yerine geçen iskemlesini düzeltmeye başlıyor. Bir, üç derken sabrım tükeniyor haliyle. "Cimnastik mi yapacaksınız, nefes mi alacaksınız, ne yapacaksanız yapınız da provamıza başlayalım" diyorum. Böyle konularda hep yavuz hırsızdır, "Bakın bakın" diyor arkadaşlara bakına-

rak, "Provamızı çalıyor." "Kendinize gelin" deyince de, "Burası Küçük Sahne değil" diye dikleniyor. Bu kez ben de, "O beğenmediğiniz Küçük Sahne'ye girmek için Muhsin Bey'in kapısını nasıl aşındırdığınızı bilmiyor muyum, sanıyorsunuz" diyorum bağırarak.

Prova bu hale geldikten sonra çalışmamız bir işe yaramayacaktı. Perihan'a, "Ben provayı bırakıyorum" dedim ve ceketimi giyip büyük bir üzüntü ile çıktım tiyatrodan.

— Bir kez bayağı tırmanmış olaylar?..

— Çıktığımda Delideniz'in oynayacağı *Kral Lear*'e hiç dönmek niyetinde değildim gerçekten. Beceremeyeceği bir rolün altında ezilip büzülürken, sağa sola sataşmaktan nasıl zevk alıyordu anlatamam. Benim provayı bıraktığımı ve nedenini hemen Muhsin Bey'e yetiştirmişler. Hocamız da, "Mücap'a haber verin, pazartesi günü sabahleyin provaya geleceğim" demiş. Bu sözün üzerine gitmemek olamaz, pazartesi sabahı gittim provaya. Muhsin Bey de geldi ve provayı yönetmeye başladı. Prova içinde bir ara, tam delilik sahnesini prova ediyordu, bizim eski oyuncu, "Efendim, ben bu Kral Lear'i bir şeye benzetemiyorum, neden bana verdiniz" sorusunu yöneltiyor. Muhsin Hoca da, "Bu rolü sana deli olduğun için verdim, anlamadın mı" diye yanıtlayarak birçok sorunun yanıtını da vermiş oluyordu.

Yuhlanan oyun demiştim ya, ilk gece "Yuha" seslerinden korkup sahneden kaçmak isteyen Lear'i kolundan yakalayıp, kaçmasını önlemiştim. Bu davranışımı da, "Haklısınız, alkışta da, yuhada da birlik gerekir" gibi beni doğrulayan bir davranışla adeta yaptıklarından ötürü özür dilemişti.

İkinci Şehir Tiyatroları serüvenim 1966 yılına dek sürdü. Bu dönem aynı zamanda en parlak dönemlerinden biridir Şehir Tiyatroları'nın. Ben yeniden başladığımda, Behzat Butak'lı, İ. Galip Arcan'lı, Vasfi Rıza Zobu'lu, Mahmut Moralı'lı, Ercüment Behzat'h, Şaziyc Moral'lı, Bedia Muvahhit'li üstatlar kadrosuna, Ayla ve Beklan Algan, Şirin Devrim, Tunç Yalman, Nüvit Özdoğru, Asaf Çiğiltepe gibi

yeni isimler ekleniyordu. Bu isimlere, yönetmen olarak, oyun yazarı Güngör Dilmen'i, Şehir Tiyatroları'nda yetişmiş Zihni Küçümen ve Hamit Akınlı'yı da katabiliriz. Avni Dilligil de, bir-iki mevsim de olsa Şehir Tiyatrosu'na dönenlerdendi. Agah Hün, Devlet Tiyatroları'ndan ayrılıp Muhsin Bey'in yanında olmayı yeğledi. İlk kadın Hamlet'imiz Nur Sabuncu da bu yeni dönemde Şehir Tiyatroları'ndaydı.

27 Mayıs sonrası İstanbul Belediyesi'nin başına geçen Şefik Erensü, çok kısa bir zamanda, biri Fatih'te, diğeri Üsküdar'da olmak üzere Şehir Tiyatroları'nı iki yeni binaya kavuşturdu. 1961 yazında, Muhsin Ertuğrul yönetiminde, Engin Cezzar'ın oynadığı *Hamlet* ile Rumelihisarı Açıkhava Tiyatrosu'nun seyirciyle buluşması, o günlerin en önemli tiyatro olayıdır kanımca.

Tiyatro dünyası için çok hareketli bir dönemdir demiştim, değil mi?.. Ulvi Uraz'ın ayrılmasından sonra, Asaf Çiğiltepe de İbsen'in *Bir Halk Düşmanı* dramını koyup Şehir Tiyatroları'ndan ayrıldı, Genco Erkal da katıldığı bir grup sanatçı arkadaşıyla Sıraselviler'de Arena Tiyatrosu'nu kurdu. İki yıl süren başarılı bir çalışma sonrası Asaf, Ankara Sanat Tiyatrosu'nu kurmak üzere Ankara'ya göçtü.

— *Sizin altı yılınızı bir gözden geçirelim mi?*

— Şehir Tiyatroları'nın en parlak bu altı yılında ben, şu oyunlarda başrolü üstlenmiştim: Nüvit Özdoğru'nun yönettiği *Baş Sayfa*, Tunç Yalman'ın yönettiği, Terrence Rattigan'dan *Sonuna Kadar*, Hamit Akınlı'nın yönettiği, Refik Erduran'dan *Aman Avcı*, Beklan Algan'ın yönettiği, Dürrenmatt'dan *Fizikçiler*, Zihni Küçümen'in yönettiği Shakespeare'den *Kuru Gürültü*, Çetin Altan'dan *Yedinci Köpek* yine Tunç Yalman'ın yönettiği, Selçuk Kaskan'dan *Dolap Beygiri*, Paris'te yerleşmiş olan arkadaşımız Coşkun Tunçtan'ın yönettiği Molière'den *Cimri*... Bu oyunlardan başka, yazları Rumelihisarı Tiyatrosu'nda sahnelenen dört *Hamlet*'in üçünde Polonius, birinde de Laertes oynadım.

— Bildiğim kadarıyla, aynı dönemlerde, siz kişisel yaşamınızda da iki ayrı başroldesiniz. Hani biri, ünlü "Şakir Paşa Ailesi" ile akrabalık gibi?..

— İki ayrı evlilik olayı değil mi? Hani, şu daha ilk gecesinde "yuh"lanan *Kral Lear*'de Kent, *Baş Sayfa* komedisinde başrol Hildy Johnson, *Sonuna Kadar*'da Sir Robert Morton rollerini oynadığım 1960-61 mevsimi içinde, Şirin Devrim'le başlayan yakın dostluğumuz, 1961 yılının haziranında evlilik ile noktalandı. Fakat bu evlilik, "en kısa evlilik" rekorlarını zorlayacak bir çabuklukla iki ay gibi kısa bir sürede son buldu.

— Ama gerçekten bir rekor denemesi. Nedenini sormakta bir sakınca var mı?

Şirin Devrim ve Mücap Ofluoğlu'nun çok kısa zamanda ayrılmaları, sahnede birlikteliklerini hiç etkilemedi. Yıllar sonra LCC *Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu'nda* Satılık Kat*'ta yine birlikteler. Yıl 1971...*

— Yok canım, neden olsun. Büyük bir kavgayla ayrıldık Şirin'le. Aradan yıllar geçmiş, hatta biz daha sonra birlikte sahneye bile çıkmışız. Haydi bu tarihi vakıayı da açıklayalım bakalım:

Bir gün ahbabımız bir karı-kocayla Yeşilköy'de Gaskonyalı'ya yemeğe gittik. Yemek sonrası hesabı ben gördüm. Şirin biraz sıkı elliydi. Eve geldik, daha girer girmez, "Hesabı niye sen ödüyorsun" deyince, "Ben erkeğim yahu" dediğimde bu bana patlattı bir tane. Elindeki elbise askısıyla. Sarhoşluk da var. Ben de girişttim buna. Sonra durduk. Bana sinirlerim yatışsın diye bir de ilaç vermiş. Ben o arada kapıyı kilitleyip anahtarları da başımın altına sakladım.

Bunun üzerine Şirin pencereyi açarak, mahalleden bir adama not yazıp veriyor, "Bunu Şakir Paşa Apartmanı'na götürür müsün" diye de istekte bulunuyor. O zaman biz Nişantaşı'nda oturuyoruz, Şakir Paşa Apartmanı Elmadağı'nda. Füreya orada oturuyor. Daha sonra uzun bacaklarıyla karşıdaki ağacı da kullanarak evden çıkıp gidiyor. Ben sabah kalktım. O gün de İpekçiler'de dublajım var. Alelacele evden çıktım, dublajımı bitirdim eve döndüm, Çünkü sabah çabuk çıktığımdan yanıma bir şey alamamıştım. Eve geldim, kapıyı açtığımda yerde bir kart duruyordu. Üzerinde yazan da: "Mücapçığım, cline sağlık. Füreya"

İşte bizim rekora aday kısa evliliğin son günü!..

— Şimdi ikinci başrole gelelim. Bu kez gerçek bir başrol ki, bildiğimiz, gördüğümüz kadarıyla da kırk beş yılı aşkın zamandır da aynı sağlıkla sürüyor.

— 1961-62 tiyatro mevsiminin ortasında 1 Ocak 1962 günü, Varlık Yayınları'na yaptığı çevirilerden tanıdığım Filiz Karabey'le Kulis'te tanıştım. Bizi modacı ve sanat galerisi işletmecisi Melda Kaptana tanıştırdı. Birinci ayın birinci günü başlayan beraberliğimiz, yedinci ayın sonunda, 31 Temmuz 1962 günü evlilikle noktalandı. Nikah törenimizi evde yapmıştık. Bizi tanıştıran Melda Kaptana ve Bedii Faik tanıklarımız olmuştu.

Unutulmaz bir an. Filiz Karabey ve Mücap Ofluoğlu nikah defterini imzalıyorlar. Tarih 31 Temmuz 1962...

Sohbetimizin bundan sonrasında sanırım sık sık karşılaşacağız. Bu nedenle küçücük bir ipucu olarak, Filiz'in anne ve babasından kısaca söz etmek isterim. Annesi, Türk musikisinin ileri gelenlerinden Laika Karabey Hanımefendi, beni nedense önceleri çok genç bulmuş, Filiz'e, "Kızım bir sanatçı ile evlenmene karşı değilim, çünkü ben de sanatçıyım, ama yaşı yaşına uymayan bir çocukla evlenmen bilmem doğru olur mu" demiş. Oysa, ben Filiz'den on yaş büyüktüm ve yaşımı da hiç saklamadım. Demek yaşından küçük görünmek çoğu kez avantaj olarak görülse de, bazen de böyle yanılgılara yol açabiliyormuş!..

Filiz'in babasını, Haydarpaşa Lisesi'nin çok eski mezunları çok iyi bileceklerdir. Öğrencilerinin pek sevip saydıkları Fransızca öğretmeni Emin Arifî Bey, her zaman saygıyla anılan, her öğrencisine bir ad takan, nükteleriyle çevresini kendine hayran bırakan, soylu kişiliği ile de örnek olan aydın bir insandı.

Filiz'le ilgili ve benim için çok önemli bir eyleme de değinmeden geçemeyeceğim. 1962-63 mevsiminin sonunda, daha

önce 1953 ve 1959'da engellenerek, gerçekleştiremediğim ilk yurtdışı gezimi, eşimin hoşgörüsü ve yardımları ile, henüz bir yıllık evli iken 1963'ün haziran ayında gerçekleştirebildim. Atina, Patras, Brindizi, Milano ve Paris.

— Sizinle Paris'e kadar uzanmak büyük bir keyif olacak sanırım. Ama önce, ülkemiz aydınları için, daha doğrusu ülkemiz için her zaman kara bir leke gibi sırıtan şu "yurtdışına gidişin engellenmesi" olayını ve nasıl çözdüğünüzü anlatabilir misiniz?

— Küçük Sahne'de Muhsin Hocamızla çalışmaya başladığımız 1951 yılından beri, Avrupa'ya gitmeyi, Paris'i ve Londra'yı görmeyi, oralarda tiyatro dünyasının ne düzeyde olduğunu yakından izleyip öğrenmeyi kafama koymuştum. 1953 yılında ve hatta daha sonra 1959 yılında iki kez başvurmama karşın İstanbul Emniyeti'nden pasaport isteğim geri çevrilmişti. Bazı yakın bildiğim dostlara açmıştım derdimi, ama pek ilgilenen olmamıştı, ya da "Allah Allah, neden acaba? Ne yaptın ki? Olur şey değil" gibilerden, şaşkınlık mimikleri, yüz buruşturmalarıyla, anlamsız polisiye tavırlar takınmışlardı.

Ben bu olayı, daha yeni tanıştığımız günlerde, bir yerde başbaşa yemek yerken Filiz'e ayrıntılarıyla anlatmıştım. O da tüm gençliğine karşın olanca olgunluk ile, "Bu işi nasıl olsa hal yoluna koyarız" diyerek yüreklendirmişti beni. Bu Avrupa sancısı, evlendiğimizden bir yıl sonra nüksetti bende. 1963 yılının 15 Mayıs'ında, tiyatromuz tatile girince, önce tiyatro yönetiminden, sonra da İstanbul Belediye Başkanlığı'ndan gezi için izin aldım. Pasaport isteğim İstanbul Emniyeti'nden bir kez daha geri çevrilince, eşimle birlikte Ankara'ya yollandık.

Lise yıllarından arkadaşım olan, caz tutkunu Dündar dostumuzda konuk olup Emniyet Genel Müdürlüğü kapısını çaldık. Genel Müdür Yardımcısı'ndan pasaportumun ancak İçişleri Bakanlığı'nca verilebileceğini öğrendik. Durumu bazı tanınmış nüfuzlu kişilere de açmış, yardımlarını istemiştik. O

nedenle İçişleri Bakanlığı'na giderken az da olsa umutluyduk. Nitekim, İçişleri Bakanı sayın Hıfzı Oğuz Bekata'nın gerekli soruşturmalarından sonra, sakıncalı olmadığım kanıtlanmış ve yıllardır peşinden koştuğum pasaportu, Bekata'nın onayıyla, ağır duyan Emniyet Genel Müdürü Yardımcısı'nın elinden alırken, güler yüz ve tatlı dille uğurlanmıştık.

Bu geliş gidişler sonucu, Sayın Bekata eşime, "Kocanız iyi bir insan. Ben bütün evrakları inceledim, içlerinde önemli bir şey yok, merak etmeyiniz" demiş. Bana da, bugün hala unutamadığım şu uyarıda bulunmuştu: "Arkadaşlarınıza dikkat ediniz!.."

— Gözünüz aydın da, yola çıkmadan bir şey daha öğrenmek istiyorum. Tamam çok zamandır yurt dışına, özellikle Paris'e gitmeyi düşlüyorsunuz da, henüz bir yıllık evliyken Filiz Hanım nasıl gönderdi yalnız başınız sizi?

— Ben gitmeden daha Paris'i ezberlemiştim. Fransa'dan gelen Olimpia adlı gazeteyi devamlı alıyor ve okuyordum. Ha,

Yeni evli çift, Ümit Yaşar Oğuzcan'ın doğum günü yemeğinde. Masanın sağ başında oturan ünlü İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Uğur. Solda Kutsi Beğdes, ortadaki genç ise Egemen Bostancı. Tarih 22 Ağustos 1962...

okuyordum derken, öylesine işlemiş ki Paris, ders alarak Fransızcayı okur-yazar hale gelmiştim. Fransa'da tiyaroları kim kurmuş, ne zaman kurulmuş, hangi oyunlar oynanıyor, kim oynuyor gibi geniş bir bilgi ile donatıyordum kendimi. Hatta bize gelen, Paris'te yaşamış dostlarımıza, bu hafta şu tiyatroda şu oyun oynuyor gibi sanatsal bilgileri de verirdim. "Siz ne kadar kaldınız Paris'te" diye soranlar olurdu.

Bir gün Filiz, "Mücap, sen artık şu Paris'e bir git. Bu gazetelerden okuyup anlattıkların palavraya dönüşmeye başladı" diyerek yolculuğumun ilk adımını attırıyordu bana. Bu kararda onun daha önceleri defalarca yurtdışına çıkmış olmasının ve de ekonomik koşullarımızın o gün için yalnızca birimizin gitmesine izin verdiğinin önemini de belirteyim.

Nihayet Avrupa

— Bütün taşları yerine oturttuk sanıyorum. Şimdi size iyi yolculuklar!..

— 6 Haziran günü uçakla Atina'ya gittim. Biraz dolaşarak Paris'e gitmek istiyordum. Atina'nın lüks restoranlarından Floka'da, burada Park Otel'de çalışırken oraya göç etmiş iki garsonun bana gösterdikleri sıcak ilgiyi hiç unutamadım. Hiç yanımdan ayrılmıyorlar, İstanbul özlemiyle sorular soruyorlar, hep İstanbul'u anlatmamı istiyorlardı. Ben de elimden geldiğince, Biraz Boğaz'dan, biraz Beyoğlu'ndan, biraz da Park Oteli Barı'nın müdavimlerinden söz edip az da olsa İstanbul özlemlerini gidermeye yardımcı oldum. Atina'dan Patras'a, oradan da bir Yunan Feribotu ile Brindizi'ye geçtim. Biraz dolaşmak istemiştim ama, galiba rotayı yanlış çizmişim, Brindizi'den ikinci mevki bir kompartmanla Milano'ya gürültülü ve yorucu bir yolculuk yaptım. Milano'dan Paris'e gitmek için gene trene bindim. Trenimiz İtalya'dan çıkıp İsviçre'ye girince, İsviçreli gümrük görevlileri trene binip konrola başladılar. İkinci mevki bir kompartımandaydım. Benden başka üç İtalyan yolcu vardı. Kompartımanımıza gelen kadın gümrük görevlisi İtalyanla-

Paris'te İstanbullu bir aktör...

rı iğneden ipliğe aramadan geçirdikten sonra, benden önce pasaportumu istedi, işimin aktörlük olduğunu okuyunca, güler yüzle, "Tiyatro mu, sinema mı" diye sordu. "Daha çok tiyatro" dedim. Gene nazik bir tavırla pasaportumu geri verdi, iyi yolculuklar diledi ve çıktı gitti. Valizlerimin hiç birine bakmadı. Bir aktör olarak batıda ilk hoşgörüyle, daha yolda karşılaşıyordum.

— *Ya Paris'te karşılaştıklarınız?*

— Bu yorucu yolculukta galiba biraz üşütmüştüm. Paris'e hasta indim. Gare de Lyon'un önünden bir taksiye atlayıp, ismini ve adresini Doğan Nadi'nin verdiği Champs-Elysees'ye yakın otele gittim. Hemen bir asprin alarak, kafayı vurup yattım. Ertesi gün ateşli ateşli, Montparnasse'a gidip Odessa Sokağı'nda Celtik Oteli'nde kalan Coşkun Tunçtan'ı buldum. Coşkun 1958 yılından beri Paris'teydi. Adını George Daniel olarak değiştirmiş, bir yığın zorluk içerisinde kendine

bir gelecek yapmaya çalışıyordu. Dört gün de burada yatıp ve Coşkun'un getirdiği doktorun verdiği ilaçları alarak beşinci gün çıkabildim sokağa.

Amacım gerçekten tiyatrolara gitmek ve oyunları izlemek. O ilk gün, Odessa Sokağı'nın köşesindeki Cafè Dupont'da oturmuş, "Semain de Paris"te tiyatrolarda neler oynuyor, görmek istediğim oyunları işaretliyordum. Önümde limonlu bir votka, hava güzel ve sıcak, kahvenin terasındayım, "Oflu" diye kalın bir ses patladı kulağımda. Bir döneyim, kimi görsem beğenirsiniz, karşımda bizim koca Yaşar Kemal!.. Bir süredir Londra'da olduğunu biliyordum. Kucaklaştık, öpüştük, oturdu yanıma, başladı anlatmaya. Londra'yı anlattı, gittiği lisan okulunu anlattı, öğrenci arkadaşlarını, tanıdığı edebiyatçıları, katıldığı toplantıları anlattı ve anlattı. Tam yarım saat, hiç susmaksızın. Sonunda bir fırsat bulup, "Yahu Yaşar Kemal, benim burada ne aradığımı sormayacak mısın? Dört gündür otel odasında hasta yatıyorum, bugün çıktım sokağa" dedim. Bunun üzerine başladık gülmeye, gülerken de yetişebildiğimiz kadar benden bahsettik. O sırada sevgili eşi Tilda geldi, bir süre daha söyleştikten sonra giderlerken Yaşar, "Mübin'i gör, sana yardımı dokunur" dedi, ben de göreceğimi söyledim, ayrıldık.

Bu tanıdılardan başka ilk iki günde tanıdık iki oyuna rastladım. O gece küçük bir tiyatro olan Théatre du Tertre'de Strindberg'in *Matmazel Jülie*'sine gittim. Julie'yi İstanbul Oda Tiyatrosu'nda oynadığım için seviniyordum. Ünlü olmayan oyuncular tarafından, bana bize göre biraz ağır oynanıyor gibi gelmişti. Fakat, dekorları, ışıkları, giysileri bizden iyiydi. Adamlar tiyatro deyince, ışığa, dekora öyle önem veriyorlar ki, görünce anlayabiliyor insan.

Yine bir rastlantı, ikinci gece, bizim Küçük Sahne'de oynadığımız *Arsenik Kurbanları*'nı izlemek için Daunou Tiyatrosu'na koştum. Bu oyunu da gördükten sonra, ışığı, dekoru bir yana koyarsak, oyunculuğumuzun hiç de onlardan aşağı olamadığını gördüm.

Paris'te Coşkun Tunçtan'la bir akşam yemeği. Bu kez doğal olarak şarap kadehleri kaldırılıyor "Şerefe..."

— *Paris işe yaramış görünüyor?..*

— Sayılır. O hafta içinde, Vieux Colombier Tiyatrosu'nun Müdürü Bernard Jenny, Coşkun Tunçtan'la beni öğle yemeğine çağırdı. Bernard Jenny ile turne için Küçük Sahne'ye geldiklerinde tanışmıştık. Bir süre kalıp, tiyatrolarında çalışmamı önerdi. Düşünesi bir öneriydi ve Paris'te bir mevsim kalarak tiyatro yapmak bana çok şey katabilirdi ama, İstanbul Şehir Tiyatroları'nda oynayacağım yeni rolleri ve özellikle yeni evliliğimi düşünmek durumundaydım. Jenny'e, "Ne yazık ki kalamam, çünkü beni bekleyen tiyatrom ve eşim var" diyerek teşekkür ettim.

Bir başka gün de yönetmen ve aktör Michel Vitold ile buluşup, Paris tiyatroları üzerine uzun uzun söyleştik. Vitold, Comédie-Français'de Dostoyovski'nin *Suç ve Ceza*'sını sahneye koymuş, Gaité-Montparnasse Tiyatrosu'nda yönetip, başrolünü oynadığı *On İki Öfkeli Adam* oyunuyla da yılın

en başarılı yönetmen ödülünü kazanmış, ödül parasıyla da, o uzun günü birlikte geçirdiğimiz yazlık evi satın almıştı.

Marcel Marceau'nun iki saat süren pamdomim gösterisini, Avurturyalı aktör Curd Jurgens'in oynadığı Freud'un yaşamıyla ilgili *Le Fil Rouge* dramını, bu oyunu bizde Lale Oraloğlu Tiyatrosu *Freud ve Hastası* adıyla oynamıştır, Lorca'nın *Kanlı Düğün* adlı dramını ve bazılarını daha izleme şansını yakaladım. Geceleri tiyatrolara giderken, gündüzleri de film izliyordum. Beni en çok etkileyen *Laurence of Arabia* olmuştu. Birinci Dünya Savaşı'nda, İngilizlerin, Arapları Osmanlılara karşı nasıl kışkırtıp saldırttıkları anlatılıyor ve Türk subayları sapık kişiler gibi gösterilerek aşağılanıyordu. Film güzeldi belki ama, bu sahnelerin çokluğu son derece can sıkıcı ve üzücüydü.

Param bitinceye kadar kaldım Paris'te. Dönüşü Marsilya'dan bizim gemilerden biriyle yaptım. İstanbul limanına girerken, vapurdaki turistlerin güvertede toplanıp, "Bu ne görkemli kent, bu ne güzellik, bu ne tarih" diye bağrışmaları ise ister istemez göğüs kabartıyordu.

"Fakat" sözcüğüne gülüyorlarmış

— İstanbul'a bu kez daha bir dingin dönüyorsunuz sanırım. Öyle ya, sözcüklerinizden anlayabildiğim kadarıyla iyi bir evliliğiniz var ve Muhsin Ertuğrul'un yönetiminde Şehir Tiyatroları'nda sanatçı olarak rollerinizi oynuyorsunuz. Dönüşünüzle birlikte 1963-64 mevsiminin hazırlıkları da başlamıştır herhalde?..

— Önce yeni bir *Hamlet* hazırlığı başlamıştı. Devlet Tiyatroları'ndan Kerim Avşar konuk sanatçı olarak Hamlet oynayacaktı. Bana bu kez nedense, Leatres rolü uygun görülmüştü, Ayla Algan'a da Ofelya. Bu Leatres rolüne hiç ısınamamıştım ama, ne yaparsın?.. Neyse, bir gece, İstanbul'da *Topkapı* filmini çevirmekte olan oyuncuların birkaçı, Peter Üstünov, Melina Mercouri, Maximilian Schell bizi izlemeye gelmişlerdi. Zaman zaman, olmadık yerlerde gülüp durdular, bu da is-

ter istemez sinirlenmemize neden oldu. Niçin güldüklerini anlayamıyorduk. Sonradan öğrendik ki, konuşmaların içinde geçen "Fakat" sözcüğüne gülüyorlarmış. Meğer bizim "Fakat," onlara çok kullanılan bir İngilizce küfürü anımsatırmış!..

Yeni sezonda ilk oyunum *Fizikçiler* oldu. *Fizikçiler*'i Dram Tiyatrosu'nda başlayıp, Kadıköy, Üsküdar, Fatih Tiyatrolarında sürdürdük. İkinci oyunum Çetin Altan'ın *Yedinci Köpek* adlı toplumsal yergi olarak tanımlayabileceğim oyunuydu. 1964 yılı Shakespeare'in doğumunun 400. yılıydı. Mevsim sonuna doğru, beş sahnemizde beş ayrı Shakespeare sahneleniyordu. Nedret Güvenç'le ben de, Fatih Tiyatrosu'nda *Kuru Gürültü* ile beğenilerek ve alkışlanarak bitirdik mevsimi.

Bir yıl sonra, yani bu kez 1964'ün mayıs sonunda ama bu kez eşimle birlikte yeniden Paris'e doğru yola çıkıyordum. Bu kez güzergahımız Münih üzerindendi. Geziye 29 Mayıs günü Bosfor Turizm otobüsü ile Taksim'den başlarken, o günlerde sık sık birlikte olduğumuz Erol Simavi, Bedii Faik, Celal Şahin ve Bosfor'un patronu sevgili Feyyaz Tokar tarafından uğurlanıyorduk.

— *Yılların acısını çıkartıyorsunuz galiba?..*

— Öyle de sayılabilir. Keyifli bir yolculuk sonrası Münih'e vardık. Burada çok kısa kalacağımızdan, bir operaya gitmeden olmazdı. Verdi'nin *Nabucco* operasını, nefes almadan heyecanla izledik. Münih'ten Paris'e trenle geçtik. Paris'te bir aya yakın kaldık ve müzeler, tiyatrolar, gece eğlenceleri, sinemalar ile dolu dolu yaşadık. Daha önce gördüğüm Rodin müzesini, ve ünlü pantomim sanatçısı Marcel Marceau'yu ikinci kez izlemek beni çok sevindirdi. Yves Montand'ı Gymnase Tiyatrosu'nda *Binlerce Soytarıdan Biri* komedisinin başrolünde izleme şansını yakaladık. Ünlü Paris Operası'nda *Kuğu Gölü* balesi ile Comedie Française'de *Cyrano de Bergerac*'ı izleyerek çok etkilendik. Yalnız bu kez de bir sinema filmi biraz keyfimizi kaçırdı. Elia Kazan'ın *Ameri-*

ka-Amerika'sı da, geçen gelişimde izlediğim *Lawrence Of Arabia* gibi Türklüğü ve Osmanlılığı aşağılayan sahnelerle doluydu.

Yine Münih üzerinden İstanbul'a döndüğümüzde, beni bir kez daha Rumelihisarı'nda Shakespeare bekliyordu. 1964 yazında sergilenen ve tüm Şehir Tiyatrosu sanatçılarının görev aldığı *Coriolanus*'da, senatörler arasında hiç konuşmadan oturan bir senatör rolündeydim. Yani, gerektiğinde tiyatroda figüran olarak oynamak da gerekebiliyor.

1964-65 mevsimine Selçuk Kaskan'ın, Tunç Yalman tarafından yönetilen *Dolap Beygiri* komedisinde başrol Selami Bey'i oynayarak başladım. Kadıköy'de başlayan oyun gördüğü büyük ilgi üzerine Beyoğlu'ndaki Yeni Komedi Tiyatrosu'na geçerek, sekiz yüz kişilik koca tiyatronun aylarca kapalı gişe oynamasını sağladı.

— İstanbul Şehir Tiyatroları'nda yine bir son yıla başlıyorsunuz. Şimdi de, son oyunlarınızı ve ayrılış öykünüzü dinleyelim mi?

— 1965 yazı yine Muhsin Ertuğrul'un yönetiminde bir *Hamlet* ile Rumelihisarı'ndaydık. Kerim Avşar ikinci kez Hamlet'i, ben de alışılmış rolüm Polonius'u oynuyordum.O yaz Hisar'daki tiyatroya yakın olsun diye Rumelihisarı'nda yazlık bir ev tuttuk. Ayla ve Beklan Algan'la komşuyduk. O yıl nedense ta başından biraz huzursuz başlamıştı. Önce benden başlayalım.

1965-66 mevsimi repertuarında, ünlü fizikçi Oppenheimer'in dünyada yankılar yapan duruşmasını konu alan bir oyunla, Molière'in *Cimri*'si de vardı. Muhsin Hocamız başta olmak üzere, oyunu yönetecek olan Beklan Algan bana fizikçi Oppenheimer rolünü vermek istiyorlardı. Bir gün Hoca Beklan'ı almış, Rumelihisarı'ndaki eve gelmişlerdi. Galiba yanlarında Kerim Avşar da vardı. Hiç sorulmadan o rol bana verilse sesimi çıkarmayacak ve kabul etmek zorunda kalacaktım. Hoca'da belli ki, rolü benim üstlenmemi içtenlikle istiyordu. Ben ise, "Hocam, ben fizikçiliğimi geçen yıl Dürren-

Yıl 1965. Cimri'*de Harpagon Mücap Ofluoğlu...*

matt'ın *Fizikçiler* oyununda bitirdim, ne olur bana Oppenheimer rolünü değil de, Molière'in *Cimri*'sindeki Harpagon rolünü verin" diye yalvarıyordum. Beklan, hiç olmazsa aynı oyundaki savcıyı oynamamı önerdiyse de, ben *Cimri* ve Harpagon diye tuturmuştum bir kere.

Muhsin Bey'in canının sıkıldığının farkındaydım, "Önce git, Galip'i gör, o oynamayacaksa oynarsın" dedi ve gittiler. İsmail Galip Arcan 1944'te *Cimri*'yi oynamıştı. Onlar gittikten sonra Galip Arcan Bey'i telefonla aradım, "Sizi bir konuda rahatsız edebilir miyim" diye sordum. Galip Bey, "Hayrola ne konusu, söyle bakalım" dedi. Ben de konuyu anlattım. Galip Bey telefonda gülüyordu. "Yahu, ben Harpagon'un heyecanını nasıl kaldırırım, yetmiş iki yaşına gelmişim, güzel güzel oyna, ben de gelip seni seyredeyim" diyerek izni verdi.

Paris'ten gelen Coşkun Tunçtan yönetiminde başladığımız *Cimri* komedisini önce saat 18:00'lerde oynatmayı düşünüyorlarmış ama, bir program değişikliği sonucu Tepebaşı Dram Tiyatrosu'na gece oyunu olarak alındı ve orada başla-

dık oynamaya. İki ay tiyatro doldu, taştı. En çok konuşulan oyun oldu. Oradan Üsküdar ve Kadıköy'e geçtik. Mevsimi neredeyse *Cimri* ile bitirecektik, fakat bir yıl önce Zihni Küçümen yönetiminde, benim de başrolünü oynayacağım *Oyuncaklar* oyununu, yönetmen olarak provaya almamı istedi Muhsin Hoca.

— Oyuncaklar*'a geçmeden,* Cimri*'ye, sizi izlemeye geldi mi Galip Arcan Bey?*
— Daha ilk gecesinde geldi. Perde kapandığında alkış kıyamet. Herkes çevremi sarmış, beni kutluyordu. İşte bu arada Galip Bey herkesin içinde, boynuma sarıldı, yanaklarımdan öpüp, "Mücap, ben de oynadım ama, sen benden çok daha iyiydin, seni kutlarım" diyerek, meslek yaşamımın en büyük ödülünü bağışladı bana.

Makamı gidince Muhsin Bey de gitti

— *"Oyuncaklar"ın yönetmeni neden değişiyor?*
— Zihni Küçümen bir yazısı yüzünden tiyatrodan ayrılmak zorunda bırakılmıştı. Daha doğrusu, Muhsin Bey'in dışında politikacıların tiyatroyla ilgilenmelerini, baskı yapmaya başlamalarını, müdahale girişimlerini eleştiren bir yazı yüzünden. Yeni bir yorumla *Oyuncaklar*'ın provalarına başladık. Baş kadın rolünü Gül Gülgün üstlenmişti. Aynı günlerde Tunç Yalman da geleceğini düşünerek, tiyatrodan ayrılmış ve ABD'ye gitmişti. Daha doğrusu, hepsi üst üste, tiyatroda bir huzursuzluk baş göstermişti. Muhsin Ertuğrul'a ve yönetimine karşı içeriden ve dışarıdan yerli yersiz eleştiriler yapılmaya da başlanmıştı. 1966'nın mart ayı başında Ayla Algan'la ilgili bir disiplin konusunda, Muhsin Bey'i suçlayanlar konuyu Belediye Meclisi'ne götürdüler. Ayla Algan Belediye'den izin almadan bir iş için Ankara'ya gitmişti. Bu izin konusu Ayla'nın cezalandırılmasına neden oluyordu. Fakat Muhsin Bey, olayı ciddiye almayarak, Ayla'ya Oktay Rıfat'ın *Çil Horoz* oyununda rol veriyordu. Vay sen misin Ayla'ya rol veren. Aranı-

lan fırsat doğmuştur. O dönemde Belediye Meclisi'nde Adalet Partisi çoğunluktaydı. Muhsin Bey'in Başrejisör'lük makamını kaldırdılar. CHP'li olan Başkan Haşim İşcan, çoğunluk kararına uymak zorunda kaldı. Bu karar üzerine de, Hocamız şapkasını alıp bir kez daha ayrıldı tiyatrodan.

Muhsin Bey'in ayrılmasından bir-iki gün geçmişti ki, Sahne Amiri Kemal Tözem beni çağırıp, dekorları hazırlanmakta olan *Oyuncaklar*'ın gelecek seneye ertelendiğini söyledi. Nedeni bilinmiyordu ama, ne de olsa bizler Muhsin Ertuğrul'un öğrencileriydik!..

Kimselere bir şey söylemedim, kimseyi etki altında bırakmak istemiyordum. 16 Mart 1966 günü istifamı Tiyatro Müdürlüğü'ne postaladım. Benim ardımdan Ayla, Beklan Algan ve Şirin Devrim de istifa ettiler. İstifalarımız tamamen duygusaldı ama bizler, hocamızın hakkında verilen yanlış bir kararı protesto etme özgürlüğüne sahip görmüştük kendimizi. Hatta bir basın toplantısı yaparak, bir bildiri ile açıklamıştık:

"İstanbul Şehir Tiyatroları Başrejisörü, modern Türk tiyatrosunun kurucusu, tiyatromuzu Atatürk ilkelerine göre geliştiren Muhsin Ertuğrul'un, sanat sevgisi ve anlayışından yoksun bir davranışla görevinden uzaklaştırılması, başrejisörlük kadrosunun kaldırılarak tiyatronun sanat yönünden idaresine darbe indirilmesi ve sonuç olarak tiyatronun gelişmesine, sanat dışı kimselerin engel olma karar ve hareketlerini protesto etmek amacı ile Şehir Tiyatroları'ndaki görevlerimizden istifa ettik."

Biz bu tarihi sayılabilecek belgeyi okurken, Vali Niyazi Akı ve Belediye Başkanı Haşim İşcan'ın tüm girişimleri sonuçsuz kalmış, başta Haldun Taner, Recep Bilginer olmak üzere oyun yazarları Şehir Tiyatroları'na oyun vermeme kararı alıyorlardı.

Park Otel'den Divan Bar'a

— Şehir Tiyatroları'nda sona eren Muhsin Ertuğrul dönemi ile, Mücap Ofluoğlu'nun da bir dönemi sona eriyor. Tiyatro serüveni sona ermeyecek tabii ki, ama tekrar sahnelerden bi-

raz uzaklaşıp, 1960'ların, hatta giderek 1970'lerin entelektüel adresleri olarak iki önemli mekandan söz açmak istiyorum. Şimdi Gümüşsuyu'ndaki Park Otel'de bir-iki kadeh içip, Divan Bar'a uzanalım mı?

— Güzel insanlarla tanıştığım, iyi dostluklar kurduğum bu iki mekan gerçekten yıllarca kültür, sanat ve hatta politika konularında söz sahibi isimlere ev sahipliği yapmıştır. Şöyle bir dolaşalım bakalım:

Bir akşam Kulis'te ünlü şairimiz Ümit Yaşar Oğuzcan'la tanıştım. Bu tanışıklığımız kısa zamanda yıllardır sürüyormuşcasına yakın bir dostluğa dönüştü. Ümit soluklu bir aşk şairi olmasına karşın, amansız bir hiciv ustasıdır da. Bir akşam, Park Otel'de Ümit'in *Sadrazamın Sol Kulağı* adlı taşlamasını Doğan Nadi'ye okumuştum. Doğan hiç esirgemediği kahkahalarını patlatmış, ardın da, "Yahu şu 'Sol Kulak'şairini bir tanıyalım" demişti. Doğan'ın bu isteğini Ümit'e söyledim, kalkıp Doğan'ı görmek için Park Otel'e gittik. Ümit'le Doğan birbirlerine oldukça ısındılar. Şiirler okundu, viskiler içildi, sonunda hesap Doğan'ın önüne gelince, "Bir sol kulağa da bu kadar hesap ödenmez" diyerek hepimizi güldürüp, hesabı ödedi.

Doğan Nadi yerine göre ikramdan kaçınmazdı ama genellikle eli sıkıydı. O yıllarda, iki-üç saat içerisinde sekiz-on viski içtiği olurdu fakat sarhoş olmazdı. Çetin Altan, "Doğan'ın kafası değil, ayakları sarhoş oluyor" derdi. Ümit Yaşar İstanbul'a yerleştikten sonra Tokatlıyan Han'da bir yazıhane açtı ve yayıncılığa başladı. Aşk şiirleriyle, İstanbul şiirleriyle ünü gittikçe yayılıyordu. Keyifli günlerinde de dostlarını hicvetmekten geri kalmazdı. Yine böyle bir Divan Bar akşamında, Doğan Nadi, Baki Süha Ediboğlu, Turgut Gürsel ve Orhan Boran'la çene çalıyoruz. Birden bara Ümit Yaşar düştü ve Doğan'dan başlayarak başladı taşlarını fırlatmaya. İlk beyiti Doğan Nadi'ye:

Aynı dalda yeşermiş işte laleyle soğan
Biri gerçekten Nadir, biri nasılsa Doğan

Doğan bu beyiti sevmedi, "Bana bak şair, yazacaksan yazacağın doğru dürüst olsun, adi olmasın" dedi. Bunun üzerine Ümit Yaşar da, hemen oracıkta şu dörtlüğü yazıverdi:

Bana hiciv yaz diyor ama adi olmasın
İçinde herkes olsun Doğan Nadi olmasın
Oysa onsuz bir hiciv asla gelmiyor akla
Tanrı bir hiciv yazmış Doğan'ı yaratmakla.

Doğan bu hicve hepimizden daha çok gülmüş, bir süre sonra da Ümit Yaşar'ı *Cumhuriyet*'e almıştır.

"Bu burun sığmaz Küçük Sahne'ye"

— Cumhuriyet'te *de Ümit Yaşar'la sizin karşılıklı taşlaşmalarınız olmuştu değil mi?*
— Doğan Nadi'yi taşlayan bizi bırakır mı?.. Sıra bana da geldi elbet. Ben Şehir Tiyatroları'ndan ayrılıp Küçük Sahne'de kendi adıma bir topluluk kurmuş, 1 Ekim 1966'da *Kaktüs Çiçeği* ile perdeyi açmıştım... Ümit Yaşar, benim için şu dörtlüğü yazmıştı.

Mücap Ofluoğlu'na

Hayırlı olsun açmış perdesini Mücap
Dilerim ki alkışlar yağsın Küçük Sahne'ye
Gel gör ki dostumuzun burnu hayli büyüktür
Zannetmem kolay kolay sığsın Küçük Sahne'ye

Doğan'a yazdıklarının dışında bizlere yazdıkları *Cumhuriyet*'teki köşesinde yayımlanıyordu. O yıllarda bir de Öztürk Serengil'in filmlerini seslendiriyorum ya, Ümit durur mu hemen patlatmış dörtlüğü:

İbreti âlem için sesini kiralayıp
Şu Öztürk Serengil'i icat eyledi Mücap
"Temem"ler, "bilakis"ler, "şepke"ler, "yeşşe"lerle
Türk dilini bihakkın berbat eyledi Mücap

Yine o günlerde, Metin Eloğlu ile Ümit Yaşar, yanlış hatırlamıyorsam Sıraselviler Onay Kulüp'te resimle şiir sergisi açmışlardı. Metin ressamdır, kendi şiirlerini resimlemişti. Ümit de kendince kendi şiirlerini resimlemişti. Fena da değildi hani... Ümit'e, sergiyi gezerken resimleri nasıl yaptığını sormuştum. "Kaşıkla buluyor, parmakla bastırıyorum" demişti. Resimler, non figüratif denilen türdendi.

Gene aynı günlerde, *Cumhuriyet*'in Genel Yayın Müdürü Ecvet Güresin, "Hadi bakalım sarılın kaleme, dostlarından Ümit Yaşar'a hicivler bekliyorum" demişti. Bunun üzerine, Ümit kimi hicvetmişse hicvedilenlerin hiciv cevapları da yayınlanmaya başladı. Ben de Ümit'in bu ressamlığını fırsat bilerek şu dörtlüğü yazmıştım:

Ümit Yaşar'a

Orta yaşta büyük baş ağır mı geldi sana
Şimdi de resme girdin; harika çocuk musun?
Kaşıkla bulamaca, parmakla bastırmaca
Ne bitmeyen dehadır, tükenmez folluk musun?

Ümit de vakitsiz ayrılanlardandır aramızdan. Güzelliklerle anmış olduk.

— Bara dönelim. Doğan Nadi bu her iki bar için de çok özel biriydi değil mi?

— Bazı dostları anlatmak kolay değil. Ne kadar iyi, ayrıntılı anlatmak isteseniz, gene de tam olarak anlatamazsınız. Onlardan biri de hiç kuşkusuz Doğan Nadi'dir. Doğan içki içerdi ama, herkes gibi değil, Doğan konuşurdu ama, kimselere benzemezdi. Doğan eleştirirdi ama, hiç terbiyesini bozmazdı. Doğan gazeteciydi, bu yönüyle de gazeteciler arasında özel bir yeri vardı. İşini çok sevdiği gibi, gazetesi *Cumhuriyet*'i de gözü gibi severdi. Gazetenin her işiyle yakından ilgilenir, "Bir Dakika" ve "Yedi Dakika" köşeleriyle de okurlarıyla çok yakın ilişkilerini sürdürmüştür.

Pazartesi günleri genellikle Divan Oteli'nin barında buluşurduk Doğan'la. Çevresi hep kalabalıktı. Çok sevdiği sanatçılar, Orhan Boran, Celal Şahin daha çok akşamüzerleri yanında olurlardı. Celal Şahin gece çalışacağı zamanlar, işten önce içki içmezdi; Doğan, Celal'in bu tutumunu pek beğenir, "Ah, Celal, senin bu işine olan saygına hayranım" derdi. Eski Galatasaraylı, bankacı Cemal Tunçelli ve Turgut Gürsel de Doğan'ın çok yakın bar arkadaşları olurlardı. Aslında Divan Bar olsun, Park Otel'in barı olsun Doğan Nadi geldiğinde renklenir, şenlenirdi. Ünlü şair ve radyo spikeri Baki Süha Ediboğlu da akşamları daha çok Divan Bar'da kadeh kaldıranlardandır. Kimi günler, Türk müziğinin tanınmış sanatçılarından Afife Ediboğlu Hanım da katılırdı eşine. Bir başka radyocu ve tarihçi Feridun Fazıl Tülbentçi de Park Otel'den, Kulis'e, oradan da Divan'a uzanıp, dostlarıyla söyleşilere katılırdı.

Park Otel'de başka bir çevresi olurdu Doğan'ın. Daha çok akşamüzerleri oluşan bu çevrede, aklıma önce ünlü spikerimiz Dürnev Tunaseli geliyor. Doğan'ın, "Sen sus bakiim Berç von Dumanyan" diyerek çıkıştığı ve susturmaya çalıştığı, bol coşkulu Berç Duman, Arnavut Çetin, Necdet Akar, eski futbolculardan İlhan Özalp bu çevrenin daimileriydiler.

Özdemir Asaf'a hayran İsmail Yiğenoğlu, Samsun'dan geldiği günler bara uğrayan, az konuşup çok dinleyen, sanatçı dostu Mithat Kefeli, eski bobstil Murat Mardin, hırçın ressam Erdoğan Değer, önce gazeteci daha sonra da işadamı Kemal Bisalman barın üyeleri arasındadırlar. Barda millet birbirine laf yetiştirirken, kapıdan Edip Hakkı Köseoğlu Hoca girdi mi, o zaman ortalık karışırdı. Çünkü, Edip Hakkı Hoca kimseye laf vermez, kendi lafa girdimi de, çıkmak bilmezdi. Doğan ona susması için çıkışır, o da Doğan'a çok konuştuğu için saldırırdı.

— Özellikle Divan'ın bir başka ünlü gazeteci yazarı Çetin Altan'ı göremiyoruz?..

— İşte, bu hengame sürerken Çetin Altan çıkagelir, onun gelmesiyle barda yeni bir dalgalanma başlar, Çetin de kendine

Bir bar akşamında Ofluoğlu çifti Doğan Nadi ile birlikte...

yakışan bir çalımla sevdikleriyle selamlaşıp, Edip Hakkı'yı da kollayarak Doğan'la söyleşiye girerdi.

Çetin bol yazan, bol konuşanlardandır. Gazetede yazdıklarından hızını alamayınca, Amerikan barda coşkulu ve abartılı konuşmasıyla hızını istediği düzeye getirir ve bir bakıma günlük yaşamının konuşma bölümünü tamamlardı. Çetin Altan, tiyatro olsun, günlük politika olsun, en dolu günlerini yaşıyor, çevresi de Çetin Altan'la dolup taşıyordu. Öylesine ünlenmişti Çetin. Aynı dönemde, aynı çizgilerde olmalarına karşın İlhan Selçuk içine kapalı, ortalara pek çıkmaz, barlarda pek görülmez kişiliği ile Çetin'den çok farklıdır. O günlerde bu iki değerli dostu, şöyle yorumlamıştım bir tiyatrocu gözüyle: Çetin tiyatro yazarıydı ama isterse oyunu sahneye koyar ve sahneye çıkıp oynayan oyuncu da olabilir. İlhan ise, oyununu yazar, belki sahneye de koyardı ama, çıkıp oynayamazdı.

Park Otel'de bazı öğle yemeklerinde başladığımız, Doğan Nadi'li, Bedii Faik'li, İzzet Çintav'lı, Nazım Kalkavan'lı, Ce-

vat Şakir'in kardeşi Suat Şakir'li, Fuat Divitçi'li söyleşiler, Fuat Divitçi'nin Pendik'teki Motel 222'sine gidilerek, orada Fuat'ın zarif karısı Leyla'nın yönetiminde akşama dek sürerdi. Çoğu kez de, ellili yılların sevilen piyanisti Nihat Divitçi'nin piyanoda çaldığı fokstrot ve tangolarla noktalanırdı.

60'lı yıllarda bir başka ev toplantıları da, Bilge Zobu'nun ağabeyi Fazıl Zobu'nun evinde olurdu. Bara takılmayı pek sevmeyen Fazıl, bizleri toplar, evine götürür, çok renkli akşamlar yaşamamızı sağlardı. Falih Rıfkı Atay'ı o toplantılarda yakından tanımıştım. Bir elinde tesbihi, bir elinde rakı kadehi, yazdığı gibi iyi konuşan bir insandı. *Çankaya* kitabındaki anılarını kendinden de dinlemek olanağını bulmuştum. Fazıl Zobu da, kimi günler üstat Burhan Felek'in ve Bedii Faik'in de bulunduğu söyleşiler, Vasfi Rıza ve Necmi Rıza'nın şarkıları ve gazelleri ile son bulurdu.

Park Otel'i ve Divan Bar'ı konuşurken, Divan Bar barmen Avni ile sevilirdi. Barmenliğini, sonradan kendi adına Harbiye'de açtığı barında sürdüren, çikolata rengiyle "Arap Avni," işini seven, sevimli ve çevresine saygılı bir gençti.

— Dikkat ediyorum, gazete sahipleri yani patronlar ile köşe yazarı ya da muhabir yani gazeteciler, akşam oldu mu aynı tezgaha dayıyorlar dirseklerini?..

— Sözünü ettiğim yıllarda, bir süre daha, gazete patronu dediklerimiz de ya aileden ya da kendilerinden gazeteciydiler zaten. Şimdiki gibi başka dünyaların işadamlarının gazete sahibi olduğu pek görünen bir şey değildi. O nedenle gündüz gazetede yaşananların devamı belli barlarda aynı dostlukla sürer giderdi.

Sık olmasa da, haftada bir-iki *Dünya* gazetesi sahibi Bedii Faik, *Hayat* ve *Ses* dergileri sahibi Şevket Rado, *Milliyet* gazetesi sahibi Ercüment Karacan da Divan'a gelirler, Doğan Nadi'nin çevresinde yerlerini alırlardı. Gazeteciler bir araya gelip söyleştiklerinde çokluk günlük politikadan söz ederlerdi. Örneğin siyasal taşlama alanında, Doğan *Cumhuriyet*'teki "Bir Dakika"larında ne denli yumuşaksa, Bedii

Faik, *Yeni İstanbul* ve sahibi olacağı *Dünya*'daki "Bir Damla" fıkralarında o denli sertti. Unutmam, bir gün Doğan Nadi, Bedii'ye "Bedii'ciğim, şık, nüktedan, zeki, iyi yazan bir insansın, neden bu kadar hırçın oluyorsun, biraz daha yumuşak yazsan olmaz mı" demişti. Bu sözleri Bedii de gülümseyerek karşılamıştı.

Abdi İpekçi öldürülmese Karacan gazetesini satmazdı

Şevket Rado, tutucu kişiliği ile nüktelerinde de, yergilerinde de ölçülüydü. *Akşam*'da uzun süre yayımlanan yazılarında üslubu geçmiş, gençlik yıllarının bohem heyecanını yaşamış olmasına karşın, durulmuş, oturmuş, ağırlığı olan bir gazete patronuydu.

Ercüment Karacan, Londra'yı çok seven bir dostumuzdu. İngiliz tiyatrosunu ve dünya sinemasını çok yakından izlemeye çalışır, yazın denize girmeyi, vakit buldukca tenis oynamayı sever, müzik olarak da caz müziğini yeğlerdi. Benim olduğum söyleşilerde, sözü özellikle tiyatroya taşırdı. Gazetesini Abdi İpekçi ile yönetmekten gurur duyardı. Abdi'nin gazetecilik bilgisine, yönetimine saygılı, fakat kendi görüşlerinin de onaylanmasından yanaydı. Sevgili dostumuz Abdi İpekçi'nin öldürülmesinden sonradır ki, Ercüment Karacan'ın *Milliyet*'i satmak düşüncesi daha somutlaşmıştır. Bence, Abdi öldürülmeseydi, Karacan baba yadigarı gazetesini bu kadar çabuk elden çıkarmazdı.

Nadir Nadi de haftada bir iki Park Otel'e ya da Divan'a uğrar, iki kadeh viskisini içer, herkesi uzaktan selamlayıp, yakın dostlarıyla söyleşirdi. Nadir Bey'i tanıdığım ilk günden sevmişimdir. Her konuda hiç çekinmeden konuşabileceğiniz uygar, güvenilir, beyefendi bir insandı. Söyleşilerimizde tiyatroya olan sevgisiyle, Muhsin Ertuğrul'a olan saygısını her fırsatta yineler, bana hep hocayı sorardı. Nadir Bey, Doğan'ın beş yaş büyüğüydü. Doğan Nadir Bey'e "Nadir" diye seslenmesine ve aralarındaki yaş farkının o kadar da çok olamamasına karşın, ağabeysine gönülden saygı ile bağlıydı. Böyle bir

gün Doğan'la Divan Bar'dayız. Saat 18:00 sularında Nadir Bey geldi, yakınımızda durdu, selamlaştık, barmenden içkisini istedi, Doğan'a, "Doğan, sen bugün neredeydin" diye sordu. Doğan okuldan kaçmış bir çocuk korkusu ve suçluluğu içerisinde, "Nadir'ciğim biliyorsun, ben gazeteye erken gidiyorum ve tabii senden erken çıkıyorum. Halbuki sen hep saat beşte gelirsin, bu nedenle bazen görüşemiyoruz" demişti.

Nadir Bey'in bir özelliği de keman çalmasıydı. Bir tarihte yurt dışına çıkıyorum. "Nadir Bey, bir şey ister misiniz" dedim, "Benim için bir Mozart konseri dinleyiver" demişti. Meğer Mozart en sevdiği besteciymiş. Doğan'ı kaybettikten sonra bana daha bir sevgiyle yaklaşır olmuştu. Doğan'dan bir parçaydım sanki onun için, bu nedenle bana "Yadigar" adını takmıştı.

O yıllarda çok genç bir gazete patronu daha vardı aramızda, Erol Simavi. İlk zamanlarında fazla dışarıya çıkmaz, kışları Ayazpaşa Sarayarkası'ndaki apartmanlarında, yazları da Kanlıca'daki yalılarında, eşi konuksever Belma Hanım'la sık sık yemekli toplantılar düzenleyip, dostlarını çevrelerine toplarlardı. Erol Simavi, ağabeyi Haldun Simavi'nin gazetecilik anlayışına, yaratıcı çalışkanlığına hayran bir kardeşi olarak, izinde yürümekten onur duyardı. Doğan Nadi'yi çok sevdiği için de, onunla birlikte Divan Bar'a bir-iki kadeh viski içmeye gelirdi. Divan'da böyle akşamların birinde sizli bizli başlayan tanışıklığımız, sonraları senli benli yakın arkadaşlığa dönüşmüştür. Sevgili Erol, sanatçılara yakınlığı, Türk musikisine olan hayranlığı ile tanınır ve yardımseverliği ile de alkışlanır hep.

Bu kadar içki molası yeter sanırım. Ama, gazeteci yazarlardan ve "Bosfor Turizm"in sahibi Feyyaz Tokar'ı, *Cumhuriyet*'in Genel Yayın Müdürü, sonra senatör Ecvet Güresin'i, gezi yazılarıyla dikkati çekmiş, ciddi tavırlı Yılmaz Çetiner'i ve turizmci Abdülmuttalip'i ya da herkesin sevgilisi Talip Baba'yı selamlamadan çıkmayalım bardan. Ve bir de sonraları televizyonlardan tüm Türkiye'nin Bal Mahmut diye tanıdığı Mahmut Baler'i...

— Böyle bir gezi için çok teşekkür ederim. Biz yine sizin gerçek serüveninize, tiyatroya dönelim mi?

— Muhsin Bey'in ve ardından bizim Şehir Tiyatroları'ndan ayrılmamızda kalmıştık değil mi?.. Artık oyunculuk olsun, yöneticilik olsun oldukça deneyimli bir tiyatrocu olmuştum sayılır. Bu nedenle geçen yıllardaki gibi çaresizlik ve beklentilerle geçirecek zamanım yoktu. İşte ben böyle düşünürken, *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım* ve *Hababam Sınıfı* oyunlarıyla büyük başarı kazanan Ulvi Uraz 1965-66 tiyatro mevsimi sonunda Küçük Sahne'den ayrılıyordu.

Yakın dostların aracılığı ile, Küçük Sahne'nin mülk sahipleri Borovalı'lardan aldığım bir davet üzerine, 13 Haziran 1966 tarihinde bir yıllık bir ortaklık anlaşması yaparak, kendi adıma bir topluluk, "Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu"nu kurdum. Bulvar komedileri sunmak üzere ilk oyunumuz *Kaktüs Çiçeği* ile yola çıktık. Yalnız yola çıkarken ve çıktıktan sonra iki sevimsiz olayı da bir analım:

Küçük Sahne Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu'nun ilk ve unutulmaz oyunu Kaktüs Çiçeği*'nde Suzan Uztan ile birlikte...*

Aziz Borovalı, mevsimin ilk oyunu olarak Rıfat Ilgaz'ın bir oyununu seçmemi istiyordu. Çünkü *Hababam Sınıfı*'nın başarısı ve kazancı daha çok tazeydi. Rıfat Ilgaz 1946 yılından beri tanıdığım, sevdiğim dost bir yazardı. "Peki" dedim. Haldun Taner de bana birlikte iş yapma ve Küçük Sahne'de bir kabare oyunu önerisi getirmişti. Haldun Taner'i kırmam sözkonusu olamaz, o nedenle ona da evet demiştim. Biz Taner'le bir kaç kez buluşarak, sonraları *Vatan Kurtaran Şaban* olacak oyun üzerine çalışmalar yapıyor, Aziz Borovalı da, "Aman acele etmeyelim, Rıfat Bey'in getireceği oyunu bekliyelim" diyordu. Uzatmayalım sonuçta, hafif kırgınlıklara neden olsa da, ne Rıfat Ilgaz'dan sahneye konabilecek olgunlukta bir oyun geldi, ne de biraz da bu nedenle Haldun Taner'le çalışma şansı yakalayabildik.

Yerli oyunla açma hevesimiz suya düşünce, daha önce tüm Türkiye haklarını satın aldığım *Kaktüs Çiçeği* ile açtık perdeyi. Aynı sezon, Ankara Devlet Tiyatrosu *Kaktüs Çiçeği*'ni sahnelemeyi düşünüyormuş. Oyunun çevirmeni Asude Zeybekoğlu, benden Ankara Devlet Tiyatrosu'nun da oyunu sahneye koyabilmesi için izin verip veremeyeceğimi sordu. Ben de, Asude'nin para kazanacağını düşünerek, Ankara hakkını serbest bıraktım. Fakat ne yazık ki, Devlet Tiyatrosu, yalnız Ankara'da kalmayıp, yaz turnesinde, hem de biz oradayken Kaktüs Çiçeği ile İzmire gelerek, ödeneksiz topluluğumuzun kazancına ödenekleriyle ortak oldular.

— Ben de bir aksilik yok mu diye meraklanmıştım.

— Her ilkimde olduğu gibi değil mi?!.. Neyse, *Kaktüs Çiçeği*, içinde bol kahkaha, biraz da gözyaşı olan bir oyundu. Olumsuz kahramanı erkek, olumlu kahramanı ise kadındı. Bu rolü, *Hababam Sınıfı*'nda İnek Şaban rolünde gördüğüm ve çok beğendiğim Suzan Uztan'a uygun gördüm. Önceleri çekinmesine karşın öylesine başarılı oldu ki, kendisine önemli bir tiyatro ödülü olan İlhan İskender Armağını verildi. Suzan ve benim dışında oyunun öbür kişileri Nurhan Damcıoğlu, Güzin Özipek, Can Dirim, Zafer Önen, Yılmaz Gruda, Er-

han Gökgücü, Baha Pir paylaşıyorlardı. Dekorları Acar Başkut, giysileri Melda Kaptana hazırlamıştı.

Kaktüs Çiçeği başarılı gidiyordu ama, yazı turneye çıkacağımızı da düşünerek iki oyun daha çıkarmalıydık. İkinci oyunumuz John Chapman'dan Orhan Azizoğlu'nun çevirisiyle bir İngiliz farsı *Diplomatik Bagaj*'dı. Oyunun yönetmeni Yılmaz Gruda oldu. Mevsim sonunda, Ankara'ya gitmeden, Selçuk Kaskan'ın *Dolap Beygiri*'ni de provaya koyarak çıkardık ve repertuarımıza kattık. Bir ay Ankara, bir ay da İzmir turnesinden sonra, İstanbul içindeki yazlık sinemalarada verdiğimiz oyunlar sonunda yılı zararla kapattım. Yaz turnesi gözümü korkutmuştu. Artık yazın arkadaşları parasız bırakamamak için başka çözümler bulmalıydık.

— Burada gene bir ara soru sormak istiyorum. Rıfat Ilgaz'la 40'lardan başlayan dostluğunuzu, hatta Marko Paşa *serüvenindeki birlikteliğinizi biliyoruz da, çok sonraları aranızda oluşan ve basına yansıyan bir kırgınlığın nedenini yeri gelmişken sizden dinleyebilir miyiz?*

— Bohem yıllarımızdan beri dost şair ve yazar dostlarımdan biridir Rıfat Ilgaz. Rıfat Ilgaz'ı 1946'da tanımıştım. İlk yıllar basın ve edebiyatçılar arasında süren beraberliğimiz sonraları seyrekleşti. Çünkü ben daha çok tiyatro oyunculuğu, yönetmenliği ve işletmeciliğiyle dolu bir yaşamın içindeydim. Bu nedenle Rıfat'la seyrek görüşür olmuştuk... Ama dostluğumuz, gene de hep sıcak ve karşılıklı saygı içinde kaldı.

Önce "aranızdaki kırgınlık" sorusunu düzeltelim. Rıfat Ilgaz bana bir olaydan dolayı biraz kırılmıştı. Kemal Bayram, Sabahattin Ali olayını anlatan kitabı için benimle de konuşmuştu. *Marko Paşa* gülmece gazetesinden ve çevremizden söz ederken, nasılsa Ilgaz'ı unutmuşum. Bunun üzerine Rıfat da, 15 Kasım 1978 tarihli *Çivi* adlı mizah gazetesinde, *Yokuş Yukarı* başlıklı yazısında bu unutkanlığımdan dolayı kırgınlığını belirten satırlara yer verirken, bohem yıllarımızın bir kesitini de sergilemişti. Tüm kırgınlığına karşın, sevgisini, saygısını da esirgememiş. Ben de yaşadıkca Rıfat'ın sevgisini ve saygısını yüreğimde yaşatacağım.

— Bu küçük aydınlatma ve düzeltme için teşekkür ediyorum. Küçük Sahne Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu'na devam edelim mi?

— İkinci mevsimi yine Suzan Uztan'ın başrolü oynadığı *Pepsi* ile açtık. Kadromuzu repertuvara göre oluşturuyordum. Bu oyunda Turgut Savaş, Semra Savaş, Baha Pir vardı benden başka. Dekorları Bülent Erbaşar, giysileri de Melda Kaptana hazırlamıştı. Kendim için değil, kurduğum topluluğun başarısı için, tutacak oyun seçiyordum. O mevsimi yine Asude Zeybekoğlu'nun, Pierette Bruno'dan çevirdiği *Pepsi* ile tamamladık.

Sohbetimizin başlarında konuştuğumuz o ünlü "dublör mü, dublür mü" tartışması bu oyunda ortaya çıkmıştı ve benim Divan Bar'da Doğan Nadi'den kazandığım bir kadeh viskiyi, "Dünyadaki bütün dublürlerin şerefine" diyerek kaldırmamla son bulmuştu.

Üçüncü mevsime Suzan'sız giriyorduk. Ona göre rol çıkmamıştı. Marcel Frank'ın bir komedisini *Rafadan* adıyla sahneye taşıdım. Bu oyunda benden başka, Nurhan Damcıoğlu, Hale Akınlı, Ayten Güvenç, Erdinç Üstün vardı. Oyun beğenildi ve beş ay dolu salona oynadık. Mevsim sonu, 1958'de Oda Tiyatrosu'nda sahneye koyduğum *Öteki* komedisiyle de mevsimi kapattık.

1969 yılı iki önemli olayla da anılarımda kazılıdır. Birincisi, Muhsin Ertuğrul'un 60. sanat yılı, tüm İstanbul tiyatrolarının katılımıyla Dormen Tiyatrosu'nda çok görkemli bir şölenle kutlandı. Aynı yıl benim oyunculuğumun da 25. yılıdır. Aramızda kutladığımız bu mutlu gün için Doğan Nadi, tiyatro dergimize hoş bir yazı yazmak inceliğini göstermişti. İşte o yılın ikinci ama üzücü olayı sevgili Doğan Nadi'yi yitirmemiz oldu. Ölümünden üç-beş gün sonra, İstanbul Radyosu'nda Elif Naci, Baki Süha Ediboğlu, Orhan Boran ve ben, Doğan'ı anmak için mikrofon başında bir araya geldiğimizde, çok güç konuşabilmiştik. Neyseki, üstat Elif Naci, Doğan'a yakışan nükteli konuşması ve sevimli kişiliğiyle geceyi hoş bir anma gecesine çevirmeyi bilmişti.

1967-68 sezonu. Pepsi*'nin 150. gösterimi kutlanıyor. (Soldan) Ali Kavala, Suzan Uztan, Filiz Ofluoğlu, Semra Savaş, Mücap Ofluoğlu ve Turgut Savaş...*

"Fuzuli Bey siz misiniz?"

— *Yaz için yeni bir çözüm arayışınız vardı?..*

— Hayır, yine turne ile çözüm bulduk. Organizatör Hamdi Özeturan'ın sorumluluğunda Gaziantep, Adana ve Mersin'i de içine alan bir aylık bir turne yaptık. Arkadaşlar bütün yaz aylıklarını aldıkları gibi turne için de cep harçlığı olarak, günde ellişer lira almışlardı.

Bu turneden aklıma gelen hoş bir rastlantıyı anlatayım:

Mersin'e gece yarısı geldik, yorgun argın yattık. Sabahın hangi saati bilmiyorum, kapı vuruldu, kalktım açtım, bir garson, "Fuzuli Bey siz misiniz" diye sordu. Hiç bozmadım, "Evet, benim, seni Muammer Bey mi gönderdi" dedim. Muammer Karaca, ben şiirle uğraştığım için, bana "Fuzuli" diye takılırdı. Garson, "Muammer Bey sizi aşağıda havuz başında bekliyor" dedi ve gitti. Çok sevinmiştim. Hemen giyinip aşağıya indim. Otelin büyükçe, kirli, bakımsız bir havuzu vardı. Muammer Karaca havuz başında şezlongda oturuyordu, ya-

nında da yere bir havlunun üzerine uzanmış bikinili bir genç kız. Beni görünce, "Gel Fuzuli, havuzun pisliğine bakma" yanındaki kızı göstererek, "Şu güzelliğe bak" diye ayağa kalktı.

Sarıldık, öpüştük. "Bu ne güzel rastlantı üstat" deyince Muammer, "Üstat Hazım'dı, ondan sonra biz ortalığı boş bulduk, sen şimdi onu bırak" deyip yerde yatan kıza, "Kalk Mücap Bey'in elini öp, benden ayrılınca belki ona gidersin" deyince toparlanmak isteyen kıza mani olup elini sıktım ve yanlarına oturdum. Biraz söyleştikten sonra, "Kalk, havuza girip kirlenelim, sonra da yıkanırız" deyince, kalktık bulanık havuza girdik, kirlendik çıktık. Kurulanırken bir de ne göreyim, Devekuşu Kabere'nin üç ahbap çavuşları, Zeki Alasya, Metin Akpınar ve Ahmet Gülhan, üç güler yüz havuzun karşı kenarında durmuşlar bize bakıyorlar. Bir süre turneden, oyunlardan, gelecekten konuşup, gülüştük. Onlar da, Haldun Taner'in yönetiminde kurdukları Devekuşu Kabere Tiyatrosu'nun üçüncü yılındaydılar. Sıraselviler'deki Onay Kulüp'te başladıkları ilk oyunları, hani şu bizim *Vatan Kurtaran Şaban*'dan beri izleyecilerin beğenisini ve sevgisini kazanmışlardı.

— *Belki de ilk defa tasasız bir yaz geçmiş galiba?*

— Kısa bir turne sonrası, eşim Filiz'le Paris ve Londra'yı içine alan bir aylık geziyle tamamladık yaz mevsimini. Paris'te bir kaç oyun izledikten sonra Londra'ya geçtik. İngiliz tiyatrosunun büyüklüğüne ilk kez tanık oluyordum.

Ulusal Tiyatro'da gördüğümüz, Laurence Olivier'in başrolünü oynadığı *Ölüm Dansı*'nı unutamam. Olivier'in olağanüstü başarı gösterdiği oyunda on üç oyuncu vardı ve hepsi tam bir inandırıcılık içindeydiler. Bu oyuna İngiliz Kültür Heyeti aracılığıyla çağrılıydık. Tiyatro salonunda tek boş yer yoktu. Saçlarını omuzlarına salmış genç erkekler, blucinli genç kızlar, yerlere oturmuşlar, nefes almadan oyunu izliyorlardı. Shakespeare'in ülkesinde tiyatro gerçekten bir başka oluyordu demek ki. Bir-iki oyun daha seyrettikten sonra, izlediğimiz üç müzikal değişik türde ve birbirinden başarılıydılar.

Filiz ve Mücap Ofluoğlu' ndan bir Londra hatırası...

Ginger Rogers'in *Mame* müzikalinin dışında, *Hair* ve *Don Kişot* birer olaydı diyebilirim. Sonradan bizde *Hair*'i Gülriz Sururi - Engin Cezzar Tiyatrosu, *Don Kişot*'u Ankara Devlet Tiyatrosu sahneye koydular, çok da başarılı oldular ama, Londra'da izlediğim *Hair*'in ve *Don Kişot*'un her bakımdan erişilmesi güç yapımlar olduğu gerçeğini de inkar edemem. Hatta ne yalan söyleyeyim, İngiliz tiyatrosunu izledikten sonra, biz bu düzeye nasıl çıkabiliriz diye kendi adıma ciddi bir umutsuzluğa düşmüştüm.

— Dönüşünüz sonrası Küçük Sahne'nin de son senesi olacak yanılmıyorsam. Bu umutsuzluğun da etkisi olabilir mi, tiyatrodan uzaklaşmanızda?

— Evet, 1969-70 tiyatro mevsimi Küçük Sahne'deki son yılımız oldu. Sezonu Marcel Franck'ın *Doğum Yarışı* vodviliyle açtım. Küçük Sahne'nin sahibi, ortaklarım kazancı ön planda tutuklarından, sanat ağırlıklı oyunlara yer veremiyorduk. Ama, yine de hafif komedileri, vodvilleri dekoru, kostümü, yorumu ve oyunuyla beğendirip alkışlanmak

da sanat adına bir başarıydı diye düşünürüm. Son yılımızda, Semra Savaş, Can Dirim, Orhan Alkan, Merih Toros, Gülçin Tekin, Zafer Önen, Ali Yalaz, Orhan Aydınbaş gibi değerli sanatçılarla beraberdik. İkinci oyunumuz Orhan Aydınbaş'ın çevirirsi *İkiz Kardeşim David* oldu. Son oyunumuz *Piliç Sekreter*'le de hem mevsimi hem de tiyatroyu kapattık. Son oyunumuzda, bizim Fuat Rutkay'ın yeğeni, günümüzün ünlü tiyatro, sinema ve televizyon oyuncu ve yönetmeni Rutkay Aziz ilk kez aramızda profesyonel oluyordu.

Küçük Sahne'yi kapatmam ise, tiyatro adına umutsuzluk değil de, o yıllarda Beyoğlu'nun kültür ve sanat adına bir erazyona uğramasıyla ilgiliydi. Gerçekten Beyoğlu bitmek üzereydi. Tiyatrolar bir bir kapanmaya ya da Beyoğlu'ndan uzaklaşmaya başlamışlardı. Ben de bu gelişme karşısında tiyatroya bir mevsim ara verip, bu kez de ABD'ye doğru uzanmaya karar verdim.

Rutkay Aziz profesyonelliğe ilk adım attığı Piliç Sekreter*'de ustası Mücap Ofluoğlu ile...*

Ben uyuklarken Danny Kaye bana bakıyordu

— Yeni kıtada yeni arayışlar mı?
— Nereye gidersem gideyim, tiyatrolar, sinemalar ve şov dünyası ilk ilgi alanım oluyordu haliyle. Amerika'da da 4 Kasım 1970'te New York'tan başlayıp, Washington, Milwaukee, Los Angeles, San Francisco, Las Vegas'ı içine alan kırbeş günlük gezi boyunca, Broadway tiyatrolarındaki müzikalleri, dramatik oyunları görmek, Hollywood'u gezerek, burada NBC, CBS televizyon stüdyolarını, "show"larını yakından izlemek büyük bir heyecan ve mutluluktu benim için.

— O halde, bu kez de sizinle biraz Amerika'yı dolaşalım mı?
— İlk on beş günüm New York'ta geçti. Eşim Filiz o yıllarda KOÇ'ta çalışıyordu. Aynı zamanda Robert Kolej Vakfı'nın Mütevelli Heyet Üyesi'ydi. Kolejin üniversiteye dönüştürülmesi için New York'ta yapılan toplantılara katılmak üzere daha önce gitmiş beni orada bekliyordu. New York'a gelişimin ikinci akşamı, çağrılı olarak başrolünü Danny Kaye'in oynadığı *Two By Two* müzikaline gitmiştik. Yol yorgunluğumu henüz atamamışım üzerimden. Gözlerim kapandı kapanacak, neredeyse uyuyacağım, Filiz bir ara dirseğiyle dürttü beni, hafifçe de, "Danny Kaye sana bakıyor, uyuklama" dedi. Şöyle biraz toparlandım, sahneye bakınca ne göreyim, Danny Kaye gerçekten durmuş bana bakıyordu. Önden ikinci sıra ve tam ortadayız. Nasıl mahcup olduğumu anlatamam, çünkü göz göze gelmiştik. Sonra, hafif mütebessim oyunu sürdürdü. Hadi, şimdi itiraf edeyim, oyun Kaye'in bütün çabasına karşın bir şeye de benzemiyordu zaten.

Washington'da beş gün kaldım. Büyükelçimiz Sayın Melih Esenbel ve değerli eşi Emine Hanım, evlerinde kaldığım dostlarımla bize elçilikte bir öğle yemeği vererek onurlandırdılar. Milwaukee'de Repertuar Tiyatrosu'nun sanat yönetmenliğini yapan Tunç Yalman'a konuk olmuştum. Şirin Devrim de aynı tiyatroda konuk oyuncuydu.

ABD'ye gidip de Hollywood'u görmeden olmaz. Universal Stüdyoları'nda tarihi bir posta arabasının önünde Mücap Ofluoğlu...

Los Angeles'de, o sıralar orada yaşayan Refik Erduran ve henüz eşi olan Leyla Umar'la buluştuk. Başkonsolosumuz Mehmet Ali Baydur bizi evine çağırdı. Salkım söğüt dallarının içine uzandığı havuzlu bir evi vardı. Los Angeles'e geleli henüz bir hafta olmuş, evlerine de yeni yeni yerleşiyorlarmış. Geç saatlere kadar oturup, çokluk memleketten söz ettik. Biliyorsunuz, 1973 yılında, Mehmet Ali Bey, yardımcısı ile birlikte, ihtiyar bir Ermeni'nin kurşunlarıyla şehit oldular.

Hollywood Bulvarı'nın kaldırımları, içlerine sinema dünyasının ünlü isimlerinin yazıldığı yıldızlarla süslenmiş; iki-üç metre aralıklarla sıralanan artist isimlerini okuyarak yürüyorsunuz.

— Hollywood'u hayal ettiğiniz gibi buldunuz mu?

— Hollywood denilince ilk akla gelen, ünlü film stüdyoları ve film çekilen platolar oluyor. Bu platolarda ne ararsanız bulmanız mümkün. Gerektiğinde tropikal bir görünüme sokulan geniş havuzlar, tarihsel yapılar, kiliseler, tüm özellikle-

riyle meydana getirilmiş dünyanın çeşitli kentlerinden görüntüler, caddeler, sokaklar evleriyle, dükkanlarıyla, kahvehaneleriyle karşınızda. Dünya sinemasının başkenti.

Colombia ve Universal Stüdyolarını Leyla Umar'la birlikte gezdik. Stüdyolar küçük otobüslerle dolaşılıyordu. Ünlü yıldızların soyunma odalarını, çok tutmuş eski filmlerin dekorlarını, istenildiğinde yeniden kullanılabilecek sokakları gezdik. Özellikle *Operadaki Hayalet*'in opera dekorunu aynen karşımda görünce çok şaşırmıştım. Bir de, Alfred Hitchcock'un yönettiği ve Tony Perkins'in oynadığı *Psycho*'nun (Sapık) Victorya stilindeki köşkü de, bir tepenin üstünde, ağaçlar arasında, filmindeki görüntüsüyle çok ilgimi çekmişti.

Colombia'nın reklam işleri koordinatörü İzmir'li bir Musevi olan Levy, yetmiş yaşını geçmişti, bizi eski bir dost gibi karşıladı. Türkçeyi biraz yavaş ama iyi konuşuyordu. Duvarları İzmir'i gösteren fotoğraflarla donatılmıştı. Bar Amerikan'ında oturup bol bol viski içip, çoğunlukla İzmir üzerine söyleştik. Bu arada Levy bana, Yahudi şivesiyle, "Aman evladım, sakin buralarda kalmayasin, burada büyük balikler küçük balikleri yutarlar" diye öğüt veriyordu. Üst üste iki gün birlikte olduktan sonra, beni biraz daha sevmiş olmalı ki, "İstersen, bir sene kadar galip, şansina bir bak" demişti. Ben de, kalmak için değil, gezmeye geldiğimi söyleyerek noktalamıştık bu bahsi.

Los Angeles'i gezip tanımaya çalışırken bir akşam Refik'lere gitmiştim. İstanbul'dan gelen gazetelerde bir anda gözlerimizi dolduran acı bir haberle karşılaştık. Atatürk Kültür Merkezi yanmıştı. Ne denli üzüldüğümüzü anlatamam. Yirmi yedi yılda meydana getirebildiğimiz, milyonlar harcadığımız güzelim yapı bir gecede kadavraya dönmüştü.

Los Angeles'le San Francisco'nun arası uçakla bir saat. Yalnız uçak alçalırken denize indiğinizi sanıyorsunuz. Hava alanı öylesine yakın denize. Terminalde iki dilde anons yapılıyor, bir Amerikanca, diğeri Çince, çünkü San Francisco'da üç yüz bin Çinli yaşıyormuş ve bir kent büyüklüğünde Çin Mahallesi var. San Francisco bir Avrupa kenti gibi. Kızılderilile-

rin elinden alınıp hapishane yapılan Alkadras Adası, Altın Kapı Köprüsü, balıkçı lokantaları, gece kulüpleri, tiyatroları, sinemaları ile renkli, cümbüşlü bir kent.

Geary Theater'da, Shakespeare'in *Venedik Taciri*'ni izledim. Dekoruyla, giysileriyle, yorumuyla oyunu tamamen günümüze uyarlamışlardı. Bu kentte de, New York gibi Broadway caddesi var. Hemen hemen tüm gece kulüpleri, müzikholler bu cadde üzerinde. Müzikhollerde "show"lar üç seansta yapılıyor. Birincisi saat 22:00'de başlıyor 24:00'te bitiyor, ikincisi, "Gece yarısı show"u, 00:30'dan 02:30'a, üçüncüsü de, "Kahvaltı Show"u diyorlar, sabahın beşine dek sürüyor. Burada Tina Turner'in "show"unu izledim, dinamizminden başım döndü.

"Ofli in New York"

— Bir de, Las Vegas'ta kumar molası var galiba?

— 5 Aralık Cumartesi günü uçakla San Francisco'dan Los Vegas'a geçtim. Refik Erduran, "Las Vegas'ın üzerine gelince uçağın penceresinden bak, aşağıda yangına benzer bir ışık göreceksin" demişti. Pencerenin yanında oturuyordum, aşağıya baktım, uçağımız gerçekten bir yangın alanının içine iniyordu sanki. Alçaldıkça, şaşırtıcı ışıklı bir dünyanın içine giriyorduk.

Kumardan nefret ederim ama Las Vegas'da kendimi tutamadım, elli dolarlık kumar oynadım. Gittiğimde dolar on lira idi, kumarın cenneti olamayacağına göre Las Vegas tam bir "kumar cehennemi" idi. Oynamaktan çok, kaldığım International Hotel'de kumar oynayanları, kazananları ve kaybedenleri yakından izlemek çok daha ilginç gelmişti bana. Bunların arasında yaşları ilerlemiş dört kadın vardı ki, tabancalı korumalar arasında bakara oynuyorlardı. Bir akşam onları bir süre izledikten sonra, sabahın ikisi gibi, odama çıktım ve yattım. Sabahleyin 9:00'da kahvaltıya indiğimde, bu dört yaşlı hanım hala bakara masasının önünde kart çekiyorlardı. Merak edip sorduğumda, hiç ara vermeden oynadıklarını öğrendim.

Sands Hotel'de Sammy Davies Jr.'ın şovunu izledim. Saat 24:00'teki gösteriye gittiğimde otelin 700 kişilik salonu tümüyle doluydu ve Samy Davis Jr. ile yanında show dünyasının ünlü isimlerinden Mel Torme'yi iki saat boyunca kahkahalar ve alkışlarla izledim. Las Vegas'da tiyatro yoktu ama, bu büyük "showman"lerin sanatını yakından görüp, müzik, dans ve güldürü dallarındaki becerilerine tanık olmak da bulunmaz bir fırsattı.

Altı saatlik bir yolculuktan sonra, 8 Aralık 1970 Salı günü New York'a döndüm. Burada konuk olduğum Bereket'lerle, caz dünyasının çok önemli ismi Arif Mardin'lerle, Talât Halman'lar ve Besim Tan'larla, Birleşmiş Milletler Protokol Müdürü sevimli dostumuz Sinan Korle'lerle her günü tam olarak değerlendirdim diyebilirim. Bereket'lerle ailecek İstanbul'dan tanışıyorduk. Daha sonra onlar New York'a yerleştiler. Rıfat bir firmada mühendisti. Eşi Perihan da Broodway müzikallerine kostüm hazırlayan bir firmada çalışıyordu. Gerçekten bizi çok iyi ağırlamışlardı orada. Türkiye'ye dönerken de, başta Neşet Eren Hanım olmak üzere dostlarım, New York'taki Türkler için "Tek Kişilik Gösteri" sunmamı istemişlerdi. Ben de bu konuda iyi bir hazırlık yaparak, isteklerini yerine getirebileceğime söz verip, 27 Aralık'da New York'tan ayrıldım.

— *Sözünüzü yerine getirebildiniz mi?*

— Aslında ne yapsam da şu işi atlatsam diye düşünmedim değil. Fakat karımın da yüreklendirmesiyle hiç de kötü olmayan bir program çıktı ortaya. Türk musikisi eşliğinde, Ara Güler'in İstanbul fotoğraflarının slaytları ve İstanbul şiirleri. *Cyrano* ve Molière'in *Cimri*'sinden sahneler, Aziz Nesin'den, Haldun Taner'den, Recep Bilginer'den skeçler ile kendi yazdığım, *Ofli in New York* adlı, taklitli, kemençe eşliğinde, bir Oflunun Amerika seyahatini alaya alan bir skeç. Son provayı da, bizim evde Elif Naci, Recep Bilginer, Agop Arad ve Selmi Andak'ın karşısında yapıp gitmeye hazırlanıyordum ki, eski dost Sami Ayanoğlu'ndan aldığım bir çağrı ile programda değişiklik yapmak zorunda kaldım.

New York'da tek kişilik gösteri. Ofli in New York...

Ayanoğlu, İstanbul Şehir Tiyatroları'nın yaz programında, Rumelihisarı'nda *Cyrano de Bergerac*'ı oynamamı istiyordu. Cyrano'yu çok oynamak istemişimdir, o nedenle hiç düşünmeden kabul ettim. Yalnız konuk sanatçı olarak katılacak ve hiç para almayacaktım, ona da peki dedim.

— *Rumelihisarı mı, New York mu?*
— İki sözümü de yerine getirdim. 7 Nisan günü Sami Ayanoğlu ve yardımcısı Engin Uludağ yönetiminde provalara başladık. Ben Amerika programımı zaten bildirmiştim. 8 Nisan tarihinde de New York'a uçtum. 16 ve 17 Nisan günleri beş yüz kişi alan ve dolu bir salonda iki gösteri sundum. Çok beğenilmesi üzerine Türklerin yoğun olduğu yerlerden çağrılar almaya başladım. Fakat *Cyrano* provalarına katılmam gerekiyordu, bu nedenle yalnızca Boston'dan gelen çağrıya evet diyebildim ve 29 Nisan Perşembe günü MIT'in büyükçe salonunda, kalabalık bir izleyici grubunun karşısına çıktım. Ülkesinden çok uzakta yaşayan, uzun süredir ayrı kalan vatandaşlarımızın memnuniyetini görmek beni kendi başarımdan öte mutlu ediyordu. Boston'da çok yakınlığını gördüğüm, fahri konsolosumuz Orhan Gündüz'ün de bir süre sonra Ermeni teröristler tarafından şehit edilmesi acısını yaşadık. Nur içinde yatsınlar...

Mayısın başında İstanbul'a dönerek *Cyrano*'nun provalarına başladım. Oyunda benimle beraber, Tijen Par, Cüneyt Türel, Engin Gürmen, Kayhan Yıldızoğlu, Haldun Ergüvenç, Bilge Zobu ve Şevkiye May başlıca rolleri üstlenmişlerdi. Kırbeş günlük bir provadan sonra Rumelihisarı'nda seyirci karşısına çıktığımızda ve sonrası gördüğümüz büyük ilgi tüm yorgunluğumu yok etti gitti. Yalnız, ben Amerika'ya gidince, Cyrano rolü için Dinçer Çekmez'i almışlar provalara. Oyun başladıktan sonra da, hiç bir şekilde duyurulmaksızın, bazı akşamlar, sanırım altı oyun kadar Dinçer sahneye çıkınca oldukça şaşırmıştı *Cyrano*'nun izleyicileri.

Bu rol için para almamıştım ya, ama oyun sonrası aldığım iki mektup en az para kadar değerli olmuştur benim için. Her ikisini de kısaca tekrarlamak bir anı hoşluğu olacaktır sanırım. İlk mektup, Şehir Tiyatroları Genel Sanat Yönetmeni'nden:

"Ayakta Ölüm." Cyrano*'nun son sahnesi. (Soldan) Tijen Par, Mücap Ofluoğlu ve Engin Gürmen...*

Kıymetli Mücap Ofluoğlu

Gönüllü olarak Rumelihisarı açıkhava temsiline *Cyrano de Bergerac* olarak katılmanızda elde ettiğiniz başarı tebrike, Şehir Tiyatrosu'ndan esirgemediğiniz yardım teşekküre şayandır.

Makbule geçer de her ikisini de kabul ederseniz sevinç duyarız.

Sevgilerimle.

Vasfi Rıza Zobu
İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları
Genel Sanat Yönetmeni

Bir diğer mektup daha da ilginç ve özeldi benim için:

Sayın Mücap Ofluoğlu

Davetiniz üzerine 9 Temmuz Cuma akşamı hanımla birlikte Cyrano temsilini görmek üzere Rumelihisarı'na gittik. Bu temsilde kaç oyuncu olduğunu bilmiyorum ama her halde yüze yakındı, fakat bütün yük sizin üzerinizde idi. Takriben üç saat devam eden temsildeki konuşmaları siz yaptınız ve büyük muvaffakiyet gösterdiniz. Bu çok güç bir iş; bütün bu sözleri bu kadar düzgün bir şekilde akılda tutmanız hakikaten takdire şayan bir husus. Sizi tebrik ederim.

Rahat bir zamanda içmeniz için bir şişe viski gönderiyorum. Her ikinizin de gözlerinizden öperim.

Vehbi Koç

Yeri gelmişken söyleyeyim. Eşim Filiz, Sayın Vehbi Koç'un büyük kızı Semahat Arsel'le Amerikan Kız Koleji'nden sınıf arkadaşıdır. Ayrıca, yukarıda da belirttiğim gibi 1960-74 yılları arasında Koç Topluluğu'nda üst düzeyde çalışmış, Personel Müdürlüğü görevinde bulunmuştu.

— *Başarısı sonucu* Cyrano *kış mevsimine de taşındı mı?*

— *Cyrano de Bergerac* 1971-72 mevsimi başında Harbiye Tiyatrosu'nda yinelenecekti. Fakat oyunun yönetmeni, değer-

li sanatçı dostum Sami Ayanoğlu'nun rahatsızlanıp aramızdan ayrılmasıyla bu program uygulanamadı.

Mevsimı boş geçirmek istemiyordum. Nişantaşı'ndaki LCC Tiyatro Salonu'nu kiralayıp, Dorin'in *Tiyatro Gibi* komedisiyle perdeyi açtım. Dekorları Acar Başkut, giysileri Melda Kaptana hazırladı. Göz alıcı bir şıklıkta sunduğumuz, Semra Savaş, Can Dirim, Nezih Tuncay ve benim rol aldığım oyun tutmadı. Bulvar komedisiyle dalga geçen, değişik türde, mantık ve sözcük oyunlarına dayalı değişik bir oyundu. Paris'te de tutmadığını sonradan öğrenecektim.

Bu LCC olayı biraz da basiretimin bağlanması sonucu ortaya çıkmıştı zaten. Daha önce denenmiş ve iş yapmamış salonda ne işim vardı ki!.. Ama girdik madem vazgeçmek yok, ikinci oyunumuz, *Kaktüs Çiçeği*'nin yazarları Barillet ve Gredy'den Asude Zeybekoğlu'nun çevirdiği *Satılık Kat* komedisi oldu. Amerika'dan dönen Şirin Devrim oyuna konuk sanatçı olarak katıldı. Bu oyun da ancak bir buçuk ay kadar dayanabildi. Birden bastıran karlı ve soğuk havalar, tavanı saçtan, ısıtılması güç salonumuzu giderek boşalttı. Gelen seyircilerin üşümesi yetmiyormuş gibi, bir oyun arasında Şirin Devrim'in, sesini titreterek, "Bu ne soğuk" diye sahneden yüksek sesle yakınmasına çok üzülmüştüm.

Satılık Kat'la mevsimi kapatırım sanıyordum ama, dediğim nedenlerle bir oyun daha sahnelemek gerekti. Daha önce Küçük Sahne'de oynadığımız *Piliç Sekreter*'i üçüncü oyun olarak sahneye koydum. Bu arada, LCC'den çıkarak Kadıköy'e Üner İlsever'in tiyatrosuna taşındık ve nisan ayını az da olsa yüzümüz gülerek sürdürdük ve mevsimi kapadık. Böylece özel tiyatromun beşinci yılını zararla ama kimseye ve hiç bir kuruma borçlu olmadan bitiriyordum.

Tiyatroya televizyon darbesi

— Aynı günler, pek çok özel tiyatro için de son oluyordu yanılmıyorsam?..

— Doğru. Özel tiyatrolar için çalışma güçlükleri giderek artmış, arkası, sahnesi olmayan topluluklar bir bir perdelerini

kapatmaya başlamışlardı. Bir yandan televizyonun evlerimize girmesi de, tiyatro ve sinema kapılarının kapanmasını hızlandırıyordu.

Bir tiyatro aktörü tiyatrosuz kalınca para kazanmak için ne yapar? Dublaj yapar, sinemada ufak tefek roller bulmaya çalışır, radyo oyunlarına katılır falan. 1972 yılının eylül ayı, Türkiye Güzeli'ni *Milliyet* gazetesi seçiyor. Abdi İpekçi ve Ercüment Karacan dostlarım benden seçim şöleninde sunuculuk yapmamı istediler. Eski bir radyo sunucusu olarak bu isteklerini zevkle yerine getirdim. Bu sunuculuğumun üstüne, sevgili Ercüment Dünya Güzeli finalleri için beni Londra'ya davet etti. Konuk olduğum günler içinde hem Dünya Güzellik Yarışması'nı, hem de bir kaç yeni tiyatro oyununu izleme olanağı buldum.

Bir yıl kadar sonra, 1973'ün Ağustos'unda İstanbul Açıkhava Tiyatrosu'nda Bedia Muvahhit hanımın 50. Sanat Yılı Kutlayacak, geceye onur veren zamanın Cumhurbaşkanı Sa-

Özel gecelerin aranılan sunucusu olan Mücap Ofluoğlu, bu kez Ümit Yaşar'ın "Şiirde 40 Yıl" kutlamasını sunmak için sahnede. Solunda Ümit Yaşar'ın şair eşi Ulufer Yaşar ve sağında Ümit Yaşar...

yın Fahri Korutürk, Bedia Muvahhit'e tacını giydirecekti. Bu gecenin gelirini Bedia Hanım Emekli Sanatkarları Derneği'ne bağışlamıştı, o gecenin sunuculuğunu da ben yapmıştım.

Gene bu olaya yakın günlerin birinde, Abdi İpekçi dostumuzdan bir telefon:

"Mücap, MİL-TUR kuruldu, ilk gezisini Karadeniz'e yapacak. Seni onur konuğu olarak gezilerine katmak istiyorlar, ne dersin?" Sevgili Abdi İpekçi'nin bu sorusuna, "Peki" dedim. Pek sevdiğim Karadeniz kıyılarını, Samsun'u, Sinop'u, Ordu'yu, Trabzon'u bir kez daha görmek ve gezmek fırsatını kaçırmayı hiç düşünmedim doğrusu.

Samsun'a kadar güzel bir gemi seyahati yaptık. Bir gece otelde kaldıktan sonra, turizmci Haluk Durukal'ın yönetiminde kara yoluyla, Çarşamba'dan, Perşembe'den, Cuma'dan geçerek, Ordu'yu, Giresun'u görerek Trabzona geldik.

Bakır Kralı Ofliogli!

— Size iyi gezintiler de, ben bu geziyle ilgili özel bir anıyı tekrarlatmak istiyorum. Hani, yıllar önce Cevat Şakir'in İzmir'deki "Merhaba"sı gibi, dost meclislerinde pek konuşulan "Bakır Kralı Ofluoğlu" öyküsünü?..

— Evet, tam bir mizah örneğidir değil mi?.. Trabzon'da çeşitli çevre gezilerinden dönülerek, otelde yemeğe oturduk. Saat 14:00'te de vapurumuz İstanbul'a kalkacak. Vaktimiz ancak yemeğe yetiyor. Yemek yerken bir garson sokuldu yanıma "Mücap Ofluoğlu sizsiniz değil mi? Sizi telefondan arıyorlar" dedi.

Trabzon'da tanıdıklarım vardı ama, geldiğimi bilmelerine imkan yoktu. Kimseye haber vermemiştim. Kalkıp telefona gittim. Telefonda Karadeniz şivesiyle konuşan öfkeli bir ses:

"Sen kimsun" diye bağırıyor.

"Ben Mücap Ofluoğlu'yum, siz kimsiniz" diyorum. Öfkeli adam bağırıyor: "Neyin Oflisisun? Ben Nazim Oflioğli, bakır kralı, sen necusun?" Hoppala al başına belayı, ne istiyor bu adam benden? "Beyefendi, ne demek istediğinizi anlaya-

Yıl 1975. Bomonti "Pera"da bir dostlar gecesi. Filiz Ofluoğlu, Bedia Muvahhit ve Mücap Ofluoğlu...

mıyorum" diyorum, biraz kızgınca. "Dur dinle diyecağimu!" "Buyrun, dinliyorum!" "Hemen buraya geleceksun, seni tanimaliyum!" "Beni tanıyıp da ne yapacaksınız?" Bağırarak sürdürüyor konuşmasını: "Dün Ankara'da idum, tayyare ile döneceğum, celdum havalimanina, yer ayırtmişum, dedum kıza ki, bir yerim olacak, biletimi alacağum!.. Kız 'adiniz nedir' dedu. Ben de ona Oflioğlu tedum. 'Mücap Oflioğlu mi' demez mi? Kafamın tası attı. Ula ben, bakir kralı Nazım Ofluoğlu'yum, ha bu Oflioğli de kimdir? Dedum kıza, kan çıktı başuma! Anladin mu?"

"Bir dakika beyefendi" diyerek sözünü kestim. "Ben tityatro sanatçısıyım. Babadan Trabzonluyum. Bir kral ile, sade bir vatandaş olarak aynı soyadı taşıdığım için mutluyum. Yalnız gelmem olanaksız. Çünkü vapurumuz saat 14:00'te kalkıyor. Saat de şimdi 13:00 ve ben yemeğimi yiyorum, iznizle" dedim, telefonu kapattım. Haluk Durukal da, konuşmaları duydukca merak etmiş, "Kimdi arayan" diye sorunca, "Sorma, bakır kralı ile konuştum, vapurda anlatırım" diyerek yemeğimi yemeye koyuldum.

— Kraldan bu kadar çabuk mu kurtuldunuz?

— Ben tekrar yemeğimle meşgulum ya, garson bir daha geldi başıma, "Mücap Bey, sizi arıyorlar" deyince, başımı çevirdim, güler yüzlü, yakışıklı, genç bir adam selam vererek yanıma sokuldu. "Mücap Bey, çok affedersiniz, rahatsız ediyorum, ben biraz önce konuştuğunuz Nazım Ofluoğlu'nun oğluyum. Babam çok rica ediyor, kendisini görmeye giderseniz pek sevinecek. Beni gönderdi, sizi otomobilim ile yazıhaneye götüreceğim."

Artık bakır kralından kurtuluş olmadığını anladım. Çaresiz gidecektim. Acele yemeğimi bitirip, Durukal'a da doğru vapura geleceğimi söyleyerek kralın oğluyla çıktım otelden. Büyük yeni model bir otomobile bindik. Delikanlının konuşması hiç telefonda konuştuğum babasının konuşmasına benzemiyordu, adeta İstanbullu gibi. İstanbul'da İktisat Fakültesi'ni bitirmiş, şimdi babasının yanında yöneticilik yapıyormuş. Terbiyeli sevimli bir çocuk. Zaten kralın ayağına gitmemde çocuğun rolü etkili oldu. Bakırcılar çarşısından geçerek, kocaman bir yapının önünde durduk. Kocaman burunlu, orta boylu, gömleğinin yakası ilikli ama kravatsız, bir elinde tesbihle bir adam bizi karşıladı. Delikanlı, "Babam, Mücap Bey" diyerek bizi tanıştırdı. Bakır kralı Nazım, beni şöyle bir süzdükten sonra, memnun ve mutlu bir çehre ile gülümseyerek, "Beyendum seni, kiyak adammişsun" demez mi? Sonra önüme geçip, "Büyürünüz hoş gelmişsiniz, ha burasu pizum dükkanimizdur, asıl sizi fabrikaya götüreceğum" diyerek yürüdü. Kapısından girdiğimiz dükkan hangar büyüklüğünde bir yerdi. Bakır kralına, "Burası mı dükkanınız" diyecek oldum, "Sen esas faprikamizu görmelisun hemşerum" iltifatı ile, beni bürosuna götürüp baş köşeye oturttu. Oğluna, "hemşerumun kahvesini söyleyun" emrini verdi, bana da "Nasıl olsun kahvenuz" diye sordu. "Sade olsun" deyince, "Vayyy, acı kahve ha, tam seavdiğim kahvedur," dedikten sonra, "Siz hiç meraklanmayiniz, şimdi telefon edecegum limana, rötar ettireceğum vapuru" diye telefona sarıldı.

"Aluu, kimsun? Ha senmisun? Süvari orada midur? Ver oni bana. Selaminaleykum, biz Ofliler toplanduk, hasbihal edeceğuz, hatir bu ya, yarım saatcuk rötar ediverir misunuz kaptanum? Ne mümkünati yok midur? Ne zamandan beri mümkünati yoktur?

Ayup ettinuz, Nazim emicenizu kirdiniz! Canum, beş on dakikacuk olsun idare edemez misunuz, edersinuz, edersinuz, öperim seni kaptanum!"

Nazım Ofluoğlu hoş, nüktedan, tatlı dilli bir Karadenizliydi. Telefonda bağırıp çağırması da, kendi meşrebine uygun bir alınganlıktı. Hele bakır kralı unvanına erişmiş bir Karadenizli öyle kolay kolay alttan alamazdı. Şuradan, buradan uzun uzun söyleştik, bol bol da güldük. Vapurumuzun kalkmasına beş dakika kalmıştı, çıktık. Bu kez de kendi arabasıyla götürdü beni limana ve vapurun iskeleye uzanan merdiveninin altına kadar sokuldu. Otomobilden indik, hararetle boynuma sarıldı, sonra da yukarıda küpeşteye dayanmış duran süvariye seslenerek: "Misafirime iyi bakın, her dediğunu yerine getirun, kendisinu memnun edinuz" deyip beni uğurladı.

"Çocuklarımla dönmek istiyorum"

— Boş günleriniz tiyatrolu günlerinizden daha tasasız ve keyifle geçmiş anlaşılan. Ama yine de sahnesiz olmuyor değil mi?

— Tekrar tiyatro sahnesine dönüşüm, Muhsin Ertuğrul'un bir daha İstanbul Şehir Tiyatroları'nın başına getirilmesiyle oldu. 1974 yılının ocak ayında zamanın belediye başkanı Ahmet İsvan, Muhsin Bey'in Harem'deki evine giderek Şehir Tiyatroları'nın başına geçmesi için ricada bulundu. Muhsin Bey de bu çağrıyı olumlu karşıladı. 1966'da ayrılmak zorunda bırakıldığı tiyatrosuna dönecekti. Yalnız bir koşulu vardı; "Çocuklarımla dönmek istiyorum." Çocuklarım dediği de, Ayla ve Beklan Algan, Zihni Küçümen, Şirin Devrim, Tunç Yalman ve ben. Bu "Çocuklarım" yüzünden çevremiz tarafın-

dan oldukça gırgıra alınmıştık ama hocamızın bizi çocukları olarak görmesi kadar doğal bir şey olamazdı.

Muhsin Bey'in göreve başlaması üzerine tiyatroya her gün gitmeye başladım. 30 Ocak günü hocamız okumam için bir oyun verdi. Hiç tanımadığım bir yazar, Adnan Giz'in *Ömür Satan Hüsam Çelebi* adlı oyunuydu. Hemen iki gün sonra, Muhsin Bey oyunu sordu. Dilinin iyi, tekniğinin zayıf olduğunu söyledim. Bunun üzerine, "Oyunu düzene koy, rol dağıtımını yap, provaya başlayıver" dedi. 4 Şubat günü hocaya rol dağıtımını okudum ve onaylandı. Hüsam Çelebi'yi ben oynayacaktım. Öbür önemli rollerde, Zihni Rona, Muhip Arcıman, Agah Hün, Rauf Ulukut, Savaş Dinçel, Ersan Barkın, Aliye Uzunatağan, Mualla Kavur vardı. Ben ilk sahneden son sahneye kadar oyunun içinde olacağımdan yönetmenliğine de Çetin İpekkaya uygun görüldü.

13 Mart Çarşamba, Fatih Sahnesi'nde *Ömür Satan Hüsam Çelebi*'nin ilk gecesi. Bir kez daha, lacivertlerini giymiş Muhsin Ertuğrul, bize başarılar diledikten sonra perdeye geçip, oyun süresince, perdeyi açıp kapatıyordu.

12 Mayıs Pazar günü 1974-75 tiyatro mevsimini kapattık ve ben alışılmış olarak ver elini Paris!.. Daha doğrusu, Roma, Floransa, Venedik üzerinden Paris'e geçerek on gün kadar kaldım. Bu süre içinde de dokuz ayrı oyunu izledim. Bu seyahatimde Ulvi Uraz'ın ölüm haberini aldığımda çok dağıldığımı anımsıyorum. O günü parklarda, bulvarlarda dolaşarak, kahvelere uğrayıp, şarap bardaklarını doldurup boşaltarak geçirdim. Paris'te iki yılı geçmiş Ulvi'nin. Taksim'de son karşılaşmamızda, "Hep bizim yazarlarımızın oyunlarını sahneledim, gene de yaranamadım" yakınmalarını anımsayarak!.. Yine aynı seyahatte, *L'Avant Scéne* dergisinde, *Musa'dan Mao'ya* oyununun sahneye konuşunda asistan olarak, Ferhan Şensoy adını okumuştum. Kimdi bu Türk genci, merak etmiştim. Ferhan'ı tanıdığım 1981 yılında ise, *Şahları da Vururlar* adlı politik güldürüsüyle seyirciyi gülmekten kırıp geçiriyordu.

— *Yaz oyunları yok mu artık?*

— Var var. Hem de, ikincisi yapılacak olan İstanbul Festivali için seçilen oyunumuz *Ömür Satan Hüsam Çelebi*'yi, Rumelihisarı'nda sahnelemek üzere çalışmalara katıldım. Şirin Devrim de Amerika'dan gelmiş, rahatsızlandığı için oyunu bırakmak zorunda kalan Mualla Kavur'un rolünü üstlenmişti.

9 Temmuz gecesi ilk oyunumuzu oynadık. Festival adına altı gece sürdü oyun. İzleyici ve ilgi iyiydi. Bir gün ara verdikten sonra bu kez İstanbul Şehir Tiyatrosu programı olarak başladık *Ömür Satan Hüsam Çelebi*'ye. Tarih 16 Temmuz 1974. Kıbrıs'ta yapılan darbe Türkiye'yi ayağa kaldırıyor, bu da pek çok konuda olduğu gibi tiyatro üzerinde de etkisini gösteriyordu. İzleyici her gece belli ölçüde azalıyor, ama biz de tüm direncimizle sürdürüyorduk oyunu.

Sahnede Savaş'ın kolu çıktı

— *Savaş Dinçel'in sahnede kolunun çıktığı oyun değil mi bu?*

— 19 Temmuz Cuma. Ecevit Londra'dan döndü. Adaya çıkmaya daha bir kararlıyız. Nedense o gece tiyatro da diğer gecelerden daha kalabalık. Laz Memiş Ağa rolünde Savaş Dinçel Karadenizli şivesi ve devinimleriyle Kabakçı ayaklanması olayından nasıl kaçtığını anlatıyor. Birden sağ kolu omuzundan aşağı sarkar gibi oldu, sol eliyle sağ kolunu tutup, "Eyvah" diyerek, koşup sahneden çıktı. Ne olduğunu anlayamamıştım. Oyun durunca, ışıkçılara işaret ederek ışıkları yaktırdım ve sahneden çıktım. Savaş sahnenin arkasında yere çömelmiş kıvranıyor. "Savaş ne oldu sana" diyerek yanına çöktüm, "Ağbi, kolum çıktı; ama sen merak etme ben bunu şimdi yerine oturturum" demesiyle, omuzdan çıkmış kolunu bir hareketle yerine oturttu. Sonra da bana, "Biraz ağrıyor ama önemli değil, oyunu sürdürebilirim" dedi. Ben de, "Acele etme, benden sonra sahneye gel" diyerek çıktım sahneye.

Oyunun ışıkları yandı, az sonra da Savaş sol eliyle sağ kolunu tutarak sahneye çıkınca onu alkışlamaya başladım. İzleyici de bana katılınca büyük bir alkış koptu Rumelihisarı'nda, sonra da oyunumuzu sürdürdük.

— Kıbrıs çıkartması, ardından ikinci harekat derken, yaz sezonu olduğundan da erken bitti sanırım. Sonrasında?

— 20 Temmuz sabahı Türk Silahlı Kuvvetleri Girne'ye çıkartma yaptı. Meclis hükümete yetki verdi. Radyo ve televizyon sürekli Kıbrıs haberlerini yayınlıyor. Gece karatma var ve tabii ki oyun yok. Daha sonrasını pek anımsamıyorum ama, 12 Ağustos günü eşimle Bodrum'a gidişim aklımda. Bu benim Bodrum'a ikinci gidişim, ilkini 1970 yılında gerçekleştirmiştim. Bizden iki gün sonra da Muhsin Bey ve sevgili eşi Handan Uran Bodrum'a bize katılacaktı. Yani tarih 14 Ağustos 1974. Kıbrıs'ta ikinci harekat başladı ve tüm uçak seferleri iptal edildi, Muhsin beylerin Bodrum hayali de suya düşdu. Biz on gün kadar kaldık. Bu hem dinlenme hem de, daha önce Paşatarlası denilen yerde aldığım küçük bir yerde yaptıracağımız evin ön hazırlıklarıyla geçti.

— Yeni sezon hazırlıkları?

— Bundan sonrası iki sezon son derece olgun ve hareketli bir dönemidir Şehir Tiyatroları'nın. 1974-75 sezonuna girerken Musahipzade Celal'in Pazartesi-Perşembe" oyununu Vasfi Rıza Zobu sahneye koyuyor, bana da oyunun başrolü Kırtasiddin Efendi'yi oynamak görevi veriliyordu. İlk provalarda oyuna pek ısınamamış hatta bırakmayı düşünmüştüm ama Arapça, Farsça terimleri söylemeyi üstat Vasfi Rıza Bey'den öğrenerek, kavuklu cübbeli devinimler içinde oynamaya çalıştım. Başardığımı söylediler.

Aynı mevsim ikinci tur oyunları için Molière'in *Cimri*'sini Gültepe Tiyatrosu'nda sahneye koydum. Büyük ilgi gördü. Önce Gültepe, sonra da Bayrampaşa Tiyatrolarının açılmasıyla Muhsin Bey'in, tiyatroyu yoksul halkın ayağına götürmek düşüncesi de hayata geçmeye başlamıştı. Hatta devamı var, aynı yıl içinde onarılarak düzenlemesi yapılan Yedikule Açıkhava Tiyatrosu da 3. İstanbul Festivali kapsamında, Tunç Yalman'ın yönettiği, Musahipzade Celal ve Şükrü Eren'in yazdıkları *Genç Osman* oyunuyla temmuz ayında hizmete girecektir. Bu üç yeni tiyatroya 1976 Tepe-

Vasfi Rıza Zobu'nun yönetiminde Pazartesi-Perşembe*'nin provası...*

başı Deneme sahnesi de eklenince, Şehir Tiyatroları'nda çalışma hızı bir kat daha artırılmış oluyordu.

— 1976 yılı Şehir Tiyatroları için yeni bir sarsıntı dönemiydi değil mi?

— Mevsim son derece iyi ve hareketli başlamıştı. İlk dönem bana, Molière'in *Tartuffe* komedisini, benim taktığım "Sahte Sofu" adıyla sahnelemek ve Tartuffe rolünü oynamak düştü. Çeviri Orhan Veli'nindi. Turgut Atalay'ın da görkemli dekoru eşliğinde o sezonun en çok beğenilen oyunlarından biri olmuştu ve Beyoğlu Yeni Tiyatro'da başlayarak, Gültepe'de, Bayrampaşa'da ve Üsküdar'da bir mevsim oynayarak büyük alkış topladı.

Herşey güzel gidiyordu, ta ki Muhsin Bey'in mart ayında birden hastalanıp, önemli bir ameliyat geçirip dinlenmeye çekilinceye kadar. İşte bu arada başta Belediye Başkanı olmak üzere, tiyatro müdürünün de desteğini alan bir grup yönetmen ve aktör Muhsin Bey'e hiç haber vermeden yeni bir yönetmelik işine girişti. Şehir Tiyatrosu'nun her bir bölü-

mü ayrı bir ekip yönetmeni ve oyuncuların kendi istekleriyle oluşacak bir ekip saptamasını öngören bu yönetmeliğin getireceği yeni çalışma düzeninin adı da "Yerinden Yönetim" oluyordu.

Yönetmelik oldu bittiye getirilip Muhsin Beye de onaylatılmak istendi. Ekip yönetmenleri ayrıca Şehir Tiyatroları'nın Yönetim Kurulu'nu oluşturacaktı. Muhsin Bey'in bu Yönetim Kurulu'nda bir oyu bulunacak, kararlar çoğunlukla alınacaktı. Tiyatro müdürü de bir oy yetkiyle kurulda bulunuyordu. Muhsin Bey, sağlığıyla mı uğraşsın, yoksa ne istediklerini tam olarak bilemeyenlerle mi? Bu "yerinden yönetim" uygulamasını isteyenler ve istemeyenler, Gazeteciler Cemiyeti'nde Recep Bilginer'in başkanlığında toplanıp konuyu tartıştık. Basına düşüncelerimizi söyledik. Ben bu işin yürümeyeceğini savunanlar arasındaydım, ama dinletemedik ve Belediye Başkanı'nın onayladığı yönetmeliğe karşı yenik düştük.

— Neden yürümez kanısındaydınız?

— Pek çok neden vardı. Geçmiş gün. İstanbul Şehir Tiyatrosu ya da Tiyatroları belli bir merkezden yürütülegelmiş sistemle çalışıyor. Her biri ayrı ayrı tiyatro değil ki. Dekorlar merkezden hazırlanıyor. Mali işler merkezde çözümleniyor. Daha bir çoğu. Nasıl olacak?..

"Kim seçtiyse o yönetsin"

— Muhsin Ertuğrul'un tavrı ne oldu?

— Bu oldu bittide, Musin Bey'i tümden dışlamış olamamak için yönetim kuruluna girecek ekip yönetmenlerini siz seçin demişler. O da uygun bulduklarının adlarını vermiş. O liste aklımdadır: Agah Hün'ü Harbiye Tiyatrosu için, Nüvit Özdoğru'yu Fatih Tiyatrosu için, Engin Uludağ'ı Üsküdar Tiyatrosu için, Beklan Algan'ı Tepebaşı Deneme sahnesi için, Hamit Akınlı'yı Gültepe Tiyatrosu için, Çetin İpekkaya'yı Bayrampaşa Tiyatrosu için, beni de Kadıköy Tiyatrosu için önermiş.

Tiyatro mevsiminin kapanacağına yakın 5 Mayıs günü, Muhsin Bey'i yeni yönetim kurulunun ilk toplantısına çağırırlar. Hocamız, Harbiye Şehir Tiyatrosu'na gelip, önerdiği sanatçıların yönetim kurulunda olmadığını görünce, "Bu kurulu kim seçtiyse o yönetsin" demiş ve çıkıp gitmiş. Yerinden Yönetim'e geçildikten sonra, Muhsin Bey'in yeri ve makamı boş kalmıştı. Tiyatro sağa sola çekiştirilerek başsız yürütülmeye çalışılıyordu.

— *"Yenik"lerden olduğunuza göre sizin durumunuz?*
— Ben, iyi bir şeyler olur umuduyla Beklan Algan'ın ekibini yeğlemiştim. Daha doğrusu Muhsin Bey de, "Beklan'ı tut, yalnız kalmasın" demişti. 1976'nın kasım ayında, kaç yıldır acılarını çektiğim romatizma ağrılarım tüm vücudumu sarmış, yerimden kımıldayamaz olmuştum. Tepebaşı'nda sahneye konacak oyunda bana da rol vereceklerdi, Beklan'a, "Aman bana bir süre rol vermeyin, durumum çok fena" dedim. Beklan rapor getirmemi isteyince, doktora gidip üç haftalık bir rapor aldım. Ama üç haftada iyileşecek gibi değildim. Beklan yönetim kuruluyla takışmamak için benden sürekli rapor istiyordu. Adeta işten kaçan adam durumuna düşüyordum. İkide bir doktora gidip rapor almak da ağrıma gidiyordu doğrusu. Daha fazla dayanamadım ve sağlığım nedeniyle bir süre çalışamayacağım diyerek istifa etmek zorunda kaldım tiyatrodan. Yönetim Kurulu'ndan bir kişi bile, "Nereye gidiyorsun" demedi!

— *Peki siz nereye gittiniz?*
— Doğru Bodrum'a!.. Artık benim için yeni bir tiyatrosuz dönem başlıyordu. Sosyal Sigorta'dan emekli olacak, Bodrum'un mavisine, yeşiline, beyazına sarılarak şiirle bir şeyler söylemeye çalışacak, ama doğal olarak da, için için bir tiyatro kulisi arar olacaktım. Bodrum öyle bir yerdi, kimi emeklilere dinlence yeri oluyor, romancılara roman, şairlere şiir yazdırıyor, ressamlara resim yaptırıyor, aşıklara da aşk tanrıçası Afrodit'le kollarını açıyordu.

Boynuma dolanmış gari sıcak beyaz

— Son yılların Bodrum'undan çok farklı bir Bodrum tarifi yapıyorsunuz. Şu anda yaptığımız gibi elimizi ayağımızı çekemesek de, 70'li yılları yaşayanların özlediği, aradığı ve anılarından bir satırını bile silip unutamadığı bir Bodrum'u... Şimdi o yıllara dönelim, bakalım kimler çıkacak karşımıza?

— Romancılar, şairler, ressamlar dedik, değil mi?.. Örneğin Cevdet Kudret ve İlhan Berk. İlhan'ı 1953'te tanımıştım. İlkbahardı, Beyoğlu'nda Çiçek Pasajı'nda, incecik vücuduyla oturduğu iskemleye dolanmış, beyaz keten örtülü masanın üzerinde duran vazonun içindeki karanfilleri seviyor, bir yandan da arkadaşlarına şiirinin coğrafyasını anlatıyordu, satır başlarında "Harika" diyerek. Bana da, Lorca'dan *Bedrnard Alba'nın Evi*'ni çevirdim, Muhsin Bey'e söyle demişti. Muhsin Bey'e söylemiştim ama kadın rolü çok olduğu için Küçük Sahne'de oynama şansımız olamamıştı. İlhan Anadolu'da dizelerinin arasında yaşıyor, ben ise İstanbul'da tiyatro kulislerinin havasını soluyordum. Seyrek karşılaşırdık, yıllar sonra

Tekne, Bodrum limanından demir almış. Biraz sonra yelken de basılacak. Gökova'ya uzanan bir "Mavi Yolculuk"ta Üstün Üstündağ ile birlikte...

Bodrum'da evlerimiz karşı karşıya geldi. Cevdet Kudret Bey'i Bodrum'da tanıdım. Orta yaşlı yazarlardan sayılır, Ferit Edgü Bodrum'da bir ev yaptırmıştı. Bana Oda Tiyatrosu dönemimde Camus'dan çevirdiği *Yanlışlık* adlı oyunu göndermiş, fırsat bulup sahneye koyamamıştım. Bodrum'da daha yakından tanıdığım Ferit, iş alanında olsun, yazın alanında olsun adını iyice duyurmuş, piposunun dumanını keyifle üfleyen ünlü bir Edgü olmuştu. Çevirileri ile tanıdığım Müntekim Ökmen ve eski dost Prof. Mina Urgan da Bodrum'da ev sahibi olanlar arasına girmişlerdi. Mavi yolculuk yazılarıyla Gökova'yı ölümsüz kılanlardan Azra Erhat da sık sık Bodruma geliyordu. Tadını çok çıkaramasa da, tiyatro dekoratörü Tarık Levendoğlu, denizin hemen kenarına dekor gibi küçcük bir ev yapmıştı kendi elleriyle.

Vedat Türkali, Aydın Emeç, Hilmi Yavuz, Özdemir İnce, Ülkü Tamer gibi edebiyatın ağır toplarıyla her an karşı karşıya gelebilirdiniz. Edebiyatçıların olduğu yerde eleştirmen olmaz mı? İşte Fethi Naci, belki de en keskin eleştirilerini Bodrum'da hazırlıyordu. Felsefeci Selahattin Hilav ise biraz uzaktan, Türkbükü'nün tenha sahillerinden gözlüyordu Bodrum'da olup bitenleri.

— *Bodrum'un bir de ünlü gazetecileri vardı?..*

— Bedri Koraman, Örsan Öymen, Orhan Duru gibi sevimli dostlarımızın Bodrum'un başköşesinde yerleri vardır. Bodrum'un yerlisi olmuş genç ressam Mehmet Sönmez (Asker Memet) de çizdiği nefis Bodrum resimlerini kartpostal yaptırıyor, böylece de resimleri bütün Türkiye'yi dolaşarak hem ünleniyor, hem de geçinip gidiyordu. Ressam Oya Kologlu, yıllarca Paris'te yaşamış, ünlenmiş ressamımız Avni Arbaş da, neredeyse Bodruma yerleşmiş gibiydiler. Burhan Uygur, Münıtaz Yener, Fahir Aksoy sergileriyle Bodrum'daydılar. Yontu sanatının hocası üstat Zühtü Müridoğlu, mayıs aylarını "Bodrum ayı" ilan etmişti.

Ressamı, gazeteciyi, edebiyatçıyı saydık, oyuncu dostlarımıza da bir selam verelim Bodrum'dan. Gülriz Sururi ile En-

gin Cezzar, kiracı olarak gelmişler, sonra da ev sahibi olmuşlardır. Ayfer Feray, bir süre kardeşi Günfer'le pansiyonculuk denemişler, Güzin Özipek restorancılıkta karar kılmış, Lale Oraloğlu'da aynı işe heves ettiyse de, boş verip yeni bir tiyatro serüvenine dönmüştür.

Mehmet Ulusoy, yazları Bodrum'da rakılı bir dinlenceye veriyordu kendini, Ali Poyrazoğlu ise elini çabuk tutup ev sahibi olanlardan. Ama iki isim var ki, onlarsız Bodrum anılmaz: Yazları Bodrum'un babası olan Turgut Boralı, çevresini saran kızlarına(!) çapkın tavırlar içinde nükteler saçıyor, yeni evlatlar edinmenin keyfini sürüyordu. Ve dostumuz Zeki Müren tüm Bodrumluların sevgilisi olmuştu.

Biz de ev sahibi olmuştuk ya, dostlarımızı Bodrum'a çağırıyorduk. 1978'in mayıs ayında Muhsin Bey ve sevgili eşi Handan Uran'ın bir kaç gün konuğumuz olması bizi çok sevindirmişti. Muhsin Bey, özellikle antik tiyatroyu çok sevmiş, "Burada hemen oyunlar başlamalı, hem de bu haliyle, onarım filan beklemeden" diyerek, adeta tiyatroyla nasıl özdeşleştiğini göstermişti. Ben de şiirler yazmaya başlamıştım Bodrum üzerine, *Varlık* dergisinde yayımlanıyordu.

— *Dostları gördük. Biraz da mekanları dolaşalım mı?*

— Bodrum o yıllarda daha küçücük. Belki de bizim için küçük. İlk aklıma "Küçük Ev" geliyor. Bizim eve yakındı. Hani Halikarnas'ın oralardaydı. Akşamları hemen bütün dostlar orada toplanırdık. Sonra efendim, senin de çok sık bulunduğun "Big Bang"i unutmayalım. Müziğiyle, buluşmalarıyla oldukça renk ve hareket getirmişti Bodrum gecelerine değil mi?.. Küçük meyhaneler sokağı'ndaki "Orhan'ın Yeri" genelde akşam yemeği için tercih ettiğimiz bir mekandı. Önceleri "Han" da gerçekten çok bağlı olduğumuz bir bar ve eğlence yeriydi. Biliyorsun orası zamanla biçim ve el değiştirerek bizler için çekiciliğini yitirmişti.

Gündüzleri tekneyle Karaada'ya, Kara İncir'e denize girmeye giderdik. Gündüz deyince, yine Baba Turgut(!) olarak başta olmak üzere sizlerle sık sık karşılaştığımız "Veli Bar"

Bir dönem Bodrum'un en gözde adreslerinden biri "Küçük Ev"de Filiz hanımla baş başa yeni bir Bodrum akşamına doğru...

Bodrum'un en ünlü gündüz barıydı. Bazı günler de ilk "Maça Kızı"nın önünde hem denize girer hem de keyifli dakikalar yaşardık. Ve yine en sevdiğimiz mekanlardan biri "Hadi Gari..."

Bütün bu gezmelerin tozmaların dışında ben, Varlık Dergisi'ne yazdığım şiirlerin yanısıra, *Milliyet Dergi* için röportajlar yapıp gönderiyordum hem de *Milliyet* gazetesi spor sayfasına yazılar yazıyordum.

— İnsanlar, mekanlar ve de aklınıza geliveren bir iki küçük kırıntı?..

— Biliyorsun aynı yıllarda Zeki Müren de Bodrum'a sıkça gelmeye ve uzun kalmaya başlamıştı. Gündüzleri "Bardakçı"nın "Paşa"sı, akşam üzerleri de ya Han'da olurdu, ya da Hadi Gari'nin karşısında. Bir süre sonra Zeki, taktıklarından giydiklerine kadar büyük değişimlere uğratmaya başladı kendini. Kadın gibi giyiniyordu diyebilirdim. Yıllardır tanışma-

mıza ve sık sık aynı mekanlarda bulunmamaıza rağmen bu haliyle ondan kaçar olmuştum. Bir gün beni çevirdi. Çok saygısı vardı ve abi derdi bana. "Mücap abi benden neden kaçıyorsun" diye sordu. "Zeki sen çok ünlü bir sanatçısın, herkes seni tanıyor, bu kılık, bu şekil sana hiç yakışmıyor" dedim. O günden sonra vazgeçti öyle giyinmekten. Bak hemen nedense o geldi aklıma.

Bir de, bir gün Gülriz ve Engin bize geldiler. Gülriz o sıralarda anılarını yazıyor. Hem yiyip içiyoruz hem de yazdıklarını bize okuyor. Engin rakı içiyor. Filiz de bitmiş rakı şişelerinin etketini söküp, yıkayıp su şişesi yapardı. Şimdi, Engin rakıyı koyuyor, üzerine suyu koyuyor fakat rakı beyazlaşmıyor. Yine malum o yıllarda pek çok şey gibi rakılar da çok bozulmuştu. Biz yok anasonu eksik, yok alkolu bozuk dedikçe Engin bir kadeh daha, bir kadeh daha derken kısa zürede sarhoş oldu. Ama bize de pek belli etmek istemiyor, o haliyle arabasını kullandı, onlara gittik, sonra bizi tekrar evimize bıraktı. Bir de ne görelim, Engin'in su diye koyduyğu da rakı değilmiy miş?!.. Meğer etiket kendiliğinden yırtılmış, Filiz de su şişesi diye onu koymuş Engin'in önüne.

— Bodrum unutulmazları arasında bir de başınıza gelen hırsızlık olayı vardır?..

— Evet var ya. Biz İstanbul'daydık. Bodrum'daki evimize hırsız girmiş. Yakalanmış. Haber verdiler, kalktık gittik. Bir kadın vardı, Kos'tan. Bu kadın dört kez evlenmiş, her evliliğinden de iki çocuğu olmuş. Temizlik için bizim eve de gelirdi. İşte hırsız bu çocuklardan biri. Çocuk mahkemeye çıkacak. Bizim canımız sıkıldı. Çünkü camı kırarak eve girdiği belirlenirse ağır cezada yargılanması gerekiyormuş. Bir avukata danıştık. "Cam açıktı" dersek ağır cezadan kurtulurmuş. Tanıklarla da görüşerek, aynı doğrultuda ifade verdik. Çocuk az bir ceza ile kurtuldu. Mahkeme görülene kadar da tutuklu kaldığı için serbest bırakıldı.

Bizim hırsız, ilkokul dörtten ayrılmış. Maddi durumları pek iyi değil. Gittim Bodrum'da yaşayan abisini buldum.

Tekrar okula göndermelerini, okul masraflarını karşılayacağımı söyledim. Çocuk da Bodrum'a tekrar geldi, bizim Bodrumlular yumuşak insanlardır, çocuğa sarıldılar, hoş geldin dediler ve bizim bursumuzla okula başladı. Fakat bir süre çocuk aynı çocuk bizim eve bir kez daha girdi. Yine kalktık, Bodrum'a gittik. Daha sonra bu çocuğu bir yurda yerleştirelim dedik ama kimseye kabul ettiremedik. Çevremizin de telkinleriyle ilişkimizi keserek hem olayı hem de hırsımızı unutma yoluna gittk.

— Sanırım yeterince anımsadığımız Bodrum'u şu Varlık *dergisine gönderdiğiniz şiirlerin biriyle kapatabilir miyiz?*
— "Beyaz Bodrum" adını verdiğim ve Halikarnas Balıkçısı'na sunduğum dört şiirin birinden bir bölümle noktalayalım bakalım:

Boynuma dolanmış gari sıcak beyaz
Gözlerimin mavisi bükleri mavi sarmış
Bir eser bir kalır rüzgarlara yaslanmış
Bodrum'un tepeleri yükselir çıplak beyaz
Tozlu yolda toz kaldırır ayakları beyaz
Koşar gelir gider durur evciği kirli beyaz
Koca evler çıkarlar taşları donuk beyaz
Yazı kışı ayırt etmez koynunda sıcak beyaz

İki ağır kayıp

— Bodrum da şiir yazmak ve yaşamak güzel, hoş da, o içinizi kemiren kulis özleminden ne haber?
— 1979 yılının ağustos ayı. Bodrum'daki evde oturmuş yazı yazıyorum. 1979 yılı deyince, tiyatrodan önce biraz duralım. Bu yıl, benim için iki acı olayı yaşadığım yıl olarak kalmıştır belleğimde. 1978'in son günlerinde yaptığımız bir Londra, Paris seyahatinde Abdi İpekçi'lerle de birlikte olmuştuk. Abdi, Paris'te olmasına karşın hemen her dakika Türkiye'yle görüşüyor, gelen karanlık haberler karşısında da üzüntüsünü,

çaresizliğini gizleyemiyordu. Hatta bir yemekteyken, henüz aldığı telekste Maraş olaylarını bize okumuş, hep birlikte ağlamaklı olmuştuk. Ama otuz gün sonra 1 Şubat 1979'da Abdi'ciğin hain bir kurşunla öldürüleceği hangimizin aklına gelirdi ki?..

Sevgili Abdi'nin toprağa verileceği gün Teşvikiye Camii'nin avlusunda yüzlerce kişi suskunluk içinde ve ona niye kıyıldığını anlayamamanın şaşkınlığı ile kederle duruyorduk. Tam yanımda, yağmura aldırmadan duran Muhsin Ertuğrul vardı. Cenaze törenlerinden hiç hoşlanmayan Muhsin Bey, biraz da hasta olarak, Abdi'nin cenaze törenine koşup gelmişti.

Aynı yılın nisan ayında İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, çağdaş tiyatromuzun başöğretmeni Muhsin Ertuğrul'a "Fahri Doktorluk" unvanı verdi. Hocamız hasta hasta İzmir'e gitti, törene katıldı, son kez sahneye çıkıp kendisine gösterilen ilgiye teşekkür etti, alkışlara alkışlarla yanıt verdi. Törenden dört gün sonra hocamız, konuk oldukları akraba evinde ağırlaştı, yoğun bakıma alınmak üzere hastaneye kaldırılırken, sevgili eşi Handan Uran'ın kollarında yaşama gözlerini yumdu. Tarih 29 Nisan 1979'du.

— Sizi üzmek değil amacım ama, geçmeden o güne ve sonraki günlere bir kez daha dönebilir miyiz?

— Biz Bodrum'daydık. Haberi alır almaz komşumuz Melda Kaptana dostumuzla zaman yitirmeksizin İzmir'e, Handan Uran Ertuğrul'un yanına gittik. Handan başta olmak üzere, Muhsin beyin yeğenleri ve tüm ev halkı üzüntüden güçlükle ayakta durabiliyorlardı. Bizim için de tiyatromuza yıllarca ışık veren insan ölmüştü. Tiyatrocunun gururu, onuru, hocası, öncüsü, perdecisi, sözcüsü bir daha konuşmamak üzere susmuştu. Tam bir çöküntü içindeydik, konuşacak kelime bulamıyorduk.

Bizden başka, Beklan Algan, Kerim Avşar ve Şakir Eczacıbaşı da gelmişler aynı kederler içinde, Muhsin Beyin son yolculuğunda üstleneceğimiz görevleri düşünüyorduk. Cenaze

töreninin 2 Mayıs günü İstanbul'da yapılmasına karar verildi. Bizler İstanbul'a geldik, Şakir Bey işleri halletmek için İzmir'de kaldı.

1 Mayıs sokağı çıkma yasağı ile geçti. 2 Mayıs günü hocamızın naaşını sabah sekizde Yeşilköy Havaalanı'nda karşıladık. Vasiyeti üzerine cenaze namazının kılınacağı Levent Camii'ne götürdük. Cami avlusu ardından ağlayanlar tarafından doldurulmuştu. Hemen karşıda bulunan Levent İlkokulu'nun küçücük öğrencileri, onlar için çocuk tiyatroları kuran büyük insanın tabutu başında kendiliklerinden nöbet tutuyorlardı. Namaz sonrası, eski yaşlı aktörler, genç yeni aktörler, yöneticiler ve törene İstanbul'un dört yanından koşup gelen seyircileri ile Zincirlikuyu'da hazırlattığı yerine ve tarihe bıraktık hocamızı.

O günü *Bir Avuç Alkış* kitabımda şöyle dile getirmiştim:

Bir giz ki çözemezsin yaşar ellerinde
Bir ses ki yankılanır çınlar belleğinde
Bir göz ki hep açık gözlerinde
Çekip perdeleri bir yere gidemezsin...

— Sohbetimizin en başından şu ana kadar kerelerce andık Muhsin Ertuğrul'u. Kah anılarınızı paylaştık, kah küçük sitemlerinizi, eleştirilerinizi gönderdik. Ustalığını, hocalığını, mücadelesini, çağdaşlığını sık sık saygı ve sevgi ile dile getirdik. Tiyatroyla bakışının ve yapmak istediklerinin ip uçlarını da verdik Hocanızı tarihe bırakırken, "Nasıl bir Muhsin ertuğrul" diye bir kez daha sorsam?

— Bu soruyu şimdi bir şeyler söyleyerek değil de, onun için daha önceleri kaleme alınan birkaç yazıdan parçalar okuyayım. Sanırım Muhsin Ertuğrul'u tanımak, onu anlamak için çok daha doğru bir yol olacak ve her birinin altına da imzamı atarım. Örneğin 60. Sanat Yılı için Sabahattin Eyüboğlu,

Koşulların ister istemez yarattığı değil, koşulları zorlamış, kadere kafa tutmuş, ot bitmez denen yerde ağaç oluvermiş

insanlardır bunlar. Bir yerin damgasını taşımaz, bir yere kendi damgalarını basarlar. Dün dünya onlarsız yürüyüp giderken, bugün onlarsız düşünemezsiniz dünyayı. Gördükleri iş onların, onlar gördükleri işin rengini almıştır. Yazılmış bir oyunun kişileri gibi değil, kendi kişilikleri, kendi oyunlarıyla çıkarlar ortaya.

Böylesi insan teklerinden biridir işte Muhsin Ertuğrul!..

Türkiye'de tiyatroyu onsuz, onu tiyatrosuz düşünemez olmuşuzdur. Tek kişiyle gerçekleşemez bir sanatın, yerine başkası konmaz tek kişisi denebilir ona. Kişiliğiyle sahneler aydınlatmış, yeni bir güç kazandırmış insan soluğuna. Koşullar mı yaratmıştır onu, o mu koşulları? Sahne mi yoğurmuştur onu, o mu sahneyi? Çevresi mi zorlamıştır onu, o mu çevresini? Hangi kuramcı olmasa da olurdu diyebilir onun için? Dilki yanar insanın, diyemez..." diye yazmış.

Aynı kitapta Melih Cevdet Anday, "Çalışma sırasında da genel olarak fazla konuşmadığına bir-iki oyunun provasında dikkat ettim; sadece salonda bulunması bile işin ciddiyetle yürümesini sağlıyordu. Gerçekte oyuncuya rol tarif eden yöneticilerden değildi, benim bildiğim; yol gösterir, soruları cevaplar, bırakırdı oyuncuyu yürüsün yeteneğinin sınırlarına değin, ondan çoğunu elde etmeye kalkmak olanaksızdır. Bunun yanında, daha hiç sahneye çıkmamış bir genci ilk görüşünde, onun ileride hangi rolü başarı ile oynayacağını kestirebiliyor...." demiş.

Bir tiyatro ustası Muammer Karaca, "Bugün perdelerimiz, radyo ayarı ile ilan edilen saatte açılıyorsa bu sayın Muhsin Ertuğrul'un bize vermiş olduğu tiyatro terbiye ve disiplininin bir neticesidir. Üst tarafını siz hesaplayın..." diyerek bir çırpıda söyleyivermiş her şeyi.

Bu yazılanlara, bir de Hocamızın 1974'te son kez Şehir Tiyatroları'nın başına getirildiğinde 13 Ocak 1974 tarihli *Milliyet* gazetesinde Tufan Türenç'le yaptığı konuşmada bir soruya verdiği yanıtı ekleyelim:

" Başlıca amacımız yoksul semtlere götürmek olacaktır. Okullardan, salonlardan yararlanacağız. Yer bulamazsak,

kahvehanelerden yararlanırız. Ne yapıp yapacağız, tiyatroya gelme olanağı bulamayanların ayağına biz gideceğiz... Özel tiyatroların durumu çok kötü. Bizim salonlarımızın boş kaldığı saatlerde buralaradn özel tiyatroların yararlanmasını sağlayacağız. Özel tiyatrolara yardım etmeyi çok istiyorum."

Muhsin Ertuğrul'u daha da anlatmaya gerek var mı bilemiyorum!..

Ver elini İstanbul...

— Bu ara yanıtlar için çok teşekkür ediyorum size. Her iki ölüm de, bütün Türkiye için önemli dersler içerir sanırım. Onun için belleklerde yer edinmesinde yarar var. Muhsin Bey'i de elimizden geldiğince tekrar andığımıza göre, şu kulis özlemine geri dönelim mi artık?

— Bodrum'daki evde oturmuş yazı yazıyordum değil mi?.. Kapı çalındı, açtım, karşımda İstanbul Şehir tiyatrosu'nun genç oyuncularından Osman Görgen. Şaşırmadım desem yalan olur. Sevindim de. Güzel yüzlü, sevimli bir gençti. Hemen içeriye aldım, "Hayrola Osman, tatile mi geldin Bodrum'a, beni aramak nereden aklına geldi" diye sorularımı sıraladım.

"Mücap ağabey, bir çok arkadaş gibi ben de seni çok severim. Bir haftadır buradayım, yarın İstanbul'a döneceğim, bir hatırını sorayım dedim."

"İyice terlemişsin, dur bir bira açayım serinleyelim."

Evin içi bile 27 derece, Bodrum sıcağında bira her ikimize de iyi gelmişti. Bir süre bildik tanıdık arkadaşlardan, tiyatrodan, havadan, sudan konuştuk

"Eleştirmen Hayati Asılyazıcı tiyatroya Genel Sanat Yönetmeni olmuş doğru mu" diye sordum. Osman "Evet, doğru" dedikten sonra, "Önümüzdeki mevsim repertuarda galiba Moliére olacakmış, sen Moliére'i çok seversin, bize gelip Moliére'in bir oyununu sahneye koymak ya da oynamak istemez miydin? Ne dersin?"

Tiyatronun yönetiminde hiçbir görevi ve yetkisi olmayan bu çocuğun bana böyle bir öneride bulunabilmesini hiç bek-

lemezdim, bunun altında bir iş vardır diye düşünerek, "Hayati benim Moliére'i sevdiğimi bilir" dedim.

Bardağındaki birasını bitirtip, "Seni daha fazla rahatsız etmeyeyim ağabey" dedi, kalktı. "Soranlara selam, artık İstanbul'da görüşürüz" diyerek Osman'ı yolcu ettim.

Eşim o sırada *Milliyet* gazetesi Yönetim Kurulu üyesiydi. On beş günde bir İstanbul'a gidiyor, üç gün kalıp Bodrum'a dönüyordu. 15 Ağustos günü kendisinden bir teleks aldım. Şehir Tiyatroları Üsküdar Bölümü'ne konuk olarak, ekip yönetmeni olmam isteniyormuş. Hayati de toplantı için perşembe günü tiyatroda olmamı önermiş. Günlerden cumartesi ve ben 22 Ağustos çarşamba İstanbul'dayım.

— Konuğu iyi karşıladılar mı?

— 22 Ağustos Perşembe günü sabahı Harbiye Şehir Tiyatrosu'na gittim. Müdür Reşat Aksoy, Genel Sanat Yönetmeni Hayati Asılyazıcı, Yönetim Kurulu'ndan Agah Hün, Münir Özkul, Çetin İpekkaya, Haluk Şevket, Rauf Altıntak toplantıdaydılar. Sahneye konacak oyunlar konuşuluyordu. Hayati'ye Moliére'in *Hastalık Hastası*'nı İ. Hami Danişment Türkçesiyle sahneye koymak istediğimi söyledim. Onun oluruyla da ertesi gün çalışmalara başladım. Başrol Argon'u Bilge Zobu'ya vererek kadroyu oluşturdum. Oyuna bale ve müzik koymak istiyordum. Koraografi için deneyimli arkadaş Deniz Uyguner'le konuşup müzik ve dans şemasını da çıkardık ve 1 Eylül'de Üsküdar Tiyatrosu'nda ilk okuma provasını gerçekleştirdik.

İyi bir prova dönemi sonrası, 10 Ekim Çarşamba akşamı *Hastalık Hastası* oyunu başladı ve ilk gece için iyi geçti. Fakat basın gecesini araya giren hastalıklar ve aksaklıklar yüzünden 24 Ekim'de gerçekleştirebildik. *Hastalık Hastası* oynanmaya başladığında, sonrası için de, Hayati Çorbacıoğlu'nun *Erkek Satı* oyununun yönetmeni Nedret Güvenç'le rol dağılımını da yapmıştık. 5 Kasım'da başlayan *Erkek Satı*'nın provaları esnasında da, ondan sonra sahneye konacak olan Musahipzade'nin *Balaban Ağa* oyunun rol dağılımını onayladım.

Hani Üsküdar'dan sorumlu yönetmendim?

— Her şey iyi gidiyor anlaşılan?..
— Başlangıçta öyle görünüyor da, sanki gitmeyen bir şey de var!.. 16 Kasım'da Harbiye'ye yönetim kurulu toplantısına gittim ama kimse gelmediği için toplantı yapılamadı. 20 Kasımda Nedret Güvenç'le konuşup *Erkek Satı*'nın 10 Aralık'ta başlamasına karar verdik. 7 Aralık'ta Yönetim Kurulu toplandı, *Erkek Satı* mı yoksa Balaban Ağa mı önce perde açsın kararı bir türlü verilemiyor. 11 Aralık günü Harbiye'ye tiyatroya uğradım, Hayati dostumuzla, Nedret Güvenç dostumuz *Erkek Satı*'nın daha sonra sahnelenmesine karar vermişler, benim haberim yok. Biraz şaşırdım, daha doğrusu şaşkınlıklarım her gün artıyordu.

Hastalık Hastası Üsküdar Tiyatrosu'nda son haftasına girmişti. 16 Aralık Pazar gecesi son gecesini oynayıp afişten kalktı, kalkmasıyla da kadrosu dağıtıldı. Oysa bu sevilen oyunun Üsküdar'dan sonra, Kadıköy, Fatih ve Harbiye'de oynanması için Yönetim Kurulu'nda karar almıştık, yazık oldu. Yakıtsızlıktan, aralık ayının son günleri Harbiye Tiyatrosu kapalı. Aynı durum Kadıköy'ü de içine alarak ocak ayının bazı günlerinde de sürüyor. Yönetim Kurulu gece oyunlarının 21:00'den 20'ye alınmasına karar verdi. 3 Mart Pazartesi, Harbiye'ye gittim. *Balaban Ağa*'nın başrol oyuncusu Feridun Karakaya, eski bir yabancı oyunu uyarlayıp Üsküdar'da provaya koymuş. Hayati dostumuz da onaylamış. Yahu, Üsküdar'dan sorumlu yönetmen ben değil miyim? Benim haberim yok, Yönetim Kurulu'nun haberi yok. Ben şaşırıp duruyorum. Bütün bu şaşırmalar ve işimi yapamama sonucu görevi bırakmayı düşündüm ve 10 Mart günü bardağı taşıran damla; Yönetim Kurulu'nda, tiyatro muhasebesinden aldığım, karşılıksız çıkan maaş çekiyle, ayrıldığımı bildiren dilekçeyi müdüre verdim.

— Bu kez sordular mı, "Nereye" diye?

— Üç gün sonraydı. Hayati aradı, karşılıksız çek işini konuştuk. Bir-iki gün sonra da Harbiye Tiyatrosu'na gittim, Hayati, "Seni kadroya alalım, Arbuzov'un oyununu provaya koy" dedi. Oysa ben artık eve dönmeye kararlıydım. Bu kez diğer yönetim kurulu üyeleri de ayrılmamı istemiyordu. Hafif zorlanırken, imdadıma *Türk Tiyatrosu* dergisi yetişti. Son çıkan sayıda, oynanan oyunların listeleri, fotoğrafları, oyuncularının isimleri vardı ama, *Hastalık Hastası*'ndan ne bir fotoğraf, ne de bir isim!.. Böylece Nisan 1980'de emekliliğimi isteyerek ayrıldım Şehir Tiyatroları'ndan.

YEDİNCİ BÖLÜM

Kırk Kanatlı Kırkıncı Kuş

40. Sanat Yılı'mı kutlamayı Ümit Yaşar Oğuzcan soktu aklıma. Bir bar akşamı, "Senin 40. sanat yılın ne zaman" diye sormuş, ben de, "1983 yılında" deyince, "Elbirliğiyle senin sanat yılını kutlayalım" demişti. Bu hoş öneri üzerine kolları sıvadık.

40. Sanat Yılı'nda "Cyrano" olarak son kez sahnede. Eşlik eden Tijen Par...

Karikatürün altında "Laz Hamlet"

— Şu Şehir Tiyatroları'nın telaşı içerisinde, sizin son tiyatrosuz günlerdeki farklı bir uğraşı alanınızı az daha unutuyorduk. Marko Paşa*'dan yıllar sonra yeniden gazetecelik ve yazarlık günlerinizi anımsayalım mı biraz da?*

Mücap Ofluoğlu'nun Milliyet *spor sayfasında yayımlanan ilk yazısı Altan Erbulak'ın "Laz Hamlet" karikatürü eşliğinde...*

— Çok doğru. Mizah, spor, röportaj, çocuk olmak üzere pek de kısa olmayan gazete yazarlığımı unutmayalım. Yıl 1976 ya da 1977, Nişantaşı Kulis Bar'dayız. Pertev Tunaseli, "Mücap, spor sayfasına yazar mısın" dedi. Pertev o aralar *Milliyet*'in spor sayfasında yazıyor. "Namık Sevik çok sevinir, şöyle eğlenceli yerinden başla yazmaya."

Namık'ı çocukluğundan beri tanırım. Kadıköylü ve Fenerbahçeli dost canlısı biri. O da birkaç kez spor sayfası için yazmamı istemişti ama, hem vaktim yok hem de sporcu dostlarımızın son derece ciddiye aldığı konularla yazı yoluyla gırgır geçmek hoş olmaz diye düşünürdüm. O gün, Pertev öyle asıldı ki, "Sen yaz benim için" deyiverdim. Pertev de, "Peki yazacağım ama sonra kızmak yok" deyip çıktı gitti bardan.

Bir kaç gün sonra, milli takımın Avusturya maçı için Viyana'ya yollandığı gün, *Milliyet* spor sayfasında, sevgili Altan Erbulak'ın imzasıyla, bendeniz Karadeniz uşağu giysileri içinde, bir elimde top, horon oynar gibi pozdayım. Başlık: "Oflu'dan Selamlar Mücap Ofluoğlu." Yazı başlığı: "Olmak, ya da Olmamak?" Karikatürün altında: "Laz Hamlet" yazısı.

Bir şakayla başlayan bu yazı, daha sonra Namık Sevik'in bir kez daha yaptığı öneri ile gerçeğe dönüştü ve *Milliyet*'in spor sayfasında yarı ciddi yarı şaka yazılar yazmaya, eleştiriler yapmaya başladım. Spor yazılarım uzun süre devam etti. Sonra da, Refik Erduran ve Orhan Boran'ın başlattığı *Milliyet* mizah sayfasına, Abdi İpekçi'nin de oluruyla, yazı yazmam istendi. Ben de geçtim mizah sayfasına yazılar yazmaya.

Milliyet'in spor sayfasında başlayıp mizah sayfasında süren yazarlığım, 1979'da sevgili Turhan Aytul'un buluşu *Yaşam* sayfasına transfer oldu. Bu sayfaya da, Bodrum üzerine gözlemlerimi ve Bodrum'a gelen Türk ve dünya ünlüleriyle yaptığım söyleşileri göndermeye başladım. Bunların içinde Avni Arbaş, Zühtü Müridoğlu, Ahmet Ertegün ve Nureyev gibi isimleri sayabilirim.

Yazarlığım yalnız bunlarla kaldı sanıyorsanız yanılırsınız. 1978 kışı Londra ve Paris'i içine alan bir geziye çıkıyordum.

Milliyet Çocuk Dergisi yöneticisi ünlü şair Ülkü Tamer bu gezi içinde çocukları ilgilendiren izlenimlerimi yazmamı istemişti. Ben de *Çocuk Dergisi*'ne, çocuklara Londra ve Paris'i anlatan on yazı yazmıştım.

— Kaldığımız yere geri dönelim şimdi. Emekli olarak, yalnız Şehir Tiyatroları ile değil, genelde tiyatro ile ilişkileriniz de son buluyor mu?

— Yalnızca Şehir Tiyatroları'ndan emekli olmuyordum galiba. Bundan böyle genelde oyuncu ya da yönetici olarak tiyatro sahnesine de veda ediyor gibiydim bir bakıma. Ama uzun bir zaman geçmeden bu düşüncem, Ferhan Şensoy'dan aldığım bir haberle geçersiz oldu.

— "Ortaoyuncular"a mı geçiyorsunuz yoksa?..

— Yok o kadar da değil. 1981 yılının başları. Evimdeki telefon çaldı. Karşımda, rahmetli Suavi Tedü'nün kızı Zeynep Tedü:

"Mücap ağabey, ben Ortaoyuncular'dan telefon ediyorum. Küçük Sahne'nin 30. yılını kutlayacağız, bu kutlamaya katılır mıydınız? Yönetmenimiz Ferhan Şensoy bu konuda sizinle görüşmek istiyor!.."

"Peki Zeynep, ben tiyatroya gelirim, konuşuruz" dedim. Zeynep, teşekkür edip kapattı telefonu.

Bu telefon görüşmesinden iki-üç gün sonra tiyatroya gittim. Ferhan Şensoy'u tanımıyordum. Daha önce anlattığım gibi, 1974 yılında Paris'te, J. Savary'nin asistanı olarak adını duymuştum. Ferhan beni güler yüzle ve saygıyla karşıladı. "Bir oyun oynar mısınız Küçük Sahne'nin 30. yılı için" diye sordu. Bu arada Suzan Uztan'ı da düşünmüş. "İyi olur, Suzan'la bir oyun sahneleriz" dedim. Düşünmek ve oyun bulmak için süre isteyerek ayrıldım yanından.

Şu son Üsküdar Tiyatrosu yönetmeni iken, Osman Karaca'dan okumak için aldığım oyunlar içinde, çağdaş Sovyet oyun yazarı Arbuzov'un bir oyunu, *Eski Moda Komedya*'yı çok sevmiştim. İki kişilik, sevgi ve aşk dolu bir oyundu. Bir-

kaç gün sonra bu oyunu oynamak için Ferhan'a önerdim. Oyunu okumak için aldı ve bir süre ortalıkta görünmedi. Bende, artık ya oyunu beğenmedi ya da 30. yılı kutlamaktan vazgeçti diye düşünürken, karlı bir akşam çıkageldi. Oyunu okumuş ve her haliyle beğenmiş.

Suzan Uztan'la başlayan provalarımız, Ortaoyuncular'ın katkısıyla sürdü ve iki aylık bir çalışmadan sonra oynanabilir düzeye geldi. Sahneye çıktığımızda da, oyun tuttu ve beğenildi. Yalnız mevsim sonuna rastladığı için iki haftacık oynayabildik. Oyun sonrası çok olumlu eleştiriler aldık. Melih Vassaf'ın *Çağdaş*'taki yazısıyla noktalayalım bu kutlamayı:

"Mücap Ofluoğlu Küçük Sahne'nin 30. yıldönümü için sımsıcak, duygusal bir komedi seçmişti. Geçen yıl Oda Tiyatrosu'nda *Söz Veriyorum*'da izlediğimiz ve çok sevdiğimiz Arbuzov'un yeni oyunu, *Eski Moda Komedya*, her yaşta izleyicilerin çok sevdikleri, içinde biraz kendilerini buldukları bir oyun. Her iki sanatçı, birbirlerini gölgelemeden, nefis oyunlar çıkarıyorlar; görmedinizse üzülmeyin, gelecek yıl tekrarlanacak!"

Tekrarlayamadık. İki hafta oynamıştık ya, bu iki hafta yetti de arttı bile.

— Aynı yıllarda sizin görkemli bir "40. Sanat Yılı"nız kutlanmıştı?..

— Yalnız benim değil, bizim kuşağın jübile dönemiydi sanki o yıllar. Örneğin, yaşamı ve esprileriyle sevilen sevgili aktör dostum İsmet Ay 40. yılını kutlamış, kısa bir süre sonra da 50. yılını kutlayarak herkesi şaşırtmıştı. Babaların babası, bir zamanların Sarı Turgut'u, Baba Turgut Boralı da, pek hoşlanmadığı halde, "Boşver, hiç sevmem jübile mübile" diyerek ısrarlara dayanamadı ve 40. Sanat Yılı'nı kutlayıverdi.

Gelelim bendeniz'e; 40. Sanat Yılı'mı kutlamayı Ümit Yaşar Oğuzcan soktu aklıma... Bir bar akşamı, "Senin 40. sanat yılın ne zaman" diye sormuş, ben de, "1983 yılında," deyince, "Elbirliğiyle senin 40. yılını da kutlayalım" demişti. Bu hoş öneri üzerine kolları sıvadık. Yalnız ben kırk yılı kendi

başıma değil de bir kuruluş aracılığıyla kutlamayı uygun buldum ve değerli dost, işadamı Ali Neyzi'yi arayarak durumu anlattım ve böyle bir gecenin Hisar Eğitim Vakfı yararına yapılmasının mümkün olup olamayacağını sordum. Sevgili Neyzi, çok sevindiği bu önerimi, başkanı olduğu vakfın mütevelli heyetine de sundu ve oluru alınca da, Hisar Eğitim Vakfı yararına olmak üzere 40. yıl hazırlıklarına girişildi.

Gerçekten görkemli oldu benim 40. Sanat Yılım. Şan Tiyatrosu'nda gerçekleştirilen geceye, Devlet Tiyatrosu, İstanbul Şehir Tiyatrosu sanatçıları, Devlet sanatçılarımız Cemal Reşit Rey ile Suna Korad, Türk musikisi sanatçısı Laika Karabey sanatlarıyla, Haldun Taner, Elif Naci, Ümit Yaşar Oğuzcan, Ülkü Tamer ve Recep Bilginer konuşmalarıyla ve de değerli fotoğraf sanatçımız Gültekin Çizgen de, kırk yılı anlatan multivizyon gösterisiyle katılarak onur verdiler.

Jübile öykümüzü de, Ülkü Tamer'in benim için yazdığı mani ile noktalayalım:

"Perdesinin önü alkış / Alkış değil bu bir yokuş / Yüceleri aşıp geldi / Kırk kanatlı kırkıncı kuş"

— 40. Sanat Yılı'nızı Hisar Eğitim Vakfı yararına yaparken amacınız neydi?

— O gece gelen gelirin büyük bölümünü bir fon haline getirerek, konservatuvarlarda, özellikle Devlet Konservatuvarı'nda tiyatro okuyan gençlere burs vermekti amacım.

— Amacınıza ulaştınız mı?

— Ulaştık sanıyorum. Yalnız uzun zaman çok öğrenci burstan yaralanırken, sonraları bizim fon enflasyonla boğuşa boğuşa bire hatta yarıma kadar düştü. Şimdilerde o haliyle bile İzmir 9 Eylül Üniversitesi'nde genç öğrencilere yardımcı olmaya çalışıyor. Bir başka amacım daha varmış ki, onu sonradan anlayabildim. Ben burs alan öğrencileri tanımıyordum, kim olduklarını bilmiyordum. Bugün, çok ünlü bazı sanatçı kardeşlerimizle karşılaştığımda, bana içtenlikle, "Ben sizin bursunuzla okudum" demeleri gözlerimi yaşartıyor. Ulaşmışım değil mi amacıma?..

— Bildiğim kadarıyla, 40. Sanat Yılı geceniz, bir bakıma sizin tiyatro sahnesine vedanız gibi oldu. Sonrasında!..
— Gerçekten bir jübile oldu benim için. O geceden sonrası tiyatrodan uzakta ama yine sanatla iç içe geçmeye devam etti. Sahnenin yerini kamera aldı. Sinema ve televizyon çalışmalarında da küçümsenmeyecek işler yaptım sanıyorum.

— C çalışmaları da bir gözden geçirelim mi?
— Bunların içinde en önemli ve uzun soluklusu 1985 yılında TRT 1 için çekilen "Hanımlar Sizin İçin" dizisi oldu. TRT'den aldığım bir davetle bu dizinin başrollerinden birini üstlendim. Nezihe Aras'ın yazdığı ve Naci Çelik'in çektiği "Hanımlar Sizin İçin" iki yıl sürdü. Önceleri doğrudan TRT tarafından çekiliyordu. Sonraları Tunca Yönder'in şirketinin yapımcılığıyla devam etti.

Aynı yıllarda, bu kez yönetmenliğini Tunca Yönder'in yaptığı *Bir Tren Yolculuğu* adlı televizyon filminde oynadım. 80'lerin ilk dönemlerinde Tunç Başaran'ın çektiği sinema filmi *Biri ve Diğerleri*'nde geçtim kamera karşısına. Daha sonraları yine Tunç Başaran tarafından çekilen, *Biri ve Diğerleri*'nin televizyon uyarlaması sayılabilecek "Hadi Gel Bar" dizisinde rol aldım. Daha sonraları, yapımcılığını Arif Keskiner'in üstlendiği, Savaş Dinçel tarafından senaryosu yazılan ve TRT için çekilen "Bizi Güldürenler" dizisinde ve yine Tunç Başaran'ın çektiği bölümlerde rol aldım.

— Neredeyse Tunç Başaran oyuncusu olmuşsunuz?..
— Evet, neredeyse değil mi?.. Neyse onun dışında, bir de "Süper Baba" dizisinin Orhan Oğuz tarafından çekilen bölümlerinde konuk oyuncu olarak görev aldım.

— Tiyatro ve sinemadan sonra televizyon oyunculuğu için de konuşalım mı biraz?
— Tiyatroyu ayrı bir köşeye koyalım önce. Benim için televizyon oyunculuğunun en belirgin yanı sinemadan daha yorucu olması. Sinema filmi diyelim ki, yirmi beş-otuz günde

"Hanımlar Sizin İçin"in çekimlerinin sürdüğü günlerin birinde Nedret Güvenç ve Nilgün Özhan'la birlikte halkın arasında...

çekiliyor. Bu kadar zamanda dolu dolu altı-yedi günü geçmez çalışmanız. Televizyon dizisinde hele bir de başrollerde oynuyorsanız, haftalar boyu çekimlere gideceksiniz. Benim için yorucu...

Bir diğer açıdan bakalım şimdi de. Tarık Akan'ın başrolü oynadığı bir film vardı, yanılmıyorsam *Arka Sokaklar*, o filmle ilgili, daha önce Tarık'la da konuştuğumuz ve çok güldüğümüz bir anekdotu aktarayım. Galiba on sene kadar oluyor. Bir gün evdeyim, telefon çaldı, baktım, karşımda bir garip ses, "Baba, sen Sait Faik'in arkadaşıymışsın. Tarık Akan'ın oynadığı filmde Sait Faik'i oynar mısın" diye daha baştan "Baba" diye başlayan tuhaf bir teklif. Kapatamadım telefonu, "Peki nerede çalışacaksınız" diye sordum. "Baba, biz Beyoğlu'nda başladık" dedi. Mevsim kış, yağmur, kar var. "Peki nerede soyunup giyiniyorsunuz" diye sordum bu kez. "Minibüsümüz var, onun içinde soyunup giyinirsiniz" diye yanıt. "Yahu" diyorum, "onun içinde üşür, hasta olurum ben." "Yok olmazsın baba" deyince de, "Peki kaç lira

vereceksiniz" diye de sordum. Hiç olmayacak bir rakam söyledi arkadaş. Ben de, "Ben o kadar paraya oynamam, hasta falan olurum" deyince de, "Ooo baba, sen de yani" yanıtı üzerine son verdik telefon konuşmasına. Ha unuttum, konuşma sırasında, "Senaryoyu gönderin, bir okuyayım" da diyorum... Buna yanıtı da, "Senaryo falan yok baba, sen buraya gelince rolünü anlatırlar" oluyor. Arayan kimdir, filmin nesidir, belki de sette çalışan biridir, hala bilmem. Ama bunca gelişmeye karşın, o yaklaşım ve gösterdiği koşullar sinemamız için bir parça da olsa ipucu veriyor değil mi?.. Televizyon burada olumlu olarak ayrılıyor sinemadan. Koşullar ve ilişkiler daha sağlıklı oluyor televizyonda. Daha düzenli ve sistemli çalışılıyor. Benim gördüklerim ve yaşadıklarımla böyle... Çünkü bugünkü kadar fazla televizyon dizisi çekilmiyordu oynadığım yıllar. Dilerim hala aynen sürüyordur.

— Tiyatrodan tümden uzaklaşmış mıydınız gerçekten?

Arif Keskiner'in yapımcılığında ve Savaş Dinçel'in senaryosu ile TRT için çekilen "Bizi Güldürenler" dizisinin, Tunç Başaran yönetimindeki bölümünün kadrosu bir arada. (Soldan) Erdinç Akbaş, Mücap Ofluoğlu, Bülent Kayabaş, Bülent Bilgiç ve Tunç Başaran...

— O yıllarda özel tiyatrolar yeniden güçlenme ve canlanma aşamasına gelmemişlerdi henüz. İstanbul Şehir Tiyatroları ile bir-iki birlikteliğimiz oldu o kadar.

Afişte adım yok

— *Neydi o birliktelik?*

— Oyuncu ya da yönetmen olarak değil de, bazı önemli kutlama ve anma günlerinde görev almak gibi bir birliktelik.

Şehir Tiyatroları'nın 70. yılı kutlamaları ocak ayında başlamıştı. Genel sanat yönetmenliğine atanmış olan Gencay Gürün dostumuz beni telefonla arayıp, "Yarın Muhsin Ertuğrul Bey'in kabrini ziyarete gideceğiz, sen de gelip bir konuşma yapar mısın" dedi. 13 Ocak Pazar günü, Gencay Gürün başta, bir grup sanatçı arkadaşla Muhsin Bey'in kabrine gittik. Hazırladığım konuşmamı okurken gazeteciler bu küçük törenimizin fotoğraflarını çekmişlerdi. 14 Ocak Pazartesi günü konuşmam görüntülü olarak *Milliyet* gazetesinin birinci sayfasında yayımlandı.

Şehir Tiyatroları ile ikinci buluşmam biraz tuhaf oldu, anlatayım. 5 Ekim 1994 akşamı Devlet Tiyatrosu'nda oyun izliyorum. O ara İstanbul Şehir Tiyatroları genel sanat yönetmenliğini üstlenmiş olan Erol Keskin'e rastladım. Bana, "Ağabey, yarın sabah 11:00'de Harbiye Şehir Tiyatrosu'nda toplanıyoruz, sana haber vermediler mi" dedi. "Hayır" dedim. "Yarın sabah 11:00'de gel" dedi, ayrıldık.

Ertesi gün konuştuğumuz saatte tiyatroya gittim. Tiyatronun emeklileri toplanmışlardı. Tiyatronun 80. yılının kutlanması konuşuluyordu. Bazı kararlar alındı. Örneğin *Çürük Temel* oyununun oynanması gibi. Sonradan çok düşünmüşümdür, o akşam tiyatroda Erol Keskin'e rastlamasaydım bana haber verilmeyecek miydi? Neyse, o gün bir kaynaşma oldu emeklilerle. 3 Ocak 1995 günü Zihni Küçümen telefon etti. 80. Kuruluş Yılı için program yapıyormuş. 9 Ocak'ta tekrar toplandık, 12 Ocak'ta da Harbiye Tiyatrosu'nda *Çürük Temel*'in provası başladı. Zihni Küçümen ba-

na oyunun sunuculuğunu yapmamı önerdi ve hazırladığı metni verdi. 19 Ocak Perşembe günü sabah 11:00'de provaya gittim. Gün gün, saat saat anlatıyorum, birtakım tuhaflıklara tarihin tanıklığı için!.. Oyuncular, Celile Toyon, Jeyan Mahfi Tözüm, Şehime Erton, Sevil Uluyol, Necdet Mahfi Ayral, Nüvit Özdoğru, Fuat İşhan oynuyor. Sunucu Mücap Ofluoğlu.

20 Ocak günü Bedia Muvahhit anıldı ve 23 Ocak Pazartesi akşamı *Çürük Temel* başladı. Oyun çok iyi geçti, salon doluydu. Sonrasında Fatih, Kadıköy, Üsküdar Tiyatrolarını dolaşarak yedi kez oynandı ve ben bu yedi oyunun da sunuculuğunu yaptım ama ne yazık ki, oyunda görev alan sanatçıların adının yazıldığı afişte benim adım yoktu!..

— Anlattığınız kadarıyla tuhaflıktan öte yapılanlar?.. Burada, tümüyle kapattınız mı kendinize Şehir Tiyatroları'nın kapılarını?

— Kolay değil. Aradan altı yıl geçti. 2001'in 20 Mart'ı. Günlerden salı. Şehir Tiyatroları'nın o zamanki genel sanat yönetmeni Şükrü Türen, önceden telefon edip randevu alarak, elinde çiçeklerle evimize geldi. "Siz bize küskünmüşsünüz. Neden" diye sordu.

— Nereden biliyor küskün olduğunuzu?

— Ha, onu atladık değil mi?.. Çünkü Türen'in ziyaretinden bir-iki gün önce 27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü'nde yapılacak *Hamlet* gösterisinde Polonius rolünü almam için çağrıda bulunmuşlardı. Ben 1995'ten beri kırgın olduğum tiyatrolarına seyirci olarak bile gitmiyordum. "Gelemem" demiştim. Sorunca, Şükrü Türen'e, neden kırgın olduğumu, afişte adımın yazılmadığını ve bazı diğer nedenleri anlattım.

Şükrü Türen anlattıklarıma üzüldüğünü söyledikten sonra, "Peki, gösteriye katılmayın ama 27 Mart günü sizi aramızda görmek isteriz, lütfen gelir misiniz" deyince, ben de ziyaretine ve çiçeklerine teşekkür ederek, "Peki geleceğim" dedim.

— *Gittiniz mi?*
— Evet, eşimle beraber Harbiye Şehir Tiyatrosu'na törenleri izlemeye gittik. O akşam genç sanatçılar tarafından oldukça sıcak bir ilgiyle karşılandık.

— *Her tatsızlık gibi belli ki bu konuyu da pek fazla konuşmaya niyetiniz yok. O zaman gene keyifli bir bölüm açalım sohbetimize. Daha önce bize çok güzel İstanbul ve Beyoğlu gezileri yaptırdınız. 40'lardan başlayarak 50'lerin, 60'ların hatta 70'lerin en güzel ve en popüler lokallerine uğrattınız. Biraz da son yirmi yılın ve yaşadığımız şu günlerin akşam turunu atalım mı birlikte?*
— Haklısın, hep tarihi konuşacak değiliz ya. Şu anda oturduğumuz bardan, tekrar geri gelmek kaydıyla biraz kalkalım ve az geriye doğru bir gidelim bakalım. Zamanla birlikte insanlar da değişiyor, mekanlar da değişiyor hatta tavırlar ve dav-

Bir Papirus akşamında Mengü Ertel (ortada) ve Fenerbahçeli ünlü "Hırsız" Semai (Şatıroğlu) ile birlikte...

ranışlar da değişiyor. O nedenle, galiba biz sanatçılar ve sanatın ruhunu taşıyanlar mümkün olduğunca bu değişimlerin olumsuz yanlarından korunmak için kendimize ait mekanlar oluşturmayı ve oralarda buluşup günün muhasebesini yapmayı iyi becermişiz anlaşılan. "Lambo" dedik, "Kulis" dedik, "Divan" dedik, şimdi de şöyle bir Ses Tiyatrosu'nun pasajına girip "Papirus"un kapısını açalım bakalım.

"Kulis"ten sonra, gerçi hala var ama, bizim dünyamızın önemli bir yeri oldu "Papirus." Ses Tiyatrosu pasajında başlayan Papirus akşamlarına, daha sonra Erman Han'ın altında devam ettik. Papirus sanatçıların, özellikle de sinema aktör ve yönetmenlerinin buluşma yeri olarak Kulis'ten bir adım öndeydi.

Şimdi "Çiçek Bar"dayız

— Papirus, tiyatro sanatçılarının "Pazartesi buluşmaları" geleneğini de sürdürüyordu bildiğim kadarıyla. Sonraları bu geleneğe bağlı kalanların sayısı iyice azalarak birkaç dostumuza kadar indi. Sizin de dikkatinizi çekiyor mu?

— Zaman ve olaylar değişiyor demiştik değil mi?.. Papirus'un en popüler olduğu zamanlar, 1970'lerin ikinci yarısı ile 80'lerin ilk yılları olmuştur. O yıllarda başka bir tiyatro geleneği de sürüyordu hala. O da, "Pazartesi perde açılmaz" kuralının geçerliliğiydi. Tiyatro sanatçısı sahneye çıkacağı zaman içki içmez. İstisnaları varsa da bu böyledir. O nedenle çok daha zengin olurdu pazartesi akşamları ve kalabalıktan kapısından girmek bile bir sorundu Papirus'a.

Daha sonraları bu geleneğin farklı boyutlarda sürmesi ise, en çok televizyon kanallarının çoğalmasıyla ilgili kanımca. O kadar çok televizyon dizisi ve filmi çekiliyor ki son yıllarda, buralarda oynayan oyuncuların büyük çoğunluğu da tiyatro oyuncusu arkadaşlarımız. Gerçi bu sayede ekonomilerini düzelttiler ama, diziden diziye koşmaktan da kendilerine ait zamanlarını tükettiler. Kendi zamanlarının yanı sıra, bu yoğunluk galiba tiyatroları olumsuz yönde etkiledi. Devlet Tiyatro-

ları olsun, bazı özel tiyatrolar olsun yöneticilerinden, oyunlara oyuncu bulamamak gibi şikayetler duyduğum da oluyor. Onlar bu sorunları bir biçimde çözerler, şaka bir yana, hala ara sıra da olsa bir arada olabildiğimiz akşamların mutluluğu hepimize yetiyordur sanırım.

— *Bu mutluluğun paylaşıldığı yer, artık Papirus değil ama?..*
— Biz yakın geçmiş derken Papirus da tarih içindeki yerini aldı değil mi?.. Son yirmi yıldır, Sinema Sevenler Derneği, tanınan adıyla "Çiçek Bar" en sıcak buluşma noktamız olarak sürdürüyor yaşamını. Arif Keskiner ve Azmi Yılmaz dostlarımızın ortaklığında ve bir dernek çatısında yürütülen "Çiçek Bar," eskilerinden de örneklenerek gerçekten İstanbul'un en önemli ve en çok sözü edilen lokali olma özelliğini de sürdürüyor. Tabii ki bunda, hem Azmi'nin, hem de Arif'in daha önceleri uğradığımız pek çok Beyoğlu barından müşteri olarak geçmelerinin payı büyük.

Böyle bir kadroyu hiçbir zaman "Çiçek Bar"da göremeyeceğiz artık. (Soldan) Baba Turgut (Boralı), Mücap Ofluoğlu, Mustafa Alabora, İsmet Ay, Kamuran Usluer ve Savaş Dinçel...

Çiçek Bar'ın bir başka rahatlığı ve özelliği de, Papirus müdavimlerinin tam kadro buraya transfer olmasından kaynaklanır. Aramızdan ayrılanları saymazsak, sanki biz değil, evimiz taşınmış gibidir. İşte, sinema oyuncuları, yönetmenleri, yapımcıları, tiyatro sanatçıları, ressamlar, yazarlar, gazeteciler, reklamcı dostlarımız, televizyon dünyamızın önemli isimleri ve her zaman olduğu gibi sanata ve de sanatçıya yakın olanlarla kaynaşıp gidiyoruz.

— Tamam kaynaşıp gidiyoruz da, öğlen rakılarından söz etmiyorsunuz ama?..

— Edelim bakalım. Çok eskiye dayanır, önce çarşamba günleri Cumhuriyet Meyhanesi. Burada avukat Merih Sezer, ressam Rasin Arsebük, Oktay Akbal toplanırlarmış. Beni Oktay götürdü oraya. Sonraları daha da genişledi masamız. Recep Bilginer, Naim Kılıç, Kemal Bekir katıldı. Paris'ten geldikten sonra Hıfzı Topuz bizimle olmaya başladı. Çok sonraları Demirtaş Ceyhun, Refik Halit Karay'ın oğlu Ender Karay da çarşamba öğlen rakıları kadrosunda yerlerini aldılar.

Çiçek Pasajı'nda bir "Cuma Akademisi" masası. (Soldan) Tektaş Ağaoğlu, Ferruh Doğan, Moiz Gabay, Mücap Ofluoğlu, Aydın Boysan, ressam Balıkçı Nuri (Akay), Fethi Naci, İbrahim Yolyapan, (sağdan ikinci) Cevat Çapan ve (en sağda) Atilla Özkırımlı...

Bizim Cumhuriyet'teki çarşamba buluşmaları devam ederken, Melih Cevdet, Fethi Naci, Oktay Akbal da cuma günleri Nevizade Sokağı'ndaki Kadir'in Yeri'nde buluşmaya başlamışlar. Sonradan ben o gruba da katıldım. Çok güzel günler geçiyordu. Sonra bu grup bir süre Babıali'de eski *Tan* gazetesinin olduğu binanın içindeki meyhaneye taşıdı kendini. Buraya Arif Damar da gelirdi. Aynı masada Balıkçı lakabıyla tanınan ressam Nuri ile de beraber olmaya başladık.

Kadir'in Yeri, *Tan* gazetesinin binası derken bu grup sonradan Çiçek Pasajı'nda "Seviç"e taşındı. Bayram'ın Yeri. Bu taşınma da on beş seneyi bulmuştur artık. Buradaki toplanmalar da Fethi Naci'nin öncülüğünde başladı. Hatta "Cuma Akademisi" diye isim bile takıldı bu buluşmalara. Cevat Çapan'ı bu kadroda saymak gerek. Daha sonraları *Cumhuriyet Kitap Dergisi* yönetmeni Turhan Günay yerini aldı. Turan'ın bir özelliği de, cuma rakılarına ara sıra sazıyla gelmesidir. Çok güzel çalar ve söyler. Fethi Naci de çok severdi... "Çok severdi" diyorum, Fethi rahatsızlığı nedeniyle uzun süredir

Tarabya'da bir perşembe ve öğlen rakısı. (Oturanlar soldan) Melih Cevdet Anday, Nadir Nadi ve Gürbüz Barlas. (Ayaktakiler soldan) Merih Sezer, Dündar Akünal ve Mücap Ofluoğlu.

katılamıyor aramıza. Çok sonraları Aydın Boysan katıldı Cuma Akademisi'ne. Zaten kendisi de "rakı üstadı" oldu ya!.. En son olarak da Tunç Başaran ve Mustafa Alabora bizimle birlikte oluyorlar.

Tabii yalnızca saydığım isimler değil bizim öğlen rakılarının dostları. Şöyle hemen aklıma gelenleri sıralayıverdim. Şimdi de, biraz gizli kalmış öğlen rakılarından söz edelim. Bu buluşmaların lideri Nadir Nadi idi. Enteresan değil mi?

— *Nadir Nadi ve öğlen rakısı!..*

— Nadir Nadi ile *Cumhuriyet* gazetesi yazarlarından ve ressam Agop Arad, bazı günler sabahları Boğaz'da yürüyüş yaparlarmış. Bu yürüyüşler Tarabya'da son bulunca da, oradaki balık restoranlarından birinde oturup bir-iki kadeh rakı eşliğinde de söyleşirleşmiş. Nadir Bey, "Divan Bar"a geldiğinde viskiden başka içki içmezdi ama, meğer öğlenleri rakıyı tercih edermiş. Derken, şunu da çağıralım, şunu da çağıralım diye diye, birdenbire Tarabya'da perşembe günleri farklı bir öğlen

Nadir Nadi'yi yolcu ettikten sonra Berin Nadi'yi ziyaret için gittiklerinde İlhan Selçuk ve Yaşar Kemal ile Nadilerin evinde. 15 Ekim 1991.

rakısı masası kurulur oldu. Yanılmıyorsam 1980'li yıllar. Bu masanın müdavimleri başta İlhan Selçuk olmak üzere, Sami Karaören, Melih Cevdet, avukat Merih Sezer, Naim Kılıç, Oktay Akbal ve ben olurduk. İki-üç defa da Uğur Mumcu katılmıştı bu sohbetlere.

Nadir Bey, rahatsızlanıp yürüyemez olunca Muğla Akyaka'ya gitmeye karar verdi. Orada hem dinlenecek, hem de evleri olan İlhan Selçuk, Naim Kılıç, Oktay Akbal gibi yazar dostlarına yakın olacaktı. Giderken bu perşembe grubunu da çağırmış. Beni İlhan Selçuk aradı. Hep birlikte gittik Akyaka'ya. Orada çok güzel bir buluşma oldu. Hatta ben coşarak, masada neredeyse tek başıma şov yaptım. Çok keyiflenmişti Nadir Bey. Zaten bu da son birlikte içişimiz oldu.

Kutlanmasıdır sanatçıyı doyuran

— Bu kadar içkili dolaşmak yeter sanırım. Biz gene dönelim sizin asıl dünyanıza. Bunca deneyimin ışığında, kendinizi de içine katarak "oyuncu"yu anlatır mısınız lütfen?

— Tiyatroda çıraklık günlerimde, İsmail Galip Arcan'dan duymuştum şu sözü: "Benim bir gözüm güler, bir gözüm ağlar." Sonraları Galip Arcan'a hak vermiştim. O zaman da, "Oyuncuyuz, bir gözümüz güler, bir gözümüz ağlar" diye genelleştirdim bu olguyu. Oyuncuların kendilerine özgü gizlerini izleyiciler pek algılayamazlar. Bu nedenle oyuncunun gözlerinin içinde saklanan gülmeyi, ağlamayı görmek olanağı yoktur. Yalancı yalan söylerken inandırıcıysa yalanını yutturur, yoksa yakayı ele verir. Oyuncu canlandırdığı kişinin kendisi değil, "gibisi"dir. Her oyunda da tam bir içtenlikle kaptıramaz kendini rolüne, seyirciyi inandırır belki, ama kendisini inandıramaz. Oysa kendine inanç önce gelir.

Bir de bir başka açıdan bakalım oyuncuya. Kimi düşünürler ve tiyatro adamları, oyuncunun pek okumuş ve kültürlü olması gerekmediğini savunurlar. Onlar için salt yetenek yeterlidir iyi bir oyuncu olmak için. Tiyatro yazarlarının bir kısmı da öyle. Kendinden daha iyi kültür almış, oyun yazabile-

cek bir oyuncuya, oyunlarını düzeltmeye kalkmadan, sorular yöneltmeden, bir sözcüğüne bile dokunmadan oynayacak kukla oyuncuyu tercih ederler. Oyunu sahneye koyan, yorumu getiren yönetmenler de, kendine hayran yazarları ve kukla oyuncuları pek severler. Sonuç olarak, yazar, yönetmen, oyuncu çizgisinde kim koyabilirse ağırlığını, o yönlendirir oyunu. Bana göre doğrusunu isterseniz, yazar yazarlığını, yönetmen yönetmenliğini, oyuncu da oyunculuğunu el ele vererek bir doğrultuda birleştirmelidir. Bir de, oyuncu, eğitim ve kültürü çok değilse bile mutlaka çok iyi bir gözlemci olmalıdır.

— Sahnedeki oyuncu anlatımınız ve yorumunuz tamam. Ya sahne dışındaki oyuncular?

— Belki ilginç gelecek ama, tiyatroda çok uzun yıllar birlikte çalışıp, gerçek dost olan çok az kişi tanıdım. Oyunculuğu esas olarak bireysel yeteneklerin kanıtlanması olarak gördüğümüzde, bu söylediğimin hiç de şaşırtıcı olmaması gerekiyor. Bir gün sarmaş dolaş öpüşenler, bir başka gün iki yabancı gibidirler. Bu şaşırtıcı davranış duygusallığın bir sonucudur. Kanımca tiyatro oyuncusu önce rolünü, sonra ekmeğini düşünür. Gerçekçi olup önce ekmeğini düşünenler de vardır ama, bunlar azınlıktır. Yalnız tiyatroda değil ki, hangi dalda olursa olsun sanatçı salt paranın peşinde değildir. Yeteneğini kanıtlayıp ürününü beğendirmesi, övülmesi, alkışlanması, kutlanmasıdır sanatçıyı doyuran.

Ağlarken gülen, gülerken ağlayan oyuncuların bir başka belirgin özelliği çocuksu oluşlarıdır. Hemen her şeye inanırlar, sonra da kendilerine kızarak saflıklarıyla alay ederler. Biz oyuncular gerçekten böyleyizdir. Aslında bu oyuncu sözcüğü de çok hoşuma gitmiyor. Madem ki tiyatro sözcüğünü Batı'dan almışız, oyuncuya da pekala aktör diyebiliriz değil mi?.. Alışkanlık işte.

Biz aktörler aşkı severiz, içkiyi severiz, düş kurmayı severiz. Gençlik ve parasız günlerimizde nerede sabah, orada akşam tam bir bohem yaşarız. Yaş ilerler, bir de evlendik mi, biraz toparlanırız belki ama içimiz bohem kalır. Bu bir yerde

yaratıcı yanımızın hep canlı, duygulu, genç kalmasını sağlar. Yoksa kururuz ölmeden önce, yaşarken ölürüz.

— Bireysel yetenekten söz ettiniz. Oyuncuların kıskanç olduğu kanısı da bunun bir sonucu olabilir mi?

— Doğrudur. Oyuncuların en göze batan yanları alınganlıkları ve kıskançlıklarıdır. Kolay kolay kendilerinden başka kimseyi de beğenmezler. Tiyatroya yeni başlayan oyuncuların bile, isim yapmış usta oyuncuları izlerken, pek beğeniyor görünseler de, "Ben olsam, bu rolde daha başarılı olurdum" dediklerini çok duymuşumdur. Bu özellik tüm sanatçılar için de geçerlidir. Sanatçı önce kendine hayrandır. Şöyle diyor Marlon Brando: "Bir aktöre, kendinden söz etmezseniz sizi dinlemez."

Oyuncuların kıskançlığı sahnede de gösterir kendini. Her oyuncunun oyundaki karakteri, davranışı, giyimi, sözleri ayrı olduğu halde, oyuncular birbirini kıskanarak ön plana çıkmayı, seyirciye daha etkili görünmeyi amaçlarlar. Bu durum çoğu kez oyunu da bozar ama kimin umrunda!

Her sanatçı gibi oyuncu da bencildir. Ünlü sanatçımız Bedia Muvahhit'e bir gün, "Yerinizi nasıl yaptınız, nasıl korudunuz" diye sormuştum. Beni, "Yerimi zekayla yaptım ve kimseye kaptırmamaya çalıştım" diye yanıtlamıştı. Başarıda bencillik önde geliyor galiba.

Bu kadarı yeter sanırım. Biz oyuncuların karakterini irdelerken neredeyse kendimizi yerin dibine batıracağız. Bir de şöyle bakalım; en dertli gününde insanı güldürebilen, en neşeli gününde de ağlatıp düşündürebilen ne politikacıdır, ne komutan!..

— Özeli ile, geneli ile oyunculuk üzerine çok şey öğrendik de, sizin etkin oyunculuk yıllarınız sonrası, yirmi beş yıla yaklaşıyor bu zaman, her şeyden elini eteğini çekmiş bir emekli gibi mi yaşıyorsunuz sorusunun da yanıtını öğrenebilir miyiz?

— Sahne ve kamera olarak yaklaşım doğru ama bu dönemde başka bir özlemimi ve arzumu yerine getirdim. Biz Bod-

rum'dan döndükten sonra, Burgaz Ada'da bir ev aldık. On yıl kadar yaz mevsimi esas olmak üzere, yılın uzun dönemlerini burada geçirdik. Burgaz'dayken yeniden Bodrum'a gitmeye başladığımızda da Bitez'de Toloman Otel'in apartında kalmaya başlamıştık. Daha sonra Ada'daki evi de satınca, son on yıldır düzenli olarak uzun yazlarımızı Toloman'da geçiriyoruz. Yıllardır yaşadığımız ve çok sevdiğimiz bu Elmadağ'daki evimizin dışında, bu iki adres de işte benim diğer çok sevdiğim bir uğraşımımı gerçekleştirdiğim için önemlidir. Yazmak!..

1982 yılından başlayarak bugüne dek tam altı kitap yazmak ve yayımlamak gibi bir keyfi yaşadım. Daha önce şairliğimden, değişik dergilerde yayımlanan şiirlerimden ve de gazete yazılarımdan söz etmiştik. Önce şiirlerimi derleyerek *Fotoğraftaki Çocuk* şiir kitabımı yayımladım. Yıl 1982.

Eski notlarımdan ve anılarımdan yola çıkarak ilk anı kitabım *Bir Avuç Alkış*'ı Burgaz'da yazdım ve 1985 yılında yayımlandı. Burada, 1980'e kadar olan tiyatro yaşamımı, dostlarımı ve bir dönemin sanat dünyasında yaşananları dile getirdim. *Bir Avuç Alkış* çok ilgi gördü ve daha sonra iki baskı daha yaptı. Yine bu ilgi üzerine, bu kez bilinen dışında bilinmeyen yanlarımı da anlatan bir diğer anı kitabım *Ayna-da*'yı yayımladım. Bu kitapta da kısa bölümler halinde anı öykülerine, dostlarımla olan anekdotlara ve gezi notlarıma yer verdim.

Her iki kitabın da gördüğü ilgi beni bir yenisini yazmaya zorladı. Bu kez, genç tiyatro sanatçılarını ve tiyatroseverleri de düşünerek, bir dönemin tiyatro olaylarını, belgelere çokça yer vererek *Ağlamakla Gülmek Arasında*'yı yazdım ve bu kitabı da sanat yılımın 50. yılını kutladığım 1993'te yayımladım. *Ağlamakla Gülmek Arasında*'dan sonra kaleme aldığım *Dünya Bir Sahnedir* ise hemen hiç zaman yitirmeden 1995 yılında yayımlandı. *Dünya Bir Sahnedir*'de, dünyada ve Türkiye'de tiyatro serüveninin ulusal ve sanatsal evrelerini, anılarımı ve deneyimlerime dayanan görüşlerimi de katarak, özetlemeye çalıştım.

Kadıköy Gençlik Kitapevi'nde ilk kitabı Bir Avuç Alkış *için gerçekleştirdiği imza günü sonrası Bostancı'daki ünlü Hatay lokantasında, edebiyat dünyasındaki dostlarıyla kadeh kaldırırken. (Sol önden) Arif Damar, Oktay Akbal, Mücap Ofluoğlu, Alev Alatlı. (Sağ önden) Cemal Süreya, Recep Bilginer, Naim Tirali ve Sabahattin Kudret Aksal. Tarih 23 Mart 1985, günlerden cumartesi...*

— Ve son yıllarda benim de yakından tanık olduğum bir Bodrum çalışması?..

— Doğru, son kitabım *Suya Yazı Yazanlar* ise tümüyle bir Bodrum, Toloman eseri. İlk baskısı 2003 yılında yayımlanan bu kitap bir Şehir Tiyatrosu belgeseli. *Suya Yazı Yazanlar*'da, Şehir Tiyatrosu'ndan gelip geçen usta oyuncuların sahnedeki başarıları, kişilikleri yanında, İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun kuruluşundan günümüze kadar sahnelenen oyunların kadroları, bu oyunlar üzerine yazarlarının, yönetmenlerinin yazdıklarını bir araya getirerek adeta bir panorama çıktı ortaya. Kolay değil doksan yıllık bir tarihin fotoğrafı da diyebilirsiniz.

Seninle de aylardır yaptığımız şu uğraşıyı da göz önüne alırsak, hiç de gezdim, yattım, yedim, içtim denilebilecek boşa harcanmış bir emeklilik dönemi yaşamamışım değil mi?..

Şunu da eklemeden geçmeyelim. Bugün bile sokağa çıktığımda mutlaka bir-iki kişiden, "Mücap Bey, artık neden tiyatroda oynamıyorsunuz ya da sizi televizyonda görmüyoruz" gibi sorularla karşılaşıyorum. Bu sorular benim gönlümü okşasa da, onları gene aynı gönlün rahatlığıyla, "Ben görevimi yaptım, defterimi kapattım, sıra gençlerin" diye yanıtlıyorum.

— Daha eski yıllarda Boğaz'da yazları geçirdiğinizi anımsıyorum. Yanılmıyorum değil mi?

— Yanılmıyorsun. Sohbet Bodrum'a gidince Boğaziçi'ni unutuverdik değil mi?.. 1965 yazında Rumelihisarı oyunları sırasında yakın olsun diye Baltalimanı tarafında bir yazlık tutmuştuk. Burada üç-dört yıl keyifli günlerimiz geçti. Ayla ve Beklan Algan'la komşuyduk. Madem o günlere gittik, James Baldwin'i de analım.

1966 yazıydı, Şehir Tiyatrosu'ndan ayrılmış, kendi tiyatromu kurmak için çalışıyordum. Aynı günlerde de karım çok önemli bir ameliyat geçirecek, merak içindeyiz. Yani son derece gergin ve endişeli günler yaşıyoruz. Bu arada, Gülriz Sururi ve Engin Cezzar bir mektupla çok ünlü ABD'li yazar James Baldwin'in *Blues For Mister Charlie* adlı oyununu sahneye koymak için Filiz'den çevirmesini istediler. Filiz de ameliyattan önce çeviriyi bitirmek için yoğun bir çalışmaya başladı. Bir-iki aydır İstanbul'da olan Baldwin de işte bu çalışma günlerinde sık sık evimize gidip gelmeye başladı. İyi de dost olduk.

Bir süre muhiti de çok seven Baldwin'e yakınımızda bir ev tutmak için kolları sıvadık. Yanımızdaki evin alt katının boş olduğunu biliyorduk. Ev sahibiyle az çok yakınlığım vardı ama, içine kapanık, biraz sinirli, kılı kırk yaran biriydi. O alt katı Baldwin'e kiraya verebilir mi diye sordum. Adam önce "olur" gibi davrandıysa da, daha sonra "düşüneyim" diyerek işi yokuşa sürmeye başladı. Terbiyeli de adam, fazla üzerine gidemiyorum. Fakat bir-iki gün geçince dayanamadım, "Düşündünüz mü, neye karar verdiniz" demek için dayandım kapısına.

"Bakın, ben okumayı, sanatı seven biriyim. Benim için önemli değil ama, çevreden çekiniyorum, ne derler sonra" deyince, "Anlayamadım" dedim. "Efendim adam hem zenci, hem solcu, hem de eşcinsel, mahalle ne der diye düşünüyorum. Bir de beyaz sevgilisi varmış, bir de fazladan zenci bir arkadaşı." Sonuçta bu arkadaşı ikna edip evi James Baldwin'e tuttuk.

Sonrası mı, hani o çekinelisi etraf dahil herkes o kadar çok sevdi ki Baldwin'i bizden biri olup çıktı.

— Konuyu ve kişiyi biraz değiştirelim mi?.. Kısa dönemlerde son bulan evlilik öykülerinizi daha önce günahı sevabı ile konuştuk. Sizi de bir iyice tanıdık. Son kırk altı yıldır ise çevrenizin de gıpta ile izlediği mutlu ve başarılı bir evliliği sürdürüyorsunuz. Bu evliliğin baş mimarı hiç kuşkusuz ki Filiz Hanım!..

— Pek tabii... Filiz Hanım önce bir edebiyatçıdır. Amerikan ve İngiliz edebiyatından önemli çeviriler yapmıştır. Tiyatrolarda yine onun çevirdiği oyunlar oynanmaktadır. Ben Filiz'le beraber olduktan sonra benim tiyatroculuğuma büyük katkıları oldu. Özellikle Şehir Tiyatrosu'ndan ayrılıp Küçük Sahne Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu'nu kurduğumda da bana büyük yardımları oldu. Örneğin oyun için sahneye bir eşya gerekiyor değil mi?.. İstanbul'un altını üstüne getirir mutlaka bulurdu. (Köşedeki bir masayı göstererek) Bak görüyor musun şu antika masa, Filiz'in bir oyun için bize satın aldığı masadır. Bu konuda onu bazen istemeden üzmüş olsam da, bana ve tiyatroya sevgisinden bu yardımlarını hiç esirgemedi.

Yıllarca hayalini kurduğum Avrupa'ya gidişimin gene Filiz'in sayesinde olduğunu daha önce anlatmıştım. Hem de evliliğimiz daha bir yılı yeni doldurmuşken. Sonra da birlikte çok kere gittik yurtdışına. Bir Londra seyahatimizde izlediğimiz *Sekretry Bird* adlı bir komediyi çok beğenmiştik. İngiliz sanatçıların başarıyla oynadığı ciddi bir komediydi. Filiz o oyunu daha sonra *Piliç Sekreter* diye dilimize çevirdi ve repertuvarımıza aldık. Bizim tiyatroda da büyük bir beğeniyle

izlendi oyun. Gördüğün gibi repertuvar olarak da katkılarını yadsıyamayız Filiz Hanım'ın.

Yalnız tiyatroyla sınırlı değil ki. Bizim evimizde renk, müzik, edebiyat, gazete ve daha pek çok konuda tam bir birliktelik vardır. Yalnız eskiden benim çevreme, arkadaşlarıma kızdığı olurdu bazen. Örneğin, pazar günü eve telefon gelir Divan'dan ya da Park Otel'den, "Efendim Doğan Nadi Bey sizi bekliyor" gibi. Hele bir de benim o gün oyunum varsa bu çağrılara oldukça kızardı. Ama bunu da bana olan sevgisinden ve tiyatroya olan saygısından kaynaklandığını çok iyi biliyorum. Bundan başka, aramızda üzücü, sarsıcı, kırıcı hiçbir şey olmadığını gönül rahatlığıyla söyleyebilirim. (Bu arada Filiz Hanım'a dönerek) Oldu mu?.. İster misin, şimdi başlarmış "Sen bana neler çektirdin" diyerek!..

— Filiz Hanım'ın tebessümü ve gözlerinin pırıltısı size tümüyle katıldığını anlatıyor zaten. Çok da kısa sayılmayacak bir dönem adına ben de buna tüm kalbimle tanıklık ediyorum. Bu keyifli söyleşinin sonlarına yaklaşırken, merakımda kalan bir-iki nokta daha var. Örneğin, 1921 yılından başlayarak, bugüne dek çok kişiyi, çok yeri, çok olayı konuştuk. Her anlatınızda dikkat ettim, gerek özel yaşamınızda, gerekse sanat serüveninizde sizi üzen, kıran, yoran, engellemeye çalışan, hatta engelleyen kişilerden bile söz ederken sıcak bir dokunuşla geçmeyi tercih ettiniz. Şimdi bunca konuşmanın sonunda soruyorum: Bir daha gözden geçirseniz, doksan yıla yaklaşan bir ömür adına, kırgınlık, kızgınlık ve küskünlükle anacağınız kişi ya da kişiler var mı?

— Benim kızgınlıklarım geçicidir, kalmaz. Beni üzen ya da kıran bir şeyi hemen atmak isterim ve atarım üzerimden. Düşünmem. Ayrıca beni günlerce üzecek, düşüneceğim ve üzerimden atamayacağım kadar kötü bir şey olmadı yaşamımda, görmedim.

— Gerçekten görmediniz mi, yoksa sizin kişiliğiniz gereği "görmedim" gibi mi davranıyorsunuz?

14 Kasım 2006. Mücap Ofluoğlu'nun en mutlu gecelerinden biri. Bütün Çiçek Bar onun doğum gününü kutluyor. Mustafa Alabora, Ayten Uncuoğlu ve Arif Keskiner'le birlikte kalktığı halayın başında Ofluoğlu...

— Pekala, öyle diyelim. Görmedim gibi davrandım her zaman.

— Aylardır konuştuk, tartıştık, ben sordum siz yanıtladınız, eski defterleri gereğinden fazla karıştırdık belki de. Bunca yorgunluk için size çok teşekkür ediyorum. Bundan sonrasında, sizin yaşamınızı şekillendiren, renklendiren bazı belgelere yer vermek istiyorum. Mektuplar gibi, bazı tartışma notları gibi, gazeteci imzanızla yazdıklarınız gibi ve belki de şair Mücap Ofluoğlu'ndan birkaç dize gibi. Fakat artık "söz bitti" demeden, son noktayı koymadan, daha doğrusu size bunca uzun yolun sonuna son noktayı nasıl koydurabilirim diye sorsam?

— Ben de çok teşekkür ediyorum. Yalansız, yanlışsız uzun bir yaşam serüvenini konuştuk gerçekten. Bundan sonrasını yine akşam kadehleri eşliğinde paylaşmak dileğiyle, bu söyleşiyi şöyle noktalamak isterim:

Ben, Filiz'le evlendiğimde ilk kez, "İşte en güzel günlerim" demiştim. Aradan kırk beş yıl geçmiş. O günden sonra, sanat yaşamımı çok daha verimli ve düzenli yaşadım. Özel yaşamımı da öyle. Haklıymışım! Şehir Tiyatroları'nda çok başarılı oyunlarla sahnede olurken, kendi adıma kurduğum tiyatrolarda da alışılmışın dışında bir seyirci ilgisi ve sevgisiyle karşılaştım. Daha önce de söylediğim gibi, kırmadan, kırılmadan, sevgi yükü ile bugünlere ulaştım. Tüm konuştuklarımızdan ve yazıya döktüklerimizden sonra şimdi gönül rahatlığıyla bir kez daha diyorum ki: İşte en güzel günlerim!..

Kitabı bitirmiş, son noktayı koymuşuz. Şimdi kadehlerimizi bundan sonra yaşanacak anılar için kaldırıyoruz: ŞEREFE!..
Fotoğraf: Arif Koşar

YAŞAMÖYKÜSÜ

1920 KASIM
İstanbullu Yegane Hanım ile Trabzonlu Süleyman Radi Ofluoğlu'nun ilk ve tek çocuğu olarak İstanbul'da dünyaya geldi.

1922
Ailesi bölündü. Onu tiyatro yolunda destekleyen annesiyle yaşamaya başladı.

1924-26
Aktörlüğün ilk belirtileri olarak başarılı misafir taklitlerine başladı. Ancak 5 yaşındaki ilk sahne tecrübesinde uyuyakaldı.

1927
Tiyatro için ilk yıldan bıraktığı Zonguldak Maden Okulu denemesine kadar sürecek eğitim hayatı, 8. İlkokul ile başladı.

1932-41
Kadıköy'deki dede evinde kalırken, ilk sinema ve tiyatro ziyaretleri başladı. Bu ziyaretler tiyatro aşkını giderek ateşledi. Dram Tiyatrosu'nda hayran kaldığı *Hamlet*'i, Kadıköylü altı arkadaşıyla Yoğurtçu Parkı'nda prova etti, bir evde de sahnedi.

1938
Henüz üçüncü yılındaki Devlet Konservatuvarı'na ilk kez başvurdu.

1942-46
Devlet Konservatuvarı'na ikinci başvurusu da başarısız olunca, dört yıl sürecek askerlik görevi başladı. Askerlik sırasında ilk aktörlük deneyimini yaşadı. Silah arkadaşı Faruk

Kenç'in *Dertli Pınar* filminde, hayran olduğu oyuncularla kamera karşısına geçti. *Dertli Pınar*'ı daha sonra yaklaşık 30 film izledi.

1946

Canlı Hayvan Borsası'nda işe girdi ama aklında tiyatro vardı. Muhsin Ertuğrul'un kapısını çaldı. Tepebaşı Dram Tiyatrosu'ndaki ilk rolüne çıktı. *Jül Sezar*'da figürandı. İlk sözlü rolü ise, yine aynı yıl *Gök Korsan* oyununda aldı.

1947

Kısa bir süre için *Marko Paşa*'nın sorumlu yazı işleri müdürü oldu. Dergiden tanıştığı Aziz Nesin ile ikisi de parasız kalınca, *Cipgiller* adı altında tek gösterimlik bir şov yaptılar. Hayvan Borsası'ndan ayrıldı, İpek Film'de dublaja başladı. Bu arada henüz hizmete giren Açıkhava Tiyatrosu'nun ilk oyunu *Kral Oidipus*'ta, koroda yer aldı.

1947-48

Şehir Tiyatroları'nın Komedi Bölümü'nde ilk kez sahneye çıktı.

1948

Tam "orta boy" rollere ulaştığı İstanbul'da siyasi nedenlerle iş bulamayınca, İzmir Şehir Tiyatrosu'nda Avni Dilligil yönetiminde çalışmaya başladı.

1949

İstanbul'a döndü. İstanbul Radyosu'nda yeni başlayan Radyo Tiyatrosu'nun daimi kadrosuna girdi. Dublaja da devam ediyordu.

1950

Aynı yıl iki tuluat tiyatrosu deneyimi yaşadı. Önce Halide Pişkin İhsan Balkır, ardından Tevhit Bilge tiyatrolarında sahne aldı.

1951
Muhsin Ertuğrul tarafından kurulan Küçük Sahne'nin ilk kadrosuna katıldı. Artık kadrolu oyuncuydu. Dört mevsim içinde sahneye konulan 23 oyunun on birinde rol aldı.

1953
İstanbul Radyosu'nda yılbaşı programı sundu.

1954
Ünlü operet sanatçısı Nuvart Hanım'ın küçük kızı Suna Dilek ile evlendi. Bu beraberlik beş yıl dolmadan bitti. İstanbul Radyosu'nda "On Beş Günde Bir" adlı eğlence programlarının sunuculuğuna başladı.

1955
Muhsin Ertuğrul ikinci kez Devlet Tiyatroları'nın başına çağrılınca Küçük Sahne'yi bırakıp Ankara'ya gitti. Yapı Kredi Bankası'nın Küçük Sahne'yi bıraktığı yedi oyuncudan biriydi. Kirazlıyayla Sanatoryumu'nda üç ay verem tedavisi gördü.

1956
Annesini kaybetti. Tekrar rahatsızlanınca Teşvikiye Sağlık Yurdu'na yattı. Aynı yıl Agah Hün Küçük Sahne'den ayrılınca, *Arsenik Kurbanları* komedisini sahneye koyarak ilk yönetmenliğini yaptı. Ancak Küçük Sahne, ortaklıkta payların eşit olmamasından kaynaklanan tatsızlıklar nedeniyle dağıldı.

1957
İrfan Ertem ile yolları kesişince, İstanbul Oda Tiyatrosu doğdu. Tiyatronun Genel Sanat Yönetmeni oldu.

1958
İstanbul Oda Tiyatrosu, altı oyun sahneledikten sonra perdelerini kapattı. Aynı yıl ilk eşinden ayrıldı. Bu yıllarda *Yeditepe, Yenilik, Yücel, Seçilmiş Hikayeler, Dost* gibi edebiyat dergilerinde şiirleri yayımlandı.

1960
Yeniden İstanbul Şehir Tiyatroları Genel Yönetmenliği'ne başlayan Muhsin Ertuğrul'un kadrosuna girdi. Bu ikinci Şehir Tiyatroları günleri 1966'ya kadar devam etti.

1960-66
Öztürk Serengil ile özdeşleşen "Yeşşe", "Temem", "Bilakis" dublajları büyük ilgi gördü.

1961
Şirin Devrim ile evliliği sadece iki ay sürdü.

1962
Üçüncü kez nikah masasına oturduğu Filiz Karabey ile halen evli.

1963
Yılların hayaline kavuştu, ilk kez Avrupa gezisine çıktı.

1965-66
Oyuncaklar adlı oyunu yönetmen olarak provaya almasını isteyen Muhsin Ertuğrul, yaşanan bir dizi tatsızlık nedeniyle görevden ayrılınca, 16 Mart 1966'da o da istifa etti.

1966
Küçük Sahne'nin mülk sahipleri Borovalı'lardan aldığı davet üzerine "Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu"nu kurdu. Bu topluluk beş yıl sürdü. İlk oyun *Kaktüs Çiçeği* büyük ilgi gördü.

1970
Küçük Sahne'deki son yıl. Tiyatroya bir mevsim ara verip, 45 günlük ABD seyahatine çıktı. İstek üzerine bu ülkedeki Türkler için bir Oflu'nun Amerika seyahatini anlatan tek kişilik *Ofli in New York* gösterimini sundu.

1971
İstanbul Şehir Tiyatroları'nın Rumelihisarı Açıkhava Tiyatrosu'ndaki *Cyrano de Bergerac* oyununda konuk sanatçı olarak Cyrano rolünü oynayarak büyük bir ilgi gördü. Aynı yılın kış mevsimini kendi adına açtığı tiyatro ile LCC salonlarında geçirdi.

1974
Muhsin Ertuğrul'un yeniden İstanbul Şehir Tiyatroları'nın başına getirilmesiyle sahneye döndü. Buradaki oyunculuk ve yönetmenlik çalışmaları, aralıklı olarak 1979-80 tiyatro mevsimine dek sürer. 1980 yılının nisan ayında kendi isteğiyle emekli oldu.

1976
Milliyet'in spor, ardından mizah sayfalarında yazılar yazdı.

1981
Ortaoyuncular'ın daveti üzerine, Küçük Sahne'nin 30. yıl kutlaması için Sovyet yazarı Arbuzov'un *Eski Moda Komedya*'sını oynadı, oyun büyük ilgi gördü.

1982
Şiirlerini derleyerek *Fotoğraftaki Çocuk* isimli şiir kitabını yayımladı.

1983
Hisar Eğitim Vakfı yararına bir programla 40. Sanat Yılı'nı kutladı. Bu gecenin geliriyle Vakıf'ta oluşan fondan tiyatro bursları verilmeye başlandı.

1985
İlk anı kitabı *Bir Avuç Alkış*'ı yayımladı.

1985-88
Tiyatrodan tümüyle koptuktan sonra ilk olarak TRT için 1985 yılında başlayan ve 2 yıl süren "Hanımlar Sizin İçin" dizisinde başrollerden birini üstlendi.

1987
Tunç Başaran'ın çektiği *Biri ve Diğerleri* adlı sinema filminde önemli rollerden birini oynadı.

1988
Tunca Yönder'in yönetiminde çekilen "Bir Tren Yolculuğu" adlı TV dizisinde rol aldı. Aynı dönemde Arif Keskiner'in yapımcılığında ve Savaş Dinçel'in senaryosu ile TRT için çekilen "Bizi Güldürenler" dizisinde kamera karşısına geçti.

1992
Jale ve Tunç Başaran tarafında yönetilen "Hadi Gel Bari" dizisinde oynadı. Daha sonraları da konuk oyuncu olarak "Süper Baba" ve "Kurtuluş" dizilerinde görev aldı.

2003
Beş yıllık bir çalışma sonrası İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun tarihi sayılabilecek çok önemli bir araştırma belge kitabı olan *Suya Yazı Yazanlar*'ı tamamlayarak yayımladı.

2006
Afife Jale "Nisa Serezli - Tolga Aşkıner Özel Ödülü"nü aldı.

2007
OECD'ye bağlı Uluslararası Tiyatro Eleştirmenler Birliği Türkiye Merkezi Onur Ödülü ile TO-DER Yaşam Boyu Onur Ödülü'nü aldı.

MÜCAP OFLUOĞLU'NUN KİTAPLARI

Fotoğraftaki Çocuk – Şiir – 1982

Bir Avuç Alkış – Anı – 1985 (3 baskı)

Aynada – Tiyatro Anıları – 1991 (2 baskı)

Ağlamakla Gülmek Arasında – Anılar – 1993

Dünya Bir Sahnedir – Tiyatro – 1995

Suya Yazı Yazanlar – İstanbul Şehir Tiyatrosu Üzerine – 2003

ÖDÜLLERİ

2006
Afife Jale "Nisa Serezli - Tolga Aşkıner Özel Ödülü"

2007
OECD'ye bağlı Uluslararası Tiyatro Eleştirmenler Birliği Türkiye Merkezi Onur Ödülü
TO-DER Yaşam Boyu Onur Ödülü

OYNADIĞI VE YÖNETTİĞİ OYUNLAR

YIL	TİYATRO	YAZAR-OYUN ROL
1946	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Shakespeare-JÜL SEZAR Figüran-heykel
1946	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Cahide Uçuk-GÖK KORSAN Bir korsan
1947-48	İstanbul Şehir Tiyatrosu	A. Kutsi Tecer-KÖŞEBAŞI Çalgıcıların biri, Bir genç adam
1947-48	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Ben Jonson-VOLPONE Bir uşak
1947-48	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Celal Balkır-YALANCININ MUMU Yalancı (başrol) (çocuk oyunu)
1948-49	İzmir Şehir Tiyatrosu	Shakespeare-MACBETH Malcolm
1948-49	İzmir Şehir Tiyatrosu	Cevat Fehmi-PAYDOS İbrahim
1948-49	İzmir Şehir Tiyatrosu	A. Kutsi Tecer-KÖŞEBAŞI Çalgıcı
1948-49	İzmir Şehir Tiyatrosu	Reşat Nuri-AĞLAYAN KIZ Yakın dost
1948-49	İzmir Şehir Tiyatrosu	Cevat Fehmi-KÜÇÜK ŞEHİR Bir Ermeni
1950	Halide Pişkin ve İhsan Balkır Topluluğu	LOKMANZADE SUUDİ Suudi (başrol) Halide Pişkin DOĞAÇLAMA Genç adam

1950	Tevhit Bilge Topluluğu	DOĞAÇLAMA MÜZİKAL Şarkıcı ve düet oyuncusu
1951	Küçük Sahne	Steinbeck-FARELER VE İNSANLAR Çiftlik müdürü
1952	Küçük Sahne	J.C. Holm ve G. Abbott-YARIŞ Amca
1952	Küçük Sahne	KARAKOLDA Komiser
1952	Küçük Sahne	Shakespeare-ON İKİNCİ GECE Fabian
1953	Küçük Sahne	G. Lorca-KANLI DÜĞÜN Köylü
1953	Küçük Sahne	J.M. Synge-BABAYİĞİT Baba
1953	Küçük Sahne	ZİYARET Doktor
1954	Küçük Sahne	A. Christie-ON BÜYÜK YARAMAZ Doktor
1954	Küçük Sahne	YEDİDE EV Avukat
1954	Küçük Sahne	Shakespeare-HAMLET Polonius
1955	Küçük Sahne	J. Patrick-ÇAYHANE Sakini
1957	Küçük Sahne	R. Nash-YAĞMURCU Baba
1957	Küçük Sahne	J. Kesserling-ARSENİK KURBANLARI *YÖNETMEN*
1957-58	Oda Tiyatrosu	F. Schwiefert-MİSAFİR *YÖNETMEN* Arkadaş (başrol)
1958	Oda Tiyatrosu	S.N. Behrman-ÖTEKİ *YÖNETMEN* Yazar (başrol)

1958-59	Oda Tiyatrosu	Strindberg-MATMAZEL JÜLİ *YÖNETMEN* Uşak (başrol)
1959	Oda Tiyatrosu	S.K.Aksal-TERSİNE DÖNEN ŞEMSİYE *YÖNETMEN* Şair (başrol
1959	Oda Tiyatrosu	J.B. Luc-ERKEKLERİN GECESİ *YÖNETMEN* Zengin adam, aşık (başrol)
1959	Oda Tiyatrosu	M. Druon-İŞ BECERENİN *YÖNETMEN*
1960	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Shakespeare-HAMLET Polonius
1961	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Shakespeare-HAMLET Polonius
1961	İstanbul Şehir Tiyatrosu	T. Rattigan-SONUNA KADAR Avukat
1961	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Shakespeare- KRAL LEAR Kent kontu
1961	İstanbul Şehir Tiyatrosu	J.P. Sartre-SİNEKLER Aigithos
1962	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Refik Erduran-AMAN AVCI İsrafil (başrol)
1962	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Hecht ve MacArtur-BAŞ SAYFA Johnson (başrol)
1963	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Reşat Nuri-ÇALIKUŞU Kamran (başrol)
1963	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Shakespeare-HAMLET Leartes
1964	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Shakespeare-KURU GÜRÜLTÜ Benedict (başrol)

1964	İstanbul Şehir Tiyatrosu	F. Dürrenmatt-FİZİKÇİLER Mobius (başrol)
1964	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Selçuk Kaskan-DOLAP BEYGİRİ Selami (başrol)
1964	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Çetin Altan-YEDİNCİ KÖPEK Doktor (başrol)
1965	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Molière-CİMRİ Harpagon (başrol)
1965	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Shakespeare-HAMLET Polonius
1966-67	Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu	Barrilet ve Grady-KAKTÜS ÇİÇEĞİ *YÖNETMEN* dişçi (başrol)
1967-68	Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu	P. Bruno-PEPSİ *YÖNETMEN* J. François (başrol)
1968-69	Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu	M. Franck-DOĞUM YARIŞI *YÖNETMEN* Stephane (başrol)
1969	Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu	M. Franck-RAFADAN *YÖNETMEN* Ralph (başrol)
1969	Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu	R.Mc. Dougall ve Ted Allan-İKİZ KARDEŞİM DAVİD *YÖNETMEN* Julien-David (başrol)
1970	Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu	W.D. Home-PİLİÇ SEKRETER *YÖNETMEN* Tom Walford (başrol)

1971	Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu	F. Dorin-TİYATRO GİBİ *YÖNETMEN* François (başrol)
1971	İstanbul Şehir Tiyatrosu	E. Rostand-CYRANO de BERGERAC Cyrano (başrol) Rumelihisarı Konuk oyuncu
1972	Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu	Barillet ve Grédy-SATILIK KAT *YÖNETMEN* Çapkın, sıvacı, kaçak (başrol)
1974	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Adnan Giz-ÖMÜR SATAN Hüsam Çelebi (başrol) HÜSAM ÇELEBİ
1974	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Musahipzade Celal-PAZARTESİ-PERŞEMBE Kırtasüddin Efendi (başrol)
1974	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Molière-TARTUFFE *YÖNETMEN* (SAHTE SOFU) Tartuffe (başrol)
1979	İstanbul Şehir Tiyatrosu	Molière-HASTALIK HASTASI *YÖNETMEN*
1981	FERHAN ŞENSOY	T. Arbuzov-ESKİ MODA KOMEDYA *YÖNETMEN* Küçük Sahne'nin 30. Yıl Kutlaması Doktor (başrol)

MÜCAP OFLUOĞLU FİLMOGRAFİSİ*

1943

DERTLİ PINAR
Yön: Faruk Kenç
Sen: Necip Erses-Faruk Kenç
Göryön: Baha Gelenbevi
Müzik: Sadi Işılay
Türküler: Zehra Bilir-Nezihe Becerikli (kendi sesiyle)
Ard: Hamdi Şarlıgil
Yapımcı: Necip Erses (Ses Film)
Oyn: Suavi Tedü, Nezihe Becerikli, Talat Artemel, Vedat Karaokçu, Hüseyin Kemal Gürmen, Sami Ayanoğlu, Refik Kemal Arduman, Müfit Kiper, Gülistan Güzey, Handan Adalı, Kadri Öğelman, Jeyyan Mahfi Ayral, Şakir Arseven, Atıf Kaptan, Osman Türkoğlu, Mücap Ofluoğlu, Hamdi Şarlıgil, Halit Akçatepe

1949

ER MEYDANI
Yön-Sen: Sami Ayanoğlu
Eser: M. Fahrettin Pakkan (aynı adlı hikayesinden)
Göryön: Cezmi Ar
Müzik: Şefik Gürmeriç
Şarkılar: Mefharet Yıldırım-Kemal Gürses-Mustafa Çağlar ve Şefik Gürmeriç Korosu
Yapımcı: Halil Kamil (Ha-Ka Film)
Oyn: Talat Artemel, Nezihe Becerikli, Hulusi Kentmen, Kadri Öğelman, Eşref Vural, Mücap Ofluoğlu, Peruz Agopyan, Çohan Mehmet

1950

NAM-I DİĞER PARMAKSIZ SALİH
Yön: Faruk Kenç
Eser-Sen: Necip Fazıl Kısakürek (aynı adlı romanından)
Göryön: Kemal Baysal
Müzik: Kadri Şençalar
Şarkılar: Rüçhan Çamay-Suzan Güven
Ard: Kadri Eroğan
Yapımcı: Turgut N. Demirağ (And Film)
Oyn: Talat Artemel, Muzaffer Tema, Nevin Seval, Melahat İçli, Cahit Irgat, Vahi Öz, Leyla Nil, Vedat Karaokçu, Vedat Örfi Bengü, Nurhan Nur, İrma Toto Karaca, Mücap Ofluoğlu, Münir Ceyhan

1951

VATAN İÇİN
Yön-Sen: Aydın Arakon
Göryön: İlhan Arakon
Müzik: Nedim V. Otyam
Ard: Mümtaz Yener
Yapımcı: Murat Köseoğlu-Nazif Duru (Atlas Film)
Oyn: Cahit Irgat, Yıldız Kenter, Vedat Örfi Bengü, Rauf Ulukut, Mücap Ofluoğlu, Mümtaz Ener, Celal Alçam, Adnan Uygur

1952

İKİ KAFADAR DELİLER PANSİYONUNDA
Yön-Sen: Atıf Yılmaz
Göryön: Mike Rafaelyan
Müzik: Faruk Yener
Şarkılar: Hasan Mutlucan
Ard: Sohban Koloğlu
Yapımcı: Hürrem Erman-Hasan Erman (Erman Kardeşler)
Oyn: Orhan Erçin, Settar-Hazım Körmükçü, Luiza Nor, Muazzez Arçay, Mücap Ofluoğlu, Temel Karamahmut, Hulusi Kentmen, Abra Kadabra, Osman Alyanak, Nubar Terziyan, Sadettin Erbil, Kadir Savun, Dursune Şirin, Sohban Koloğlu, Fikri Çöze,

Kemal Edige, Halit Şişman, İsmail Işık, Naci Nağmeli, Mehmet Öğretici, Kemalettin Çelme

KANLI PARA
Yön-Sen: Orhon Murat Arıburnu
Eser: Safa Önal (Aynı adlı hikayesinden)
Göryön: Turgut Ören
Yapımcı: Naci Duru (Duru Film)
Oyn: Orhon Murat Arıburnu, Ayhan Işık, Nedret Arıburnu (Güvenç), Aliye Rona, Refik Kemal Arduman, Kadri Öğelman, Necmi Oy, Lale Oraloğlu, Sadri Karan, Adil Güldürür, Atıf Kaptan, Tevhid Bilge, Mücap Ofluoğlu, Salih Tozan, Muhtar Tarlan, Macit Doğudan, Mualla Sürer

KIZIL TUĞ "Cengiz Han"
Yön-Sen: Aydın Arakon
Eser: Abdullah Ziya Kozanoğlu (aynı adlı romanından)
Göryön: İlhan Arakon
Müzik: Orhan Barlas
Türküler: Nevzat Güyer-Şen Kardeşler-Aşık Dursun Ceylani-Selahattin Tükenmez
Ard: İlhan Arakon
Yapımcı: Murat Köseoğlu-Nazif Duru (Atlas Film)
Oyn: Mesiha Yelda, Turan Seyfioğlu, Cahit Irgat, Nebile Teker, Rauf Ulukut, Atıf Kaptan, Müfit Kiper, Vedat Örfi Bengü, Mücap Ofluoğlu, Eşref Vural, Nubar Terziyan, Ferhan Tanseli, Abdurrahman Conkbayır, Ahmet Üstel, Necdet Başar, İhsan Özokur, Selahattin Tükenmez, Hasan Ceylan, Arif Eriş

YILDIRIM BEYAZIT VE TİMURLENK
Yön-Sen: Münir Hayri Egeli
Göryön: Pauker-Kenan Ar
Yapımcı: Vasil Anas (Reks Film)
Oyn: Orhan Boran, Cahit Irgat, Lale Oraloğlu, Pola Morelli, Miss Daisy, Şaduman Ayşın, Gül Güney, Afif Karademir, Atıf Kaptan, Mücap Ofluoğlu, Vahi Öz, Mesut Sürmeli, Maria Dolçe, Feridun Çölgeçen, Sami Canel, Adnan Uygur, Niyazi Vanlı, Abdurrahman Conkbayır, Sadri Karan, Efdal Çakmakidis, Hasan Ceylan

1953

EDİ İLE BÜDÜ TİYATROCU
Yön: Şadan Kamil
Sen: Burhan Felek
Göryön: Şadan Kamil
Ard: Mümtaz Yener
Yapımcı: Murat Köseoğlu-Nazif Duru (Atlas Film)
Oyn: Vasfi Rıza Zobu, Münir Özkul, Neriman Köksal, Necdet Mahfi Ayral, Kenan Büke, Mücap Ofluoğlu, Şevki Artun, Dursune Şirin, Nubar Terziyan, Salih Tozan, Osman Türkoğlu

KALDIRIM ÇİÇEĞİ
Yön-Sen: Baha Gelenbevi
Film hikayesi: ("Pickup" 1951 adlı Amerikan filmden)
Göryön: Turgut Ören
Ard: Saim Nahit Bilge
Yapımcı: İpekçi kardeşler
Oyn: Cüneyt Gökçer, Heyecan Başaran, Nuri Altınok, Mücap Ofluoğlu, Aysen Koray, Kadri Öğelman, Ümit Deniz, Feridun Çölgeçen

KIRK GÜN KIRK GECE
Yön-Sen: Esat Özgül
Göryön: Manasi Filmeridis
Yapımcı: Esat Özgül (Anadolu Film)
Oyn: İsmail Dümbüllü, Nimet Alp, Temel Karamahmut, Mücap Ofluoğlu, Jale Seven, Feridun Çölgeçen, Muazzez Arçay, Osman Alyanak, Melike El Cemali, Ayla Can, İnci Birol, Celal Şahin, Şemsi Yastıman

1954

SON BASKIN
Yön-Sen: Orhan Dilmen
Göryön: Mike Rafaelyan
Yapımcı: Hüsnü Kılıç (Kılıç Film)
Oyn: Muzaffer Tema, Ayten Çankaya, Gönül Bayhan, Mücap Ofluoğlu, Nubar Terziyan, Feridun Çölgeçen, Turgut Pasiner,

Ali Sururi, Mustafa Kurtgöz, Neşet Kulakçeken, Yavuz Yalınkılıç, Mehmet Azmi, Ömer Fahir, Altan Erbulak, Baha Bahadır, Nihat Araz

1958

GÜNAHKARLAR CENNETİ
Yön: Baha Gelenbevi
Sen: Saim Nahit Bilge
Göryön: Enver Burçkin
Müzik: Faruk Yener-Baki Çallıoğlu
Şarkı: Tülin Korman
Ard: Saim Nahit Bilge
Yapımcı: İpekçi Kardeşler (Fitaş Film)
Oyn: Neriman Köksal, Mualla Kaynak, Nevin Aypar, Fatma Andaç, Bülent Oran, Mücap Ofluoğlu, Kadri Öğelman, Atıf Kaptan, Ahmet Tarık Tekçe, Sadri Karan, Nalan Küçük, Özen Tutucu, Sedat Demir

1960

ŞAHANE KADIN
Yön-Sen: Nevzat Pesen
Eser: Kerime Nadir (aynı adlı romanından)
Göryön: Manasi Filmeridis
Ard: Semih Sezerli
Yapımcı: Nevzat Pesen (Pesen Film)
Oyn: Neriman Köksal, Sadri Alışık, Hadi Hün, Melahat İçli, Mücap Ofluoğlu, Sabiha İzer, Faik Coşkun, Ayşe Dolar,

1987

BİRİ VE DİĞERLERİ
Yön-Sen: Tunç Başaran
Göryön: Aytekin Çakmakçı
Müzik: Süheyl Denizci
Ard: Jale Başaran
Yapımcı: Tunç Başaran (Magnum Film)

Oyn: Aytaç Arman, Meral Oğuz, Sharon Sinclair, Mücap Ofluoğlu, Engin İnal, Güler Ökten, Füsun Demirel, Nurettin Şen, Savaş Yurttaş, Aytaç Öztuna, Kemal İnci, Turgay Betil, Lami Sesar, Nejat Çetinok, Necdet Yakın, Doğan Somer, Kutay Köktürk, Erol Özkök, Hikmet Karagöz, Erdoğan Esenboğa, Bülent Oran, Feyzi Tuna, Can Kolukısa, Reha Yurdakul, Uğurtan Sayıner, Serdar Ertüfekçi, Atilla Er, Nazlı Çetinok, Utku Tahiroğlu

1988

BİR TREN YOLCULUĞU
Yön: Tunca Yönder
Sen: Mehmet Atak-Bilgesu Erenus
Göryön: Erhan Canan
Müzik: Serdar Kalafatoğlu Yapımcı: Tunca Yönder (Yeni Yapımlar)
Oyn: Ali Uyandıran, Mehmet Atak, Yeşim Tozan, Hülya Karakaş, Kutay Köktürk, Arif Akaya, Seray Gözler Yeşilay, Mücap Ofluoğlu, Gülsen Tuncer, Zafer Ergin, Süer İzat, Altuğ Yücel, Kemal Bekir, Yeliz Tozan, Ertuğrul İlgin, Selen Şenbay, Binnaz Gürses Ergin, Kemal İnci, Suna Selen, Turgut Arseven, Ayten Uncuoğlu, Özgün Taşdemir, Hamdiye Turhan, Ali Aytuğ, İdil Çavuş, Figen Arık, Mehtap Anıl, Özer Kızıltan, Mehmet Yılanlı, Sevim Bozkurt, Tunca Yönder, İbrahim Karamemet

1992

HADİ GEL BAR
Yön: Jale Başaran-Tunç Başaran
Sen: Nuran Devres
Göryön:
Yapımcı: Sadık Deveci (Magnum Film / Kanal 6)
Oyn: Müşfik Kenter, Mücap Ofluoğlu, Taner Barlas, Nurettin Şen, Can Kolukısa, Sermin Karaali, Füsun Demirel, Ali Yaylı, Gülçin Hatıhan

1993

SÜPER BABA
Yön: Osman Sınav-Kartal Tibet-Tunca Yönder-Orhan Oğuz-Feyzi Tuna
Hikaye: M. Turgut-Muharrem Buhara
Sen: Sulhi Dölek
Göryön: Erdoğan Engin
Müzik: Cengiz Onural
Şarkı: Yeni Türkü
Yapımcı: ATV
Oyn: Şevket Altuğ, Sümer Tilmaç, Jülide Kural, Şevval Sam, Sevinç Erbulak, Bennu Yıldırımlar, Suzan Aksoy, Kürşat Alnıaçık, İsmet Ay, Yusuf Basmacı, Kaan Çakır, Cevat Çapan, Metin Çekmez, Ümit Çırak, Payende Çizmeci, Eray Demirkol, İhsan Devrim, Seray Gözler, Bican Günalan, Kenan Işık, Nihat Nikerel, Mücap Ofluoğlu, Bülent Ortaçgil, Serhat Özcan, Suna Pekuysal, Diler Saraç, Yeliz Tozan, Mehmet Ulay, Suat Ülhan, Aysegul Ünsal, Görkem Yeltan, Selçuk Yöntem, Aytaç Yörükaslan, Abdullah Yüce

1994

KURTULUŞ
Yön: Ziya Öztan
2. Yön: Nihat Durak
Sen: Turgut Özakman
Göryön: Colin Mounier
Müzik: Muammer Sun
Ard: Gürel Yontan
Yapımcı: Mustafa Şen-Sinan Yaka (TRT)
Oyn: Rutkay Aziz, Savas Dinçel, Ayda Aksel, Mahmut Cevher, Aslı Öyken, Ege Aydan, T.P. McKenna, Aytaç Arınan, Haluk Kurtoğlu, Macit Koper, Alev Sezer, Mehmet Aslantuğ, Mehmet Ege, Müşfik Kenter, Timur Selcuk, Semih Sergen, Aşkın Nur Yengi, Mehmet Ulay, Mehmet Çerezcioglu, Engin İnal, Don Henderson, Simon Ward Saeed Jaffrey, Judi Bowker, Yaman Okay, Yavuzer Çetinkaya, Altan Erkekli, Avni Yalçın, Cezmi

Baskın, Taner Barlas, Kutay Köktürk, Uğur Polat, Macide Tanır, Necdet Mahfi Ayral, Mücap Ofluoğlu, Zihni Küçümen, Erol Keskin, Kenan Bal, Füsun Demirel, Altan Akışık, Kenan Isık, Sümer Tilmaç, Alp Öyken, Levent Özdilek Nedim Doğan, Fikret Kuşkan, Can Kolukısa, Yılmaz Zafer, Aslan Altın, Ali Taygun, Ali Sürmeli, Feyzi Tuna, Tunca Yönder, Nihat İleri, Mümtaz Sevinç, Levent Ülgen, Selcuk Uluergüven, Erol Demiröz, Dinçer Sümer, Hikmet Karagöz, Nurettin Şen, Cevdet Arıcılar, Mustafa Yavuz, Ferdi Merter, Yücel Erten, Mustafa Alabora, Gazanfer Ündüz, Halit Ergör, Yaşar Güner, Turgay Tanülkü, Güven Besimoğlu, Erdal Küçükkömürcü, Ahmet Sezerel, Koray Ergun, Yaşar Cemil Akın, Devrim Parscan, Yaman Tarcan, Orhan Aydın, Yusuf Sezgin, İhsan Baysal, Aytaç Yörükaslan Altan Gördüm, Menderes Samancılar, Metin Çekmez, Kıvılcım Kaya, Mehmet Güleryüz, Cevat Çapan, Ece Okay, Yüksel Arıcı, Şahin Ergüney, Münir Akça, Arif Pişkin, Özdemir Altan

---

Sinema araştırmacısı ALİCAN SEKMEÇ tarafından derlenmiştir.

EK I

ŞİİRLER VE MEKTUPLAR

Üç Dönem Üç Şiir

GALATA KÖPRÜSÜ

Sait Faik anısına

Başhekim'i sevmezlerdi
Hemşire Cemile'yi sevdikleri gibi.

Akşam derecesinden sonra
Onlara öyküler anlatırdım
Okurdum İstanbul gazetelerini.

Konyalı pek siyasiydi
Urfalı aşka düşkün
Erzurumlu Galata Köprüsü'ne
Hayrandı iyden iye

"Anlatsana ağabey
Köprünün altında dükkanlar varmış
Ortasından açılırmış geceleri"

Anlatırdım bizim Galata Köprüsü'nü
Haliç'i Karaköy'ü
Hele bir teskere gelse derdim

"Hele bir gelse ağabey
Sendeyim vallahi sendeyim

Yenicami'de namaz kılacağım
Beyoğlu'nda hovardalık edeceğim"

Ateşi yükseldi bir gece birden
Konyalı, Cemile abla, Urfalı ve ben
Uyumadık başucunda
Görmeden gitti Galata Köprüsü'nü

1947

FOTOĞRAFTAKİ ÇOCUK

Ülkü Tamer'e

Ben miyim bu çocuk
Tahta ata dayanmış
Oyuncak at kendinden büyük
Fotoğrafta küçük ürkek bir çocuk

Üç yaşında güzel bir çocuk
Tahta atın dizginleri elinde
Yanıtsız sorular gözlerinde
Kuşkuyla korkuyla bakıyor objektife

Güvenceden sevgiden mi yoksun
Minik ayağını bükmüş oyuncaktan korkuyor
Çevresinde görünmeyen devler mi dolaşıyor
Belki de düşlerinde gülüyor oynaşıyor

1970

AYNADA

Aynada bakıyordu kendine
Deneysiz bir oyuncu ürkekliğinde
Kırk yılın oyunları çizgilerinde

Perdeler açılıyor
Perdeler kapanıyor
Salonlar doluyor
Salonlar boşalıyor gölgelerde

Salt aynada yansımak
Sahnelerin dışında oyunlardan uzak
Silinmiş alkışlar içinde

Aynada bakıyordu gerçek yüzüne
Ne Polonius Ne Harpagon ne Cyrano
Artık yalnızdı çizgilerinde

1980

Sevgiliye Mektuplar

Paris
13 Haziran 1963

Filizciğim

Bugün iki mektubunu da aldım çok sevindim. Tren yolculuğu çok yoruyor insanı. Dinle sevgilim, öğle yemeğini ünlü FLOKA'da yiyip, 14:40 trenine bindim. Atina'dan Patras'a yedi saatte zangır zangır titreyerek geldik. (Dolmakalemin mürekkebi bitti) Dışarı çıktım yeşil mürekkep aradım bulamadım. Bununla yetinelim. Hem ciddi bir renk; (lacivert) ha ne diyordum? Patras'a geldim. Çarpılmış bir halde trenden indim. Hemen bir taksiye koştum; Brindizi'ye bilet almaya ama vapur yok, yani gece vapur yokmuş. Neyse, ben gene biletimi aldım, yirmi bir dolar. Geceyi Splendid adlı külüstür bir otelde geçirdim. Karyolanın somya demirleri bütün gece sırtıma battı. Ertesi gün yarı baygın Patras'ı gezdim. Ufak, temiz bir liman kenti. Çok sıcaktı, bir sürü resim çektim. Benim için bu gezinin en güç yanı, yabancı yemeklere alışmak. Neyse, vapurda yemekler de, sevis de iyidi. Biraz bir şeyler yedim. Yüzme havuzlu lüks bir gemiydi. Yetmiş iki

millet bir arada. Çarşamba gecesi 22:00'de hareket edip, perşembe günü saat 17:00'de Birindizi'ye vardık. Pasaport işlerini halledip, girdi çıktı kağıtlarını Patras'ta doldurduğum için Brindizi'ye elimi kolumu salllayarak girdim. Hemen bir taksi, (vapurda bir miktar liret edinmiştim) taksiye binmeden, polise sordum, kaç liret vereceğimi istasyona kadar, diye, 500 demişti, ama şoför gene yaptı numarasını 600 aldı, yani bir dolar.

Birincide yer yokmuş, Milano'ya bir ikinci aldım. İtalyan trenleri görülecek gibi, bir felaket, bir facia, olamaz böyle bir laubalilik, gırtlağa kadar samimiyet, yüzsüzlük ve pislik. Yaşasın bizim Devlet Demir Yolları. İnan abartmıyorum. Aynı kompartmanda Bir Belçikalı gazeteci vardı, adamla sinirden gül Allah gül, ölüyorduk. Hep aklıma İtalyan filmleri geldi. Biz de adeta film çevirdik. Şimdi yazamam kitap olur, gelince anlatır durur um. Milano'da, operada ve Piccola Tiyatro'da yer yoktu, bir gece kaldım. Mektubu burada kesiyorum, bu gece ilk defa tiyatroya gideceğim. Şimdi saat sekize yirmi var, gidip biraz bir şey yemeye çalışacağım, zira henüz hiç iştahım yok. Kolay değil üç gün ateş içinde yattım. Dün sana attığım kartta bir-iki satırla anlatmaya çalışmıştım. Bugün tam olarak ayaktayım. Mektup karmakarışık oldu ama aldırma. 9 Cumartesi gecesi geldim Paris'e, saat 21:30'du; hasta geldim, o gece vurdum kafayı, bugün geldim kendime. Fena üşütmüşüm.

Mektubu bıraktığım yerden sürdürüyorum. İstanbul Oda Tiyatrosu'nda 1958-59 tiyatro mevsiminde sahneye koyduğum Strindberg'in *Mille Julie*'sini gördüm; Montmatre'de Le Theatre du Tertre'de. Eski fakir bir tiyatro, 200 seyirci alıyor. Oyunu pek beğenmedim. Julie, iyiydi ama inanır mısın, bizim Lale Oraloğlu daha iyiydi. Oyun çok ağır oynanıyor, çeke çeke uzatıyorlar diyalogları. Yarın akşam, pardon bu akşam Renaissance Tiyatrosu'nda Marcel Marceau'nun MİM gösterisini seyredeceğim.

Artık sana her gün yazarım. Bazen kart bazen mektup.

Yirmibeş Haziranda Londra'ya geçmeyi düşünüyorum.

Neyse bunu daha sonra konuşuruz. Yazacak o kadar çok şey var ki. Bugün bir ara 15 ile 17 arası Louvre'un bir bölümünü gezdim, Dégas, Monet, Manet, Gauguin'lerin köşesini. Sonra bir saat kadar yürüdüm. Yollar, parklar, kahvehaneler, taksiler, her şey, her köşe birbirine benziyor. Dün gece de tiyatrodan çıkınca

bir süre yürüdüm. Paris'te yürümek ayrı bir keyif. Bir kahvehaneye girdim, limonlu bir votka içtim. 5 Fr, bir dolardan biraz fazla. Sonra gene yürüdüm. Saat gece yarısını geçiyordu, her yer dolu ışıl ışıl; herkes çift çift. Elbet benim gibi sevgilisinden uzak olanlar da vardır. Seni çok ama çok öperim.

Mücap

18 Haziran 1963

Sevgilim, bir tanem

Pazar günü ve dün hava nisbeten iyiydi, bugün gene bozdu. İstanbul'un kışına benzeyen bir gün. Yağmur yağıyordu inceden şimdi daha da kuvvetlendi. Pazar gecesi Vieux Colombier'den *Kanlı Düğün*'ü gördüm. Beş yüz kişilik bir salon tek boş yer yoktu. Oyunu her yönüyle beğendim. Bilhassa başroldeki kızı. Şarkıcıymış, Jacqueline Danno. Son derece duygulu ve inandırıcı. Onun yanında diğerleri orta halli. Oyunu yöneten, 1953'te İstanbul'a gelen bir Fransız tiyatro topluluğunda bulunan Bernard Jenny, otuz beş yaşında deneyimli bir yönetmen; aynı zamanda tiyatronun da müdürü. Kendisiyle tanıştık, bugün buluşup öğle yemeğini beraber yiyeceğiz. Vieux Colombier salonu eski, gösterişsiz bir salon, locası, balkonu filan yok. Tiyatronun en büyük özelliği, ünlü tiyatro adamı Jacques Copeau'nun uzun yıllar emek verdiği bir tiyatro oluşu. Tiyatronun adının altında Copeau'nun da adı var. Dün gece de Gymnase Tiyatrosu'na gittim. Tarihi bir bina denebilir, 1890'da kurulmuş. Halen Marie Bell yönetiyor. *Le Fil Rouge* adlı bir oyun seyrettim. Freud'un yaşamı üzerine yazılmış, yazarı Henry Denker. Fransızcaya Pol Quentin uyarlamış, sahneye ünlü yönetmenlerden Rouleau koymuş, kendisi de bir rol oynuyor. Freud rolünde Curd Jurgens çok iyiydi; inandırıcı, rahat, büyük aktör. Bir de hasta kız rolünde oynayan Nicole Hiss harikaydı. Gymnase Tiyatrosu da pazartesi olmasına rağmen doluydu. Tiyatro zannederim sekiz yüz kişilikmiş. Salondan başlayarak beş kat. Çok şık bir tiyatro. Paris tiyatrolarının bir özelliği de, perde açılmadan kuliste bir bastonla yere vu-

rulması. Eski tiyatrolarda bizde de vardı bu gelenek; perde açılmadan kuliste yere vurulduktan sonra açılırdı perde. Bu gece de Meydan Tiyatrosu'na gideceğim; Fransızlar, Théatre en Rond diyorlar bu tarz tiyatrolara. İşte böyle Filizciğim. Paris'i daha etraflıca seninle gezeriz. Ben görebildiğim kadar tiyatro göreyim yeter; köşesini bucağını ne yapayım Paris'in. Seni çok öperim.

Burada sevişenler, her yerde ve her şart altında durmadan öpüşüyorlar; ne güzel değil mi?

Mücap

Dostlarından Mektuplar

19 Kasım 1966 Viyana

Filizciğim ve Mücapcığım

Son mektubunuza çok teşekkür ederim, pek makbule geçti. Birkaç yönden sevindik. Önce merhum Adnan için verdiğiniz haberler yüreğimize biraz ferahlık verdi. İnşallah Sevim için de uygun bir iş bulunur da ailenin yaşamı biraz daha yoluna girer. Sonra tiyatronun iyi gitmesine pek sevindik.

Biz iyiyiz, birkaç gün önce Münih'ten buraya geldik, burada birkaç önemli tiyatro olayı var, onları görmek sevdasıyla karda kıyamette yollara döşendik. Viyana'nın en muhafazakar Devlet tiyatrosu olan Burg'da Brecht'in (Galile) piyesi oynanıyor, üstelik başrolü de yıllardır kendini sinemaya veren Kurd Jurgens oynuyor. Görülmeye değer bir olay! Verilen tren ve tiyatro bileti parası, en az bizim bir haftalık, hatta on günlük geçimimiz kadar! Ama Avrupa'da olup da böyle olağanüstü temsilleri göremeyecek olduktan sonra hayatın anlamı kalmıyor. Diyeceğim bizim günlerimiz işte böyle geçiyor.

Sıhhatimiz yerinde, keyifli, neşeli günler geçiriyoruz. Yazın gelmesini ve Boğaz'da mehtap seyretmesini bekliyoruz. Gözlerinizden öper, selam ve sevgiler gönderiririz.

Muhsin ERTUĞRUL

24.07.1978

İstanbul

Sayın Mücap Ofluoğlu

"Cömertçe" şiirinizi aldım. Eylül sayımızda çıkacaktır. Ne yazık ki Ağustos sayısının baskısı tamamen bitmiş bulunuyor bugün. Çok isterdim Ağustos sayımıza yetişmesini.

En içten selam ve sevgilerimle size ve Filiz Hanım'a.

Yaşar Nabi

Tarih: 1980 yılı Ağustosunun sonu

Aziz ve leziz dostum,

"Artık unutuldum" zanniyle hüzünlendiğim bir demde, altında MÜCAP OFLUOĞLU imzası ile bir kart çıkageldi. "Anılarınızla yaşıyoruz Bodrum'da" diye başlayan iltifat, "Sen çok yaşa, sen çok yaşa" diye de sürdürüyor sevgisini "Padişahım ço yaşa" misilllllluuu. Bayram tebriki ile sona eriyor bu renkli kart. Sayı ile kendime geliyorum. Seneler önce, "Bize göre her gün bayram" dedik. Şimdi bayramlarda bile "bayram" sözcüğünü ağzımıza alamaz olmuştuk. Evet, sayı ile:

1. Kaç gündür dilime dolandı. Ekrem Güyer'in şarkısı. "Unutturamaz seni hiçbir şey, unutulsam da ben."

2. Anılarımla yaşıyormuşsunuz Bodrum'da. Ben de bodrumda sizin anılarınızla yaşıyorum. Şu kadarcık bir farkla: Sizin bodrumunuz mavi meltemli Bodrum, benimki karanlıklar, umutsuzluklar içinde rutubetli misali Gayyyyyya.

3. Siz anılarımla yaşıyorsunuz, ben anılarımla ölüyorum, bunda da şukarcıkkkk bir fark.

4. Bayrama gelince, sizinki şekerli, benimki kurbanlık.

5. Şakayı seversin deyu yukarki saçmaları sıraladım, affedeceğinden emin olduğumdan naşi.

Eyyyy, benim aziz ve nefisss dostum. Hangi dağda General kurt vefat eyledi de Bodrum Kalesi'ni ta Göztepe'ye dek fılatıverdin. Valahi de billahi de sevindim, sevindim ne kelime... Göbek attım, hem de öyle ahım şahım bir göbek de yok fakirde. Amiyane tabiri ile göbek atmasını da beceremem hani.

Yaaaaa böyle efendimize bir porsiyoncuk tebessüm takdim edivermek amacı ile bir sürü saçmaları sıralayıverdim.

Benim anılarım eski makaralı teypte mahfuz. Sık sık onu açar dinlerim. Senin sesin, harika bir şiir, Köprü ki çok severim, Başhekimden fazla hemşire Cemile'yi sevenlerin köprüsü, sonra Rizeli Rüstem'in kabir ziyareti.

Filiz Hanım'a çok çok selam ve hürmetler. Hani derim ki havalar soğumadan İstanbul'a teşrif tenezzülünde bulunsanız da şöyle karşılıklı iki kadehcik atıştırıversek. Allahtan gayri ne beklerim ki... Senin o güzel gözlerinden hasretle öperim. Caaaaaanım effffendim.

Mücabettin Efendi'nin dostu olmakla müftehir elhakir ressam kulları

İbrahim Naci Elif bin Hüseyin Hüsnü

EK II

YAZILAR

Dostlarının Kaleminden

Milliyet Gazetesi

KULİSLERDE 30 YIL
Bölük pörçük anılar

Orhan Boran

MÜCAP'LA BEN

Mücap Ofluoğlu ile Taksim'e doğru yürüyoruz.

Yıl yanılmıyorsam 1951-52...

İkimiz de işsiz değiliz, çalışıyoruz. O, tiyatroda; ben heves edipde uygulamaya çalıştığım bir gece kulübü işinde... Ne var ki, Taksim'e doğru yürüdüğümüz o akşamüstü bir garip durgunluk içindeyiz. Mücap'ın maaşının ödenmesine bir haftadan fazla var. Ben haftalık sistemiyle çalışıyorum, ama aradan üç pazartesi geçmiş, muhasebeciden en çok selam alabiliyorum...

Ağacami durağında bir el omzuma yapıştı:

"Orhancığım, beş-on dakika vaktin var mı?"

Döndük baktık, rahmetli Münir Hayri Egeli.

"Buyur ağabey!.."

"Tam aradığım insansın!.."

Önce Mücap'a baktım, sonra Münir Hayri'ye döndüm.

"Durum uygun olursa senden esirgemeyiz ağabey. Fakat!.."

" İki filmlik bir anlaşmaya ne dersin Orhan? Roller tam sana göre. Üstelik avans sağlam!.."

Öbür omzuma Mücap yapıştı. Münir Hayri'ye döndü:

"Burada mı konuşacaksınız?"

"Yok, yok!.. İş ciddi. Yazıhaneye gidelim..."

Taksim istikametinde üç yüz metre daha yürüdük; karşı kaldırıma geçtik; o zamanki sinemanın üstündeki bir yazıhaneye çıktık. Heyecanlıydı Münir Hayri rahmetli. Anlattı:

"Tam sana göre bir rol kardeşim... Yetimhanede doğuyorsun. Annen seni bebekken oraya getirip bırakmış... Babanın kim olduğu belli değil. Günün birinde ünlü bir operatör oluyorsun ve kim olduğunu bilmediğin bir kadının hayatını kurtarıyorsun. O kadın annen!.. Babanın kim olduğunu bilmeyen annen!.. Nasıl rol?.. Ücrfet 1.500 lira, beşyüz lira avans..."

Mücap bir an bana baktı, sonra dönüp Münir Hayri'ye baktı ve sordu:

"Bu filmde başka bir (o...u) çocuğu rolü var mı, ben de oynayayım?.."

Hayır yoktu! Bu filmde bir piç yetiyordu senaryo icabı.

Derken iş anlaşmasının ikinci bölümüne geldik.

Bu defa bana tarihi bir filmde görev verilecekti. Rol icabı YILDIRIM BEYAZIT'ı oynayacaktım. Ücret aynı: 1.500 lira ve 500 avans. Sevindirici bir yönü daha vardı anlaşmanın, ikinci filmde MÜCAP OFLUOĞLU da benimle afiş paylaşıyordu. Rolü: KOKUSUZ ŞÖVALYE JAN!..

Kırk dakika içinde imzaladık anlaşmaları, avansları aldık; kırk dakika sonra avansları, borçlandığımız iaşe ve ibade makamlarına yatırdık.

"Ben bir piçim" dramatik cümlesiyle başlayan SÖZ MÜDAFAANINDIR isimli film iki haftada tamalandı.

Şimdi sıra tarihi film YILDIRIM BEYAZIT'taydı.

Bir sahnede ben tahtımdayım. Mücap Ofluoğlu "KORKUSUZ ŞÖVALYE JAN" rolünde savaşta esir düşmüş, tahtımın önünde eteğime çökmüş, elimi öpmek durumundaydı. Kamera uzak plandan beni karşıdan görüyor, Mücap sırtı kameraya dönük elime eğiliyordu.... Senaryoyu taslak olarak biliyorduk... Fakat laflarımızı ezberleyecek imkan ve vakit yoktu!.. Geceleri çalışan, gündüzleri dublaja koşmak zorunda kalan, gecede üç-beş saat uykudan sonra film setlerinde başrolleri, bin ila bin beş yüz lira karşılığı oynamak durumunda kişilerdik...

Ben padişah rolünde bütün ciddiyetimi takınmıştım. Ve birşey demem gereği de öğretilmişti ama doğrusu uykusuzluktan unutmuşum!.. Mücap, zırhlara bürünmüş Korkusuz Şövalye Jan olarak elime eğilince, önce katıla katıla gülmekten kendini zor tuttu, sonra da sırtı kameraya dönük olduğu için bana dönüp fısıldadı:

"Saat!.. Saat!.."

Bana rolümün unuttuğum satırlarını hatırlatıyor sandım ve en yakınımdaki figürana seslendim:

"Saat kaç?.."

Rejisör Münir Hayri saçlarını yolarak, "Stooop" diye bağırdı.

Meğer ben kaftanımı giyerken kol saatimi çıkarmayı unutmuşum; Mücap bana onu hatırlatmış...

Öbür sahneye geçtik!.. Ben kahramalık gösteren askerlerime kese içinde altın dağıtıyordum rol icabı; derken bir ses geldi karanlıktan:

"Münir abi... Münir abiii!.. Sağa sola para dağıtılıyor... Üç haftadır veresiye yemek yiyen artistlerin köfteci hesaplarını unutmayalım..."

Münir Hayri Egeli rahmetli, gözlüğünü üst cebine koydu:

"Köfteci hesabının sahne bozduğu sanat dünyasında tarihi film çekilemez" dedi

Gidenlere rahmet, kalanlara selam.

5 Kasım 1978 *Çivi* Gazetesi

YOKUŞ YUKARI
BİZ TANIRIZ MÜCAP'I / Rıfat Ilgaz

Kemal Bayram soruyor ona:

"Başka kimler vardı yakın çevrenizde o zamanlar?"

"Bizim çevremizde o zaman Yaşar Kemal'le Orhan Kemal yoklardı."

Sabahattin Ali Olayı kitabı için Kemal Bayram, Sabahattin Ali'nin 1946, 1947, giderek 1948 yıllarındaki yakın çevresindeki arkadaşlarından bilgi topluyor. Bu arada *Marko Paşa*'da bir süre sorumlu müdürlük yapan Mücap Ofluoğlu'na da sorular yöneltiyor.

EVET, dediği gibi Mücap'ın çevresinde henüz Orhan Kemal yoktu. Yazarımız Adana'dan İstanbul'a 1950'lerde gelmiştir ama, Mücap anlatıyor gene de, "Orhan Kemal'in *Baba Evi* henüz yayımlanmamıştı. Biliyorsunuz onun ilk kitabı *Baba Evi*'dir. Varlık'ta çıkmıştır. Baba Evi 1948'de yayımlandı. Orhan Kemal *Baba Evi*'yle başladı."

Mücap, çevresinde olanları değil de olmayanları anlatıyor. Bu anlatmadıkları arasında ben de varım. Daha daha kimler yok ki... Cahit Irgat bile yok... O günlerde dilinden düşürmediği Ferdi Tayfur'un adı bile geçmiyor. Bizim gibi ikinci-üçüncü sınıf yazarların hiçbiri yok bu arada. İyi ama Sait Faik neden yok?

Ama o yıllarda Mücap, kabul etse de, etmese de benim arkadaşımdı. 1947'lerde üstündeki kapaktan bile önce yayımladığım *Yaşadıkça*'yı yakın dostlarıma imzalarken Mücap Ofluoğlu'ya da imzalamıştım.

MÜCAP'ın bir huyu vardı o sıralarda. Diline takılan bir sözcüğü durmadan yinelemekten hoşlanırdı. O günlerde "Dümen" sözcüğü de hiç düşmezdi dilinden. Hemen her sözünde dümen... Ben de bu diline doladığı sözcüğü, *Yaşadıkça*'yı imzalarken şöyle kullanmıştım:

"Mücap Ofluoğlu'ya... Dümen olsun diye!"

YANİ bu şakayı yapacak kadar dostumdu demek istiyorum. Birçok yazımda geçer onun adı. "Taksim'deki Ev" adlı öykümün tüm konusu Mücap'tır. 1946'larda tutmuştuk bu evi... Mim Uykusuz'la, Fikret Uray'la birlikte... Kimler gelmezdi bu eve... Yol parası kalmayan gececiler... Sisten karşıya geçemeyenler... Bir kaptan da dadanmıştı. Ben, Uykusuz'un arkadaşı sanırdım, Fikret'in arkadaşı... Neden sonra onun kimsenin bir şeyi olmadığı anlaşılınca, bu hangi geminin kaptanı olduğu belli olmayan kişiye kapıyı açmamaya karar vermiştik.

Soğuk bir geceydi. Kapının zili geç vakit çalınca girdik yataklara. Zil aralıkla çaldı, sonra da kesildi.

Bizim kaptan sandığımız meğer Mücap değil miymiş...

Öykü burada bitse güzel... Meyhane dönüşü uğrayan Mücap, hiçbir yere kalkıp gidecek gücü olmadığından da oracıkta sabahlamış. Böyle biri olsa olsa ne olur? Ciğerlerinden hasta olur, doğal olarak...

Gene o yıllardaydı Mücap'a rastlamıştım Beyoğlu'nda. Taş tutuyor olmalıydı ki buyur etti Çiçek Pasjı'na, karşılıklı oturduk. Baktım Mücap halsiz, yüzü son günlerde uzayıvermiş...

"Mücap" dedim. "Fikret Ürgüp'e gidelim önce! Seni temiz bir gözden geçirsin!" Doktoruydu o yıllarda Ürgüp.

HENÜZ bir yudum şey içmeden kalktık, doğru Fikret'in az ilerdeki evine. Dinledi uzun uzun ama bir şey bulamadı:

"Bir şeyin yok" dedi. "Al şu reçeteyi yaptır, bu ilaçlar toparlanman için!"

Reçeteyi eczaneye verince içecek ne para kalmıştı, ne de bizde istek. Çok geçmeden Mücap, Uludağ'a dinlenme evine gitmişti.

Aziz Borovalı'nın Küçük Sahne'ye işletmeci aradığı günlerde, Mücap için bilgi vermem istendiğinde onu çok iyi tanımasaydım nasıl gerekli bilgiyi verebilirdim. Nasıl kendisine yararlı olabilirdim!

Atlas Sineması'nın Hüseyin Bey'i beni telefonla buldu.

"Hayrola Hüseyin Bey" dedim.

"Aziz Bey öğleden sonra sizi görmek istiyor" dedi.

Gittim ve gördüm. Odasına girerken umutlanmıştım. Gene kuyruklar uzayıp gidecekti, ta şekerciye kadar.

"Rıfat Beyciğim, zahmet oldu" diye başladı, "Küçük Sahne'yi Mücap Ofluoğlu istiyor da... Bir de size sorayım dedim. Tanırsınız değil mi?"

"Çok iyi tanırım arkadaşımdır" dedim.

"Biraz içkiye düşkün diyorlar da..."

"Sanatçı olup da düşkün olmayan mı var? Hep içiyoruz... Mücap'ın içkiden ötürü işini aksatacağını sanmıyorum."

"Yalnız aktörlük değil ki buradaki iş. Oyuncuları da, oyunu da yönetecek!"

"İşini seven kalkar bütün bunların altından, merak etmeyin hiç!"

İnanmış olacak ki:

"Bir oyun da bize yazarsınız artık. İlk oyun sizden olsun!"

"Haaa, bakın bu olmaz işte! Mücap yerli oyun istemez. Bulvar tiyatrosu yanlısıdır daha çok."

"Şart koşarım sizden bir oyun oynamasını!

Siz hele yazın düşünürüz!"
Mücap'ın işi bozulmasın diye:
"Olur efendim" dedim, "yazarım!"
YAZDIM, ama Mücap oynamadı. Bizim *Meşrutiyet Kıraathanesi*'ni oyunlaştırmıştım. Daha doğrusu skeçlere bölmüştüm. Haklıydı Mücap. Onun beğeneceği tür değildi. Şimdi daha ileri giderek Genco Erkal denemelerinden sonra, bu kitap olduğu gibi oynanabilir, derim.
Yani şunları söylemek istiyorum kısaca. Bu biraz Kemal Bayram'a da bir yanıt olabilir:
"O yıllarda Mücap'ın yakın çevresinde ben de vardım, daha birçokları gibi!" Neden mi üstüne düşüyorum bu kadar? Mücap sorumlu müdür olma nedenlerini şöyle özetliyordu:
"Bu arada yazarlarla tanışmak cazip geldi bana."
Tanışma nedeniyle yazarlar arasına girmek isteyen Mücap'a biraz kendimi tanıtmak istedim. Mücap bizi yazardan saymasa da, biz onu sayar, severiz.

Mücap Ofluoğlu
40. Sanat Yılı Dergisi

Yaşar Kemal

Merhaba Mücap, Merhaba Kardeşim

Adını İstanbul'a gelmeden biliyordum. Ya şiirlerinden, ya da *Marko Paşa*'dan, ya da arkadaşlardan. Sonra seni bir sabah Kadıköy iskelesinde tanıdım. Belki unutmuşum, tanıştığımız yer Kadıköy iskelesi olmayabilir. Ama ben inat ediyorum, tanıştığımız yer Kadıköy iskelesidir, diye. Bizi tanıştıran da Sait Faik'ti. Bu da mı yanlış... Bu da yanlış olabilir, ama ben gene inat ediyorum, beni seninle Sait Faik tanıştırdı, diye. Yanlış mı, varsın yanlış olsun. Baksana bana, iyice düşünsene kendini, ben seninle Kadıköy iskelesinden başka nerede tanışabilirdim ve seni bana Sait'ten başka kim tanıştırabilirdi. Bilmiyorum, Sait'le üçümüz ne kadar bir arada olduk, bilmiyorum, biz seninle Beyoğlu'nda yürürken, Sait söğerek, köpürerek yanımızdan kaç kere geldi geçti.

Biliyorum, hiç unutmadım, Sait içimizden bir sana kıyamazdı. Bir sana karşı sonsuz yumuşaktı. Bir seni görünce, ne kadar köpürmüş olursa olsun, gözlerinin içi apaydınlık gülerdi. Biliyorum, onun öfkesi yalnız seni görünce diniverirdi. Sevgili Mücap, o şeytan tüyü dedikleri yalnız bu dünyada sende olan bir şeydir belki de... Seni tanıdığımda inceciktin, hiçbir zaman göstermediğin yaşını hele o zaman hiç göstermiyordun. Şiirler okuyordun alçakgönüllü, türküler söylüyordun alçakgönüllü, türkü zaten alçakgönüllü bir uğraştır, halk gibi, diyeceksin, sen türküyü bile alçakgönüllü söylerdin, Karadeniz fıkraları anlatıyordun alçakgönüllü... Ne yaparsan alçakgönüllü, tatlı, bir çocuk uysallığıyla yapıyordun, yani Mücapcığım, kızma, uysal bir çocuk uysallığıyla yapıyordun. Kızdığını da, babalarının tuttuğunu da gördüm, senin de basılacak bir dalın vardı elbet, sen de insandın...

Ama sen kızınca da gene alçakgönüllü kızıyordun. Yahu Mücap, şu senin başının belası olan şey, şu alçakgönüllüktür, hiç düşündün mü? Düşünsen bile ne gelir elden. Yani, simdi düşündün belki, niye, ne olmuş ki de bu alçakgönüllülük başımın belası olsun, yok, demem odur ki, bana göre, Sait Faike göre, Orhan Kemal'e göre, bir de Ferdi Tayfur'a göre, sahi bunu biliyor muydun, Ferdi seni candan severdi, bana göre sen sahnelerimizin gelmiş geçmiş ustalarından birisiydin. Ne oldu, senin bu ustalığının, güzelliğinin kadrini bildiler mi, kimin bildiler, diyeceksin, gene öyle, gene saf bir çocuk hüznüyle düşüncelere dalarak düşüneceksin. Benim böyle dediğime de şaşarak, gene alçakgönüllü, gene uysal, sevecen, vay anasını be, biz neymişiz diyerek, biraz yöreyle, biraz da kendinle alay ederek. Vay anasını, Ferdi benim için böyle mi düşünüyormuş, şaşırarak, vallahi billahi de senin çok usta bir sahne adamı olduğunu ben Ferdi'den çok duydum. Al bakalım. *Çayhane*'yi anımsıyorum, sen de anımsıyorsun elbet, nasıl doluşmuştuk sahne arkasına bütün arkadaşlarla seni kutlamaya. Her oyunun biz arkadaşların için bir sevinç, bir bayram oluyor, oyundan sonra bir iyice de kafayı çekiyorduk. Sonra Sait öldü, biz seninle artık Park Otellerdeydik. Sen öyle usulca, hiç belli etmeden, gene de alçakgönüllü, içki de mi alçakgönüllü içilir, deme, sen onu da yordamınca alçakgönüllü içiyordun...

Ustalığına, kardeşliğine hep hayran kaldım. Kimseyi kırmamak için kılı kırk yarışına hayran kaldım. Doğan Nadi'ye, Orhan Kemal'e, Kaptan Aziz'e karşı nasıl yürekten, nasıl için sevgiyle dolarak davranırdın, kusurlarını hep sineye çekerdin, tanığıyım bunun...

Anımsıyor musun Mücap, kardeşim, yıllarca önce seni benimle Sait tanıştırdı, belki koskocaman, yaprakları yağmurdan ıpıslak bir çınarın altında, belki de Kadıköy iskelesinde, denize yağmur yağarken, yaprak sararmışken, çınar yaprakları dökülürken... O yazının şiirini yazdı, sen sahnenin... Yağmurlu, turuncu bir sonbahar gününde. Merhaba Mücap, merhaba kardeşim...

İlhan Selçuk

Mücap İçin...

Tiyatro sanatçısı nasıl bir kişidir? Kimi zaman kral, kimi zaman uşak, kimi zaman köle, kimi zaman efendi, kimi zaman iyi, kimi zaman ihtiyar, kimi zaman dürüst, kimi zaman namussuz, kimi zaman cılız, kimi zaman güçlü görünen kişinin gerçek yaşamı nasıl biçimlenir?

Her gece çeşitli insan kişiliklerine bürünen tiyatro sanatçısının bir de gerçek kişiliği vardır ki seyirci tarafından bilinmeyen ama, merak konusu bir alanı oluşturur.

.....

Yalnız seyirci olarak değil, dost olarak tanıdığım çoğu değerli oyuncunun sahne dışındaki durgunluğu beni şaşırtmıştır. Kimi büyük aktör sahnede gökkuşağı gibi açılırken, gerçek yaşamda esintisiz bir durgunluk içindedir. Sahnede görüp alkışladığım sanatçılar arasında kimilerinin günlük yaşamda ne kadar sığ ve tekdüze olduklarını gördüğümde yanıtını bulamadığım bir soru işareti karşısında kalmışımdır.

Buna karşın kimi sanatçı hem sahnede oynar, hem sahne dışında yaşar.

Mücap Ofluoğlu bu ikincilerdendir. Perde kapandıktan sonra toplum içinde gerçek kişiliğini vurgulayan türdendir. Makya-

jını silip, sahne giysilerini değiştirip gerçek yaşama adımını attığı dakikada, coşkusu, neşesi, esprisi, sohbetiyle sımsıcak bir insan, bir dost, bir ozan...

Gazeteci Mücap Ofluoğlu

MİLLİYET SPOR SAYFASI
28.8.1977

Yürüyelim Arkadaşlar

Bugünlerde gene bütün uygar memleketler, sporların büyükanası ATLETİZM dalında birbirleriyle yarışıp duruyorlar.

Yüzme havuzlarında fırtınalar koparan Doğu Almanya, bu kez de atletizm pistlerinde tozu dumana kattı. Avrupa'nın en büyük atletlerini çıkardı ortaya. Artık anlaşılıyor. Bu kapalı kutu sistemlerde, sporcu hangi dalı seçmişse, o dalda gece gündüz, en iyiyi bulmak, en başarılı olmak için çalışıyor.

Yaz kış demeden, en ileri olanaklar içinde, bilgili ellerde inançla disiplinle çalışınca, uluslararası yarışmalarda birincilik kürsüleri de onların oluyor. Herkesin bildiği bu lafları ettikten sonra gelelim bize, oturalım diz dize, konuşalım gizlice. Efendim suyumuz yok, havuzumuz yok, elbette yüzemeyiz tatlı sularda. Fakat bakınız denizimiz var. Denizlerde bal gibi yüzebiliriz. Nitekim yüzüyoruz da. İşte Manş Denizi'ni geçen, nehirlede başarılar kazanan havuz dışı kulaçlarımız var. Atletizm de öyle. Yaz kış çalışabileceğimiz pist olanakları, kapalı salon tesisleri filan var mı? Yok. Fakat pist dışında yabancılarla boy ölçüşen maratoncularımız var. Demek ki bizim yüzücülerimiz denizlerde, atletlerimiz sokaklarda, kırlarda kendi güçlerini gösterebiliyorlar. Atletizmde söz sahibi olmak için, pist dışında yapacağımız bir dal daha var. Yürüyüş dalı.

Köylülerimiz köyden köye, hatta köylerden şehirlere yürür dururlar. Şehirlilerimiz de, son zamanlarda trafik dramından sıyrılıp gidecekleri yere vürüyerek gitmeyi daha uygun buluyorlar.

Demek yürümek tam bize göre bir spor. Şu halde yürüyelim arkadaşlar. Zaten güneş ufuktan çoktan doğdu, biz yerimizde

sayıp duruyoruz. Köylü vatandaş tarlasına gitmek için en azından üç-beş kilometre yürür de, biz Karaköy'deki işimize, Taksim'den neden yürüyerek gitmeyiz? Hem trafiğe yardım, hem sağlığımıza, hem de kesemize dostluk etmiş oluruz. Bu işi üç-beş yüz kişi değil, yüz binler yaparsak faydasını görürüz. Çünkü yürümeye çalışmadan, koşmayı öğrenemeyiz. Bugünden tezi yok yürümeye başlayalım. Bize yatmak yaraşmaz, kalkıp yürüyelim arkadaşlar.

Güneş ufuktan çoktan doğdu, yürüyelim arkadaşlar.

MİLLİYET GAZETESİ YAŞAM SAYFASI

Bodrum'dan...
Yarınımız 'Bereket Tanrıçası'na kaldı

11 Temmuz 1979

Ünlü yontu ustası, kırk yıllık Güzel Sanatlar Akademisi öğretmeni, dostlarının sevgilisi Zühtü Müridoğlu, o gece gene bir keyifliydi ki sormayın!.. Beş-altı öğrencisiyle bir masada oturmuş, kıkır kıkır, fıkır fıkır gülücükler, kahkahalar atarak, her telden söyleşiler içindeydi. Yanlarındaki masada oturuyordum. Bir ara bana bakıp, nasıl duyuyor musun konuştuklarımızı, öğrencilerimin sevgisini görüyor musun? der gibi gülümsedi. Konuştuklarını dinlemiyordum, ama sevgi çemberinin ortasında, coşkudan yerinde duramayan Müritoğlu'nu hayranlıkla izliyordum...

Gençler, emekli öğretmenlerinden izin alıp, "Hocam biliyorsunuz yol yorgunluğu içindeyiz, bu gece erken yatalım" diyerek, masadan ayrıldıktan sonra, hemen yanına sokuldum. "Onlar seni seven, sayan öğrencilerin. Ben de seni saygıyla seven bir dostunum. Doğrusu ya, kendine özgü çalışman ve dinlenmen imrenilecek cinsten." Derin göz çukurlarında birden ışıklar yandı sanki, "Mücap inan, ben zevkten öleceğim!.." Şimdi bu söze güler misiniz ağlar mısınız?

"Allah gecinden versin hocam!"

"Canım gecinden mecinden, öleceğimize göre bari zevkten ölelim!..

Örneğin, biraz önce gördüğün bu çocuklarla oturup konuşmak, gülmek, beni nasıl keyiflendiriyor bilemezsin!.. Hepsi yetenekli, sevimli çocuklar. Onlardan canlılık, yaşam gücü alıyorum. Emekli olduk, ama onlardan kopamıyorum. Vakit buldukça toplanıp söyleşiyoruz... Bilir misin, benim ilk çalışmalarım da, öğrencilerimle ilgilidir. Samsun Lisesi'nde, resim öğretmeni olduğum yıllardaydı. 1930'lar. Yirmi kadar çocuk başı yapmıştım. Alçıdan. Sonra bu çocuk başlarını (D) grubu sergilerinde koydum ortaya. Oldukça ilgi çekmişti. Şimdi resim ve yontu müzesindedir bu çocuk başları..."

Ay, güneydeki çıplak tepelerin ardından çıkarken, vakit gece yarısını buluyordu.. Masaların çoğu boşalmıştı. Denizin içinde söyleşir gibiyiz. Söyleşimizi sürdürüyoruz.

"Sen en çok hangi eserinle tanınırsın hoca?"

"Eser demeyelim de, çalışma diyelim. Beşiktaş'taki Barbaros Anıtı ile diyebilirim, 1942 yılına rastlar."

"Bu yöreyi sevmenin gerçeği nedir sence?"

"İnsanlarının yumuşaklığı, uygar davranışları. Ben çalışırken de eğlenmeyi severim. Ha, bak bu konuda sana küçük bir öykü anlatayım... Renoir öğrenciliğinde, bir gün okulda resim yaparken, hocası: 'Ne o Renoir? Bu ne eğlence, işini alaya mı alıyorsun' diye sormuş. Bunun üzerine Renoir da, 'Evet öğretmenim, ben resim yaparken eğleniyorum' diye cevap vermiş, işte ben de öyleyim. Çalışırken coşar, eğlenirim."

"Dış ülkelerde sergilere katıldığın oldu mu, Zühtü hoca?"

"Birkaç kez, Venedik Biennale'ine katıldım... *Bilinmeyen Siyasal Mahkum* adını verdiğim çalışmamda, Saopolo Biennali'nde sergilemiştim."

"*Bilinmeyen Siyasal Mahkum* ilginç bir çalışma olmalı?"

"Bu yontumu, New York Modern Sanat Müzesi aldı. Soyut bir çalışmadır, eski mezar taşlarından esinlenerek yapmıştım."

"Aman, hocam burada duralım." Mezar taşından çıkmış *Bilinmeyen Siyasal Mahkum* için bir an sus pus olduk!..

"Burada çalışmaların oluyor mu hocam?"

"On yıldan beri her yıl, bir ay geliyorum buraya dinlenmeye tabii.

Ama bazen havanın kapalı olduğu yağmurlu günlerde canım sıkılıyor. İşte o zaman elime ne geçerse, tahta olsun, alçı olsun, toprak olsun, bir şeyler yapıp eğleniyorum."

"Bu yörede, bir yer almayı veya bir ev yapmayı düşünmüyor musun?"

"Düşünmek yeter mi? Benim kesedeki parasal güç buranın fiyatlarını karşılayacak gibi değil. Bu gidişle de, düşüncelerimiz gerçekleşemyecek sanırım. Bunun için de belki yardımcı olur umuduyla Bereket Tanrıçası Kibele'ye sarıldım. Tam doksan adet Kibele yaptım. Bu kış sergileyeceğim bir galeride."

"Yaşa hoca, belki sayende memlekete bereket yağar!"

A. Kadir 125
Abbott, George 194
Abdülaziz 10
Abdülmuttalip 320
Abidin Paşa 152
Abrak, Fazıl 43
Adıvar, Halide Edip 226
Adil, Fikret 84, 107-109, 210, 212, 234, 237, 282
Adli (bkz. Moran, Adli)
Adnan (Fuaye'nin sahibi) 272
Adnan (bkz. Veli, Adnan)
Afif (bkz. Yesari, Afif)
Agah (bkz. Hün, Agah)
Agop (bkz. Arad, Agop)
Ağaoğlu, Samet 265
Ağaoğlu, Tektaş 378
Ahmet Refik Bey 10, 14
Akan, Tarık 371
Akar, Necdet 316
Akad, Lütfü 168, 181
Akaygen, Müheymin 233-234, 237-238
Akbal, Oktay 104, 110, 378-379, 381, 385
Akbaş, Erdinç 372
Akçan, Nihat 214
Akçatepe, Halit 165
Akçatepe, Sıtkı 163, 165
Akı, Niyazi 312
Akın, Şükran 195, 203, 230, 252, 255
Akınlı, Hale 324
Akınlı, Hamit 198, 297, 347
Akkaya, Nevin 69, 109, 157-159, 161, 186-187, 195, 209
Akman, Doğan 258
Akpınar, Metin 326
Aksal, Sabahattin Kudret 104, 110, 124, 283, 385
Aksoy, Fahir 110, 350
Aksoy, Reşat 359
Akter, Mehmet 43
Akünal, Dündar 379
Alabora, Mustafa 377, 380, 389
Alaysa, Zeki 326
Albruk, Osman 275
Aleksandr 209, 211
Algan, Ayla 228, 296, 307, 309, 311-312, 342, 386
Algan, Beklan 296-297, 309-310, 312, 342, 347-348, 355, 386
Alışık, Sadri 105, 160, 180, 183, 186-187, 194-195, 203, 209, 231, 238-239, 244, 247-248, 252, 255, 268-269
Ali (madenci) 33-35
Alkan, Orhan 328
Alpago, Saim 119
Alptekin, Oğuz 213
Altan, Çetin 297, 308, 313, 316-317
Altın, Aslan 207
Altın, Leyla 294
Altınok, Nuri 186-188, 195
Altıntak, Rauf 359
Altunkal, Güneri 213
Andaç, Fatma 123
Andak, Selmi 333
Anday, Melih Cevdet 194, 237-238, 258, 270, 357, 379, 381

Andrev, Leonid 255
Ankara, Samim 210, 217
Anouilh, Jean 240
Antik Burhan 272
Ar, Müjde 195
Arad, Agop 98, 102, 109, 171-172, 333, 380
Arakon, Aydın 168, 181, 216
Arakon, İlhan 181, 216
Arap Avni 318
Aras, Ferzan A. 97
Aras, Nezihe 370
Arbaş, Avni 350, 366
Arbuzov 361, 367-368
Arcan, İsmail Galip 36, 62-64, 66, 87, 90-91, 93-95, 141, 162, 296, 310-311, 381
Arcıman, Muhip 343
Arçay, Muazzez 132
Arıburnu, Orhan Murat 104, 149, 173
Arif (bkz. Dino, Arif)
Arif Damar 379, 385
Arnavut Çetin 316
Arsebük, Rasin 378
Arsel, Semahat 336
Arseven, Atacan 69
Arseven, Şakir 69, 124
Asılyazıcı, Hayati 358-359
Aslan, Muzaffer 62, 124
Artemel, Talat 36-40, 44, 53, 62, 64, 71, 87, 111, 228
Artun, Şevki 132-133, 145-146, 148, 190-194
Asaf Halet Çelebi 109
Aşkın, Cevat 258,
Atalay, Turgut 346
Atatürk, Mustafa Kemal 7, 14, 55, 241, 312
Atay, Falih Rıfkı 318
Atıf Avcı 124
Atiye Hanımefendi 10
Avşar, Kerim 228, 307, 309, 355
Ay, İsmet 38, 214, 258, 368, 377
Ayanoğlu, Sami 120, 150, 183, 186-188, 286, 333-334, 337
Aybars, Nihat 30
Aydınbaş, Orhan 328
Aygün, Kemal 287
Ayla (bkz. Algan, Ayla)
Ayla (bkz. Karaca, Ayla)
Ayral, Necdet Mahfi 51, 56, 179, 374
Aytul, Turhan 239, 366
Azızoğlu, Orhan 323

Baba Behzat (bkz. Butak, Behzat Haki)
Baba Turgut (bkz. Boralı, Turgut)
Babür, Osman 120-123
Badi (amcası) 12, 25
Baki Suha (bkz. Ediboğlu, Baki Süha)
Bal Mahmut (bkz. Baler, Mahmut)
Baldwin, James 386-387
Baler, Mahmut 320
Balıkçı (bkz. Şakir, Cevat)
Balıkçı Nuri (Akay) 378
Balkır, Celal 123
Balkır, Fatoş 123
Balkır, İhsan 162-164, 166-167
Baran, Reşat 111
Baran, Reşit 90, 95-96, 127
Barillet 337
Barkın, Ersan 343
Barlas, Gürbüz 379
Baron (bkz. Babür, Osman)

Barutçu, Selmin 207
Basmacı, Aziz 161
Başağa, Ferruh 108-109
Başaran, Heyecan 160, 195, 197, 209, 229
Başaran, Tunç 370, 372, 380
Başaran, Uğur 160, 195, 197, 230, 239, 248, 252, 255
Başkut, Acar 323, 337
Başkut, Cevat Fehmi 59, 67, 137, 148
Batur, Sabahattin 144
Bayar, Celal 207-208
Bayatlı, Mevhibe 281
Baydur, Mehmet Ali 330
Becerikli, Nezihe 38-39
Beckett, Samuel 229
Bedia Hanım (bkz. Muvahhit, Bedia)
Bedri Rahmi (bkz. Eyüboğlu, Bedri Rahmi)
Beğdes, Kutsi 302
Behçet Necatigil 104, 110
Behzat Baba (bkz. Butak, Behzat Haki)
Behzat Bey (bkz. Butak, Behzat Haki)
Behzat Bey (bkz. Lav, Bercüment Behzat)
Bekata, Hıfzı Oğuz 302
Bekbay, Saime 252, 255, 273, 276, 281-282
Bekir, Kemal 145, 294, 373
Beklan (bkz. Algan, Beklan)
Bektaşı Seyfi 256-258
Belkıs Fırat (bkz. Dilligil, Belkıs)
Belli, Hamit 214
Benk, Adnan 204
Bereket, Perihan 333
Bereket, Rıfat 333
Berger, Aliye 211
Berhman, S.N. 273
Berk, İlhan 349
Beşiktaşlı Sabri 213
Bilge, Tevhit 149, 167-175, 178, 185, 275, 286
Bilgiç, Bülent 372
Bilginer, Recep 312, 333, 347, 369, 378, 385
Birgit, Orhan 192
Birsel, Salâh 104
Bisalman, Kemal 316
Boralı, Turgut 214, 288, 351, 368, 377
Boran, Orhan 108, 159-161, 177, 180, 197, 219, 232, 238, 250-251, 313, 316, 324, 366
Borar, Orhan 108
Borovalı ailesi 202, 202, 247, 321
Borovalı, Aziz 211, 322
Borovalı, Nüket 211
Bostancı, Egemen 272, 302
Boysan, Aydın 378, 380
Bozok, Hüsamettin 102, 264
Brando, Marlon 231, 383
Bruce, Virginia 216
Bruno, Pierette 324
Burhan (bkz. Antik Burhan)
Burhan (bkz. Tekdağ, Burhan)
Buri, Erdem 265
Burian, Orhan 147
Butak, Behzat Haki 64, 90, 93-97, 111-112, 140, 157, 296
Buyrukçu, Muzaffer 264
Büke, Kenan 138

Cahide Hanım (bkz. Sonku, Cahide)
Camus 350

Canar, Salih 240
Celal, Necip 23
Cemal Bey (eczacı) 179
Cemal Çavuş 16
Cemal Sahir Bey 21
Cemil Bey 211
Cevat (bkz. Aşkın, Cevat)
Cevat Fehmi (bkz. Başkut, Cevat Fehmi)
Ceyhun, Demirtaş 378
Cezzar, Engin 213, 225, 228, 293-294, 297, 351, 353, 386
Chapman, John 323
Chevalier, Maurice 256
Cimcoz, Adalet 107-108, 110
Cimcoz, Mehmet Ali 84
Corneille 37
Cumalı, Necati 144, 154

Çağman, Doğan 272
Çağman, Orhan 271
Çakar, Nermin 133, 142
Çamay, Rüçhan 216
Çapan, Cevat 378-379
Çapın, Halit 214
Çekmez, Dinçer 335
Çelik, Naci 370
Çiğiltepe, Asaf 263, 296-297
Çintav, İzzet 211, 317
Çizgen, Gültekin 369
Çorbacıoğlu, Hayati 359-361
Çölgeçen, Feridun 173, 180, 215, 218
Çöze, Fikri 161-164, 166
Çubukçu, Orhan 195, 252

Dağlarca, Fazıl Hüsnü 104, 109
Dalyal 27
Damcıoğlu, Nurhan 322, 324
Daniel, George 204, 304
Danişment, İ. Hami 359
Daregenli, Hilmi 212
Davman, Murat 25, 214
Değer, Erdoğan 316
Deli İbrahim (bkz. Delideniz, İbrahim)
Delideniz, İbrahim 62, 65-66, 111, 160, 294-296
Delikan, Coşkun 252
Demirağ, Nuri 216
Demirağ, Turgut 178, 216
Deniz, Güner 218
Deniz, Ümit 25, 214-218
Devrim, Şirin 225, 291, 296, 298-299, 312, 329, 337, 342, 344,
Dikerdem, Mahmut 27
Dilek, Suna 226, 283-284
Dilligil, Avni 44, 113, 128-136, 142, 146, 153, 178, 188-190, 194, 240, 297
Dilligil, Belkıs 131-133, 142, 190
Dilligil, Erhan 193
Dilligil, Nezahat 69, 132, 140, 190-191
Dilligil, Turhan 132-133, 140
Dilmen, Güngör 297
Dinçel, Savaş 343-344, 370, 372, 377
Dinçer (bkz. Çekmez, Dinçer)
Dino, Abidin 133, 152
Dino, Arif 151, 152
Dirim, Can 322, 328, 337
Divitçi, Fuat 318
Divitçi, Leyla 318
Divitçi, Nihat 318
Doğan, Ferruh 266, 268, 378
Dorin 337
Dormen, Haldun 63, 195, 203-204, 224, 231, 237, 239, 243, 263

Dostoyevski 265, 306
Dramatikos 111
Dranas, Ahmet Muhip 104, 270, 272
Druon 284
Dullin 126
Duman, Berç 213, 316
Dumas, Alexandre 191
Duru, Nazif 178, 226
Duru, Orhan 350
Durukal, Haluk 339-341
Duval, Armand 159
Dümbüllü, İsmail 20, 68
Dündar (bkz. Elbruz, Dündar)

Ebert, Carl 30, 150
Ebüzziya, Alev 210
Ecevit 344
Eczacıbaşı, Şakir 205-206, 355-356
Edgü, Ferit 350
Ediboğlu, Afife 316
Ediboğlu, Baki Süha 266, 313, 316, 324
Edige, Kemal 60, 62-62, 67, 74, 89, 96-97, 100, 103, 113-114, 120, 172
Edip Hakkı (bkz. Köseoğlu, Edip Hakkı)
Egeli, Münir Hayri 177, 187
Egemen (bkz. Bostancı, Egemen)
Egemen, Ferit 13, 207
Eğilmez, Ertem 239
Elbruz, Dündar 43, 301
Elif Naci 98, 324, 333, 369
Elmas, Orhan 187
Eloğlu, Metin 104, 110, 149, 160, 315
Emeç, Aydın 350
Emin Arifi Bey 300
Emin Muhlis Paşa 10
Ener, Mümtaz 65, 69, 109, 161, 186-187, 195, 253-255
Erbil, Sadettin 69, 255
Erbulak, Altan 151, 263, 266, 365
Ercüment Behzat (bkz. Lav, Ercüment Behzat)
Erçin, Orhan 174, 178, 190
Erduran, Leyla 253
Erduran, Refik 198, 297, 300-332, 366
Eren, Neşet 333
Eren, Şükrü 345
Erensü, Şefik 297
Erenus, Muzaffer 237
Erenus, Müştak 237
Ergün, Nuri 286
Ergüven, Refik Kemal 38
Ergüvenç, Haldun 335
Ergüvenç, Kemal 60, 62, 120, 124, 180
Erhan (bkz. Dilligil, Erhan)
Erhat, Azra 350
Erkal, Genco 297
Erkut, Jale 177
Erman, Hürrem 168, 178, 181
Ertegün, Ahmet 366
Ertel, Mengü 375
Ertem, İrfan 261, 266-267, 271-272, 284
Erton, Şehime 374
Ertuğrul, Handan (Uran) 345, 351, 355
Ertuğrul, Muhsin 30, 42, 44, 47, 49, 52-42, 56, 64, 86-87, 93, 157, 178-179, 183, 186, 192, 198, 201-202, 205, 208, 222, 228, 243, 246, 248, 264, 271, 281, 285-287, 291, 294, 297,

307, 309, 311-312, 319, 342-343, 347, 355-358, 373
Erzincanlı Haydar 275
Esen, Hayri 132-133, 153, 253, 255, 286
Esen, Neriman 195, 231, 252
Esenbel, Emine 329
Esenbel, Melih 329
Eyüboğlu, Bedri Rahmi 109-110, 210
Eyüboğlu, Eren 210
Eyüboğlu, Sabahattin 84, 109, 210, 356

Faik, Bedii 73, 299, 308, 317-319
Faruk (bkz. Yener, Faruk)
Fehim Efendi 91
Felek, Burhan 318
Feray, Ayfer 244, 263, 351
Feray, Günfer 351
Ferhan (bkz. Şensoy, Ferhan)
Feride Hanım 12
Feridun Bey (işyeri arkadaşı) 61
Ferit (bkz. Edgü, Ferit)
Ferruh (bkz. Doğan, Ferruh)
Fethi (bk. Giray, Fethi)
Fethi Naci 350, 378-379
Fikret (bkz. Ürgüp, Fikret)
Fikret, İskender 263
Fikri (bkz. Çöze, Fikri)
Filiz (bkz. Ofluoğlu, Filiz)
Filiz Hanım (bkz. Ofluoğlu, Filiz)
Fitnat 10
Fitzsimuns, Raymund 191
Fosforoğlu, Renan 169-171, 174
Fosforoğlu, Saide 169-171
Franck, Marcel 324, 327
Freud 307
Fuat (bkz. Divitçi, Fuat)
Füreya (Şakir Paşa ailesinde) 211, 299

Gabay, Moiz 378
Galip Bey (bkz. Arcan, İsmail Galip)
Gazi (bkz. Atatürk, Mustafa Kemal)
Gazi Mustafa Kemal (bkz. Atatürk, Mustafa Kemal)
Gelenbevi, Baha 39-41, 273
Giray, Fethi 192, 194
Giray, Saim 177, 187, 195
Girgin, Naci 261
Giz, Adnan 343
Gökay, Fahrettin Kerim 267-268
Gökçer, Cüneyt 151, 240
Gökgücü, Erhan 323
Göknil, Seniha Bedri 268
Gönül (bkz. Kaptan, Gönül)
Görgen, Osman 358
Gredy 337
Gruda, Yılmaz 263, 322
Güler, Ara 47, 102, 110, 138, 185, 230, 254, 264, 333
Gülerman, Rafet 1, 17-19
Gülgün, Gül 311
Gülhan, Ahmet 326
Gültekin, Sırrı 187
Günay, Turhan 379
Günaydın, Erol 214, 244, 258, 263
Güner (bkz. Deniz, Güner)
Güner Hanım (bkz. Deniz, Güner)
Günfer (bkz. Feray, Günfer)
Güngör, Şükran 186-187, 195, 198, 203, 209, 229, 239, 244, 255
Gür, Şeref 181

Gürcan, Tarık 43, 69, 160-161
Gürel, Aysel 195
Güresin, Ecvet 315, 320
Gürkan, Cahit 132-133, 140-141
Gürmen, Engin 335
Gürmen, Hüseyin Kemal 38-39, 53, 58, 111-112
Gürsel, Turgut 313, 316
Gürses, Muharrem 132-133, 141, 146
Gürün, Gencay 373
Gürzap, Reşit 53, 90, 93, 136, 142
Güvemli, Zahir 213, 284
Güvenç, Ayten 324
Güvenç, Nedret 131-133, 142, 149, 154-155, 308, 359-360, 371
Güzelsoın, Şefik 125
Güzey, Gülistan 215, 294

Hadi (bkz. Hün, Hadi)
Hadi (amcası) 12
Hakan, Fikret 263
Halide Hanım (bkz. Pişkin, Halide)
Halikarnas Balıkçısı (bkz. Şakir, Cevat)
Halil (arkadaşı) 17
Halil Kamil 71, 150
Halman, Talât 333
Hançerlioğlu, Orhan 109, 157
Hayalet Oğuz (bkz. Alptekin, Oğuz)
Hayati (bkz. Çorbacıoğlu, Hayati)
Haykır, Ragıp 240
Hayri (bkz. Esen, Hayri)
Hazım (bkz. Körmükçü, Hazım)
Hepgüler, Muzaffer 39, 286
Hikmet (arkadaşı) 17
Hilav, Selahattin 104, 110, 149, 160, 170, 350
Hitchcock, Alfred 331
Holm, John Cecil 194
Hugo, Victor 102, 137, 265
Hulusi, Şerif 77, 83
Hün, Agah 52, 187, 195, 197-200, 204, 206, 209, 222, 229, 239, 244, 247-248, 252-255, 297, 343, 347, 359
Hün, Hadi 44, 53, 87, 94, 198
Hüsamettin Tursam (Frederic March Hüsam) 217
Hüseyin Kemal (bkz. Gürmen, Hüseyin Kemal)

Ilgaz, Rıfat 79, 82-85, 124, 139, 233, 322-323

İbnürrefik Ahmet Nuri Bey 163
İbrahim (bkz. Arcan, İsmail Galip)
İbrahim (bkz. Delideniz, İbrahim)
İbsen 297
İçli, Melahat 90
İçsel, Selahattin 190
İleri, Selim 46
İleri, Tevfik 179, 186
İlhan (bkz. Berk, İlhan)
İlhan, Çolpan 245, 252, 255, 282, 283
İlliyadis, Kriton 70
İlliyadis, Yorgo 70-71
İlsever, Üner 337
İnce, Özdemir 350
İnönü, İsmet 44
İpar, Ali 216

İpar, Muazzez 211
İpekçi, Abdi 215, 319, 338-339, 354, 366
İpekçiler 39, 72, 112, 178, 217, 227, 273, 299
İpekkaya, Çetin 343, 347, 359
İskender, İlhan 244
İsmail Galip (bkz. Arcan, İsmail Galip)
İsvan, Ahmet 342
İşcan, Haşim 312
İşhan, Fuat 124, 374
İyem, Nuri 107, 109, 181

Jenny, Bernard 306
Jhonson, Ben 89
Jurgens, Curd 307

Kabaağaç, Sina 170
Kaskan, Selçuk 297, 309, 323
Kalkavan, Nazım 317
Kamil, Şaban 179
Kaner, Suphi 244
Kansu, Ceyhun Atıf 104
Kansu, Müfit 9, 100, 120, 207
Kaplangı, Saltuk 124
Kaptan, Atıf 274
Kaptan, Gönül 203-205
Kaptana, Melda 299, 323-324, 337
Karabey, Filiz (bkz. Ofluoğlu, Filiz)
Karabey, Laika 300, 369
Karaca, Ayla 169
Karaca, Mehmet 90
Karaca, Muammer 138, 157, 169, 178, 197, 226, 235, 249, 253, 286, 288, 325-326, 357
Karaca, Osman 367
Karacan, Ali Naci 229
Karacan, Ercüment 318-319, 338
Karakaş, Fethi 27, 109,
Karakaş, Rahmi 249, 253, 256
Karakaya, Feridun 123, 360
Karamahmut, Temel 168, 181
Karaokçu, Vedat 38-39
Karaören, Sami 381
Karay, Ender 378
Karay, Refik Halit 378
Karındaş, Altan 195, 200, 209, 273, 276, 282-283
Kavala, Ali 325
Kavur, Mualla 199, 343-344
Kayabaş, Bülent 372
Kaye, Danny 329
Kazan, Elia 308
Kean, Edmund 191
Kefeli, Mithat 316
Kemal, Mehmet 288
Kenan Bey (klişeci) 218
Kenç, Faruk 39, 132, 178
Kenter Kardeşler 286-287
Kenter, Yıldız 240, 268
Keskin, Erol 263, 373
Keskin, Sacide 187,
Keskiner, Arif 370, 372, 377, 389
Kesselring, Joseph 253
Kılıç, Naim 378, 381
Kırımlı Mustafa 60, 99, 120, 123
Kızıltunç, Seden 282-283
Kiper, Müfit 39, 111,
Kişmir, Refik 258
Kocagöz, Samim 144, 264
Kocataş, Muhtar 213
Koç, Vehbi 336
Koloğlu, Oya 350
Koloğlu, Sohban 168, 181
Komik Cevdet 17, 20

Komik Fahri 20
Komik İsmail (bkz. Dümbüllü, İsmail)
Komik Naşit (Bkz. Özcan, Naşit)
Komik Şevki 20
Korad, Asuman 160, 195, 197, 209, 222
Korad, Suna 197, 369
Koraman, Bedri 266, 350
Korle, Sinan 333
Korutürk, Fahri 339
Koşar, Arif 390
Koşar, Pekcan 244-245, 252, 261, 269, 273, 284
Köknel, Edip 283
Köksal, Neriman 274
Körmükçü, Hazım 64, 90, 168-169, 326
Körmükçü, Settar 161, 168, 180
Köseoğlu, Edip Hakkı 213, 258, 316-317
Köseoğlu, Murat 178
Kudret, Cevdet 349-350
Kulaksızoğlu, Galip 27
Kurbanoğlu, Şerif Hulusi 77, 83, 129-131
Küçümen, Zihni 111, 199, 297, 311, 342, 373

Laurel-Hardy 108
Lav, Ercüment Behzat 88, 101-102, 112, 137, 200, 281, 296
Lav, Muattar 102
Levendoğlu, Tarık 350
Levy 331
Lorca 307, 349
Lostar, Refik 258
Lütfullah Sururi Bey 21

M. Kemal (tiyatrocu) 64
Mahmut (bkz. Moralı, Mahmut)
Mahvi, Jeyan 123
Makbule Hanımefendi (müdür yardımcısı) 9
Marceau, Marcel 307-308
Mardin, Arif 333
Mardin, Murat 316
May, Şevkiye 90, 258, 335
Mefkure Hanım 222-223, 227, 240, 244, 287
Mehmet (gazeteci arkadaşı) 215
Mehmet Ali (bkz. Baydur, Mehmet Ali)
Meinecke, Max 157
Melek 10, 21
Melih (arkadaşı) 27
Melih Cevdet (bkz. Anday, Melih Cevdet)
Menderes, Adnan 229
Mercouri, Melina 307
Metin (bkz. Eloğlu, Metin)
Mim Mustafa (bkz. Uykusuz, Mustafa)
Mina (Bkz. Urgan, Mina)
Moğol, Selahaddin 66
Molière 45, 136, 206, 265, 297, 309-310, 333, 345-346, 358-359
Molla, Habibe 162, 165-166
Montand, Yves 308
Moral, Şaziye 64, 90, 128, 149, 296
Moralı, Mahmut 44, 89-91, 111, 115, 137, 157, 221
Moran, Adli 43, 45, 158, 196
Mozart 320
Muammer (bkz. Karaca, Muammer)
Muammer Bey (bkz. Karaca, Muammer)

Muattar Hanım (bkz. Lav, Muattar)
Mumcu, Uğur 381
Musahipzade Celal 345, 359
Mustafa (bkz. Kırımlı Mustafa)
Mutaf, Hasan 135, 142, 146
Muvahhit, Bedia 64, 90-91, 94, 149, 281, 296, 338-340, 374, 383
Muzaffer (bkz Aslan, Muzaffer)
Küçük Kemal (M. Kemal)
Müfit (bkz. Kansu, Müfit)
Müheymin (bkz. Akaygen, Müheymin)
Müheymin Bey (bkz. Akaygen, Müheymin)
Mümtaz (bkz. Ener, Mümtaz)
Münir Hayri (bkz. Egeli, Münir Hayri)
Müren, Zeki 236, 351-352
Müridoğlu, Zühtü 350, 366

Nadi, Berin 380
Nadi, Doğan 73, 97-98, 152, 211, 304, 313-320, 324, 388
Nadi, Nadir 152, 319-320, 379-381
Namık Kemal 4
Nâzım Hikmet 125
Nazif, Nizamettin 217
Necati (bkz. Cumalı, Necati)
Necdet (baterist) 43
Necdet (bkz. Zenne Necdet)
Necip Fazıl 105
Nedret (bkz. Güvenç, Nedret)
Nesin, Aziz 74-79, 82-85, 124-125, 264, 270, 285, 333
Nevin (bkz. Akkaya, Nevin)
Nevin (bkz. Seval, Nevin)
Neyir, Neyyire 36, 44, 64
Neyzi, Ali 214, 369
Neyzi, Olcay 214
Nezahat (bkz. Dilligil, Nezahat)
Nezahat Hanım (bkz. Dilligil, Nezahat)
Nezihe (teyzesi) 10
Nihat, Osman 257-258
Nureyev 366
Nuvart Hanım 21, 226,

Ofluoğlu, Filiz 299-300-303, 325-327, 329, 336, 340, 352-353, 386-388, 390
Oğuz, Orhan 370
Oğuzcan, Ümit Yaşar 214, 302, 313-315, 338, 369
Oktay (bkz. Akbal, Oktay)
Olivier, Laurence 326
Oppenheimer 309-310
Oraloğlu, Alev 200
Oraloğlu, Ali 200
Oraloğlu, Lale 195, 200, 203-204, 206, 239, 244, 261, 268, 281-282, 351,
Oran, Bülent 273-274
Orhan (bkz. Orhan Veli)
Orhan Kemal 110, 152-152, 241, 243, 250, 264
Orhan Veli 103, 113, 126-128, 133, 139, 149, 160, 172-173, 177, 181-182, 226, 346
Orhan, Mübin 126
Osman (bkz. Babür, Osman)
Osman Usta (madenci) 33-37
Otyam, Fikret 110
Oy, Necmi 69, 111
Ozansoy, Halit Fahri 271

Ögelman, Kadri 149, 274
Ökmen, Müntekim 350

Önal, Safa 149, 217
Önen, Zafer 226, 232, 243, 322, 328
Öymen, Örsan 350
Özalp, İlhan 316
Özcan, Gazanfer 294
Özcan, Naşit 20, 27
Özdemir Asaf 213, 316
Özer, Şükran 123
Özeturan, Hamdi 325
Özhan, Nilgün 371
Özipek, Güzin 322, 351
Özkırımlı, Atilla 378
Özkök, Lütfü 104
Özkul, Münir 138, 180, 187, 195, 203, 212, 222, 230-231, 244-245, 247, 252-255, 277, 359
Özonuk, Şinasi 286
Özsoy, Yaşar 90, 92

Palay, Abdurrahman 177, 294
Par, Tijen 335, 363
Pars, Vedide Baha 155
Peck, Gregory 274
Pekünlü, Mehmet Ali 133
Perihan (bkz. Tedü, Perihan)
Perin, Mithat 140
Perkins, Tony 331
Petriçli, Asaf 52
Pir, Baha 324
Pirandello 150
Pişkin, Halide 164, 166-167
Poyraz, Altan 251-252
Poyrazoğlu, Ali 351
Pulur, Hasan 97-98

Radi (bkz. Süleyman Radi Bey)
Rado, Şevket 318-319
Rafet (bkz. Gülerınan, Rafet)
Rahmi (bkz. Karakaş, Rahmi)
Rattigan, Terence 297
Refik (bkz. Erduran, Refik)
Renan (bkz. Fosforoğlu, Renan)
Reşat Nuri 59
Reşit (bkz. Baran, Reşit)
Rey, Cemal Reşit 108, 369
Rey, Ekrem Reşit 109-110, 158-161, 168, 210
Rıfat, Oktay 311
Rıza, Raşit 133, 140, 163, 166
Rıza, Reşit 64
Rikkat, Suha 46
Rodin 308
Rogers, Ginger 327
Rona, Aliye 161, 188
Rona, Zihni 161, 188, 343
Rostand 59
Ruşen, Hakkı 174
Rutkay Aziz 328
Rutkay, Fuat 178, 278, 328

Sabahattin (mühendis) 96, 100-101
Sabahattin Ali 71-72, 76, 79, 82-84, 107-108, 124-126, 142-143, 211, 323
Sabahattin, Muhlis 140
Sabri (bkz. Beşiktaşlı Sabri)
Sabuncakis 259
Sabuncu, Nur 195, 204-207, 228, 297
Sadi Bey (suflör) 60
Sadri (bkz. Alışık, Sadri)
Sadullah, Naci 144, 238
Saide (bkz. Fosforoğlu, Saide)
Sait Faik 100, 109, 205, 226, 241, 243, 371
Saka, Hasan 211
Saka, Melahat 211
Sammy Davies Jr. 333
San, Galip 209

Sanlı, Sevgi 144
Sarıca, Haluk 65, 92
Sarol, Mükerrem 229
Sartre 177
Saru, Buran 211
Savary, J. 367
Savaş (bkz. Dinçel, Savaş)
Savaş, Semra 324-325, 328, 337
Savaş, Turgut 324-325
Schell, Maximilian 307
Schwiefert, Fritz 268
Seden, Osman 279
Selahaddin (bkz. Moğol, Selahaddin)
Selçuk, İlhan 317, 380-381
Selçuk, Turhan 266
Selim Ağabey (mimar) 211
Serengil, Öztürk 269, 276-279, 283, 314
Serengil, Turgut 279
Serezli, Metin 244, 263
Serezli, Nisa 263
Sertel, Necla 64, 87
Serttaş, Ali 252, 282-283
Servet (Muhsin Ertuğrul'un kuzini) 221
Seval, Nevin 100, 109, 111, 113-115, 119, 244, 252-255, 268
Sevengil, Ferik Ahmet 192
Sevik, Namık 366
Seyfioğlu, Turan 168, 180
Sezer, Fethiye 195, 226
Sezer, Merih 378-379, 381
Sezin, Sezer 181
Shakespeare 53, 89, 131, 146, 200, 203-204, 222, 295, 297, 308-309, 326, 332
Sılay, Celal 105, 110
Sırmalı, Şakir 108, 168, 226
Sırmalı, Zeynep 187
Simavi, Belma 320
Simavi, Erol 308, 320
Simavi, Haldun 320
Siyavuşgil, Sabri Esat 59, 137, 281
Sofokles 86
Sohban (bkz. Koloğlu, Sohban)
Somay, Murat 255
Sonku, Cahide 44, 62-65, 138
Sönmez, Mehmet 350
Sporel, Arif 251
Sporel, Zeki 251
Stelyo 54
Strato 259
Strindberg 281, 305
Suna (bkz. Dilek, Suna)
Sururi, Celal 39, 171
Sururi, Gülriz 14, 21, 213, 288, 327, 350, 386
Sururi, Lütfullah 21
Suzan Hanım (Sururi) 21
Sükan, Metin 214
Süleyman Radi Bey 6, 12, 14
Süreya, Cemal 385
Süreyya Paşa 17, 21

Şadi (amcası) 12
Şadi Bey 281
Şahap (arkadaşı) 17
Şahin 275
Şahin, Celal 308, 316,
Şakir (bkz. Eczacıbaşı, Şakir)
Şakir Bey (bkz. Eczacıbaşı, Şakir)
Şakir Paşa 152
Şakir Paşa ailesi 211, 298
Şakir, Cevat 143-145, 152, 211, 339, 351, 354
Şakir, Suat 318
Şarlıgül, Hamdi 41, 62

Şatıroğlu, Semai 375
Şayan Abla 16, 26
Şemsi Bey (muhasebe şefi) 68-69, 81
Şensoy, Ferhan 212, 343, 367
Şerif (bkz. Kurbanoğlu, Şerif Hulusi)
Şevket, Haluk 359
Şevki (bkz. Artun, Şevki)
Şirin (bkz. Devrim, Şirin)
Şirinyan 27
Şivga, Rana 131-133

Tahir, Adnan 39
Tahran, Mümtaz 270
Talat (arkadaşı) 24
Talip Baba 320
Tamer, Ülkü 350, 367, 369
Tan, Besim 333
Taner, Suat 195, 252
Tarık (bkz. Akan, Tarık)
Tarık Dursun K. 217
Tarim, Safter 233, 237
Taşer, Suat 102
Taşkent, Kazım 185, 247
Tatar Kemal 60, 180
Tayfur, Ferdi 71-72, 108, 161, 217, 250
Tecer, Ahmet Kutsi 111, 113, 150
Tedü, Perihan 295-296
Tedü, Suavi 36, 38-39, 41, 64, 120, 367
Tedü, Zeynep 367
Tek, Ertuğrul Sadi 195, 280
Tek, Şahin 195, 209
Tekbaş, Cevat 195, 209
Tekçe, Ahmet Tarık 274
Tekdağ, Burhan 43
Tekin, Gülçin 328
Tekirdağlı Hacı Hasanağa 10
Tirali, Naim 104, 110, 385
Tokar, Feyyaz 308, 320
Toprak, Filiz 207
Topuz, Hıfzı 378
Torme, Mel 333
Toros, Merih 328
Toyon, Celile 374
Tozan, Salih 119, 132-133, 136, 139, 141-142, 147-148, 151, 154, 190-191, 235-238, 264
Tör, Vedat Nedim 179, 183, 185-186, 225, 248
Tözem, Kemal 312
Tözüm, Jeyan Mahfi 374
Tublek, Nehar 266
Tuğrul, Semih 43, 45
Tunaseli, Dürnev 214, 316
Tunaseli, Pertev 366
Tuncay, Nezih 337
Tunç, Mustafa Şekip 109
Tunçelli, Cemal 316
Tunçtan, Coşkun 203-204, 207, 297, 306, 310
Turan, Faiz 136, 144
Turanlı, Gani 181
Turhan (bkz. Dilligil, Turhan)
Tülbentçi, Feridun Fazıl 316
Türen, Şükrü 374
Türenç, Tufan 357
Tüzün, Rıza 265

Uçuk, Aydın 62
Uçuk, Cahit 58, 60, 62
Uğur, Necdet 302
Ulakel, Nejat 195
Uludağ, Engin 334, 347
Ulukut, Rauf 161, 343
Ulusoy, Mehmet 351
Uluyol, Sevil 374
Ulvi, Ali 266

Umar, Leyla 330-331
Uncuoğlu, Ayten 389
Uraz, Selçuk 227
Uraz, Ulvi 227, 288, 291, 293-294, 297, 343
Urgan, Mina 63, 100-101, 160, 223, 350
Usluer, Kamuran 377
Uyanık, Fehmi 258, 288
Uyguner, Deniz 359
Uygur, Burhan 350
Uykusuz, Mustafa 75, 79, 82-85, 125, 139
Uzman, Mehmet 141
Uztan, Suzan 97, 321, 324-325, 367-368
Uzunatağan, Aliye 343

Üçer, Osman 250
Ümit (bkz. Deniz, Ümit)
Ümit, Güner 218
Ümit Yaşar (bkz. Oğuzcan, Ümit Yaşar)
Ürgüp, Fikret 233
Üstel, Ahmet 227
Üstün, Erdinç 324
Üstün, Nevzat 110, 252,
Üstün, Şükran (bkz. Akın, Şükran)
Üstündağ, Üstün 349
Üstünov, Peter 307

Vasken (arkadaşı) 17
Vassaf, Melih 368
Vedat Türkali 350
Veli, Adnan 173
Verdi 308
Vitold, Michel 306
Vlahos 111
Yalaz, Ali 328
Yalman, Rezzan Emin 211
Yalman, Tunç 225, 236, 286, 288, 296-297, 309, 311, 329, 342, 345
Yamaç, Cavit 272, 283
Yanal, Perihan 90
Yardımcı, Celal 286
Yaşar Kemal 110, 151-152, 305, 380
Yaşar, Ulufer 338
Yavuz, Hilmi 350
Yazgan, Selahattin 174
Yazıcı, Bedii 27
Yegane Hanım 5-7, 15
Yener, Faruk 43, 45, 158, 265-266
Yener, Mümtaz 109, 350
Yesari, Afif 53, 59-62, 66-67, 74-75
Yesari, Mahmut 53
Yetiş, Haluk 74-75, 8485, 139
Yıldızoğlu, Kayhan 335
Yılmaz, Atıf 181
Yılmaz, Azmi 377
Yiğenoğlu, İsmail 316
Yolyapan, İbrahim 378
Yönder, Tunca 370
Yücc, Kamran 225, 229, 231, 239, 240-244, 247-248, 252, 255, 268-269

Zenne Necdet 162-163, 166-167
Zeybekoğlu, Asude 273, 322, 324, 337
Zıt Kardeşler 85, 109
Zıt Osman 109
Zobu, Bilge 214, 318, 335, 359
Zobu, Fazıl 318
Zobu, Vasfi Rıza 64, 90, 296, 336, 345-346

NEHİR
SÖYLEŞİ
— 32 —

Türk tiyatrosuna imza atmış bir duayen. 88 yıllık bir çınar. Hamlet'in vazgeçilmez Polonius'u. Unutulmaz Cyrano. Muhsin Ertuğrul'la birlikte Küçük Sahne-Şehir Tiyatroları arasındaki gidiş gelişlerinden sonra kendi sanatının arayışıyla İstanbul Oda Tiyatrosu ve hâlâ belleklerde yer alan Küçük Sahne Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu...

1950'lerden bugünlere Lambo, Kulis, Park Otel, Divan Bar ve Çiçek Bar'da İstanbul gecelerinin ve Bodrum'un sevilen ismi. Her dönemde sanat-kültür camiasının kalbinde yer almış bir aktör. Orhan Kemal, Sait Faik, Orhan Veli'den Aziz Nesin, Yaşar Kemal, Ümit Yaşar'a; Doğan Nadi, Rıfat Ilgaz, Sabahattin Ali'den İlhan Selçuk, Oktay Akbal, Hasan Pulur'a; Cahit Irgat, Salih Tozan, Şirin Devrim'den Lale Oraloğlu, Çolpan İlhan, Rutkay Aziz'e, kuşakların gönül dostu, yol arkadaşı, can dostu...

"...
Aynada bakıyordu gerçek yüzüne
Ne Polonius ne Harpagon ne Cyrano
Artık yalnızdı çizgilerinde."

M. Ofluoğlu

9 789944 883481

KDV dahil fiyatı
16 YTL